

ព្រះ

អង្គកថា

ភាសាចារឹក

សុត្តន្តបិដក

ខុទ្ទកនិកាយោ

មហានិទ្ទេស

។ នមោ តស្ស ភកវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

ខុទ្ទកនិកាយ

មហានិទ្ទេស-អដ្ឋកថា

គន្ថាវម្ពកថា

អវិជ្ជាលង្គិ យាតេន្តោ, នន្ទិរាគញ មូលតោ;
ភាវេន្តជ្ជន្តិកំ មគ្គំ, ជុសិ យោ អមតំ បទំ។

ចាបុណ្ហិត្វា ជិនោ ពោធិ, មិគទាយំ វិគាហិយ;
ធម្មចក្កំ បវត្តេត្វា, ថេរំ កោណ្ឌញ្ញមាទិតោ។

អជ្ឈាសន្នំ កោដីនំ, ពោធិសិ តាបសោ តហី;
វន្តេហំ សិរសា តញ្ច, សព្ពសត្តានមុត្តមំ។

តថា ធម្មត្ថមញ្ជោវ, សង្ឃញ្ញាបិ អនុត្តរំ;
សំខិត្តេន ហិ យោ វុត្ថំ, ធម្មចក្កំ វិភាគសោ។

សារិបុត្តោ មហាបញ្ញោ, សត្តកប្បោ ជិនត្រដោ;
ធម្មចក្កំ វិភាជេត្វា, មហានិទ្ទេសមព្រាវិ;
ចាហោ វិសិដ្ឋោ និទ្ទេសោ, តំនាមវិសេសិតោ ច។

តំ សារិបុត្តំ ជិនរាជបុត្តំ, ថេរំ ជិរានេកគុណាធិវាសំ;
បញ្ញាបភាវុត្តតចារុកិត្តិ, សុនិបវុត្តិញ អថោ នមិត្វា។

ឧបាយាទិយុត្តេន, យុត្តមុត្តាទិវាទិនា;
ពហុស្សុតេន ខេវេន, ខេវេន អភិយាចិតោ។

មហាវិហារវាសីនំ, សង្ឃាយម្ហិ បតិដ្ឋិតោ;
គហេតព្ពំ គហេត្វាន, ចោរាណោសុ វិនិច្ឆយំ។

អវោក្កមេន្តោ សមយំ សកញ្ច, អនាមសន្តោ សមយំ បរញ្ច;
បុព្វេបទេសជ្ជកថានយញ្ច, យថានុរូបំ ឧបសំហារន្តោ។

ញាណប្បុត្តេនាវហនស្ស តស្ស, យោគីហិ នេកេហិ និសេវិតស្ស;
អត្ថំ អបុព្ពំ អនុវណ្ណាយន្តោ, សុត្តញ្ច យុត្តិញ្ច អនុក្កមេន្តោ។

អារភិស្សំ សមាសេន, មហានិទ្ទេសវណ្ណនំ;
សទ្ធម្មពហុមាណេន, នាត្តក្កំសនកម្យតា។

វក្ខាមហំ អជ្ជកថំ ជនស្ស, ហិតាយ សទ្ធម្មចិរដ្ឋិតត្ថំ;
សក្កច្ច សទ្ធម្មបដោតិកំ តំ, សុណាថ ជារេថ ច សាធុ សន្តោតិ។

តត្ថ “ចាហេវិសិដ្ឋោ និទ្ទេសោ, តំនាមវិសេសិតោ ចា” តិ វុត្តត្តា ធុរិយោ
ចាហេ - ព្យញ្ញនចាហេ, អត្ថចាហេ ច។ តេសុ ព្យញ្ញនចាហេ
អក្ខរេបទព្យញ្ញនអាការនិវុត្តិនិទ្ទេសវសេន ធម្មិយោ។ អត្ថចាហេ
សង្គាសនបកាសនវិវរណវិភជនឧត្តានិករណបញ្ញត្តិវសេន ធម្មិយោ។ តត្ថ
តីសុ ធារេសុ បរិសុទ្ធបយោគភាវេន វិសុទ្ធករុណានំ ចិត្តេន បរិត្តិតទេសនា
វាចាហិ អកថិតត្តា អទេសិតត្តា អក្ខរមិតិ សញ្ញិតា, តំ
ចារាយនិកព្រាហ្មណានំ មនសា បុច្ឆិតបញ្ញានំ វសេន ភគវតា វតនយវេ
និសីទិត្វា សម្មសិតបដ្ឋានមហាបករណវសេន ច អក្ខរំ នាមាតិ គហេតព្ពំ។

អថ វា អបរិបុណ្ណំ បទំ អក្ខរមិតិ គហោតត្ថំ “សង្ឃិវស្សសហស្សនី” តិ
ឯវមាធិសុ (បេ. វ. ៨០២; ជា. ១.៤.៥៤; នេត្តិ. ១២០) វិយ។ ឯត្ថ ហិ សការ នការ
សោការាធិនិ អក្ខរមិតិ, ឯកក្ខរំ វា បទំ អក្ខរមិតិ ឯកេ។ “យាយំ តណ្ហា
ចោនោភវិកា” តិ ឯវមាធិសុ (មហាវ. ១៤; វិភ. ២០៣; ម. និ. ៣.៣៧៤; បដិ. ម.
២.៣០) វិភត្យន្តំ អត្ថជោតកំ អក្ខរមិត្តំ បទំ។ “នាមញ្ញ រូបញ្ញា” តិ ឯវមាធិសុ
(ធិ. ស. ទុកមាតិកា ១០៩; សុ. និ. ៨៧៨; មហានិ. ១០៧; ចូឡនិ.

អនិគមណាវបុច្ឆានិទ្ទេសោ ៦; នេត្តិ. ៤៥) ពហុអក្ខរេហិ យុត្តំ បទំ នាម។
សំខិត្តេន វុត្តំ បទំ វិភាវេតិ។ បទេន អភិហិតំ ព្យញ្ញយតិ ព្យត្តំ ចាកជំ ករោតីតិ
ព្យញ្ញនំ, វាក្យមេវ។ “ចត្តារោ ឥទ្ធិចាទា” តិ សង្ខេបេន កថិតមត្ថំ។ “កតមេ
ចត្តារោ? ឥធ, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុ ធនូសមាធិបធានសង្ខារសមន្មាគតំ ឥទ្ធិចាទំ
ភាវេតិ។ វិវិយចិត្តវិមសសមាធិបធានសង្ខារសមន្មាគតំ ឥទ្ធិចាទំ
ភាវេតិ” តិ អាធិសុ (វិភ. ៤៣១; សំ. និ. ៥.៨១៣; ធិ. និ. ៣.៣០៦; អ. និ. ៤.២៧៦)
ចាកជករណភាវេន ព្យញ្ញនំ នាម។ ព្យញ្ញនវិភាគបកាសោ អាគារោ។ “តត្ថ
កតមោ ធនោ? យោ ធនោ ធន្និកតា កត្តកម្សតា” តិ ឯវមាធិសុ (វិភ. ៤៣៣)
កថិតព្យញ្ញនំ អនេកវិធនវិភាគករណំ អាគារោ នាម។ អាគារាភិហិតស្ស
និព្ពបនំ និរុត្តិ។ “ជស្សោ, វេទនា” តិ ឯវមាធិសុ (ធិ. ស. ១) អាគារេន កថិតំ
“ជុសតីតិ ជស្សោ។ វេទិយតីតិ វេទនា” តិ និហិវិទ្យា វេទនំ និរុត្តិ នាម។
និព្ពបនវិគ្គារោ និស្សេសតោ នេសោតិ និទ្ទេសោ, វេទិយតីតិ វេទនាតិ
និព្ពបនលទ្ធិបទំ “សុខា ទុក្ខា អទុក្ខមសុខា, សុខយតីតិ សុខា, ទុក្ខយតីតិ
ទុក្ខា, នេវ ទុក្ខយតិ ន សុខយតីតិ អទុក្ខមសុខា” តិ អត្ថវិគ្គារោ និវេសេសេន
កថិតត្តានិទ្ទេសោ នាម។

ឯវំ ធម្មិធានិ ព្យញ្ញនបទានិ ជានិទ្វា ប ធនុ អត្ថបទេសុ សង្ខេបតោ
កាសនា ធិបនា សង្ខាសនា, “មញ្ញមាណោ ខោ, ភិក្ខុ, ពន្លោ មារស្ស

អមញ្ញាមាណោ មុត្តោ ចាបិមតោ” តិ ឯវមាទីសុ សង្ខេបេន អត្ថធិបនា សង្ខាសនា
នាម។ ឯសោ បន ថេរោ “ពុទ្ធន ភគវតា ឯវំ សង្ខេបំ កត្វា វុត្តមត្តំ ‘អញ្ញាតំ
ភគវា, អញ្ញាតំ សុគតា” តិ កថេតុំ សមត្តោ បដិវិជ្ឈិ។

ឧបវ វុត្តមត្តំ អាទិតោ កាសនា ធិបនា បកាសនា, “សត្តំ, ភិក្ខុវេ,
អាទិត្ត” តិ ឯវមាទីសុ (មហាវ. ៥៤; សំ. និ. ៤.២៨) បច្ឆា កថិតមត្តំ
បឋមវេនេន ធិបនា បកាសនា នាម។ ឯវំ បឋមំ ធិបិតំ អត្ថំ បុន ចាកដំ កត្វា
ធិបនេន “កិញ្ច, ភិក្ខុវេ, សត្តំ អាទិត្ត? ចក្ខុ, ភិក្ខុវេ, អាទិត្ត, រូចា អាទិត្តា” តិ
ឯវមាទីសុ (មហាវ. ៥៤; សំ. និ. ៤.២៨) កថិតេសុ “តិក្ខិទ្រិយោ សង្ខេបេន វុត្តំ
បដិវិជ្ឈិតំ” តិ កថិតត្តា ទ្វេ អត្ថបទានិ តិក្ខិទ្រិយស្ស ឧបការវសេន វុត្តានិ។

សំខិត្តស្ស វិត្តាភិក្ខុនំ សកី វុត្តស្ស ច បុនបិ អភិក្ខុនំ វិវរណំ, “កុសលា
ធម្មា” តិ (ធរ. ស. ១) សង្ខេបេន តិក្ខិត្តស្ស។ “កតមេ ធម្មា កុសលា? យស្មី
សមយេ កាមាវចរំ កុសលំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ ហោតិ” តិ (ធរ. ស. ១) និទ្ទេសវសេន
វិត្តារណំ វិត្តារវសេន បុន កថនំ វិវរណំ នាម។

តំ វិភាគករណំ វិភជនំ, “យស្មី សមយេ” តិ (ធរ. ស. ១) វិវរិតេ កុសលេ ធម្មេ
“តស្មី សមយេ ជស្សោ ហោតិ, វេទនា ហោតិ” តិ (ធរ. ស. ១) វិភាគករណំ
វិភជនំ នាម។ វិវរស្ស វិត្តាភិក្ខុនេន វិភត្តស្ស ច ឧបមាភិក្ខុនេន បដិចាទនំ
ឧត្តានិករណំ, វិវរណេន វិវរិត្តស្ស “កតមោ តស្មី សមយេ ជស្សោ ហោតិ?
យោ តស្មី សមយេ ជស្សោ ដុសនា សម្មសនា” តិ (ធរ. ស. ២) អតិវិវិត្វា កថនញ្ច
វិភជនេន វិភត្តស្ស “សេយ្យចាបិ, ភិក្ខុវេ, ភាវី និច្ចម្ហា, ឯវមេវ ខ្វាបំ, ភិក្ខុវេ,
ជស្សហារោ ទដ្ឋញ្ចាតិ វទាមី” តិ (សំ. និ. ២.៦៣) ឯវមាទិឧបមាកថនញ្ច
ឧត្តានិករណំ នាម។ ធម្មំ សុណាត្តានំ ធម្មទេសនេន ចិត្តស្ស អនេកវិជេន
សោមនស្សឧប្បាទនញ្ច អតិខិណ្ឌុទ្ធីនំ អនេកវិជេន ញ្ញាណស្ស

តិច្ចិណភាវករណញ្ច បញ្ញត្តិ នាម, តេសំ សុណាឆ្លានំ តំចិត្តតោសនេន
តំចិត្តនិសាមនេន ច បញ្ញាយតីតិ បញ្ញត្តិ។ តត្ថ ភគវា អក្ខរេហិ សង្គាសយតិ,
បទេហិ បកាសយតិ, ព្យញ្ញនេហិ វិវរតិ, អាគារេហិ វិភជតិ, និរុត្តិហិ
ឧត្តានីករោតិ, និទ្ទេសេហិ បញ្ញាបយតីតិ។ កី វុត្តំ ហោតិ? ពុទ្ធា ភគវន្តោ
ឯកច្ឆេ វេនេយ្យេ ឯកស្មី ទេសនេ អក្ខរេហិ អត្ថសង្គាសនំ ករោតិ... បេ...
និទ្ទេសេហិ អត្ថបញ្ញាបនំ ករោតិ អយមេត្ថ អធិប្បាយោ។

អថ វា អក្ខរេហិ សង្គាសយិត្វា បទេហិ បកាសយតិ, ព្យញ្ញនេហិ វិវរិត្វា
អាគារេហិ វិភជតិ, និរុត្តិហិ ឧត្តានីកត្វា និទ្ទេសេហិ បញ្ញាបយតិ។ កី វុត្តំ
ហោតិ? ឯវុបេន ធម្មទេសនេន ឯកច្ឆេសុ ឋានេសុ ឯកច្ឆានំ វេនេយ្យានំ
វិនយតីតិ។

អថ វា អក្ខរេហិ ឧក្សាជយិត្វា បទេហិ បកាសេន្តោ វិនយតិ ឧក្សជិតញ្ញំ,
ព្យញ្ញនេហិ វិវរិត្វា អាគារេហិ វិភជន្តោ វិនយតិ វិបញ្ចិតញ្ញំ, និរុត្តិហិ
ឧត្តានីកត្វា និទ្ទេសេហិ បញ្ញាបេន្តោ វិនយតិ នេយ្យំ។ ឥតិ វេនេយ្យវសេនបិ
យោជេតព្ពមេវ។

អត្ថតោ បនេត្ថ កតមោ ព្យញ្ញនចាថោ, កតមោ អត្ថចាថោតិ? ពុទ្ធានំ
ភគវន្តានំ ធម្មំ ទេសេន្តានំ យោ អត្តាវគមកោ សវិញ្ញត្តិកសន្នោ, សោ
ព្យញ្ញនចាថោ។ យោ តេន អភិសមេតញ្ញោ លក្ខណាវសាទិសហិតោ ធម្មោ, សោ
អត្ថចាថោតិ វេទិតញ្ញោ។ បុនបិ សន្ធាយភាសិតោ ព្យញ្ញនភាសិតោ
សាវសេសចាថោ អនវសេសចាថោ និតោ នេយ្យតិ ធម្មិណោ ចាថោ។ តត្ថ
អនេកត្តវត្តា សន្ធាយភាសិតោ “មាតរំ បិតរំ ហន្ធា, រាជានោ ទ្វេ ច ខត្តិយេ” តិ
ឯវមាទិ (ធម. ប. ២៩៤)។ ឯកត្តវត្តា ព្យញ្ញនភាសិតោ “មនោបុព្ពដ្ឋមា ធម្មា” តិ
ឯវមាទិ (ធម. ប. ១. ២; នេត្តិ. ៨៩, ៩២; បេជកោ. ១៤)។ សាវសេសោ “សព្ពំ, ភិក្ខុវេ,

អាទិត្ត"ន្តិ ឯវមាទិ (មហាវ. ៥៤; សំ. និ. ៤.២៨)។ វិបរីតោ អនវសេសោ "សព្វេ
ធម្មា សញ្ញាការេន ពុទ្ធសូ ភគវតោ ញ្ញាណមុខ អាចារ្យ អាគច្ឆន្តិ"តិ ឯវមាទិ
(មហានិ. ១៥៦; ចូឡនិ. មោយរាជមាលាវបុត្តានិទ្ទេសោ ៨៥; បដិ. ម. ៣.៥)។
យថា វចនំ, តថា អវគន្តញ្ញោ នីតោ "អនិច្ចំ ទុក្ខំ អនត្តា"តិ ឯវមាទិ។ យុត្តិយា
អនុស្សវិតញ្ញោ នេយ្យោ "ឯកបុគ្គលោ ភិក្ខុវេ"តិ ឯវមាទិ (អ. និ. ១.១៧០)។

អត្ថោ បន អនេកប្បការោ ចាបត្ថោ សភាវត្ថោ ញ្ញាយត្ថោ ចាបាឡុចោ
នចាបាឡុចោ សាវសេសត្ថោ និវសេសត្ថោ នីតត្ថោ នេយ្យត្ថោ ឥច្ឆាទិ។ តត្ថ
យោ អប្បស្សត្ថស្ស ញ្ញាបនត្ថមុច្ឆារិយតេ, សោ ចាបត្ថោ "សាត្តំ
សព្វញ្ញន"តិ អាទិសុ (ចារា. ១; ធី. និ. ១.១៩០) វិយ។ រូចារូបធម្មានំ
លក្ខណាវសាទិសភាវត្ថោ "សម្មាទិដ្ឋិ ភាវេតី"តិ អាទិសុ (វិភ. ៤៨៥; សំ. និ. ៥.៣)
វិយ។ យោ ញ្ញាយមាណោ ហិតាយ សំវត្ថតិ, សោ ញ្ញាតុំ អវហតីតិ ញ្ញាយត្ថោ -
"អត្តវាទី ធម្មវាទី"តិ អាទិសុ (ធី. និ. ១.៩, ១៩៤; ៣.២៣៨; ម. និ. ១.៤១១) វិយ។
យថា ចាបំ ភាសិតោ ចាបាឡុចោ "ចក្កុ, ភិក្ខុវេ, បុរាណកម្ម"តិ (សំ. និ. ៤.១៤៦)
ភគវតា វុត្តំ។ តស្មា ចក្កមបិ កម្មន្តិ។ ព្យញ្ញនច្ឆាយាយ អត្តំ បដិពាហយមាណេន
វុត្តោ អត្ថោ នចាបាឡុចោ, សោ ចាបត្ថោ អនុញ្ញាតោ អកតបដិក្ខេចោ
វិយុត្ថោ។ សោ ច សង្កហេតព្ពម្បិ អសង្កហេត្វា, បរិវរ្កេតព្ពម្បិ វា កិញ្ចិ
អបរិវរ្កេត្វា បរិសេសំ កត្វា វុត្តោ សាវសេសត្ថោ "ចក្កញ្ច បដិច្ច រូបេ ច
ឧប្បជ្ឈតិ ចក្កវិញ្ញាណំ (សំ. និ. ៤.៦០; មហានិ. ១០៧)។ សព្វេ តសន្តិ ទណ្ឌស្ស,
សព្វេ ភាយន្តិ មច្ចុនោ"តិ អាទិសុ (ធរ. ប. ១២៩) វិយ។ វិបរីតោ និវសេសត្ថោ
"សន្ធាវិតំ សំសរិតំ មមញ្ជោវ តុម្ហាកញ្ច (ធី. និ. ២.១៥៥; មហាវ. ២៨៧; នេត្តិ.
១១៤)។ តត្រ, ភិក្ខុវេ, កោ មន្តា កោ សន្ធាតា...បេ.... អញ្ញាត្រ
ទិដ្ឋបទេហី"តិ អាទិសុ (អ. និ. ៧.៦៦) វិយ។ សន្ធាវសេនេវ វេទិតញ្ញោ នីតត្ថោ "រូចា
សន្ធា រសា គន្ធា, ដោជ្ឈញ្ញា ច មនោរមា"តិ អាទិសុ (សំ. និ. ១.១៥១, ១៦៥; មហាវ.

៣៣) វិយ។ សម្មតិវសេន វេទិតញោ នេយ្យត្ថោ “ចត្តារោមេ, ភិក្ខុវេ,
វលហក្ខបមា បុគ្គលា” តិអាទីសុ (អ. និ. ៤.១០១-១០២) វិយ។ ឯវមិធជាបញ្ច
អត្តញ្ញាវិវិត្វា ឋិតោ អសំហីរោ ភវតិ បរវាទីហិ ទីយរត្តំ តិត្តវាសេន។

ឥតិ អសំហីរភាវេន យាវ អាគមាធិកមសម្បទំ, តាវ វត្ថុំ សក្កោតិ។
សន្នេហវិត្តារនយេន ហេតុធាហារណាទីហិ អវពោធិយំ តុំ សមត្ថោ។ ឯវវិធា
អត្តានញ្ច បរញ្ច សោធនតុំ សមត្តភាវេន ទុស្សីល្យទិដ្ឋិមលវិវហិតត្តា សុចិ។
ទុស្សីលោ ហិ អត្តានំ ឧបហានតិ, តេន នាទេយ្យវាចោ ច ភវតិ
សព្វោហារមាណោ ឥធនិច្ឆាតុរោ វេជ្ជោវ។ ទុទិដ្ឋិ បរំ ឧបហានតិ, នាវស្សយោ ច
ភវតិ វាឡុកហាកុលោ ឥវ កមលសណ្ឋោ។ ឧកយវិបន្នោ បន សត្តថាបិ
អនុចាសនីយោ ភវតិ គូជគតមិវ ធរាណតំ គូជគតោវិយ ច កណ្តាសប្បោ។
ឧកយសម្បន្នោ បន សត្តថាបិ ឧចាសនីយោ សេវិតញោ ច វិញ្ញាហិ, និរុបទ្ធកោ ឥវ
រតនាករោ, ឯវំ ភូតោ ឯវំ អមច្ឆរោ អហីនាចរិយមុដ្ឋិ។
សុត្តសុត្តានុលោមអាចរិយវាទអត្តនោមតិសម្ពាតានញ្ច ចតុន្នំ អបរិច្ឆាគី,
តេសំ វសេន ព្យាឡាតោ។

“ឯកំសវចនំ ឯកំ, វិកជ្ឈវចនំ បទំ;
តតិយំ បដិបុច្ឆេយ្យ, ចតុត្ថំ បន ឋាបយេ” តិ។

ឯតេសំ វា អបរិច្ឆាគី។ តតោ ឯវ សោត្វនំ ហិតេ និយុត្តត្តា នេសំ អវពោធនំ
បតិ អកិលាសុ ភវតីតិ។ អាហា ចេត្ត -

“ចាបត្តវិទសំហីរោ, វត្តា សុចិ អមច្ឆរោ;
ចតុន្នំ អបរិច្ឆាគី, ទេសកស្ស ហិតានិទិតោ” តិ។

ឯត្ថ ទេសកស្សនតិ ទេសកោ អស្ស, ភវេយ្យតិ អត្ថោ។ ហិតានិទ្ទេតាតិ
ហិតេ អនុគតោ ហិតចិត្តោ។ សោ ឯសោ សុចិត្តោ បិយោ, ចតុន្នំ អបរិច្ឆាគិត្តា
គរុ, អសំហ៊ារត្តា ភាវនីយោ, ទេសកត្តា វត្តា, ហិតានិទ្ទេតត្តា វចនក្ខមោ,
ចាបត្ថវិទត្តា គម្ពីរកថំ កត្តា, អមច្ឆរត្តា ន ចាដ្ឋានេ និយោជកោ ឥតិ -

“បិយោ គរុ ភាវនីយោ, វត្តា ច វចនក្ខមោ;
គម្ពីរញ្ច កថំ កត្តា, នោ ចាដ្ឋានេ និយោជកោ” ឥ។ (អ. និ. ៧.៣៧; នេត្តិ.
១១៣);

“អភិហិតោ ទេសកោ សោ, ភាវ ទានិ អភិធម្មតេ”។

តត្ថ ធម្មគរុត្តា កថំ ន បរិភវតិ, អាចរិយគរុត្តា កថិកំ ន បរិភវតិ,
សទ្ធាបញ្ញាធិគុណបដិមណ្ឌិតត្តា អត្តានំ ន បរិភវតិ, អសឋាមាយាវិត្តា
អមតាភិមុខត្តា ច អវិក្ខិត្តចិត្តោ ភវតិ, សុមេធត្តា យោនិសោ មនសិ
ករោតីតិ។ វុត្ថញ្ញោតំ -

“បញ្ចហិ, ភិក្ខុវេ, ធម្មេហិ សមន្មាគតោ សុណាន្តោ សទ្ធម្មំ ភញ្ញោ
និយាមំ ឌីក្កមិត្តំ កុសលេសុ ធម្មេសុ សម្មត្តំ។ កតមេហិ បញ្ចហិ? ន កថំ
បរិភោតិ, ន កថិកំ បរិភោតិ, ន អត្តានំ បរិភោតិ, អវិក្ខិត្តចិត្តោ ធម្មំ
សុណាតិ ឯកគ្គចិត្តោ, យោនិសោ មនសិ ករោតី” ឥ (អ. និ. ៥.១៥១)។

តំលក្ខណាប្បត្តត្តា ភាវនំ ភជតីតិ។ អាហា ចេត្ថ -

“ធម្មាចរិយគរុ សទ្ធាបញ្ញាធិគុណមណ្ឌិតោ;
អសឋាមាយាវិកស្ស, សុមេធ�ោ អមតាភិមុខោ”។ -

ឥតិ វត្តា ច សោតា ច។

ឯវំ វុត្តប្បការំ ព្យញ្ញនញ្ចា អត្តញ្ចា ធស្សេត្វា ឥនានិ យោ អតិអគ្គំ កត្វា
កតិកត្តា មហាសមុទ្ទមហាបជីវិយ មហា ច សោ និទ្ទេសោ ចាតិ
មហានិទ្ទេសោ, តំ មហានិទ្ទេសំ វណ្ណាយិស្សមិ។

តទេតំ មហានិទ្ទេសំ អត្តសម្បជ្ជំ ព្យញ្ញនសម្បជ្ជំ កម្ចីរំ កម្ចីរត្ថំ
លោកុត្តរឫកាសកំ សុញ្ញតប្បដិសំយុត្តំ បដិបត្តិមគ្គដលវិសេសសាធនំ
បដិបត្តិបដិបក្ខបដិសេធនំ យោការចរាជំ ញ្ញាណាវរតនាករក្ខតំ
ធម្មកថិកានំ ធម្មកថាវិលាសវិសេសហេតុក្ខតំ សំសារភិក្ខុកានំ
ទុក្ខនិស្សរណាតទុចាយនិស្សនេន អស្សាសជននត្ថំ តប្បដិបក្ខនាសនត្តញ្ចា
កម្ចីរត្តានញ្ចា អនេកេសំ សុត្តន្តបដានំ អត្ថវិវរណោន
សុជនហធនបរិតោសជននត្ថំ, តថាគតេន អរហតា សម្មាសម្ពុទ្ធន សព្វត្ថ
អប្បដិហតសព្វញ្ញតញ្ញាណាមហាទីចោកាសេន
សកលជនវិត្ថតមហាករុណាសិនេហោន
វេនេយ្យជនហធនគតកិលេសន្ទការវិធមនត្ថំ សមុជ្ឈលិតស្ស
សទ្ធម្មមហាបដិបស្ស តទទិប្បាយវិកាសនសិនេហាបរិសេកេន
បញ្ចវស្សសហស្សមតិចិរសមុជ្ឈលនមិច្ឆតា លោកានុកម្មកេន សត្តកឃ្លែន
ធម្មរាជស្ស ធម្មសេនាបតិនា អាយស្មតា សាវិបុត្តត្ថេវេន ភាសិតំ សុត្វា
អាយស្មា អានន្ទោ បឋមមហាសង្កឹតិកាលេ យថាសុតមេវ សង្កេហំ
អាហោបេសិ។

សោ បនេស វិនយបិដកំ សុត្តន្តបិដកំ អភិធម្មបិដកន្តិ តីសុ បិដកេសុ
សុត្តន្តបិដកបរិយាបន្នោ, ធិបនិកាយោ មជ្ឈិមនិកាយោ សំយុត្តនិកាយោ
អង្គត្រូវនិកាយោ ខុទ្ទកនិកាយោតិ បញ្ចសុ មហានិកាយេសុ
ខុទ្ទកមហានិកាយបរិយាបន្នោ, សុត្តំ គេយ្យំ វេយ្យាករណំ គាថា ឧទានំ

ឥតវត្ថុកំ ជាតកំ អព្ពតធម្មំ វេទល្អន្តិ នវសុ សត្តសាសនធម្មំ យថាសម្បវ
តាចន្តវេយ្យាករណធម្មំ យសន្តិហិតោ។

“ឆ្ងាសីតិ ពុទ្ធតោ គណ្ហី, ទ្វេសហស្សនិ ភិក្ខុតោ;
ចតុរាសីតិ សហស្សនិ, យេ មេ ធម្មា បវត្តិនោ” តិ។ (ថេរគា. ១០២៧) -

ធម្មកណ្ហាការិកត្ថេវេន បញ្ចសុ ថានេសុ ឯតទគ្គំ អាហេបិតេន បដិញ្ញាតានំ
ចតុរាសីតិយា ធម្មក្ខន្ធសហស្សនំ ភិក្ខុតោ គហិតេសុ ទ្វីសុ
ធម្មក្ខន្ធសហស្សេសុ អនេកសតធម្មក្ខន្ធសន្តិហិតោ។ តស្ស ទ្វេវគ្គា
អដ្ឋកវគ្គោ ចារាយនវគ្គោ ខគ្គវិសាលាសុត្តញ្ញ, ឯកេកស្មី វគ្គ សោឡស
សោឡស កត្វា ខគ្គវិសាលាសុត្តញ្ញតិ តេត្ថីស សុត្តានិ
កាមសុត្តានិ ខគ្គវិសាលាសុត្តបរិយោសានានិ។ ឯវំ អនេកជា វវត្តាបិតស្ស
ឥមស្ស មហានិទ្ទេសស្ស អនុបុព្វបទត្ថវណ្ណានំ ករិស្សមិ។ អយញ្ញា
មហានិទ្ទេសោ ចាវតោ អត្ថតោ ច ឧទ្ទិសន្តេន និទ្ទិសន្តេន ច សក្កច្ចំ
ឧទ្ទិសិតញ្ញោ និទ្ទិសិតញ្ញោ ច, ឧគ្គណ្ហាន្តេនាបិ សក្កច្ចំ ឧគ្គណ្ហាតញ្ញោ ធាវេតញ្ញោ ច។
តំ កិស្ស ហេតុ? កម្មវត្តា ឥមស្ស មហានិទ្ទេសស្ស លោកហិតាយ លោកេ
ចិវជ្ជិតត្ថន្តិ។

១. អដ្ឋកវគ្គោ

១. កាមសុត្តនិទ្ទេសវណ្ណានា

តត្ថ កាមសុត្តំ អាទិ។ តស្មីម្បី “កាមំ កាមយមាណស្ស” តិ កាថា អាទិ។ សា
ឧទ្ទេសនិទ្ទេសបដិទ្ទេសវសេន តិធា ឋិតា។ “កាមំ កាមយមាណស្ស” តិ

ឯវាមាធិ ឧទ្ទេសោ។ “កាមាតិ ឧទ្ទានតោ ទ្វេ កាមា - វត្ថុកាមា ច កិលេសកាមា
ចា” តិ និទ្ទេសោ។ “កតមេ វត្ថុកាមា? មនាបិ កា រូចា” តិ ឯវាមាធិ បដិទ្ទេសោ។

១. តត្ថ កាមន្តិ មនាបិយរូចាធិតេភូមកធម្មសម្ពាតំ វត្ថុកាមំ។
កាមយមាណស្សតិ ឥច្ឆមាណស្ស។ តស្ស ចេតំ សមិជ្ឈតីតិ តស្ស
កាមយមាណស្ស សត្តស្ស តំ កាមសម្ពាតំ វត្ថុ សមិជ្ឈតិ ចេ, សចេ សោ តំ
លភតីតិ វត្ថុ ហោតិ។ អន្ធា បីតិមនោ ហោតីតិ ឯកំសំ តុជ្ជចិត្តោ ហោតិ។
លទ្ធាតិ លភិក្ខា។ មន្វាតិ សត្តោ។ យទិច្ឆតីតិ យំ ឥច្ឆតិ។ ឥទំ បន សង្ខេបតោ
បទត្ថសម្ពន្ធមត្តមេវ, វិត្តារោ បន ឧបរិ ចាឡិយំ អាគតនយេនេវ វេទិតញ្ចោ។
យថា ច ឥមស្មី, ឯវំ ឥតោ បរំ សព្វេសុបីតិ។

កាមាតិ ឧទ្ទិសិតព្ពបទំ។ ឧទ្ទានតោតិ និទ្ទិសិតព្ពបទំ។ ឧទ្ទានតោតិ
វត្ថុវសេន “មច្ឆុទ្ទានំ កិលេយ្យ” តិ អាទិសុ វិយ។ អថ វា ឧបរូបរិ ធានតោ ឧទ្ទានំ,
ឧទ្ទំ ឧទ្ទំ សោធនតោ ព្យវធានជ្ជន វោធានំ វិយ។ វិត្តារ ករណភាវេន វា។ កាមា
ឥតិ ចាបសេសំ កត្វា វត្ថុព្ពំ។ ទ្វេតិ គណនបរិច្ឆេទោ, ន ឯកំ, ន តយោ។
វត្ថុកាមា ចាតិ មនាបិយរូចាធិវត្ថុកាមា ច។ ឧបតាបនជ្ជន វិពាធនជ្ជន ច
កិលេសកាមា ច។ តេសុ វត្ថុកាមោ បរិញ្ញោយ្យោ, កិលេសកាមោ
បហាតញ្ចោ។ តត្ថ វត្ថុកាមោ កិលេសកាមេន បត្តយិតញ្ចោតិ កាមីយតីតិ
កាមោ។ កិលេសកាមោ វត្ថុកាមានំ បច្ឆាសីសនស្ស ការណភាវេន
កាមីយតេ អនេនាតិ កាមោ។ តត្ថ រូចាធិក្ខន្ធសម្ពាតោ វត្ថុកាមោ,
សម្ពាតក្ខន្ធសម្ពាតោ កិលេសកាមោ។ ធម្មាវិញ្ញាណោ វិជានិតញ្ចោ
វត្ថុកាមោ, មនោវិញ្ញាណោ ជានិតញ្ចោ កិលេសកាមោ។ កិលេសានំ
បតិជ្ឈជ្ជន ការណជ្ជន អារម្មណជ្ជន ច វត្ថុកាមោ។

“នេតេ កាមា យានិ ចិត្រានិ លោកេ, សង្កប្បរាគោ បុរិសស្ស កាមោ;

តិដ្ឋន្តិ ចិត្រានិ តថេវ លោកេ, អថេត្ថ ជីវាវិនយន្តិ ធន្ត"ន្តិ។ (អ. និ. ៦.៦៣);

នន្ទមាណាវក- (ធម្ម. ប. អដ្ឋ. ១.៦៨ ឧប្បលវណ្ណោត្ថវីវត្ថុ)
សោរេយ្យសេដ្ឋិបុត្តាធិនំ (ធម្ម. ប. ៤៣) វត្ថុនិ ចេត្ត និទស្សនំ។ កិលេសកាមោ
តាបនដ្ឋេន ពាធនដ្ឋេន ច សយំ កាមេតីតិ កាមោ។ វុត្ថម្បិ ចេតំ “រត្តោ ខោ,
ព្រាហ្មណ, រាគេន អភិភូតោ បរិយាធិន្ទចិត្តោ អត្តព្យាពាធាយបិ ចេតេតិ,
បរព្យាពាធាយបិ ចេតេតិ, ឧភយព្យាពាធាយបិ ចេតេតិ” តិ ច “រត្តោ ខោ,
ព្រាហ្មណ, ចាណម្បិ ហនតិ, អធិន្ទម្បិ អាធិយតិ, បរទារម្បិ គច្ឆតិ, មុសាបិ
ភណាតី” តិ (អ. និ. ៣.៥៤) ច ឯវមាធិ និទស្សនំ។

តមេវ បដិទេសេនវិសេនវិត្តារេត្វា វត្ថុកាមោ - “កតមេ
វត្ថុកាមា” តិអាធិមាហ។ តត្ថ កតមេតិ កថេតុកម្សតាបុច្ឆា។ បញ្ចវិធា ហិ
បុច្ឆា, តាសំ វិភាកោ ឧបរិ ចាឡិយំយេវ អាវិ ភវិស្សតិ។ តាសុ អយំ
កថេតុកម្សតាបុច្ឆា។ តត្ថ មនាបិកាតិ មនំ អប្បាយន្តិ វុទ្ធន្តិ តិ មនាចា,
មនាចា ឯវ មនាបិកា។ រូចាតិ កម្មចិត្តឧតុអាហារសមុជ្ឈានវសេន
ចតុសមុជ្ឈានិកា រូចារម្មណា។ រូបយន្តិ តិ រូចា, វណ្ណាវិការំ អាបជ្ជមាធា
ហនយន្តតការំ បកាសេន្តិ តិ អត្តោ។

តត្ថ កេនដ្ឋេន រូបន្តិ? រូប្យនដ្ឋេន។ វុត្ថញោតំ ភគវតា -

“កិញ្ច, ភិក្ខុវេ, រូបំ វទេថ? រូប្យតីតិ ខោ, ភិក្ខុវេ, តស្មា ‘រូប’ន្តិ វុច្ឆតិ។
កេន រូប្យតិ? សីតេនបិ រូប្យតិ, ឧណ្ហេនបិ រូប្យតិ, ជិយន្តាយបិ រូប្យតិ,
បិចាសាយបិ រូប្យតិ, ខំសមកសវាតាតបសវីសបសម្មស្សេនបិ រូប្យតិ។
រូប្យតីតិ ខោ, ភិក្ខុវេ, តស្មា ‘រូប’ន្តិ វុច្ឆតិ” តិ (សំ. និ. ៣.៧៩)។

តត្ថ រុប្បតីតិ កុប្បតិ យដ្ឋីយតិ បីឡីយតិ, ភិដ្ឋតីតិ អត្ថោ។ សីតេន តាវ
រុប្បនំ លោកន្តរិកនិរយេ ចាកជំ។ មហីសករដ្ឋាធិសុបិ ហិមចាតសីតលេសុ
បទេសេសុ ឯតំ ចាកជមេវ។ តត្ថ ហិ សត្តា សីតេន ភិដ្ឋនិដ្ឋសរិរា ជីវិតក្ខយម្យ
ចាបុណ្ណិ។

ឧណ្ហោន រុប្បនំ អរិចិមហានិរយេ ចាកជំ។ តត្ថ ហិ តត្ថាយ លោហាបជីវិយា
និបជ្ជាបេត្វា បញ្ចវិធពានុនាទិករណាកាលេ សត្តា មហាទុក្ខំ អនុភវន្តិ។

ជិយន្ទាយ រុប្បនំ បេត្តិវិសយេ ចេវ ទុត្តិក្ខកាលេ ច ចាកជំ។
បេត្តិវិសយស្មិញ្ចា សត្តា ទ្វេ តីណិ ពុទ្ធន្តរាទិ កិញ្ចិទេវ អាមិសំ ហេត្ថន គហេត្វា
មុខេ បក្ខិបន្តា នាម ន ហោន្តិ, អន្តោឧទរំ អាទិត្តសុសិរុក្ខោវិយ ហោតិ។
ទុត្តិក្ខេ កញ្ចិកមត្តម្យ អលភិក្ខា មរណាសត្តានំ បមាណំ នត្តិ។

បិចាសាយ រុប្បនំ កាលកញ្ចិកាធិសុ ចាកជំ។ តត្ថ ហិ សត្តា ទ្វេ តីណិ
ពុទ្ធន្តរាទិ ហធយតេមនមត្តំ វា ជីវិតេមនមត្តំ វា ឧទកតិទុម្យ លទ្ធាំ ន សក្កោន្តិ។
“ចានីយំ បិវិស្សមា”តិ នទី គតានំ ជលំ វាលុកាតលំ សម្បជ្ជតិ។ មហាសមុទ្ធំ
បក្ខន្តានម្យ សមុទ្ធោ បិដ្ឋិចាសាលោកយេវ ហោតិ។ តេ សុស្សន្តា
ពលវទុក្ខបីឡិ តាវិវរន្តិ។ ខំសាធិហិ រុប្បនំ ខំសមក្ខិកាទិពហុលេសុ បទេសេសុ
ចាកជំ។ តំ បន - “កតមំ តំ រូបំ សនិទស្សនំ? សប្បជិយ”ន្តិ អាទិនា នយេន
អភិធម្មេ (ធរ. ស. ៦៥៦, ៦៥៨) វិត្ថាវិតមេវ។

សប្បន្តិតិ សទ្ធា, ឧទាហរីយន្តិតិ អត្ថោ។ ឧតុចិត្តវសេន ទិសមុដ្ឋានិកា
សទ្ធា។ គន្ធយន្តិតិ គន្ធា, អត្តនោវត្ថុនិ សូចយន្តិតិ អត្ថោ។ រសន្តិ តេ សត្តាតិ
រសា, អស្សាទេន្តិតិ អត្ថោ។ ដុសីយន្តិតិ ដោដ្ឋព្វា។ ឯតេ គន្ធានយោ

ចតុសមុជ្ជានិការ។ តេសំ វិភាកោ អភិធម្មេ (ធម. ស. ៦២២-៦២៤)
វិត្តាវិគោយេវ។

តមេវត្ថំ វិត្តាវសេន ធស្សន្តោ “អត្តរណា ចារុរណា” តិអាទិមាហ។ តត្ថ
អត្តវិគ្គា និបដ្ឋិយន្តិ តិ អត្តរណា។ សរីរំ វេបេត្វា ចារុប័យន្តិ តិ ចារុរណា។
អន្តោជាតាធម្មោ ចត្តារោ ធានី ច ធាសោ ច ធាសិធាសា។ ខេត្តំ នាម យស្មី
បុព្ពុណ្ណំ រុហតិ។ វត្ថុ នាម យស្មី អបរណ្ណំ រុហតិ។ យត្ថ វា ឧកយម្បិ រុហតិ, តំ
ខេត្តំ។ តទត្ថាយ កតត្ថមិភាកោ វត្ថុ។ ខេត្តវត្ថុសីសេន ចេត្ត
វាបីតទ្បាកាធិនិបិ សង្កហិតានិ។ ហិរញ្ញន្តិ កហាបណោ។ សុវណ្ណន្តិ ជាតរូបំ។
តេសំ គហណេន លោហាមាសកោ ជតុមាសកោ ធារុមាសកោតិ សព្វេបិ
សង្កហំ កច្ចន្តិ។ តាមនិគមរាជធានិយោតិ ឯកកុដិកាធិ តាមោ។
អាបណាយុត្តោ និគមោ។ ឯកស្ស រញ្ជោ អាណាបវត្តិដ្ឋានំ រាជធានី។ រដ្ឋន្តិ
ជនបទេកទេសំ។ ជនបទោតិ កាសិកោសលាធិជនបទោ។ កោសោតិ
ចតុព្ពិធា កោសោ - ហត្ថិ អស្សោ រថោ បត្តិ។ កោដ្ឋាគារន្តិ តិវិធំ កោដ្ឋាគារំ -
ធនកោដ្ឋាគារំ ធម្មកោដ្ឋាគារំ វត្ថុកោដ្ឋាគារំ។ យំ កិញ្ចិតិ
អនវសេសបរិយាធានវចនំ។ រជនីយន្តិ រញ្ជេតុំ យុត្តជ្ជេន។

ឥតោ បរំ តិកវសេន ធស្សន្តុ
អតីតត្ថិកអជ្ឈត្ថត្ថិកហីនត្ថិកឌុកាសត្ថិកសំយោគត្ថិកកាមាវចរត្ថិកវសេ
ន ធនតិកេ អាហា។ តត្ថ អតីតត្ថិកេ តាវ អត្តនោ សភារំ ឧប្បាទាធិក្ខណំ វា
បត្វា អតិក្កន្តាតិ អតីតា។ តទុកយម្បិ ន អាគតាតិ អនាគតា។ តំ តំ ការណំ
បដិច្ច ឧប្បន្នាតិ បច្ចុប្បន្នា។ ឥទំ ភវេន បរិច្ឆន្នំ។ បដិសន្ធិតោ ហិ បដ្ឋាយ
អតីតភវេសុ និព្ពត្តា អនន្តភវេ វា និព្ពត្តា ហោន្តុ
កប្បកោដិសតសហស្សមត្តកេ វា, សព្វេ អតីតាយេវ នាម។ ចុតិតោ បដ្ឋាយ

អនាគតភវេសុ និព្ពត្តនកា កាមា អនន្តរភវេ វា និព្ពត្តនុ
កប្បកោដិសតសហស្សមត្តកេ វា, សព្វេ អនាគតាយេវ នាម។
ចុតិបដិសន្ធិអន្តរេ បវត្តា កាមា បច្ចុប្បន្នា នាម។

អដ្ឋត្ថត្ថិកេ “ឯវំ បវត្តមាណ មយំ អត្តាតិ គហណំ គមិស្សមា” តិ ឥមិនា
វិយ អធិប្បាយេន អត្តានំ អធិការំ កត្វា បវត្តា អត្តនោ សន្តានេ បវត្តា
ចាដិបុគ្គលិកា កាមា អដ្ឋត្តា កាមា នាម។ តតោ ពហិភូតា បន ឥន្ទ្រិយពន្ធា
វា អនិទ្ទ្រិយពន្ធា វា ពហិពន្ធា នាម។ តតិយបទំ តទុកយវសេន វុត្តំ។

ហីនត្ថិកេ ហីនាតិ លាមកា។ មជ្ឈិមាតិ ហីនបណីតានំ មជ្ឈេ ភវាតិ
មជ្ឈិមា។ អវសេសា ឧត្តមជ្ឈេន បណីតា។ អបិ ច ឧចាទាយុចាទាយ
ហីនមជ្ឈិមបណីតតា វេទិតញ្ចា។ នេយិ កានញ្ចំ កាមា កោដិប្បត្តា ហីនា
នាម។ តេ ឧចាទាយ តិវច្ឆានេសុ នាគសុបណ្ណានំ កាមា បណីតា នាម។
សេសតិវច្ឆានគតានំ កាមា មជ្ឈិមា នាម។ តេសម្បិ កាមា ហីនា។ តេ
ឧចាទាយ មហេសក្ខបេតានំ កាមា បណីតា នាម។ អវសេសានំ កាមា
មជ្ឈិមា នាម។ តេសម្បិ ហីនា។ តេ ឧចាទាយ ជានបទានំ កាមា បណីតា
នាម។ បច្ចន្តវាសីនំ កាមា មជ្ឈិមា នាម។ តេសម្បិ ហីនា។ តេ ឧចាទាយ
គាមភោជកានំ កាមា បណីតា នាម។ តេសំ បរិចារិកានំ កាមា មជ្ឈិមា
នាម។ តេសម្បិ ហីនា។ តេ ឧចាទាយ ជនបទសាមិកានំ កាមា បណីតា នាម។
តេសំ បរិចារិកានំ កាមា មជ្ឈិមា នាម។ តេសម្បិ ហីនា។ តេ ឧចាទាយ
បទេសរាជ្ជនំ កាមា បណីតា នាម។ តេសំ អមច្ឆានំ កាមា មជ្ឈិមា នាម។
តេសម្បិ ហីនា។ តេ ឧចាទាយ ចក្កវត្ថិវញ្ញោ កាមា បណីតា នាម។ តស្ស
អមច្ឆានំ កាមា មជ្ឈិមា នាម។ តស្សបិ ហីនា។ តេ ឧចាទាយ ភុម្មទេវានំ កាមា
បណីតា នាម។ តេសំ បរិចារិកានំ ទេវានំ កាមា មជ្ឈិមា នាម។ តេសម្បិ

ហ្នឹង។ តើ ឧបាទាយ ចាតុមហារាជិកានំ ទេវានំ កាមា បណ្ឌិតាតិអាទិនា
នយេន យាវ អកនិដ្ឋទេវានំ កាមា មត្តកប្បត្តា បណ្ឌិតា នាម។ ឯវំ
ឧបាទាយុបាទាយ ហ្នឹងមជ្ឈិមបណ្ឌិតតា វេទិតញ្ច។

ឱកាសត្តិកេ អាចាយិកា កាមាតិ អវឌ្ឍិសង្ខាតេសុ អបគតអយេសុ
ចត្វសុ អចាយេសុ និព្ពត្តកាមា អាចាយិកា។ មនុស្សេសុ និព្ពត្តកាមា
មាណុសិកា។ ទេវេសុ និព្ពត្តកាមា ទិព្វា។

សំយោគត្តិកេ បច្ចុបដ្ឋិតានំ កាមានំ បរិភុណ្ណនតោ ឋបេត្វា នេយិកេ
សេសអចាយសត្តានំ មនុស្សានំ ចាតុមហារាជិកេ ទេវេ ឧបាទាយ យាវ
តុស័តកាយិកានញ្ច ទេវានំ កាមា បច្ចុបដ្ឋិតា កាមា នាម។
បកតិបដិយត្តារម្មណតោ អតិរេកេន រមិតុកាមតាកាលេ យថារុចិតំ
អារម្មណំ និម្មិតត្វា និម្មិតត្វា រមន្តិទិ និម្មានតីនំ ទេវានំ កាមា និម្មិតា កាមា
នាម។ អត្តនោ អជ្ឈាសយំ ញាត្វា បរេហិ និម្មិតេ អារម្មណេ សេវន្តិទិ
បរិនិម្មិតវេសវន្តីនំ កាមា បរិនិម្មិតា កាមា នាម។ បរិគ្គហិតាតិ “មយ្ហំ ឯត” ភ្នំ
គហិតា កាមា។ អបរិគ្គហិតាតិ តថា អបរិគ្គហិតា ឧត្តរកុរុកានំ កាមា។
មមាយិតាតិ តណ្ហារសេន “មម ឯត” ភ្នំ គហិតា។ អមមាយិតាតិ
វុត្តបដិបក្ខា។

សព្វេហិ កាមាវចរា ធម្មាតិ “ហេជ្ឈតោ អវិចិន្តិយំ បរិយន្តំ ករិត្វា” តិអាទិនា
(ធរ. ស. ១២៨៧) នយេន វុត្តេសុ កាមាវចរធម្មេសុ បរិយាបន្នា។ តត្រាយំ
វចនត្ថោ - ឧទ្ទានតោ ទ្វេ កាមា, វត្ថុកាមោ ច កិលេសកាមោ ចាតិ។ តត្ថ
កិលេសកាមោ អត្តតោ ធន្តរាកោ។ វត្ថុកាមោ តេភូមកំ វដ្តំ។ កិលេសកាមោ
ចេត្ត កាមេតីតិ កាមោ។ ឥតរោ កាមីយតីតិ។ យស្មី បន បទេសេ
ធុរិដោបេសោ កាមោ បវត្តិវសេន អវចរតិ, សោ ចតុន្នំ អចាយានំ មនុស្សានំ

ឆន្ទញ្ច ទេវលោកានំ វសេន ឯកានិស្សិទ្ធោ បទេសោ កាមោ ឯត្ថ អវចរតីតិ
កាមាវចរោ។ តត្ថ បរិយាបន្នធម្មេ សន្ធាយ “សព្ពេចិ កាមាវចរា ធម្មា”តិ វុត្ថំ។
អត្ថនោ សភាវំ ធាវេន្តីតិ ធម្មា។ វូចាវចរា ធម្មាតិ “ហេដ្ឋតោ ព្រហ្មលោកំ
បរិយន្តំ កិរិក្ខា ឧបរិតោ អកនិដ្ឋេ ទេវេ អន្តោកិរិក្ខា”តិ អាទិនា (ធិ. ស. ១២៨៩)
នយេន វុត្ថានំ វូចាវចរា ធម្មានំ វសេន សព្ពេចិ ធម្មា វូចាវចរា។ អវូចាវចរា ធម្មាតិ
“ហេដ្ឋតោ អាកាសានញ្ចាយ តនុបគេ ទេវេ បរិយន្តំ កិរិក្ខា ឧបរិតោ
នេវ សញ្ញានាសញ្ញាយ តនុបគេ ទេវេ អន្តោកិរិក្ខា”តិ អាទិនា (ធិ. ស. ១២៩១)
នយេន វុត្ថា សព្ពេចិ អវូចាវចរា ធម្មា។ តត្ថ វូបេ អវចរតីតិ វូចាវចរា។ អវូបេ
អវចរតីតិ អវូចាវចរា។ តណ្ហាវត្ថុកាតិ បតិដ្ឋជ្ជន ការណជ្ជន ច តណ្ហាយ
វត្ថុភូតា។ តណ្ហាវម្មណាតិ តណ្ហាបវត្ថុវសេន តណ្ហាយ អារម្មណភូតា។
កាមនីយជ្ជនាតិ បច្ឆាសីសិតព្ពជ្ជន។ វជនីយជ្ជនាតិ វញ្ញេតុំ យុត្តជ្ជន។
មទនីយជ្ជនាតិ កុលមទានិមទំ ឧប្បាទនីយជ្ជន។

តត្ថ “កតមេ វត្ថុកាមា? មនាបិកា វូចា”តិ អាទី កត្វា “យំ កិក្ខិ វជនីយំ
វត្ថុ”តិ បរិយោសានំ សវិញ្ញាណកអវិញ្ញាណកវសេន វុត្ថំ។ អវសេសំ
ឯកចតុក្កាធិកធម្មតិកន្តិ វេទិតព្ពំ។

ឯវំ វត្ថុកាមំ ទស្សត្វា កិលេសកាមំ ទស្សតុំ “កតមេ
កិលេសកាមា”តិ អាទិមាហា។ តត្ថ ធន្ទោតិ ទុព្ពលរាគោ។ រាគោតិ តតោ
ពលវតរោ។ ឧបរិ តយោបិ រាគា ឥមេហិ ពលវតរា។ កាមេស្វតិ បញ្ចសុ
កាមគុណេសុ។ កាមច្ឆន្ទោតិ កាមសង្ខារោ ធន្ទោ, ន កត្តកម្សតាធន្ទោ, ន
ធម្មច្ឆន្ទោ។ កាមនវសេន វជ្ជនវសេន ច កាមោយេវ រាគោ កាមរាគោ។
កាមនវសេន នន្ទនវសេន ច កាមោយេវ នន្ទំ កាមនន្ទំ។ ឯវំ សព្ពត្ថ កាមត្ថំ
វិទិត្វា តណ្ហាយនជ្ជន កាមតណ្ហា។ សិទេហានជ្ជន កាមស្មេហោ។

បរិធម្មនុដ្ឋាន កាមបរិទ្ឋាហោ។ មុច្ឆនុដ្ឋាន កាមមុច្ឆា។ គិលីត្វា
បរិនិជ្ជាបនុដ្ឋាន កាមរដ្ឋាសានំ។ វដ្ដស្មី ឌីយេហិ ឌីសីនាបេតីតិ កាមោយោ។
វដ្ដស្មី យោជេតីតិ កាមយោគោ។ ទទ្ឋវសេន តណ្ហាទិដ្ឋិគ្គហណំ ឧបាទានំ។
ចិត្តំ នីវរតិ បរិយោនន្ទតីតិ នីវរណំ។

អន្តសន្តិ អន្តក្ខី។ កាមាតិ អាលបនំ។ តេតិ តវ។ មូលន្តិ បតិដ្ឋំ។ សង្កប្បាតិ
បរិកេច្ចន។ ន តំ សង្កប្បយិស្សមីតិ តំ បរិកេច្ចនំ ន ករិស្សមិ។ ន
ហោហិសីតិ ន ករិស្សសិ។

ឥច្ឆមានស្សាតិ បច្ឆាសីសន្តស្ស។ សាទិយមានស្សាតិ អស្សាទិយមានស្ស។
បត្តយមានស្សាតិ បត្តនំ ឧប្បាទេន្តស្ស។ បិហាយមានស្សាតិ ចាបុណីតុំ ឥច្ឆំ
ឧប្បាទេន្តស្ស។ អភិជប្បមានស្សាតិ តណ្ហាវសេន តិត្តិ ឧប្បាទេន្តស្ស។ អថ វា
អភិវទេន្តស្ស។

ខត្តិយស្ស វាតិអាទិ ចតុជ្ជាតិវសេន វុត្តំ។ កហជ្ជស្ស វា បព្ពជិតស្ស វាតិ
លិដ្ឋវសេន វុត្តំ។ ទេវស្ស វា មនុស្សស្ស វាតិ ឧបបត្តិវសេន វុត្តំ។ ឥជ្ឈតីតិ
និប្បជ្ជតិ។ សមិជ្ឈតីតិ សម្មា និប្បជ្ជតិ។ ឥជ្ឈតិ វិសេសរូបបដិលាភវសេន។
លភតិ ទស្សនីយរូបបដិលាភវសេន។ បដិលភតិ
បសាទនីយរូបបដិលាភវសេន។ អធិកច្ឆតិ សណ្ឋានរូបបដិលាភវសេន។ វិន្ទតិ
ធិវិប្បសាទរូបបដិលាភវសេន។ អថ វា បុញ្ញមហាត្ថន ឥជ្ឈតិ។ ជាតិមហាត្ថន
លភតិ។ ឥស្សរិយមហាត្ថន បដិលភតិ។ សុខមហាត្ថន អធិកច្ឆតិ។
សម្មត្តិមហាត្ថន វិន្ទតិ។

ឯកំសវចនន្តិ ឯកកោដ្ឋាសវចនំ។ “ឯកំសំ ចីវរំ កត្វា (ចារា. ៣៤៩, ៣៦៧),
ឯកំសព្យាករណីយោ បញ្ញោ” តិអាទីសុ (ធិ. និ. ៣.៣១២; អ. និ. ៤.៤២) វិយ

អនេកំសគហឈាបដិក្ខុចោ។ និស្សំសយវចនន្តិ សំសយវិហិតវចនំ,
សន្ថេហបដិក្ខុបវចនន្តិ អត្ថោ។ និក្ខម្ពាវចនន្តិ “កថមិធំ កថមិធ”ន្តិ
កម្ពាបដិក្ខុបវចនំ។ អទ្ទេជ្ឈវចនន្តិ ទិដាការំ ទ្វេជ្ឈំ, តំអភាវេន អទ្ទេជ្ឈវចនំ។
ទិដាការំវិហិតំ “អទ្ទេជ្ឈវចនា ពុទ្ធា”តិអាទីសុ វិយ វិមតិបដិក្ខុចោ។
អទ្ទេជ្ឈកវចនន្តិ ទិហនយាកាវេន អទ្ទេជ្ឈកំ។ “ឥតិហាស, ឥតិហាសា”តិ
ទ្វេជ្ឈកបដិក្ខុបវចនំ។ និយោគវចនន្តិ ឯកស្មី អត្ថ ទ្វេ ន យុជ្ឈន្តិ
និយោគវចនំ ទិដាបថបដិក្ខុចោ។ អញ្ញាត្ថ បន “និយោគា អនាគតាវម្ពណា
នត្ថី”តិ អាគតំ។ អបណ្ណាកវចនន្តិ បលាសវហិតំ សាវវចនំ អវិរទ្ធការណំ
“អបណ្ណាកំ ឋានមេកេ”តិអាទីសុ (ជា. ១.១.១) វិយ, អបណ្ណាកមណីវិយ
សប្បតិដ្ឋវចនំ។ អវត្ថាបនវចនមេតន្តិ ឯតំ វចនំ ឌីតវិទ្យា បតិដ្ឋិតំ សន្តិដ្ឋាបនំ
ឋបនំ។

យានិ ឥមស្មី មហានិទ្ទេសេ វិភត្តិ អាហេបិតានិ បទានិ, តានិវិភត្តិ កច្ចន្តានិ
តីហិ ការណេហិវិភត្តិ កច្ចន្តិ, នាណ ហោន្តានិ ចតុហិ ការណេហិ នាណ
ភវន្តិ។ អបរទីបនា បនេត្ថ ទ្វេ ឋានានិ កច្ចន្តិ។ កថំ? តានិ ហិ ព្យញ្ញនវសេន
ឧបសគ្គវសេន អត្ថវសេន វាតិ ឥមេហិ តីហិ ការណេហិវិភត្តិ កច្ចន្តិ។ តត្ថ
“កោដោ កុដ្ឋនា កុដ្ឋិតត្ថំ, ទោសោ ទុស្សនា ទុស្សិតត្ថ”ន្តិ (ធរ. ស. ១០៦៦) ឯវំ
ព្យញ្ញនវសេនវិភត្តិកមនំ វេទិតព្ពំ។ តត្ថ ហិ ឯកោវ កោដោ ព្យញ្ញនវសេន ឯវំ
វិភត្តិ លភតិ។ “ឥដ្ឋតិ សមិដ្ឋតិ លភតិ បដិលភតិ កច្ចតិ អធិកច្ចតិ”តិ ឯវំ
បន ឧបសគ្គវសេនវិភត្តិកមនំ វេទិតព្ពំ។ “បណ្ឌិត្វំ កោសល្លំ នេបុញ្ញំ វេកព្យា
ចិន្តា ឧបបរិក្ខា”តិ (ធរ. ស. ១៦) ឯវំ អត្ថវសេនវិភត្តិកមនំ វេទិតព្ពំ។

តេសុ បីតិបទនិទ្ទេសេ តាវ ឥមា តិស្សោវិភត្តិយោលព្ពន្តិ។ បីតិ ចាមោជ្ឈន្តិ
ហិ ព្យញ្ញនវសេនវិភត្តិកមនំ ហោតិ។ អាមោទនា បមោទនា បហាសោតិ

ឧបសគ្គវសេន។ វិត្ត តុដ្ឋឌីឌីឌី អត្ថមនតាតិ អត្ថវសេន។ ឥមីនា នយេន
សព្វបទនិទ្ទេសេសុ វិត្តតិគមនំ វេទិតព្ពំ។

នាមា ហោត្តានិបិ នាមនានត្ថេន លក្ខណានានត្ថេន កិច្ចនានត្ថេន
បដិក្ខេបនានត្ថេនាតិ ឥមេហិ ចត្វហិ ការណេហិ នាមា ហោត្តិ។ តត្ថ “កតមោ
តស្មី សមយេ ព្យាចាទោ ហោតិ? យោ តស្មី សមយេ ទោសោ ធុស្សនា” តិ ឯត្ថ
ព្យាចាទោតិ វា ទោសោតិ វា ទ្វេបិ ឯតេ កោធា ឯវ, នាមេន បទនានត្ថំ គតាតិ
ឯវំ នាមនានត្ថេន នានត្ថំ វេទិតព្ពំ។

រាសដ្ឋេន ច បញ្ចបិ ខន្ធា ឯកោវ ខន្ធា ហោតិ។ ឯត្ថ បទ រូបំ រុប្បនលក្ខណំ,
វេទនា វេទយិតលក្ខណា, សញ្ញា សញ្ញានលក្ខណា, ចេតនា
ចេតយិតលក្ខណា, វិញ្ញាណំ វិជាននលក្ខណាត្ថិ ឥមីនា លក្ខណានានត្ថេន
បញ្ចក្ខន្ធា ហោត្តិ។ ឯវំ លក្ខណានានត្ថេន នានត្ថំ វេទិតព្ពំ។

“ចត្តារោ សម្មប្បធានា - ឥធនិក្ខុ អនុប្បន្នានំ ចាបកានំ អកុសលានំ
ធម្មានំ អនុប្បន្នាយ... បេ.... ចិត្តំ បគ្គណ្ណាតិ បទហតិ” តិ (វិភ. ៣៩០; ជី. និ.
២.៤០២) ឯកមេវ វិវិយំ កិច្ចនានត្ថេន ចត្វសុ ហិ នេសុ អាគតំ។ ឯវំ
កិច្ចនានត្ថេន នានត្ថំ វេទិតព្ពំ។

“ចត្តារោ អសទ្ធម្មា កោធនតុតា, ន សទ្ធម្មតុតា, មក្ខតុតា, ន
សទ្ធម្មតុតា, លាភតុតា, ន សទ្ធម្មតុតា, សក្ការតុតា, ន សទ្ធម្មតុតា” តិ
ឯវមាធិសុ (អ. និ. ៤.៤៤) បទ បដិក្ខេបនានត្ថេន នានត្ថំ វេទិតព្ពំ។

ឥមា និ បទ ចត្តារិ នានត្តានិ ន បីតិយាយេវ លព្ពន្ធិ, សព្វេសុបិ
យថាលាភវសេន លព្ពន្ធិ។ បីតិយា ហិ បីតិទិ នាមំ, ចិត្តស្ស ចិត្តន្តិ នាមំ។ បីតិ ច

ជរលាវក្ខណា, វេទនា វេទយិតលក្ខណា, សញ្ញា សញ្ញាននលក្ខណា,
ចេតនា ចេតយិតលក្ខណា, វិញ្ញាណំ វិជាននលក្ខណំ។

តថា បីតិ ជរណកិច្ចា, វេទនា អនុកវនកិច្ចា, សញ្ញា សញ្ញាននកិច្ចា,
ចេតនា ចេតយិតកិច្ចា, វិញ្ញាណំ វិជាននកិច្ចន្តិ ឯវំ កិច្ចនានត្ថេន នានត្ថំ
វេទិតព្ពំ។ បដិក្ខេបនានត្ថំ បីតិបទេ នត្ថិ។

អលោកាទិនិទ្ទេសេ បន “អលោកោ អលុព្ពនា អលុព្ពិតត្ថ” ត្ថិអាទិនា (ធិ. ស.
៣៥) នយេនលព្ពតីតិ ឯវំ បដិក្ខេបនានត្ថេន នានត្ថំ វេទិតព្ពំ។ ឯវំ
សព្ពបទិនិទ្ទេសេសុ លព្ពមានវសេន ចតុព្ពិធម្មំ នានត្ថំ វេទិតព្ពំ។

អបរធិបនា បន បទត្ថតិ វា ហោតិ ទន្ធាកម្មំ វាតិ ឯវំ ទ្វេ ហ៊ាននិ គច្ឆតិ។
យជ្ជិកោជិយា ឧប្ប្បិទ្ទេន្តេនវិយ ហិ សកិមេវ “បីតិ” តិ វុត្ថេ ឯវំ បទំ
ដុល្លិតមណ្ឌិតវិក្ខុសិតំ នាម ន ហោតិ, បុនប្បុនំ ព្យញ្ញនវសេន ឧបសគ្គវសេន
អត្ថវសេន “បីតិ ចាមោជ្ជំ អាមោទនា បមោទនា ហាសោ បហាសោ វិត្ថិ” តិ (ធិ.
ស. ៩) វុត្ថេ ដុល្លិតមណ្ឌិតវិក្ខុសិតំ នាម ហោតិ។ យថា ហិ ទហាវកុមារំ
នហាបេត្វា មនោរមំ វត្ថំ បរិទហាបេត្វា បុច្ឆានិ បិទ្បន្ទាបេត្វា អក្ខិណិ អញ្ចេត្វា
អថស្សុ នលាដេ ឯកមេវ មនោសិលាពិន្ទំ ករេយ្យ, ន តស្ស ឯត្តាវតា
ចិត្តតិលកោ នាម ហោតិ, នាជារណ្ឌិហិ បន បរិវាវេត្វា ពិន្ទុសុ កតេសុ
ចិត្តតិលកោ នាម ហោតិ។ ឯវំ សម្បទមិទំ វេទិតព្ពំ។ អយំ បទត្ថតិ នាម។

ព្យញ្ញនវសេន បន ឧបសគ្គវសេន អត្ថវសេន ច បុនប្បុនំ កណានមេវ
ទន្ធាកម្មំ នាម។ យថា ហិ “អាវុសោ” តិ វា “ភន្តេ” តិ វា “យក្ខោ” តិ វា “សប្បោ” តិ
វា វុត្ថេ ទន្ធាកម្មំ នាម ន ហោតិ, “អាវុសោ អាវុសោ, ភន្តេ ភន្តេ, យក្ខោ យក្ខោ,
សប្បោ សប្បោ” តិ វុត្ថេ បន ទន្ធាកម្មំ នាម ហោតិ, ឯវំមេវ សកីទេវ

យដ្ឋិកោដិយា ឧប្ប័ន្ទ្យន្តេនវិយ “បីតី”តិ វុត្តមត្តេ ទន្ធាកម្មំ នាម ន ហោតិ,
 បុនប្បុនំ ព្យញ្ញានវសេន ឧបសគ្គវសេន អត្ថវសេន “បីតិ ចាមោដ្ឋំ អាមោទនា
 បមោទនា ហាសោ បហាសោវិត្ថី”តិ វុត្តយេវ ទន្ធាកម្មំ នាម ហោតីតិ ឯវំ
 អបរទីបនា ទ្វេ ហំនាទិ គប្បតិ។ ឯតិស្សាបិ វសេន លព្ពមានកបទនិទ្ទេសេសុ
 សព្ពត្ត អត្តោ វេទិតញ្ចោ។

តត្ថ បីនយតីតិ បីតិ។ សា សម្បយាយនលក្ខណា, កាយចិត្តបីណានសា
 ជរណាសា វា, ឌីធក្យបច្ចុបដ្ឋានា។ យា បញ្ចកាមគុណបដិសញ្ញត្តាតិ យា
 រូបាធិបញ្ចកាមកោដ្ឋាសបដិសំយុត្តា បីតិ, សា បីនយតីតិ បីតិ, ឥទ្ធ
 សភាវបទំ។ បមុទិតស្ស ភាវោ ចាមោជ្ជំ។ អាមោទនាការោ អាមោទនា។
 បមោទនាការោ បមោទនា។ យថា វា ភេសជ្ជានំ វា តេលានំ វា
 ឧណ្ហោទកសីតោទកានំ វា ឯកតោ ករណំ “មោទនា”តិ វុច្ចតិ, វាវមយម្បិ
 បីតិធម្មានំ ឯកតោ ករណោ មោទនា។ ឧបសគ្គវសេន បន មណ្ឌាត្វា
 “អាមោទនា បមោទនា”តិ វុត្តា។

ហាសេតីតិ ហាសោ។ បហាសេតីតិ បហាសោ, បាដ្ឋបហាដ្ឋាការាណមេតំ
អធិវចនំ។ វិត្តីតិ វិត្តំ, ធនស្បូតំ ធាមំ។ អយំ បន សោមនស្សបច្ចយត្តា
វិត្តិសវិក្ខុតាយ វិត្តិ។ យថា ហិ ធនិនោ ធនំ បដិច្ច សោមនស្សំ ឧប្បជ្ឈតិ, វេ
បីតិមតោបិ បីតី បដិច្ច សោមនស្សំ ឧប្បជ្ឈតិ។ តស្មា “វិត្តី” តិ វុត្តា។ តុដ្ឋតិ
សភាវសណ្ឌិតាយ បីតិយា ឯតំ ធាមំ។ បីតិមា បន បុគ្គលោ កាយចិត្តានំ
ឧគ្គតត្តា អព្ពគ្គតត្តា “ឧទក្កោ” តិ វុច្ចតិ, ឧទក្កស្ស ភារោ ឱទក្សំ។

អត្តនោ មនតា អត្តមនតា។ អនភិវឌ្ឍស្ស ហិ មនោ ធុក្ខបទដ្ឋានត្តាន ន
អត្តនោ មនោ នាម ហោតិ, អភិវឌ្ឍស្ស សុខបទដ្ឋានត្តា អត្តនោ មនោ នាម
ហោតិ, ឥតិ អត្តនោ មនតា អត្តមនតា, សកមនតា, សកមនស្ស ភាវោតិ

អត្ថោ។ សា បន យស្មា ន អញ្ញស្ស កស្សចិ អត្ថនោ មនតា, ចិត្តស្សេវ បនេសា
ភារោ ចេតសិកោ ធម្មោ, តស្មា “អត្ថមនតា ចិត្តស្ស” តិ វុត្តោ។

ចិត្តវិចិត្តតាយ ចិត្តំ។ អារម្មណំ មិនមានំ ជាតាតិ មនោ។ មានសន្តិ មនោ
ឯវ, “អន្តលិក្ខចរោ ចាសោ, យ្វាយំ ចរតិ មានសោ” តិ (មហាវ. ៣៣; សំ. និ.
១.១៥១) ហិ ឯត្ថ បន សម្មយុត្តកធម្មោ “មានសោ” តិ វុត្តោ។

“កថញ្ញា ភគវា តុយ្ហំ, សាវកោ សាសនេ រតោ;

អប្បត្តមានសោ សេក្ខោ, កាលំកយិរា ជនេ សុតា” តិ។ (សំ. និ. ១.១៥៩)

-

ឯត្ថ អរហត្ថំ “មានស” តិ វុត្តំ។ ឥធម បន មនោ ឯវ មានសំ, ព្យញ្ញនវសេន ហេតុ
បទំ វុត្តិតំ។

បាធយន្តិ ចិត្តំ។ “ចិត្តំ វា តេ ឱបិស្សមិ, បាធយំ វា តេ ជាលេស្សមិ” តិ (សុ. និ.
អាឡវកសុត្តំ; សំ. និ. ១.២៣៧; ២៤៦) ឯត្ថ ឧរោ “បាធយ” តិ វុត្តំ។ “បាធយា
បាធយំ មញ្ញោ អញ្ញាយ តច្ឆតិ” តិ (ម. និ. ១.៦៣) ឯត្ថ ចិត្តំ។ “វក្កំ បាធយ” តិ (ឧ.
ចា. ៣.ទូតិសាការោ; ជី. និ. ២.៣៧៧; ម. និ. ១.១១០) ឯត្ថ បាធយវត្ថុ។ ឥធម បន
ចិត្តមេវ អព្ពន្ធរដ្ឋេន “បាធយ” តិ វុត្តំ។ តមេវ បរិសុទ្ធរដ្ឋេន បណ្ណារំ, ភវន្តំ
សន្ធាយេតំ វុត្តំ។ យថាហា - “បកស្សរមិទំ, ភិក្ខុវេ, ចិត្តំ, តញ្ច ខោ អាគន្ធកេហិ
ឧបក្កិលេសេហិ ឧបក្កិលិដ្ឋ” តិ (អ. និ. ១.៤៩)។ តតោ និក្ខន្ធត្តា បន អកុសលម្បិ
គង្គាយ និក្ខន្ធា ននី គង្គាវិយ គោធាវិរតោ និក្ខន្ធា គោធាវិរិយ ច
“បណ្ណារ” តិ វុត្តំ។

មនោ មនាយតនន្តិ ឥធម បន មនោគ្គហណំ មនស្សេវ
អាយតនភាវទីបនត្ថំ។ តេនេតំ ទីបេតិ “នយិទំ ទេវាយតនំវិយ មនស្ស

អាយតនត្តា មនាយតនំ, អថ ខោ មនោ ឯវ អាយតនំ មនាយតន"ន្តិ។ តត្ថ
និវាសដ្ឋានដ្ឋន អាគរដ្ឋន សមោសរណដ្ឋានដ្ឋន សញ្ញាតិទេសដ្ឋន
ការណដ្ឋន ច អាយតនំ វេទិតត្ថំ។ តថា ហិ លោកេ "ឥស្សរាយតនំ,
វាសុទេវាយតន"ន្តិអាធិសុ និវាសដ្ឋានំ "អាយតន"ន្តិ វុច្ឆតិ។ "សុវណ្ណាយតនំ,
រជតាយតន"ន្តិអាធិសុ អាគរោ។ សាសនេ បន "មនោរម អាយតនេ, សេវន្តិ នំ
វិភជ្ជមា"តិអាធិសុ (អ. និ. ៥.៣៨) សមោសរណដ្ឋានំ។ "ទក្ខិណាបថោ គុន្នំ
អាយតន"ន្តិអាធិសុ សញ្ញាតិទេសោ។ "តត្រ តត្រេវ សក្ខិកត្ថតំ ចាបុណាតិ
សតិ សតិអាយតនេ"តិអាធិសុ (អ. និ. ៣.១០២; ៥.២៣; ម. និ. ៣.១៥៨) ការណំ។
ឥធម បន សញ្ញាតិទេសដ្ឋន សមោសរណាឯដ្ឋន ការណដ្ឋនាតិ តិធាបិ
វុច្ឆតិ។

ជស្សទយោ ហិ ធម្មា ឯត្ថ សញ្ញាយន្តិកិ សញ្ញាតិទេសដ្ឋនបិ ឯតំ
អាយតនំ។ ពហិទ្ធា រូបសទ្ធកន្ធសដោជ្ឈត្តា អារម្មណភាវេនេត្ថ ឱសវន្តិកិ
សមោសរណាឯដ្ឋនបិ អាយតនំ។ ជស្សទីនំ បន សហជាតាធិបច្ចយដ្ឋន
ការណត្តា ការណដ្ឋនបិ អាយតនន្តិ វេទិតត្ថំ។ តទេវ មននលក្ខណោ ឥន្ទដ្ឋំ
កាវេតីតិ ឥន្ទ្រិយំ, មនោ ឯវ ឥន្ទ្រិយំ មនិន្ទ្រិយំ។

វិជានាតីតិ វិញ្ញាណំ។ វិញ្ញាណមេវ ខន្ធវាវិញ្ញាណក្ខន្ធវា។ តស្ស
រាសីអាធិវសេន អត្ថោ វេទិតត្ថោ។ "មហាឧទកកក្ខន្ធវាត្រវ សង្ខំ កច្ឆតី"តិ (អ. និ.
៤.៥១) ឯត្ថ ហិ រាសដ្ឋន ខន្ធវា វុត្តោ។ "សីលក្ខន្ធវា សមាធិក្ខន្ធវា"តិអាធិសុ (ធិ.
និ. ៣.៥៥៥) គុណដ្ឋន។ "អទ្ធសា ខោ ភគវា មហន្តំ ធារុក្ខន្ធន្តិ (សំ. និ. ៤.២៤១-
២៤២) ឯត្ថ បណ្ណាតិមត្តដ្ឋន។ ឥធម បន វុច្ឆិតោ ខន្ធវា វុត្តោ។ រាសដ្ឋន ហិ
វិញ្ញាណក្ខន្ធស្ស ឯកទេសោ ឯកំ វិញ្ញាណំ។ តស្មា យថា វុក្ខស្ស ឯកទេសំ

ជំនួញ “រុក្ខំ ជំនួត” តិ រុក្ខតិ, ឯវមេវ វិញ្ញាណក្ខន្ធស្ស ឯកទេសភូតំ ឯកម្មី
វិញ្ញាណំ រុក្ខិតោ “វិញ្ញាណក្ខន្ធម្មា” តិ រុក្ខំ។

តជ្ជា មនោវិញ្ញាណធាតុតិ តេសំ ជស្សនីនំ ធម្មានំ អនុច្ឆរិកា
មនោវិញ្ញាណធាតុ។ ឥមស្មិញ្ញា បទេ ឯកមេវ ចិត្តំ មិននជ្ជន មនោ, វិជាននជ្ជន
វិញ្ញាណំ, សភាវជ្ជន ជិស្សត្ថជ្ជន វា ធាតុតិ តីហិ នាមេហិ រុក្ខំ។ សហគតោតិ
អវិជហិតោ។ សហជាតោតិ សន្និ ជិត្តតោ។ សំសជ្ជោតិ សំសគ្គោ ហុត្វា បិតោ។
សម្មយុត្តោតិ សមំ បការេហិ យុត្តោ។ កតមេហិ បការេហិតិ?
ឯកុប្បាទាធិហិ។ នត្ថិ កេចិ ធម្មា កេហិចិ ធម្មេហិ សម្មយុត្តោតិ? អាមន្តា។ ឥតិ
ហិ ឥមស្ស បញ្ចស្ស បដិក្ខេបេ “ននុ អត្ថិ កេចិ ធម្មា កេហិចិ ធម្មេហិ
សហគតា សហជាតា សំសជ្ជា ឯកុប្បាទា ឯកនិរោធា ឯកវត្ថុកា
ឯការម្ពណា” តិ (កថា. ៤៧៣) ឯវំ ឯកុប្បាទតាធិនំ វសេន សម្មយោគត្តោ
រុត្តោ។ ឥតិ ឥមេហិ ឯកុប្បាទតាធិហិ សមំ បការេហិ យុត្តោ សម្មយុត្តោ។
ឯកុប្បាទោតិ ឯកតោ ឧប្បន្នោ, នវិនាតិ អត្តោ។ ឯកនិរោធាតិ ឯកតោ
និរោធា។ ឯកវត្ថុកោតិ ហទយវត្ថុវសេន ឯកវត្ថុកោ។ ឯការម្ពណាតិ
រូចាធិវសេន ឯការម្ពណា។

ឯត្ថ សហគតសន្នោ តញ្ញាវេ, វោកិណ្ណោ, អារម្មណោ, ជិស្សយេ, សំសជ្ជោតិ
បញ្ចសុ អត្តេសុ ជិស្សតិ ជិនវេនេ។ “យាយំ តណ្ហា ចោនោភវិកា
នន្ទិរាគសហគតា” តិ (មហាវ. ១៤; វិភ. ២០៣; ម. និ. ៣.៣៧៤; សំ. និ. ៥.១០៨១;
បដិ. ម. ២.៣០) ឯត្ថ តញ្ញាវេ វេទិតត្តោ, នន្ទិរាគភូតាតិ អត្តោ។ “យា, ភិក្ខុវេ,
វីមំសា កោសជ្ជសហគតា កោសជ្ជសម្មយុត្តា” តិ (សំ. និ. ៥.៨៣២) ឯត្ថ
វោកិណ្ណោ, អន្តរន្តរា ឧប្បជ្ជមាណេន កោសជ្ជេន វោកិណ្ណាតិ អយមេត្ថ អត្តោ។
“លាភី ហោតិ រូបសហគតានំ វា សមាបត្តិនំ អរូបសហគតានំ វា

សមាបត្តិន"ន្តិ (បុ. ប. ៣-៦) ឯត្ថ អារម្មណោ, រូចារម្មណានំ អរូចារម្មណានន្តិ
អត្ថោ។ "អដ្ឋិកសញ្ញាសហគតំ សតិសម្ពោជ្ឈន្តំ ភាវេតី"តិ (សំ. និ. ៥.២៣៨)
ឯត្ថ និស្សយេ, អដ្ឋិកសញ្ញំ និស្សយេ អដ្ឋិកសញ្ញំ ភាវេត្វា បដិលទ្ធន្តិ អត្ថោ។
"ឥទំ សុខំ ឥមាយ បីតិយា សហគតំ ហោតិ សហជាតំ សម្មយុត្ត"ន្តិ (វិភ.
៥៧៨) ឯត្ថ សំសដ្ឋេ, សំមិស្សន្តិ អត្ថោ។ ឥមស្មិម្មិ ហំនេ សំសដ្ឋេ អាគតោ។

សហជាតសន្នោ "សហជាតំ បុរេជាតំ បច្ឆាជាត"ន្តិ (បដ្ឋ. ១.១.៤៣៥) ឯត្ថ
វិយ សហជាតោ។ សំសដ្ឋសន្នោ "គិហិហិ សំសដ្ឋោ"តិ ច, "ឯវំ សំសដ្ឋោ, ភន្តេ"តិ
(សំ. និ. ៣.៣) ចាតិ ឯវមាធិសុ សំសគ្គោ។ "កិសេ ដូលេ វិវដ្ឋេត្វា សំសដ្ឋា
យោជិតា ហយា"តិ (ជា. ២.២២.៧០) ឯត្ថ សទិសេ។

“បុច្ឆិមន្តបរិវារោ, អម្ពោ តេ ទទិវាហន;
មូលំ មូលេន សំសដ្ឋំ, សាខា សាខា និសេវេ”តិ។ (ជា. ១.២.៧២) -

ឯត្ថ ឧបចិតោ។ “ចិត្តសំសដ្ឋា ធម្មា”តិ (ធជ. ស. ទុកមាតិកា ៥៩) ឯត្ថ
ចិត្តសម្មយុត្តធម្មោ។ ឥធម បន យោ ជលប្បនានេ អវិយោគធម្មោ វិនិព្វោកំ
អកត្វា ឯកុប្បនាធិធម្មោ ហុត្វា “សម្មយុត្តោ”តិ វុច្ឆតិ។ តំវិសយោ។ អថ វា
“សហគតោ”តិ វត្វា បច្ឆតោ បច្ឆតោ អាគតសុត្តនវិយ សោ ន ហោតីតិ
ទស្សេតុំ “សហជាតោ”តិ វុត្តំ។ ឯកតោ ឧប្បន្នរូចារូបំ វិយ សោ បិ ន ហោតីតិ
ទស្សេតុំ “សំសដ្ឋោ”តិ វុត្តំ។

ឡោកកំ វិយ ច សោ បិ ន ហោតីតិ ទស្សេតុំ “សម្មយុត្តោ”តិ វុត្តំ។
វិនិព្វោកំ កាតុំ អសក្កណោយ្យដ្ឋេន ហិ សហប្បន្នា ធម្មា សម្មយុត្តាបិ អត្ថិ
ឡោកលំ វិយ។ តថា វិប្បយុត្តាបិ ឡោកោ អបនីតំ នវនីតំ វិយ។ ឯវំ
លក្ខណសម្មយុត្តោ ឯកុប្បនាធិលក្ខណោយេវ ហោតីតិ ទស្សេតុំ

“ឯកុប្បាទោ” តិអាទិ វុត្តំ។ ឯត្ថ ឯកុប្បាទសហជាតានំ កី ធានត្ថំ? ឧប្បាទេ
អន្តរវិវហិតោ ឯកុប្បាទោ។ ឌីរកាលមុត្តស្សបិ ធិនោ មថនេ មថនេ ចាកដំ
នវនីតំ វិយ បុរេកត្តបច្ឆាកត្តវសេន ឯកទិវសមេវ ជាតោ វិយ សោ ន ហោតីតិ
ធស្សេតុំ ឯកក្ខណោ និព្ពត្តោតិ សហជាតោ។ ឯកវត្ថុកោតិ បតិដ្ឋជ្ជន
ឯកបរិច្ឆេទន ឯកវត្ថុកោ, ទិដ្ឋំ ភិក្ខុនំ ឯកវត្ថុកតា វិយ ហនន្តរវិវហិតោ។
ឯការម្មណោតិ អនិយតេការម្មណោ ន ចក្ខុវិញ្ញាណំ វិយាតិ វេមេកេ
វណ្ណាយន្តិ។

មធ្វោតិ មូលបទំ។ រូបាទីសុ សត្តោលក្ខោលក្ខិតោតិ សត្តោ។ វុត្តញ្ញោតំ
“សត្តោ សត្តោតិ, ភន្តេ, វុច្ឆតិ, កិត្តាវតា នុខោ, ភន្តេ, ‘សត្តោ’ តិ វុច្ឆតីតិ? រូបេ
ខោ, រាជ, យោ ធន្ទោ យោ រាគោ យា នន្ទិ យា តណ្ហា, តត្រ សត្តោ តត្រ វិសត្តោ,
តស្មា ‘សត្តោ’ តិ វុច្ឆតី” តិ (សំ. និ. ៣.១៦១; មហានិ. ៧)។ សត្តយោគេន វា
សត្តោ។ សុគតិទុគ្គតី នវតីតិ នរោ។ មនុស្សោ បុត្តោតិ មានវោ។ ឧបករណេន
សយំ ចោសយតីតិ ចោសោ។ បុំ វុច្ឆតិ និរយោ, តំ គលតីតិ បុគ្គលោ។
ជីវិតិទ្រិយំ ធារេតីតិ ជីវោ។ ចុតិតោ ជាតី គច្ឆតីតិ ជាតុ។ ជិយតីតិ ជន្តុ។
ឥន្ទ្រិយេន គច្ឆតីតិ ឥន្ទុតុ។ អថ វា ឥន្ទុភូតេន កម្មនា គច្ឆតីតិ ឥន្ទុតុ។
“ហិណ្ឌុក្ខ” តិបិ ចាឡិ។ ហិណ្ឌុន្តិ មរណំ, តំ គច្ឆតីតិ ហិណ្ឌុតុ។ មនុស្សោ ជាតោតិ
មនុសោ។ យំ សាទិយតីតិ យំ រូបាទី អស្សាទិយតិ។ សេសំ វុត្តនយមេវ។ ឥតោ
បរំ វុត្តមត្តំ និគមេន្តោ តេនាហា ភគវា -

“កាមំ កាមយមានស្ស... បេ... លទ្ធា មធ្វោ យទិច្ឆតី” តិ;

ឥតោ បរំ ឯត្ថកម្មិ អវត្វា វិសេសមត្តមេវ វត្តាម។

២. តស៊ូ ចេ កាមយានស្ស័តិ តស៊ូ បុគ្គលស្ស កាមេ ឥច្ឆមានស្ស,
កាមេន វា យាយមានស្ស។ ធន្តជាតស្ស័តិ ជាតតណ្ហាស្ស។ ជន្តនោតិ
សត្តស្ស។ តេ កាមា បរិហាយន្តីតិ តេ កាមា បរិហាយន្តី ចេ។ សល្លវិទ្ធោវ
វុប្បតីតិ អថ សោ អយោមយាធិនា សល្លេនវិទ្ធោវិយ បីឡីយតិ។ ឥតោ បរំ វុត្តំ
វជ្ជេត្វា អវុត្តេសុ យំ យំ អនុត្តានំ, តំ តទេវ កថយិស្សមិ។

ចក្ខុបីណាមំ អារម្មណំ ចាបុណាវសេន យាយតិ គច្ឆតិ។ ទស្សនីយវសេន
បិយត្ថំ អារម្មណាវសេន អប្បាបេតីតិ និយ្យតិ។ សវនីយំ ហុត្វា
កណ្តាសោតបីណាមំ អារម្មណាវសេន បរិកឡ្ហតីតិ វុយ្ហតិ។ សវិតព្ធគំ ហុត្វា
ចិត្តបីណាមំ អារម្មណាវសេន គហេត្វា ឧបសំហរីយតីតិ សំហរីយតិ។ យថាតិ
ឡិបម្ពត្ថេ និចាតោ។ ហត្ថិនា យាយតិ គច្ឆតីតិ ហត្ថិយានេន វា, វាឥតិ
វិកប្បត្ថេ។ អស្សេន យាយតិ គច្ឆតីតិ អស្សយានេន វា។ កោយុត្ថំ វុយ្ហាធិយានំ
កោយានំ, តេន កោយានេន។ អជយានាធិសុបិ ឯសេវ នយោ។ ឥដ្ឋវសេន ជាតោ
សញ្ញាតោ។

អារម្មណបិយត្ថវសេន និព្ពត្តោ អភិនិព្ពត្តោ។ អារម្មណមនាបកាវេន
ចាតុក្ខតោ។ អថ វា កាមរាគវសេន ជាតោ សញ្ញាតោ។ កាមនន្ទីវសេន
និព្ពត្តោ អភិនិព្ពត្តោ។ កាមតណ្ហាវសេន កាមសីនេហាវសេន កាមច្ឆន្ទវសេន
កាមបរិឡាហាវសេន ច ចាតុក្ខតោតិ វេទិតព្ពោ។

តេ វា កាមា បរិហាយន្តីតិ តេ វុត្ថុកាមាធយោ បរិហាយន្តីវិគច្ឆន្តិ។ សោ វា
កាមេហិ បរិហាយតីតិ ឯសោ ខត្តិយាធិបុគ្គលោ វុត្ថុកាមាធិកាមេហិ
បរិហាយតិ វិគច្ឆតិ “បុព្ពេវ មច្ចំ វិជហន្តិ ភោគា, មទ្ធោ ជនេ បុព្ពតរំ ជហាតី”តិ
(ជា. ១.៥.២) ឯវមាធិសុ វិយ។ កថន្តិ កេន បកាវេន។ តិដ្ឋន្តស្សេវាតិ ជវន្តស្សេវ។
តេ ភោគេតិ តេ វុត្ថុកាមាធយោ ភោគេ។ រាជាណោ វាតិ បថព្យាធិរាជាណោ។

ហវន្តិតិ គហេត្វា គច្ឆន្តិ, អបហវន្តិ វា។ ហោរា វាតិ សន្និច្ឆេទាទិកា។ អត្តិ វាតិ
នាវត្តិអាទិ។ ធម្មាតិ ឈាបេតិ ភស្តុ ករោតិ។ ឧទកំ វាតិ ឱយាទិឧទកំ។
វហតិ គហេត្វា មហាសមុទ្ធំ ចាបេតិ។ អប្បិយា វាតិ អកត្តា អមនាថា។
ធាយាធា ហវន្តិតិ ធាយជ្ជវិហិតា អស្សមិកា ហវន្តិ។ និហិតំ វាតិ និធានំ កត្វា
ឋបិតំ។ នាធិគច្ឆន្តិតិ ន វិន្ទិតិ ន បដិលភតិ, ន បស្សតិ អត្តោ។ ធុប្បយុត្តាតិ
វិសមបយោគេន យោជិតា កសិវាណិជ្ជាទិកម្មត្តា។ ភិជ្ជន្តិតិ ភេទំ ចាបុណ្ហិ, ន
បវត្តន្តិតិ អត្តោ។ “ភញ្ញន្តិ វេ អយានកា” តិអាទីសុ (ជ. ២. ២១. ២៩៦) សម្ពុរោ
វេទិតញោ។

កុលេ វា កុលដ្ឋារោ ឧប្បន្នតិ ខត្តិយាទិកុលេ កុលឈាបកោ កុលេ
អន្តិមបុរិសោ និព្ពត្តតិ។ “កុលដ្ឋារោ” តិបិ ចាឡិ។ យោ តេ ភោគេ វិកិរតិ យោ
ឯសោ កុលេ បច្ឆិមកោ តេ ហិរញ្ញាទិកេ ភោគេ ខេបេតិ។ វិធមតិ វិយោគំ
ករោតិ, ទូរេ ឱបតិ។ វិទ្ធិសេតិ ធាសេតិ អទស្សនំ គមេតិ។ អថ វា ឥត្តិធុត្តោ
ហុត្វា វិកិរតិ។ សុរាធុត្តោ ហុត្វា វិធមតិ។ អក្ខត្តោ ហុត្វា វិទ្ធិសេតិ។ វិកិរតិ
វា ឧប្បន្នំ អាយំ អជាននេន។ វិធមតិ វិស្សន្ននមុខំ អជាននេន។ វិទ្ធិសេតិ
ឋបិតដ្ឋានេ អារក្ខំ អសិវិធានេនាតិ ឯវមាទិនា យោជេតព្ពំ។

អនិច្ចតាយេវ អជ្ជមតិ វិនាសកាវោ ឯវ អជ្ជមា។ ហាយន្តិតិ អទស្សនំ
យន្តិ។ បរិហាយន្តិតិ ន បុន បញ្ញាយន្តិ។ បរិធិសេន្តិតិ ហ៊ានតោ អបគច្ឆន្តិ។
បរិបត្តិតិ បក្សវន្តិ។ អន្តរធាយន្តិតិ អន្តរធានំ អទស្សនំ គច្ឆន្តិ។ វិប្បលុន្នតិ
ចុណ្ហិវិចុណ្ហា ហុត្វា អបគច្ឆន្តិ។

តិជ្ជន្តេវ តេ ភោគេតិ តេសំ ជនានំ ឋិតកាលេ “តិជ្ជន្តេ និព្ពតេ ចាបី” តិ
ឯវមាទីសុ (វិ. វ. ៨០៦) វិយ។ សោតិ សោ ភោគសាមិកោ បុគ្គលោ។ ចរតិ
នេវលោកតោ។ មរតិ មនុស្សលោកតោ។ វិប្បលុន្នតិ

នាគសុបណ្ណាធិលោកតោ។ អថ វា ហាយតិ ធម្មកោដ្ឋាគារវសេន។
បរិហាយតិ ធនកោដ្ឋាគារវសេន។ បរិធិសតិ ពលីពទ្ធហត្ថិអស្សាធិវសេន។
បរិបតតិ ធាសិធាសវសេន។ អន្តរាយតិ ធារាភរណវសេន។ នស្សតិ
ឧទកាធិវសេនាតិ ឯកេ វណ្ណាយន្តិ។

អយោមយេនាតិ កាឡលោហាធិនិព្វត្តន។ សល្លេនាតិ កណ្ណេន។
អដ្ឋមយេនាតិ មនុស្សដ្ឋី ឋបេត្វា អវសេសេន។ ទន្តមយេនាតិ ហត្ថិទន្ធាធិនា។
វិសាលាមយេនាតិ គោវិសាលាធិនា។ កដ្ឋមយេនាតិ វេជ្ជកដ្ឋាធិនា។ វិទ្វោតិ
វុត្តប្បការសល្លាធំ អញ្ញាតវញ្ញាតវេន បហដោ។ វុប្បតិវិកិរតិ, វិការំ
អាបដ្ឋតិ។ កុប្បតិវិចលតិ, កោបំ ឧប្បាទេតិ។ យដ្ឋីយតិវិច្ឆិកា ហោតិ។
បីឡីយតិវិច្ឆិកា ហោតិ, លទ្ធិប្បហារោ កុប្បតិ។ “តតិយធិវសេ សលាភំ
បវេសេត្វា ធាវនកាលេ យដ្ឋីយតិ។ ខារប្បធានេ បីឡីយតិ។ បហារធាវនេ វា
វុប្បតិ។ តស្មី ទុក្ខប្បាទនេ កុប្បតិ។ សលាភបវេសនេ បីឡីយតិ។ ខារប្បធានេ
យដ្ឋីយតិ”តិ ឯវមេកេ វណ្ណាយន្តិ។

ព្យាធិតោតិ លទ្ធិប្បហារោ ហុត្វា បីឡីតោ។ ទោមនស្សតោតិ
ទោមនស្សប្បត្តោ។ វិបរិណាមញ្ញថាភាវតិ បកតិការំ ជហិត្វា អញ្ញថាភាវំ
ឧបនីតេន, អន្តោសោសាធិ សោកោ ច វាចារិប្បលាទោ បរិទេវោ ច
កាយបីឡីនាធិ ទុក្ខញ្ច ចិត្តបីឡីនាធិ ទោមនស្សញ្ច ភុសោ អាយាសោ
ឧបាយាសោ ច។ ឯតេ វុត្តប្បការា សោកាទយោ ឧប្បជ្ឈន្តិ សមុទាចារំ គច្ឆន្តិ។

៣. តតិយគាថាយំ សង្ខេបត្ថោ - យោ បន ឥមេ កាមេ តត្ថ
ធន្តរាភិក្ខុម្ពនេន វា សមុច្ឆេទេន វា អត្តនោ ចាទេន សប្បស្ស សិរំវិយ
បរិវេជ្ជតិ, សោភិត្តុ សព្វលោកំ វិច្ឆារេត្វា បីតត្តា លោកេ វិសត្តិកាសដ្ឋានំ
តណ្ហំ សតោ ហុត្វា សមតិវុត្តតិវិ។

យោតិ វិភជិតតំ បទំ។ យោ យាទិសោតិអាទិនិ តស្ស វិភជនបទានិ។ ឯត្ថ ច
យស្មា យោតិ អត្ថបទំ. តញ្ច អនិយមេន បុគ្គលំ ធិបេតិ។ តស្មា តស្ស អត្ថំ
នស្សេន្តោ អនិយមេន បុគ្គលធិបកំ យោ-សទ្ធមេវ អាហា។ តស្មា ឯត្ថ ឯវមត្តោ
វេទិតញ្ចោ - យោតិ យោ កោចិតិ។ យស្មា យោ យោ កោចិ នាម, សោ អវស្សំ
យថាវិជ្ជយថាយុត្តយថាវិហិតយថាប្បការយំ ឯនបត្តយំ ធម្មសមន្នាគតវ
សេន ឯកេនាការេន បញ្ញាយតិ, តស្មា តំ តត្ថ ញ្ញាបេតុំ តំ ភេទំ បកាសេន្តោ
“យាទិសោ”តិអាទិមាហា។ តត្ថ យាទិសោតិ លិដ្ឋវសេន យាទិសោ វា តាទិសោ វា
ហោតុ, ធិយោ វា វស្សោ វា កាឡោ វា ឱទាតោ វា មន្តវច្ឆវិ វា កិសោ វា ដូលោ
វាតិ អត្តោ។

យថាយុត្តោតិ យោគវសេន យេន វា តេន វា យុត្តោ ហោតុ, នវកម្មយុត្តោ
វា ឧទ្ទេសយុត្តោ វា វាសដុវយុត្តោ វាតិ អត្តោ។ យថាវិហិតោតិ យថាបបិតោ
នវកម្មាធិដ្ឋាយិកាទិវសេន។ យថាបកាវោតិ យថាបកាវេន បតិដ្ឋិតោ
បទិបនាយកាទិវសេន។ យំ ឯនបត្តោតិ យំ ឯនន្តំ បត្តោ
សេនាបតិសេដ្ឋិដ្ឋានាទិវសេន។ យំ ធម្មសមន្នាគតោតិ យេន ធម្មេន ឧចាគតោ
ដុតផ្កាទិវសេន។

វិក្ខម្ពនតោ វាតិ ឧបចារប្បនាសមាធិតិ កិលេសានំ ទ្វីករណតោ វា
យជប្បហារេន សេវាលានំ វិយ។ សមុច្ឆេទតោ វាតិ បុន អប្បវត្តិ កត្វា
អច្ចន្តតោ មគ្គេន កិលេសានំ ឧច្ឆិទ្ធមូលតោ បហានវសេន សមុច្ឆេទតោ វា។
អដ្ឋិកផ្តលូបមា កាមាតិអាទិនិ ឯកាទស បទានិ វិបស្សនាវសេន វុត្តានិ។

ពុទ្ធានុស្សតី ភាវេន្តោបីតិអាទិនិ ធន បទានិ មរណស្សតី ភាវេន្តោបី,
ឧបសមាទុស្សតី ភាវេន្តោបីតិ ឥមានិ ច ឧបចារជ្ឈានវសេន វុត្តានិ។
អាណាចានស្សតី ភាវេន្តោបី, កាយគតាសតី ភាវេន្តោបី, បឋមំ លានំ

ការវេន្តោប៊ីតិអាទីនិ នៅសញ្ញាសញ្ញាយតនសមាបត្តិ ការវេន្តោប៊ីតិ
បរិយោសាធានិ អប្បនាជ្ឈានវសេន វុត្តានិ។ តត្ថ អដ្ឋកង្គលូបមា កាមាតិ
សុនិក្កន្តំ និក្កន្តំ និម្ពុសំ លោហិតមក្ខិតំ អដ្ឋកង្គលំ ឧបមា ឯតេសំ កាមាទន្តិ
អដ្ឋកង្គលូបមា កាមា។ អប្បស្សនទដ្ឋនាតិ “អប្បំ បរិត្តំ សុខស្សនំ អាទីនិវោ
ឯត្ថ ភិយ្យោ”តិ ទស្សនទដ្ឋន។ បស្សន្តោតិ “យាវទេវ បនសោ កុក្ករោ
កិលមថស្សវិយាតស្ស ភាគី អស្សា”តិ ញ្ញាណចក្កនា បស្សន្តោ។ បរិវេន្តោតិ
ទូរដ្ឋមេតិ។ វុត្តញ្ញោតំ ភគវតា -

“សេយ្យថាបិ, គហបតិ, កុក្ករោ ជិយន្តាទុព្ពល្យបរេតោ
គោយាតកស្វនំ បច្ចុបដ្ឋិតោ អស្ស, តមេនំ ទក្ខោ គោយាតកោ វា
គោយាតកន្តោវាសី វា អដ្ឋកង្គលំ សុនិក្កន្តំ និក្កន្តំ និម្ពុសំ លោហិតមក្ខិតំ
ឧបសុម្ពេយ្យ។ តំ កី មញ្ញាសិ, គហបតិ, អបិ នុខោសោ កុក្ករោ អម្ពំ
អដ្ឋកង្គលំ សុនិក្កន្តំ និក្កន្តំ និម្ពុសំ លោហិតមក្ខិតំ បលេហន្តោ
ជិយន្តាទុព្ពល្យំ បជិរិណេយ្យា”តិ? “នោ ហេតំ, ភន្តេ”។ “តំ កិស្ស ហេតុ”?
“អទុញ្ញា, ភន្តេ, អដ្ឋកង្គលំ សុនិក្កន្តំ និក្កន្តំ និម្ពុសំ លោហិតមក្ខិតំ,
យាវទេវ បនសោ កុក្ករោ កិលមថស្សវិយាតស្ស ភាគី អស្សា”តិ។
“ឯវមេវ ខោ, គហបតិ, អរិយសាវកោ ភតិ បជិសញ្ញាតិ
‘អដ្ឋកង្គលូបមា កាមា វុត្តា ភគវតា ពហុទុក្ខា ពហុចាយាសា, អាទីនិវោ
ឯត្ថ ភិយ្យោ’តិ។ ឯវមេតំ យថាភូតំ សម្មប្បញ្ញាយ ទិស្វា យាយំ ឧបេក្ខា
នានត្តា នានត្តសីតា, តំ អភិនិវេន្តោ យាយំ ឧបេក្ខា ឯកត្តា
ឯកត្តសីតា, យត្ថ សព្ពសោ លោកាមិសុចាធានា អបរិសេសា និរុដ្ឋន្តិ,
តមេវុបេក្ខំ ការេតី”តិ (ម. និ. ២.២២)។

គឺជ្រៅដីហ៊ី សាធារណា មំសបេសី ឧបមា ឯតេសន្តិ មំសបេសូបមា។ ពហ្វនំ
សាធារណេជ្ជន ពហ្វសាធារណា។ អាទិត្តំ តិណ្កុំ ឧបមា ឯតេសន្តិ
តិណ្កុំបមា។ អនុទហនដ្ឋេនាតិ ហត្ថាទិលាបនដ្ឋេន។
សាទិកោរិសប្បមាណា រីតទ្វិកានំ រីតទ្វិមាទំ អដ្ឋារាទំ បូរា អដ្ឋារកាសុ
ឧបមា ឯតេសន្តិ អដ្ឋារកាសូបមា។ មហាបរិឡាហដ្ឋេនាតិ
មហាន្តបរិតាបនដ្ឋេន។ អាវាមរាមណោយ្យាទិកំ សុបិនំ ឧបមា ឯតេសន្តិ
សុបិនកូបមា។ ឥត្តរបច្ចុបដ្ឋានដ្ឋេនាតិ អប្បត្វា, ន ឧបកត្វា តិជ្ជនដ្ឋេន។
យាចិតេនលទ្ធិំ យាធាទិកល្អំ ឧបមា ឯតេសន្តិ យាចិតកូបមា។
តាវកាលិកដ្ឋេនាតិ អនិពន្ធនដ្ឋេន។ សម្បទ្ធដលរុក្ខោ ឧបមា ឯតេសន្តិ
រុក្ខដលូបមា។ សម្ពត្តនបរិកត្តនដ្ឋេនាតិ សាខាភត្តនដ្ឋេន ចេវ សមន្តតោ
ភត្តាត្វា រុក្ខតាតនដ្ឋេន ច។ អសិ ច សូនា ច ឧបមា ឯតេសន្តិ អសិសូនូបមា។
អធិកុដ្ឋនដ្ឋេនាតិ ធិន្តនដ្ឋេន។ សត្តិសូលំ ឧបមា ឯតេសន្តិ សត្តិសូលូបមា។
វិនិវ្យជនដ្ឋេនាតិ និបតេត្វា គមនដ្ឋេន។ ភយជននដ្ឋេន សប្បសិរំ ឧបមា
ឯតេសន្តិ សប្បសិរូបមា។ សប្បជិកយដ្ឋេនាតិ សហ អភិមុខ ភយដ្ឋេន។
ទុក្ខជននំ អគ្គិកុដ្ឋំ ឧបមា ឯតេសន្តិ អគ្គិកុដ្ឋូបមា។ មហាភិតាបនដ្ឋេនាតិ
មហាន្តអភិតាប កាយបីឡាឧប្បាទនដ្ឋេនាតិ កាមំ បរិវេទ្គតិ។ វុត្តញ្ចេតំ -

“សេយ្យថាបិ, គហបតិ, គឺជ្រៅ វា កង្កែវ វា កុលលោ វា មំសបេសី
អាធាយ ឧទ្ទិយេយ្យ, តមេនំ គឺជ្រៅបិ កង្កែវបិ កុលលាបិ អនុបតិត្វា
អនុបតិត្វាវិតច្ឆេយ្យំ វិស្សន្ទេយ្យំ។ តំ កី មញ្ញាសិ, គហបតិ, សចេ សោ
គឺជ្រៅ វា កង្កែវ វា កុលលោ វា តំ មំសបេសី ន ឱប្បមេវ បដិសិស្សន្ទេយ្យ,
សោ តតោនិទានំ មរណំ វា និគច្ឆេយ្យ, មរណាមត្តំ វា ទុក្ខ”ន្តិ “ឯវំ, ភន្តេ”។
“ឯវមេវ ខោ, គហបតិ, អរិយសាវកោ ឥតិ បដិសញ្ញាតិ
‘មំសបេសូបមា កាមា វុត្តា ភគវតា...បេ... តមេវបេក្ខំ ភាវេតិ។

សេយ្យថាបិ, គហបតិ, បុរិសោ អាទិត្តំ តិណ្ហក្កំ អាទាយ បដិវាតំ
គន្ធូយ្យ។ តំ កី មញ្ញសិ, គហបតិ, សេច សោ បុរិសោ តំ អាទិត្តំ តិណ្ហក្កំ
ន ឱប្បមេវ បដិស្សន្តេយ្យ, តស្ស សា អាទិត្តា តិណ្ហក្កា ហត្ថំ វា
ធមោយ្យ, ពាហំ វា ធមោយ្យ, អញ្ញតរំ វា អញ្ញតរំ វា អង្គបច្ចដ្ឋំ ធមោយ្យ,
សោ តតោនិទានំ មរណំ វា និគន្ធូយ្យ, មរណមត្តំ វា ទុក្ខ”ន្តិ? “ឯវំ,
ភន្តេ”។ “ឯវមេវ ខោ, គហបតិ, អរិយសារកោ ឥតិ បដិសញ្ញិត្តតិ
‘តិណ្ហក្កបមា កាមា វុត្តា ភគវតា ពហុទុក្ខា ពហុចាយាសា... បេ...
តមេវុបេក្ខំ ភាវេតិ។ សេយ្យថាបិ, គហបតិ, អង្គារកាសុ
សាធិកចោរិសា បូរា អង្គារាវំ វីតច្ឆិកានំ វីតច្ឆមាវំ។ អថ បុរិសោ
អាគន្ធូយ្យ ជីវិតុកាមោ អមរិតុកាមោ សុខកាមោ ទុក្ខប្បដិក្ខុលោ,
តមេនំ ទ្វេ ពលវន្តោ បុរិសោ នាណាពាហាសុ គហេត្វា អង្គារកាសុ
ឧបកឡេយ្យំ។ តំ កី មញ្ញសិ គហបតិ, អបិ នុ សោ បុរិសោ ឥតិ ចិតិ ចេវ
កាយំ សន្នាមេយ្យ”តិ? “ឯវំ, ភន្តេ”។ “តំ កិស្សហេតុ”? “វិទិតញ្ញិ, ភន្តេ,
តស្ស បុរិសស្ស ‘ឥមញ្ញ អហំ អង្គារកាសុ បបតិស្សមិ, តតោនិទានំ
មរណំ វា និគច្ឆិស្សមិ មរណមត្តំ វា ទុក្ខ”ន្តិ។ “ឯវមេវ ខោ គហបតិ
អរិយសារកោ ឥតិ បដិសញ្ញិត្តតិ ‘អង្គារកាសុបមា កាមា វុត្តា
ភគវតា... បេ... តមេវុបេក្ខំ ភាវេតិ។ សេយ្យថាបិ, គហបតិ, បុរិសោ
សុបិនកំ បស្សេយ្យ អាមាមណោយ្យកំ វនរាមណោយ្យកំ
ភូមិរាមណោយ្យកំ ចោក្ខរណិរាមណោយ្យកំ, សោ បដិពុទ្ធា ន កិត្តិ
បដិបស្សេយ្យ។ ឯវមេវ ខោ, គហបតិ, អរិយសារកោ ឥតិ បដិសញ្ញិត្តតិ
‘សុបិនក្ខបមា កាមា វុត្តា ភគវតា... បេ... តមេវុបេក្ខំ ភាវេតិ។
សេយ្យថាបិ, គហបតិ, បុរិសោ យាចិតកំ ភោគំ យាចិត្វា យានំ វា
ចោរិសេយ្យំ បវរមណិកុណ្ណាវំ។ សោ តេហិ យាចិតកេហិ ភោគេហិ

បុរក្ខតោ បរិវត្តោ អន្តរាបណំ បដិបន្នេយ្យ។ តមេនំ ជនោ ទិស្វា ឯវំ
វនេយ្យ 'ភោគី វត ភោ បុរិសោ, ឯវំ កិរ ភោ ភោគិនោ ភោគានិ
ភុញ្ញន្តិ' តិ។ តមេនំ សាមិកា យត្ថ យត្ថេវ តានិ បស្សេយ្យំ, តត្ថ តត្ថេវ
តានិ ហរេយ្យំ។ តំ កី មញ្ញសិ, គហបតិ, អលំ នុ ខោ តស្ស បុរិសស្ស
អញ្ញបត្តាយា" តិ? "ឯវំ, ភន្តេ"។ "តំ កិស្សហេតុ"? "សាមិនោ ហិ, ភន្តេ,
តានិ ហរន្តិ" តិ។ "ឯវមេវ ខោ, គហបតិ, អរិយសារកោ ឥតិ
បដិសញ្ញាតិ 'យាទិតក្ខបមា កាមា វុត្តា ភគវតា... បេ... តមេវ បេ ភ្នំ
ភាវេ តិ។ សេយ្យថាបិ, គហបតិ, គាមស្ស វា និគមស្ស វា អវិទូរេ តិព្រា
វនសណ្ណោ, តត្រស្ស វុក្ខោ សម្មន្នជលោ ច ឧបបន្នជលោ ច។ ន ចស្ស
កានិចិ ជលានិ ភូមិយំ បតិ តានិ។ អថ បុរិសោ អាគន្ធយ្យ ជលត្តិកោ
ជលគវេសី ជលបរិយេសនំ ចរមាណោ។ សោ តំ វនសណ្ណំ
អន្លោកាហោត្វា តំ វុក្ខំ បស្សេយ្យ សម្មន្នជលញ្ចា ឧបបន្នជលញ្ចា។ តស្ស
ឯវមស្ស 'អយំ ខោ វុក្ខោ សម្មន្នជលោ ច ឧបបន្នជលោ ច, នត្តិ ច កានិចិ
ជលានិ ភូមិយំ បតិ តានិ, ជាធាមិ ខោ បធាបំ វុក្ខំ អាហេហិតុំ។ យំនូធាបំ
ឥមំ វុក្ខំ អាហេហិត្វា យាវនត្តញ្ចា ខាទេយ្យំ, ឧច្ឆន្តញ្ចា បូរេយ្យ' តិ? សោ តំ
វុក្ខំ អាហេហិត្វា យាវនត្តញ្ចា ខាទេយ្យ, ឧច្ឆន្តញ្ចា បូរេយ្យ។ អថ ទុតិយោ
បុរិសោ អាគន្ធយ្យ ជលត្តិកោ ជលគវេសី ជលបរិយេសនំ ចរមាណោ
តិណ្ណំ កុហរី អាធាយ។ សោ តំ វនសណ្ណំ អន្លោកាហោត្វា តំ វុក្ខំ
បស្សេយ្យ សម្មន្នជលញ្ចា ឧបបន្នជលញ្ចា។ តស្ស ឯវមស្ស 'អយំ ខោ
វុក្ខោ សម្មន្នជលោ ច ឧបបន្នជលោ ច, នត្តិ ច កានិចិ ជលានិ ភូមិយំ
បតិ តានិ, ន ខោ បធាបំ ជាធាមិ វុក្ខំ អាហេហិតុំ។ យំនូធាបំ ឥមំ វុក្ខំ
មូលតោ ឆេត្វា យាវនត្តញ្ចា ខាទេយ្យំ, ឧច្ឆន្តញ្ចា បូរេយ្យ' តិ។ សោ តំ វុក្ខំ
មូលតោវ ឆិន្ទេយ្យ។ តំ កី មញ្ញសិ, គហបតិ, អមុកោ សោ បុរិសោ បឋមំ

រុក្ខ អារុណ្ឌ, សេច សោ ន ឱប្បមេវ ឱរោហាយ្យ, តស្ស សោ រុក្ខោ
បបតន្តោ ហត្ថំ វា ភញ្ញេយ្យ ចាធំ វា ភញ្ញេយ្យ អញ្ញាតំ វា អញ្ញាតំ វា
អង្គបច្ចុដ្ឋំ ភញ្ញេយ្យ, សោ តតោនិទានំ មរណំ វា និគច្ឆេយ្យ, មរណមត្តំ វា
ទុក្ខ"ន្តិ? "ឯវំ, ភន្តេ"។ "ឯវមេវ ខោ, គហបតិ, អរិយសារកោ ឥតិ
បដិសញ្ញាតិ រុក្ខជលូបមា កាមា រុត្តា ភគវតា ពហុទុក្ខា
ពហុចាយាសា, អាទិនវោ ឯត្ថ ភិយ្យេតិ។ ឯវមេតំ យថាភូតំ
សម្មប្បញ្ញាយ ទិស្វា យាយំ ឧបេក្ខា នានត្តា នានត្តសីតា, តំ
អភិនិវេដ្ឋត្វា យាយំ ឧបេក្ខា ឯកត្តា ឯកត្តសីតា។ យត្ថ សព្វសោ
លោកាមិសូចាធានា អបរិសេសា និរុដ្ឋន្តិ។ តមេវេបេ ភ្នំ ភាវេតី"តិ (ម. និ.
២.៤៣-៤៨)។

ឯវំ អដ្ឋិកដ្ឋលាទិកអគ្គិក្ខន្ធបមបរិយោសានតោ វិបស្សនំ ទស្សេត្វា ឥទានិ
ឧបចារសមាធិ ទស្សេន្តោ "ពុទ្ធានុស្សតី ភាវេន្តោ"តិអាទិមាហ។

តត្ថ បុណប្បនំ ឧប្បជ្ឈនតោ សតិ ឯវំ អនុស្សតិ។ បរត្ថិតព្ពដ្ឋានម្ហិយេវ ច
បរត្ថត្តា សទ្ធាបព្ពជិតស្ស កុលបុត្តស្ស អនុរូចា សតិភិបិ អនុស្សតិ។ ពុទ្ធិ
អារព្ព ឧប្បន្នា អនុស្សតិ ពុទ្ធានុស្សតិ។ អរហតាទិពុទ្ធកុណារម្មណាយ
សតិយា ឯតំ អធិវចនំ, តំ ពុទ្ធានុស្សតី។ ភាវេន្តោតិ វឿន្តោ ព្យុហេន្តោ។ ធម្មំ
អារព្ព ឧប្បន្នា អនុស្សតិ ធម្មានុស្សតិ, ស្វាភ្លាតតាទិធម្មកុណារម្មណាយ
សតិយា ឯតំ អធិវចនំ។ សង្ឃំ អារព្ព ឧប្បន្នា អនុស្សតិ សង្ឃានុស្សតិ,
សុប្បដិបន្នតាទិសង្ឃកុណារម្មណាយ សតិយា ឯតំ អធិវចនំ។ សីលំ អារព្ព
ឧប្បន្នា អនុស្សតិ សីលានុស្សតិ, អត្តនោ អខណ្ឌតាទិសីលកុណារម្មណាយ
សតិយា ឯតំ អធិវចនំ។ ចាគំ អារព្ព ឧប្បន្នា អនុស្សតិ ចាគានុស្សតិ, អត្តនោ
មុត្តចាគតាទិចាគកុណារម្មណាយ សតិយា ឯតំ អធិវចនំ។ ទេវតា អារព្ព

ឧប្បន្នា អនុស្សតិ ទេវតានុស្សតិ, ទេវតា សត្វិដ្ឋានេ បេហេត្វា អត្តនោ
សន្ធាទិគុណារម្មណាយ សតិយា ឯតំ អធិវចនំ។ អាឆាចានេ អារត្ត ឧប្បន្នា
សតិ អាឆាចានស្សតិ, អាឆាចាននិមិត្តារម្មណាយ សតិយា ឯតំ អធិវចនំ។
មរណំ អារត្ត ឧប្បន្នា សតិ មរណស្សតិ,
ឯកកវបរិយាបន្នជីវិតិន្ទ្រិយុបច្ឆេទសម្ពាតមរណារម្មណាយ សតិយា ឯតំ
អធិវចនំ។

កុច្ឆិតានំ កេសាទីនំ បដិក្កុលានំ អាយត្តា អាករត្តា កាយោតិ សង្ខំ គតេ
សរីរេ គតា បវត្តា សតិ កាយគតាសតិ, តាទិសំ វា កាយំ គតា សតិ
“កាយគតាសតិ”តិ វត្តព្រៃ រស្សំ អកត្វា “កាយគតាសតិ”តិ វុត្តំ។
កេសាទិកេសុ កាយកោដ្ឋាសេសុ បដិក្កុលនិមិត្តារម្មណាយ សតិយា ឯតំ
អធិវចនំ។ ឧបសមំ អារត្ត ឧប្បន្នា អនុស្សតិ។ ឧបសមាទិស្សតិ,
សត្តទុក្ខបសមារម្មណាយ សតិយា ឯតំ អធិវចនំ។

វិតក្កវិចារីបីតិសុខចិត្តកក្កតាសម្បយុត្តំ បឋមជ្ឈានំ ភាវេន្តោ។
បីតិសុខចិត្តកក្កតាសម្បយុត្តំ ទុតិយជ្ឈានំ ភាវេន្តោ។
សុខចិត្តកក្កតាសម្បយុត្តំ តតិយជ្ឈានំ ភាវេន្តោ។
ឧបេក្ខាចិត្តកក្កតាសម្បយុត្តំ ចតុត្ថជ្ឈានំ ភាវេន្តោ...បេ....
ទេវសញ្ញាឆានសញ្ញាយតនំ ភាវេន្តោបិ កាមេ បរិវេន្តតីតិ។

វិត្តម្ពនប្បហានំ ទស្សេត្វា ឥទានិ សមុច្ឆេទេន កាមានំ បហានំ ទស្សេត្តំ
“សោតាបត្តិមគ្គំ ភាវេន្តោបី”តិ អាទិមាហា។ តត្ថ មគ្គសោតស្ស អាបជ្ជនំ
សោតាបត្តិ, សោតាបត្តិយា មគ្គោ សោតាបត្តិមគ្គោ។ អចាយគមនីយេ
កាមេតិ យេហិ អចាយំ គច្ឆន្តិ, តេ អចាយគមនីយេ កាមេ សមុច្ឆេទតោ
សោតាបត្តិមគ្គំ ភាវេន្តោ បរិវេន្តតិ។ បដិសន្ធិវសេន សកីយេវ ឥមំ លោកំ

អាគប្បតីតិ សកទាគាមី, តស្ស មគ្គោ សកទាគាមិមគ្គោ។ តំ មគ្គំ ភាវេន្តោ។
ឌីណ្ហិកេតិ បរិណ្ហាបាប្បត្តេ។ បដិសន្ធិវសេនេវ កាមភវំ នាគប្បតីតិ អនាគាមី,
តស្ស មគ្គោ អនាគាមិមគ្គោ។ តំ មគ្គំ ភាវេន្តោ។ អនុសហតតេតិ
សុខុមភាវប្បត្តេ។ កិលេសេហិ អារកត្តា, កិលេសាវិនំ ហតត្តា,
សំសារចក្កស្ស អរាជំ ហតត្តា, ចាបករណេ រហាការំ, បច្ចយាធិនំ អរហត្តា
ច អរហំ, អរហតោ ភាវេ អរហត្តំ។ កី តំ? អរហត្តជលំ។ អរហត្តស្ស មគ្គោ
អរហត្តមគ្គោ។ តំ អរហត្តមគ្គំ ភាវេន្តោ។ សព្វេន សព្វន្តិ សព្វេនាការេន សព្វំ។
សព្វថា សព្វន្តិ សព្វប្បការេន សព្វំ។ អសេសំ និស្សេសន្តិ និវសេសំ គន្ធមត្តម្មិ
អដ្ឋបេត្វា។ អថ វា សព្វេន សព្វំ មូលវសេន។ សព្វថា សព្វំ
អាការនិប្បទេសវសេន។ អសេសំ និស្សេសំ ភាវនានិប្បទេសវសេន។ តថា
បុរិមេន ទុច្ឆរិតាភាវេន។ ទុតិយេន បរិយុដ្ឋានភាវេន។ តតិយេន
អនុសយាភាវេន ឯវមេកេ វណ្ណយន្តិ។

សប្បោ វុច្ឆតិ អហិទិ យោ កោចិ សវន្តោ គប្បតិ។ កេនជ្ជេនាទិ កេន
អត្ថេន។ សំសប្បន្តោ គប្បតីតិ យស្មា សម្មា សំសវន្តោ គប្បតីតិ សប្បោ។
ភុជន្តោទិ វង្គវង្គោ ហុត្វា។ បន្ទសិរោទិ និបន្ទសិសោ ហុត្វា។ សិរេន សុបតីតិ
សីសំ ភោគន្តវេ កត្វា សុបនភាវេន សិរសា សុបតីតិ សរីសចោ។ ពិលេ
សយតីតិ ពិលាសយោ។ “ពិលាសយោ” តិបិ ចាឡិ, តំ សុន្ទរំ។ គុហាយំ សេតីតិ
គុហាសយោ។ ឆាថា តស្ស អាវុជោទិ តស្ស សប្បស្ស ទុវេ ឆាថា
បហារណាសត្ថសម្ពាតោ អាវុជោ។ វិសំ តស្ស យោរន្តិ តស្ស សប្បស្ស
ព្យាបកសម្ពាតំ វិសំ នារុណំ កក្កដ្យំ។ ជីវ្ហា តស្ស ទុវិធាទិ តស្ស សប្បស្ស
ទ្វេធា ជីវ្ហា។ ទ្វិហិ ជីវ្ហាហិ រសំ សាយតីតិ ទុវិធាហិ ជីវ្ហាហិ រសំ ជានាទិ អស្សាទំ
វិន្ទតិ សាធិយតីតិ។ ជីវិតុំ កាមយតីតិ ជីវិតុកាមោ។ អមរិតុំ កាមយតីតិ
អមរិតុកាមោ។ សុខំ កាមយតីតិ សុខកាមោ។ ទុក្ខប្បជីក្ខុលោទិ ទុក្ខំ

អនិច្ចមានោ។ ចានេនាតិ អត្តនោ ចានេន។ សប្បសិរន្តិ សប្បស្ស សីសំ។
វរ្ម័យ្យាតិ ទូរតោ វរ្ម័យ្យ។ វិវរ្ម័យ្យាតិ តស្ស បមាលោន។ បរិវរ្ម័យ្យាតិ
សមន្តតោ។ អភិនិវរ្ម័យ្យាតិ ចតុត្ថប្បមាលោន។ អថ វា បុរិមេន សីសតោ។
ទុតិយតតិយេន ធ្វីហិ បស្សេហិ។ ចតុត្ថេន បច្ឆតោ។ “កាមេ បន អប្បត្ថស្ស
បរិយេសនមូលទុក្ខវត្ថុភាវេន វរ្ម័យ្យ។ បត្ថស្ស អារក្ខមូលទុក្ខវត្ថុភាវេន
វិវរ្ម័យ្យ។ អញ្ញាណបរិណាហទុក្ខវត្ថុភាវេន បរិវរ្ម័យ្យ។ វិជាសមុខ
បិយវិប្បយោគទុក្ខវត្ថុភាវេន អភិនិវរ្ម័យ្យ” តិ ឯវមេកេ វណ្ណាយន្តិ។

វញ្ញនវសេន រាគោ។ ពលវវញ្ញនជ្ជេន សារាគោ។ វិសយេ សត្តានំ អនុ អនុ
នយនតោ អនុនយោ។ អនុវុជ្ជន្តីតិ អនុរោជោ, កាមេនីតិ អត្ថោ។ យត្ថ កត្តបិ
ភវេ សត្តា ឯតាយ នន្ទន្តីតិ នន្ទិ, សយំ វា នន្ទនីតិ នន្ទិ។ នន្ទិ ច សា វញ្ញនជ្ជេន
រាគោ ចាតិ នន្ទិរាគោ។ តត្ថ ឯកស្មី អារម្មណេ សកី ឧប្បន្នា តណ្ហា នន្ទិ,
បុនប្បនំ ឧប្បជ្ជមាណ នន្ទិរាគោតិ វុច្ចតិ។ ចិត្តស្ស សារាគោតិ យោ ហេដ្ឋា
“ពលវវញ្ញនជ្ជេន សារាគោ” តិ វុត្តោ, សោ ន សត្តស្ស, ចិត្តស្សេវ សារាគោតិ
អត្ថោ។

ឥច្ឆន្តិ ឯតាយ អារម្មណានីតិ ឥច្ឆា។ ពហលកិលេសភាវេន មុច្ឆន្តិ ឯតាយ
ចាណិនោតិ មុច្ឆា។ គិលីត្វា បរិនិដ្ឋបេត្វា គហលាវសេន អន្លោសានំ។ ឥមិនា
សត្តា គិដ្ឋន្តិ គេដំ អាបជ្ជន្តិតិ គេដោ។ ពហលជ្ជេន វា គេដោ។ “គេដំ វា បន
បវនសណ្ណា” តិ ហិ ពហលជ្ជេនេវ វុត្តំ។ អនន្តរបទំ ឧបសគ្គវសេន វឡីតំ,
សត្តតោភាគេន វា គេដោតិ បលីគេដោ។ សជ្ជន្តិ ឯតោតិ សង្គោ។ លក្ខនជ្ជេន
វា សង្គោ។ ឱសីននជ្ជេន បង្គោ។ អាកឡនវសេន ឯជា។ “ឯជា ឥមំ បុរិសំ
បរិកឡតិ តស្ស តស្សេវ ភវស្ស អភិនិព្វត្តិយា” តិ ហិ វុត្តំ។ វញ្ញនជ្ជេន មាយា។
វដ្ឋស្មី សត្តានំ ជននជ្ជេន ជនិកា។ “តណ្ហា ជនេតិ បុរិសំ, ចិត្តមស្ស វិជារតី” តិ

(សំ. និ. ១.៥៥) ហិ វុត្តំ។ វដ្តស្មី សត្តេ ទុក្ខេន សំយោជយមាណា ជនេតីតិ
សញ្ញានិ។ យជនជ្ជន សិព្ពិនិ។ អយញ្ញំ វដ្តស្មី សត្តេ ចុតិបដិសន្ធិវសេន សិព្ពតិ
យជេតិ តុន្នកាហេវិយ បិលោតិកាយ បិលោតិកំ, តស្មា “យជនជ្ជន សិព្ពិនិ”តិ
វុត្តា។ អនេកប្បការំ វិសយជាលំ តណ្ហាវិប្បន្និតនិវេសសម្ពាតំ វា ជាលមស្សា
អត្ថិតិ ជាលិនិ។

អាកឡនជ្ជន សីមសោតា សរិតា វិយាតិ សរិតា។ អល្លជ្ជន វា សរិតា។
វុត្តញ្ញោតំ “សរិតានិ សិនេហិតានិ ច សោមនស្សានិ កវន្តិ ជន្តនោ”តិ (ធិ. ប.
៣៤១)។ អល្លានិ ចេវ សិនិទ្ធានិ ចាតិ អយញ្ញេត្ថ អត្ថោ។
អនយព្យសនាថាទនជ្ជន កុម្មានុពន្ធសុត្តកំ វិយាតិ សុត្តំ។ វុត្តញ្ញោតំ “សុត្តន្តិ
ខោ, ភិក្ខុវេ, នន្ទិរាគស្សេតំ អធិវចន”តិ (សំ. និ. ២.១៥៩)។ រូបាទីសុ វិត្តតជ្ជន
វិសតា។ តស្ស តស្ស បដិលាភត្ថាយ សត្តេ អាយុហាបេតីតិ អាយុហិនិ។
ឧក្កល្លាតុំ អបទានតោ សហាយជ្ជន ទុតិយា។ អយញ្ញំ សត្តានំ វដ្តស្មី
ឧក្កល្លាតុំ ន ទេតិ, គតគតដ្ឋានេ បិយសហាយោ វិយ អភិរមាបេតិ។ តេនេវ
វុត្តំ -

“តណ្ហាទុតិយោ បុរិសោ, ធិយមទ្ធានសំសរំ;
ឥត្ថការញ្ញាថាភារំ, សំសារំ ឆាតិវត្តតិ”តិ។ (ឥតិវុ. ១៥; អ. និ. ៤.៩;
មហានិ. ១៩១; ចូឡនិ. ចាយាយនានុគីតិកាថានិទ្ទេស ១០៧);

បណិធានកវសេន បណិធិ។ កវនេត្តីតិ កវវដ្តុ។ ឯតាយ ហិ សត្តា វដ្តុយា
គីវាយំ ពទ្ធា គោណា វិយ ឥន្ទិតិច្ឆិតដ្ឋានំ និយ្យន្តិ។ តំ តំ អារម្មណំ វនតិ ភជតិ
អល្លិយតីតិ វនំ, វនតិ យាចតីតិ វា វនំ។ វនថោតិ ព្យញ្ញនេន បទំ វឡិតំ។
អនត្ថទុក្ខានំ វា សមុដ្ឋាបនជ្ជន គហនជ្ជន ច វនំ វិយាតិ វនំ។

ពលវត្តឈ្មោះយេត្តំ ជាម្ចាស់ គហនគរជ្ជន បន តតោ ពលវត្តរា វនថោ ជាម្ចាស់
តេន វុត្តំ -

“វនំ ជិន្នន មា វុត្តំ, វនតោ ជាយតេ ភយំ;

ធម្មា វនញ្ច វនជញ្ច, និព្វានា ហោជ ភិក្ខុវោ” តិ។ (ធម. ប. ២៨៣);

សន្តវនវសេន សន្តវោ, សំសគ្គោតិ អត្តោ។ សោ ធុរិយោ - តណ្ហាសន្តវោ
មិត្តសន្តវោ ច។ តេសុ ឥធ តណ្ហាសន្តវោ អធិប្បតោ។ សិនេហាវសេន ស្មេហោ។
អាលយ ករណាវសេន កម្មមាណា អបេក្ខតីតិ អបេក្ខា។ វុត្តម្បិ ចេតំ “ឥមា និ
តេ ទេវ ចតុរាសីតិ នគរសហស្សនិ កុសាវតីរាជធានិប្បមុខានិ, ឯត្ថ ទេវ ធន្តំ
ជនេហិ ជីវិតេ អបេក្ខំ ករោហី” តិ (ធី. និ. ២.២៦៦)។ អាលយំ ករោហីតិ
អយញ្ញេត្ត អត្តោ។ ចាជិយេក្ខោ ចាជិយេក្ខោ អារម្មណោ ពន្ធតីតិ បដិពន្ធ,
ញាតកជ្ជន វា ចាជិយេក្ខោ ពន្ធតិបិ បដិពន្ធ។ និច្ចសន្និស្សិតជ្ជនបិ សត្តានំ
តណ្ហាសមោ ពន្ធ ជាម នត្តិ។ អារម្មណានំ អសនតោ អាសា។ អដ្ឋោត្តរណតោ
ចេវ តិវ្រី អនុគត្តាវ បរិភុញ្ញនតោ ចាតិ អត្តោ។ អាសីសនវសេន អាសីសនា។
អាសីសិតស្ស កាវោ អាសីសិតត្ថំ។

ឥធានិ តស្ស បវត្តិជ្ជានំ ធស្សេតុំ “វុចាសា” តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ
អាសីសនវសេន អាសាតិ អាសាយ អត្ថំ គហេត្វា រូបេ អាសា វុចាសា។ ឯវំ នវបិ
បធានិ វេទិតញ្ញានិ។ ឯត្ថ ច បុរិមានិ បញ្ច បញ្ចកាមគុណាវសេន វុត្តានិ,
បរិក្ខារលោភវសេន ធន្នំ។ តំ វិសេសតោ បព្ពជិតានំ, តតោ បរាជិតីណិ
អតិវ្រិយវត្ថុវសេន គហជ្ជានំ។ ន ហិ តេសំ ធនបុត្តជីវិតេហិ អញ្ញំ បិយតរំ
អត្ថិ។ “ឥទំ មយ្ហំ, ឥទំ មយ្ហំ” ត្ថិ វា “អសុកេន មេ ឥទំ ធិន្នំ, ឥទំ ធិន្នំ” ត្ថិ វា ឯវំ សត្ត
ជប្បាបេតីតិ ជប្បា។ បរតោ ទ្វេ បធានិ ឧបសគ្គន វឡិកានិ, តតោ បរំ
អញ្ញោនាការេន វិភជិតុំ អារទូត្តា បុន “ជប្បា” តិ វុត្តំ។ ជប្បនាការោ ជប្បនា។

ជប្បិតស្ស ភាវោ ជប្បិតត្ថំ។ បុនប្បនំវិសយេ លុម្មតិ អាភឡតីតិ លោលុចោ,
លោលុបស្ស ភាវោ លោលុប្បំ។ លោលុប្បនាការោ លោលុប្បាយនា។
លោលុប្បសមន្តិនោ ភាវោ លោលុប្បាយិតត្ថំ។

បុច្ឆញ្ញាកតាតិ យាយ តណ្ហាយ លាភដ្ឋានេសុ បុច្ឆំ ចាលយមាណា សុនខា
វិយ កម្មមាណាវិចរន្តិ, តំ តស្ស កម្មនតណ្ហាយ នាមំ។ សាធុ មនាបមនាបេ
វិសយេ កាមេតីតិ សាធុកាមោ, តស្ស ភាវោ សាធុកម្មតា។

មាតាមាតុច្ឆាតិអាទិកេ អយុត្តដ្ឋានេ រាគោតិ អធម្មរាគោ។ យុត្តដ្ឋានេបិ ពាលវា
ហុត្វា ឧប្បន្នោ លោភោវិសមលោភោ។ “រាគោវិសម”ន្តិអាទិវចនតោ (វិភ.
៩២២) វា យុត្តដ្ឋានេ វា អយុត្តដ្ឋានេ វា ឧប្បន្នោ ធន្ធរាគោ អធម្មជ្ជេន
អធម្មរាគោវិសមជ្ជេន វិសមលោភោតិ វេទិតញ្ចោ។ អារម្មណានំ
និកាមនវសេន និកន្តិ។ និកាមនាការោ និកាមនា។ បត្តយនវសេន បត្តនា។
បិហាយនវសេន បិហនា។ សុដ្ឋ បត្តនា សម្បត្តនា។ បញ្ចសុ កាមគុណេសុ
តណ្ហា កាមតណ្ហា។ រូចារូបភវេសុ តណ្ហា ភវតណ្ហា។ ឧច្ឆេទសម្ព័ន្ធតេ វិភវេ
តណ្ហា វិភវតណ្ហា។ សុទ្ធេ រូបភវស្មីយេវ តណ្ហា រូបតណ្ហា។ អរូបភវេ តណ្ហា
អរូបតណ្ហា។ ឧច្ឆេទនិដ្ឋិសហគតោ រាគោ, និរោធន តណ្ហា និរោធតណ្ហា។ រូបេ
តណ្ហា រូបតណ្ហា។ សទ្ធព តណ្ហា សទ្ធតណ្ហា។ គន្ធព តណ្ហា គន្ធតណ្ហា។ ឧបេសវេ នយោ។
ឱយាទយោ វុត្តត្តារ។

កុសលធម្មេ អារវតីតិ អារវណំ។ ធាននវសេន ធននំ។ សត្តេ វដ្ឋស្មី ពន្ធពីតិ
ពន្ធនំ។ ចិត្តំ ឧបហន្នា កិលិស្សតិ សំកិលិដ្ឋំ ករោតីតិ ឧបក្កិលេសោ។
ថាមគតជ្ជេន អនុអនុ សេតីតិ អនុសយោ។ ឧប្បជ្ជមាណំ ចិត្តំ បរិយុដ្ឋាតីតិ
បរិយុដ្ឋានំ, ឧប្បជ្ជិតុំ អបទានេន កុសលវារំ តណ្ហាតីតិ អត្តោ។ “ចោរោ មគ្គេ
បរិយុដ្ឋិសុ, ធុត្តោ មគ្គេ បរិយុដ្ឋិសូ”តិអាទិសុ (ចូឡវ. ៤៣០) ហិ មគ្គំ កណ្ហិសូតិ

អត្ថោ។ ឯវិមជ្ជាបិ គហវណ្ណោ បរិយុដ្ឋានំ វេទិតតំ។ បលិវេបនជ្ជន លតា
វិយាតិ លតា។ “លតា ឧប្បជ្ឈ តិដ្ឋតិ” តិ (ធម្ម. ប. ៣៤០) អាគតដ្ឋានេបិ អយំ
តណ្ហា លតាតិ វុត្តា។ វិវិជានិ វត្ថុនិ ឥច្ឆតិ តិ វេវិច្ឆំ។ វដ្ឋទុក្ខស្ស មូលន្តិ
ទុក្ខមូលំ។ តស្សេវ ទុក្ខស្ស និទានន្តិ ទុក្ខនិទានំ។ តំ ទុក្ខំ ឥតោ បកវតីតិ
ទុក្ខប្បករោ។ ពន្ធនជ្ជន ចាសោ វិយាតិ ចាសោ, មារស្ស ចាសោ មារចាសោ។
ទុវុត្តិលនជ្ជន ពធឿសំ វិយាតិ ពធឿសំ, មារស្ស ពធឿសំ មារពធឿសំ។
តណ្ហាភិក្ខុតា មារស្ស វិសយំ នាតិក្កមន្តិ, តេសំ ឧបរិ មារោ វសំ វត្ថុតីតិ
ឥមិនា បរិយាយេន មារស្ស វិសយោតិ មារវិសយោ។ សន្ននជ្ជន តណ្ហាវ នទី
តណ្ហានទី។ អដ្ឋោត្តរណជ្ជន តណ្ហាវ ជាលំ តណ្ហាជាលំ។ យថា សុនទា
គន្ធុលពន្ធា យទិច្ឆកំ និយ្យន្តិ, ឯវំ តណ្ហាពន្ធា សត្តាតិ ទទ្សពន្ធនជ្ជន គន្ធុលំ
វិយាតិ គន្ធុលំ, តណ្ហាវ គន្ធុលំ តណ្ហាគន្ធុលំ។ ឧប្បរណជ្ជន តណ្ហាវ សមុទ្កោ
តណ្ហាសមុទ្កោ។ អភិជ្ឈាយនជ្ជន អភិជ្ឈា។ លុព្ពន្តិ ឯតេន, សយំ វា លុព្ពតិ,
លុព្ពនមត្តមេវ វា តន្តិ លោភោ។ សម្មយុត្តកានំ អកុសលានំ បតិដ្ឋជ្ជន មូលំ។

វិសត្តិកាតីតិ វិសត្តិកា ឥតិ។ កេនជ្ជនាតិ កេន សភាវេន។ វិសតាតិ
វិត្តជា រូចាទីសុ។ វិសាលាតិ វិបុលា។ វិសជាតិ តេភូមកព្យាបកវសេន វិសជា។
បុរិមវេនមេវ តការស្ស ជការំ កត្វា ព្យញ្ញនវិភាគំ កត្វា វុត្តំ។ វិសក្កតីតិ
បរិសប្បតិ សហតិ វា។ រត្ថោ ហិ រាគវត្ថុនា ចាទេន តាធឿយមា នោបិ សហតិ។
ឱសក្កនំ វិប្បន្ននំ វា “វិសក្កន” ន្តិបិ វេទន្តិ។ “កុសលាកុសលានំ បតី” តិ កេចិ
វណ្ណាយន្តិ។ វិសំហារតីតិ តថា តថា កាមេសុ អានិសំសំ បស្សន្តិ វិវិដេហិ
អាភារេហិ នេក្ខម្មាភិមុខប្បវត្តិតោ ចិត្តំ សំហារតិ សង្ខិបតិ, វិសំ វា ទុក្ខំ, តំ
ហារតិ, វេហតីតិ អត្ថោ។ វិសំវាទិកាតិ អនិច្ចាទី និច្ចាទិតោ គណ្ហាន្តិ វិសំវាទិកា
ហោតិ។ ទុក្ខនិព្ពត្តកស្ស កម្មស្ស ហេតុការតោ វិសមូលា, វិសំ វា
ទុក្ខទុក្ខាទិក្ខតា វេទនា មូលំ ឯតិស្សាតិ វិសមូលា។ ទុក្ខសមុទយត្ថា វិសំ ផលំ

ឯតិស្សតិ វិសដលា។ យាយ តណ្ហាយ រូបាទិកស្ស ទុក្ខស្ស បរិភោគា
ហោតិ, ន អមតស្សតិ សា “វិសបរិភោគា” តិ វុត្តា។ សព្វត្ថ និវុត្តិវសេន
បទសិទ្ធិ វេទិតញ្ច។

តស្ស វិសយំ ធស្សេតុកាមោ “វិសាលា វា បន សា តណ្ហា
រូបេ” តិ អាទិមាហ។ តត្ថ វិសាលា វា បនាតិ មហន្តិ វេ តណ្ហាយនដ្ឋេន តណ្ហា,
រូបាធយោ បញ្ច បញ្ចកាមគុណិករាគវសេន វុត្តា។ គុលេ គលោតិ អាទិនិ
ឯកាទស បនាទិ លោលុប្បាទវសេន វុត្តានិ។ កាមធាតុត្ថិកោ កម្មវដ្ឋវសេន
វិភត្តោ, កាមភវត្ថិកោ វិចាកវដ្ឋវសេន វិភត្តោ, សញ្ញាភវត្ថិកោ សញ្ញាវសេន
វិភត្តោ, ឯកវោការភវត្ថិកោ ខន្ធវសេន វិភត្តោ។ អតីតត្ថិកោ កាលវសេន,
ទិដ្ឋចតុក្កោ អារម្មណវសេន, អចាយត្ថិកោ ឱកាសវសេន, ខន្ធត្ថិកោ
និស្សត្ថនិដ្ឋីវសេន វិភត្តោតិ ញាតត្ថំ។ តត្រាយំ សន្នេបេន អត្ថទីបនា វិការវនា
ច -

“តត្ថ កតមា កាមធាតុ? ហេដ្ឋតោ អវីចិនិយំ បរិយន្តំ ករិត្វា ឧបរិតោ
បរិនិម្មិតវសវត្ថិទេវេ អន្តោករិត្វា យំ ឯតស្មី អន្តរេ ឯត្តាវចរា ឯត្ថ បរិយាបន្នា
ខន្ធធាតុអាយតនា រូបំ វេទនា សញ្ញា សង្ខារា វិញ្ញាណំ, អយំ វុច្ឆតិ កាមធាតុ”
(ធិ. ស. ១២៨៧)។

“តត្ថ កតមា រូបធាតុ? ហេដ្ឋតោ ព្រហ្មលោកំ បរិយន្តំ ករិត្វា ឧបរិតោ
អកនិដ្ឋេទេវេ អន្តោករិត្វា យំ ឯតស្មី អន្តរេ ឯត្តាវចរា ឯត្ថ បរិយាបន្នា
សមាបន្នស្ស វា ឧបបន្នស្ស វា ទិដ្ឋធម្មសុខិហារិស្ស វា ចិត្តចេតសិកា ធម្មា,
អយំ វុច្ឆតិ រូបធាតុ” (ធិ. ស. ១២៨៩)។

“តត្ថ កតមា អរូបធាតុ? ហេដ្ឋតោ អាគាសានញ្ញាយតនុបគេ ទេវេ
បរិយន្តំ ករិត្វា ឧបរិតោ នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនុបគេ ទេវេ អន្តោករិត្វា យំ
ឯតស្មី អន្តរេ ឯត្តារចរា ឯត្ថ បរិយាបន្នា សមាបន្នស្ស វា ឧបបន្នស្ស វា
ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារិស្ស វា ចិត្តចេតសិកា ធម្មា, អយំ វុច្ចតិ អរូបធាតុ” តិ (ធរ. ស.
១២៩១)។ អដ្ឋកថាយំ បន “កាមធាតុតិ កាមភវេ, បញ្ចក្ខន្ធលព្ពន្ធិ។
រូបធាតុតិ រូបភវេ, បញ្ចក្ខន្ធលព្ពន្ធិ។ អរូបធាតុតិ អរូបភវេ, ចត្តារោ ខន្ធា
លព្ពន្ធិ” តិ វុត្ថំ។

អថ វា កាមរាគសង្ខាតេន កាមេន យុត្តា ធាតុ កាមធាតុ, កាមសង្ខាតា
វា ធាតុ កាមធាតុ។ កាមំ បហាយ រូបេន យុត្តា ធាតុ រូបធាតុ, រូបសង្ខាតា វា
ធាតុ រូបធាតុ។ កាមញ្ច រូបញ្ច បហាយ អរូបេន យុត្តា ធាតុ អរូបធាតុ,
អរូបសង្ខាតា វា ធាតុ អរូបធាតុ។ តា ឯវ ធាតុយោ បុន ភវបរិយាយេន វុត្តា។
ភវន្តីតិ ហិ ភវាតិ វុច្ចន្តិ។ សញ្ញាយ យុត្តោ ភវេ, សញ្ញាវតំ វា ភវេ, សញ្ញា វា
ឯត្ថ ភវេ អត្ថីតិ សញ្ញាភវេ។ សោ កាមភវេ ច អសញ្ញាភវមុត្តោ រូបភវេ ច
នេវសញ្ញានាសញ្ញាភវមុត្តោ អរូបភវេ ច ហោតិ។

ន សញ្ញាភវេ អសញ្ញាភវេ, សោ រូបភវេកេនេសោ។ ឌីឡាវិកត្តាភាវតោ
នេវសញ្ញា, សុខុមត្តេន សញ្ញាវតោ នាសញ្ញាតិ នេវសញ្ញានាសញ្ញា, តាយ
យុត្តោ ភវេ នេវសញ្ញានាសញ្ញាភវេ។ អថ វា ឌីឡាវិកាយ សញ្ញាយ អភាវា
សុខុមាយ ច ភាវា នេវសញ្ញានាសញ្ញា អស្មី ភវេតិ នេវសញ្ញានាសញ្ញាភវេ,
សោ អរូបភវេកេនេសោ។ ឯកេន រូបក្ខន្ធនេ វេកិល្លោក ភវេ, ឯកោ វា
វេកាភោ, អស្ស ភវស្សតិ ឯកវេកាភវេ, សោ អសញ្ញាភវេវ។ ចត្វហិ
អរូបក្ខន្ធមិ វេកិល្លោក ភវេ, ចត្តារោ វា វេកាភោ អស្ស ភវស្សតិ
ចត្វវេកាភវេ, សោ អរូបភវេ ឯវ។ បញ្ចហិ ខន្ធមិ វេកិល្លោក ភវេ, បញ្ច វា

វោកាវា អស្ស ភវស្សតិ បញ្ចវោកាវា, សោ កាមភវោ ច រូបភវេកេនេសោ
ច ហោតិ។ អតីតត្តិកោ ហោជ្ជា វុត្តនយោវ។ ទិដ្ឋន្តិ ចតុសមុដ្ឋានិកំ រូបាវម្មណំ។
សុតន្តិ ទ្វិសមុដ្ឋានិកំ សទ្ធាវម្មណំ។ មុតន្តិ ដុសិត្វា គហោតព្ពានិ
ចតុសមុដ្ឋានិកានិ គន្ធសដោជ្ជញ្ញាវម្មណានិ។ វិញ្ញាតព្ពំ នាម មនសា ជានិតព្ពំ
ធម្មាវម្មណំ។ តេសុ ទិដ្ឋសុតមុតវិញ្ញាតព្ពេសុ ធម្មេសុ។ វិសជាវិត្តតាតិ មហន្តា
បត្តជា។

អចាយលោកេតិ វុឡ្ហិសម្ពាតស្ស អយស្ស អភាវេន អចាយោ, តស្មី
អចាយលោកេ។ ខន្ធលោកេតិ វាសដ្ឋេន រូបាទយោ បញ្ចក្ខន្ធា ឯវ លោកោ។
ធាតុលោកេតិ សុញ្ញតដ្ឋេន ចក្ខុធាតុអាទយោ អដ្ឋាវស ធាតុយោ ឯវ
លោកោ។ អាយតនលោកេតិ អាយតនាទីហិ ការណេហិ ទ្វាទសាយតនានិ
ឯវ លោកោ។ សព្វេបិ លុដ្ឋនបលុដ្ឋនដ្ឋេន លោកោ, វុត្តប្បការេ លោកេ វិសជា
វិត្តជាតិ វិសត្តិកា។ សតោតិ សវតីតិ សតោ, បុគ្គលេន សតិ វុត្តា។

តត្ថ សរណាលក្ខណា សតិ។ សវន្តិ តាយ, សយំ វា សវតិ, សរណមត្តមេវ
វា ឯសាតិ សតិ។ សា បនេសា អបិលាបនលក្ខណា, អសម្មាសនវសា,
អារក្ខបច្ចុបដ្ឋានា, វិសយាភិមុខការេបច្ចុបដ្ឋានា វា, ជិវសញ្ញាបទដ្ឋានា,
កាយាទិសតិបដ្ឋានបទដ្ឋានា វា។ អារម្មណេ ទន្ធិបតិដ្ឋិតត្តា បន ឯសិការិយ,
ចក្ខុទ្វារាទីនំ វក្ខណតោ ទោវារិកោវិយ ច ទដ្ឋព្ពា។

តស្ស បវត្តិដ្ឋានំ ទស្សេន្តោ “កាយេ កាយានុបស្សនាសតិបដ្ឋានំ ភាវេន្តោ
សតោ” តិអាទិនា នយេន ចតុព្ពំធំ សតិបដ្ឋានមាហា។ តត្ថ កាយេតិ រូបកាយេ។
រូបកាយោ ហិ ឥធម៌ អដ្ឋបច្ចុដ្ឋានំ កេសាទីនព្វា ធម្មានំ សម្មហដ្ឋេន
ហត្ថិកាយេវ កាយាទយោវិយ “កាយោ” តិ អធិប្បេតោ។ យថា ច
សម្មហដ្ឋេន, ឯវំ កុច្ឆិតានំ អាយដ្ឋេន។ កុច្ឆិតានព្វិ បរមជេតុន្តានំ សោ

អាយោតិបិ កាយោ។ អាយោតិ ឧប្បត្តិទេសោ។ តត្រាយំ វេទនត្ថោ - អាយត្តិ
តតោតិ អាយោ។ កេ អាយត្តិទិ? កុច្ឆិតា កេសាទយោ។ ឥតិ កុច្ឆិតានំ
កេសាទិនំ អាយោតិ កាយោ។

កាយានុបស្សនាតិ កាយស្ស អនុបស្សនា, កាយំ វា អនុបស្សនា,
“កាយេ”តិ ច វត្ថាបិ បុន “កាយានុបស្សនា”តិ ទុតិយំ កាយគ្គហណំ
អសម្មិស្សតោ វវត្ថានយនិវិនិព្វោកាទិទស្សនត្ថំ កតត្ថំ វេទិតព្ពំ។

តេន ន កាយេ វេទនានុបស្សនា ចិត្តធម្មានុបស្សនា វា, អថ ខោ
កាយានុបស្សនាយេវាតិ កាយសម្ព័ន្ធាតេ វត្ថុស្មី កាយានុបស្សនាការស្សេវ
ទស្សនេន អសម្មិស្សតោ វវត្ថានំ ទស្សិតំ ហោតិ, តថា ន កាយេ
អង្គបច្ចុជ្ជិវិនិមុត្តឯកធម្មានុបស្សនា, នាបិ
កេសលោមាទិវិនិមុត្តឥតិបុរិសានុបស្សនា។ យោបិ ចេត្ត កេសលោមាទិកោ
ភូតុចាទាយសម្មហសម្ព័ន្ធាតោ កាយោ, តត្ថាបិ ន
ភូតុចាទាយវិនិមុត្តឯកធម្មានុបស្សនា, អថ ខោ វេទនសម្ពាទានុបស្សកស្សវិយ
អង្គបច្ចុជ្ជសម្មហានុបស្សនា, នគរាវយវានុបស្សកស្សវិយ
កេសលោមាទិសម្មហានុបស្សនា, កទលិក្ខន្ធបត្តវដ្តិវិនិកុដនកស្សវិយ
វិត្តមុជ្ជិវិនិវេបកស្សវិយ ច ភូតុចាទាយសម្មហានុបស្សនាយេវាតិ
សម្មហាវសេនេវ កាយសម្ព័ន្ធាតស្ស វត្ថុនោ នាទប្បការតោ ទស្សេន្តេន
យនិវិនិព្វោកោ ទស្សិតោ ហោតិ។ ន ហេតុ យថាវុត្តសម្មហាវិនិមុត្តោ កាយោ
វា ឥតី វា បុរិសោ វា អញ្ញោ វា កោចិ ធម្មោ ទិស្សតិ,
យថាវុត្តធម្មសម្មហាមត្តេយេវ បន តថា តថា សត្តា មិច្ឆាភិនិវេសំ ករោតិ។
តេនាហុ ចោរាណា -

“យំ បស្សតិ ន តំ ទិដ្ឋំ, យំ ទិដ្ឋំ តំ ន បស្សតិ;

អបស្ស័ ពង្សតេ មូឡោ, ពង្សមាណេ ន មុច្ចតី”តិ។ (ធិ. និ. អដ្ឋ. ២.៣៧៣;
ម. និ. អដ្ឋ. ១.១០៦);

យនវិនិព្វោកាទិទស្សនត្ថន្តិ វុត្ថំ។ អាទិសន្តេន ចេត្ត អយម្មិ អត្តោ
វេទិតព្ពោ។ អយព្ពិ ឯតស្មី កាយេ កាយានុបស្សនាយេវ, ន
អញ្ញាធម្មានុបស្សនា។ យថា អនុទកក្ខតាយបិ មរិចិយា ឧទកានុបស្សនា
ហោតិ, ន ឯវំ អនិច្ចទុក្ខានត្តាសុភក្ខតេយេវ ឥមស្មី កាយេ
និច្ចសុខត្តសុភកាវានុបស្សនា, អថ ខោ កាយានុបស្សនា
អនិច្ចទុក្ខានត្តាសុភាការសមូហានុបស្សនាយេវាតិ វុត្ថំ ហោតិ។

អថ វា ប្លាយំ មហាសតិបដ្ឋានេ “ឥធន, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុ អវញ្ញគតោ វា... បេ....
សោ សតោវ អស្សសតី”តិអាទិនា (ធិ. និ. ២.៣៧៤; ម. និ. ១.១០៧) នយេន
អស្សាសបស្សសាទិច្ចុណ្ហិកជាតអដ្ឋិកបរិយោសានោ កាយោ វុត្តោ, យោ ច
បដិសម្ពិទាយំ សតិបដ្ឋានកថាយំ “ឥធនកច្ឆោ បដិវិកាយំ អនិច្ចតោ
អនុបស្សតិ។ អាចោកាយំ។ តេជោកាយំ។ វាយោកាយំ។ កេសកាយំ។
លោមកាយំ។ ធនិកាយំ។ ចម្ពកាយំ។ មំសកាយំ។ វុហិរកាយំ។ ញ្ញារកាយំ។
អដ្ឋិកាយំ។ អដ្ឋិមិញ្ញកាយ”ន្តិ កាយោ វុត្តោ, តស្ស សព្វស្ស ឥមស្មីយេវ កាយេ
អនុបស្សនតោ កាយេ កាយានុបស្សនាតិ ឯវម្មិ អត្តោ ទដ្ឋព្ពោ។

អថ វា កាយេ “អហ”ន្តិ វា “មម”ន្តិ វា ឯវំ គហេតព្ពស្ស យស្ស កស្សចិ
អនុបស្សនតោ តស្ស តស្សេវ បន កេសលោមាទិកស្ស នាណធម្មសមូហស្ស
អនុបស្សនតោ កាយេ កេសាទិសមូហសដ្ឋាតកាយានុបស្សនាតិ ឯវមត្តោ
ទដ្ឋព្ពោ។ អបិ ច “ឥមស្មី កាយេ អនិច្ចតោ អនុបស្សតិ, នោ និច្ចតោ”តិអាទិនា
(បដិ. ម. ៣.៣៥) អនុក្កមេន បដិសម្ពិទាយំ អាគតនយស្ស សព្វស្សេវ
អនិច្ចលក្ខណាទិនោ អាការសមូហសដ្ឋាតស្ស កាយស្ស អនុបស្សនតោបិ

កាយ កាយានុបស្សនាតិ ឯវម្មី អត្តោ ទដ្ឋញ្ចោ។ អយំ បន
ចតុសតិបដ្ឋានសាធារណោ អត្តោ។

សតិបដ្ឋានន្តិ តយោ សតិបដ្ឋានា សតិគោចរោបិ, តិដា បដិបន្នេសុ
សាវកេសុ សត្តនោ បដិបាទនយវីតិវត្តតាបិ, សតិបិ។ “ចតុន្នំ, ភិក្ខុវេ,
សតិបដ្ឋានំ សមុទយញ្ច អត្តផ្កមញ្ច ទេសិស្សាមិ, តំ សុណាថ សាធុកំ មនសិ
ករោថ... បេ... កោ ច, ភិក្ខុវេ, កាយស្ស សមុទយោ? អាហារសមុទយា
កាយសមុទយោ” តិអាធិសុ (សំ. និ. ៥.៤០៨) ហិ សតិគោចរោ “សតិបដ្ឋាន” ន្តិ
វុច្ចតិ។ តថា “កាយោ ឧបដ្ឋានំ, នោ សតិ, សតិ ឧបដ្ឋានញ្ចោវ សតិ
ចា” តិអាធិសុបិ (បដិ. ម. ៣.៣៥)។ តស្សត្ថោ - បតិជ្ជាតិ អស្មិន្តិ បដ្ឋានំ។ កា
បតិជ្ជាតិ? សតិ។ សតិយា បដ្ឋានំ **សតិបដ្ឋានំ**, បដានដ្ឋានន្តិ វា បដ្ឋានំ, សតិយា
បដ្ឋានំ សតិបដ្ឋានំ, ហត្ថិជ្ជានអស្សដ្ឋានាធិនិវិយ។

“តយោ សតិបដ្ឋានា យទិវយោ សេវតិ, យទិវយោ សេវមាណោ សត្តា
គណមនុសាសិតុមរហតី” តិ (ម. និ. ៣.៣០៤, ៣០៥) ឯត្ថ តិដា បដិបន្នេសុ
សាវកេសុ សត្តនោ បដិបាទនយវីតិវត្តតា “សតិបដ្ឋាន” ន្តិ វុត្តោ។ តស្សត្ថោ -
បដ្ឋបេតព្ពតោ បដ្ឋានំ, បវត្តយិតព្ពតោតិ អត្តោ។ កេន បដ្ឋបេតព្ពោតិ?
សតិយា, សតិយា បដ្ឋានំ សតិបដ្ឋានន្តិ។ “ចត្តារោ សតិបដ្ឋានា ភាវិតា
ពហុលីកតា សត្ត ពោជ្ឈន្តេ បរិបូរេន្តិ” តិអាធិសុ (ម. និ. ៣.១៤៧) បន សតិយេវ
“សតិបដ្ឋាន” ន្តិ វុច្ចតិ។ តស្សត្ថោ - បតិជ្ជាតិ បដ្ឋានំ, ឧបដ្ឋាតិ ឱក្កន្តិគ្វា
បក្ខន្តិគ្វា បវត្តតីតិ អត្តោ។ សតិយេវ បដ្ឋានន្តិ សតិបដ្ឋានំ។ អថ វា
សរណដ្ឋេន សតិ, ឧបដ្ឋានដ្ឋេន បដ្ឋានំ។ ឥតិ សតិ ច សា បដ្ឋានញ្ចាតិបិ
សតិបដ្ឋានំ។ ឥទមិច អធិប្បតំ។ តំ សតិបដ្ឋានំ។ ភាវេន្តោតិ វឌ្ឍេន្តោ។ ឯត្ថ ច

យំ តិចា បដិបន្នេសុ សាវកេសុ សត្តនោ បដិយានុនយវីតិវត្តតា
“សតិបដ្ឋាន”ន្តិវុត្តំ, តំ ឥមិនា សុត្តន គហេតព្ធាវុត្តញ្ញេតំ ភកវតា -

“តយោ សតិបដ្ឋានា យទិវិយោ សេវតិ, យទិវិយោ សេវមាណោ សត្តា
គណមនុសាសិតុមរហតី”តិ (ម. និ. ៣.៣០៤, ៣០៥) ឥតិ ខោ បនេតំ វុត្តំ,
កិញ្ញេតំ បដិច្ច វុត្តំ។ ឥធ, ភិក្ខុវេ, សត្តា សាវកានំ ធម្មំ ទេសេតិ អនុកម្មកោ
ហិតេសី អនុកម្មំ ឧបាទាយ “ឥទំ វោ ហិតាយ ឥទំ វោ សុខាយា”តិ។ តស្ស
សាវកា ន សុស្សសន្តិ, ន សោតំ ឌីទហន្តិ, ន អញ្ញា ចិត្តំ ឧបជ្ឈបេន្តិ, វោក្កម្ម ច
សត្ត សាសនាវត្តន្តិ។ តត្រ, ភិក្ខុវេ, តថាគតោ ន ចេវ អនត្តមនោ ហោតិ, ន ច
អនត្តមនតំ បដិសំវេទេតិ, អនវស្សតោ ច វិហារតិ សតោ សម្មជាណោ។ ឥទំ,
ភិក្ខុវេ, បឋមំ សតិបដ្ឋានំ។ យទិវិយោ...បេ.... មរហតិ។

“បុន ចបរំ, ភិក្ខុវេ, សត្តា...បេ.... ឥទំ វោ សុខាយាតិ។ តស្ស ឯកច្ឆេ សាវកា
ន សុស្សសន្តិ...បេ.... វត្តន្តិ។ ឯកច្ឆេ សាវកា សុស្សសន្តិ...បេ.... ន ច វោក្កម្ម សត្ត
សាសនាវត្តន្តិ។ តត្រ, ភិក្ខុវេ, តថាគតោ ន ចេវ អនត្តមនោ ហោតិ, ន ច
អនត្តមនតំ បដិសំវេទេតិ, ន ច អត្តមនោ ហោតិ, ន ច អត្តមនតំ
បដិសំវេទេតិ។ អនត្តមនតា ច អត្តមនតា ច តទុកយំ អភិនិវេន្តត្វា ឧបេក្ខកោ
វិហារតិ សតោ សម្មជាណោ។ ឥទំ វុច្ឆតិ, ភិក្ខុវេ, ទុតិយំ...បេ....។

“បុន ចបរំ...បេ.... ឥទំ វោ សុខាយាតិ។ តស្ស សាវកា សុស្សសន្តិ...បេ....
វត្តន្តិ។ តត្រ, ភិក្ខុវេ, តថាគតោ អត្តមនោ ចេវ ហោតិ, អត្តមនតញ្ច
បដិសំវេទេតិ, អនវស្សតោ ច វិហារតិ សតោ សម្មជាណោ។ ឥទំ វុច្ឆតិ, ភិក្ខុវេ,
តតិយ”ន្តិ (ជ. និ. ៣.៣០៥)។

ឯវំ បដិយានុនយេហិ អនុស្សតតា និច្ចំ ឧបជ្ជិតសតិកាយ តទុកយំ
វិតិវត្តតា “សតិបដ្ឋាន”ន្តិ វុត្តា។ ពុទ្ធានមេវ កិរ និច្ចំ ឧបជ្ជិតសតិកា ហោតិ, ន
បច្ចេកពុទ្ធាធិនន្តិ។

វេទនាសុ វេទនានុបស្សនាតិអាទីសុ វេទនាធិនំ បុន វេទនេ បយោជនំ
កាយានុបស្សនាយំ វុត្តនយេនេវ យថាយោគំ យោជេត្វា វេទិតព្ពំ។ អយម្បិ
សាធារណត្ថោ។ សុខាទីសុ អនេកប្បភេទាសុ វេទនាសុ វិសុំ វិសុំ អនិច្ចាទិតោ
ឯកេកវេទនានុបស្សនា។ សរាគាទិកេ សោឡសប្បភេទេ ចិត្តវិសុំ វិសុំ
អនិច្ចាទិតោ ឯកេកចិត្តានុបស្សនា។ កាយវេទនាចិត្តានិ បេហេត្វា
សេសតេក្ខមកធម្មេសុ វិសុំ វិសុំ អនិច្ចាទិតោ ឯកេកធម្មានុបស្សនា
សតិបដ្ឋានសុត្តន្តេ វុត្តនយេន នីវរណាទិធម្មានុបស្សនាតិ។ ឯត្ថ ច កាយេតិ
ឯកវេទនំ, សរីរស្ស ឯកត្ថា។ ចិត្តតិ ឯកវេទនំ, ចិត្តស្ស សភាវភេទភាវតោ
ជាតិគ្គហណោន កតន្តិ វេទិតព្ពំ។ យថា ច វេទនាទយោ អនុបស្សិតញ្ចា,
តថានុបស្សន្តោ វេទនាសុ វេទនានុបស្សនា, ចិត្ត ចិត្តានុបស្សនា, ធម្មេសុ
ធម្មានុបស្សនាតិ វេទិតព្ពំ។ កងំ វេទនា អនុបស្សិតញ្ចា? សុខា តាវ វេទនា
ទុក្ខតោ, ទុក្ខា វេទនា សល្លតោ, អទុក្ខមសុខា អនិច្ចតោ អនុបស្សិតញ្ចា។
យថាហ -

“យោ សុខំ ទុក្ខតោ អទ្គ, ទុក្ខមទ្គក្ខិ សល្លតោ;
អទុក្ខមសុខំ សន្តំ, អទ្គក្ខិ នំ អនិច្ចតោ;
ស វេ សម្មទ្គសោ ភិក្ខុ, បរិជាតាតិ វេទនា”តិ។ (សំ. និ. ៤.២៥៣);

សញ្ញា ឯវំ ចេតា ទុក្ខតោបិ អនុបស្សិតញ្ចា។ វុត្តញ្ញោតំ “យំ កិញ្ចិ វេទយិតំ,
តំ ទុក្ខស្មិន្តិ វេទាមី”តិ (សំ. និ. ៤.២៥៤)។ សុខទុក្ខតោបិ ច អនុបស្សិតញ្ចា។
យថាហ “សុខា វេទនា បិតិសុខា, វិបរិណាមទុក្ខា។ ទុក្ខា វេទនា បិតិទុក្ខា,

វិបរិណាមសុខា។ អនុក្ខមសុខា វេទនាញ្ញាណសុខា, អញ្ញាណនុក្ខា"តិ (ម. និ.
១.៤៦៥)។ អបិ ច អនិច្ចាទិសត្តវិបស្សនាវសេនាបិ អនុបស្សិតញ្ញា។
ចិត្តធម្មេសុបិ ចិត្តំ តាវ
អារម្មណាធិបតិសហជាតក្ខមិកម្មវិចាកកិរិយាទិនានត្ថភេទានំ
អនិច្ចាទិសត្តានុបស្សនានំ សរាគាទិសោឡសភេទានញ្ញា វសេន អនុបស្សិតញ្ញំ។
ធម្មា សលក្ខណសាមញ្ញលក្ខណានំ សុញ្ញតធម្មស្ស
អនិច្ចាទិសត្តានុបស្សនានំ សន្តាសន្តាទីនញ្ញា វសេន អនុបស្សិតញ្ញា។

ឥមេ ចត្តារោសតិបដ្ឋានា បុព្វភាគេ នាធិចិត្តេសុ លព្ពន្ធិ។ អញ្ញោនេវ ហិ
ចិត្តេន កាយំ បរិគ្គណ្ហាតិ, អញ្ញោន វេទនំ, អញ្ញោន ចិត្តំ, អញ្ញោន ធម្មេ
បរិគ្គណ្ហាតិ, លោកុត្តរមគ្គក្ខណោ បន ឯកចិត្តេយេវ លព្ពន្ធិតិ។ អាទិតោ ហិ
កាយំ បរិគ្គណ្ហាត្វា អាគតស្ស វិបស្សនាសម្មយុត្តា សតិ កាយានុបស្សនា
នាម, តាយ សតិយា សមន្នាគតោ បុគ្គលោ កាយានុបស្សី នាម។ វិបស្សនំ
ឧស្សក្កាបេត្វា អរិយមគ្គំ បត្តស្ស មគ្គក្ខណោ មគ្គសម្មយុត្តា សតិ
កាយានុបស្សនា នាម, តាយ សតិយា សមន្នាគតោ បុគ្គលោ កាយានុបស្សី
នាម។

វេទនំ បរិគ្គណ្ហាត្វា ចិត្តំ បរិគ្គណ្ហាត្វា ធម្មេ បរិគ្គណ្ហាត្វា អាគតស្ស
វិបស្សនាសម្មយុត្តា សតិ ធម្មានុបស្សនា នាម, តាយ សតិយា សមន្នាគតោ
បុគ្គលោ ធម្មានុបស្សី នាម។ វិបស្សនំ ឧស្សក្កាបេត្វា អរិយមគ្គំ បត្តស្ស
មគ្គក្ខណោ មគ្គសម្មយុត្តា សតិ ធម្មានុបស្សនា នាម, តាយ សតិយា
សមន្នាគតោ បុគ្គលោ ធម្មានុបស្សី នាម, ឯវំ តាវ ទេសនា បុគ្គលេ តិដ្ឋតិ,
កាយេ បន “សុត”ន្តិវិបល្លាសប្បហានា កាយបរិក្កាហិកា សតិ មគ្គេន
សមិជ្ឈតីតិ កាយានុបស្សនា នាម។ វេទនាយ “សុខ”ន្តិវិបល្លាសប្បហានា

វេទនាបរិក្ខាហិកា សតិ មគ្គន សមិជ្ឈតីតិ វេទនានុបស្សនា នាម។ ចិត្ត
“និច្ច”ន្តិវិបល្លាសប្បហានា ចិត្តបរិក្ខាហិកា សតិ មគ្គន សមិជ្ឈតីតិ
ចិត្តានុបស្សនា នាម។ ធម្មេសុ “អត្តា”តិ វិបល្លាសប្បហានា ធម្មបរិក្ខាហិកា
សតិ មគ្គន សមិជ្ឈតីតិ ធម្មានុបស្សនា នាម។ ឥតិ ឯការ មគ្គសម្មយុត្តា
សតិ ចតុកិច្ចសាធករដ្ឋន ចត្តារិ នាមាធិលភតិ។ តេន វុត្តំ
“លោកុត្តរមគ្គក្ខណោ បន ឯកចិត្តយេវ លព្ពន្ធី”តិ។

បុន ឧបការវសេន ច អបរិហិនវសេន ច គុណវសេន ច អបវេ តយោ
ចតុក្កា វុត្តា។ តត្ថ អសតិបរិវដ្ឋនាយាតិ ន សតិ អសតិ, សតិ ឯត្ថ នត្ថិតិ វា
អសតិ, មុជ្ជស្សតិយា ឯតំ អធិវចនំ។ បរិវដ្ឋនាយាតិ សមន្តតោ វដ្ឋនេន។
ភត្តនិក្ខត្តកាកសទិសេ ហិ មុជ្ជសតិបុគ្គលេ បរិវដ្ឋនេន
ឧបដ្ឋិតសតិបុគ្គលសេវនេន ហំននិសង្ខាធិសុ សតិសមុដ្ឋាបនត្តំ
និដ្ឋាចោណាបញ្ញាវចិត្តតាយ ច សតិ ឧប្បជ្ឈតិ។ សតិករណីយានំ ធម្មានន្តិ
សតិយា កាតត្តានំ ធម្មានំ។ កតត្តាតិ កតតាវេន។ ចតុន្នំ មគ្គានំ កតត្តា,
ភាវិតត្តាតិ អត្តោ។ សតិបរិពន្លានំ ធម្មានំ ហតត្តាតិ កាមច្ចដ្ឋានំ
នាសិតភាវេន។ សតិនិមិត្តានំ ធម្មានំ អសមុជ្ជត្តាតិ សតិយា ការណានំ
កាយាធិអារម្មណានំ អនដ្ឋកាវេន។

សតិយា សមន្តាគតត្តាតិ សតិយា សម្មា អាគតត្តា អបរិហិនត្តា ច។
វសិតត្តាតិ វសិការប្បត្តន។ ចាគុញ្ញតាយាតិ បគុណភាវេន។
អបច្ឆោរោហណតាយាតិ អធិវត្តនភាវេន អបច្ឆោសក្កនភាវេន។

សត្តត្តាតិ សភាវេនវិដ្ឋមានត្តា។ សន្តត្តាតិ និព្ពតសភាវត្តា។ សមិតត្តាតិ
កិលេសានំ វ្យបសមិតភាវត្តា។ សន្តធម្មសមន្តាគតត្តាតិ សប្បវិសធម្មេហិ
អបរិហិនត្តា។ ពុទ្ធានុស្សតិអាទយោ ហេដ្ឋា វុត្តនយា ឯវ។ សរណាកវសេន

សតិ, ឥទ្ធិ សតិយា សភាវបទំ។ បុណ្យបុណ្យំ សរណតោ អនុស្សវណាវសេន
អនុស្សតិ។ អភិមុខំ កត្តាវិយ សរណតោ បដិសរណាវសេន បដិស្សតិ។
ឧបសគ្គវសេន វា វុឡិវតមត្តមេវ។ សរណាការោ សរណតា។ យស្មា បន
សរណតាតិ តិណ្ណំ សរណានម្បិ នាមំ, តស្មា តំ បដិសេធតុំ បុន សតិគ្គហណំ
កតំ។ សតិសម្ពាតា សរណតាតិ អយញ្ញេត្ត អត្ថោ។ សុតបរិយត្តស្ស
ធារណភាវតោ ធារណតា។ អនុបរិសនសម្ពាតេន ឌីកាហនដ្ឋេន
អបិលាបនកាវោ អបិលាបនតា។ យថា ហិ ឧទកេ លាពុកជាហានីនិ បលវន្តិ,
ន អនុបរិសន្តិ, ន តថា អារម្មណេ សតិ។ អារម្មណញ្ញំ ឯសា អនុបរិសតិ, តស្មា
“អបិលាបនតា”តិ វុត្តោ។ ចិរកតចិរភាសិតានំ ន សម្មស្សនភាវតោ
អសម្មស្សនតា។ ឧបដ្ឋានលក្ខណេ ជាតនលក្ខណេ ច ឥន្ទជ្ជំ ការេតីតិ
ឥន្ទ្រិយំ, សតិសម្ពាតំ ឥន្ទ្រិយំ សតិន្ទ្រិយំ។ បមាទេ ន កម្មតីតិ សតិពលំ។
យាថាវសតិ និយ្យានសតិ កុសលសតីតិ សម្មាសតិ។ ពុជ្ឈនកស្ស អង្កោតិ
ពោជ្ឈង្គោ, បសដ្ឋោ សុន្ទរោ វា ពោជ្ឈង្គោ សម្ពោជ្ឈង្គោ, សតិយេវ សម្ពោជ្ឈង្គោ
សតិសម្ពោជ្ឈង្គោ។

ឯកាយនមគ្គោតិ ឯកមគ្គោ, អយំ មគ្គោ ន ទ្វេធាបថភូតោតិ ឯវមគ្គោ
នដ្ឋព្ពោ។ អថ វា ឯកេន អយិតព្ពោតិ ឯកាយនោ។ ឯកេនាតិ គណសង្កណីកំ
បហាយ វ្យែកដ្ឋេន បរិវិត្តចិត្តេន។ អយិតព្ពោ បដិបទ្ធិតព្ពោ, អយន្តិ វា
ឯតេនាតិ អយនោ, សំសារតោ និព្វានំ គច្ឆតីតិ អត្ថោ។ ឯកស្ស អយនោ
ឯកាយនោ។ ឯកស្សតិ សេដ្ឋស្ស។ សព្វសត្តានំ សេដ្ឋាវ ភគវា, តស្មា
“ភគវតោ”តិ វុត្តំ ហោតិ។ កិញ្ចាបិ ហិ តេន អញ្ជេបិ អយន្តិ, ឯវំ សន្តេបិ
ភគវតោវ សោ អយនោ តេន ឧប្បាធិតត្តា។ យថាហា “សោ ហិ ព្រាហ្មណ
ភគវា អនុប្បន្នស្ស មគ្គស្ស ឧប្បាទេតា”តិ អាទិ (សំ. និ. ១.២១៥; បដិ. ម. ៣.៥; ម.
និ. ៣.៧៩)។ អយតីតិ វា អយនោ, គច្ឆតិ បរត្តតីតិ អត្ថោ។ ឯកស្មី អយនោ

ឯកាយនោះ។ ឥមស្មីយេវ ធម្មវិនយេ បវត្តតិ, ន អញ្ញត្ថាតិ វុត្តំ ហោតិ។
យថាហ “ឥមស្មី ខោ, សុភទ្ធ, ធម្មវិនយេ អវិយោ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ ឧបលព្ពតិ” តិ
(ធិ. និ. ២.២០៤)។ ទេសនាករនោះយេវ ហោសោ, អត្ថតោ បន ឯកោវ។ អបិ ច
ឯកំ អយតីតិ ឯកាយនោះ។ បុព្វភាគេ នាមាមុខការៈនានយេន បវត្តោបិ
អបរភាគេ ឯកំ និព្វានមេវ គធម្មតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ យថាហ ព្រហ្មា សហម្បតិ -

“ឯកាយំ ជាតិខយន្តទស្សី, មគ្គំ បជាតាតិ ហិតានុកម្មី;
ឯតេន មគ្គេន ឥវីសុ បុព្វេ, ឥវីស្សន្តិយេ ច ឥវន្តិ ឱយ” ត្ថិ។ (សំ. និ.
៥.៣៨៤, ៤០៩);

មគ្គោតិ កេនជ្ឈេន មគ្គោ? និព្វានំ គមនជ្ឈេន, និព្វានត្ថិកេហិ មគ្គនីយជ្ឈេន
ច។ ឧបេតោតិ អាសន្នំ គតោ។ សមុបេតោតិ គតោ អាសន្នតវំ គតោ។
ឧកយេនបិ សតិយា អបរិហីនោតិ អត្ថោ។ ឧបគតោតិ ឧបគន្ធា ឋិតោ។
សមុបគតោតិ សម្បយុត្តោ ហុត្វា ឋិតោ។ “ឧបាគតោ សមុបាគតោ” តិបិ
បាឡី។ ឧកយេនាបិ សតិសមីបំ អាគតោតិ អត្ថោ។ ឧបបន្នោតិ
អវិយោគាបន្នោ។ សមុបបន្នោតិ បរិបុណ្ណោ។ សមន្នាគតោតិ អវិកលោ
វិជ្ជមានោះ។ “ឧបេតោ សមុបេតោតិ ធ្វីហិ បទេហិ បវត្តំ កថិតំ។ ឧបគតោ
សមុបគតោតិ ធ្វីហិ បទេហិ បដិវេជោ។ ឧបបន្នោ សមុបបន្នោ សមន្នាគតោតិ
តិហិ បទេហិ បដិលាភោ កថិតោ” តិ ឯវមេកេ វណ្ណយន្តិ។

លោកេវា សាវិសត្តិកាតិ យា ឯសា អនេកប្បការេន វុត្តាវិសត្តិកា, សា
ខន្ធលោកេ ឯវ, ន អញ្ញត្រ ខន្ធហិ បវត្តតីតិ អត្ថោ។ លោកេវា តំវិសត្តិកន្តិ
ខន្ធលោកេ ឯវ បវត្តំ ឯតំវិសត្តិកសម្ពាតំ តណ្ហំ។ តវតិ កាមេ បរិវេន្នោ។
ឧត្តវតិ កិលេសេ បដហន្នោ។ បតវតិ តេសំ បតិជ្ជាហេតុំ ធិន្នោ។
សមតិក្កមតិ សំសារំ អតិក្កមន្នោ។ វីតិវត្តតិ បដិសន្ធិអភព្ពប្បត្តិកំ ករោន្តោ។

អថ វា តរតិ ឧត្តរតិ កាយានុបស្សនេន។ បតរតិ វេទនានុបស្សនេន។
សមតិក្កមតិ ចិត្តានុបស្សនេន។ អថ វា តរតិ សីលេន។ ឧត្តរតិ សមាធិនា។
បតរតិ វិបស្សនាយ។ សមតិក្កមតិ មគ្គេន។ វីតិវត្ថុតិ ជលេនាតិ ឯវមាធិនា
យោជេតព្ពំ។

៤. ចតុត្ថកាថាយ អយំ សង្ខេបត្ថោ - យោ ឯកំ សាលិខេត្តាធិខេត្តំ វា
យវវត្តាធិវត្តំ វា កហាបណាសដ្ឋាតំ ហិរញ្ញំ វា កោអស្សាធិកេទំ គវាស្សំ វា
អន្តោជាតាធិនាសេ វា ភតកាធិកម្មករេ វា ឥត្ថិសញ្ញិតា ចិយោ វា
ញាតិពន្ធវាធិពន្ធវា អញ្ញោ វា មនាបិយរូបាធិកេ បុដុកាមេ អនុគិដ្ឋតីតិ។
សាលិក្ខេត្តន្តិយត្ថ សាលិយោវិរុហន្តិ។ វិហិក្ខេត្តាធិសុបិ ឯសេវ នយោ។ វិហិតិ
អវសេសវិហាយោ។ មោធនតីតិ មុក្កោ។ យវវត្ថុន្តិ យវបតិដ្ឋាបនត្ថំ
កតាកតភូមិភាគោ។ កោដ្ឋកវត្តាធិសុបិ ឯសេវ នយោ។ កោដ្ឋកោតិ
ទ្វារកោដ្ឋាធិ។ បុរេតិ យវស្ស បុរតោ។ បច្ឆាតិ យវស្ស បច្ឆតោ។ ឯត្ថ អាហមេន្តិ
ចិត្តំ តោសេន្តិតិ អាហមោ, បុប្ផេនបិ ជលេនបិ នាយាយបិ ធនេនបិ រមន្តិតិ
អត្ថោ។

បសុកាធយោតិ ឯឡកាធយោ។ អន្តោជាតកោតិ អន្តោយវនាសិយា
កុដ្ឋិម្ហិ ជាតោ។ ធនក្ខិតកោតិ ធនេន កីលិក្ខា បរិវត្តត្វា គហិតោ។ សាមំ
វាតិ សយំ វា។ ទាសព្យន្តិ ទាសស្ស ភាវោ ទាសព្យំ, តំ ទាសព្យំ។ ឧបេតីតិ
ឧបគច្ឆតិ។ អកាមកោ វាតិ អត្ថនោ អរុចិយា វា ករមរាជិតោ។

តេ ចត្តារោ បុនបិ ធស្សេតុំ “អាមាយ ទាសាបិ កវន្តិ ហេកេ”តិ អាហា។
អាមាយ ទាសាតិ អន្តោជាតទាសា។ “យត្ថ ទាសោ អាមជាតោ បិតោ ដុល្លានិ
គច្ឆតី”តិ ឯត្ថាបិ ឯតេវ វុត្តា។ ធនេន កីតាតិ ធនទាសា។ សាមញ្ញ ឯកេតិ សយំ
ទាសា។ ភយាបណ្ណាតិ អកាមទាសា។ ភយេន បណ្ណាតិ ទិបិតា។

ភតកាតិ ភតិយា ជីវនកា។ កសិកម្មាទិកម្ពំ ករោន្តីតិ កម្មករា។
ឧបជីវិនោតិ សម្មន្តនាទិនា ឧបគន្ធា និស្សយំ កត្វា ជីវន្តីតិ ឧបជីវិនោ។

ឥត្ថីតិ ជិយតិ ឯតិស្សំ គព្ពោតិ ឥត្ថី។ បរិគ្គហោតិ សហាយំ សស្សមិកា។
មាតាបិតិតន្តរាបិ ញាតិតន្តរា។ សគោត្តោ គោត្តតន្តរា។ ឯកាចរិយកុលេ វា
ឯកជាតិមន្តំ វា ឧត្តហិតមន្តោ មន្តតន្តរា។ ធនុសិប្បាទិសទ្ធិ ឧត្តហិតកោ
សិប្បតន្តរា។ “មិត្តតន្តរាតិបិ តន្តរា”តិ កត្តចិ ចោត្តកេ ចាហោ ទិស្សតិ។

គិដ្ឋតីតិ កិលេសកាមេន បត្តតិ។ អនុគិដ្ឋតីតិ អនុ អនុ គិដ្ឋតិ បុនប្បុនំ
បត្តតិ។ បលិគិដ្ឋតីតិ សមន្តតោ បត្តតិ។ បលិតដ្ឋតីតិ វិសេសេន បត្តតិ។
“ឌីឡារិកត្តន និមិត្តក្តាហវសេន គិដ្ឋតិ, អនុគិដ្ឋតិ, អនុព្យញ្ញនក្តាហវសេន
បលិគិដ្ឋតិ, បលិតដ្ឋតិ”តិ ឯវមេកេ វណ្ណាយន្តិ។

៥. បញ្ចមគាថាយំ អយំ សន្នេហត្ថោ - តំ បុគ្គលំ អពលខ្យា កិលេសា
ពលីយន្តិ សហន្តិ មទ្គន្តិ។ សទ្ធាពលាទិវិរហេន វា អពលំ តំ បុគ្គលំ អពលា
កិលេសា ពលីយន្តិ, អពលត្ថា ពលីយន្តីតិ អត្ថោ។ អថ វា តំ កាមគិទ្ធិ កាមវត្ថុ
កាមបរិយេសន្តព្វា សីហាធយោ ច ចាកជបរិស្សយា, កាយទុច្ឆរិតាធយោ ច
អចាកជបរិស្សយា មទ្គន្តិ។ តតោ អចាកជបរិស្សយេហិ អភិក្ខតំ តំ បុគ្គលំ
ជាតិអាទិទុក្ខំ ភិទ្ធី ធារំ ឧទកំ វិយ អន្ទេតិ។

អពលាតិ នត្ថិ ឯតេសំ ពលន្តិ អពលា, ពលវិរហិតា។ ទុព្ពលាតិ
មន្តបយោគាពលេន កត្តព្ពកិច្ចវិរហិតា។ អប្បពលាតិ អប្បំ បរិវត្តំ ឯតេសំ
ពលន្តិ អប្បពលា, យុដ្ឋីតុំ អសមត្ថា។ អប្បថាមកាតិ អប្បោ បរិវត្តោ ថាមោ
ឯតេសំ វាយាមោ ឧស្សហោតិ អប្បថាមកា។ ហីនា និហីនា បយោគហីនេន។
ឌីមកា ថាមហីនេន។ លាមកា បច្ចយហីនេន។ ធនុក្កា អដ្ឋាសយហីនេន។

បរិត្តា បត្តិហីនេន។ សហន្តិភិ មទ្គន្តិ យដ្ឋនំ ឧប្បាទន្តិ។ បរិសហន្តិភិ សព្វតោ
មទ្គន្តិ។ អភិកវន្តិ អបរាបរំ ឧប្បត្តិវសេន។ អន្លោតវន្តិ បុនប្បនំ ឧប្បត្តិវសេន។
បរិយាទិយន្តិ សុស្សោសេត្វា ហីនេន។ មទ្គន្តិ កុសលុប្បត្តិនិវរណេន។

សទ្ធាពលន្តិ សទ្ធិហន្តិ ឯតាយ, សយំ វា សទ្ធិហតិ, សទ្ធិហនមត្តមេវ វា
ឯសាតិ សទ្ធា។ សា សទ្ធិហនលក្ខណា, ឱកប្បនលក្ខណា វា, សម្មសាទនរសា
ឧទកប្បសាទកមណីវិយ។ បក្ខន្ធនរសា វា ឱយុត្តរណាវិយ។
អកាលុសិយបច្ចុបដ្ឋានា, អធិមុត្តិបច្ចុបដ្ឋានា វា។ សទ្ធិយ្យវត្ថុបទដ្ឋានា,
សោតាបត្តិយដ្ឋបទដ្ឋានា វា។ សា ហត្ថវិត្តតិជាតិវិយ ទដ្ឋព្វា។ អសទ្ធិយេ ន
កម្មតីតិ សទ្ធាពលំ។ វិរិយពលន្តិ វិរស្ស ភារោ វិរិយំ, វិរាទំ វា កម្មំ វិរិយំ, វិធិនា
វា នយេន ឧបាយេន ព្យាយាមតំ បវត្ថយិតព្វន្តិវិរិយំ។ តំ បនេតំ
ឧបត្ថម្ភនលក្ខណាញ បគ្គហណាលក្ខណាញ វិរិយំ, សហជាតានំ ឧបត្ថម្ភនរសំ,
អសំសីទនភាវបច្ចុបដ្ឋានំ, “សំវិគ្គោ យោនិសោ បទហតិ” តិ វចនតោ (អ. និ.
៤.១១៣) សំវេគបទដ្ឋានំ, វិរិយាម្ពវត្ថុបទដ្ឋានំ វា។ សម្មា អារទ្ធិ សព្វសម្បត្តិនំ
មូលន្តិ ទដ្ឋព្វំ។ កោសន្នេ ន កម្មតីតិ វិរិយពលំ។ សតិយាលក្ខណាទីនិ
វុត្តានេវ។

មុជ្ឈស្សច្ចេ ន កម្មតីតិ សតិពលំ។ សហជាតានិ សម្មា អាជីយតិ វេបេតីតិ
សមាធិ។ សោ ចាមោក្ខលក្ខណោ អវិក្ខេបលក្ខណោ វា, សហជាតានំ ធម្មានំ
អារម្មណេ សម្មិណ្ឌានរសោ ម្លានិយចុណ្ណានំ ឧទកំ វិយ, ឧបសមបច្ចុបដ្ឋានោ,
ញាណបច្ចុបដ្ឋានោ វា។ “សមាហិតោ យថាភូតំ បជាតាតិ បស្សតី” តិ ហិ វុត្តំ។
វិសេសតោ សុខបទដ្ឋានោ និវាតេ បធិបច្ច័នំ ឋិតិវិយ ចេតសោ ឋិតីតិ ទដ្ឋព្វា។
ឧទ្ធច្ចេ ន កម្មតីតិ សមាធិពលំ។ បជាតាតីតិ បញ្ញា។ កី បជាតាតិ? “ឥទំ
ទុក្ខ” តិ អាទិនា (មហាវ. ១៥) នយេន អរិយសទ្ធានិ។ សា

យថាសភាវបដិវេធលក្ខណា, អក្ខរិតបដិវេធលក្ខណា វា
កុសលិស្សាសឱត្តឧសុបដិវេជោវិយ, វិសយោភាសនរសា បដិចោវិយ,
អសម្មាហបច្ចបដ្ឋានា អវញ្ញាតតសុទេសកោវិយ។ អវិជ្ជាយ ន កម្មតីតិ
បញ្ញាពលំ។ ហិរិពលំ ឱត្តប្បពលន្តិ អហិរិកេ ន កម្មតីតិ ហិរិពលំ។
អនោត្តប្បេ ន កម្មតីតិ ឱត្តប្បពលំ។ អយំ ឧភយវសេន អត្តវណ្ណានា ហោតិ។
កាយទុច្ឆរិតាធិហិ ហិរិយតីតិ ហិរិ, លជ្ជាយេតំ អធិវចនំ។ តេហិ វេ
ឱត្តប្បតីតិ ឱត្តប្ប, ចាបតោ ឧព្ពេកស្សេតំ អធិវចនំ។

តេសំ នាណករណធិបនត្ថំ - “សមុដ្ឋានំ អធិបតិ, លជ្ជាធិលក្ខណេន ចា”តិ
ឥមំ មាតិកំ បេត្វា អយំ វិញ្ញាណថា វុត្តា - អជ្ឈត្តសមុដ្ឋានា ហិរិ នាម,
ពហិទ្ធាសមុដ្ឋានំ ឱត្តប្បំ នាម។ អត្តាធិបតិ ហិរិ នាម, លោកាធិបតិ ឱត្តប្បំ
នាម។ លជ្ជាសភាវសណ្ឋិតា ហិរិ នាម, ភយសភាវសណ្ឋិតំ ឱត្តប្បំ នាម។
សប្បតិស្សវលក្ខណា ហិរិ នាម, វជ្ជភិរុកភយទស្សវិលក្ខណំ ឱត្តប្បំ នាម។

តត្ថ អជ្ឈត្តសមុដ្ឋានំ ហិរិ ចត្វហិ ការណេហិ សមុដ្ឋាបេតិ - ជាតិ
បច្ចវេក្ខិត្វា, វយំ បច្ចវេក្ខិត្វា, សូរការំ បច្ចវេក្ខិត្វា, ពាហុសច្ចំ បច្ចវេក្ខិត្វា។
កម្មំ? “ចាបករណំ នាមេតំ ន ជាតិសម្បន្នានំ កម្មំ, ហីនជច្ឆានំ កេវដ្ឋាធិនំ ឥទ្ធ
កម្មំ, មាធិសស្ស ជាតិសម្បន្នស្ស ឥទ្ធ កម្មំ កាតុំ ន យុត្ត”ន្តិ វេរំ តាវ ជាតិ
បច្ចវេក្ខិត្វា ចាណាតិចាតាធិចាបំ អករោន្តោ ហិរិ សមុដ្ឋាបេតិ។ តថា
“ចាបករណំ នាមេតំ ធម្មារេហិ កត្តព្ពំ កម្មំ, មាធិសស្ស វាយេ វិតស្ស ឥទ្ធ កម្មំ
កាតុំ ន យុត្ត”ន្តិ វេរំ វយំ បច្ចវេក្ខិត្វា ចាណាតិចាតាធិចាបំ អករោន្តោ ហិរិ
សមុដ្ឋាបេតិ។ តថា “ចាបកម្មំ នាមេតំ ទុព្ពលជាតិកានំ កម្មំ, មាធិសស្ស
សូរការំសម្បន្នស្ស ឥទ្ធ កម្មំ កាតុំ ន យុត្ត”ន្តិ វេរំ សូរការំ បច្ចវេក្ខិត្វា
ចាណាតិចាតាធិចាបំ អករោន្តោ ហិរិ សមុដ្ឋាបេតិ។ តថា “ចាបកម្មំ នាមេតំ

អន្ទពាលានំ កម្មំ, ន បណ្ឌិតានំ។ មាធិសស្ស បណ្ឌិតស្ស ពហុស្សុតស្ស ឥទំ
កម្មំ កាតុំ ន យុត្ត”ន្តិ ឯ ពហុសច្ចំ បច្ឆវេក្ខិត្វា ចាណាតិចាតាធិចាបំ
អករោន្តោ ហិរិ សមុជ្ជាបេតិ។ ឯ អជ្ឈត្ថសមុជ្ជានំ ហិរិ ចត្វាហិ ការណេហិ
សមុជ្ជាបេតិ។ សមុជ្ជាបេត្វា ច បន អត្តនោ ចិត្ត ហិរិ បវេសេត្វា ចាបកម្មំ ន
ករោតិ។ ឯ អជ្ឈត្ថសមុជ្ជានា ហិរិ នាម ហោតិ។ កថំ ពហិទ្វាសមុជ្ជានំ ឌីត្តប្បំ
នាម? “សចេ ត្វំ ចាបកម្មំ ករិស្សសិ, ចត្វសុ បរិសាសុ គរហប្បុត្តោ ករិស្សសិ -

“គរហិស្សន្តិ តំ វិញ្ញា, អសុចី នាគរិកោ យថា;
វជ្ជិតោ សីលវន្តេហិ, កថំ ភិក្ខុ ករិស្សសី”តិ។ (ធរ. ស. អដ្ឋ. ១
កាមាវចរកុសល ធម្មទ្កេសកថា) -

ឯ បច្ឆវេក្ខិត្វោ ហិ ពហិទ្វាសមុជ្ជិតេន ឌីត្តប្បេន ចាបកម្មំ ន ករោតិ, ឯ
ពហិទ្វាសមុជ្ជានំ ឌីត្តប្បំ នាម ហោតិ។

កថំ អត្តាធិបតិ ហិរិ នាម? ឥនេកន្ទោ កុលបុត្តោ អត្តានំ អធិបតី ជេដ្ឋកំ
កត្វា “មាធិសស្ស សទ្ធាបព្ពជិតស្ស ពហុស្សុតស្ស ធុតផ្កធរស្ស ន យុត្តំ
ចាបកម្មំ កាតុំ”ន្តិ ចាបំ ន ករោតិ។ ឯ អត្តាធិបតិ ហិរិ នាម ហោតិ។ តេនាហ
ភគវា “សោ អត្តានំ យេវ អធិបតី ករិក្វា អកុសលំ បជហតិ, កុសលំ ភាវេតិ,
សាវន្តំ បជហតិ, អនវន្តំ ភាវេតិ, សុទ្ធិំ អត្តានំ បរិហរតី”តិ (ធរ. ស. អដ្ឋ. ១
កាមាវចរកុសល ធម្មទ្កេសកថា; អ. និ. ៣.៤០)។

កថំ លោកាធិបតិ ឌីត្តប្បំ នាម? ឥនេកន្ទោ កុលបុត្តោ លោកំ អធិបតី
ជេដ្ឋកំ កត្វា ចាបកម្មំ ន ករោតិ។ យថាហ -

“មហា ខោ បនាយំ លោកសន្និវាសោ, មហន្តស្មី ខោ បន
លោកសន្និវាសេ សន្តិ សមណព្រាហ្មណា ឥទ្ធិមន្តោ ធិព្ពចក្ខុកា

បរិច្ឆេទវិទុនោ, តេ ទ្វារតោបិ បស្សន្តិ, អាសន្នាបិ ន ទិស្សន្តិ, ចេតសាបិ ចិត្តំ
ជាទន្តិ។ តេបិ មំ ឯវំ ជានេយ្យំ ‘បស្សេយ ភោ ឥមំ កុលបុត្តំ សទ្ធាយ
អភារស្មា អនភារិយំ បព្ពជិតោ សមាធនោ វេកិណ្ណោ វិហារតិ ចាបកេហិ
អកុសលេហិ ធម្មេហិ’ តិ។ ទេវតាបិ ខោ សន្តិ ឥទ្ធិមន្តិនិយោ ទិព្ពចក្កកា
បរិច្ឆេទវិទុនិយោ, តា ទ្វារតោបិ បស្សន្តិ, អាសន្នាបិ ន ទិស្សន្តិ, ចេតសាបិ
ចិត្តំ ជាទន្តិ។ តាបិ មំ ឯវំ ជានេយ្យំ ‘បស្សេយ ភោ ឥមំ កុលបុត្តំ សទ្ធាយ
អភារស្មា អនភារិយំ បព្ពជិតោ សមាធនោ វេកិណ្ណោ វិហារតិ ចាបកេហិ
អកុសលេហិ ធម្មេហិ’ តិ។ សោ ឥតិ បដិសព្វិត្តតិ ‘អារទ្ធី ខោ បន មេ
វិរិយំ ភវិស្សតិ អសល្លំនំ, ឧបដ្ឋិតា សតិ អសម្មជ្ជា, បស្សន្តោ កាយោ
អសារន្តោ, សមាហិតំ ចិត្តំ ឯកគ្គន្តិ។ សោ លោកំយេវ អធិបតី ករិត្វា
អកុសលំ បដហិតិ, កុសលំ ភាវេតិ, សាវដ្ឋំ បដហិតិ, អនវដ្ឋំ ភាវេតិ,
សុទ្ធី អត្តានំ បរិហារតិ” តិ (ធម. ស. អដ្ឋ. ១ កាមាវចរកុសល
ធម្មទ្កេសកថា; អ. និ. ៣. ៤០)។

ឯវំ លោកាធិបតិ ឌីត្តប្បំ នាម ហោតិ។ “លទ្ធាសភាវសណ្ឌិតា ហិរិ,
ភយសភាវសណ្ឌិតំ ឌីត្តប្ប” ន្តិ ឯតុ បន លទ្ធាតិ លទ្ធអាការោ, តេន សភាវេន
សណ្ឌិតា ហិរិ។ ភយន្តិ អចាយភយំ, តេន សភាវេន សណ្ឌិតំ ឌីត្តប្បំ។
តទុភយម្បិ ចាបបរិវដ្ឋនេ ចាកដំ ហោតិ។ ឯកទ្វោ ហិ យថា នាម ឯកោ
កុលបុត្តោ ឧទ្ធារបស្សវាជីនិ ករោន្តោ លទ្ធិតព្ពយុត្តកំ ឯកំ ទិស្វា
លទ្ធអាការប្បត្តោ ភវេយ្យ ហិឡិតោ, ឯវេមេវ អដ្ឋត្ថំ លទ្ធិធម្មំ ឌីក្កមិត្វា
ចាបកម្មំ ន ករោតិ។ ឯកទ្វោ អចាយភយភីតោ ហុត្វា ចាបកម្មំ ន ករោតិ។

តត្រិទំ ឌីបម្មំ - យថា ហិ ទ្វីសុ អយោគុឡេសុ ឯកោ សីតលោ ភវេយ្យ
គូបមក្ខិតោ, ឯកោ ឧណ្ណោ អាទិត្តោ។ តត្ថ បណ្ឌិតោ សីតលំ គូបមក្ខិតត្តា

ដីគុដ្ឋន្តោ ន គណ្ណាតិ, ឥតវំ ខាហាគយេន។ តត្ថ សីតលស្ស គូបមក្ខនដីគុដ្ឋាយ
អគណ្ណានំវិយ អជ្ឈតំ លង្កិយម្មំ ឌីក្កមិទ្ធា ចាបស្ស អករណំ, ឧណ្ណាស្ស
ខាហាគយេន អគណ្ណានំវិយ អចាយកយេន ចាបស្ស អករណំ វេទិតព្ពំ។

“សប្បតិស្សវេលក្ខណា ហិរិ, វដ្ឋភិរុកកយទស្សវិលក្ខណំ ឌីត្ថប្ប”ន្តិ
ឥទម្បិ ធូយំ ចាបបរិវដ្ឋនេ ឯវ ចាកជំ ហោតិ។ ឯកោច្ឆា ហិ
ជាតិមហាត្ថបច្ចវេក្ខណា សត្ថមហាត្ថបច្ចវេក្ខណា
ឆាយជ្ជមហាត្ថបច្ចវេក្ខណា សព្វាហ្មចារិមហាត្ថបច្ចវេក្ខណាតិ ចត្វហិ
ការណេហិ សប្បតិស្សវេលក្ខណំ ហិរិ សមុដ្ឋាបេត្វា ចាបំ ន ករោតិ។ ឯកោច្ឆា
អត្តានុវាទកយំ បរាវាទកយំ ទណ្ឌកយំ ទុក្ខតិកយន្តិ ចត្វហាការេហិ
វដ្ឋភិរុកការទស្សវិលក្ខណំ ឌីត្ថប្បំ សមុដ្ឋាបេត្វា ចាបំ ន ករោតិ។ តត្ថ
ជាតិមហាត្ថបច្ចវេក្ខណាទីនិ ចេវ អត្តានុវាទកយាទីនិ ចវិត្តាវេត្វា
កថេតព្ពានិ។ ឯវំ វុត្ថំ សត្តវិជំ ពលំ យស្ស បុគ្គលស្ស នត្ថិ, តេ កិលេសា តំ
បុគ្គលំ សហន្តិ...បេ.... បរិយាទិយន្តិ មទ្គន្តិតិ។

ទ្វេបរិស្សយាតិ ចាកជាចាកជវសេន ទ្វេ ឯវ ឧបទ្ពា, ន ឯកំ, ន តីណិ។ តេ
វិភាគតោ ទស្សេតុំ “កតមេ ចាកជបរិស្សយា”តិអាទិមាហ។ តត្ថ កោកាតិ
កេកា។ អយមេវ វា ចាហោ។ ចោរោតិ ចោរិយកម្មេហិ យុត្តា។ មាណាវាតិ
សាហសិកកម្មេហិ យុត្តា។ កតកម្មាតិ សន្និច្ឆេទាទិកតចោរិកកម្មា។
អកតកម្មាតិ តំ កម្មំ កាតុំ និក្ខន្តា។ ឯត្ថ អស្សុតិ ភវេយ្យន្តិ អត្ថោ។
ចក្ខុរោគោតិ ចក្ខុស្មី ឧប្បន្នរោគោ, វុជតីតិ រោគោ។ ចក្ខុរោគោតិអាទយោ
វត្ថុវសេន វេទិតព្ពំ។ និព្ពត្តិតបសាទានព្ពំ រោគោ នាម នត្ថិ។ កណ្ណារោគោតិ
ពហិកណ្ណារោគោ។ មុខរោគោតិ មុខេ ឧប្បន្នរោគោ។ ទន្ធរោគោតិ ទន្ធសូលំ។
កាសោតិ ខយរោគោ។ សាសោតិ ស្វាសោ ឧត្តាររោគោ។ បិណសោតិ

ពហិរាសិកាយ រោគោ។ ខាហោតិ អព្ពន្ធវេ ឧប្បជ្ឈនកោ ឧណ្ហោ។ មុន្ទាតិ
សតិវិស្សជ្ឈនកា។ បក្ខន្ធកាតិ លោហិតបក្ខន្ធកា អតិសារោ។ សូលាតិ
អាមសូលា កុច្ឆិវាតោ។ វិស្វចិកាតិ មហាឆ្មៅវិវេចនកោ។ កិលាសោតិ
សពលោ។ សោសោតិ សុក្ខនកោ សោសព្យាធិ។ អបមារោតិ អមនុស្សគ្គាហោ
វេរិយក្ខាពាធា។ ធន្ទតិ ធន្ទបិដ្ឋកា។ កណ្ហាតិ ឧទ្ទកបិដ្ឋកា។ កច្ឆតិ
មហាកច្ឆ។ រាសាតិ នឧហិ វិលិខិតជ្ជានេ រោគោ។ “នឧសា”តិបិ ចាឡិ។
វិត្តិកាតិ ហត្ថតលចាធនលេសុ ហិរំ ហិរំ កត្វា ជាលេឆ្មោ
ឧប្បជ្ឈនករោគោ។ លោហិតបិក្ខន្ធិ សោណិតបិក្ខំ, រត្តបិក្ខន្ធិ វុត្តំ ហោតិ។
មដុមេហោតិ សរិវព្ពន្ធវេ ឧក្កជ្ជរោគោ។ វុត្តញ្ចេតំ “អបិ ច មដុមេហោ អាពាធា
ឧក្កជ្ជោ”តិ (ចាចិ. ១៥)។

អំសាតិ អរិសរោគោ។ បិដ្ឋកាតិ លោហិតបិដ្ឋកា។ ភគំ ធាលយតីតិ
ភគន្ទលា, វច្ឆមគ្គំ ជាលេតីតិ អត្តោ។ បិក្ខុសមុជ្ជានាតិ បិត្តេន សមុជ្ជានំ ឧប្បត្តិ
ឯតេសន្តិ បិក្ខុសមុជ្ជានា។ តេ កិវ ទ្វត្តិស ហោន្តិ។ សេម្ហសមុជ្ជានាធិសុបិ ឯសេវ
នយោ។ សន្និចាតិកាតិ វាតបិក្ខុសេម្ហានំ សន្និចាតេន ឯកីការេន ឧប្បន្ទា។
អាពាធដ្ជន អាពាធា។ ឧតុបរិណាមជាតិ ឧតុបរិណាមេន។ អច្ចុណ្ហាតិ សីតេន
ឧប្បជ្ឈនករោគោ។ វិសមបរិហារជាតិ អតិជ្ជាននិសង្ខាធិនា វិសមបរិហារេន
ជាតា។ ឧបក្កមិកាតិ វេទនានុនាធិនា ឧបក្កមេន ជាតា។ កម្មវិចាកជាតិ
ពលវកម្មវិចាកសម្ពតា។ សីតំ ឧណ្ហំ... បេ... សម្មស្សោតិ ឥមេ ចាកជា ឯវ។
ឥតិ វាតិ ឯវ វា។ ឥមេ វុច្ឆន្តិតិ និគមេឆ្មោ អាហា។

កតមេ បដិច្ឆន្ទបរិស្សយាតិ អចាកជា អច្ឆាធិតឧបទ្ធពា កតមេតិ បុច្ឆតិ។
តត្ថ កាយទុច្ឆរិតន្តិ ចាលាតិចាតអធិដ្ឋានានមិច្ឆាចារចេតនា វេទិតញ្ញា។
វេទិតន្តិ មុសាវាធិសុណាវាចាជរុសវាចាសម្ពប្បលាបចេតនា វេទិតញ្ញា។

មនោទុច្ឆ័រិតន្តិ អភិជ្ឈាព្យាបាទមិច្ឆាទិដ្ឋិយោ វេទិតញ្ញា។ កាយេ បវត្ថំ, កាយតោ
វា បវត្ថំ, ទុដ្ឋ ចរិតំ, កិលេសបូតិកត្តា វា ទុដ្ឋ ចរិតន្តិ កាយទុច្ឆ័រិតំ។
វេទិមនោទុច្ឆ័រិតេសុបិ ឯសេវ នយោ។

កាមីយន្តិតិ កាមា, បញ្ច កាមគុណា។ កាមេសុ ឆន្នោ កាមច្នន្នោ។
កាមយតីតិ វា កាមោ, កាមោ ឯវ ឆន្នោ, កាមច្នន្នោ ន កត្តកម្យតាឆន្នោ, ន
ឆម្មច្នន្នោ វា។ កាមតណ្ហាវ ឯវនាមិកា។ កុសលឆម្មេ នីវរតីតិ នីវរណំ,
កាមច្នន្នោ ឯវ នីវរណំ កាមច្នន្ននីវរណំ។ ឯវ សេសេសុបិ។ ព្យាបដ្ឋតិ តេន ចិត្តំ
បូតិការំ ឧបគច្ឆតិ, ព្យាបាទយតិ វា វិនយាចារូបសម្បត្តិហិតសុខាធិនីតិ វា
ព្យាបាទោ។ ជិននតា ជិនំ។ មិទ្ធនតា មិទ្ធំ, អនុស្សហាសំហាននតា
អសត្តិវិហាតតា ចាតិ អត្តោ។ ជិនញ្ច មិទ្ធិញ្ច ជិនមិទ្ធំ។ តត្ថ ជិនំ
អនុស្សហានលក្ខណំ, វិយវិនោទនរសំ, សំសីទនបច្ចបដ្ឋានំ។ មិទ្ធំ
អកម្មញ្ញតាលក្ខណំ, ឱនហានរសំ, លីនការបច្ចបដ្ឋានំ,
បចលាយិ កានិទ្ធាបច្ចបដ្ឋានំ វា។ ឧភយម្បិ អរតិតន្តិវិជម្ពិតាធិសុ
អយោនិសោមនសិការបទដ្ឋានន្តិ។

ឧទ្ធតស្ស ភាវោ ឧទ្ធជ្ជំ។ តំ អរូបសមលក្ខណំ វាតាភិយាតចលជលំ វិយ,
អនវដ្ឋានរសំ វាតាភិយាតចលធម៌បដាកំ វិយ, ភន្តត្ថបច្ចបដ្ឋានំ
ចាសាណាភិយាតសមុទ្ធតភស្តំ វិយ, ចេតសោ អរូបសមោ
អយោនិសោមនសិការបទដ្ឋានំ។ ចិត្តិវិក្ខេបោតិ ទដ្ឋព្ពំ។ កុច្ឆិតំ កតំ កុកតំ,
តស្ស ភាវោ កុក្កុច្ឆំ។ តំ បច្ឆានុតាបលក្ខណំ, កតាកតានុសោចនរសំ,
វិប្បជិសារបច្ចបដ្ឋានំ, កតាកតបទដ្ឋានំ ទាសព្យំ វិយ ទដ្ឋព្ពំ។ ឧទ្ធជញ្ច
កុក្កុច្ឆញ្ច ឧទ្ធជកុក្កុច្ឆំ។ វិគតា ចិកិច្ចាតិ វិចិកិច្ចា, សភារំ វា វិចិនន្តោ ឯតាយ
កិច្ចតិ កិលេសតីតិ វិចិកិច្ចា, សា សំសយលក្ខណា, សំសប្បនរសា,

អនិច្ច័យបច្ចុប្បដ្ឋានា, អនេកំសក្កាហបច្ចុប្បដ្ឋានា វា,
អយោនិសោមនសីការបទដ្ឋានា។ បដិបត្តិអន្តរាយករាតិ ធម្មញ្ញា។

រដ្ឋនលក្ខណោ រាគោ។ ទុស្សនលក្ខណោ ឆោសោ។ មុយ្ហនលក្ខណោ
មោហោ។ កុដ្ឋនលក្ខណោ កោឆោ, ចណ្ឌិក្កលក្ខណោ វា,
អាហាតករណាសោ, ទូសនបច្ចុប្បដ្ឋានោ។ ឧបនន្ទនលក្ខណោ ឧបនាហោ,
វេរអប្បដិសិស្សន្ទនសោ, កោឆានុពន្ធការ័បច្ចុប្បដ្ឋានោ។ វុត្តព្វោតំ “បុព្វកាលំ
កោឆោ, អបរកាលំ ឧបនាហោ” តិអាទិ (វិភ. ៨៩១)។

បរគុណាមក្ខនលក្ខណោ មក្ខោ។ តេសំ វិជាសនសោ,
តទច្ឆាននបច្ចុប្បដ្ឋានោ។ យុគក្កាហលក្ខណោ បទ្សាសោ, បរគុណាហិ អត្តនោ
គុណានំ សមីករណាសោ, បរេសំ គុណាប្បមាលោន ឧបដ្ឋានបច្ចុប្បដ្ឋានោ។

បរសម្បត្តិជ័យនលក្ខណោ ឥស្សរា, តស្ស អក្ខមនលក្ខណោ វា, តត្ថ
អនភិរតិរសា, តតោវិមុខការ័បច្ចុប្បដ្ឋានា។ អត្តនោ សម្បត្តិនិក្ខហនលក្ខណំ
មច្ឆរិយំ, អត្តនោ សម្បត្តិយា បរេហិ សាធារណការំ អក្ខមនសំ,
សង្កាចនបច្ចុប្បដ្ឋានំ។

កតចាបបដិច្ឆាននលក្ខណោ មាយា, តស្ស និក្ខហនសា,
តទារវណាបច្ចុប្បដ្ឋានា។ អត្តនោ អវិជ្ជមានគុណាប្បកាសនលក្ខណំ
សាធម្មំ, តេសំ សមុទាហរណាសំ, សរីរការេហិបិ តេសំ
វិភូតករណាបច្ចុប្បដ្ឋានំ។

ចិត្តស្ស ឧទ្ធមាតការលក្ខណោ ជម្ពោ, អប្បតិស្សវុត្តិរសោ,
អមន្តរ័បច្ចុប្បដ្ឋានោ។ ករណុត្តរិយលក្ខណោ សារម្ពោ, វិបច្ឆនីកតាសោ,
អការរ័បច្ចុប្បដ្ឋានោ។

ឧណ្ហាតិលក្ខណោ មាណា, អហំការរសោ, ឧទ្ទុមាតការបច្ចុបដ្ឋានោ។
អព្ពណ្ហាតិលក្ខណោ អតិមាណា, អតិវិយ អហំការរសោ,
អច្ចុទ្ទុមាតការបច្ចុបដ្ឋានោ។

មត្តការលក្ខណោ មនោ, មនគ្គហធារសោ, ឧម្ពាទបច្ចុបដ្ឋានោ។ បញ្ចសុ
កាមគុណេសុ ចិត្តស្ស វោស្សក្កលក្ខណោ បមាណោ, វោស្សក្កានុប្បននរសោ,
សតិវិប្បវាសបច្ចុបដ្ឋានោតិ ឯវំ ឥមេសំ ធម្មានំលក្ខណាទីនិ វេទិតញ្ញានិ។
អយមេត្ត សង្ខេបោ, វិត្តារោ បន “តត្ថ កតមោ កោធា” តិអាទិនាវិភង្គេ (វិភ.
៨៩០) វុត្តនយេនេវ វេទិតញ្ញោ។

វិសេសតោ ចត្ត អាមិសតិទ្វោ អត្តនា អលកន្តោ អញ្ញាស្ស លាភិនោ
កុដ្ឋតិ, តស្ស សកី ឧប្បន្នោ កោធា កោធាយេវ។ តទុត្តវិ ឧបនាហោ។ សោ
ឯវំ កុទ្ធា ឧបនយ្ហន្តោ ច សន្តេបិ អញ្ញាស្ស លាភិនោ គុណំ មក្ខេតិ “អហម្មិ
តាទិសោ” តិ ច យុគក្កាបំ គណ្ហាតិ។ អយមស្ស មក្ខោ ច បលាសោ ច, សោ ឯវំ
មក្ខិ បលាសី តស្ស លាភសក្ការាទីសុ “កី ឥមស្ស ឥមិនា” តិ ឥស្សតិ
បទុស្សតិ, អយមស្ស ឥស្សា។ សច បនស្ស កាចិ សម្មត្តិ ហោតិ, តស្ស តេន
សាធារណការំ ន សហតិ, ឥទមស្ស មច្ឆេវ។ លាភហេតុ ខោ បន អត្តនោ
សន្តេបិ ខោសេ បដិច្ចាទេតិ, អយមស្ស មាយា។ អសន្តេបិ គុណោ បកាសេតិ,
ឥទមស្ស សាធម្មេវ។ សោ ឯវំ បដិបន្នោ សច បន យថាធិប្បាយំ លាភំ លភតិ,
តេន ចទ្វោ ហោតិ អមុទុចិក្ខោ “ន ឥទំ ឯវំ កាតព្វ” តិ ឡិវទិតុំ អសក្កុណាយោ,
អយមស្ស ចម្ពោ។ សច បន ទំ កោចិ កិញ្ចិ វេទតិ “ន ឥទំ ឯវំ កាតព្វ” តិ, តេន
សារទុចិក្ខោ ហោតិ, ភាកុដិកមុខោ “កោ មេ ត្វ” តិ បសយ្ហភាណី, អយមស្ស
សារម្ពោ។ តតោ ចម្ពេន “អហមេវ សេយ្យោ” តិ អត្តានំ មញ្ញន្តោ មាទី ហោតិ។
សារម្ពេន “កេ ឥមេ” តិ បរេ អតិមញ្ញន្តោ អតិមាទី, អយមស្ស មាណោ ច

អតិមាណោ ច។ សោ តេហិ មាណាតិមាណេហិ ជាតិមទាទិអនេករូបំ មទំ ជនេតិ,
មត្តោ សមាណោ កាមគុណាទិភេទេសុ វត្ថុសុ បមជ្ជតិ, អយមស្ស មនោ ច
បមាណោ ចាតិ វេទិតព្ធំ។

សព្វេ កិលេសាតិ សព្វេបិ អកុសលា ធម្មា។ ឧបតាបនដ្ឋេន វិពាជនដ្ឋេន ច
កិលេសា។ កិលេសបូតិកត្តា ធុច្ឆរិតា។ កិលេសទវថករណដ្ឋេន ទវថា។
អន្តោខាហាទិករណដ្ឋេន បរិឡាហា។ សទា តាបនដ្ឋេន សន្តាថា។
អកោសល្លសម្ពុតដ្ឋេន អភិសម្ពុតរណដ្ឋេន ច សព្វេ អកុសលាភិសម្ពាវា។

កេនដ្ឋេនាតិ កេន អត្ថេន។ អភិភវនាទិតិវិធំ អត្ថំ ទស្សេតុំ “បរិសហន្តិទិ
បរិស្សយា” តិអាទិមាហា។ បរិសហន្តិទិ ធុក្ខំ ឧប្បាទេន្តិ អភិភវន្តិ។ បរិហាឆាយ
សំវត្ថន្តិទិ កុសលានំ ធម្មានំ បរិច្ឆេឆាយ សំវត្ថន្តិ។ តត្រាសយាតិ តស្មី សរិរេ
អកុសលា ធម្មា អាសយន្តិ និវេសន្តិ ឧប្បជ្ឈន្តិទិ អត្តោ។ តេ បរិស្សយាតិ
កាយធុច្ឆរិតាទយោ ឧបទ្ធពា។ កុសលានំ ធម្មានំ អន្តរាយាយាតិ ឧបរិ វត្ថព្វានំ
សម្មាបដិបទាទិតោ កោសល្លសម្ពុតានំ ធម្មានំ អន្តរឆាយាយ អទស្សនត្ថាយ
សំវត្ថន្តិ។ សម្មាបដិបទាយាតិ សុន្តរាយ បសដ្ឋាយ វា បដិបទាយ, ន
មិច្ឆាបដិបទាយ។ អនុលោមបដិបទាយាតិ អវិរុទ្ធបដិបទាយ, ន
បដិលោមបដិបទាយ។ អបច្ឆន្តិកបដិបទាយាតិ ន បច្ឆន្តិកបដិបទាយ,
អបច្ឆតិកបដិបទាយ។ អនុត្ថបដិបទាយាតិ អត្ថអនុគតាយ បដិបទាយ,
ឧបរូបរិ វឡិកាយ បដិបទាយ។ យថា អត្តោ, តថា បដិបទ្គិតព្វាយ
បដិបទាយាតិ វុត្ថំ ហោតិ។ “អត្ថត្ថបដិបទាយា” តិបិ ចាឡិ, តំ ន សុន្ទរំ។
ធម្មានុធម្មបដិបទាយាតិ ធម្មា នាម នវលោកុត្តរធម្មា។ អនុធម្មា នាម
វិបស្សនាទិ។ តស្ស ធម្មស្ស អនុរូចា ធម្មបដិបទា ធម្មានុធម្មបដិបទា, តស្សា
ធម្មានុធម្មបដិបទាយ។

សីលេសុ បរិបូរិការិតាយាតិ ចាតិមោក្ខសីលេសុ ចារិបូរី កត្វា
បិតតាយ។ ឥន្ទ្រិយេសុ គុត្តទ្វារតាយាតិ “ចក្កុនា រូបំ ទិស្វា” តិអាទិនា (ធិ. និ.
១.២១៣; អ. និ. ៣.១៦; ម. និ. ២.២៤; ចូឡនិ. មេត្តគូមាណាវបុច្ឆានិទ្ទេស ១៨)
នយេន វុត្តេសុ មនច្ឆជ្ជេសុ ឥន្ទ្រិយេសុ សុគោបិតទ្វារភាវស្ស។ ភោជនេ
មត្តញ្ញតាយាតិ បដិគ្គហណាទីសុ បមាណយុត្តតាយ។ អលំសាដកាទី
មុញ្ញាត្វា មិតភោជនតាយ។

ជាតិវិយានុយោគស្សាតិ “ទិវសំ ចន្ត្រមេន និសង្ខាយ អារវណីយេហិ
ធម្មេហី” តិ (អ. និ. ៣.១៦; ម. និ. ២.២៤) ឯវមាទិនា នយេន បញ្ច ជាតរណធម្មេ
អនុយោគស្ស។ សតិសម្មជញ្ញស្សាតិ សត្តកម្មដ្ឋានភាវនានុយុត្តានំ
សត្តយោគីនំ សត្តនា ឧបការកស្ស សតិសម្មជញ្ញស្ស។

សតិបដ្ឋានានន្តិ អារម្មណេសុ ឡិក្កន្តិក្វា បក្កន្តិក្វា ឧបដ្ឋានតោ បដ្ឋានំ,
សតិយេវ បដ្ឋានំ សតិបដ្ឋានំ។ កាយវេទនាចិត្តធម្មេសុ បនស្សា
អសុកទុក្ខានិច្ចានត្តាការគហណាវសេន
សុកសុខនិច្ចត្តសញ្ញាបហានកិច្ចសាធនវសេន ច បវត្តិតោ ចតុធា បភេទោ
ហោតិ, តេសំ ចតុន្នំ សតិបដ្ឋានានំ។

ចតុន្នំ សម្មប្បធានានន្តិ បទហន្តិ ឯតេនាតិ បធានំ, សោភនំ បធានំ
សម្មប្បធានំ, សម្មា វា បទហន្តិ ឯតេនាតិ សម្មប្បធានំ, សោភនំ វា តំ
កិលេសវិរូបត្តវិរហតោ, បធានញ្ចា ហិតសុខនិច្ចាទកដ្ឋេន
សេដ្ឋភាវាវហានតោ, បធានភាវករណតោ ចាតិ សម្មប្បធានំ, វិរិយស្សេតំ
អធិវចនំ។ ឧប្បន្នុប្បន្នានំ អនុប្បន្នុប្បន្នានញ្ចា ចតុន្នំ អកុសលកុសលានំ
បហានានុប្បត្តិឧប្បាទដ្ឋិតិកិច្ចសាធនវសេន បវត្តិតោ បនស្ស ចតុធា បភេទោ
ហោតិ, តេសំ ចតុន្នំ សម្មប្បធានានំ។

ចតុន្ទ័ ឥន្ទ្រិច្ឆាទានន្ទ័ ឯត្ថ ធន្ទវីរិយចិត្តវីរិមសាសុ ឯកេកោ ឥន្ទ្រតីតិ ឥន្ទ្រិ,
សមិជ្ឈតិ និប្បន្នតិ អត្ថោ។ ឥន្ទ្រន្ទ័ វា ឯតាយ សត្តា ឥន្ទ្រា វុន្ទា ឧក្កំសគតា
ហោន្ទ័តិ ឥន្ទ្រិ។ បឋមេន អត្ថេន ឥន្ទ្រិយេវ ចាទោតិ ឥន្ទ្រិចាទោ, ឥន្ទ្រិកោដ្ឋាសោតិ
អត្ថោ។ ធុតិយេន អត្ថេន ឥន្ទ្រិយា ចាទោតិ ឥន្ទ្រិចាទោ, ចាទោតិ បតិដ្ឋា
អធិគម្មចាយោតិ អត្ថោ។ តេន ហិ យស្មា ឧបរូបវិសេសសម្ព័ន្ធតំ ឥន្ទ្រិ បន្ទ្រិ
ចាបុណ្ណិ, តស្មា ចាទោតិ វុន្ទតិ។ តេសំ ចតុន្ទ័ ឥន្ទ្រិចាទានំ។

សត្តន្ទំ ពោជ្ឈន្ទ័ ពោជិយា, ពោជិស្ស វា អន្ទ្រាតិ ពោជ្ឈន្ទ័។ ឥន្ទំ វុត្តំ
ហោតិ, យា ឯសា ធម្មសាមគ្គី យាយ លោកុត្តរមគ្គកូលោ ឧប្បជ្ឈមាធាយ
លីនុទ្ធច្នបតិដ្ឋាធាយ ហានកាមសុខត្ថកិលមថានុយោគឧច្ឆេទសស្សតាភិនិវេ
សាទីនំ អនេកេសំ ឧបទ្ធពានំ បដិបក្ខតាយ
សតិធម្មវិចយវីរិយបីតិបស្សន្ទិសមាធិឧបក្ខាសម្ព័ន្ធតាយ ធម្មសាមគ្គីយា
អរិយសាវកោ ពុជ្ឈតីតិ កត្វា “ពោជី”តិ វុន្ទតិ, ពុជ្ឈតីតិ
កិលេសសន្តាននិទ្ទាយ ឧជ្ឈហតិ, ចត្តារិ វា អរិយសច្ចានិ បដិវិជ្ឈតិ, និព្ពានមេវ
វា សច្ចិករោតិ, តស្ស ធម្មសាមគ្គិសម្ព័ន្ធតាយ ពោជិយា អន្ទ្រាតិបិ ពោជ្ឈន្ទ័
ឈានផ្ដមគ្គន្ទ័និវិយ។ យោ បនេស យថាវុត្ថប្បការាយ ឯតាយ
ធម្មសាមគ្គីយា ពុជ្ឈតីតិ កត្វា អរិយសាវកោ “ពោជី”តិ វុន្ទតិ, តស្ស ពោជិស្ស
អន្ទ្រាតិបិ ពោជ្ឈន្ទ័ សេនផ្ដរថន្ទ័នយោវិយ។ តេនាហុ អដ្ឋកថាថវិយា
“ពុជ្ឈនកស្ស បុគ្គលស្ស អន្ទ្រាតិ ពោជ្ឈន្ទ័”តិ។ តេសំ សត្តន្ទំ ពោជ្ឈន្ទ័នំ។

អរិយស្ស អដ្ឋង្គិកស្ស មគ្គស្សតិ អរិយោតិ តំតំមគ្គវដ្ដកិលេសេហិ
អារកត្តា អរិយការកត្តា អរិយជលបដិលាភកត្តា ច អរិយោ។ អដ្ឋង្គានិ
អស្សតិ អដ្ឋង្គិកោ។ ស្វាយំ ចតុរង្គិការិយ សេនា, បញ្ចង្គិកំវិយ ច ត្វិយំ
អដ្ឋមត្តមេវ ហោតិ, អង្គវិនិមុត្តោ នត្ថិ។ និព្ពានំ មគ្គតិ, កិលេសេ វា មារេន្តោ

គង្គតីតិ មក្តោ, តស្ស អរិយស្ស អដ្ឋង្គិកស្ស មគ្គស្ស ភាវនានុយោគស្ស។
ឥមេសំ កុសលានំ ធម្មានុវត្តប្បកាវរំ លោកិយលោកុត្តរកុសលធម្មានំ។
អន្តរាយាយាតិ លោកុត្តរកុសលធម្មានំ អន្តរាយាយ អន្តរធានាយ
លោកិយកុសលធម្មានំ បរិច្ចាកាយ។

តេសុ លោកុត្តរកុសលធម្មានំ ឧប្បជ្ឈិតុំ អប្បធានជ្ជេន បរិស្សយា នាម។
តេ ហិ ឧប្បជ្ឈិត្វា និរុដ្ឋមនា ឧបទ្ធកំ នាវហន្តិ។ តត្ថេតតិ តស្មី អត្តភាវេ ឯតេ។
ចាបកាតិ លាមកា។ អត្តភាវសន្និស្សយាតិ អត្តភាវំ ឧបនិស្សយ អារម្មណំ
កត្វា ឧប្បជ្ឈិតិ អត្តភាវសន្និស្សយា។ ទកេតិ ឧទកេ។

វុត្តំ ហេតុន្តិ កងិតញ្ចំ ឯតំ។ សាន្តោវាសិកោតិ អន្តោវាសិកសង្ខាតេន
កិលេសេន សហ វសតីតិ សាន្តោវាសិកោ។ សាចរិយកោតិ
សមុទាចរណសង្ខាតេន កិលេសេន សហ វសតីតិ សាចរិយកោ។

ចក្កនា រូបំ ទិស្វាតិ ចក្កវិញ្ញាណេន រូបំ បស្សិត្វា។ ឧបរិ សោតេន សទ្ធិ
សុត្វាតិអាទិសុបិ ឯសេវ នយោ។ ឧប្បជ្ឈិតិ សមុទាចរន្តិ។ សរសង្កប្បាតិ
នាធារម្មណេ សំសរណាវសេន ឧប្បជ្ឈា បរិកប្បា។ សំយោជនិយាតិ
អារម្មណភាវំ ឧបកត្វា សំយោជនសម្ពន្ធនេន សំយោជនានំ ហិតា។ ត្បស្សាតិ
តេ ចាបកា អស្ស បុគ្គលស្ស។ អន្តោ វសន្តិតិ អព្ពន្ធវេ ចិត្តេ និវសន្តិ។
អន្វាសវន្តិតិ កិលេសសន្តានំ អនុកត្វា ភុសំ សវន្តិ អនុពន្ធន្តិ។ តេ នន្តិ តំ បុគ្គលំ
ឯតេ អកុសលា ធម្មា។ សមុទាចរន្តិតិ សម្មា អាចរន្តិ បវត្តន្តិតិ អត្តោ។

កិលិស្សនជ្ជេន មលា។ សត្តអត្តេន អមិត្តា។ វេរិអត្តេន សបត្តា។
ហាននជ្ជេន វេជកា។ បច្ចាមិត្តជ្ជេន បច្ចតិកា។ អថ វា មលា
ស្វរិយស្សោបក្កិលេសវលាហាការិយ។ អមិត្តា ស្វរិយស្ស ធូមំ រិយ។ សបត្តា

សូរិយស្ស ហិមំរិយ។ វេជកា សូរិយស្ស វជំរិយ។ បច្ចត្តិកា សូរិយស្ស រាហុ
រិយ។ “មលា សុវណ្ណាស្ស មលំរិយ ចិត្តប្បកាណាសកា។ អមិត្តា
កាឡលោហាមលំរិយ ចិត្ត សិនិទ្ធុការាណាសកា, សបត្តា យុគនទ្ធី យុជ្ឈន្តា
សបត្តា រិយ ចិត្ត បតិជ្ជិតធម្មដំសកា។ វេជកា មនុស្សយាតកា រិយ
ធម្មយាតកា។ បច្ចត្តិកា រញ្ជា ឧបគតស្ស វិនាសោ រិយ មោក្ខមគ្គស្ស
បដិសេធកា” តិ ឯវមេកេ វណ្ណាយន្តិ។

អនត្ថជននោតិ ន អត្ថំ អនត្ថំ, តំ អនត្ថំ ឧប្បាទេតីតិ អនត្ថជននោ។ កោ
សោ? លោកោ។ ចិត្តប្បកោបនោតិ ចិត្តស្ស បកោបនោ ចលនោ, កុសលំ
និវាវេត្វា ចិត្តំ រុន្ទតីតិ អត្តោ។ ភយមន្តរតោ ជាតន្តិ អព្ពន្ធរ អត្តនោ ចិត្តេយេវ
ជាតំ, អនត្ថជននាទិភយហេតុ។ តំ ជនោ នាវពុជ្ឈតីតិ តំ ភយំ
ពាលមហាជនោ អវគន្ធា ឌីតវិទ្យា ន ជាតាតិ។ អត្តន្តិ លុទ្ធា បុគ្គលោ
លោកិយលោកុត្តរអត្ថំ ន ជាតាតិ។ ធម្មន្តិ តស្ស ហេតុ។ អន្តតមន្តិ
ពហលន្តការំ។ យន្តិ យស្មា, យំ នំ វា។ សហតេតិ អភិភវតិ។

អជ្ឈត្តន្តិ សកសន្តានេ។ ឧប្បជ្ឈមាណ ឧប្បជ្ឈន្តិ បុព្ពន្ធតោ ឧទ្ធី ឧប្បជ្ឈមាណ
អហិតាយ ឧប្បជ្ឈន្តិ ទុក្ខាយ។ តទុក្ខយេន អជាសុវិហារាយ។ អហិតាយាតិ
ចេតសិកទុក្ខត្ថាយ។ ទុក្ខាយាតិ កាយិកទុក្ខត្ថាយ។ អជាសុវិហារាយាតិ
តទុក្ខយេន ន សុខវិហារត្ថាយ។ អថ វា “ឧប្បជ្ឈមាណ ឧប្បជ្ឈន្តិ ភវន្តិចលនតោ
បដ្ឋាយ យាវ វោជ្ឈត្ថាន, តាវ ឧប្បជ្ឈមាណ នាម។ វោជ្ឈត្ថនំ បន បត្វា
អនិវត្តនភាវេន ឧប្បជ្ឈន្តិ នាមា” តិ ឯវមេកេ វណ្ណាយន្តិ។

តចសារំវ សម្ពលន្តិ អត្តនោ ជលេន នាសិតំ តចសារសម្ពាតំ វេជ្ជរិយ។
អរតីតិ កុសលេសុ ធម្មេសុ ឧក្កល្ហិតតា។ រតីតិ បញ្ចកាមគុណោ អភិវតិ។
លោមហំសោតិ កណ្តាកសទិសោ ហុត្វា ឧទ្ធក្កលោមោ។ ឥតោនិទានាតិ អយំ

អត្តភាវោ និទានំ បច្ចយោ ឯតេសន្តិ ឥតោនិទានា។ ឥតោជាតិ ឥតោ
អត្តភាវតោ ជាតា។ ឥតោ សមុជ្ឈាយ មនោវិតក្កាតិ យថា ធិយសុត្តកេន
ចានេ ពន្ធុំ កាកំ កុមារកា តស្ស សុត្តស្ស បរិយន្តំ អន្តរំ វេបេត្វា ឌីស្សជ្ឈន្តិ,
សោ ទ្ធវំ គន្ធាបិ បុន តេសំ ចានមូលេយេវ បតតិ, ឯវេមេវ ឥតោ អត្តភាវតោ
សមុជ្ឈាយ ចាបវិតក្កា ចិត្តំ ឌីស្សជ្ឈន្តិ។

“សាន្តេវាសិកោ”តិអាទិកំ បឋមសុត្តំ កិលេសេន សហវាសំ សន្ធាយ វុត្តំ។
“តយោមេ, ភិក្ខុវេ, អន្តរាមលា”តិអាទិកំ ទុតិយំ
កុសលធម្មមលីនករណាវសេន អត្តានត្ថស្ស អជាននវសេន ច។ “តយោ ខោ,
មហារាជ, បុរិសស្ស ធម្មា អជ្ឈត្តំ ឧប្បជ្ឈមាណ”តិអាទិកំ តតិយំ អត្តនោ
និស្សយឃាតនវសេន។ “រាគោ ច ទោសោ ច ឥតោនិទានា”តិអាទិកំ ចតុត្ថំ
កិលេសានំ បតិជ្ជាទស្សនវសេន វុត្តន្តិ ញាតព្ពំ។

តតោ តតោ បរិស្សយតោតិ តម្ហា តម្ហា ឧបទ្ទវា។ តំ បុគ្គលន្តិ
វុត្តប្បការកិលេសសមមន្តីបុគ្គលំ។ ទុក្ខំ អន្ទេតីតិ ទុក្ខំ អនុ ឯតិ មាតុ បច្ឆតោ
ទីវបិវកោវិយ។ អនុគច្ឆតីតិ សមីបំ គច្ឆតិ ចោរឃាតកោវិយ វជ្ឈប្បត្តស្ស។
អន្ធាយិកំ ហោតីតិ សម្បត្តំ ហោតិ ធម្មគន្ធិកាយ បរិច្ឆេទោវិយ។ ជាតិទុក្ខន្តិ
ជាតិសទ្ធស្ស តាវ អនេកេ អត្តា បវេទិតា។ យថា -

ភវោ កុលំ និកាយោ ច, សីលំ បញ្ញត្តិ លក្ខណំ;
បសូតិ សន្និចេវាតិ, ជាតិអត្តា បវេទិតា។

តថា ហិស្ស “ឯកម្មិ ជាតិ ទ្វេបិ ជាតិយោ”តិអាទិសុ (ចារា. ១២; ធិ. និ.
១.៣១; ម. និ. ២.២៥៧) ភវោ អត្តោ។ “អក្ខត្តោ អនុបក្កុដ្ឋោ ជាតិវាទេណ”តិ (ធិ.
និ. ១.៣០៣) ឯត្ថ កុលំ។ “អត្ថិ, វិសាខេ, និគណ្ណា នាម សមណជាតី”តិ (អ. និ.

៣.៧១) ឯត្ថ និកាយោ។ “យតោបំ, ភគិនិ, អរិយាយ ជាតិយា ជាតោ
នាភិជាតាមី” តិ (ម. និ. ២.៣៥១) ឯត្ថ អរិយសីលំ។ “តិរិយា នាម តិណាជាតិ
នាភិយា ឧគ្គន្ទា នកំ អាហាច្ច បិតា អហោសី” តិ (អ. និ. ៥.១៩៦) ឯត្ថ បញ្ញត្តិ។
“ជាតិ ធ្វើហិ ខន្ទេហិ សង្កហិតា” តិ (ធាតុ. ៧១) ឯត្ថ សង្ខតលក្ខណំ។
“សម្មតិជាតោ, អានន្ទ, ពោធិសត្តោ” តិ (ធី. និ. ២.៣១; ម. និ. ៣.២០៧) ឯត្ថ
បស្ចតិ។ “ភវបច្ចយា ជាតី” តិ (មហាវ. ១; ឧទា. ១; ម. និ. ១.២០៣; សំ. និ. ២.៥៣;
វិភ. ២២៥; កថា. ៤៥០) ច, “ជាតិបិ ទុក្ខា” តិ (មហាវ. ១៤; វិភ. ១៩០; ធី. និ.
២.៣៨៧; ម. និ. ២.៣៧៣; សំ. និ. ៥.១០៨១; បដិ. ម. ២.៣០) ច ឯត្ថ បរិយាយតោ
បដិសន្ធិក្ខណោ, និប្បរិយាយតោ បន តត្ថ តត្ថ និព្ពត្តមាណំ សត្តានំ យេ យេ
ខន្ទា ចាតុភវន្តិ, តេសំ តេសំ បឋមចាតុភារោ ជាតិ នាម។

កស្មា បនេសា ជាតិ ទុក្ខាតិ ចេ? អនេកេសំ ទុក្ខានំ វត្ថុភារតោ។
អនេកានិ ហិ ទុក្ខានិ។ សេយ្យជំនំ - ទុក្ខទុក្ខំ វិបរិណាមទុក្ខំ សង្ខារទុក្ខំ
បដិច្ចន្ទទុក្ខំ អប្បដិច្ចន្ទទុក្ខំ បរិយាយទុក្ខំ និប្បរិយាយទុក្ខន្តិ។

តត្ថ កាយិកេចតសិកា ទុក្ខវេទនា សភារតោ ច នាមតោ ច ទុក្ខត្តា
“ទុក្ខទុក្ខ” ន្តិ វុច្ចតិ។

សុខវេទនាវិបរិណាមេន ទុក្ខប្បត្តិហេតុតោ វិបរិណាមទុក្ខំ។
ឧបេក្ខាវេទនា ចេវ អវសេសា ច តេភូមកា សង្ខារា ឧទយព្ពយបីឡិ តត្ថា
សង្ខារទុក្ខំ។

កណ្តាសូលនន្តសូលរាគជបរិឡាហនោសមោហជបរិឡាហាធិ
កាយិកេចតសិកា អាពាធិ បុច្ឆិត្វា ជានិតព្ពតោ ឧបក្កមស្ស ច
អចាកជភារតោ បដិច្ចន្ទទុក្ខំ។ អចាកជទុក្ខន្តិបិ វុច្ចតិ។

ទុត្តិសកម្មការណ៍នាទិសមុជ្ជានា អាពាហ៍ អប្បច្ឆិត្វាវ ជាតិវត្តតោ
ឧបក្កមស្ស ច ចាកជនាវតោ អប្បជិច្ឆន្តទុក្ខំ។ ចាកជនុក្ខន្តិបិ វុច្ឆតិ។

ឋេបេត្វា ទុក្ខទុក្ខំ សេសំ ទុក្ខសច្ចវិកង្គេ អាគតំ ជាតិអាទិ សព្វម្បី តស្ស
តស្ស ទុក្ខស្ស វត្ថុភាវតោ បរិយាយទុក្ខំ។ ទុក្ខទុក្ខំ បន និប្បរិយាយទុក្ខន្តិ
វុច្ឆតិ។

តត្រាយំ ជាតិ យំ តំ ពាលបណ្ឌិតសុត្តានិស្ស (ម. និ. ៣.២៤៦ អាទយោ)
ភគវតាបិ ឧបមាវសេន បកាសិតំ អាចាយិកំ ទុក្ខំ, យញ្ច សុគតិយម្បី
មនុស្សលោកេ គព្ពោក្កន្តិមូលកាធិភេទំ ទុក្ខំ ឧប្បជ្ជតិ, តស្ស វត្ថុភាវតោ
ទុក្ខា។

តត្រិទំ គព្ពោក្កន្តិមូលកាធិភេទំ ទុក្ខំ - អយញ្ចិ សត្តោ មាតុកុច្ឆិម្ហិ
និព្ពត្តមានោ ន ឧប្បលបទុមបុណ្ញវិកាធិសុ និព្ពត្តតិ, អថ ខោ ហេដ្ឋា
អាមាសយស្ស ឧបរិ បក្កាសយស្ស ឧទរបដលបិដ្ឋកណ្តាកានំ វេមជ្ឈេ
បរមសម្មាសេ តិព្ពន្ធការេ នាណកុណាបគន្ធបរិភាវិតេ
អសុចិបរមទុគ្គន្ធបវនិចរិតេ អធិមត្តុដេតុច្ឆេ កុច្ឆិប្បទេសេ
បូតិមច្ឆបូតិកុម្មាសចន្ទនិកាធិសុ កិមិ វិយ និព្ពត្តតិ។ សោ តត្ថ និព្ពត្តោ ទស
មាសេ មាតុកុច្ឆិសម្ភវេន ឧស្មនា បុជចាកំ វិយ បច្ឆមានោ បិដ្ឋបិណ្ឌិវិយ
សេទិយមានោ សមិញ្ញនបសារណាទិវិហិតោ អធិមត្តំ ទុក្ខំ បច្ឆនុភោតីតិ,
ឥទំ តាវ គព្ពោក្កន្តិមូលកំ ទុក្ខំ។

យំ បន សោ មាតុ សហសា ឧបក្កលនគមននិសីទនវុដ្ឋានបរិវត្តនាធិសុ
សុរាទុត្តហត្ថគតោ ឯឡកោ វិយ អហិតុណ្ហិកហត្ថគតោ សប្បចោតកោ
វិយ ច អាកឡនបរិកឡនឡិដុននទុននាធិនា ឧបក្កមេន អធិមត្តំ ទុក្ខំ អនុភវតិ,

យញ្ច មាតុ សីតុទកចានកាលេ សីតនកុបបន្នោវិយ
ឧណ្ហាយាតុកត្តាធិអង្គេហារណាកាលេ អង្គារវុដ្ឋិសម្បិកិណ្ណោវិយ
លោណម្ពិលាធិអង្គេហារណាកាលេ ខារាបដិច្ចកាធិកម្មការណាបត្តោវិយ
តិព្ពំ ទុក្ខំ អនុភោតិ, ឥទំ គត្តបរិហារណាមូលកំ ទុក្ខំ។

យំ បនស្ស មូឡ្ហ គញ្ហាយ មាតុយា មិត្តាមច្ចសុហដ្ឋាធិហិបិ អនស្សនារហេ
ទុក្ខប្បត្តិដ្ឋានេ ធននដាលនាធិហិ ទុក្ខំ ឧប្បជ្ឈតិ, ឥទំ គត្តវិបត្តិមូលកំ ទុក្ខំ។

យំ វិជាយមាឆាយ មាតុយា កម្មដេហិ វាតេហិ បរិវត្តត្វា នរកបចាតំ
វិយ អតិកយានកំ យោនិមគ្គំ បដិចាតិយមានស្ស បរមសម្ពាធន ច
យោនិមុខេន តាឡ្ហ ច្ន័គ្គឡេន វិយ មហានាកស្ស និកឡ្ហិយមានស្ស
នរកសត្តស្ស វិយ ច សង្ឃាតបព្ពតេហិ វិបុល្លាយមានស្ស ទុក្ខំ ឧប្បជ្ឈតិ, ឥទំ
វិជាយនមូលកំ ទុក្ខំ។

យំ បន ជាតស្ស តរុណាវណាសធិសសុខុមាលសរីរស្ស
ហត្ថគ្គហណាម្ពាបនឆោវនចោឡ្ហ បរិមជ្ឈនាធិកាលេ សូចិមុខុរឆារាហិ
វិជ្ឈនដាលនសធិសំ ទុក្ខំ ឧប្បជ្ឈតិ, ឥទំ មាតុកុច្ឆិតោ ពហិនិក្ខមនមូលកំ
ទុក្ខំ។

យំ បន តតោ បរំ បរិត្តិយំ អត្តនាវ អត្តានំ វេជន្តស្ស
អចេលកវតាធិវសេន អាតាបនបរិតាបនានុយោគមនុយុត្តស្ស កោធវសេន
អភុញ្ញន្តស្ស ឧព្ពន្ធន្តស្ស ច ទុក្ខំ ហោតិ, ឥទំ អត្ថបក្កមមូលកំ ទុក្ខំ។

យំ បន បរតោ វេជពន្ធនាធិនិ អនុភវន្តស្ស ទុក្ខំ ឧប្បជ្ឈតិ, ឥទំ
បរុបក្កមមូលកំ ទុក្ខន្តិ។

ឥតិ ឥមស្ស សត្តស្សបិ ទុក្ខស្ស អយំ ជាតិ វត្ថុមេវ ហោតិ, ឥទំ ជាតិទុក្ខំ
អន្ធម្មតិ។

ជរាទុក្ខន្តិ ទុរិដា ជរា - សង្ខតលក្ខណាញា ខណ្ឌាទិសម្មតោ សន្តតិយំ
ឯកភវបរិយាបន្នោ ខន្ធឫរាណភារោ ច, សា ឥធ អធិប្បតា។ សា បនេសា
ទុក្ខា សម្ពារទុក្ខភាវតោ ចេវ ទុក្ខវត្ថុតោ ច។ យំ បិទំ
អង្គបច្ចង្គសិដិលភាវតោ ឥន្ទ្រិយវិការវិរូបតា
យោព្ពនវិធាសពលូបយាតសតិមតិវិប្បវាសបរបរិកវាទិអនេកបច្ចយំ
កាយិកចេតសិកំ ទុក្ខមុប្បជ្ឈតិ, ជរា តស្ស វត្ថុ។ តេនេតំ វុច្ចតិ -

“អង្គានំ សិដិលភាវា, ឥន្ទ្រិយានំ វិការតោ;
យោព្ពនស្ស វិធាសេន, ពលស្ស ឧបយាតតោ។

“វិប្បវាសា សតាទីនំ, បុត្តទារេហិ អត្តនោ;
អប្បសាទនិយតោ ចេវ, ភិយ្យោ ពាលត្ថបត្តិយា។

“បប្បាតិ ទុក្ខំ យំ មន្វោ, កាយិកំ មាណសំ តថា;
សត្តមេតំ ជរាហេតុ, យស្មា តស្មា ជរា ទុខា”តិ។ (វិភ. អដ្ឋ. ១៩២; វិសុទ្ធិ.
២.៥៤២);

ឥទំ ជរាទុក្ខំ អន្ធម្មតិសិ សម្ពុត្តោ។ ព្យាដិតិ វិវិទំ ទុក្ខំ អាទហតិ វិទហតិ
ព្យាដិ។ ព្យាធយតិ តាបយតិ កម្មយតិ វា ព្យាដិ។

មរណទុក្ខន្តិ ឯត្ថាបិ ទុរិដំ មរណំ សង្ខតលក្ខណាញា, យំ សន្ធាយ វុត្ថំ
“ជរាមរណំ ទ្វិហិ ខន្ធឫរិ សង្កហិត”ន្តិ (ធាតុ. ៧១)។
ឯកភវបរិយាបន្នដ៏វិត្តិយបពន្ធវិច្ឆេនោ ច, យំ សន្ធាយ វុត្ថំ “និច្ចំ មរណតោ

ភយ"ន្តិ (សុ. និ. ៥៨១; ជា. ១.១១.៨៨)។ តំ ឥធម៌ អធិប្បតិ។ ជាតិបច្ចយា មរណំ
ឧបក្កមមរណំ សរសមរណំ អាយុក្ខយមរណំ បុញ្ញក្ខយមរណាន្តិបិ តស្សេវ
នាម។ បុន ខណិកមរណំ សម្មតិមរណំ សមុច្ឆេទមរណាន្តិ អយម្បិ ភេនោ
វេទិតញ្ចោ។ បវត្ត រូចារូបធម្មានំ ភេនោ ខណិកមរណំ នាម។ តិស្សោ មតោ
ដុស្សោ មតោតិ ឥទំ បរមត្ថតោ សត្តស្ស អភារា, សស្សំ មតំ, វុក្ខោ មតោតិ
ឥទម្បិ ជីវិតិជ្រ្ចិយស្ស អភារា សម្មតិមរណំ នាម។ ខីណាសវស្ស
អប្បជិសន្តិកា កាលកិរិយា សមុច្ឆេទមរណំ នាម។ ពាហិរសម្មតិមរណំ
បេបេត្វា ឥតរំ សម្មតិមរណាញ ឥធម៌ យថាវុត្តប្បពន្ធិវិច្ឆេទនភាវេន សង្កហិតំ,
ទុក្ខស្ស បន វត្ថុភាវតោ ទុក្ខំ។ តេនេតំ វុច្ឆតិ -

“ចាបស្ស ចាបកម្មាទិ-និមិត្តមនុបស្សតោ;
ភទ្ទស្សបសហន្តស្ស, វិយោគំ បិយវត្ថុកំ;
មីយមានស្ស យំ ទុក្ខំ, មានសំ អវិសេសតោ។

“សព្វេសញ្ញាបិ យំ សន្និ-ពន្ធនច្ឆេទនាទិកំ;
វិតុជ្ជមានមម្មានំ, ហោតិ ទុក្ខំ សរីរជំ។

“អសយ្ហមប្បតិការំ, ទុក្ខស្សេតស្សិទំ យតោ;
មរណំ វត្ថុ តេនេតំ, ទុក្ខមិច្ឆេវ ភាសិត”ន្តិ។ (វិភ. អដ្ឋ. ១៩៣; វិសុទ្ធិ.
២.៥៤៣);

សោកបរិទេវទុក្ខនោមនស្សចាយាសទុក្ខន្តិ ឯត្ថ សោកាទីសុ សោកោ
នាម ញាតិព្យសនាទីហិ ដុដ្ឋស្ស អន្តោនិជ្ឈានលក្ខណោ ចិត្តសន្តាចោ។ ទុក្ខោ
បនស្ស ទុក្ខទុក្ខត្តា ចេវ ទុក្ខស្ស ច វត្ថុភាវតោ។ តេនេតំ វុច្ឆតិ -

“សត្តានំ ហទយំ សោកោ, សល្លំ វិយ វិតុជ្ជតិ;

អគ្គិតត្រូវ ឆាវចោ, ភុសញ្ច ឧបាតេ បុន។

“សមាវហតិ ច ព្យាធិ-ជរាមរណភេទនំ;
ទុក្ខម្បីវិវិធំ យស្មា, តស្មា ទុក្ខាតិ វុច្ចតិ” តិ។ (វិភ. អដ្ឋ. ១៩៤; វិសុទ្ធិ. ២.៥៤៤);

បរិទេវោ នាម ញាតិព្យាសនាធិបាំ ដុដ្ឋស្ស វជីបលាចោ។ ទុក្ខា បនស្ស
សំសារទុក្ខភាវតោ ទុក្ខវត្ថុតោ ច។ តេនេតំ វុច្ចតិ -

“យំ សោកសល្លវិហតោ បរិទេវមាណោ,
កល្យាណដ្ឋតាលុតលសោសជមប្បសម្មំ;
ភិយ្យេធិមត្តមធិកច្ចតិយេវ ទុក្ខំ, ទុក្ខាតិ តេន ភកា
បរិទេវមាហា” តិ។ (វិភ. អដ្ឋ. ១៩៥; វិសុទ្ធិ. ២.៥៤៥);

ទុក្ខំ នាម កាយបីឡនលក្ខណំ កាយិកំ ទុក្ខំ។ ទុក្ខំ បនស្ស ទុក្ខទុក្ខត្តា
ចេវ មានសទុក្ខាវហនតោ ច។ តេនេតំ វុច្ចតិ -

“បីឡេតិ កាយិកមិធំ, ទុក្ខំ ទុក្ខញ្ច មានសំ ភិយ្យោ;
ជនយតិ យស្មា តស្មា, ទុក្ខន្តិវិសេសតោ វុត្ត” តិ។ (វិភ. អដ្ឋ. ១៩៦-១៩៧;
វិសុទ្ធិ. ២.៥៤៦);

នោមនស្សំ នាម ចិត្តបីឡនលក្ខណំ មានសំ ទុក្ខំ។ ទុក្ខំ បនស្ស
ទុក្ខទុក្ខត្តា ចេវ កាយិកទុក្ខាវហនតោ ច។ ចេតោទុក្ខសមប្បិតា ហិ កេសេ
បកិរិយ កន្ធន្តិ, ឧរាធិ បតិបិសេន្តិ, អារដ្ឋន្តិ, វិវដ្ឋន្តិ, ធិន្ធបចាតំ បបតន្តិ, សត្តំ
អាហារន្តិ, វិសំ ខាទន្តិ, វដ្ឋយា ឧព្ពន្ធន្តិ, អក្ខី បរិសន្តិ, នានប្បការំ ទុក្ខំ អនុភវន្តិ។
តេនេតំ វុច្ចតិ -

“បីឡេតិ យតោ ចិត្តំ, កាយស្ស ច បីឡេនំ សមាវហតិ;
ទុក្ខន្តិ ទោមនស្សម្បី, ទោមនស្សំ តតោ អហូ”តិ។ (វិភ. អដ្ឋ. ១៩៦-១៩៧;
វិសុទ្ធិ. ២.៥៤៧);

ឧបាយាសោ នាម ញាតិព្យសនាធិហិ ដុដ្ឋស្ស
អធិមត្តចេតោទុក្ខប្បភាវិតោ ទោសោយេវ។ សម្ព័ន្ធវក្ខន្ធហិយាបន្នោ ឯកោ
ធម្មាតិ ឯកេ។ ទុក្ខោ បនស្ស សម្ព័ន្ធវក្ខន្ធហិតោ ចិត្តំ បរិទហនតោ កាយស្ស
វិហននតោ ច។ តេនេតំ វុច្ចតិ -

“ចិត្តស្ស ច បរិទហនា, កាយស្ស វិហននតោ ច អធិមត្តំ;
យំ ទុក្ខមុបាយាសោ, ជនេតិ ទុក្ខោ តតោ វុត្តោ”តិ។ (វិភ. អដ្ឋ. ១៩៨;
វិសុទ្ធិ. ២.៥៤៨);

ឯត្ថ ច មនុគ្គិនា អន្តោភាជនេ ចាកោវិយ សោកោ, តិក្ខុគ្គិនា បច្ចមានស្ស
ភាជនតោ ពហិ និក្ខមនំវិយ បរិទេវោ, ពហិ និក្ខន្តាវសេសស្ស និក្ខមិតុម្បី
អប្បហោន្តស្ស អន្តោភាជនេយេវ យាវ បរិក្ខយា ចាកោវិយ ឧបាយាសោ
ទដ្ឋព្ភោ។

នេយិកំ ទុក្ខន្តិ និរយេ បញ្ចវិធពានុនាទិកំ ទុក្ខំ អន្លេតិ, តំ នេវទូតសុត្តន
ធិបេតព្ភំ។ តេនេតំ វុច្ចតិ -

“ជាយេថ នោ ច នរកេសុ សត្តោ, តត្ថគ្គិនាហាទិកមប្បសយ្ហំ;
លភេថ ទុក្ខំ នុ កុហិ បតិដ្ឋំ, ឥច្ចាហ ទុក្ខាតិ មុនិធជ ជាតិ”ន្តិ។ (វិភ. អដ្ឋ.
១៩១; វិសុទ្ធិ. ២.៥៤១);

តិរច្ឆានយោជិកំ ទុក្ខន្តិ តិរច្ឆានេសុ កសាបតោទតាធឿនវិជ្ជនាទិកំ
អនេកវិធំ ទុក្ខំ អន្ធទិ, តំ ពាលបណ្ឌិតសុត្តតោ គហេតព្ភំ។ តេនេតំ វុច្ចតិ -

“ទុក្ខំ តិរច្ឆេសុ កសាបតោទទណ្ណាភិយាតាទិករំ អនេកំ;
យំ តំ កមំ តត្ថ ភវេយ្យ ជាតិ, វិនា តហិ ជាតិ តតោបិ ទុក្ខា” តិ។ (វិភ.
អដ្ឋ. ១៩១; វិសុទ្ធិ. ២.៥៤១);

បេត្តវិសយិកំ ទុក្ខន្តិ បេតេសុ បន ខុប្បិចាស វាតាតថាទិនិព្ពត្តំ ទុក្ខញ្ច
លោកន្តវេ តិព្ពន្ធការេ អសយ្ហសីតាទិទុក្ខញ្ច អន្ធទិ។ តេនេតំ វុច្ចតិ -

“បេតេសុ ទុក្ខំ បន ខុប្បិចាសាវាតាតថាទិប្បករំ វិចិត្តំ;
យស្មា អជាតស្ស ន តត្ថ អត្ថិ, តស្មាបិ ទុក្ខំ មុនិ ជាតិមាហ។

“តិព្ពន្ធការេ ច អសយ្ហសីតេ, លោកន្តវេ យំ អសុវេសុ ទុក្ខំ;
ន តំ ភវេ តត្ថ ន ចស្ស ជាតិ, យតោ អយំ ជាតិ តតោបិ ទុក្ខា” តិ។ (វិភ.
អដ្ឋ. ១៩១; វិសុទ្ធិ. ២.៥៤១);

មាទុសិកំ ទុក្ខន្តិ មនុស្សេសុ វេទពន្ធនាទិកំ ទុក្ខំ។ គព្ពោក្កន្តិមូលកំ ទុក្ខន្តិ
“អយញ្ញិ សត្តោ មាតុកុច្ឆិម្ហំ និព្ពត្តមាណោ ន ខុប្បលបទុមបុណ្ណាវិកាទីសុ
និព្ពត្តតី” តិអាទិនា នយេន យំ ជាតិទុក្ខំ វុត្ថំ, ឥទំ តាវ គព្ពោក្កន្តិមូលកំ ទុក្ខំ
អន្ធទិ។ គព្ពេ បិទិមូលកំ ទុក្ខន្តិ យំ បន “សោ មាតុ សហសា
ឧបក្ខលនគមននិសីទនា” តិអាទិនា នយេន យំ តិព្ពំ ទុក្ខំ វុត្ថំ, ឥទំ គព្ពេ
បិទិមូលកំ ទុក្ខំ អន្ធទិ។ គព្ពា វុដ្ឋានមូលកំ ទុក្ខន្តិ “យំ បនស្ស មុឡ្ហគព្ពាយ
មាតុយា មិត្តាមច្ចសុហជ្ជាធិហិបិ អនស្សនាវហេ ទុក្ខប្បត្តិដ្ឋានេ” តិអាទិនា
នយេន យំ ទុក្ខំ វុត្ថំ, ឥទំ មាតុកុច្ឆិតោ ពហិ និក្ខន្ធមូលកំ ទុក្ខំ អន្ធទិ។ តេនេតំ
វុច្ចតិ -

“យញ្ញាបិ គូជនរកេវិយ មាតុគព្ភេ,
សន្តោវសំ ជិរមតោ ពហំ និក្ខមនញ្ច;
បប្បោតិ ទុក្ខមតិយោរមិទម្បំ នត្ថិ,
ជាតិវិនា ឥតិបិ ជាតិ អយញ្ញំ ទុក្ខា។

“កី ភាសិតេន ពហុនា ននុ យំ កុហិត្ថំ,
អត្ថិធិ កិត្តារិបិ ទុក្ខមិទំ កនាថិ;
នេវត្ថិ ជាតិវិហោ យទតោ មហេសិ,
ទុក្ខាតិ សព្វបឋមំ ឥមមាហា ជាតិ”ន្តិ។ (វិភ. អដ្ឋ. ១៩១; វិសុទ្ធិ. ២.៥៤១);

ជាតស្សបនិពន្ធកំ ទុក្ខន្តិ ជាតស្ស ឧបនិពន្ធនំ

ឆ្ពានលេបនខាទនបិវនាទិជគ្គនទុក្ខំ អន្ទេតិ។ ជាតស្ស បរាធម្មយុកំ ទុក្ខន្តិ
បរស្ស អញ្ញាស្ស អាយត្តំ ឥស្សរិយទុក្ខំ អន្ទេតិ។ “សព្វំ បរវសំ ទុក្ខ”ន្តិ ហិ វុត្តំ។
អត្ថបក្កមំ ទុក្ខន្តិ យំ អត្ថនាវ អត្ថានំ វេទន្តស្ស អចេលកវតាទិវសេន
អាតាបនបរិតាបនាទុយោកមនុយុត្តស្ស កោជវសេន អភុញ្ញន្តស្ស ឧត្តន្តស្ស
ច ទុក្ខំ ហោតិ, ឥទំ អត្ថបក្កមំ ទុក្ខំ អន្ទេតិ។ បរុបក្កមំ ទុក្ខន្តិ យំ បរតោ
វេទនាទិជិ អនុកវន្តស្ស ឧប្បជ្ឈតិ, ឥទំ បរុបក្កមំ ទុក្ខំ អន្ទេតិ។ ទុក្ខទុក្ខន្តិ
កាយិកចេតសិកា ទុក្ខា វេទនា សភាវតោ ច នាមតោ ច ទុក្ខត្ថា ទុក្ខទុក្ខំ,
ឥទំ ទុក្ខទុក្ខំ អន្ទេតិ។ សង្ខារទុក្ខន្តិ ឧបេក្ខាវេទនា ចេវ អវសេសា ច
តេភូមកសង្ខារា ឧទយព្ពយបិធឿតត្ថា សង្ខារទុក្ខំ, ឥទំ សង្ខារទុក្ខំ អន្ទេតិ។
វិបរិណាមទុក្ខន្តិ សុខវេទនាវិបរិណាមទុក្ខស្ស ហេតុតោវិបរិណាមទុក្ខំ,
ឥទំវិបរិណាមទុក្ខំ អន្ទេតិ។

មាតុមរណាន្តិ មាតុយា មរណំ។ បិតុមរណាន្តិ បិតុនោ មរណំ។
ភាតុមរណាន្តិ ជេដ្ឋកនិដ្ឋភាត្វនំ មរណំ។ ភគិនិមរណាន្តិ ជេដ្ឋកនិដ្ឋភគិនិនំ

មរណាំ។ បុត្តមរណាន្តិ បុត្តានំ មរណាំ។ ដីតុមរណាន្តិ ដីត្វនំ មរណាំ។
ព្រាតិព្យសនំ ទុក្ខន្តិ ព្រាតិនំ ព្យសនំ, ចោរ រោគកយាធិហិ ព្រាតិក្ខយោ,
ព្រាតិវិទាសោតិ អត្តោ។ តេន ព្រាតិព្យសនេន ដុដ្ឋស្ស អដ្ឋោត្ថជស្ស
អភិក្ខតស្ស ឧប្បន្នំ ទុក្ខំ ព្រាតិព្យសនំ ទុក្ខំ, តំ ព្រាតិព្យសនំ ទុក្ខំ អន្ធនិ។
សេសេសុបិ ឯសេវ នយោ។ អយំ បន វិសេសោ - ភោគានំ ព្យសនំ
ភោគព្យសនំ, រាជចោរាធិវសេន ភោគក្ខយោ, ភោគវិទាសោតិ អត្តោ។
វុត្តនយេន តំ ភោគព្យសនំ ទុក្ខំ អន្ធនិ។ រោគព្យសនន្តិ រោគោ ឯវ ព្យសនំ
រោគព្យសនំ។ រោគោ ហិ អាហារក្យំ ព្យសតិ វិទាសេតីតិ ព្យសនំ, វុត្តនយេន តំ
រោគព្យសនំ ទុក្ខំ អន្ធនិ។ សីលព្យសនំ ទុក្ខន្តិ សីលស្ស ព្យសនំ សីលព្យសនំ,
ទុស្សីល្យស្សេតំ នាមំ។ វុត្តនយេន តំ សីលព្យសនំ ទុក្ខំ អន្ធនិ។ សម្មាធិដ្ឋិ
វិទាសយមាធា ឧប្បន្នា ធិដ្ឋិយេវ ព្យសនំ ធិដ្ឋិព្យសនំ, វុត្តនយេន តំ ធិដ្ឋិព្យសនំ
ទុក្ខំ អន្ធនិ។ ឯត្ថ ច បុរិមានិ ទ្វេ អនិប្បន្នានិ, បច្ឆិមានិ តីណិ និប្បន្នានិ
តិលក្ខណាហតានិ។ បុរិមានិ ច តីណិ នេវ កុសលានិ នាកុសលានិ។
សីលធិដ្ឋិព្យសនទ្វយំ អកុសលំ។

យថាតិ ឱបម្មេ។ ភិន្នំ នាវន្តិ សិចិលពន្ធនំ នាវំ, ជជ្ឈីវិក្ខតំ វា បទរុក្ខាជិមំ វា។
ទកមេសិន្តិ ឧទកទាយី ឧទកប្បវេសនី។ តតោ តតោ ឧទកំ អន្ធនីតិ តតោ
តតោ ភិន្នជ្ជានតោ ឧទកំ បរិសតិ។ បុរតោបីតិ នាវាយ បុរិមភាគតោបិ។
បច្ឆតោបីតិ តស្សា បច្ឆិមភាគតោបិ។ ហេដ្ឋតោបីតិ អដោភាគតោបិ។
បស្សតោបីតិ ឧកយបស្សតោបិ។ យំ អន្តរន្តរា ន វុត្តំ, តំ ចាថានុសារេន
វេទិតព្ពំ។

តស្មា កាយគតាសតិអាធិការ្យនាយ ជន្ត, សទាសតោ ហុត្វា
វិក្ខម្ពនសមុច្ឆេទវសេន រូចាធិសុ វត្ថុកាមេសុ សព្ពប្បការម្មិ កិលេសកាមំ

បរិវេណ្ឌោ កាមាធិ បរិវេណ្ឌយ្យ។ ឯវំ តេ កាមេ បហាយ តប្បហានករមគ្គេនេ
ចតុត្ថិធម្មំ ឌីយំ តវេយ្យ តវិតុំ សក្កុណោយ្យ។ តតោ យថា បុរិសោ គរុកំ នារំ
ឧទកំ សិញ្ញាត្វាលហុកាយ នារាយ អប្បកសិវេនេវ ចារត្វ ភវេយ្យ ចារំ
គច្ឆេយ្យ, ឯវមេវ អត្តការំ នារំ កិលេសូទកគរុកំ សិញ្ញាត្វាលហុកេន
អត្តភាវេន ចារត្វ ភវេយ្យ។ សព្វធម្មចារំ និព្វានំ គតោ ភវេយ្យ,
អរហត្តប្បត្តិយា គច្ឆេយ្យ អនុចាធិសេសាយ និព្វានធាតុយា បរិនិព្វានោនាតិ
អរហត្តនិក្ខេដេន ទេសនំ និដ្ឋាបេសិ។

តស្មាតិ យស្មា ជាតិអាទិកំ ទុក្ខំ ឯតំ បុគ្គលំ អន្លេតិ, តស្មា។ តំការណា
តំហេតុតិអាទិសុបិ ឯសេវ នយោ។ យស្មា វុត្តប្បការទុក្ខំ ឯតំ អន្លេតិ,
តំហេតុ។ យស្មា អន្លេតិ តប្បច្ចយា, យស្មា អន្លេតិ តំនិទានន្តិ ឯវំ បទយោជនា
កាតព្វា។ ហេតុតិអាទិនិ ការណាវេវចនាធិ។ ការណាញ៉ា តេន តស្ស ដលំ
ហិរោតិ បវត្តតីតិ ហេតុ។ តំ តំ បដិច្ច ដលំ ឯតិ បវត្តតីតិ បច្ចយោ។ “ហន្ត នំ
គណ្ហោថា”តិ ទស្សន្តំវិយ អត្តនោ ដលំ និទេតីតិ និទានំ។

“តំការណាតិ អការណានិក្ការណាបដិសេដោ។ តំហេតុតិ
អហេតុមហាក្ខតហេតុបដិសេដោ។ តប្បច្ចយាតិ អប្បច្ចយេន សទ្ធិ
អសាធារណាបច្ចយបដិសេដោ។ តំនិទានាតិ អនិទានេន សហ
អាគមាធិគមនិទានបដិសេដោ”តិ ឯវមេកេ វណ្ណយន្តិ។ ឯតំ អាទិនំ
សម្បស្សមាណោតិ ឯតំ វុត្តប្បការំ ឧបទ្ទំវិបស្សនាញាណោន សម្មា
បស្សមាណោ ទក្ខមាណោ។

សទាតិ មូលបទំ។ បុន សទាតិ អត្ថបទំ។ សទាតិ សព្វទិវសេ។ សព្វទាតិ
សព្វស្មី កាលេ។ សព្វកាលន្តិ បុព្វល្អាទិសព្វកាលំ។ និច្ចកាលន្តិ ទិវសេ
ទិវសេ។ ធុវកាលន្តិ អព្ពោច្ឆិកាលំ។ សតតន្តិ និវន្តំ។ សមិតន្តិ ឯកិក្ខតំ។

អញ្ជើញកិណ្ឌន្តិ អញ្ជើញ អសម្មិស្សំ។ ចោម្ពានុចោម្ពន្តិ បដិចាជិយា យជិតំ
“ចោម្ពានុចោម្ពន្តិ អវិរាជិតំ ឧបជ្ជាតិ” តិអាធិសុ (សំ. និ. ៥.១១១៥) វិយ។
ឧទក្ខមិកជាតន្តិ និព្វត្តឧទកឧមិទរង្គំវិយ។ អវីចិតិ អវិរឡំ។ សន្តតិ
អនុបច្ឆន្តំ។ សហិតន្តិ យជិតំ ឯកក្ខតំ វា “សហិតំ មេ, អសហិតំ តេ” តិអាធិសុ
(ធិ. និ. ១.២០២) វិយ។ ជស្សិតន្តិ ជុសិតំ “និវាតេ ជុសិតគ្គលេ” តិអាធិសុ វិយ។
បុរេភត្តំ បច្ឆាភត្តន្តិ ទ្វេ បទានិ ធិវាកាលវិភាគវសេន។ បុរិមំ យាមំ មជ្ឈិមំ
យាមំ បច្ឆិមំ យាមន្តិ តីណិ វត្តិវិភាគវសេន។ កាឡេ ដុណ្ហាតិ
អឡមាសវសេន។ វស្សេ... បេ... គិម្ពតិ តីណិ ឧតុវសេន។ បុរិមេ
វយោឡន្តេ... បេ... បច្ឆិមេ វយោឡន្តេ តីណិ វយោវិភាគវសេន វុត្តានីតិ
ញាតត្ថំ។

សតោតិ ចតុហិ ការណេហិ សតោ។ “កាយេ
កាយានុបស្សនាសតិបដ្ឋានំ ភាវេន្តោ សតោ” តិអាធិនិ “ឯវំ សមុច្ឆេទតោ
កាមេ បរិវេជ្ជយ្យ” តិ បរិយោសានានិ វុត្តត្តានេវ។ អបិ ច សត្តត្តា សតោតិ
តីសុ វត្ថុសុ សត្តភាវេន វា តយោ កិលេសេ បដិក្កមាបេតុំ សត្តិភាវេន វា
សតត្តា សតោ។ សន្តត្តាតិ កិលេសោបក្កិលេសេ បលាបេត្វា ហានេន ច
អារម្មណេន ច បមោចេត្វា សន្តត្តា សតោ។ សមិតត្តាតិ
ឥដ្ឋជលធាយកបុញ្ញេន ច អនិដ្ឋជលធាយកចាបេន ច សមិតត្តា សតោ។
សន្តធម្មសមន្មាគតោតិ សប្បវិសធម្មេ ភជនតោ ពុទ្ធាធិអរិយបុគ្គលេ
សេវនតោ សន្តធម្មសមន្មាគតត្តា សតោ។

វត្ថុកាមេ បរិជានិត្វាតិ ឯតេ វុត្ថប្បការេ តេក្ខមកេ វត្ថុកាមេ
តីរណបរិញ្ញាយ ជានិត្វា។ បហាយាតិ កិលេសកាមេ បហានបរិញ្ញាយ
បរិច្ចជិត្វា។ បដហិត្វាតិ ធម្មត្វា។ កី កចវរំ វិយ បិដកេនាតិ? ន ហិ, អបិ ច ខោ

តំរិលោទេត្វា តវិត្វាវិជ្ជិត្វា នីហិត្វា។ កី ពលិតទុមិវ បតោទេនាតិ? ន ហិ, អថ
ខោ តំ ព្យង្គិ កវិត្វាវិគតន្តំ កវិត្វា។ យថាស្ស អន្លាបិ នាវសិស្សតិ, អន្តមសោ
ភង្គមត្តម្បិ, តថា តំ កវិត្វា។ កថំ បន តំ តថា កតន្តិ? អនការំ គហេត្វា អនុ
អការំ គមេត្វា។ សមុច្ឆេទប្បហានេន យថា សមុច្ឆិន្ទា ហោតិ, តថា កវិត្វាតិ
វុត្តំ ហោតិ។ ឯស នយោ កាមច្ឆន្ទនីវរណាទីសុ។

កាមោយន្តិអាទីសុ បញ្ចកាមគុណិករាគោ អវសីទនជ្ជេន “កាមោយោ” តិ
វុច្ឆតិ។ ភវោយោតិ រូចារូបភវេសុ ធន្តរាគោ ឈាននិកន្តិ ច។ ទិដ្ឋោយោតិ
សស្សតទិដ្ឋាទិសហគតា ភវេ បត្តនាយេវ, ទិដ្ឋោយោ ភវោយេ ឯវ សមោធានំ
គច្ឆតិ។ អវិជ្ជោយោ ចត្វសុ សច្ចេសុ អញ្ញាណំ។ តត្ថ កាមគុណា អស្សនតោ
មនសិ ករោតោ អនុប្បន្នោ ច កាមោយោ ឧប្បជ្ជតិ, ឧប្បន្នោ ច កាមោយោ
សំវឿតិ។ មហាគ្គតធម្មេ អស្សនតោ មនសិ ករោតោ អនុប្បន្នោ ច ភវោយោ
ឧប្បជ្ជតិ, ឧប្បន្នោ ច សំវឿតិ។ តេភូមកធម្មេសុ ចតុវិបល្លាសបទដ្ឋានភាវេន
អនុប្បន្នោ ច អវិជ្ជោយោ ឧប្បជ្ជតិ, ឧប្បន្នោ ច សំវឿតីតិ វេទិតព្ពោ។
វុត្តនយបច្ឆនិកតោ សុក្កបក្ខោវិត្តាវេតព្ពោ។

អប្បណិហិតវិមោក្ខំ បដិបន្នោ កាមោយំ, អនិមិត្តវិមោក្ខំ បដិបន្នោ
ភវោយំ, សុញ្ញតវិមោក្ខំ បដិបន្នោ អវិជ្ជោយញ្ច តវេយ្យ។ បឋមមគ្គវសេន
តវេយ្យ, ទុតិយមគ្គវសេន ឧត្តវេយ្យ, តតិយមគ្គវសេន បតវេយ្យ,
ចតុត្ថមគ្គវសេន សមតិក្កមេយ្យ, ជលវសេន វីតិវត្តេយ្យាតិ។ អថ វា
“កាមោយវសេន តវេយ្យ, ភវោយវសេន ឧត្តវេយ្យ, ទិដ្ឋោយវសេន បតវេយ្យ,
អវិជ្ជោយវសេន សមតិក្កមេយ្យ, សញ្ញោយវសេន វីតិវត្តេយ្យ” តិ ឯវមេកេ
វណ្ណាយន្តិ។

គរុកន្តិន សល្លហុកំ។ ភារិកន្តិ ភារកណ្ណំ ឯត្ថ ឋបយន្តិតិ ភារិកំ។ ឧទកំ
សិទ្ធាតិ ឧទកំ សិទ្ធាត្វា។ ឱសិទ្ធាតិ អតិរកំ សិទ្ធាត្វា។ ធម្មតាតិ ចាតត្វា។
លហុកាយាតិ សល្លហុកាយ។ ទិប្បន្តិ ស័យំ។ លហុន្តិ តំខណំ។
អប្បកសិរេនេវាតិ និទុក្ខេនេវ។ ចារំ វុច្ឆតិ អមតំ និព្វានន្តិ សក្កាយឱរតោ
ចារក្ខតំ ចារំ។ តណ្ហាវានតោ និក្ខន្ធនំ និព្វានំ កជីយតិ។ យោសោតិ យោ ឯសោ។
សត្តសម្មាសមថោតិអាទិ សត្តំ និព្វានមេវ។ យស្មា ហិ តំ អាគម្ម
សត្តសម្មាវិប្បន្តិតានិ សមន្តិ វ្យាបសមន្តិ, តស្មា “សត្តសម្មាសមថោ”តិ វុច្ឆតិ។
យស្មា ចេតំ អាគម្ម សព្វេ ឧបជយោ បដិជិស្សជ្ជា ហោន្តិ, សព្វា តណ្ហា ទីយន្តិ,
សព្វេ កិលេសវដ្ឋាវិវដ្តន្តិ, សត្តំ ទុក្ខំ និរុជ្ឈតិ, តស្មា “សត្តបដិបដិជិស្សត្ថោ,
តណ្ហាគ្គយោ, វិរាគោ, និរោធា”តិ វុច្ឆតិ។ យា បនេសា តណ្ហា ភវេនភរំ, ជលេន
វា សទ្ធិ កម្មំ វិនតិ សំសិព្វតីតិ កត្វា វានន្តិ វុច្ឆតិ, តតោ និក្ខន្ធនំ វានតោតិ
និព្វានំ។ ចារំ គន្ធទ្បន្តិ និមិត្តវសេន ឯកតោ វុជ្ជានគោត្រភុញ្ញាលោន
និព្វានចារំ ចាបុណោយ្យ។ អធិគន្ធទ្បន្តិ និមិត្តបវត្ថុហិ
ឧកតោវុជ្ជានមគ្គញ្ញាលោន និព្វានចារំ វិសេសេន ចាបុណោយ្យ។ ដុសេយ្យ
និព្វានាវម្ពណាជលចិត្តវសេន និព្វានចារំ ដុសេយ្យ។ សន្និកវេយ្យ គុណវសេន
ដុសិទ្ធា បច្ឆវេក្ខណញ្ញាលោន និព្វានចារំ បច្ឆក្ខំ កវេយ្យ។ អថ វា
“បឋមមគ្គេន ចារំ គន្ធទ្បន្តិ, ទុតិយេន អធិគន្ធទ្បន្តិ, តតិយេន ដុសេយ្យ,
ចតុត្ថេន សន្និ កវេយ្យ”តិ ឯវមេកេ វណ្ណាយន្តិ។ យោបិ ចារំ គន្ធកាមោតិ យោ
កោចិ វិបស្សនាញ្ញាលោ បិតោ បុគ្គលោ និព្វានចារំ គន្ធកាមោ, សោបិ អវស្សំ
តត្ថ គមិស្សតីតិ ចារក្ខ។ វុត្ថញ្ញោតំ - “ឱតិណ្ណោម្ពិ ជាតិយា ជរាយ មរណោន
សោកេហិ បរិទេវេហិ ទុក្ខេហិ ទោមនស្សេហិ ឧបាទាយសេហិ”តិអាទិ។
បុព្វភាគេ អជ្ឈាសយវសេន វិបស្សនាយោគេន ច, សោបិ ចារក្ខ ឆាម។ យោបិ
ចារំ គន្ធតីតិ យោបិ មគ្គសមន្តី និព្វានចារំ គន្ធតីតិ, សោបិ ចារក្ខ ឆាម។ យោបិ

ចារំ គតោតិ យោបិ មគ្គេន កិច្ចំ និដ្ឋាបេត្វា ជលេ បិតោ និព្ពានចារំ ផ្ដុតោ,
សោបិ ចារក្ខនាម។

តំ ជិនវចនេន ធស្សេតុំ “វុត្តម្បិ ហេតុំ ភគវតោ - តិណ្ណោ ចារផ្ដុតោ ជលេ
តិដ្ឋតិ ព្រាហ្មណោ” តិអាទិមាហ។ អភិញ្ញាចារក្ខតិ អធិគតេន ព្រាណេន
ព្រាតបរិញ្ញាយ និព្ពានចារំ គន្ថកាមោ គច្ឆតិ, គតោតិ ចារក្ខ។ បរិញ្ញាចារក្ខតិ
សព្វធម្មានំ តីរណបរិញ្ញាយ សមតិក្កមិត្វា វុត្តនយេន ចារក្ខ។ បហានចារក្ខតិ
សមុទយបក្ខិកានំ កិលេសានំ បហានបរិញ្ញាយ សមតិក្កមិត្វា វុត្តនយេន
ចារក្ខ។ យោ ហិ សព្វធម្មំ បរិជាធាតិ, សោ តីហិ បរិញ្ញាហិ បរិជាធាតិ
ព្រាតបរិញ្ញាយ តីរណបរិញ្ញាយ បហានបរិញ្ញាយាតិ។ តត្ថ កតមា
ព្រាតបរិញ្ញា? សព្វធម្មំ ជាធាតិ “ឥមេ អដ្ឋតិកា, ឥមេ ពាហិរា, ឥទមស្ស
លក្ខណំ, ឥមា និ រសបច្ចុបដ្ឋានបទដ្ឋានានី” តិ, អយំ ព្រាតបរិញ្ញា។ កតមា
តីរណបរិញ្ញា? ឃំ ព្រាតំ កត្វា លព្ពមានវសេន សព្វធម្មំ តិរេតិ “អនិច្ចតោ
ទុក្ខតោ រោគតោ” តិអាទិនា (សំ. និ. ៣.១២២), អយំ តីរណបរិញ្ញា។ កតមា
បហានបរិញ្ញា? ឃំ តីរយិត្វា អគ្គមគ្គេន ធម្មេសុ ធន្ធាកំ បជហតិ, អយំ
បហានបរិញ្ញាតិ។ ឥមា បរិញ្ញាយោ សន្ធាយ “សោ អភិញ្ញាចារក្ខ បរិញ្ញាចារក្ខ
បហានចារក្ខ” តិ អាហ។

ការវាចាចារក្ខតិ ការវាចាយ កោដិ បត្វា មគ្គវសេន និព្ពានចារំ គតោ។
សន្និកិរិយាចារក្ខតិ ជលនិព្ពានវសេន សន្និ កិរិយាជលនិព្ពានចារំ គតោ។
សមាបត្តិចារក្ខតិ អដ្ឋន្នំ សមាបត្តិនំ ចារំ បត្តោ។ សព្វធម្មានន្និ
បញ្ចក្ខន្ធាទិសព្វធម្មានំ។ សព្វទុក្ខានន្និ ជាតិទុក្ខាទិសព្វទុក្ខានំ។
សព្វកិលេសានន្និ កាយទុច្ចរិតាទិសព្វកិលេសានំ។ អរិយមគ្គានន្និ
សោតាបត្តិមគ្គាទិចតុន្នំ អរិយមគ្គានំ។ និរោធស្សាតិ និព្ពានស្ស។

សព្វសមាបត្តិនន្តិ សព្វាសម្មិ អដ្ឋន្តរូចារូបសមាបត្តិនំ។ សោតិ សោ អរិយោ។
វសិប្បត្តោតិ វសិការប្បត្តោ។ អថ វា កន្តការំ ឥស្សរិយការំ និប្បន្នការំ បត្តោ។
ចារមិប្បត្តោតិ ចារមិតិ អវសានំ និដ្ឋានំ, ឧត្តមការំ វា តំ បត្តោ។ កត្ត បត្តោតិ
អាហា “អរិយស្មី សីលស្មី”ន្តិអាទិ។ តត្ថ អរិយស្មី សីលស្មីន្តិ និទ្ទោសេ សីលស្មី។
អរិយស្មី សមាធិស្មីន្តិ និទ្ទោសេ សមាធិស្មី។ អរិយាយ បញ្ញាយាតិ និទ្ទោសាយ
បញ្ញាយ។ អរិយាយ វិមុត្តិយាតិ និទ្ទោសាយ ដលវិមុត្តិយា។ បុរិមេន
វាចាកម្មន្តាជីវា គហិតា, ធុតិយេន វាយាមសតិសមាធយោ គហិតា, តតិយេន
វិតក្កសម្មាធិដ្ឋិយោ គហិតា, ចតុត្ថេន តំសម្បយុត្តា សេសធម្មា គហិតាតិ
វេទិតញ្ច។

អន្តគតោតិ មគ្គេន សម្ពាវលោកន្តំ គតោ។ អន្តប្បត្តោតិ តមេវ លោកន្តំ
ដលេន បត្តោ។ កោដិគតោតិ មគ្គេន សម្ពាវកោដិ គតោ។ កោដិប្បត្តោតិ
តមេវ កោដិ ដលេន បត្តោ។ បរិយន្តគតោតិ មគ្គេន
ខន្ធាយតនាធិលោកបរិយន្តំ បរិច្ឆេទំ បរិវដ្តមំ កត្វា គតោ។ បរិយន្តប្បត្តោតិ
តមេវ លោកំ ដលេន បរិយន្តំ កត្វា បត្តោ។ វោសានគតោតិ មគ្គេន អវសានំ
គតោ។ វោសានប្បត្តោតិ ដលេន អវសានំ បត្តោ។ តាណាគតោតិ មគ្គេន
តាយនំ គតោ។ តាណាប្បត្តោតិ ដលេន តាយនំ បត្តោ។ លេណាគតោតិ មគ្គេន
និលីយនំ គតោ។ លេណាប្បត្តោតិ តំ ដលេន និលីយនំ បត្តោ។ សរណាគតោតិ
មគ្គេន បតិដ្ឋំ គតោ។ សរណាប្បត្តោតិ ដលេន សរណំ បត្តោ។ អភយគតោតិ
មគ្គេន និព្ពយំ គតោ។ អភយប្បត្តោតិ ដលេន និព្ពយំ និព្ពានំ បត្តោ។
អដ្ចតគតោតិ បុតិវិវហិតំ និព្ពានំ មគ្គេន គតោ។ អដ្ចតប្បត្តោតិ តំ ដលេន
បត្តោ។ អមតគតោតិ មរណាវហិតំ និព្ពានំ មគ្គេន គតោ។ អមតប្បត្តោតិ តំ
ដលេន បត្តោ។ និព្ពានគតោតិ តណ្ហាវានតោ និក្ខន្តំ និព្ពានំ មគ្គេន គតោ។
និព្ពានប្បត្តោតិ តមេវ ដលេន បត្តោ។ សោ វុដ្ឋវាសោតិ សោ អរហា ធនសុ

អរិយវង្សសេសុ វសិ បរិវសិ វុជ្ជា វុជ្ជាតិ ច វុជ្ជវង្សោ។ ចិណ្ឌាចរណាតិ សីលេន
សហ អដ្ឋសុ សមាបត្តិសុ ចិណ្ឌាវសិ ចិណ្ឌាចរណា។ គតទ្វាតិ សំសារទ្វានំ
អតិក្កន្តោ។ គតទិសោតិ សុបិនន្តេនបិ អគតបុព្វំ និព្វានទិសំ គតោ។
គតកោដិកោតិ អនុចាទិសេសនិព្វានកោដិ គតោ ហុត្វា បិតោ។
ចាលិតព្រហ្មចរិយោតិ រក្ខិតព្រហ្មចរិយោ។ ឧត្តមទិដ្ឋិប្បត្តាតិ ឧត្តមំ សម្មាទិដ្ឋិ
បត្តោ។ បដិវិទ្យាកុប្បោតិ អកុប្បំ អចលនំ អរហត្តជលំ បដិវិជ្ជិត្វា បិតោ។
សច្ចិកតនិរោធាតិ និរោធំ និព្វានំ សច្ចិកត្វា បិតោ។

ទុក្ខំ តស្ស បរិញ្ញាតន្តិ តិវិធំ ទុក្ខំ តេន សមតិក្កមិត្វា បរិច្ឆន្នំ។
អភិញ្ញេយ្យន្តិ សភាវលក្ខណាវពោធរសេន សោភនេន អាភារេន ជានិតព្ពំ។
អភិញ្ញាតន្តិ អធិកេន ញាណេន ញាតំ។ បរិញ្ញេយ្យន្តិ
សាមញ្ញលក្ខណាវពោធរសេន កិច្ចសមាបន្ថវសេន ច ព្យាបិត្វា បរិជានិតព្ពំ។
បរិញ្ញាតន្តិ សមន្តតោ ញាតំ។ ភាវេតព្ពន្តិ វឌ្ឍេតព្ពំ។ សច្ចិកាតព្ពន្តិ បច្ចកំ
កាតព្ពំ។ ធុរិជា ហិ សច្ចិកិរិយា បដិលាភសច្ចិកិរិយា អារម្មណសច្ចិកិរិយា
ចាតិ។

ឧក្ខិត្តបលិយោតិ ឯត្ថ បលិយោតិ វុជ្ជមូលិកា អវិជ្ជា។ អយញ្ញំ ទុក្ខិបនដ្ឋេន
“បលិយោ”តិ វុច្ឆតិ។ តេនេស តស្ស ឧក្ខិត្តត្ថា “ឧក្ខិត្តបលិយោ”តិ វុត្តោ។
សំកិណ្ឌាបរិខោតិ បរិខា វុច្ឆតិ បុនព្ពវធាយកោ ភវេសុ ជាយនវសេន ចេវ
សំសរណាវសេន ច “ជាតិសំសារោ”តិ លទ្ធនាមានំ បុនព្ពវក្ខន្ធានំ បច្ចយោ
កម្មាភិសដ្ឋារោ។ សោ ហិ បុនប្បនំ ឧប្បត្តិករណាវសេន បរិក្ខិបិត្វា បិតត្ថា
“បរិខា”តិ វុច្ឆតិ។ តេនេស តស្ស សំកិណ្ឌាត្ថា វិកិណ្ឌាត្ថា “សំកិណ្ឌាបរិខោ”តិ
វុត្តោ។ អព្ពន្ធសិកោតិ ឯសិកាតិ វុជ្ជមូលិកា តណ្ហា។ អយញ្ញំ
គម្ពីរានុគតដ្ឋេន “ឯសិកា”តិ វុច្ឆតិ។ តេនេស តស្ស អព្ពន្ធត្ថា លុព្ពិត្វា

ធម្មតត្តា “អត្តន្ទ្រសិកោ” តិ វុច្ចតិ។ និរុត្តរធម្មតិ អត្តន្ទ្រ វុច្ចតិ ឱវម្ពាគជនកានិ
កាមភវេ ឧប្បត្តិបច្ចយានិ ឱវម្ពាគិយានិ។ ឯតានិ ហិ មហាករាជំវិយ នគរទ្វារំ
ចិត្តំ បិទហិត្វា បិតត្តា “អត្តន្ទ្រ” តិ វុច្ចតិ។ តេនេស តេសំ និរុត្តរធម្មតា ភិទ្ទត្តា
“និរុត្តរធម្មតា” តិ វុច្ចតិ។ អរិយោតិ និក្ខិលេសោ បរិសុទ្ធា។ បន្ទុដោតិ
ចាតិ តមានទ្វដោ។ បន្ទុកាវេតិ

ខន្ធការកិលេសការអភិសម្ព័ន្ធការបញ្ចកាមគុណភារា បន្ទា ឱវេបិតា
អស្សតិ បន្ទុកាវេ។ អបិ ច ឥធម មានការស្សេវ ឱវេបិតត្តា “បន្ទុកាវេ” តិ
អធិប្បតោ។ វិសំយុត្តោតិ ចត្វហិ យោគេហិ សត្តកិលេសេហិ ច វិសំយុត្តោ។
ឥធម បន មានយោគេនេវ វិសំយុត្តត្តា “វិសំយុត្តោ” តិ អធិប្បតោ។

ឯត្រាវតា ថេវេន មគ្គេន កិលេសេ ខេបេត្វា និរោធសយនវរគតស្ស
ឱណាសវស្ស និព្វានាម្ពណំ ជលសមាបត្តិ អប្បេត្វាវិហារណាកាលោ
នស្សតោ។ យថា ហិ ទ្វេ នគរានិ ឯកំ ចោរនគរំ, ឯកំ ខេមនគរំ។ អថ ឯកស្ស
មហាយោធស្ស ឯវំ ឥច្ឆា ឧប្បន្នេយ្យ “យាវិមំ ចោរនគរំ តិដ្ឋតិ, តាវ ខេមនគរំ
ភយតោ ន មុច្ចតិ។ ចោរនគរំ អនគរំ ករិស្សមី” តិ សន្នាហំ កត្វា ខត្តំ
គហេត្វា ចោរនគរំ ឧបសម្ព័ន្ធិត្វា នគរទ្វារេ ឧស្សបិតេ ឯសិកត្តម្ពេ ខត្តេន
ធិន្ទិត្វា សទ្ធិ ទ្វារពាហាហិ ករាជំ ភិទ្ទិត្វា បលិយំ ឧត្តិបិត្វា ចាការំ ភិទ្ទន្នោ បរិទំ
សំកិរិត្វា នគរសោភនត្ថាយ ឧស្សបិតេ ធរដេ ចាតេត្វា នគរំ អគ្គិណាយាបេត្វា
ខេមនគរំ បរិសិត្វា ឧបរិចាសាធមារុយ្ហ ញាតិគណបរិវុតោ សុវសភោជនំ
ភុញ្ញេយ្យ។ ឯវំ ចោរនគរំ វិយ សក្កាយោ, ខេមនគរំ វិយ និព្វានំ, មហាយោធ�ោ
វិយ យោគាវចរោ។ តស្សេវំ ហោតិ “យាវ សក្កាយវដ្ឋំ វដ្ឋតិ, តាវ
ទ្ធិត្តិសកម្មការណេហិ អដ្ឋនុវតិរោគេហិ បញ្ចវិសតិមហត្ថយេហិ ច បរិមុច្ចនំ
នត្តិ” តិ។ សោ មហាយោធាវិយ សន្នាហំ សីលសន្នាហំ កត្វា បញ្ញាតិណ្ឌាខត្តំ
គហេត្វា ខត្តេន ឯសិកត្តម្ពេ វិយ អរហត្តមគ្គេន តណ្ហាសិកំ ធិន្ទិត្វា, សោ

យោធា សន្ទរពាហកំ នគរកវាជំរិយ បញ្ចោរម្កាតិយសំយោជនគ្គឡំ
ឧត្តរាជត្វា, សោ យោធា បលិយំរិយ អវិជ្ជាបលិយំ ឧត្តិបិត្វា, សោ យោធា
ចាការំ ភិទ្ទន្តោ បរិទំរិយ កម្មាភិសន្តិចាការំ ភិទ្ទន្តោ ជាតិសំសារបរិទំ
សំកិរិត្វា, សោ យោធា នគរសោភនត្ថាយ ឧស្សបិតេ ជជេរិយ មានទ្ធដេ
ចាតេត្វា សក្កាយនគរំ លាបេត្វា, សោ យោធា ខេមនគរំ បរិសិត្វា
ឧបរិចាសានេ សុរសភោជនំ ភុញ្ញន្តោរិយ និព្វាននគរំ បរិសិត្វា
អមតនិរោធារម្មណំ ជលសមាបត្តិសុខំ អនុភវមាណោ កាលំ វីតិនាមេតិ។
វុត្តញ្ញោតំ ភគវតា (អ. និ. ៥.៧១) -

“កថញ្ច, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុ ឧត្តិត្ថបលិយោ ហោតិ? ឥធន, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុនោ
អវិជ្ជា បហីនា ហោតិ ឧច្ឆិទ្ធមូលា តាលាវត្ថុកតា អនភាវំកតា អាយតី
អនុប្បាទធម្មា។ ឯវំ ខោ, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុ ឧត្តិត្ថបលិយោ ហោតិ។

“កថញ្ច, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុ សំកិល្លាបរិខោ ហោតិ? ឥធន, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុនោ
ចោនោភវិកោ ជាតិសំសារោ បហីនោ ហោតិ... បេ... ឯវំ ខោ, ភិក្ខុវេ,
ភិក្ខុ សំកិល្លាបរិខោ ហោតិ។

“កថញ្ច, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុ អព្ពន្ធឿសិកោ ហោតិ? ឥធន, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុនោ
តណ្ហា បហីនា ហោតិ... បេ... ឯវំ ខោ, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុ អព្ពន្ធឿសិកោ
ហោតិ។

“កថញ្ច, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុ និវត្តន្នោ ហោតិ? ឥធន, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុនោ
បញ្ចោរម្កាតិយានិ សំយោជនានិ បហីនានិ ហោតិ... បេ... ឯវំ ខោ, ភិក្ខុវេ,
ភិក្ខុ និវត្តន្នោ ហោតិ។

“ក៏បញ្ជាក់, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុ អរិយោ បន្តទូលោ បន្តការពារវិសមុយុត្តោ ហោតិ? ឥធន, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុនោ អស្មីមា នោ បហីនោ ហោតិ ឧច្ឆិទ្ធមូលោ តាលាវត្ថុកតោ អនភាវកតោ អាយតី អនុប្បាទធម្មោ។ ឯវំ ខោ, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុ អរិយោ បន្តទូលោ បន្តការពារវិសមុយុត្តោ ហោតិ (អ. និ. ៥.៧១)។

“ឯវំ វិមុត្តចិត្តំ ខោ, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុ សឥន្ទា នេវា សព្វហ្មកា សបជាបតិកា អន្ទេសំ នាធិកច្ឆន្តិ ‘ឥទំនិស្សិតំ តថាគតស្ស វិញ្ញាណា’”ន្តិ (ម. និ. ១.២៤៦)។

បញ្ចង្គិវប្បហីនោតិ កាមច្ឆន្ទាធិបញ្ចង្គានិ វិវិដេហិ ឧចាយេហិ បដហិត្វា បិតោ។ វុត្តញ្ញោតំ -

“ក៏បញ្ជាក់សោ, ភិក្ខុ បញ្ចង្គិវប្បហីនោ ហោតិ? ឥធនវុសោ, ភិក្ខុនោ កាមច្ឆន្ទោ បហីនោ ហោតិ, ព្យាចានោ បហីនោ ហោតិ, ជិនមិទ្ធិំ បហីនំ ហោតិ, ឧទុច្ឆកុក្កុច្ឆំ បហីនំ ហោតិ, វិចិកិច្ឆា បហីនោ ហោតិ។ ឯវំ ខោ, អាវុសោ, ភិក្ខុ បញ្ចង្គិវប្បហីនោ ហោតិ”តិ (ធិ. និ. ៣.៣៤៨, ៣៦០)។

ធម្មង្គ្គសមន្នាគតោតិ ធនំ អង្គានំ បូរេត្វា ធនុ ធាវេសុ រូចានិ អារម្មណេ បដិឃានុនយំ វដ្ឋេត្វា ឧបេក្ខាវសេន សតោ សម្មជាតោ ហុត្វា វិហារណាវសេន ធម្មង្គានិ បូរេត្វា បរិបុណ្ណំ កត្វា បិតត្វា “ធម្មង្គ្គសមន្នាគតោ”តិ វុត្តោ។ វុត្តញ្ញោតំ -

“ក៏បញ្ជាក់សោ, ភិក្ខុ ធម្មង្គ្គសមន្នាគតោ ហោតិ? ឥធនវុសោ, ភិក្ខុ ចក្កនា រូបំ ធិស្វា នេវ សុមនោ ហោតិ ន ធម្មនោ, ឧបេក្ខកោ វិហារតិ សតោ សម្មជាតោ។ សោតេន សទ្ធិំ សុត្វា... ខេ... ឃានេន គន្ធី ឃាយិត្វា, ជីវ្ហាយ វសំ សាយិត្វា, កាយេន ដោជ្ជត្ថំ ផុសិត្វា, មនសា ធម្មំ វិញ្ញាយ នេវ

សុមនោ ហោតិ ន ទុម្ពនោ, ឧបេក្ខកោ វិហរតិ សតោ សម្មជាតោ។ ឯវំ
ខោ, អារុសោ, ភិក្ខុ ធម្មវត្ថុសមន្មាគតោ ហោតី”តិ (ធិ. និ. ក. ក. ៤៨,
៣៦០)។

ឯការក្លោតិ សតិអារក្ខេន ឯកោ ឧត្តមោ អារក្ខោ អស្សតិ ឯការក្លោ។
វុត្តញ្ញោតំ -

“កថញ្ញារុសោ, ភិក្ខុ ឯការក្លោ ហោតិ? ឥធារុសោ, ភិក្ខុ សតារក្ខេន
ចេតសា សមន្មាគតោ វិហរតិ។ ឯវំ ខោ, អារុសោ, ភិក្ខុ ឯការក្លោ
ហោតី”តិ (ធិ. និ. ក. ក. ៤៨, ៣៦០)។

ចតុរាបស្សនោតិ បញ្ញាយ បដិសេវនបរិវដ្ឋនវិនោទនបដហានំ វសេន
ចតុន្នំ អបស្សយានំ ឥតោ ចិតោ ច អបរិវត្តមាណំ វសេន ចតុរាបស្សនោ,
តេសំ ចាបុណិត្វា បិតោ។ វុត្តញ្ញោតំ -

“កថញ្ញារុសោ, ភិក្ខុ ចតុរាបស្សនោ ហោតិ? ឥធារុសោ, ភិក្ខុ
សម្ពាយេកំ បដិសេវតិ, សម្ពាយេកំ បរិវដ្ឋតិ។ សម្ពាយេកំ វិនោទតិ,
សម្ពាយេកំ បដហតី”តិ អាទិនា (ធិ. និ. ក. ក. ៤៨, ៣៦០) នយេន
វិត្តារេតព្ភំ។

បណ្ឌន្នបច្ឆេកសច្ចាតិ “ឥទមេវ ទស្សនំ សច្ចំ, ឥទមេវ សច្ច”ន្តិ ឯវំ ចាជិឯក្កំ
គហិតត្តា បច្ឆេកសម្ពាតានិ ទិដ្ឋិសច្ចានិ បណ្ឌន្នានិ និហជានិ បហីនានិ
អស្សតិ បណ្ឌន្នបច្ឆេកសច្ចា។

សមវយសដ្ឋេសនោតិ ឯត្ថ អវយាតិ អន្ធា។ សដ្ឋាតិ វិស្សដ្ឋា។ សម្មា
អវយា សដ្ឋា ឯសនា អស្សតិ សមវយសដ្ឋេសនោ។ សម្មា

វិស្សជ្ជសព្ទឯសនោតិ អត្តោ។ កេវលីតិ បរិបុណ្ណោ។ វុសិតវាតិ
វុសិតព្រហ្មចរិយោ, គរុសំវាសេ អរិយមគ្គេបិ ធនសុ អរិយវាសេសុបិ
វុសិតវន្តោ។ ឧត្តមបុរិសោតិ ជីណាកិលេសត្តា វិសេសបុរិសោ អាជញ្ញាបុរិសោ។
បរមបុរិសោតិ ឧត្តមបុរិសោ, បរមំ វា បដិលាភំ បត្តត្តា ឧត្តមំ បត្តព្វំ
អរហត្តបដិលាភំ បត្តោ អនុត្តរុបុញ្ញក្ខេត្តត្វតោ ឧត្តមបុរិសោ, តេនេវត្ថេន
បរមបុរិសោ។ អនុត្តរំ សមាបត្តិ សមាបដ្ឋិតុំ អមតំ បដិលាភំ បត្តត្តា
បរមបត្តិប្បត្តោ។ អថ វា “យវាវាសេ អាធិនំ សញ្ញានិទ្ធា សាសនបរិសនវសេន
ឧត្តមបុរិសោ។ អត្តភាវេ អាធិនំ សញ្ញានិទ្ធា វិបស្សនាបរិសនវសេន
បរមបុរិសោ។ កិលេសេ អាធិនំ សញ្ញានិទ្ធា អរិយក្ខមន្តំ បរិដ្ឋោ
បរមបត្តិប្បត្តោតិ វេមេកេ វណ្ណាយន្តិ។

នេវាចិនតីតិ កុសលាកុសលានំ បហ្មិនត្តា តេសំ វិចាកំ ន វឿតិ។
នាបចិនតីតិ ជលេ ឋិតត្តា ន វិទ្ធិសេតិ។ អបចិនត្វា ឋិតោតិ
បដិប្បស្សនិបហានេ ឋិតត្តា កិលេសេ វិទ្ធិសេត្វា ឋិតោ។ ឥតោ បរំ តីហិបិ
បទេហិ មគ្គជលវសេនេវ យោជេតព្វំ។ នេវ បដហតីតិ បហាតញ្ញាភាវេន
កិលេសេ ន បដហតិ។ ន ឧបាទិយតីតិ តណ្ហាមានទិដ្ឋិហិ គហោតញ្ញាភាវតោ
តេហិ ន តណ្ហាតិ។ បដហិត្វា ឋិតោតិ ចដិត្វា ឋិតោ។ នេវ សំសិព្ពតីតិ
តណ្ហាវសេន នេវ សំសិព្ពតិ។ ន ឧស្ស័នេតីតិ មានវសេន ន ឧក្កំសតិ។ វិសិនិត្វា
ឋិតោតិ តណ្ហាសំសីវនំ អកត្វា ឋិតោតិ វេមេកេ វណ្ណាយន្តិ។ នេវ វិជ្ជបេតីតិ
កិលេសគ្គី ន និព្វាបេតិ។ ន សន្ធិបេតីតិ កិលេសគ្គី ន ជាលាបេតិ។ វិជ្ជបេត្វា
ឋិតោតិ តំ និព្វាបេត្វា ឋិតោ។

អសេក្ខេន សីលក្ខន្ធនាតិ សិក្ខិតញ្ញាភាវេន អសេក្ខេន
វាចាកម្មន្តាជីវសីលក្ខន្ធនេន សីលរាសិនា សមន្នាគតត្តា ឋិតោ,

អបរិហ័នកាវេន បីតោ។ សមាធិកូន្ទនាតិ វាយាមសតីហិ សម្បយុត្តន
សមាធិនា។ វិមុត្តិកូន្ទនាតិ ជលវិមុត្តិសម្បយុត្តកូន្ទន។
វិមុត្តិញ្ញាណទស្សនកូន្ទនាតិ បច្ចវេក្ខណញ្ញាណេន។ សច្ចំ
សម្បជិចាធិយិត្វាតិ ចតុអរិយសច្ចំ សភាវវសេន សកសន្តានេ សម្បាធិយិត្វា
បដិវិជ្ឈិត្វា បីតោ។ ឯដំ សមតិក្កមិត្វាតិ កម្មនតណ្ហំ អតិក្កមិត្វា។
កិលេសគ្គិន្តំ រាគាធិកិលេសគ្គី។ បរិយាធិយិត្វាតិ ខេបេត្វា និព្វាបេត្វា។
អបរិគមនតាយាតិ សំសារេ អគមនកាវេន បុនាគមនាកាវេនាតិ អត្ថោ។ កដំ
សមាធាយាតិ ជយគ្គាហំ គហេត្វា។ មុត្តិបដិសេវនតាយាតិ សព្ពកិលេសេហិ
មុច្ឆិត្វា រូចាធិអារម្មណសេវនវសេន។ អថ វា សព្ពកិលេសេហិ
មុត្តជលសមាបត្តិសេវនវសេន។ មេត្តាយ ចារិសុទ្ធិយាតិ ឧបក្កិលេសមុត្តាយ
បរិសុទ្ធភាវេ បីតាយ មេត្តាយ បីតោ។ ករុណាធិសុបិ ឯសេវ នយោ។

អច្ចន្តចារិសុទ្ធិយាតិ អតិក្កន្តបរិសុទ្ធភាវេន បរិសុទ្ធិយា អន្តំ ចាបុណិត្វា
បីតោ។ អតម្មយតាយាតិ តណ្ហាធិដ្ឋិមាធា “តម្មយា”តិ វុច្ឆន្តិ។ តេសំ អភារោ
អតម្មយតា, តាយ តណ្ហាធិដ្ឋិមាធាវិហិតតាយ បីតោ។ វុត្តញ្ញេតំ -

“សោ តាធិសោ លោកវិទូ សុមេធា, សព្វេសុ ធម្មេសុ អតម្មយោ មុនី”តិ (អ.
និ. ៣. ៤០)។ ឯត្ថាបិ តណ្ហាមាធិដ្ឋិវិហិតាតិ អត្ថោ។ វិមុត្តត្ថាតិ
សព្ពកិលេសេហិ មុត្តភាវេន។ សន្តស្សិតត្ថាតិ
យថាលាភយថាពលយថាសារុប្បសន្តោសវសេន សន្តជ្ជភាវេន បីតោ។

ខន្ធបរិយន្តេតិ ឯកចតុបញ្ចក្ខន្ធនំ តីហិ បរិញ្ញត្តិហិ ឈាបេត្វា អន្តេ
អវសានេ បីតោ, នត្ថិ ឯតស្ស អន្តេតិ វា បរិយន្តំ, តស្មី បរិយន្តេ។
ធាតុបរិយន្តាធិសុបិ ឯសេវ នយោ។ អយំ បនវិសេសោ - ធាតុបរិយន្តេតិ
អជ្ឈារសន្តំ ធាតុនំ បរិយន្តេ។ អាយតនបរិយន្តេតិ ទ្វាធសន្តំ អាយតនានំ។

គតិបរិយន្តេតិ និរយាទិបញ្ចន្តំ គតិនំ។ ឧបបត្តិបរិយន្តេតិ សុគតិទុគ្គតិសុ
 និព្ពត្តិយា។ បដិសន្ធិបរិយន្តេតិ កាមរូចារូបភវេសុ បដិសន្ធិយា។ ភវបរិយន្តេតិ
 ឯកវេកាការចតុបញ្ចសញ្ញាអសញ្ញានេវសញ្ញានាសញ្ញាកាមរូបអរូបភវានំ។
 សំសារបរិយន្តេតិ ខន្ធាតុអាយតនានំ អញ្ញោច្ឆន្ទបរិវត្តិយា។ វដ្តបរិយន្តេតិ
 កម្មវិចាកកិលេសវដ្តានំ បរិយន្តេ។ អន្តិមេ ភវេតិ អវសានេ ឧបបត្តិភវេ។
 អន្តិមេ សមុស្សយេ បិតោតិ អវសានេ សមុស្សយេ សរីរេ បិតោ។
 អន្តិមទេហធរោតិ អន្តិមំ អវសានេទេហំ សរីរំ ជារតីតិ អន្តិមទេហធរោ។
 អរហតិ អារកត្តា អរីនំ, អរាណញ្ច ហតត្តា, បច្ចយាទិនំ អរហត្តា,
 ចាបករណេ រហាភាវា អរហា។

តស្សយំ បច្ឆិមកោតិ តស្ស ជីណាសវស្ស អយំ សមុស្សយោ អត្តភារោ
 អវសានោ។ ចរិមោតិ អប្បោ មន្តោ ចរិមោ អាណោចោ, ចរិមំ កតឡំ វិយ។ បុន
 បដិសន្ធិយា នត្តិការំ សន្ធាយ “ជាតិមរណាសំសារោ, នត្តិ តស្ស បុនព្ពរោ”តិ
 អាហា។ ជននំ ជាតិ, មរណ្ឌំ តេជានតិ មរណំ, ខន្ធានំ អញ្ញោច្ឆន្ទា សំសារបរិវត្តិ ច
 តស្ស ជីណាសវស្ស បុន នត្តិតិ វុត្តំ កាជំ និគមេន្តោ អាហា តេជាហា ភគវា -

“តស្មា ជន្ត...បេ... នារំ សិទ្ធាវ ចារគូ”តិ។

តមស្មី សុត្តេ យំ អន្តរន្តរា នវុត្តំ, តំ ចាហានុសារេន គហេតព្ពំ។

សទ្ធម្មប្បវត្តោតិកាយ មហានិទ្ទេសជ្ជកថាយ

កាមសុត្តនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. គុហជ្ជកសុត្តនិទ្ទេសវណ្ណានា

៧. ធុតិយេ - សត្តាតិ លត្តោ។ គុហាយន្តិ កាយេ។ កាយោ ហិ រាគាទីនំ
 វាឡានំ វសនោកាសតោ “គុហា”តិ វុច្ចតិ។ ពហុនាភិធន្នោតិ ពហុនា
 រាគាទិកិលេសជាតេន អភិច្ឆន្នោ។ ឯតេន អជ្ឈត្តពន្ធនំ វុត្តំ។ តិដ្ឋន្តិ
 រាគាទិវសេន តិដ្ឋន្តោ។ មោហានស្មី បតាឡោតិ មោហានំ វុច្ចតិ កាមគុណោ។
 ឯត្ថ ហិ ទេវមនុស្សា មុយ្ហន្តិ តេសុ អជ្ឈោកាឡា ហុត្វា; ឯតេន ពាហិរពន្ធនំ វុត្តំ។
 ទូរេវិវេកា ហិ តថាវិជោ សោតិ សោ តថាវចោ នរោ តិវិជាបិ
 កាយវិវេកាទិវិវេកា ទូរេ, អនាសន្នេ។ កីការណា? កាមា ហិ លោកេ ន ហិ
 សុប្បហាយាតិ យស្មា លោកេ កាមា សុប្បហាយា ន ហោន្តិ, តស្មាតិ វុត្តំ
 ហោតិ។

សត្តាតិ ហិ ខោ វុត្តន្តិ “សត្តា, នរោ, មាណវោ”តិ ឯវមាទិនា នយេន
 កថិតោយេវ។ គុហា តាវ វុត្តញ្ញាតិ គុហា តាវ កថេតញ្ញា។ កាយោតិ
 វាតិអាទីសុ អយំ តាវ បទយោជនា - កាយោ ឥតិ វា គុហា ឥតិ វា... បេ... កុម្មោ
 ឥតិ វាតិ។ តត្ថ កាយោតិ “កុច្ឆិតានំ អាយោតិ កាយោ”តិអាទិនា ហេដ្ឋា
 សតិបដ្ឋានកថាយំ វុត្តោយេវ។ រាគាទិវាឡានំ វសនោកាសជ្ជេន គុហា,
 “បដិច្ឆាទននជ្ជេនា”តិបិ ឯកេ។ “ទូរផ្កមំ ឯកចរំ, អសរីរំ គុហាសយ”ន្តិអាទីសុ (ធម្ម.
 ប. ៣៧) វិយ។ រាគាទីហិ ឈាបនជ្ជេន ទេហោ “តេ ហិត្វា មាណុសំ
 ទេហា”ន្តិអាទីសុ (ធិ. និ. ២.៣៣២ ថោកំ វិសទិសំ) វិយ។ បមត្តករណាជ្ជេន
 សន្នេហោ “ភិដ្ឋតិ បូតិសន្នេហោ, មរណាន្តញ្ញំ ជីវិត”ន្តិអាទីសុ (ធម្ម. ប. ១៤៨)
 វិយ។ សំសារេ សញ្ញារណាជ្ជេន នាវា “សិញ្ចា ភិក្ខុ ឥមំ នារំ, សិក្ខា តេ
 លហុមេស្សតី”តិអាទីសុ (ធម្ម. ប. ៣៦៩) វិយ។ ឥរិយាបថស្ស អត្ថិការជ្ជេន រថោ
 “រថោ សីលបរិក្ខារោ, ឈានក្ខោ ចក្កវិរិយោ”តិអាទីសុ (សំ. និ. ៥.៤) វិយ។
 អច្ចុត្តតជ្ជេន ធជោ “ធជោ រថស្ស បញ្ញាណា”ន្តិអាទីសុ (ជា. ២.២២.១៨៤១) វិយ។

កិមិគុលានំ អាវាសកាវេន វម្មិកោ “វម្មិកោតិ ខោ, ភិក្ខុ, ឥមស្សេតំ
ចាតុមហាភូតិកស្ស កាយស្ស អធិវេន” ត្ថិអាទិសុ (ម. និ. ១.២៥១) វិយ។
យថេវ ហិ ពាហិរកោ វម្មិកោ, វមតិ វន្តកោ វន្តស្សយោ វន្តសិនេហាសម្ពុទ្ធាតិ
ចត្វហិ ការណេហិ “វម្មិកោ” តិ វុច្ចតិ។ សោ ហិ
អហិនកុលឧន្ទរយរតោឡិកាធយោ នានប្បការេ ចាណាកេ វមតីតិ វម្មិកោ។
ឧបចិកាហិ វន្តកោតិ វម្មិកោ។ ឧបចិកាហិ វមិត្វា មុខតុណ្ហាកេហិ
ឧក្ខិត្តបំសុចុណ្ណាន កដិប្បមាលោនបិ ចោរិសប្បមាលោនបិ ឧស្សិតោតិ
វម្មិកោ។ ឧបចិកាហិ វន្តខេឡសិនេហាន អាពទ្ធតាយ សត្តសត្តាហំ ទេវេ
វស្សន្តេបិ នវិប្បកិរិយតិ, និទាយេបិ តតោ បំសុមុដ្ឋិ គហេត្វា តស្មី មុដ្ឋិនា
បីឡិយមាលេ សិនេហា និក្ខមតិ, ឯវំ វន្តសិនេហាន សម្ពុទ្ធាតិ វម្មិកោ។
ឯវមយំ កាយេបិ “អក្ខិម្ហា អគ្គិកូដកោ” តិអាទិនា នយេន នានប្បការំ
អសុចិកលិមលំ វមតីតិ វម្មិកោ។ ពុទ្ធបច្ចេកពុទ្ធិណាសវា ឥមស្មី អត្តការេ
និកត្តិបរិយាទានេន អត្តការំ ធម្មត្វា គតាតិ អរិយេហិ វន្តកោតិបិ វម្មិកោ។
យេហិ ចាយំ តីហិ អដ្ឋិសតេហិ ឧស្សិតោ នហារុសម្ពុទ្ធា មំសាវលេបនោ
អល្លចម្មបរិយោនេទ្វា ធូវិវញ្ញតោ សត្តេ វព្វេតិ, តំ សព្វំ អរិយេហិ វន្តមេវាតិ
វន្តស្សយោតិបិ វម្មិកោ។ “តណ្ហា ជនេតិ បុរិសំ, ចិត្តមស្សវិជារតី” តិ (សំ. និ.
១.៥៥-៥៧) ឯវំ តណ្ហាយ ជនិតត្តា អរិយេហិ វន្តេនេវ តណ្ហាសិនេហាន
សម្ពុទ្ធា អយន្តិ វន្តសិនេហាន សម្ពុទ្ធាតិបិ វម្មិកោ។ យថា ច វម្មិកស្ស អន្តោ
នានប្បការា ចាណាកា តត្ថេវ ជាយន្តិ, ឧទ្ធារបស្សវំ ករោន្តិ, គិលានា សយន្តិ,
មតា និបតន្តិ។ ឥតិ សោ តេសំ សូតិយរំ វុច្ចកុដិ គិលានសាលា សុសានព្វា
ហោតិ។ ឯវំ ខត្តិយមហាសាលាទីនម្បិ កាយោ “អយំ គោបិតរក្ខិតោ
មណ្ឌិតបសាទិតោ មហានុភាវានំ កាយោ” តិ អចិន្តេត្វា ធូវិនិស្សិតា ចាណា
ចម្មនិស្សិតា ចាណា មំសនិស្សិតា ចាណា នហារុនិស្សិតា ចាណា

អដ្ឋិនិស្សិតា ចាលា អដ្ឋិមញ្ញិនិស្សិតា ចាលាតិ ឯវំ កុលគណនាយ
អសីតិមត្តានិ កិមិកុលសហស្សានិ អន្តោកាយស្មីយេវ ជាយន្តិ, ឧទ្ធារបស្សវំ
ករោន្តិ, គេលញ្ញោន អាតុរិវតានិ សយន្តិ, មតាមតា និបតន្តិ។ ឥតិ អយម្មិ តេសំ
ចាលានំ សូតិយំ វច្ឆកុដិ គិលានសាលា សុសានញ្ច ហោតីតិ “វម្មិកោ” តិ
សន្និ គតោ។

មនាថាមនាបបតនជ្ជន នគរំ “សក្កាយនគរ” ន្តិអាទិសុ វិយ។ រោគាទីនំ
និឡុភាវេន កុលាវកភាវេន និឡុំ “រោគនិឡុំ បកន្តុរ” ន្តិអាទិសុ (ធម. ប. ១៤៨)
វិយ។ បដិសន្ធិយា និវាសគេហជ្ជន កុដិ “បញ្ចាទ្វារាយំ កុដិកាយំ
បសក្កិយា” តិអាទិសុ (ថេរគា. ១២៥) វិយ។ បូតិភាវេន គណ្ណោ “រោគោតិ
ភិក្ខុវេ, គណ្ណោតិ ភិក្ខុវេ, សល្លោតិ ភិក្ខុវេ, កាយស្សេតំ អធិវចន” ន្តិអាទិសុ (អ.
និ. ៩.១៥) វិយ។ ភិជ្ជនជ្ជន កុម្ភោ “កុម្ភុបមំ កាយមិមំ វិទិត្វា” តិអាទិសុ (ធម. ប.
៤០) វិយ។ កាយស្សេតំ អធិវចនន្តិ ឯតំ វុត្តប្បការំ ចតុមហាភូតមយស្ស
កុដ្ឋិតធម្មានំ អាយស្ស អធិវចនំ, កថនន្តិ អត្ថោ។ គុហាយន្តិ សរីរស្មី។ សត្តោតិ
អល្លីនោ។ វិសត្តោតិ វណ្ណាភាទិវសេន វិវិដោ អល្លីនោ។ សណ្ឋានភាគវសេន
អាសត្តោ។ តត្ថវ “សុភំ សុខ” ន្តិ គហធាវសេន លត្ថោ។ អត្តគ្គហធាវសេន
លត្តិតោ។ បលិពុទ្ធាតិ ជស្សរាគវសេន អមុញ្ញាត្វា ឋិតោ។ ភិក្ខុឱលេតិ ភិក្ខុយំ
អាគោជិតខាណុកេ។ នាគទន្តេតិ តថេវ ហត្ថិទន្តសធិសេ វង្គ័នណ្ហាកេ។ សត្តន្តិ
ភិក្ខុឱលេ លត្តំ។ វិសត្តន្តិ នាគទន្តេ លត្តំ។ អាសត្តន្តិ ចីវរវសេ លត្តំ។ លត្តន្តិ
ចីវរវដ្ឋយា លត្តំ។ លត្តិតន្តិ បីបចាទេ លត្តំ។ បលិពុទ្ធន្តិ មញ្ចាចាទេ លត្តន្តិ
ឯវំ មាទិនា នយេន យោជេតព្ពំ។

លត្តនាធិវចនន្តិ វិសេសេន អល្លីយនកថនំ។ ធន្នោតិ វុត្តប្បការេហិ
កិលេសេហិ នាទិតោ។ បុនប្បុនំ ឧប្បត្តិវសេន ឧប្បបរិ ធន្នោតិ ឧប្បន្នោ។

អារុតោតិ អារុតោតិ និរុតោតិ វារុតោតិ ឌុរុតោតិ អវតុរុតោតិ ធាតុតោតិ
បិហិតោតិ ភាជនេន ឧក្ខលិមុខំវិយ បលិតុល្លាតោតិ បដិច្ចន្នោតិ អារុដោតិ
បដិកុដ្ឋិតោតិ អនោមុខំ បបិតោតិ តត្ថ តិលាបល្លាហិតិហិតោតិ ធាតុតំវិយ ឆន្នោតិ
ឧច្ចន្នោតិ អារុវណសេតុវិយ។ អារុតោតិ ជនសញ្ញាវណមគ្គារុវណំវិយ។

វិនិតោតោ មាណវសេនាតិ ធានាវិជេន មាណាតិមាណវសេន ធានាវិជេ
អារម្មណេ ពោតោ ហុតោ តិដ្ឋតិ។ បរាមជ្ជោ ទិដ្ឋិវសេនាតិ ធានាសិទ្ធិទិដ្ឋនំវសេន
បរាមជ្ជោ អាមសិត្វា គហិតោតិ វិក្កេបគតោ ឧទ្ធច្ចវសេនាតិ អារម្មណេ
អសន្តិដ្ឋនវសេន ចិត្តវិក្កេបំ បត្តោ ឧបគតោតិ អនិដ្ឋន្តោតិ វិចិត្តិកាវសេនាតិ
រតនត្ថយាទីសុ កម្ពុសម្ពុតាយ វិចិត្តិកាយ វសេន សន្តិដ្ឋានំ អប្បតោតិ
ថាមគតោ អនុសយវសេនាតិ ទុដ្ឋិហារណាអប្បហិទានុសយវសេន ជីវការំ
បត្តោ ឧបគតោ ហុតោ តិដ្ឋតិ។

រូបបយន្តិ តណ្ហាទិដ្ឋបយវសេន រូបំ ឧបគតោ អារម្មណំ កតោ វិញ្ញាណំ
តិដ្ឋមាណំ តិដ្ឋតិ តស្មី អារម្មណេ រូបារម្មណំ វិញ្ញាណំ តិដ្ឋន្តំ តិដ្ឋតិ។
រូបារម្មណំ រូបបតិដ្ឋន្តិ រូបមេវ អារម្មណំ អាលម្ពិត្វា រូបមេវ បតិដ្ឋំ កតោ
នន្ទបសេចនន្តិ សប្បីតិកតណ្ហោនកេន អាសិត្តំ វិញ្ញាណំ។ វុទ្ធិន្តិ វុទ្ធិការំ។
វិវុទ្ធិន្តិ ជវនវសេន ឧបរុតោតិ វិវុទ្ធិការំ។ វេបុល្លន្តិ តទារម្មណាវសេន វេបុល្លំ។

អត្ថិ រាគោតិអាទិនិ លោកស្សេវ ធាមាទិ។ សោ ហិ រញ្ជនវសេន រាគោ,
នន្ទនវសេន នន្ទិ, តណ្ហាយនវសេន តណ្ហាតិ វុច្ឆតិ។ បតិដ្ឋិតំ តត្ថ វិញ្ញាណំ
វិវុទ្ធិន្តិ កម្មំ ជវាបេត្វា បដិសន្ធិអាកក្ខនសមត្ថតាយ បតិដ្ឋិតញ្ចវវិវុទ្ធិញ្ច។
យត្ថាតិ តេក្ខមកវដ្តេ ភុម្មំ។ សព្ពត្ថ វា បុរិមបទេ ឯតំ ភុម្មំ។ អត្ថិ តត្ថ សម្ពាហនំ
វុទ្ធិតិ ឥទំ ឥមស្មី វិចាកវដ្តេ បិតស្ស អាយតី វដ្តហេតុកេ សម្ពាវេ សម្ពាយ វុត្តំ។
យត្ថ អត្ថិ អាយតី បុណព្ភាវាទិនិព្ពត្តិ យស្មី ហិទេ អាយតី បុណព្ភាវាទិនិព្ពត្តិ អត្ថិ។

តត្ថ បុរិមសុត្តំ រូបាទិអារម្មណាលក្ខណវសេន វុត្តំ, ទុតិយសុត្តំ តទេវារម្មណំ
អភិនន្ទនវសេន វុត្តំ, តតិយំ វិញ្ញាណបតិជ្ជានវសេន វុត្តំ, ចតុត្ថំ
ចតុត្ថិយអាហារវសេន, កុសលាកុសលវិញ្ញាណបតិជ្ជានវសេន វុត្តន្តិ ញាតត្ថំ។

យេកុយ្យេនាតិ ចាយេន។ មុយ្ហន្តិ មោហំ អាបជ្ជន្តិ។ សមុយ្ហន្តិ វិសេសេន
មុយ្ហន្តិ។ សម្បមុយ្ហន្តិ សញ្ញាការេន មុយ្ហន្តិ។ អថ វា រូបារម្មណំ បដិច្ច មុយ្ហន្តិ,
សធារម្មណំ បដិច្ច សមុយ្ហន្តិ, មុតារម្មណំ បដិច្ច សម្បមុយ្ហន្តិ។ អវិជ្ជាយ
អន្ធិកតាតិ អជ្ជសុ ឃានេសុ អញ្ញាណាយ អវិជ្ជាយ អន្ធិកតា។ “គតា”តិ វា
ចាហេ, អន្ធការំ ឧបគតាតិ អត្ថោ។ បតាឡោតិ បរិដ្ឋោ។ ឱតាឡោតិ
ហេដ្ឋាភាគំ បរិដ្ឋោ។ អដ្ឋោតាឡោតិ អធិឱតាហិត្វា អវត្តវត្វា វិសេសេន
បរិដ្ឋោ និមុត្តោតិ អធាមុខំ ហត្វា បរិដ្ឋោ។ អថ វា ទស្សនសំសគ្គេន ឱតាឡោ។
សវនសំសគ្គេន អដ្ឋោតាឡោ។ វចនសំសគ្គេន និមុត្តោ។
សប្បវិសសំសគ្គវិវហិតោ វា ឱតាឡោ។ សទ្ធម្មសេវនវិវហិតោ វា
អដ្ឋោតាឡោ។ ធម្មានុធម្មបដិបត្តិវិវហិតោ វា និមុត្តោ។

វិវេកាតិ វិវិត្តិ, វិវិច្ឆនំ វា វិវេកោ។ តយោតិ គណនបរិច្ឆេទោ។
កាយវិវេកាតិ កាយេន វិវិត្តិ, វិជា អបសក្កនំ។ ចិត្តវិវេកាទីសុបិ ឯសេវ
នយោ។ ឥធនិក្ខតិ ឥមស្មី សាសនេ។ សំសារេ ភយំ ឥក្ខនតោ ភិក្ខុ។ វិវិត្តន្តិ
សុញ្ញំ, អប្បសន្តំ អប្បនិក្ខោសន្តិ អត្ថោ។ ឯតទេវ ហិ សន្ធាយ វិភង្កេ “វិវិត្តន្តិ
សន្តិកេ ចេបិ សេនាសនំ ហោតិ, តព្វា អនាគិណ្ឌំ គហជ្ជេហិ បព្ពជិតេហិ, តេន
តំ វិវិត្ត”ន្តិ (វិភ. ៥២៦) វុត្តំ។ សេតិ ចេវ អាសតិ ច ឯត្ថាតិ សេនាសនំ,
មញ្ចប្បីហិធិនមេតមធិវចនំ។ តេនាហា -

“សេនាសនន្តិ មញ្ចេហិ សេនាសនំ, បីវម្បិ... ភិសិបិ... ពិព្វេហានម្បិ...
វិហារោបិ... អឡាយោគោបិ... ចាសាទោបិ... អដ្ឋោបិ... មាឡោបិ...”

លេណម្លី... គុហាបិ... រុក្ខមូលម្លី... វេជ្ជគុម្ពាបិ... យត្ថ វា បន ភិក្ខុ
បដិក្កមន្តិ, សព្វមេតំ សេនាសន"ន្តិ (វិភ. ៥២៧)។

អបិ ច វិហារោ អឡយោគោ ចាសាធា ហម្មិយំ គុហាតិ ឥទំ
វិហារសេនាសនំ នាម។ មញ្ចោ បីបំ ភិសិ ពិញ្ញោហានន្តិ ឥទំ មញ្ចបីបសេនាសនំ
នាម។ ចិមិលីកា ចម្ពុខណ្ឌោ ភិណាសន្តារោ បណ្ណាសន្តារោតិ ឥទំ
សន្តតសេនាសនំ នាម។ យត្ថ វា បន ភិក្ខុ បដិក្កមន្តិ, ឥទំ ឱកាសសេនាសនំ
នាមាតិ ឯវំ ចតុត្ថិដំ សេនាសនំ ហោតិ។ តំ សព្វម្បី សេនាសនគ្គហណោន
កហិតមេវ។

ឥធ បនស្ស សកុណាសទិសស្ស ចាតុទ្ធិសស្ស ភិក្ខុនោ
អនុច្ឆរិកសេនាសនំ ទស្សន្តោ “អរញ្ញំ រុក្ខមូល”ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ អរញ្ញន្តិ
“និក្ខមិត្វា ពហិ ឥន្ទឺលា សព្វមេតំ អរញ្ញ”ន្តិ (វិភ. ៥២៨) ឥទំ ភិក្ខុនំ វសេន
អាគតំ។ “អរញ្ញកំ នាម សេនាសនំ បញ្ចជនុសតិកំ បន្ទិម”ន្តិ (ចារា. ៦៥៤) ឥទំ
បន ឥមស្ស ភិក្ខុនោ អនុរូបំ។ តស្ស លក្ខណំ វិសុទ្ធិមគ្គ ធុតង្គនិទ្ទេសេ (វិសុទ្ធិ.
១.៣១) វុត្ថំ។ រុក្ខមូលន្តិ យំ កិញ្ចិ សន្តច្ឆាយំ វិវិត្តំ រុក្ខមូលំ។ បព្វតន្តិ សេលំ។ តត្ថ
ហិ ឧទកសោណ្ឌីសុ ឧទកកិច្ចំ កត្វា សីតាយ រុក្ខច្ឆាយាយ និសិទ្ធស្ស
នាធាទិសាសុ ខាយមាធាសុ សីតេន វាតេន ពិជិយមានស្ស ចិត្តំ ឯកគ្គំ ហោតិ។
កន្ធុន្តិ កំ វុច្ឆតិ ឧទកំ, តេន ទារិតំ, ឧទកេន ភិទ្ធិ បព្វតបទេសំ។ យំ
“នទីតុម្ព”ន្តិបិ “នទីកុញ្ញ”ន្តិបិ វេទន្តិ។ តត្ថ ហិ វជតបដ្ឋសទិសា វាលុកា ហោតិ,
មត្តកេ មណីវិតានំ វិយ វនកហនំ, មណីខន្ធសទិសំ ឧទកំ សន្តតិ។ ឯវរូបំ
កន្ធុរំ ឱរុយ្ហ ចានិយំ បិវិត្វា គត្តានិ សីតានិ កត្វា វាលុកំ ឧស្សាបេត្វា
បំសុក្ខលចីវរំ បញ្ញាបេត្វា និសិទ្ធស្ស សមណធម្មំ ករោតោ ចិត្តំ ឯកគ្គំ ហោតិ។

តិរិគុហន្តិ ទ្វិន្ទំ បព្ពតានំ អន្តរំ, ឯកស្មីយេវ វា ឧមជ្ជ្គសទិសំ មហាវិវរំ។
សុសានលក្ខណំ វិសុទ្ធិមគ្គ (វិសុទ្ធិ. ១.៣២) វុត្ថំ។

វេនបត្តន្តិ កាមន្តំ អតិក្កមិត្វា មនុស្សានំ អនុបចារជ្ជានំ យត្ថ ន កសន្តិ ន
វេនបត្តិ។ តេនេវាហ “វេនបត្តន្តិ ទ្វិរាជមេតំ សេនាសនានំ អធិវេន” ត្ថិអាទិ (វិក.
៥.៣១)។ អញ្ញោកាសន្តិ អប្បន្តំ។ អាកម្ពមាណោ បនេត្ថ ជីវរកុដិ កត្វា វេសតិ។
បលាលបុញ្ញន្តិ បលាលរាសី។ មហាបលាលបុញ្ញតោ ហិ បលាលំ និក្ខឡិត្វា
បញ្ញារលេណាសទិសេ អាលយេ ករោន្តិ, គប្បគុម្ភាទិនម្បិ ឧបរិ បលាលំ បក្ខិបិត្វា
ហោជ្ជា និសិទ្ធា សមណធម្មំ ករោន្តិ។ សព្ពមេតំ សន្ធាយ វុត្ថំ “កាយេន វិវិត្តោ
វិហរតី” តិអាទិ។ ឯកោ ចម្ព័រ អធិជ្ជាតិ បវត្ថយតីតិ វុត្ថំ ហោតិ។ ភិយតីតិ
ភិយាបជំ វត្ថយតិ។ វត្ថតីតិ ភិយាបជុត្តិ ឧប្បាទេតិ។ ចាលេតីតិ ភិយាបជំ
រក្ខតិ។ យេតីតិ យបយតិ។ យាបេតីតិ យាបយតិ។

បឋមំ ឈានំ សមាបន្នស្សាតិ កុសលជ្ឈានសមធិស្ស។ នីវរណេហិ ចិត្តំ
វិវិត្តន្តិ ឧបចារេន នីវរណេហិ វិវិត្តម្បិ សមានំ អន្តោអប្បនាយំ សុដ្ឋវិវិត្តំ នាម
ហោតីតិ ទស្សេតុ “បឋមំ ឈានំ សមាបន្នស្ស នីវរណេហិ ចិត្តំ វិវិត្តំ ហោតី” តិ
វុត្ថំ។ ឯសេវ នយោ វិតក្កវិចារបីតិសុខទុក្ខេហិ ទុតិយតតិយចតុត្ថជ្ឈានានិ
សមាបន្នានន្តិ។ រូបសញ្ញាយាតិ កុសលវិចាកកិរិយវសេន បញ្ចទសន្តំ
រូចាវចរជ្ឈានានំ សញ្ញាយ។ បដិយសញ្ញាយាតិ ចក្ករូចាទិសដ្ឋជ្ឈនេន
ឧប្បន្នាយ កុសលាកុសលវិចាកវសេន ទ្វិបញ្ចវិញ្ញាណាសម្ពាតាយ
បដិយសញ្ញាយ ច។ នានត្ថសញ្ញាយាតិ នាធារម្ពណោ បវត្តាយ
ចតុចត្តាលីសកាមាវចរសញ្ញាយ ច ចិត្តំ វិវិត្តំ ហោតិ សុញ្ញំ ហោតិ។

អាកាសានញ្ញាយតនំ សមាបន្នស្សាតិ ឯត្ថ នាស្ស អន្តោតិ អនន្តំ, អាកាសំ
អនន្តំ អាកាសានន្តំ, អាកាសានន្តមេវ អាកាសានញ្ញំ, តំ អាកាសានញ្ញំ

អធិដ្ឋានដ្ឋាន អាយតនមស្ស សសម្មយុត្តធម្មស្ស ឈានស្ស ទេវានំ
ទេវាយតនមិវាតិ អាកាសានញ្ចាយតនំ,
កសិណុក្ខាជិមាភាសាវម្ពណឈានស្សតំ អធិវចនំ។ តំ
អាកាសានញ្ចាយតនំ សមាបន្នស្ស កុសលកិរិយឈានំ សមាបន្នស្ស។
រូបសញ្ញាយាតិ សញ្ញាសីសេន រូចាវចរជ្ឈានតោ ចេវ តទាវម្ពណតោ ច។
រូចាវចរជ្ឈានម្មិ ហិ “រូប”ន្តិ វុច្ឆតិ “រូបី រូចានិ បស្សតិ”តិ អាទីសុ (បដិ. ម.
១.២០៩), តស្ស អារម្មណម្មិ “ពហិទ្ធា រូចានិ បស្សតិ
សុវណ្ណាធុត្តណ្ណានី”តិ អាទីសុបិ (បដិ. ម. ១.២០៩)។ តស្មា ឥធិ រូបេ សញ្ញា
រូបសញ្ញាតិ ឯវំ សញ្ញាសីសេន រូចាវចរជ្ឈានស្សតំ អធិវចនំ។ រូបេ សញ្ញា
អស្សាតិ រូបសញ្ញា, រូបមស្ស នាមន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ ឯវំ បថីកសិណាធិភេទស្ស
តទាវម្ពណស្ស ចេតំ អធិវចនន្តិ វេទិតត្ថំ។ ឯតាយ កុសលវិចាកកិរិយាវសេន
បញ្ចទសវិជាយ ឈានសម្ពាតាយ រូបសញ្ញាយ។ ឯតាយ ច
បថីកសិណាធិវសេន អជ្ឈិជាយ អារម្មណសម្ពាតាយ រូបសញ្ញាយ។

បដិយសញ្ញាយាតិ ចក្ខុធិនំ វត្ថុនំ រូចាធិនំ អារម្មណានញ្ច បដិយាតេន
សមុប្បន្នា សញ្ញា បដិយសញ្ញា, រូបសញ្ញាធិនំ ឯតំ អធិវចនំ។ យថាហ - “តត្ថ
កតមា បដិយសញ្ញា? រូបសញ្ញា សទ្ធិសញ្ញា គន្ធិសញ្ញា វសសញ្ញា
ដោជ្ជត្ថសញ្ញា, ឥមា វុច្ឆន្តិ បដិយសញ្ញាយោ”តិ (វិភ. ៦០៣)។ តា កុសលវិចាកា
បញ្ច អកុសលវិចាកា បញ្ចាតិ ឯតាយ បដិយសញ្ញាយ។

នានត្ថសញ្ញាយាតិ នានត្ថ គោចរេ បវត្តាយ សញ្ញាយ, នានត្តាយ វា
សញ្ញាយ។ យថាហ - “តត្ថ កតមា នានត្ថសញ្ញា? អសមាបន្នស្ស
មនោធាតុសមន្តិស្ស វា មនោវិញ្ញាណធាតុសមន្តិស្ស វា សញ្ញា សញ្ញាននា
សញ្ញានិតត្ថំ, ឥមា វុច្ឆន្តិ នានត្ថសញ្ញាយោ”តិ (វិភ. ៦០៤) ឯវំ វិភជ្ជេ វិភជិត្វា

វុត្តា។ តា ឥធិ អធិប្បតា។ អសមាបន្នស្ស
មនោធាតុមនោវិញ្ញាណធាតុសង្កហិតា សញ្ញា រូបសន្ធាធិគេនេ នានត្ថ
នានាសភាវេ គោចរេ បវត្តន្តិ។ យស្មា ចេសា អដ្ឋ កាមាវចរកុសលសញ្ញា,
ទ្វាទស អកុសលសញ្ញា, ឯកាទស កាមាវចរកុសលវិចាកសញ្ញា, ទ្វេ
អកុសលវិចាកសញ្ញា, ឯកាទស កាមាវចរកិរិយសញ្ញាតិ ឯវំ
ចតុចត្តាលីសម្មិ សញ្ញា នានត្ថា នានាសភាវា អញ្ញមញ្ញំ អសទិសា, តស្មា
“នានត្ថសញ្ញា”តិ វុត្តា, តាយ នានត្ថសញ្ញាយ។

ចិត្តំ វិវិត្តំ ហោតិ តិ អាគាសានញ្ញាយ តនំ សមាបន្នស្ស
រូបសញ្ញាបដិយសញ្ញានានត្ថសញ្ញាសង្កាតាហិ សញ្ញាហិ ឈានចិត្តំ វិវិត្តំ
ហោតិ វិនា ហោតិ អបសក្កនំ ហោតិ។ វិញ្ញាណញ្ញាយ តនន្តិ ឯតនេវ វិញ្ញាណំ
អធិដ្ឋានដ្ឋេន អាយ តនមស្សាតិ វិញ្ញាណញ្ញាយ តនំ, អាគាសេ
បវត្តិវិញ្ញាណារម្មណស្ស ឈានស្សេតំ អធិវចនំ។ តំ ឈានំ សមាបន្នស្ស
វុត្តប្បកាយ អាគាសានញ្ញាយ តនសញ្ញាយ ចិត្តំ វិវិត្តំ ហោតិ។

អាកិញ្ចញ្ញាយ តនន្តិ ឯត្ថ បន នាស្ស កិញ្ចនន្តិ អកិញ្ចនំ, អន្តមសោ
ភដ្ឋមត្តម្មិ អស្ស អវសិដ្ឋំ នត្ថិ តិ វុត្តំ ហោតិ។ អកិញ្ចនស្ស ភាវោ អាកិញ្ចញ្ញំ,
អាគាសានញ្ញាយ តនវិញ្ញាណាបគមស្សេតំ អធិវចនំ។ តំ អាកិញ្ចញ្ញំ
អធិដ្ឋានដ្ឋេន អាយ តនមស្សាតិ អាកិញ្ចញ្ញាយ តនំ, អាគាសេ
បវត្តិវិញ្ញាណាបគមារម្មណឈានស្សេតំ អធិវចនំ។ តំ អាកិញ្ចញ្ញាយ តនំ
សមាបន្នស្ស តាយ វិញ្ញាណញ្ញាយ តនសញ្ញាយ ចិត្តំ វិវិត្តំ។

នេវសញ្ញានាសញ្ញាយ តនន្តិ ឯត្ថ បន យាយ សញ្ញាយ ភាវតោ តំ
“នេវសញ្ញានាសញ្ញាយ តន”ន្តិ វុច្ចតិ, យថាបដិបន្នស្ស សា សញ្ញា ហោតិ, តំ
តាវ ធស្សេតុំ វិភង្កេ (វិភ. ៦២០) “នេវសញ្ញានាសញ្ញា”តិ ឧទ្ទិស្វា តញ្ជោវ

“អាភិញ្ញាញាយតនំ សន្តតោ មនសិ ករោតិ, សង្ខារាវសេសសមាបត្តិ ភាវេតិ,
តេន វុច្ចតិ នេវសញ្ញាសញ្ញា” តិ វុត្ថំ។ តត្ថ សន្តតោ មនសិ ករោតិ តិ
“សន្តោវតាយំ សមាបត្តិ, យេត្រ ហិ នាម នត្តិការម្យ អារម្មណំ ករិត្វា
វសតិ” តិ វេ វេ សន្តារម្មណតាយ នំ “សន្តា” តិ មនសិ ករោតិ។ តំ
នេវសញ្ញាសញ្ញាយាយតនំ អប្បេត្វា និសិន្នស្ស តាយ
អាភិញ្ញាញាយតនសញ្ញាយ ឈានចិត្តំ សុញ្ញំ ហោតិ។

សោតាបន្នស្សាតិ សោតាបត្តិដលំ បត្តស្ស។ សក្កាយទិដ្ឋិយាតិ
វិសតិវត្ថុកាយ សក្កាយទិដ្ឋិយា។ វិចិកិច្ឆាយាតិ អដ្ឋសុ ហនេសុ កង្ខាយ។
សីលព្ពតបរាមាសាតិ “សីលេន សុទ្ធិ, វតេន សុទ្ធិ” តិ បរាមសិទ្ធា
ឧប្បជ្ឈនកទិដ្ឋិ។ ទិដ្ឋានុសយាតិ អប្បហិណ្ឌេន សន្តានេ អនុសយ កា
ទិដ្ឋានុសយា។ តថាវិចិកិច្ឆានុសយា។ តទេកដ្ឋេហិ ចាតិ តេហិ
សក្កាយទិដ្ឋិអាទិហិ ឯកតោ ឋិតេហិ ច។ ឧបតាបេន្តិវិពាធន្តិ ចាតិ កិលេសា,
តេហិ សក្កាយទិដ្ឋិយាទិកិលេសេហិ ចិត្តំ វិវិត្តំ សុញ្ញំ ហោតិ។ ឯត្ថ “តទេកដ្ឋ” ត្ថិ
ទុរិធំ ឯកដ្ឋំ បហានេកដ្ឋំ សហាជេកដ្ឋញ្ច។ អចាយគមនីយា ហិ កិលេសា យាវ
សោតាបត្តិមគ្គេន ឯ បហិយន្តិ, តាវ ទិដ្ឋិវិចិកិច្ឆាហិ សហ ឯកស្មី បុគ្គលេ
ឋិតាតិ បហានេកដ្ឋា។ ទសសុ ហិ កិលេសេសុ ៩ធន ទិដ្ឋិវិចិកិច្ឆា វេ អាគតា។
អនុសយេសុ ទិដ្ឋានុសយវិចិកិច្ឆានុសយា អាគតា។ សេសា បន
អចាយគមនីយោ លោភោ ទោសោ មោហោ មាណោ ជិនំ ឧទ្ធច្ចំ អហិវិកំ
អនោត្តប្បន្តិ អដ្ឋ កិលេសា ទិដ្ឋិវិចិកិច្ឆាហិ សហ បហានេកដ្ឋា ហុត្វា ទិដ្ឋិហិ
អនុសយេហិ សទ្ធិ សោតាបត្តិមគ្គេន ឯ បហិយន្តិ។ រាគទោសមោហាបមុខេសុ វា
ទិយឡេសុ កិលេសសហស្សេសុ សោតាបត្តិមគ្គេន ទិដ្ឋិយា បហិយមាណាយ
ទិដ្ឋិយា សហ វិចិកិច្ឆា បហិណ, ទិដ្ឋានុសយវិចិកិច្ឆានុសយេហិ សហ
អចាយគមនីយា សត្តកិលេសា បហានេកដ្ឋវសេន ឯ បហិយន្តិ។ សហាជេកដ្ឋា

បន ធិដ្ឋិយា សហវិចិត្តិក្ខាយ ច សហ ឯកេកស្មី ចិត្តេ ឋិតា
អវសេសកិលេសា។

សោតាបត្តិមគ្គន ហិ ចត្តារិ ធិដ្ឋិសហគតានិវិចិត្តិក្ខាយសហគតញ្ញាតិ
បញ្ច ចិត្តានិ បហ័យន្តិ។ តត្ថ ទ្វីសុ ធិដ្ឋិសម្បយុត្តអសម្ព័រិកចិត្តេសុ
បហ័យមាណេសុ តេហិ សហជាតោ លោកោ មោហោ ឧទ្ធច្ចំ អហិរិកំ
អនោត្តប្បន្តិ ឥមេ កិលេសា សហជេកជ្ឈវសេន បហ័យន្តិ, ទ្វីសុ
ធិដ្ឋិសម្បយុត្តសសម្ព័រិកចិត្តេសុ បហ័យមាណេសុ តេហិ សហជាតោ លោកោ
មោហោ ចិនំ ឧទ្ធច្ចំ អហិរិកំ អនោត្តប្បន្តិ ឥមេ កិលេសា សហជេកជ្ឈវសេន
បហ័យន្តិ, វិចិត្តិក្ខាយសហគតចិត្តេ បហ័យមាណេ តេន សហជាតោ មោហោ
ឧទ្ធច្ចំ អហិរិកំ អនោត្តប្បន្តិ ឥមេ កិលេសា សហជេកជ្ឈវសេន បហ័យន្តិ។
តេហិ ធុរិយេកជ្ឈេហិ កិលេសេហិ ចិត្តំ វិវិត្តំ ហោតីតិ មគ្គចិត្តំ វិវិច្ឆតិ, ជលចិត្តំ
វិវិត្តំ វិយុត្តំ អបសក្កតំ សុញ្ញំ ហោតីតិ អត្ថោ។

សកទាតាមិស្ស ឌីណ្ហិកា កាមរាគសញ្ញោជនាតិ ឌីណ្ហិកក្ខតា
កាយទ្វារេ វីតិក្កមស្ស បច្ចយភារេន ជ្វលក្ខតា មេដុនរាគសម្ព័រិកា
សញ្ញោជនា។ សោ ហិ កាមភវេ សញ្ញោជេតីតិ “សញ្ញោជន”ន្តិ វុច្ឆតិ។
បដិយសញ្ញោជនាតិ ព្យាទានសញ្ញោជនា។ សោ ហិ អារម្មណេ បដិបាញ្ញតីតិ
“បដិយ”ន្តិ វុច្ឆតិ។ តេ ឯវ ថាមគតជ្ឈេន សន្តានេ អនុសេន្តីតិ អនុសយា។
អណុសហគតាតិ សុខុមក្ខតា កាមរាគសញ្ញោជនា បដិយសញ្ញោជនា
អណុសហគតា កាមរាគានុសយា បដិយានុសយាតិ អប្បហ័នជ្ឈេន សន្តានេ
អនុសយនវសេន សុខុមក្ខតា កាមរាគបដិយានុសយា។ តទេកជ្ឈេហិ ចាតិ
វុត្តត្ថេហិ ធុរិយេកជ្ឈេហិ កិលេសេហិ ចិត្តំ វិវិត្តំ សុញ្ញំ ហោតិ។

អរហតោតិ កិលេសារីនំ ហតត្តា “អរហា”តិ លទ្ធនាមស្ស។ រូបរាគាតិ
រូបភវេ ធន្តរាគា។ អរូបរាគាតិ អរូបភវេ ធន្តរាគា។ មាណាតិ អរហត្តមគ្គវដ្ឋា
មាណា ឯវ។ តថា ឧទ្ធច្ចអវិជ្ជាមាណនុសយាធយោ អរហត្តមគ្គវដ្ឋា។ ឯតេសុ
ឧណ្ហាតិលក្ខណោ មាណោ។ អរូបសមលក្ខណំ ឧទ្ធច្ចំ។ អនូការវលក្ខណោ
អវិជ្ជា។ រូបរាគអរូបរាគវសេន បវត្តា ភវរាគានុសយា។ តទេកដ្ឋេហិ ចាតិ
តេហិ ឯកតោ ឋិតេហិ ច កិលេសេហិ។ ពហិទ្វា ច សព្វនិមិត្តេហិតិ
អដ្ឋត្ថចិត្តសន្តានេ អកុសលក្ខន្ធទុច្ចាទាយ “ពហិទ្វា”តិ សង្ខំ គតេហិ អដ្ឋត្ថំ
មុញ្ចាទ្វា ពហិទ្វា បវត្តេហិ សព្វសង្ខារនិមិត្តេហិ មគ្គចិត្តំ វិវិច្ឆតិ វិនា ហោតិ
អបសក្កតិ, ជលចិត្តំ វិវិត្តំ វិយុត្តំ អបសក្កតំ ហោតិ។

តត្ថ កិលេសបដិចាជិយា មគ្គបដិចាជិយា ចាតិ ទិដ្ឋា អនុសយានំ អភារោ
វេទិតញ្ចោ។ កិលេសបដិចាជិយា ហិ កាមរាគានុសយបដិយានុសយានំ
តតិយមគ្គេន អភារោ ហោតិ, មាណនុសយស្ស ចតុត្ថមគ្គេន,
ទិដ្ឋានុសយវិចិត្តានុសយានំ បឋមមគ្គេន, ភវរាគានុសយាវិជ្ជានុសយានំ
ចតុត្ថមគ្គេនេវ។ មគ្គបដិចាជិយា បន បឋមមគ្គេន
ទិដ្ឋានុសយវិចិត្តានុសយានំ អភារោ ហោតិ, ទុតិយមគ្គេន
កាមរាគានុសយបដិយានុសយានំ តនុភារោ, តតិយមគ្គេន សព្វសោ អភារោ,
ចតុត្ថមគ្គេន មាណនុសយភវរាគានុសយាវិជ្ជានុសយានំ អភារោ ហោតិ។
ចិត្តវិវេកោតិ មហាគ្គតលោកុត្តរចិត្តានំ កិលេសេហិ សុញ្ញភារោ, តុច្ឆភារោតិ
អត្ថោ។

ឧបដិវិវេកោតិ កិលេសក្ខន្ធអភិសង្ខារសង្ខារានំ ឧបដីនំ សុញ្ញភារោ។
ឧបដី តាវ ទស្សេតុំ “ឧបដិវុច្ឆន្តិ កិលេសា ចា”តិ អាទិមាហា។ រាគាធយោ យស្ស
ឧប្បជ្ឈន្តិ, តំ ឧបតាបេន្តិវិពាធន្តិតិ កិលេសា ច។ ឧចាទានគោចរា រូចាធយោ

បញ្ចក្ខណ្ឌ ច។ ឧបាទានសម្ពត្ថា បុញ្ញាបុញ្ញអាណេញ្ញាភិសង្ខារា ច។ អមតន្ត្រី នត្តិ
ឯតស្ស មរណសង្ខាតំ មតន្ត្រី អមតំ, កិលេសវិសេសបដិបក្ខត្តា អគន្ធិបិ
អមតំ។ សំសារយោនិគតិឧបបត្តិវិញ្ញាណដ្ឋិតិសត្តារាសេសុ សំសិព្ពតិ វិនតិ
តណ្ហា “វាទ”ន្ត្រី វុច្ចតិ, តំ តត្ថ នត្តិ តំ និព្វានំ។ វិវេកដ្ឋកាយានន្ត្រី
គណសង្គណិកាយ អបគតសរីរានំ។ នេក្ខម្មាភិវតានន្ត្រី នេក្ខម្ម កាមាធិតោ
និក្ខន្តេ បឋមជ្ឈនាធិកេ អភិវតានំ តន្ត្រីន្ទានំ។ បរមវោទានប្បត្តានន្ត្រី
ឧត្តមបរិសុទ្ធការវេន ចាបុណ្យាត្វា បិវតានំ។ “ឧបក្កិលេសភាវេន
បរិសុទ្ធិចិត្តានំ, កិលេសេហិ មុត្តភាវេន បរមវោទានប្បត្តានំ។
វិក្ខម្ពនប្បហានេន បរិសុទ្ធិចិត្តានំ, សមុច្ឆេទប្បហានេន បរមវោទានប្បត្តាន”ន្ត្រី
ឯវេមេកេ វណ្ណាយន្ត្រី។ និរូបដិនន្ត្រី វិគតូបដិនំ។ វិសង្ខារគតានន្ត្រី សង្ខារាម្មណំ
ចជិត្វា វិគតសង្ខារំ និព្វានំ អារម្មណាវេន ឧបគតានំ។ វិសង្ខារគតំ ចិត្តន្ត្រី
ឯត្ថបិ ហិ និព្វានមេវ “វិសង្ខារ”ន្ត្រី វុត្ថំ។

វិទូរេតិ វិវិដេ ទូរេ។ សុវិទូរេតិ សុដ្ឋវិទូរេ។ ន សន្តិកេតិ ន សមីហេ។ ន
សាមន្តាតិ ន ឯកបស្សេ។ អនាសន្នេតិ អនច្ចន្តសមីហេ។ វិវេកដ្ឋេតិ អតិទូរេ,
វិគតេតិ អត្តោ។ តាធិសោតិ តំសធិសោ។ តស្សវណ្ណិតោតិ តេន អាគារេន
បិតោ។ តប្បកាហេតិ តេន បកាវេន បិតោ។ តប្បដិភាគោតិ តំកោដ្ឋាសិកោ។
អថ វា “អត្តភាវគុហាយ លក្ខភាវេន តាធិសោ។ កិលេសេហិ ធន្ទភាវេន
តស្សវណ្ណិតោ។ មោហនស្មី បកាឡភាវេន តប្បកាហេ។ តីហិ វិវេកេហិ
ទូរភាវេន តប្បដិភាគោតិ ឯវេមេកេ វណ្ណាយន្ត្រី។

ឧប្បហាយាតិ សុខេន បហាតញ្ញា ន ហោន្តិ។ ឧច្ឆន្ទាតិ សុខេន ជហិតុំ ន
សក្កា។ ឧប្បវិច្ឆន្ទាតិ សញ្ញាការេន ជហិតុំ ន សក្កា។ ឧន្ទិម្ពធយាតិ និម្ពធ�ំ អមធំ
កាតុំ ន សក្កា។ ឧត្តនិវេសយាតិ វិនិវេសំ មោចនំ កាតុំ ន សក្កា។ ឧត្តរាតិ

ឧត្តរិត្វា អតិក្កន្តំ ន សក្កា។ ឧប្បត្ថរាតិ វិសេសេត្វា តិរតុំ ន សក្កា។
ឧស្សមតិក្កមាតិ ឧក្ខេន អតិក្កមិត្តា។ ឧត្តិនិវត្តាតិ និវត្តេតុំ ឧក្ខា។ អថ វា
“បកតិវសេន ឧប្បវិច្ឆជ្ជា។ កោណបតាសំវិយ ឧន្ទិម្ពធយា។ នាគចាសំវិយ
ឧត្តិនិវេឋយា។ គិម្ពសមយេ មរុកន្តារំវិយ ឧត្តរា ឧប្បត្ថរា។ ព្យក្សបរិគ្គហិតា
អជីវិវិយ ឧស្សមតិក្កមា។ សមុទ្ធីវិចិវិយ ឧត្តិនិវត្តាតិ ឯវមេកេ វណ្ណាយន្តិ។

៨. ឯវំ បឋមកាថាយ “ធូរេ វិវេកា ហិ តថាវិជោ” តិ សាធម្មត្វា បុន
តថាវិជានំ សត្តានំ ធម្មតំ អារិ ករោន្តោ “ឥន្ទានិទានា” តិ អាទិកាថមាហា។ តត្ថ
ឥន្ទានិទានាតិ តណ្ហាហេតុកា។ ភវសាតពទ្វាតិ សុខវេទនាទិម្ពិ ភវសាតេន
ពទ្វា។ តេ ឧប្បមុញ្ញាតិ តេ ភវសាតវត្ថុក្ខតា ធម្មា។ តេ វា តត្ថ ពទ្វា
ឥន្ទានិទានា សត្តា ឧប្បមោធយា។ ន ហិ អញ្ញមោក្ខាតិ អញ្ញេ ច មោធនុំ ន
សក្កាន្តិ។ ការណាវចនំ វា ឯតំ។ តេ សត្តា ឧប្បមុញ្ញា។ កស្មា? យស្មា អញ្ញេន
មោធតត្តា ន ហោន្តិ។ យទិ សត្តា មុញ្ញេយ្យំ, សកេន ថាមេន មុញ្ញេយ្យន្តិ
អយមស្ស អត្ថោ។ បច្ឆា បុរេ វាបិ អបេក្ខមាណាតិ អនាគតេ អតីតេ វា កាមេ
អបេក្ខមាណា។ ឥមេ វ កាមេ បុរិមេ វ ជប្បន្តិ ឥមេ វា បច្ចុប្បន្នេ កាមេ បុរិមេ វា
ធុរិយេបិ អតីតានាគតេ ពលវតណ្ហាយ បត្តយមាណា។ ឥមេសញ្ញា ទ្វិន្នំ បទានំ
“តេ ឧប្បមុញ្ញា ន ហិ អញ្ញមោក្ខា” តិ ឥមិនាវ សហ សម្ពន្ធនោ វេទិតញ្ញោ។
ឥតរថា អបេក្ខមាណា ជប្បំ កី ករោន្តិ, កី វា កតាតិ ន បញ្ញាយេយ្យំ។

ភវសាតពទ្វាតិ ភវេ សាតំ ភវសាតំ, តេន ភវសាតេន សុខស្សនេន ពទ្វា
ហុត្វា បិតា។ តំ ភាជេត្វា ធស្សេតុំ “ឯកំ ភវសាតំ - សុខា វេទនា” តិ អាទិមាហា។
យោព្ពនភាវោ យោព្ពញ្ញំ។ អរោគភាវោ អារោគ្យំ។ ជីវិតិន្ទ្រិយស្ស បវត្តភាវោ
ជីវិតំ។ លាភោតិ ចតុន្នំ បច្ចយានំ លាភោ។ យសោតិ បរិវារោ។ បសំសាតិ កិត្តិ។

សុខន្តិ កាយិកចេតសិកំ សុខំ។ មនាបិការូចាតិ មនវឿនការូចា។
សេសេសុបិ ឯសេវ នយោ។

ចក្ខុសម្បទាតិ ចក្ខុស្ស សម្បទា។ “មហ្មំ ចក្ខុ សម្បទំ មណីវិមាណេ
ឧក្ខាជិតសីហាបញ្ញវិយ ខាយតី”តិ ឧប្បន្នំ សុខស្សនំ សឆាយ
“ចក្ខុសម្បទា”តិ វុត្តំ។ សោតសម្បទាធិសុបិ ឯសេវ នយោ។ សុខាយ វេទនាយ
សាតពទ្ធ...បេ... វិពទ្ធាតិ វិវិជាការេន ពទ្ធ។ អាពទ្ធាតិ វិសេសេន អាទិតោ
ពទ្ធ។ លក្ខាតិ អារម្មណេន សន្និ អប្បិតា។ លក្ខិតាតិ នាគនន្តេ
ជាណីតវារកោវិយ លក្ខិតា។ យមេត្ថ ច អវុត្តំ, តំ សត្តោវិសត្តោតិអាទិម្ហិ
វុត្តនយេន គហោតព្ពំ។

ន ហិ អញ្ញមោក្ខាតិ ន បរេហិ មោក្ខា។ តេ វា ភវសាតវត្ថុ ធុប្បមុញ្ញាតិ
ភវេ សុខស្សនំវត្ថុក្ខតា ធម្មា តេ មុញ្ញាតុំ ធុក្ខា។ សត្តា វា ឯត្តោ ធុម្មោចយាតិ
សត្តា វេ វា ឯតស្មា ភវសាតវត្ថុតោ មោចេតុំ ធុក្ខា។

ធុវុទ្ធភាតិ ធុទ្ធវិតុំ ធុក្ខា។ ធុស្សមុទ្ធភាតិ សមន្តតោ ជិន្នតជេ នរកាវាជេ
បតិកោវិយ ធុទ្ធិ កត្វា ធុទ្ធវិតុំ ធុក្ខា។ ធុត្ថុជ្ជាបយាតិ ធុជ្ជាបេតុំ ធុក្ខា។
ធុស្សមុជ្ជាបយាតិ សុខុមអត្ថការំ បថវិយំ បតិជ្ជាបនំវិយ ធុស្សបេតុំ អតិវិយ
ធុក្ខា។

តេ អត្តនា បលិបបលិបន្នាតិ គម្ពីរកន្ទមេ យាវ សីសតោ និមុត្តា ន
សក្កោន្តិ។ បរំ បលិបបលិបន្នំ ធុទ្ធវិតុំ អបរំ តថេវ និមុត្តំ ហត្ថេ វា សីសេ វា
គហោត្វា ធុទ្ធវិត្វា ថលេ បតិជ្ជាបេតុំ ន សក្កោន្តិ។ សោវត ចុន្ទាតិ សោតិ
វត្តញ្ញាការបុគ្គលនិទ្ទេសោ។ តស្ស “យោ”តិ ឥមំ ឧទ្ទេសវចនំ អាហារិត្វា យោ
អត្តនា បលិបបលិបន្នោ, សោវត, ចុន្ទ, បរំ បលិបបលិបន្នំ ធុទ្ធវិស្សតីតិ។ ឯវំ

សេសបទេសុ សម្ពន្ធា វេទិតញ្ចោ។ បលិបបលិបន្នោតិ គម្ពីរកន្ទមេ និមុត្តោ
វុច្ឆតិ។ យថា, ធុន្ទ, កោចិ បុរិសោ យាវ សីសតោ គម្ពីរកន្ទមេ និមុត្តោ, បរម្យ
តថេវ និមុត្តំ ហត្ថោ វា សីសេ វា គហេត្វា ឧទ្ទិស្សតីតិ នេតំ ហំនំ វិជ្ជតិ។ ន ហិ តំ
ការណាមត្ថិ, យេន សោ តំ ឧទ្ទិស្សា ជលេ បតិជ្ជាបេយ្យតិ។ អនន្តោ អវិនិតោ
អបរិនិត្តតោតិ ឯត្ថ បន អនិត្តិសេវនតាយ អនន្តោ។ អសិក្ខិតវិនយតាយ
អវិនិតោ។ អនិត្តតកិលេសតាយ អបរិនិត្តតោតិ វេទិតញ្ចោ។ សោ តាធិសោ បរំ
ធមេស្សតិ និត្តិសេវនំ ករិស្សតិ, វិនេស្សតិ តិស្សោ សិក្ខា សិក្ខាបេស្សតិ។
បរិនិត្តាបេស្សតិ តស្ស កិលេសេ និត្តាបេស្សតិ។

នត្ថញ្ញោ កោចិតិ អញ្ញោ កោចិ បុគ្គលោ មោចេតុំ សមត្ថោ នត្ថិ។ សកេន
ថាមេនាតិ អត្តនោ ញ្ញាណថាមេន។ ពលេនាតិ ញ្ញាណពលេន។ វិរិយេនាតិ
ញ្ញាណសម្មយុត្តចេតសិករិរិយេន។ បុរិសបរក្កមេនាតិ បរំ បរំ ហំនំ
អក្កមនេន មហានុវិរិយេន។

នាហំ សហិស្សាមីតិ អហំ ន សហិស្សាមិ ន សក្កោមិ, ន វាយមិស្សាមីតិ វុត្ថំ
ហោតិ។ បមោចនាយាតិ បមោចេតុំ។ កបំកបិន្តិ សកម្ពំ។ ឆោតកាតិ
អាលបនំ។ តវេសីតិ តវេយ្យាសិ។

“អត្តនា ហិ កតំ ចាបំ, អត្តនា សំកិលិស្សតិ;
អត្តនា អកតំ ចាបំ, អត្តនាវ វិសុជ្ឈតិ;
សុទ្ធិ អសុទ្ធិ បច្ចត្តំ, នាញ្ញោ អញ្ញាវិសោធយេ”តិ។ (ធម. ប. ១៦៥; កថា.
៧៤៣) -

ឯត្ថាយមត្ថោ - យេន អត្តនា អកុសលំ កម្ពំ កតំ ហោតិ, សោ ចត្វសុ
អចាយេសុ ទុក្ខំ អនុភវន្តោ អត្តនាវ សំកិលិស្សតិ។ យេន បន អត្តនា អកតំ

ចាប់, សោ សុគតិញ្ចោវ អគតិញ្ចោ គច្ឆន្តោ អត្តនាវ វិសុជ្ឈតិ។
កុសលកម្មសម្ពាទា សុទ្ធិ អកុសលកម្មសម្ពាទា ច អសុទ្ធិ បច្ចត្តំ
ការកសត្តានំ អត្តនិយេវ វិបច្ចតិ។ អញ្ញោ បុគ្គលោ អញ្ញំ បុគ្គលំ ន វិសោធនេ
នេវ វិសោធនិ, ន កិលេសេតីតិ វុត្តំ ហោតិ។

តិដ្ឋតេវ និព្វានន្តិ អមតមហានិព្វានំ តិដ្ឋតិយេវ។ និព្វានគាមិមគ្គោតិ
បុព្វភាគវិបស្សនាតោ បដ្ឋាយ អរិយមគ្គោ។ តិដ្ឋាមហំ សមាទបេតាតិ អហំ
គណ្ណាបេតា បតិដ្ឋាបេតា តិដ្ឋាមិ។ ឯវំ ឡិវទិយមាណា ឯវំ អនុសាសិយមាណាតិ
មយា ឯវំ ឡិវទិយមាណា ឯវំ អនុសាសិយមាណា។ ឯត្ថ ឧប្បន្នេ វត្ថុស្មី វេទន្តោ
ឡិវទតិ នាម, អនុប្បន្នេ វត្ថុស្មី អនុសាសន្តោ “អយសោបិ តេ
ភវិស្សតី” តិអាទិវសេន អនាគតំ ទស្សន្តោ អនុសាសតិ នាម។ សម្មា
វេទន្តោបិ ឡិវទតិ នាម, បរម្មា ទូតសាសនំ វា បេសេន្តោ អនុសាសតិ នាម។
សកី វេទន្តោបិ ឡិវទតិ នាម, បុនប្បនំ វេទន្តោ អនុសាសតិ នាម។ ឡិវទន្តោ ឯវំ វា
អនុសាសតិ នាម។ អប្បកច្ចេតិ អបិ ឯកច្ចេ, ឯកេតិ អត្ថោ។ អច្ចន្តនិដ្ឋំ និព្វានំ
អារាធន្តិ ខយវយសម្ពាទំ អន្តំ អតីតន្តិ អច្ចន្តំ, អច្ចន្តញ្ចោ តំ សព្វសម្ពាទំ
អប្បវត្តិដ្ឋានត្តា និដ្ឋញ្ចាតិ អច្ចន្តនិដ្ឋំ, ឯកន្តនិដ្ឋំ, សតតនិដ្ឋន្តិ អត្ថោ។ តំ
អច្ចន្តនិព្វានំ អារាធន្តិ សម្មាទេន្តិ។ នារាធន្តិ ទំ សម្មាទេន្តិ, ន បដិលភន្តិ
អត្ថោ។ ឯត្ថ ក្យាហន្តិ ឯតេសុ កី អហំ, កី ករោមីតិ អត្ថោ។ មគ្គក្ខាយីតិ
បដិបទាមគ្គក្ខាយី។ អាចិក្ខតិ កថេតិ។ អត្តនា បដិបទ្គមាណា មុញោយ្យន្តិ
បដិបទ្គន្តា មយំ មុញោយ្យំ។

អតីតំ ឧបាទាយាតិ អតីតំ បដិច្ច។ កថំ បុរេ អបេក្ខំ ករោតីតិ កេន
បកាវេន ឥត្ថំ ឡិលោកនំ ករោតិ។ ឯវំ វូចោ អហោសិន្តិ
ធីយវស្សអណ្តកថ្វលាទិវសេន ឯវំ ជាតិកោ ឯវំ វូចោ អភវី។ តត្ថ នន្តិ

សមន្មានេតីតិ តស្មី រូបាវម្ពណោ តណ្ហំ សម្មា អានយតិ ឧបនេតិ។ វេទនាទីសុបិ
ឯសេវ នយោ។

“ឥតិ មេ ចក្ខុ” តិអាទយោ វត្ថុអារម្មណាវសេន តណ្ហាប្បត្តិ ធស្សេន្តោ អាហា។
ឥតិ រូបាតីតិ ឯវំ រូបា ឥតិ។ តត្ថ ធន្តរាគបដិពទ្ធន្តិ តេសុ ចក្ខុវ្យបេសុ
ទុព្ពលសម្ព័ន្ធាតោ ធន្តោ ច ពលវសម្ព័ន្ធាតោ រាគោ ច, តេន ធន្តរាគេន បដិពទ្ធំ
អល្លៃនំ។ វិញ្ញាណន្តិ ជវនចិត្តំ។ ធន្តរាគបដិពទ្ធត្តាវិញ្ញាណស្សាតិ តស្ស
ជវនវិញ្ញាណស្ស ធន្តរាគេន ពទ្ធភាវា។ តទភិនន្តតីតិ តំ អារម្មណំ
តណ្ហាវសេន អភិនន្តតិ។

យានិស្ស តានីតិ យានិ អស្ស តានិ។ បុព្វេតិ អតីតេ។ សទ្ធិន្តិ ឯកតោ។
ហសិតលបិតកីឡិ តានីតិ ធន្តវិទំសាទិហសិតានិ ច, វចីភេទំ កត្វា លបិតានិ
ច, កាយទិឡាទិកីឡិ តានិ ច។ តទស្សនេតីតិ តំ អស្សនយតិ អស្សនំ វិទ្ពតិ
សាទិយតិ។ តំ និកាមេតីតិ តំ និកាមយតិ បច្ឆាសីសតិ។ វិត្តិ អាបជ្ជតីតិ តុដ្ឋិ
ចាបុណាតិ។

សិយន្តិ កវេយ្យំ។ អប្បដិលទ្ធស្ស បដិលាភាយាតិ អប្បត្តស្ស
ចាបុណានត្ថាយ។ ចិត្តំ បណិទហាតីតិ ចិត្តំ វេបេតិ។ ចេតសោ
បណិធានបច្ឆយាតិ ចិត្តស្ស វេបនការណា។

សីលេន វាតិ បញ្ចសីលាទិសីលេន វា។ វតេន វាតិ ធុតផ្កសមាទានេន វា។
តបេន វាតិ វីរិយសមាទានេន វា។ ព្រហ្មចរិយេន វាតិ មេដុនវិរតិយា វា។ ទេវោ
វាតិ មហានុភាវោ ទេវរាជា វា។ ទេវញ្ញតរោ វាតិ តេសំ អញ្ញតរោ វា។

ជប្បន្តាតិ គុណាវសេន កថេន្តា។ បជប្បន្តាតិ បកាវេន កថេន្តា។
អភិជប្បន្តាតិ វិសេសេន កថេន្តា, ឧបសគ្គវសេន វា វឡីតំ។

៩. ឯវំ បឋមគាថាយ “ទូរេ វិវេកា ហិ តថាវិជោ” តិ សាធម្មតា
ទុតិយគាថាយ ច តថាវិជានំ ធម្មតំ អារិ កត្វា ឥនានិ តេសំ ចាបករណំ អារិ
ករោត្តោ “កាមេសុ គិទ្ធា” តិ កាថមាហ។

តស្សត្ថោ - តេ សត្តា កាមេសុ បរិភោគតណ្ហាយ គិទ្ធា,
បរិយេសនាធិមនុយុត្តត្តា បសុតា, សម្មាហមាបន្នត្តា បម្មជ្ជា, អវគមនតាយ
មច្ឆរិយតាយ ពុទ្ធាធិនំ វចនំ អនាធិយតាយ ច អវនាធិយា, កាយវិសមាធិម្ហិ
វិសមេ និវិជ្ជា, អន្តកាលេ មរណាទុក្ខបន្តិតា, “កីសុ ភវិស្សម ឥតោ
ចុតាសេ” តិ បរិទេវយន្តិតិ។

គិទ្ធាតិ កាមរាគេន គិទ្ធា។ គធិតាតិ សង្កប្បរាគេន បច្ឆាសីសមាធា ហុត្វា
គធិតា។ មុច្ឆិតាតិ កាមតណ្ហាយ មុច្ឆាបរេតា។ អន្លោសន្នាតិ កាមនន្ទិយា
អធិឌីសន្នា អន្លោត្តជា។ លត្តាតិ កាមសីនេហេន អល្លីនា។ លគ្គិតាតិ
កាមបរិឡាហេន ឯកីភូតា។ បលិពុទ្ធាតិ កាមសញ្ញាយ អារដ្ឋិតា។ អថ វា
“ធិដ្ឋិនស្សនេ គិទ្ធា។ អភិល្លាទស្សនេ គធិតា។ សំសគ្គកិរិយស្មី មុច្ឆិតា។
វិស្សសកិរិយស្មី អន្លោសន្នា។ សីនេហាវឡញ្ញស្មី លត្តា។ ទ្វយំទ្វយសមាបត្តិម្ហិ
លគ្គិតា។ អបរាបរំ អមុញ្ញមាធា ហុត្វា បលិពុទ្ធា” តិ ឯវមេកេ វណ្ណយន្តិ។

ឯសន្តិតិ បច្ឆាសីសន្តិ។ គវេសន្តិតិ មគ្គយន្តិ។ បរិយេសន្តិតិ សញ្ញាការេន
ឥច្ឆន្តិ បត្តេន្តិ។ អថ វា ធិជ្ឈាវម្ពណោ សុភាសុភំ អត្ថិ, នត្ថិតិ ឯសន្តិ។
សុភាសុភារម្ពណោ បច្ឆកំ កត្វា វឡញ្ញនត្តាយ បិយំ ករោត្តោ គវេសន្តិ។
ចិត្តវសេន ឯសន្តិ។ បយោគវសេន គវេសន្តិ។ ករណាវសេន បរិយេសន្តិ។ តេ
ទុរិយេ កាមេ បជិច្ច ឌីតវត្វា ចរន្តិតិ តច្ឆរិតា។ តេ ច កាមេ ពហុលំ យេភុយ្យេន
វឡេន្តិ បវត្តយន្តិតិ តព្ពហុលា។ តេ ច កាមេ គរុំ កត្វា វហន្តិតិ តគ្គរុកា។
តេសុ កាមេសុ និច្ឆា នមិតា ហុត្វា វសន្តិតិ តន្តិញ្ញា។ តេសុ កាមេសុ សន្តិញ្ញា

ហុត្វាវសន្តិភិ តប្បណា។ តេសុ កាមេសុ អវលម្ពិតា ហុត្វា តេសុយេវ
នមិតាវសន្តិភិ តប្បញ្ញា។ តេសុ កាមេសុ អវត្ថវិត្វា មុច្ឆាបរេតប្បសង្កា
ហុត្វាវសន្តិភិ តទទិមុត្តា។ តេ ច កាមេ អទិបតី ជេដ្ឋកំ កត្វាវសន្តិភិ
តទទិបតេយ្យា។ អថ វា “អារម្មណស្ស ឥដ្ឋភាវេន តច្ច្វិតា។ អារម្មណស្ស
កន្តភាវេន តត្ថហុលា។ អារម្មណស្ស មនាបភាវេន តគ្គុកា។ អារម្មណស្ស
បិយភាវេន តន្និទ្ធា។ អារម្មណស្ស កាមុបសំហិតភាវេន តប្បណា។
អារម្មណស្ស រជនីយភាវេន តប្បញ្ញា។ អារម្មណស្ស មុច្ឆនីយភាវេន
តទទិមុត្តា។ អារម្មណស្ស ពន្ធនីយភាវេន តទទិបតេយ្យា”តិ ឯវមេកេ
វណ្ណាយន្តិ។

រូបេ បរិយេសន្តិភិអាទិសុ បរិយេសន្តិភិ អលទ្ធស្ស លាភាយ ឯសនវសេន។
បដិលភន្តិភិ ហត្ថកតវសេន។ បរិភុញ្ញន្តិភិ វឡញ្ញនវសេន វុត្តន្តិញ្ញាតតំ។
កលបំរិវាទំ ករោតីតិ កលហការកោ។ តស្មី និយុត្តោតិ កលហបសុតោ។
កម្មការកាទិសុបិ ឯសេវ នយោ។ គោចរេ ចរន្តោតិ វេសិយាទិគោចរេ,
សតិបដ្ឋានាទិគោចរេ វា ចរមាឆោ។ តេសុ និយុត្តោ គោចរេបសុតោ។
អារម្មណូបនិជ្ឈានវសេន ឈានំ អស្ស អត្ថិតិ ឈាយី។ តស្មី និយុត្តោ
ឈានបសុតោ។

អវគច្ចន្តិភិ អចាយំ គច្ចន្តិ។ មច្ច្វិនោតិ សកសម្បត្តិ និគុហន្តា។ វចនន្តិ
កថនំ។ ព្យបថន្តិ វាក្យបថំ។ ទេសនន្តិ វិស្សន្តនឡិវាទំ។ អនុសិដ្ឋន្តិ អនុសាសនី។
នាទិយន្តិភិ ន គណ្ណន្តិ ន គរុំ ករោន្តិ។ “ន បដិស្សន្តិ”តិ វា ចាថោ, សោយេវ
អត្តោ។ វត្ថុតោ មច្ច្វិយទស្សនត្ថំ “បញ្ចា មច្ច្វិយានិ អាវាសមច្ច្វិយ”ន្តិអាទិ វុត្ថំ។
តត្ថ អាវាសេ មច្ច្វិយំ អាវាសមច្ច្វិយំ។ សេសបទេសុបិ ឯសេវ នយោ។

អាវាសោ នាម សកលារាមាបិ បរិវេណាម្បិ ឯកោវរកោបិ រត្តិដ្ឋានាទីនិបិ។
តេសុ វសន្តា សុខំ វសន្តិ, បច្ឆយេ លភន្តិ។ ឯកោ ភិក្ខុ វត្តសម្បទ្ធស្បវ
បេសលស្ស ភិក្ខុនោ តត្ថ អាគមនំ ន ឥច្ឆតិ, អាគតោបិ “ទិប្បំ គច្ឆតូ” តិ
ចិន្តេសិ, ឥទំ អាវាសមច្ឆរិយំ នាម។ ភណ្ឌានការកាទីនំ បន តត្ថ វាសំ អនិច្ឆតោ
អាវាសមច្ឆរិយំ នាម ន ហោតិ។

កុលន្តិ ឧបដ្ឋាកកុលម្បិ ញាតិកុលម្បិ។ តត្ថ អញ្ញាស្ស ឧបសង្កមនំ
អនិច្ឆតោ កុលមច្ឆរិយំ ហោតិ។ ចាបបុគ្គលស្ស បន ឧបសង្កមនំ អនិច្ឆតោបិ
មច្ឆរិយំ នាម ន ហោតិ។ សោ ហិ តេសំ បសាទភេទាយ បដិបដ្ឋតិ។ បសាទំ
រក្ខិតុំ សមត្ថស្បវ បន ភិក្ខុនោ តត្ថ ឧបសង្កមនំ អនិច្ឆតោ មច្ឆរិយំ នាម
ហោតិ។

លាភោតិ ចតុបច្ឆយលាភោវ។ តំ អញ្ញាស្សី សីលវន្តេយេវ លភន្តេ “មា
លភតូ” តិ ចិន្តេន្តស្ស លាភមច្ឆរិយំ ហោតិ។ យោ បន សទ្ធាធម្មំ វិនិច្ឆាតេតិ,
អបរិភោគធម្មំ វិភោគាទិវសេន វិនាសេតិ, បូតិភាវំ គច្ឆន្តម្បិ អញ្ញាស្ស ន ទេតិ,
តំ ទិស្វា “សចេ ឥមំ ឯស ន លភេយ្យ, អញ្ញោ សីលវា លភេយ្យ, បរិភោគំ
គច្ឆេយ្យ” តិ ចិន្តេន្តស្ស មច្ឆរិយំ នាម នត្តិ។

វណ្ណោ នាម សរីរវណ្ណាបិ គុណវណ្ណាបិ។ តត្ថ សរីរវណ្ណោ មច្ឆរិ “បរោ
ចាសាទិកោ រូបវា” តិ វុត្ថេ តំ ន កថេតុកាមោ ហោតិ។ គុណវណ្ណាមច្ឆរិ បរស្ស
សីលេន ធុតត្ថេន បដិបទាយ អាចារេន វណ្ណំ ន កថេតុកាមោ ហោតិ។

ធម្មោតិ បរិយត្តិធម្មោ ច បដិវេធជធម្មោ ច។ តត្ថ អរិយសាវកា បដិវេធជម្ពំ
ន មច្ឆរាយន្តិ, អត្តនា បដិវិទូធម្មេ សនេវកស្ស លោកស្ស បដិវេធំ ឥច្ឆន្តិ។ តំ
បន បដិវេធំ “បរេ ជានន្ត” តិ ឥច្ឆន្តិ, តន្តិធម្មេយេវ បន ធម្មមច្ឆរិយំ នាម ហោតិ។

តេន សមន្ទាគតោ បុគ្គលោ យំ គុណំ កន្លំ វា កថាមគ្គំ វា ជាតាតិ, តំ អញ្ចេន
ជាតាបេតុកាមោ ហោតិ។ យោ បន បុគ្គលំ ឧបបរិក្ខត្វា ធម្មានុគ្គហោន ធម្មំ វា
ឧបបរិក្ខត្វា បុគ្គលានុគ្គហោន ន ទេតិ, អយំ ធម្មមច្ឆរី នាម ន ហោតិ។ តត
ឯកោ បុគ្គលោ លោលោ ហោតិ, កាលេន សមណោ ហោតិ, កាលេន
ព្រាហ្មណោ, កាលេន និគណ្ណោ។ យោ ហិ ភិក្ខុ “អយំ បុគ្គលោ បវេណីអាគតំ
តន្តី សណ្ឋំ សុខុមំ ធម្មន្តំ ភិក្ខុត្វា អាលុឡេស្សតី” តិ ន ទេតិ, អយំ បុគ្គលំ
ឧបបរិក្ខត្វា ធម្មានុគ្គហោន ន ទេតិ នាម។ យោ បន “អយំ ធម្មោ សណ្ណោ
សុខុមោ, សចាយំ បុគ្គលោ គណ្ហិស្សតិ, អញ្ញំ ព្យាករិត្វា អត្តានំ អរិ កត្វា
នស្សិស្សតី” តិ ន ទេតិ, អយំ ធម្មំ ឧបបរិក្ខត្វា បុគ្គលានុគ្គហោន ន ទេតិ នាម។
យោ បន “សចាយំ ឥមំ ធម្មំ គណ្ហិស្សតិ, អម្ពាភំ សមយំ ភិក្ខុតុំ សមត្ថោ
ភរិស្សតី” តិ ន ទេតិ, អយំ ធម្មមច្ឆរី នាម ហោតិ។

ឥមេសុ បញ្ចសុ មច្ឆរិយេសុ អាវាសមច្ឆរិយេន តាវ យក្ខោ វា បេតោ វា
ហុត្វា តស្សេវ អាវាសស្ស សង្ការំ សីសេន ឧក្ខិបិត្វា វិចរតិ។ កុលមច្ឆរិយេន
តស្មី កុលេ អញ្ជេសំ ទានមាននាទិនិ ករោន្តេ ទិស្វា “ភិក្ខុ វតីទំ កុលំ មមា” តិ
ចិន្តយតោ លោហិតម្បិ មុខតោ ឧគ្គច្ឆតិ, កុច្ឆិវិវេចនម្បិ ហោតិ, អន្តានិបិ
ខណ្ឌាខណ្ឌានិ ហុត្វា និក្ខមន្តិ។ លាភមច្ឆរិយេន សង្ឃស្ស វា គណាស្ស វា
សន្តកេ លាភេ មច្ឆរាយិត្វា បុគ្គលិកបរិភោគំ វិយ បរិភុណ្ឌិត្វា យក្ខោ វា
បេតោ វា មហាអជគរោ វា ហុត្វា និព្ពត្តតិ។ សរីរវណ្ណាគុណាវណ្ណាមច្ឆរេន បន
បរិយត្តិធម្មមច្ឆរិយេន ច អត្តនោវ វណ្ណំ វណ្ណាតិ, បរេសំ វណ្ណា “កី វណ្ណោ
ឯសោ” តិ តំ តំ ទោសំ វណ្ណោ បរិយត្តិធម្មញ្ញោ កស្សចិ កិញ្ចិ អទេន្តោ ទុព្ពណ្ណោ
ចេវ ឯឡម្ភតោ ច ហោតិ។

អបិ ច អាវាសមជ្ជិយេន លោហគេហោ បច្ចតិ, កុលមជ្ជិយេន
អប្បលាភោ ហោតិ, លាភមជ្ជិយេន គូជនិរយេ និព្ពត្តតិ, វណ្ណមជ្ជិយេន ភវេ
ភវេ និព្ពត្តស្ស វណ្ណា នាម ន ហោតិ, ធម្មមជ្ជិយេន កុក្កឡនិរយេ និព្ពត្តតីតិ។

មជ្ជរាយនវសេន មជ្ជិយំ។ មជ្ជរាយនាការោ មជ្ជរាយនា។ មជ្ជវេន
អយិតស្ស មជ្ជេសមន្តិនោ ភារោ មជ្ជរាយិតត្ថំ។ “មយ្ហមេវ ហោន្តុ, មា
អញ្ញាស្ស” តិ សព្វាបិ អត្ថនោ សម្បត្តិយោ ព្យាបេតុំ ន ឥច្ចតីតិ វិវិដ្ឋោ, វិវិដ្ឋស្ស
ភារោ វេវិដ្ឋំ, មុទុមជ្ជិយស្សេតំ នាមំ។ កធនិយោ វុច្ចតិ អនាទរោ, តស្ស ភារោ
កធនិយំ, ជទុមជ្ជិយស្សេតំ នាមំ។ តេន ហិ សមន្នាគតោ បុគ្គលោ បរម្មិ
បរេសំ ទទមាណំ និវារេតិ។ វុត្តម្មិ ចេតំ -

“កធនិយោ ចាបសន្តប្បោ, មិច្ឆាទិដ្ឋិអនាទរោ;
ទទមាណំ និវារេតិ, យាចមាណន ភោជន” ត្ថិ។ (សំ. និ. ១.១៣២);

យាចកេ ទិស្វា កដុកភារេន ចិត្តំ អញ្ញាតិ សង្ក្ខាចតីតិ កដុកញ្ចកោ,
តស្ស ភារោ កដុកញ្ចកតា។ អបរោ នយោ - កដុកញ្ចកតា វុច្ចតិ
កជជ្ជក្តាហោ។ សមតិត្តិកបុណ្ណាយ ហិ ឧក្ខលិយា ភត្តំ គណ្ណាឆ្នោ
សព្វតោភាគេន សង្ក្ខជិតេន អគ្គកជជ្ជនា គណ្ណាតិ បូរេត្វា គហេតុំ ន
សក្កោតិ, វេរំ មជ្ជិបុគ្គលស្ស ចិត្តំ សង្ក្ខចតិ, តស្មី សង្ក្ខចិតេ កាយោបិ តថេវ
សង្ក្ខចតិ បដិកុជតិ បដិនិវដ្តតិ ន សម្បសារីយតីតិ មជ្ជេវ “កដុកញ្ចកតា” តិ
វុត្តំ។

អគ្គហិតត្ថំ ចិត្តស្សាតិ បរេសំ ឧបការករណោ ធានាទិនា អាការេន យថា
ន សម្បសារីយតិ, វេរំ អារីត្វា គហិតភារោ ចិត្តស្ស។ យស្មា បន មជ្ជិបុគ្គលោ
អត្ថនោ សន្តកំ បរេសំ អនាតុកាមោ ហោតិ, បរសន្តកំ គណ្ហិតុកាមោ។

តស៊ូ “ឥទ្ធិ អច្ឆរិយំ មយ្ហមេវ ហោតុ, មា អញ្ញស្ស” តិ បវត្តិវសេនស្ស
អត្ថសម្បត្តិនិគ្ខហនលក្ខណតា បវសម្បត្តិគ្គហណាលក្ខណតា ច វេទិតញ្ញា។

ឧទ្ធមច្ឆរិយម្បិ មច្ឆរិយន្តិ អត្ថនោ បញ្ចក្ខន្ធសម្ពាតំ ឧបបត្តិកវំ អញ្ញេហិ
អសាធារណំ “អច្ឆរិយំ មយ្ហមេវ ហោតុ, មា អញ្ញស្ស” តិ បវត្តំ មច្ឆរិយំ
ឧទ្ធមច្ឆរិយំ នាម។ ឆាតុអាយតនមច្ឆរិយេសុបិ ឯសេវ នយោ។ គាហោតិ
គាហនិច្ឆយវសេន គហណំ។ អវទញ្ញតាយាតិ សព្វញ្ញពុទ្ធានម្បិ កថិតំ
អជាននភាវេន។ យាចកានំ អទទមា នោ ហិ តេហិ កថិតំ ន ជានាតិ នាម។
ជនា បមត្តាតិ សតិវិប្បវាសា ជនា។ វចនន្តិ សង្ខេបវចនំ។ ព្យប្បដន្តិវិត្តារវចនំ។
ទេសនន្តិ ឧបមំ ទស្សេត្វា អត្ថសន្ធិស្សនវចនំ។ អនុសិដ្ឋន្តិ បុនប្បនំ
សំលក្ខាបនវចនំ។ អថ វា ទស្សេត្វា កថនំ វចនំ នាម។ គណ្ណាបេត្វា កថនំ
ព្យប្បដំ នាម។ តោសេត្វា កថនំ ទេសនំ នាម។ បទស្សេត្វា កថនំ អនុសិដ្ឋ
នាម។ អថ វា បរិតាបទុក្ខំ នាសេត្វា កថនំ វចនំ នាម។ បរិឡាហទុក្ខំ នាសេត្វា
កថនំ ព្យប្បដំ នាម។ អចាយទុក្ខំ នាសេត្វា កថនំ ទេសនំ នាម។ កវទុក្ខំ
នាសេត្វា កថនំ អនុសិដ្ឋ នាម។ អថ វា ទុក្ខសច្ចបរិញ្ញាបដិវេធយុត្តំ វចនំ។
សមុទយសច្ចបហានបដិវេធយុត្តំ ព្យប្បដំ។ និរោធសច្ចសច្ចិកិរិយបដិវេធយុត្តំ
ទេសនំ។ មគ្គសច្ចការវនាបដិវេធយុត្តំ អនុសិដ្ឋតិ ឯវមាទិនា នយេន ឯកេ
វណ្ណាយន្តិ។

ន សុស្សុសន្តិ តិ ន សុណាន្តិ។ ន សោតំ ឱទហាន្តិ តិ សវនត្តំ កណ្ណាសោតំ ន
ឋេបេន្តិ។ ន អញ្ញា ចិត្តំ ឧបជ្ឈេបន្តិ តិ ជាននត្តំ ចិត្តំ ន បតិជ្ឈេបេន្តិ។ អនស្សវាតិ
ឱវាទំ អសុណាមាណា។ អវចនករាតិ សុណាមាណាបិ វចនំ ន ករោន្តិ តិ
អវចនករា។ បដិលោមវុត្តិនោតិ បដាណី ហុត្វា បវត្តនកា។ អញ្ញេនេវ មុខំ
ករោន្តិ តិ ករោន្តាបិ មុខំ ន ទេន្តិ តិ អត្ថោ។

វិសមេតិ កាយសុចរិតាទិសម្ពុតស្ស សមស្ស បដិបក្ខត្តាវិសមំ, តស្មី
វិសមេ។ ធិវិជ្ជាតិ បរិជ្ជា ទុដ្ឋិហរា។ កាយកម្មេតិ កាយតោ បវត្ថេ, កាយេន វា
បវត្ថេ កាយកម្មេ។ វចីកម្មាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។

តត្ថ កាយកម្មវចីកម្មមនោកម្មានិ ទុច្ឆរិតវសេនវិភត្តានិ,
ចាណាតិចាតាធយោ ទសអកុសលកម្មបថវសេនវិភត្តាតិ ញាតត្ថំ។ អយំ
តាវេត្ថ សាធារណបទវណ្ណាន, អសាធារណេសុ បន ចាណាស្ស អតិចាតោ
ចាណាតិចាតោ, ចាណាវេនា ចាណាយាតោតិ វុត្ថំ ហោតិ។ ចាណោតិ ចេត្ត
វោហារតោ សត្តោ, បរមត្ថតោ ជីវិតិន្ទ្រិយំ។ តស្មី បន ចាណោ ចាណាសញ្ញានោ
ជីវិតិន្ទ្រិយុបច្ឆេទកឧបក្កមសមុជ្ជាបិតា កាយវចីទ្វារាទំ អញ្ញាតវទ្វារបវត្តា
វេកចេតនា ចាណាតិចាតោ។ សោ គុណាវិវហិតេសុ តិវច្ឆានកតាទីសុ
ចាណេសុ ឧទ្ធកេ ចាណោ អប្បសាវន្តោ, មហាសវីរេ មហាសាវន្តោ។ កស្មា?
បយោគមហាន្តតាយ, បយោគសមត្ថេបិ វត្ថុមហាន្តតាយ។ គុណាវន្តេសុ
មនុស្សាទីសុ អប្បគុណោ ចាណោ អប្បសាវន្តោ, មហាគុណោ មហាសាវន្តោ។
សវីរគុណាទំ បន សមភាវេ សតិ កិលេសាទំ ឧបក្កមាទញ្ច មុទុតាយ
អប្បសាវន្តោ, តិព្ពតាយ មហាសាវន្តោតិ វេទិតញ្ចោ។

តស្ស បញ្ច សម្ភារា ហោន្តិ - ចាណោ ចាណាសញ្ញាតា វេកចិត្តំ ឧបក្កមោ
តេន មរណាន្តិ។ ធម្មយោគា - សាហត្ថិកោ អាណត្ថិកោ និស្សគ្គិយោ ថាវរោ
វិជ្ជាមយោ ឥទ្ធិមយោតិ។ ឥមស្មី បនត្ថេ វិត្តារិយមាទេ អតិបបញ្ចោ ហោតិ,
តស្មា នំ នវិត្តារិយស្សម។ អញ្ញញ្ច ឯវរូបំ, អត្ថិកេហិ បន សមន្តចាសាទិកំ
វិនយដ្ឋកថំ (ចារា. អដ្ឋ. ២.១៧២) ឱលោកេត្វា គហេតត្ថំ។

អទិន្នស្ស អាទានំ អទិន្នាទានំ, បរស្ស ហរណំ ថេយ្យំ ចោរិកាតិ វុត្ថំ
ហោតិ។ តត្ថ អទិន្នន្តិ បរបរិគ្គហិតំ, យត្ថ បរោ យថាកាមការិតំ អាបដ្ឋន្តោ

អនុញ្ញាតហោ អនុបវេន្តោ ច ហោតិ, តស្មី បន បរបរិគ្គហិតេ
បរបរិគ្គហិតសញ្ញានោ តទាទាយកឧបក្កមសមុជ្ជាបិកា វេយ្យចេតនា
អទិន្នាទានំ។ តំ ហីនេ បរសន្តកេ វត្ថុស្មី អប្បសាវន្តំ, បណីតេ មហាសាវន្តំ។
កស្មា? វត្ថុបណីតតាយ, វត្ថុសមត្ថេ សតិ គុណាធិកានំ សន្តកេ វត្ថុស្មី
មហាសាវន្តំ។ តំ តំ គុណាធិកំ ឧទាទាយ តតោ តតោ ហីនគុណាស្ស សន្តកេ
វត្ថុស្មី អប្បសាវន្តំ។

តស្ស បញ្ច សម្ភារា ហោន្តិ - បរបរិគ្គហិតំ បរបរិគ្គហិតសញ្ញិតា
វេយ្យចិត្តំ ឧបក្កមោ តេន ហរណាន្តិ។ ធម្មយោគា សាហត្ថិកាធម្មោវ។ តេ ច
ខោ យថានុរូបំ វេយ្យាវហារោ បសម្មាវហារោ បដិច្ចដ្ឋាវហារោ
បរិកប្បាវហារោ កុសាវហារោតិ ឥមេសំ បញ្ចន្តំ អវហារានំ វសេន បវត្តន្តិ។
អយមេត្ថ សន្នេហោវិត្តារោ បន សមន្តទាសាទិកាយំ វុត្តោ។

កាមេសុមិច្ឆាចារោតិ ឯត្ថ បន កាមេស្វតិ មេដុនសមាចារេសុ។
មិច្ឆាចារោតិ ឯកន្តនិដ្ឋិតោ លាមកាចារោ។ លក្ខណតោ បន
អសទ្ធម្មសេវនាធិប្បាយេន កាយទ្វារប្បវត្តា អគមនីយដ្ឋានីតិក្កមចេតនា
កាមេសុមិច្ឆាចារោ។

តត្ថ អគមនីយដ្ឋានំ នាម បុរិសានំ តាវ មាតុរក្ខិតា បិតុរក្ខិតា
មាតាបិតុរក្ខិតា ភាតុរក្ខិតា ភគិនិរក្ខិតា ញាតិរក្ខិតា គោតុរក្ខិតា
ធម្មរក្ខិតា សារក្ខា សបរិទណ្ឌាតិ មាតុរក្ខិតាធម្មោ ទស, ធនក្ខិតា ធន្តវាសិនី
កោគវាសិនី បដវាសិនី ឱទបត្តកិនី ឱភតបុម្ភដកា ទាសី ច ភរិយា កម្មការី ច
ភរិយា ធជាហជា មុហុត្ថិកាតិ ឯតា ធនក្ខិតាធម្មោ ទសាតិ វីសតិ ឥត្ថិយោ។
ឥត្ថិសុ បន ទ្វិន្នំ សារក្ខាសបរិទណ្ឌានំ ទសន្តញ្ច ធនក្ខិតាទិនន្តិ ទ្វាទសន្តំ ឥត្ថិនំ
អញ្ញោ បុរិសា, ឥទំ អគមនីយដ្ឋានំ នាម។

សោ បនេស មិច្ឆាចារោ សីលាទិគុណាវហិតេ អគមនីយជ្ជានេ
អប្បសាវន្តោ, សីលាទិគុណាសម្បន្នេ មហាសាវន្តោ។ តស្ស ចត្តារោ សម្ពាវា -
អគមនីយវត្ថុ តស្មី សេវនចិត្តំ សេវនបយោគោ មគ្គេន
មគ្គបដិបត្តិអធិវាសនន្តិ។ ឯកោ បយោគោ សាហត្ថិកោ ឯវ។

មុសាតិវិសំវាទនបុរេក្ខារស្ស អត្តភញ្ញនកោ វចីបយោគោ
កាយបយោគោ វា។ វិសំវាទនាធិប្បាយេន បនស្ស
បរិវិសំវាទកកាយវចីបយោគសមុជ្ជាបិកា ចេតនា មុសាវាទោ។ អបរោ នយោ
- មុសាតិ អភូតំ អតច្ចំ វត្ថុ។ វាទោតិ តស្ស ភូតតោ តច្ចតោវិញ្ញាបនំ។
លក្ខណតោ បន អតចំ វត្ថុ តថតោ បរិវិញ្ញាបេតុកាមស្ស
តថាវិញ្ញត្តិសមុជ្ជាបិកា ចេតនា មុសាវាទោ។ សោ យមត្ថំ ភញ្ញតិ, តស្ស
អប្បតាយ អប្បសាវន្តោ, មហន្តតាយ មហាសាវន្តោ។ អបិ ច គហជ្ជានំ
អត្តនោ សន្តកំ អនាតុកាមតាយ “នត្ថី”តិអាទិនយប្បវត្តោ អប្បសាវន្តោ,
សក្ខិនា ហុត្វា អត្តភញ្ញនត្ថំ វត្តោ មហាសាវន្តោ។ បព្ពជិតានំ អប្បកម្មី តេលំ
វា សប្បី វា លភិក្ខុ ហសាធិប្បាយេន “អដ្ឋ គាមេ តេលំ នទី មញ្ញេ សន្តតី”តិ
បូរណកថានយេន បវត្តោ អប្បសាវន្តោ, អទិដ្ឋយេវ បន ទិដ្ឋន្តិអាទិនា នយេន
វទន្តានំ មហាសាវន្តោ។

តស្ស ចត្តារោ សម្ពាវា ហោន្តិ - អតចំ វត្ថុវិសំវាទនចិត្តំ តន្តោ វាយាមោ
បរស្ស តទត្ថវិជាននន្តិ។ ឯកោ បយោគោ សាហត្ថិកោវ។ សោ ច កាយេន វា
កាយបដិពន្ធន វា វាចាយ វា បរិវិសំវាទកកិរិយាករណេ ទដ្ឋញ្ញោ។ តាយ ចេ
កិរិយាយ បរោ តមត្ថំ ជាតាតិ, អយំ កិរិយសមុជ្ជាបិកា ចេតនាក្ខណេយេវ
មុសាវាទកម្មនា ពជ្ឈតិ។

បិសុណវាចាភិក្ខុអាទិសុ យាយ វាចាយ យស្ស តំ វាចំ ភាសតិ, តស្ស
បាធយេ អត្ថនោ បិយការំ បរស្ស ច សុញ្ញការំ ករោតិ, សា បិសុណវាចា។
យាយ បន អត្តានម្បិ បរម្បិ ជុសំ ករោតិ, យា វាចា សយម្បិ ជុសា នេវ
កណ្តាសុខា ន បាធយធុមា, អយំ ជុសវាចា។ យេន សម្ពំ បលបតិ និវត្តកំ, សោ
សម្ពប្បលាហោ។ តេសំ មូលភូតាបិ ចេតនា បិសុណវាចាធិនាមមេវ លភតិ,
សា ឯវ ឥធម អធិប្បតាតិ។

តត្ថ សំកិលិដ្ឋចិត្តស្ស បរេសំ វា កេនាយ អត្ថនោ បិយកម្មតាយ វា
កាយវិចីបយោគសមុជ្ឈាបិកា ចេតនា បិសុណវាចា។ សា យស្ស កេនំ ករោតិ,
តស្ស អប្បគុណាយ អប្បសាវជ្ជា, មហាគុណតាយ មហាសាវជ្ជា។

តស្ស ចត្តារោ សម្ភារា ហោន្តិ - ភិទ្ធិតញ្ចោ បរោ “ឥតិ ឥមេ នាណ ភវិស្សន្តិ
វិណ ភវិស្សន្តិ” តិ កេនបុរេក្ខារតា វា, “ឥតិ អហំ បិយោ ភវិស្សមិ
វិស្សសិកោ” តិ វិយកម្មតា វា, តដ្ឋោ វាយាមោ, តស្ស តទត្ថវិជានន្តិ។

បរស្ស មម្ពច្ឆេទកកាយវិចីបយោគសមុជ្ឈាបិកា ឯកន្តជុសចេតនា
ជុសវាចា។ មម្ពច្ឆេទកោបិ បយោគោ ចិត្តសណ្តាតាយ ជុសវាចា ន ហោតិ។
មាតាបិតារោ ហិ កនាចិ បុត្រកេ ឯវម្បិ វន្តិ “ចោរា វោ ខណ្ឌាខណ្ឌិកំ
ករោន្ត” តិ, ឧប្បលបត្តម្បិ ច នេសំ ឧបរិ បតន្តំ ន ឥច្ឆន្តិ។ អាចរិយុបជ្ឈាយា ច
កនាចិ និស្សិតកេ ឯវ វន្តិ “កី ឥមេ អហិរិកា អនោត្តប្បនោ ចរន្តិ, និទូមថ
នេ” តិ។ អថ ច នេសំ អាគមាធិកមសម្បត្តិ ឥច្ឆន្តិ។ យថា ច ចិត្តសណ្តាតាយ
ជុសវាចា ន ហោតិ, ឯវ វចនសណ្តាតាយ អជុសវាចាបិ ន ហោតិ។ ន ហិ
មារាបេតុកាមស្ស “ឥមំ សុខំ សយាបេថា” តិ វចនំ អជុសវាចា ហោតិ,
ចិត្តជុសតាយ បនេសា ជុសវាចាវ, សា យំ សន្ធាយ បវត្តិតា។ តស្ស

អប្បគុណតាយ អប្បសាវន្តោ, មហាគុណតាយ មហាសាវន្តោ។ តស្ស តយោ
សម្ពាណ - អក្កោសីតត្តោ បរោ គុប្បិតចិត្តំ អក្កោសនន្តិ។

អនត្ថវិញ្ញាបិកា កាយវេទីបយោគសមុជ្ឈាបិកា អកុសលចេតនា
សម្ពប្បលាហោ។ សោ អាសេវនមន្តតាយ អប្បសាវន្តោ, អាសេវនមហន្តតាយ
មហាសាវន្តោ។ តស្ស ទ្វេ សម្ពាណ ហោន្តិ -
ការតយុទ្ធសីតាហរណាទិនិត្តកកថាបុរេក្ខារតា
តថាវប្បិកថាកថនញ្ញាតិ។

អភិជ្ឈាយតីតិ អភិជ្ឈា, បរកណ្ណាភិមុទី ហុត្វា តន្តិន្ទតាយ បវត្តតីតិ
អត្តោ។ សា “អហោ វត វតំ មមាស្សា”តិ ឯវំ បរកណ្ណាភិជ្ឈាយនលក្ខណា។
អទិន្នាទានំវិយ អប្បសាវន្តោ មហាសាវន្តោ ច។ តស្ស ទ្វេ សម្ពាណ ហោន្តិ -
បរកណ្ណំ អត្ថនោ បរិណាមនញ្ញាតិ។ បរកណ្ណាវត្ថុកេ ហិ លោកេ ឧប្បន្នេបិ ន
តាវ កម្មបថភេនោ ហោតិ, យាវ “អហោ វតិទំ មមាស្សា”តិ អត្ថនោ ន
បរិណាមេតិ។

ហិតសុខំ ព្យាទាធយតីតិ ព្យាទាទោ, សោ បរិវាសាយ
មនោបទោសលក្ខណា។ ជុស្សវាចាវិយ អប្បសាវន្តោ មហាសាវន្តោ ច។
តស្ស ទ្វេ សម្ពាណ ហោន្តិ - បរសត្តោ ច តស្ស ច វិធាសចិន្តាតិ។ បរសត្តាវត្ថុកេ
ហិ កោធន ឧប្បន្នេបិ ន តាវ កម្មបថភេនោ ហោតិ, យាវ “អហោ វតាយំ
ឧទ្ធិន្នេយ្យវិនស្សេយ្យា”តិ តស្ស វិធាសំ ន ចិន្តេសិ។

យថាភុច្ឆកហណាភាវេន មិច្ឆា បស្សតីតិ មិច្ឆាទិដ្ឋិ។ សា “នត្ថិ
ទិន្ន”ន្តិអាទិនា នយេន វិបរីតទស្សនលក្ខណា។ សម្ពប្បលាហោវិយ
អប្បសាវន្តោ មហាសាវន្តោ ច។

សញ្ជី, អសញ្ជី, នៅសញ្ជីនាសញ្ជី ភរិស្សមាតិ រូបាទិវសេន កង្ខ័ន្តិ។
ភរិស្សម ទុខោ មយន្តិអាទិនា អត្តានំ កង្ខ័ន្តិ។ តត្ថ ភរិស្សម ទុខោ។ នទុខោ
ភរិស្សមាតិ តស្ស សស្សតាការញ្ច ឧប្បេនាការញ្ច និស្សយ អនាគតេ អត្តានំ
វិជ្ជមានតញ្ច អវិជ្ជមានតញ្ច កង្ខ័ន្តិ។ កី ទុខោ ភរិស្សមាតិ ជាតិលីដ្ឋបបត្តិយោ
និស្សយ “ខត្តិយា ទុខោ ភរិស្សម,
ព្រាហ្មណវេស្សសុទ្ធកហជ្ជបព្ពជិតនេវមនុស្សនំ អញ្ញាតរា” តិ កង្ខ័ន្តិ។ កង្ខ័ន្តិ ទុ
ខោ ភរិស្សមាតិ សណ្ឋានាការំ និស្សយ “ធីយា ទុខោ ភរិស្សម,
រស្សឡោតកណ្ហាបមាណិកអប្បមាណិកាទិនំ អញ្ញាតរា” តិ កង្ខ័ន្តិ។ កេចិ បន
“ឥស្សរនិម្មានាទិនិ និស្សយ ‘កេន ទុខោ ការណេន ភរិស្សមាតិ ហេតុតោ
កង្ខ័ន្តិ’ តិ វន្តិ។ កី ហុត្វា កី ភរិស្សម ទុខោ មយន្តិ ជាតិអាទិនិ និស្សយ
“ខត្តិយា ហុត្វា ទុខោ ព្រាហ្មណា ភរិស្សម... បេ... ទេវា ហុត្វា មនុស្ស” តិ
អត្តនោ បរម្មវំ កង្ខ័ន្តិ។ សព្ពត្ថេវ បន អន្ធានន្តិ កាលាធិវចនមេតំ។

១០. យស្មា ឯតនេវ តស្មា ហិ សិក្ខេប... បេ... អាហុ ជីវាតិ។ តត្ថ សិក្ខេបាតិ
តិស្សោ សិក្ខា អារវ្កេយ្យ។ ឥនេវាតិ ឥមស្មីយេវ សាសនេ។ តត្ថ សិក្ខិតញាតិ
សិក្ខា។ តិស្សោតិ គណនបរិច្ឆេនោ។ អធិសីលសិក្ខាតិ អធិកំ ឧត្តមំ សីលន្តិ
អធិសីលំ, អធិសីលញ្ច តំ សិក្ខិតញ្ចេន សិក្ខា ចាតិ អធិសីលសិក្ខា។ ឯស
នយោ អធិចិត្តអធិបញ្ញាសិក្ខាសុ។

កតមំ បនេត្ថ សីលំ, កតមំ អធិសីលំ, កតមំ ចិត្តំ, កតមំ អធិចិត្តំ, កតមា
បញ្ញា, កតមា អធិបញ្ញាតិ? វុច្ឆតេ - បញ្ចាដ្ឋនសដ្ឋសីលំ តាវ សីលមេវ។ តញ្ជី
ពុទ្ធន្ទេ ឧប្បន្នេបិ អនុប្បន្នេបិ លោកេ បវត្តតិ។ ឧប្បន្នេ ពុទ្ធន្ទេ តស្មី សីលេ ពុទ្ធាបិ
សាវកាបិ មហាជនំ សមាធិបេន្តិ, អនុប្បន្នេ ពុទ្ធន្ទេ បច្ចេកពុទ្ធា ច កម្មវាទិនោ ច
ធម្មិកា សមណាព្រាហ្មណា ច ចក្កវត្តិ ច មហារាជាដោ មហាពោធិសត្តា ច

សមាធិបេន្តិ, សាមម្បិ បណ្ឌិតា សមណាព្រាហ្មណា សមាធិយន្តិ។ តេ តំ
កុសលំ ធម្មំ បរិបូរេត្វា ទេវេសុ ច មនុស្សេសុ ច សម្បត្តិ អនុភោត្តិ។

ចាតិមោក្ខសំវេរសីលំ បន “អធិសីល” ន្តិ វុច្ចតិ។ តញ្ញា សូរិយោវិយ
បដ្ឋោតានំ សីលេវ វិយ បព្ពតានំ សព្ពលោកិយសីលានំ អធិកញ្ជោវ ឧត្តមញ្ញា,
ពុទ្ធប្បាទេយេវ ច បវត្តតិ, នវីនា ពុទ្ធប្បាទា។ ន ហិ តំ បញ្ញត្តិ ឧទ្ទិវត្វា អញ្ជោ
សត្តោ វេបេតុំ សក្កោតិ។ ពុទ្ធាយេវ បន សព្ពសោ កាយវិច្ឆារអដ្ឋាបារសោតំ
ធិន្តិវត្វា តស្ស តស្ស វីតិក្កមស្ស អនុច្ចិកំ តំ សីលសំវេរំ បញ្ញាបេន្តិ។
ចាតិមោក្ខសំវេរតោបិ ច មគ្គជលសម្បយុត្តមេវ សីលំ អធិសីលំ។

កាមាវចរានិ បន អដ្ឋ កុសលចិត្តានិ លោកិយអដ្ឋសមាបត្តិចិត្តានិ ច
ឯកជ្ឈំ កត្វា ចិត្តមេវាតិ វេទិតញ្ញានិ។ ពុទ្ធប្បាទានុប្បាទេ ចស្ស បវត្តិ,
សមាធិបនំ សមាធានញ្ច សីលេ វុត្តនយេនេវ វេទិតញ្ញំ។

វិបស្សនាចាទកំ អដ្ឋសមាបត្តិចិត្តំ បន “អធិចិត្ត” ន្តិ វុច្ចតិ។ តញ្ញា អធិសីលំ
វិយ សីលានំ, សព្ពលោកិយចិត្តានំ អធិកញ្ជោវ ឧត្តមញ្ញា, ពុទ្ធប្បាទេយេវ ច
ហោតិ, នវីនា ពុទ្ធប្បាទា។ តតោបិ ច មគ្គជលចិត្តមេវ អធិចិត្តំ។

“អត្ថិ ធិន្តំ អត្ថិ យិដ្ឋ” ត្ថិ អាទិនយប្បវត្តំ (ម. និ. ២.៩៤) បន
កម្មស្សកតាញ្ញាណំ បញ្ញា។ សា ហិ ពុទ្ធេ ឧប្បន្នេបិ អនុប្បន្នេបិ លោកេ
បវត្តតិ។ ឧប្បន្នេ ពុទ្ធេ តស្ស បញ្ញាយ ពុទ្ធាបិ សាវកាបិ មហាជនំ សមាធិបេន្តិ,
អនុប្បន្នេ ពុទ្ធេ បច្ចេកពុទ្ធា ច កម្មវាទិនោ ច ធម្មិកា សមណាព្រាហ្មណា ច
ចក្កវត្តិ ច មហារាជានោ មហាពោធិសត្តា ច សមាធិបេន្តិ, សាមម្បិ បណ្ឌិតា
សត្តា សមាធិយន្តិ។ តថា ហិ អន្តរោ ទសវស្សសហស្សានិ មហាទានំ អនាសិ។

វេលាមោ វេស្សន្តរោ អញ្ជោ ច ពហូ បណ្ឌិតមនុស្សា មហាធានាធិ អទំសុ។ តេ តំ កុសលំ ធម្មំ បរិបូរេត្វា ទេវេសុ ច មនុស្សេសុ ច សម្បត្តិ អនុភវីសុ។

តិលក្ខណាការបរិច្ឆេទកំ បន វិបស្សនាញាណំ “អធិបញ្ញា” តិ វុច្ចតិ។ សា ហិ អធិសីលអធិចិត្តានិ វិយ សីលចិត្តានំ, សត្តលោកិយបញ្ញានំ អធិកា ចេវ ឧត្តមា ច, ន ច វិនា ពុទ្ធិប្បាទា លោកេ បវត្តតិ។ តតោបិ ច មគ្គជលបញ្ញាវ អធិបញ្ញា។

ឥធានិ ឯកេកំ ទស្សន្តោ “កតមា អធិសីលសិក្ខា - ឥធខិក្ខុ សីលវា ហោតិ, ចាតិមោក្ខសំវេរសំវុតោ វិហរតី” តិ អាធិមាហា។ ឥធាតិ វេចនំ បុព្វភាគករណីយសម្បទាយ សម្បទ្ខស្ស សព្វបការសីលបរិបូរកស្ស បុគ្គលស្ស សន្និស្សយភូតសាសនបរិធិបនំ, អញ្ញាសាសនស្ស ច តថាភាវបដិសេធនំ។ វុត្តញ្ជោតំ - “ឥធរេ, ភិក្ខុវេ, សមណោ... បេ... សុញ្ញា បរហ្មវាទា សមណោភិ អញ្ជោហិ” តិ (ម. និ. ១.១៣៩-១៤០)។ ភិក្ខុតិ តស្ស សីលស្ស បរិបូរកស្ស បុគ្គលស្ស បរិធិបនំ។ ចាតិមោក្ខសំវេរសំវុតោតិ ឥធមស្ស ចាតិមោក្ខសំវេរេ បតិដ្ឋិតភាវបរិធិបនំ។ វិហរតីតិ ឥធមស្ស តទន្ទរបរិហារសមដ្ឋីភាវបរិធិបនំ។ អាចារគោចរសម្បន្នោតិ ឥធមស្ស ចាតិមោក្ខសំវេរស្ស ឧបការកធម្មបរិធិបនំ។ អណ្តាមត្តេសុ វុដ្ឋេសុ ភយទស្សវីតិ ឥធមស្ស ចាតិមោក្ខតោ អចវេនធម្មតាបរិធិបនំ។ សមាធាយាតិ ឥធមស្ស សិក្ខាបទានំ អនវេសេសតោ អាធានបរិធិបនំ។ សិក្ខតីតិ ឥធមស្ស សិក្ខាយ សមដ្ឋីភាវបរិធិបនំ។ សិក្ខាបទេស្វតិ ឥធមស្ស សិក្ខតព្ពធម្មបរិធិបនំ។

តត្ថ ភិក្ខុតិ សំសារេ ភយំ ឥក្ខតីតិ ភិក្ខុ។ សីលមស្ស អត្ថីតិ សីលវាតិ ឯត្ថ សីលន្តិ សីលនដ្ឋេន សីលំ។ កិមិទំ សីលនំ នាម? សមាធានំ វា, កាយកម្មាធិនំ

សុសីល្យវសេន អវិប្បកិណ្ណតាតិ អត្តោ។ ឧបទារណំ វា, កុសលានំ ធម្មានំ
បតិជ្ជាវសេន អាធារភារោតិ អត្តោ។ ឯតទេវ ហិ ឯត្ថ អត្ថទ្វយំ
សទ្ធកូណាវិទូ អនុជានន្តិ។ អញ្ញោ បន “អធិសេវនជ្ជេន អាធារជ្ជេន សីលនជ្ជេន
សិវជ្ជេន សីតលជ្ជេន សិវជ្ជេន សីល”ន្តិ វណ្ណាយន្តិ។

សីលនំ លក្ខណំ តស្ស, ភិន្នស្សបិ អនេកធា;
សនិទស្សនត្ថំ រូបស្ស, យថា ភិន្នស្សនេកធា។

យថា ហិ នីលបីតាធិតេនេននេកធា ភិន្នស្សបិ រូបាយតនស្ស
សនិទស្សនត្ថំ លក្ខណំ នីលាធិតេនេន ភិន្នស្សបិ
សនិទស្សនភារានតិក្កមនតោ។ តថា សីលស្ស ចេតនាធិតេនេន អនេកធា
ភិន្នស្សបិ យទេតំ កាយកម្មាធិនំ សមាធានវសេន, កុសលានញ្ច ធម្មានំ
បតិជ្ជាវសេន វុត្ថំ សីលនំ, តទេវ លក្ខណំ ចេតនាធិតេនេន ភិន្នស្សបិ
សមាធានបតិជ្ជាភារានតិក្កមនតោ។ ឯវំ លក្ខណាស្ស បនស្ស -

ទុស្សីល្យវិទ្ធិសនតា, អនវជ្ជគុណោ តថា;
កិច្ចសម្បត្តិអត្តេន, វសោ នាម បវុច្ចតិ។

តស្មា ឥទំ សីលំ នាម កិច្ចជ្ជេន វសេន ទុស្សីល្យវិទ្ធិសនរសំ, សម្បត្តិអត្តេន
វសេន អនវជ្ជវសន្តិ វេទិតព្ពំ។

សោចេយ្យបច្ចុបដ្ឋានំ, តយិទំ តស្ស វិញ្ញាតិ;
ឌីត្តប្បញ្ច ហិវ ចេវ, បទដ្ឋានន្តិ វណ្ណាតំ។

តញ្ញាទំ សីលំ “កាយសោចេយ្យំ វជីសោចេយ្យំ មនោសោចេយ្យ”ន្តិ ឯវំ
វុត្ថសោចេយ្យបច្ចុបដ្ឋានំ, សោចេយ្យភារេន បច្ចុបដ្ឋាតិ គហណភារំ គច្ចតិ។

ហិរោត្តប្បញ្ញា បន តស្ស វិញ្ញាហិ បទដ្ឋានន្តិ វណ្ណាតំ, អាសន្នការណ៍ន្តិ អត្ថោ។
ហិរោត្តប្ប ហិ សតិ សីលំ ឧប្បជ្ជតិ ចេវ តិជ្ជតិ ច, អសតិ នេវ ឧប្បជ្ជតិ ចេវ ន
តិជ្ជតិ ចាតិ ឯវីវិជេន សីលេន សីលវា ហោតិ។ ឯតំ សីលំ នាម
ចាណាតិចាតាធិហិ វា វិរមន្តស្ស, វត្ថុបដិបត្តិ វា បូរេន្តស្ស ចេតនាធម្មោ ធម្មា
វេទិតញ្ចា។ វុត្តញ្ចេតំ បដិសម្មិនាយំ “កី សីលន្តិ? ចេតនា សីលំ, ចេតសិកំ សីលំ,
សំវរោ សីលំ, អវីតិក្កមោ សីល”ន្តិ (បដិ. ម. ១.៣៩)។

តត្ថ ចេតនា សីលំ នាម ចាណាតិចាតាធិហិ វា វិរមន្តស្ស វត្ថុបដិបត្តិ វា
បូរេន្តស្ស ចេតនា។ ចេតសិកំ សីលំ នាម ចាណាតិចាតាធិហិ វិរមន្តស្ស វិរតិ។
អបិ ច ចេតនា សីលំ នាម ចាណាតិចាតាធិនិ បដហន្តស្ស
សត្តកម្មបថចេតនា។ ចេតសិកំ សីលំ នាម “អភិជ្ឈំ បហាយ វិគតាភិជ្ឈេន
ចេតសា វិហារតី”តិអាធិនា (ធិ. និ. ១.២១៧) នយេន សំយុត្តមហារក្ខេ វុត្តា
អនភិជ្ឈាព្យាបាទសម្មាធិដ្ឋិធម្មា។ សំវរោ សីលន្តិ ឯតុ បញ្ចវិជេន សំវរោ
វេទិតញ្ចោ - ចាតិមោក្ខសំវរោ សតិសំវរោ ញ្ញាណសំវរោ ខន្តិសំវរោ
វីរិយសំវរោ។ តស្ស នាណករណំ ឧបរិ អាវិ ភវិស្សតិ។ អវីតិក្កមោ សីលន្តិ
សមាធិន្តសីលស្ស កាយិ កវាចសិកោ អវីតិក្កមោ។ ឯតុ ច សំវរសីលំ,
អវីតិក្កមសីលន្តិ ឥធមេវ និប្បវិយាយតោ សីលំ។ ចេតនាសីលំ, ចេតសិកំ
សីលន្តិ បរិយាយតោ សីលន្តិ វេទិតញ្ចំ។

ចាតិមោក្ខន្តិ សិក្ខាបទសីលំ។ តញ្ញិ យោ នំ ចាតិ វក្ខតិ, តំ មោក្ខតិ
មោចេតិ អាចាយិកាធិហិ ធុក្ខេហិ, តស្មា “ចាតិមោក្ខ”ន្តិ វុត្តំ។
ចាតិមោក្ខសំវរសំវុតោតិ ចាតិមោក្ខសំវរសីលេន សមម្ពាគតោ។
អាចារកោចរសម្បន្នោតិ អាចារេន ចេវ កោចរេន ច សម្បន្នោ។
អណ្តាមត្តស្វតិ អប្បមត្តកេសុ។ វដ្ឋេស្វតិ អកុសលធម្មេសុ។ ភយទស្សវីតិ

កយទស្សី។ សមាធាយាតិ សម្មា អាទិយិត្វា។ សិក្ខតិ សិក្ខាបទេស្វតិ តំ តំ
សិក្ខាបទំ សមាទិយិត្វា សិក្ខតិ។ អបិ ច សមាធាយ សិក្ខតិ សិក្ខាបទេស្វតិ
យំ កិញ្ចិ សិក្ខាបទេស្វ សិក្ខាកោដ្ឋាសេសុ សិក្ខិតតំ កាយិកំ វា ចេតសិកំ វា,
តំ សត្វំ សមាធាយ សិក្ខតិ។

ខុទ្ទកោ សីលក្ខន្ធាតិ សង្ឃទិសេសាទិសាវសេសោ សីលក្ខន្ធា។
មហាដ្ឋោតិ ចារាជិកាទិនិវេសេសោ។ យស្មា បន ចាតិមោក្ខសីលេន ភិក្ខុ
សាសនេ បតិជ្ជាតិ នាម, តស្មា តំ “បតិជ្ជា” តិ វុត្តំ។ បតិជ្ជហតិ វា ឯត្ថ ភិក្ខុ,
កុសលា ធម្មា ឯវ វា ឯត្ថ បតិជ្ជហត្ថិតិ បតិជ្ជា។ អយមត្ថោ “សីលេ បតិជ្ជាយ
នរោ សបញ្ញោ” តិ (សំ. និ. ១.២៣, ១៩២) ច, “បតិជ្ជានលក្ខណំ, មហារាជ, សីលំ
សព្វេសំ កុសលានំ ធម្មានំ” តិ (មិ. ប. ២.១.៩) ច, “សីលេ បតិជ្ជិតោ ខោ,
មហារាជ... បេ... សព្វេ កុសលា ធម្មា ន បរិហាយន្តិ” តិ (មិ. ប. ២.១.៩) ច
អាទិសុត្តវសេន វេទិតញោ។

តទេតំ បុព្វប្បត្តិអត្ថេន អាទិ។ វុត្តម្យិ ចេតំ “តស្មាតិហ ត្វំ ឧត្តិយ អាទិមេវ
វិសោធបិ កុសលេសុ ធម្មេសុ។ កោ ចាទិ កុសលានំ ធម្មានំ, សីលញ្ច សុវិសុទ្ធិ
ទិដ្ឋិ ច ឧដុកា” តិ (សំ. និ. ៥.៣៨២)។ យថា ហិ នគរវឌ្ឍកី នគរំ មាបេតុកាមោ
បឋមំ នគរជ្ជានំ សោធនិ, តតោ អបរភាគេ វិចីចតុក្កសិដ្ឋាជកាទិបរិច្ឆេទេន
វិភជិត្វាវ នគរំ មាបេតិ។ ឯវមេវ យោការចរោ អាទិតោ សីលំ វិសោធនិ, តតោ
អបរភាគេ សមាធិវិបស្សនាមគ្គដលនិព្វានានិ សច្ចិករោតិ។ យថា វា បន
រជកោ បឋមំ តីហិ ខារេហិ វត្ថំ ឆោវិត្វា បរិសុទ្ធវេត្ថ យទិច្ឆកំ វត្ថុជាតំ
ឧបនេតិ, យថា វា បន រជកោ ចិត្តកាវេ រូបំ លិខិតុកាមោ អាទិតោវ
ភិក្ខុបរិកម្មំ ករោតិ, តតោ អបរភាគេ រូបំ សមុដ្ឋាបេតិ។ ឯវមេវ យោការចរោ

អាធិតោ សីលំវិសោធន្តរា អបរកាកេ សមថិបស្សនាធម្មោ ធម្មេ
សច្ចិករោតិ។ តស្មា សីលំ “អាធិ”តិ វុត្តំ។

តទេតំ ចរណាសិក្ខតាយ ចរណំ។ ចរណាតិ ហិ ចាធា វុច្ឆន្តិ។ យថា ហិ
ធិន្ទចរណស្ស បុរិសស្ស ធិសំ គមនាភិសន្តារោ ន ជាយតិ, បរិបុណ្ណាចាទស្សេវ
ជាយតិ, វេរមេវ យស្ស សីលំ ភិទ្ធិ ហោតិ ខណ្ឌំ អបរិបុណ្ណំ, តស្ស
ធិញ្ញានគមនាយ ញ្ញាណគមនំ ន សម្បជ្ជតិ។ យស្ស បន តំ អភិទ្ធិ ហោតិ
អខណ្ឌំ បរិបុណ្ណំ, តស្ស ធិញ្ញានគមនាយ ញ្ញាណគមនំ សម្បជ្ជតិ។ តស្មា សីលំ
“ចរណា”ន្តិ វុត្តំ។

តទេតំ សំយមនវសេន សំយមោ។ សំវរណាវសេន សំវរោតិ ឧភយេនាបិ
សីលសំយមោ ចេវ សីលសំវរោ ច កធិតោ។ វចនត្ថោ បនេត្ថ សំយមេតិ
វីតិក្កមវិប្បន្នំ, បុគ្គលំ វា សំយមេតិ វីតិក្កមវសេន តស្ស វិប្បន្នតុំ ន ទេតីតិ
សំយមោ។ វីតិក្កមស្ស បវេសនទ្វារំ សំវរតិ បិទហតីតិ សំវរោ។

មោក្ខន្តិ ឧត្តមំ មុខភូតំ វា។ យថា ហិ សត្តានំ ចតុត្ថិជោ អាហារោ មុខេន
បរិសិទ្ធា អន្តមន្តានិ ជរតិ, វេរំ យោគិនោបិ ចតុក្កមកកុសលំ សីលមុខេន
បរិសិទ្ធា អត្ថសិទ្ធិ សម្មាទេតិ។ តេន “មោក្ខ”ន្តិ។ បមុខេ សាធូតិ ចាមោក្ខំ,
បុព្ពង្គមំ សេដ្ឋំ បធានន្តិ អត្ថោ។ កុសលានំ ធម្មានំ សមាបត្តិយាតិ
ចតុក្កមកកុសលានំ បដិលាភត្ថាយ ចាមោក្ខំ បុព្ពង្គមំ សេដ្ឋំ បធានន្តិ វេទិតព្ពំ។

វិវិច្ឆេវ កាមេហីតិ កាមេហិ វិវិច្ឆេវីនា ហុត្វា អបក្កមិត្វា។ យោ
បនាយមេត្ថ វេរកាពោ, សោ និយមត្ថោតិ វេទិតព្ពោ។ យស្មា ច និយមត្ថោ,
តស្មា តស្មី បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជវិហរណាសមយេ អវិជ្ជមានានម្បិ កាមានំ
តស្ស បឋមជ្ឈានស្ស បដិបក្កការំ កាមបរិច្ចាគេនេវ ចស្ស អធិគមំ ធីបេតិ។

កង់? “វិវិច្ឆេវ កាមេហី” តិ ឯវត្ថុនិយមេ ករិយមាទេ ឥទំ បញ្ញាយតិ, នូនិមស្ស
ឈានស្ស កាមា បដិបក្ខត្ថតា, យេសុ សតិ ឥទំ ន បវត្ថតិ អន្ធការេ សតិ
បដិចោកាសោវិយ, តេសំ បរិច្ឆាគេនេវ ចស្ស អធិគមេ ហោតិ
ឡិមតិវបរិច្ឆាគេន ចារិមតិវស្សេវ។ តស្មា និយមំ ករោតីតិ។

តត្ថ សិយា “កស្មា បនេស បុព្វបទេយេវ វុត្តា ន ឧត្តរបទេ, កំ
អកុសលេហិ ធម្មេហិ អវិវិច្ឆាបិ ឈានំ ឧបសម្មជ្ឈ វិហរេយ្យា” តិ? ន ខោ បនេតំ
ឯវំ ទដ្ឋព្ពំ។ តំនិស្សរណាតោ ហិ បុព្វបទេ ឯវំ ឯស វុត្តោ។
កាមធាតុសមតិក្កមនតោ ហិ កាមរាគបដិបក្ខតោ ច ឥទំ ឈានំ
កាមានមេវ និស្សរណំ។ យថាហ - “កាមានមេតំ និស្សរណំ យទិទំ នេក្ខម្ម” ត្ថិ
(ឥតិវុ. ៧២)។ ឧត្តរបទេបិ បន យថា “ឥធរ, ភិក្ខុវេ, សមណោ, ឥធ ទុតិយោ
សមណោ” តិ (ម. និ. ១.១៣៩) ឯត្ថ ឯវំ កាមោ អានេត្វា វុច្ឆតិ, ឯវំ វត្ថុញ្ញោ។ ន ហិ
សក្កា ឥតោ អញ្ញេហិបិ ជីវរណាសម្ពាតេហិ អកុសលេហិ ធម្មេហិ អវិវិច្ឆ
ឈានំ ឧបសម្មជ្ឈ វិហរិតុំ។ តស្មា វិវិច្ឆេវ កាមេហិ វិវិច្ឆេវ អកុសលេហិ
ធម្មេហិតិ ឯវំ បទទ្ធយេបិ ឯស ទដ្ឋញ្ញោ។ បទទ្ធយេបិ ច កិញ្ញាបិ វិវិច្ឆាតិ ឥមិនា
សាធារណវចនេន តទទ្ទិវិវេកាធយោ កាយវិវេកាធយោ ច សព្វេបិ វិវេកា
សង្កហំ កច្ឆន្តិ, តថាបិ បុព្វភាគេ កាយវិវេកចិត្តវិវេកវិក្ខម្ពនវិវេកា ទដ្ឋញ្ញោ។
លោកុត្តរមគ្គក្ខណោ កាយវិវេកចិត្តវិវេកសមុច្ឆេទវិវេកនិស្សរណាវិវេកា។

កាមេហិតិ ឥមិនា បន បទេន យេ ច ឥធ “កតមេ វត្ថុកាមា មនាបិ កា
រូចា” តិ អាទិនា នយេន វត្ថុកាមា វុត្តា, យេ ច ឥធរ វិភង្គេ “ធន្នោ កាមោ រាគោ
កាមោ ធន្នរាគោ កាមោ សង្កប្បោ កាមោ រាគោ កាមោ សង្កប្បរាគោ
កាមោ” តិ ឯវំ កិលេសកាមា វុត្តា, តេ សព្វេបិ សង្កហិតា ឥច្ឆេវ ទដ្ឋញ្ញោ។ ឯវត្ថុ

សតិវិវិច្ឆារ កាមេហ្មតិ វត្ថុកាមេហ្មតិ វិវិច្ឆារតិ អត្ថោយុជ្ជតិ។ តេន
កាយវិវេកោ វុត្តោហោតិ។

វិវិច្ឆា អកុសលេហិ ធម្មេហ្មតិ កិលេសកាមេហិ សញ្ញាកុសលេហិ វា
វិវិច្ឆាតិ អត្ថោយុជ្ជតិ។ តេន ចិត្តវិវេកោ វុត្តោហោតិ។ បុរិមេន ចេត្ត
វត្ថុកាមេហិ វិវេកវចនតោ វា កាមសុខបរិច្ចាគោ, ធុតិយេន
កិលេសកាមេហិ វិវេកវចនតោ នេក្ខម្មសុខបរិគ្គហោ វិភាវិតោ ហោតិ។ វា
វត្ថុកាមកិលេសកាមវិវេកវចនតោយេវ ច ឯតេសំ បឋមេន
សំកិលេសវត្ថុប្បហានំ, ធុតិយេន សំកិលេសប្បហានំ។ បឋមេន
លោលភាវស្ស ហេតុបរិច្ចាគោ, ធុតិយេន ពាលភាវស្ស។ បឋមេន ច
បយោគសុទ្ធិ, ធុតិយេន អាសយចោសនំ វិភាវិតំ ហោតីតិ ញាតត្ថំ។ ឯស តាវ
នយោ “កាមេហ្ម”តិ វត្ថុ វត្ថុកាមេសុ វត្ថុកាមបក្ខេ។

កិលេសកាមបក្ខេ បន ធន្ទោតិ ច រាគោតិ ច វាមាធិហិ អនេកភេទោ
កាមច្ចន្ទោវ “កាមោ”តិ អធិប្បតោ។ សោ ច អកុសលបរិយាបន្នោបិ
សមាធា “តត្ថ កតមោ កាមច្ចន្ទោ, កាមោ”តិ អាធិនា នយេន វិភង្គ
ឈានបដិបក្ខតោ វិសុំ វុត្តោ។ កិលេសកាមត្តា វា បុរិមបទេ វុត្តោ,
អកុសលបរិយាបន្នត្តា ធុតិយបទេ។ អនេកភេទតោ ចស្ស កាមតោតិ អវត្វា
កាមេហ្មតិ វុត្តំ។ អញ្ញោសម្បិ ច ធម្មានំ អកុសលភាវេ វិជ្ជមានេ “តត្ថ កតមេ
អកុសលា ធម្មា, កាមច្ចន្ទោ”តិ អាធិនា នយេន វិភង្គ (វិភ. ៥៦៤)
ឧបរិឈានផ្កានំ បច្ចដិកបដិបក្ខភាវនស្សនតោ នីវរណានេវ វុត្តានិ។
នីវរណានិ ហិ ឈានផ្កបច្ចដិកានិ តេសំ ឈានផ្កានេវ បដិបក្ខានិ, វិជ្ជុសកានិ
វិយាតកានីតិ វុត្តំ ហោតិ។ តថា ហិ “សមាធិ កាមច្ចន្ទស្ស បដិបក្ខោ, បីតិ

ព្យាបាទស្ស, វិវតក្កោ ជិនមិទ្ធស្ស, សុខំ ឧទ្ធចកុក្កុច្ឆស្ស, វិចារោ វិចិត្តិច្ឆាយា" តិ
បេជកេ វុត្តំ។

ឯវមេត្ត វិវិច្ឆេវ កាមេហិតិ ឥមិនា កាមច្ឆន្ទស្ស វិក្ខម្ពនិវេកោ វុត្តោ
ហោតិ, វិវិច្ឆេ អកុសលេហិ ធម្មេហិតិ ឥមិនា បញ្ចន្ទម្បិ នីវរណានំ។
អគ្គហិតគ្គហណោន បន បឋមេន កាមច្ឆន្ទស្ស, ធុតិយេន សេសនីវរណានំ។
តថា បឋមេន តីសុ អកុសលមូលេសុ បញ្ចកាមគុណភេទវិសយស្ស
លោភស្ស, ធុតិយេន អាហារវត្ថុភេទាធិវិសយានំ ទោសមោហានំ។ ឱឃាធិសុ
វា ធម្មេសុ បឋមេន

កាមោយកាមយោគកាមាសវកាមុចាទានអភិជ្ឈកាយគន្ធកាមរាគសំ
យោជនានំ, ធុតិយេន អវសេសឱយយោគាសវុចាទានគន្ធសំយោជនានំ។
បឋមេន ច តណ្ហាយ តំសម្បយុត្តកានញ្ច, ធុតិយេន អវិជ្ជាយ
តំសម្បយុត្តកានញ្ច។ អបិ ច បឋមេន លោភសម្បយុត្តអដ្ឋចិត្តប្បាទានំ,
ធុតិយេន សេសានំ ចតុន្នំ អកុសលចិត្តប្បាទានំ វិក្ខម្ពនិវេកោ វុត្តោ ហោតិ តិ
វេទិតញ្ចោ។

ឯត្តាវតា ច បឋមស្ស ឈានស្ស បហានង្គំ ទស្សេត្វា ឥទានិ សម្បយោគង្គំ
ទស្សេតុំ "សវិតក្កំ សវិចារ" ង្គិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ អារម្មណេ ចិត្តស្ស
អភិជិរោបនលក្ខណោ វិវតក្កោ, អារម្មណានុមជ្ឈនលក្ខណោ វិចារោ។ សន្តេបិ
ច នេសំ កត្តចិ អវិយោគេ ឱឡារិកជ្ជេន បុព្វជ្ជមជ្ជេន ច យណ្ឌាភិយាតោវិយ
ចេតសោ បឋមាភិជិចារោ វិវតក្កោ, សុខុមជ្ជេន អនុមជ្ជេនសភាវេន ច
យណ្ឌានុរោវិយ អនុបពន្លោ វិចារោ។ វិច្ឆារវា ចេត្ត វិវតក្កោ បឋមុប្បត្តិកាលេ
បរិប្បន្ននក្ខតោ ចិត្តស្ស, អាកាសេ ឧប្បតិកុកាមស្ស បក្ខិនោ បក្ខុវិក្ខេចោ
វិយ, បទុមាភិមុខចារោវិយ ច គន្ធានុពន្ធចេតសោ ភមរស្ស។ សន្តវុត្តិ វិចារោ

នាតិបរិប្បដ្ឋនភាវោ ចិត្តស្ស, អាកាសេ ឧប្បតិស្ស បក្ខិនោ បក្ខប្បសារណំ
វិយ, បរិព្ពមនំវិយ ច បទុមាភិមុខបតិស្ស ភមរស្ស បទុមស្ស ឧបរិភាគេ។

ទុក្ខនិចាតជ្ជកថាយំ បន “អាកាសេ គច្ឆតោ មហាសកុណាស្ស ឧភោហិ
បក្ខេហិ វាតំ គហេត្វា បក្ខេ សន្និសីទាបេត្វា គមនំវិយ អារម្មណេ ចេតសោ
អភិនិរោបនភាវេន បរេត្តាវិតក្កោ, វាតគ្គហណាត្ថំ បក្ខេ ជន្មាបយមានស្ស
គមនំវិយ អនុមជ្ឈនភាវេន បរេត្តាវិចារោ”តិ វុត្ថំ។ តំ អនុប្បពន្ធន បរត្ថិយំ
យុជ្ជតិ។ សោ បន នេសំវិសេសោ បឋមទុតិយជ្ឈានេសុ ចាកដោ ហោតិ។ អបិ
ច មលគ្គហិតំ កំសភាជនំ ឯកេន ហេត្ថេន ទន្ធាំ គហេត្វា ឥតវេន ហេត្ថេន
ចុណ្ហេតលវាលណ្ហបកេន បរិមជ្ឈន្តស្ស ទន្ធាគ្គហណាហេត្វាវិយ វិតក្កោ។
បរិមជ្ឈនហេត្វាវិយ វិចារោ។ តថា កុម្ភការស្ស ទណ្ឌាប្បហារេន ចក្កំ
ភមយិត្វា ភាជនំ ករោន្តស្ស ឧប្បិឡនហេត្វាវិយ វិតក្កោ។ ឥតោ ចិតោ ច
សញ្ញរណាហេត្វាវិយ វិចារោ។ តថា មណ្ឌលំ ករោន្តស្ស មជ្ឈេ សន្និវុម្ពិត្វា
បិតកណ្ហាកោវិយ អភិនិរោបនោវិតក្កោ។ តថា បរិព្ពមនកណ្ហាកោវិយ
អនុមជ្ឈនោវិចារោ។ ឥតិ ឥមិនា ច វិតក្កេន ឥមិនា ច វិចារេន សហ វត្ថុតិ
វុត្ថោវិយ បុប្ផេន ច ជលេន ចាតិ ឥទំ លានំ “សវិតក្កំ សវិចារ”ន្តិ វុច្ឆតិ។

វិវេកជន្តិ ឯត្ថ វិវិត្តិ វិវេកោ, នីវរណាវិតមោតិ អត្ថោ។ វិវិត្តោតិ វាវិវេកោ,
នីវរណាវិត្តោ លាណសម្បយុត្តធម្មរាសីតិ អត្ថោ។ តស្មា វិវេកោ, តស្មី វាវិវេកោ
ជាតន្តិវិវេកជំ។ បីតិសុខន្តិ ឯត្ថ បិណយតីតិ បីតិ, សា
សម្បិយាយនលក្ខណា។ សា បនេសា ខុទ្ទិកាបីតិ, ខណិកាបីតិ, ឡិក្កន្តិកាបីតិ,
ឧព្ពេកាបីតិ, ជរណាបីតិ បញ្ចវិទា ហោតិ។

តត្ថ ខុទ្ទិកាបីតិ សរីរេ លោមហំសមត្ថមេវ កាតុំ សក្កោតិ។ ខណិកាបីតិ
ខណោ ខណោ វិជ្ជុប្បាទសទិសា ហោតិ។ ឡិក្កន្តិកាបីតិ សមុទ្ធីតិវំ វិចិវិយ, កាយំ

ឡិក្ខមិត្តា ឡិក្ខមិត្តា ភិដ្ឋតិ។ ឧត្តេគាបីតិ ពលវតី ហោតិ, កាយំ ឧទ្ធក្កំ កត្វា
អាគាសេ លង្ក្យាបនប្បមាណាបត្តា។

ជរណាបីតិ អតិពលវតី ហោតិ។ តាយ ហិ ឧប្បន្នាយ សកលសរីរំ ធម៌ត្វា
បូរិតវត្ថុវិយ មហតា ឧទកោយេន បក្ខន្ធបព្ពតកុច្ឆិវិយ ច អនុបរិប្បដំ
ហោតិ។ សា បនេសា បញ្ចវិធា បីតិ គព្ពំ គណ្ណាន្តំ បរិចាកំ គច្ឆន្តំ ធុរិដំ បស្សន្តិ
បរិបូរេតិ កាយបស្សន្តិញ្ច ចិត្តបស្សន្តិញ្ច, បស្សន្តិ គព្ពំ គណ្ណាន្តំ បរិចាកំ គច្ឆន្តំ
ធុរិធម្មំ សុខំ បរិបូរេតិ កាយំកំ ចេតសិកញ្ច, សុខំ គព្ពំ គណ្ណាន្តំ បរិចាកំ គច្ឆន្តំ
តិរិដំ សមាធិ បរិបូរេតិ ខណិកសមាធិ ឧបចារសមាធិ អប្បនាសមាធិញ្ចាតិ។
តាសុ យា អប្បនាសមាធិស្ស មូលំ ហុត្វា វឌ្ឍមាណា សមាធិសម្មយោគផ្គតា
ជរណាបីតិ, អយំ ឥមស្មី អត្ថេ អធិប្បតា បីតិតិ។

ឥតវំ បន សុខយតីតិ សុខំ, យស្ស ឧប្បជ្ឈតិ, តំ សុខិតំ ករោតីតិ អត្ថោ។
សុខំ វា សុខំ, សុដ្ឋ វា ខាទតិ ខណាតិ ច កាយចិត្តាពាធន្តិ សុខំ,
សោមនស្សវេទនាយេតំ នាមំ។ តំ សាតលក្ខណំ។ សន្តេបិ ច នេសំ កត្តចិ
អរិប្បយោគេ ឥដ្ឋាវម្ពណាបដិលាភតុច្ឆិ បីតិ, បដិលទ្ធវសានុភវំនំ សុខំ។ យត្ថ
បីតិ, តត្ថ សុខំ, យត្ថ សុខំ, តត្ថ ន និយមតោ បីតិ។ សម្ពាវក្ខន្ធសង្គហិតា បីតិ,
វេទនាក្ខន្ធសង្គហិតំ សុខំ។ កត្តាវទិន្នស្ស វនន្តោទកនស្សនសវនេសុវិយ បីតិ,
វនន្តាយប្បវេសនឧទកបរិភោគេសុវិយ សុខំ។ តស្មី តស្មី សមយេ
ចាកជភាវតោ ចេតំ វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។ ឥតិ អយញ្ច បីតិ ឥទញ្ច សុខំ អស្ស
ឈានស្ស, អស្មី វា ឈានេ អត្ថិតិ ឥទំ ឈានំ “បីតិសុខ” ត្ថិវុច្ឆតិ។

អថ វា បីតិ ច សុខញ្ច បីតិសុខំ ធម្មវិនយាទយោវិយ។ វិវេកជំ បីតិសុខំ
អស្ស ឈានស្ស, អស្មី វា ឈានេ អត្ថិតិ ឯវម្បិ វិវេកជំ បីតិសុខំ។ យថេវ ហិ

ឈានំ, ឃុំ បីតិសុខធម្មត្ថ វិវេកជមេវ ហោតិ, តព្វាស្ស អត្ថិ, តស្មា
អលោបសមាសំ កត្វា ឯកបទេនេវ “វិវេកជំបីតិសុខ”ន្តិបិ វុត្ថំ យុដ្ឋតិ។

បឋមន្តិ គណនានុបុព្វតា បឋមំ, ឥទំ បឋមំ ឧប្បន្នន្តិបិ បឋមំ។ ឈានន្តិ
ធុរិដំ ឈានំ អារម្មណ្ឌបនិជ្ឈានំ លក្ខណ្ឌបនិជ្ឈានព្វាតិ។ តត្ថ អដ្ឋ
សមាបត្តិយោ បថវីកសិណាទិអារម្មណំ ឧបនិជ្ឈាយន្តិតិ អារម្មណ្ឌបនិជ្ឈានន្តិ
សង្ខំ គតា។ វិបស្សនាមគ្គដលានិ បន លក្ខណ្ឌបនិជ្ឈានំ នាម។ តត្ថ វិបស្សនា
អនិច្ចាទិលក្ខណាស្ស ឧបនិជ្ឈានតោ លក្ខណ្ឌបនិជ្ឈានំ។ វិបស្សនាយ
កតកិច្ចស្ស មគ្គេន ឥន្ទ្រនតោ មគ្គោ លក្ខណ្ឌបនិជ្ឈានំ, ដលំ បន និរោធសច្ចំ
តថលក្ខណំ ឧបនិជ្ឈាយតីតិ លក្ខណ្ឌបនិជ្ឈានំ។ តេសុ ឥធ បុព្វភាគេ
អារម្មណ្ឌបនិជ្ឈានំ, លោកុត្តរមគ្គកូលោ លក្ខណ្ឌបនិជ្ឈានំ អធិប្បតំ។ តស្មា
អារម្មណ្ឌបនិជ្ឈានតោ ច លក្ខណ្ឌបនិជ្ឈានតោ ច បច្ចនីកឈាបនតោ ច
ឈានន្តិ វេទិតព្ពំ។

ឧបសម្បជ្ជាតិ ឧបកត្វា, ចាបុណីត្វាតិ វុត្ថំ ហោតិ។ ឧបសម្បទយិត្វា វា,
និច្ចាទេត្វាតិ វុត្ថំ ហោតិ។ វិហារតីតិ តទន្ទុបេន ឥរិយាបថវិហារេន ឥរិយតិ,
វុត្ថប្បការឈានសមន្តី ហុត្វា អត្តការស្ស ឥរិយនំ វុត្តិ អភិនិច្ឆាទេតិ។

តំ បនេតំ បឋមជ្ឈានំ បញ្ចន្តិវិប្បហ័នំ បញ្ចន្តិសមន្នាគតំ តិវិធកល្យាណំ,
ទសលក្ខណសម្បន្នំ។ តត្ថ កាមច្ឆន្ទោ ព្យាចារោ ជិនមិទ្ធិ ឧទ្ធចកុក្កុច្ចំ
វិចិត្តិក្ខាតិ ឥមេសំ បញ្ចន្តំ នីវរណានំ បហានវសេន បញ្ចន្តិវិប្បហ័នតា
វេទិតព្ពា។ ន ហិ ឯតេសុ អប្បហ័នេសុ ឈានំ ឧប្បន្នតិ។ តេនស្សេតានិ
បហានន្តានីតិ វុច្ចន្តិ។ កិញ្ចាបិ ហិ ឈានកូលោ អញ្ជោបិ អកុសលា ធម្មា
បហ័យន្តិ, តថាបិ ឯតានេវ វិសេសេន ឈានន្តរាយ ករានិ។ កាមច្ឆន្ទេន ហិ
នាវាវិសយប្បលោភិតំ ចិត្តំ ន ឯកត្តារម្មណោ សមាធិយតិ, កាមច្ឆន្ទាភិក្ខុតំ

វា, តំ ន កាមធាតុប្បហរនាយ បដិបទំ បដិបដ្ឋតិ។ ព្យាបាទេន វា អារម្មណេ
បដិបាញ្ចមាណំ ន និរន្តរំ បរត្ថតិ។ ចិនមិទ្ធាភិក្ខុតំ អកម្មញ្ញំ ហោតិ។
ឧទុច្ចកុក្កុច្ចបរេតំ អរូបសន្តមេវ ហុត្វា បរិព្ពមតិ។ វិចិកិច្ចាយ ឧបហតំ
ឈានាធិគមសាធិកំ បដិបទំ នារោហតិ។ ឥតិ វិសេសេន ឈានន្តរាយ ករត្តា
ឯតានេវ បហានផ្កានីតិ វុត្តានិ។

យស្មា បនវិតក្តោ អារម្មណេ ចិត្តំ អភិធិរោបេតិ, វិចារោ អនុបពន្ធតិ,
តេហិ អវិក្ខេបាយ សម្មាទិតបយោគស្ស ចេតសោ បយោគសម្មត្តិសម្ភវា
បីតិ បីណាណំ សុខញ្ច ឧបព្រូហាណំ ករោតិ។ អថស្ស សេសសម្មយុត្តធម្មា
ឯតេហិ អភិធិរោបនានុពន្ធនបីណានុបព្រូហានេហិ អនុគ្គហិតា ឯកគ្គតា
ឯកត្តារម្មណេ សមំ សម្មា ច អាធិយតិ។ តស្មា វិតក្តោ វិចារោ បីតិ សុខំ
ចិត្តកក្កតាតិ ឥមេសំ បញ្ចន្ធ�ំ ឧប្បត្តិវសេន បញ្ចន្តសមន្នាគតតា វេទិតញ្ច។
ឧប្បន្នេសុ ហិ ឯតេសុ បញ្ចសុ ឈានំ ឧប្បន្ធនាម ហោតិ។ តេនស្ស ឯតានិ
បញ្ចន្តសមន្នាគតានីតិ វុច្ចន្តិ។ តស្មា ន ឯតេហិ សមន្នាគតំ អញ្ញេន ឈានំ
នាម អត្ថិតិ គហោតញ្ចំ។ យថា បន អន្តមត្តវសេនេវ ចតុវដ្តិនី សេនា, បញ្ចន្តិកំ
ត្វិយំ, អដ្ឋន្តិកោ ច មគ្គោតិ វុច្ចតិ, ឯវមិទម្បិ អន្តមត្តវសេនេវ បញ្ចន្តិកន្តិ វា
បញ្ចន្តសមន្នាគតន្តិ វា វុច្ចតីតិ វេទិតញ្ចំ។

ឯតានិ ច បញ្ចន្តានិ កិញ្ចាបិ ឧបចារក្ខណេបិ អត្ថិ, អថ ខោ ឧបចារេ
បកតិចិត្តតោ ពលវត្ថរាទិ។ ឥធម បន ឧបចារតោបិ ពលវត្ថរាទិ
រូចារចរលក្ខណប្បត្តានិ និប្បន្នានិ។ ឯត្ថ ហិវិតក្តោ សុវិសទេន អាការេន
អារម្មណេ ចិត្តំ អភិធិរោបយមាណោ ឧប្បដ្ឋតិ។ វិចារោ អតិវិយ អារម្មណំ
អនុមជ្ឈមាណោ បីតិសុខំ សញ្ញាវន្តម្បិ កាយំ ជវមាណំ។ តេនេវាហ - “នាស្ស
កិញ្ចិ សញ្ញាវតោ កាយស្ស វិវេកជេន បីតិសុខេន អប្បដំ ហោតិ” តិ (ធិ. និ.

១.២២៦)។ ចិត្តកក្កតាបិ ហេដ្ឋិមម្ហិ សមុគ្គបដលេ ឧបរិមំ សមុគ្គបដលំ វិយ
អារម្មណេសុ ដុសិតា ហុត្វា ឧប្បជ្ឈតិ, អយមេតេសំ ឥតរេហិវិសេសោ។ តត្ថ
ចិត្តកក្កតា កិញ្ចាបិ “សវិតក្កំ សវិចារ”ន្តិ ឥមស្មី ចាបេ ន និទ្ទិដ្ឋា, តថាបិ
វិភង្កេ (វិភ. ៥៦៥) “ឈានន្តិវិតក្កោវិចារោ បីតិ សុខំ ចិត្តកក្កតា”តិ ឯវំ វុត្តត្តា
អង្គមេវ។ យេន ហិ អធិប្បាយេន ភកវតា ឧទ្ទេសោ កតោ, សោយេវ តេន វិភង្កេ
បកាសិតោតិ។

តិវិធកល្យាណំ

តិវិធកល្យាណំ ទសលក្ខណាសម្បន្នន្តិ ឯត្ថ បន
អាធិមជ្ឈបរិយោសានវសេនតិវិធកល្យាណាតា។ តេសំយេវ ច
អាធិមជ្ឈបរិយោសានានំ លក្ខណាវសេន ទសលក្ខណាសម្បន្នតា វេទិតញ្ញា។
តត្រាយំ ចាឡិ -

“បឋមស្ស ឈានស្ស បដិបទាវិសុទ្ធិ អាធិ, ឧបេក្ខានុព្រហ្មនា មជ្ឈេ,
សម្បហំសនា បរិយោសានំ, បឋមស្ស ឈានស្ស បដិបទាវិសុទ្ធិ អាធិ។
អាធិស្ស កតិ លក្ខណានិ? អាធិស្ស តីណិ លក្ខណានិ - យោ តស្ស
បរិបន្តោ, តតោ ចិត្តំ វិសុជ្ឈតិ, វិសុទ្ធត្តា ចិត្តំ មជ្ឈិមំ សមថនិមិត្តំ
បដិបជ្ឈតិ, បដិបន្នត្តា តត្ថ ចិត្តំ បក្ខន្ធតិ។ យញ្ច បរិបន្តតោ ចិត្តំ
វិសុជ្ឈតិ, យញ្ច វិសុទ្ធត្តា ចិត្តំ មជ្ឈិមំ សមថនិមិត្តំ បដិបជ្ឈតិ, យញ្ច
បដិបន្នត្តា តត្ថ ចិត្តំ បក្ខន្ធតិ។ បឋមស្ស ឈានស្ស បដិបទាវិសុទ្ធិ អាធិ,
អាធិស្ស ឥមាធិ តីណិ លក្ខណានិ។ តេន វុច្ចតិ - ‘បឋមំ ឈានំ
អាធិកល្យាណញ្ចេវ ហោតិ តិលក្ខណាសម្បន្នញ្ច’តិ។

“បឋមស្ស ឈានស្ស ឧបេក្ខានុព្រហ្មណា មជ្ឈេ។ មជ្ឈស្ស កតិ
លក្ខណានិ? មជ្ឈស្ស តីណីលក្ខណានិ - វិសុទ្ធិំ ចិត្តំ អជ្ឈបេក្ខតិ,
សមថបដិបន្នំ អជ្ឈបេក្ខតិ, ឯកត្តបដ្ឋានំ អជ្ឈបេក្ខតិ។ យញ្ចា វិសុទ្ធិំ ចិត្តំ
អជ្ឈបេក្ខតិ, យញ្ចា សមថបដិបន្នំ អជ្ឈបេក្ខតិ, យញ្ចា ឯកត្តបដ្ឋានំ
អជ្ឈបេក្ខតិ។ បឋមស្ស ឈានស្ស ឧបេក្ខានុព្រហ្មណា មជ្ឈេ, មជ្ឈស្ស
ឥមានិ តីណីលក្ខណានិ។ តេន វុច្ចតិ - ‘បឋមំ ឈានំ
មជ្ឈេកល្យាណញ្ចោ’ ហោតិ តិលក្ខណាសម្បទ្ធព្វា”តិ។

“បឋមស្ស ឈានស្ស សម្បហំសនា បរិយោសានំ។ បរិយោសានស្ស
កតិ លក្ខណានិ? បរិយោសានស្ស ចត្តារិ លក្ខណានិ - តត្ថ ជាតានំ
ធម្មានំ អនតិវត្តនជ្ជន សម្បហំសនា, ឥន្ទ្រិយានំ ឯករាសជ្ជន
សម្បហំសនា, តទុបករិយវាហនជ្ជន សម្បហំសនា, អាសេវនជ្ជន
សម្បហំសនា។ បឋមស្ស ឈានស្ស សម្បហំសនា បរិយោសានំ,
បរិយោសានស្ស ឥមានិ ចត្តារិ លក្ខណានិ។ តេន វុច្ចតិ ‘បឋមំ ឈានំ
បរិយោសានកល្យាណញ្ចោ’ ហោតិ ចតុលក្ខណាសម្បទ្ធព្វា”តិ (បដិ. ម.
១.១៥៨)។

“តត្រ បដិបទាវិសុទ្ធិ នាម សសម្មារិកោ ឧបទារោ។ ឧបេក្ខានុព្រហ្មណា
នាម អប្បនា។ សម្បហំសនា នាម បច្ចវេក្ខណា”តិ ឯវមេកេ វណ្ណាយន្តិ។
យស្មា បន “ឯកត្តគតំ ចិត្តំ បដិបទាវិសុទ្ធិបក្ខន្ធព្វោ’ ហោតិ
ឧបេក្ខានុព្រហ្មណា ព្យាណោ ច សម្បហំសិត”ន្តិ ចាឡិយំ វុត្ថំ, តស្មា
អន្តោអប្បនាយមេវ អាគមនវសេន បដិបទាវិសុទ្ធិ, តត្រមជ្ឈត្ថបេក្ខាយ
កិច្ចវសេន ឧបេក្ខានុព្រហ្មណា, ធម្មានំ អនតិវត្តនាធិការវសាធនេន
បរិយោទាបកស្ស ព្យាណស្ស កិច្ចនិប្បត្តិវសេន សម្បហំសនា ច វេទិតញ្ចា។

កង់? យស្មីញ៉ា វារ អប្បនា ឧប្បជ្ជតិ, តស្មី យោ នីវរណាសន្ទាតោ
កិលេសគណោ តស្ស ឈានស្ស បរិបន្តោ, តតោ ចិត្តំ វិសុជ្ឈតិ។ វិសុទ្ធា
អាវរណាវិហិតំ ហុត្វា មជ្ឈិមំ សមថនិមិត្តំ បដិបទ្គតិ។ មជ្ឈិមសមថនិមិត្តំ
នាម សមប្បវត្តោ អប្បនាសមាធិយេវ។ តទនន្តរំ បន បុរិមចិត្តំ
ឯកសន្តតិបរិណាមនយេន តថត្ថំ ឧបគច្ឆមាណំ មជ្ឈិមំ សមថនិមិត្តំ បដិបទ្គតិ
នាម, ឯវំ បដិបទ្គត្តា តថត្ថបគមនេន តត្ថ បក្ខន្តតិ នាម។ ឯវំ តាវ បុរិមចិត្ត
វិជ្ជមានាការិនិច្ឆាទិកា បឋមស្ស ឈានស្ស ឧប្បាទក្ខណោយេវ អាគមនវសេន
បដិបទាវិសុទ្ធិ វេទិតញ្ច។

ឯវំ វិសុទ្ធស្ស បន តស្ស បុន វិសោធនតញ្ចការតោ វិសោធនេ ព្យាចារំ
អករោន្តោ វិសុទ្ធិ ចិត្តំ អជ្ឈបេក្ខតិ នាម។ សមថភាវូបគមនេន
សមថបដិបទ្គស្ស បុន សមាធានេ ព្យាចារំ អករោន្តោ សមថបដិបទ្គ
អជ្ឈបេក្ខតិ នាម។ សមថបដិបទ្គការតោ ឯវំ ចស្ស កិលេសសំសគ្គំ បហាយ
ឯកត្តេន ឧបជ្ជិតស្ស បុន ឯកត្ថបដ្ឋានេ ព្យាចារំ អករោន្តោ ឯកត្ថបដ្ឋានំ
អជ្ឈបេក្ខតិ នាម។ ឯវំ តត្រមជ្ឈត្ថុបេក្ខាយ កិច្ចវសេន ឧបេក្ខានុព្រហ្មនា
វេទិតញ្ច។

យេ បនេតេ ឯវំ ឧបេក្ខានុព្រហ្មតេ តត្ថ ជាតា សមាធិបញ្ញាសន្ទាតា
យុគនទ្ធជម្ពា អញ្ញមញ្ញំ អនតិវត្តមាតា ហុត្វា បវត្តា, យានិ ច សទ្ធាទីនិ
ឥន្ទ្រយានិ នាតាកិលេសេហិ វិមុត្តត្តា វិមុត្តិវសេន ឯករសានិ ហុត្វា បវត្តានិ,
យព្ភោស តទុបកំ តេសំ អនតិវត្តនឯករសភាវាណំ អនុច្ឆិកំ វិវិយំ វាហាយតិ,
យា ចស្ស តស្មី ខណោ បវត្តា អាសេវនា, សព្វេបិ តេ អាការាយស្មា ញ្ញាណេន
សំកិលេសវោធានេសុ តំ តំ អាទីនវញ្ញោ អាទិសំសញ្ញា ទិស្វា តថា តថា
សម្បហំសិតត្តា វិសោធនតត្តា បរិយោធាបិតត្តា និប្បន្នាវ, តស្មា “ធម្មាណំ

អនតិវត្តនាទិការសាធនេន បរិយោទាបកស្ស ញាណស្ស កិច្ចនិប្បត្តិវសេន
សម្មហំសនា វេទិតញា"តិ វុត្តំ។

វិភក្តិវិចារានំ វ្របសមាតិ វិភក្តស្ស ច វិចារស្ស ចាតិ ឥមេសំ ទ្ធិន្នំ វ្របសមា
សមតិក្កមា, ទុតិយជ្ឈានក្ខណោ អចាតុកាវាតិ វុត្តំ ហោតិ។ តត្ថ កិញ្ចាបិ
ទុតិយជ្ឈានេ សញ្ញេបិ បឋមជ្ឈានធម្មា ន សន្តិ, អញ្ញោយេវ ហិ បឋមជ្ឈានេ
ជស្សានយោ, អញ្ញោ ឥធា។ ឌីឡាវិកស្ស បន ឌីឡាវិកស្ស អង្គស្ស សមតិក្កមា
បឋមជ្ឈានតោ បរេសំ ទុតិយជ្ឈានាទីនំ អធិគមោ ហោតិ តិ ទស្សនត្ថំ
“វិភក្តិវិចារានំ វ្របសមា” តិ ឯវំ វុត្តន្តិ វេទិតញំ។ អជ្ឈត្តន្តិ ឥធា និយកជ្ឈត្តំ
អធិប្បតំ, វិភង្កេ បន “អជ្ឈត្តំ បច្ចត្ត” ត្ថិ (វិភ. ៥៧៣) ឯត្ថកមេវ វុត្តំ។ យស្មា
និយកជ្ឈត្តំ អធិប្បតំ, តស្មា អត្ថនិ ជាតំ, អត្ថនោ សន្តានេ និព្វត្តន្តិ អយមេត្ថ
អត្ថោ។

សម្មសាទនន្តិ សម្មសាទនំ វុច្ចតិ សទ្ធា។ សម្មសាទនយោគតោ ឈានម្បិ
សម្មសាទនំ, និលវណ្ណោយោគតោ និលវត្ថំ វិយ។ យស្មា វា តំ ឈានំ
សម្មសាទនសមន្មាគតត្តាវិភក្តិវិចារក្ខោកវ្របសមនេន ច ចេតោ
សម្មសាទយតិ, តស្មាបិ “សម្មសាទន” ត្ថិ វុត្តំ។ ឥមស្មិញ្ច អត្ថវិកប្ប
សម្មសាទនំ ចេតសោតិ ឯវំ បទសម្ពន្ធា វេទិតញោ។ បុរិមស្មី បន អត្ថវិកប្ប
ចេតសោតិ ឯតំ ឯកោទិការេន សទ្ធិ យោជេតញំ។

តត្រាយំ អត្ថយោជនា - ឯកោ ឧទេតីតិ ឯកោទិ, វិភក្តិវិចារេហិ
អនជ្ឈាវុទ្ធា អត្ថោ សេដ្ឋោ ហុត្វា ឧទេតីតិ អត្ថោ។ សេដ្ឋោបិ ហិ លោកេ
ឯកោតិ វុច្ចតិ។ វិភក្តិវិចារវិហិតោ វា ឯកោ អសហាយោ ហុត្វាតិបិ វុត្តំ
វុត្តតិ។ អថ វា សម្មយុត្តជម្មេ ឧទាយតីតិ ឧទិ, ឧដ្ឋាបេតីតិ អត្ថោ។ សេដ្ឋជ្ឈន
ឯកោ ច សោ ឧទិ ចាតិ ឯកោទិ, សមាធិស្សតំ អធិវចនំ។ ឥតិ ឥមំ ឯកោទី

ការវេតិ វឿនវិធី ឥទ្ធិ ធុតិយជ្ឈានំ ឯកោធិការំ។ សោ បនាយំ ឯកោធិ យស្មា
ចេតសោ, ន សត្តស្ស, ន ជីវស្ស។ តស្មា ឯតំ “ចេតសោ ឯកោធិការ” ត្ថិ វុត្ថំ។

ននុ ចាយំ សទ្ធា បឋមជ្ឈានេបិ អត្ថិ, អយព្វា ឯកោធិនាមកោ សមាធិ, អថ
កស្មា ឥទមេវ “សម្មសាទនំ ចេតសោ ឯកោធិការ” ត្ថិ វុត្ថត្ថិ? វុច្ចតេ - អនុញ្ញា
បឋមជ្ឈានំ វិតក្កវិចារក្ខោភេន វីចិតវង្គសមាគុលមិវ ជលំ ន សុប្បសន្នំ
ហោតិ, តស្មា សតិយាបិ សទ្ធាយ សម្មសាទនត្ថិ ន វុត្ថំ។ ន សុប្បសន្នត្ថាយេវ
ចេត្ត សមាធិបិ ន សុដ្ឋ ចាកដោ, តស្មា ឯកោធិការត្ថិបិ ន វុត្ថំ។ ឥមស្មី បន
ឈានេវិតក្កវិចារបលិពោធាការេន លទ្ធាកាសា ពលវតី សទ្ធា,
ពលវសទ្ធាសហាយបដិលាភេនេវ ច សមាធិបិ ចាកដោ។ តស្មា ឥទមេវ ឯវំ
វុត្ថត្ថិ វេទិតព្វំ។

អវិតក្កំ អវិចារត្ថិ ការនាយ បហ្នានត្ថា ឯតស្មី, ឯតស្ស វា វិតក្កោ នត្ថិតិ
អវិតក្កំ។ ឥមិនាវ នយេន អវិចារំ។ ឯត្ថាហ “ននុ ច វិតក្កវិចារានំ វូបសមា’តិ
ឥមិនាបិ អយមត្ថោ សិទ្ធា។ អថ កស្មា បុន វុត្ថំ ‘អវិតក្កំ អវិចារ’” ត្ថិ? វុច្ចតេ -
ឯវមេតំ, សិទ្ធាវាយមត្ថោ។ ន បនេតំ តទត្ថធិបកំ, ននុ អវោចុម្ព “ឱឡារិកស្ស
បន ឱឡារិកស្ស អង្គស្ស សមតិក្កមា បឋមជ្ឈានតោ បវេសំ ធុតិយជ្ឈានាធិនំ
សមធិគមោ ហោតីតិ ធស្សនត្ថំ វិតក្កវិចារានំ វូបសមា’តិ ឯវំ វុត្ថ” ត្ថិ។

អបិ ច វិតក្កវិចារានំ វូបសមា ឥទ្ធិ សម្មសាទនំ, ន
កិលេសកាលុស្សិយស្ស។ វិតក្កវិចារានព្វា វូបសមា ឯកោធិការំ, ន
ឧបចារជ្ឈានមិវ នីវរណាប្បហរា, ន បឋមជ្ឈានមិវ ច អង្គចាតុភាវាតិ ឯវំ
សម្មសាទនឯកោធិការានំ ហេតុបរិធិបកមិទំ វេចនំ។ តថាវិតក្កវិចារានំ
វូបសមា ឥទ្ធិ អវិតក្កំ អវិចារំ, ន តតិយចតុត្ថជ្ឈានាធិវិយ ចក្កវិញ្ញាណាធិនិ
វិយ ច អភាវាតិ, ឯវំ អវិតក្កអវិចារការស្ស ហេតុបរិធិបកព្វា, ន

វិតក្កវិចារការមត្តបរិធិបកំ។ វិតក្កវិចារការមត្តបរិធិបកមេវ បន
“អវិតក្កំ អវិចារ”ន្តិ ឥទំ វេចនំ។ តស្មា បុរិមំ វត្វាបិ បុន វត្តព្ភមេវាតិ។

សមាធិជន្តិ បឋមជ្ឈានសមាធិតោ សម្មយុត្តសមាធិតោ វា ជាតន្តិ អត្ថោ។
តត្ថ កិញ្ចាបិ បឋមម្មិ សម្មយុត្តសមាធិតោ ជាតំ, អថ ខោ អយមេវ សមាធិ
“សមាធិ”តិ វត្តព្ភតំ អរហតិ, វិតក្កវិចារក្ខោភវិវហេន អតិវិយ អថលត្តា
សុប្បសន្នត្តា ច។ តស្មា ឥមស្ស វណ្ណភណនត្ថំ ឥទមេវ “សមាធិជ”ន្តិ វុត្ថំ។
បីតិសុខន្តិ ឥទំ វុត្តនយមេវ។

ទុតិយន្តិ គណនាទុបុព្ភតា ទុតិយំ។ ឥទំ ទុតិយំ ឧប្បន្នន្តិបិ ទុតិយំ។

បីតិយា ច វិរាគាតិ វិរាគោ នាម វុត្តប្បកាវយ បីតិយា ជិគុច្ឆនំ វា
សមតិក្កមោ វា។ ឧភិទ្ធិ បន អន្តរា ច-សន្នោ សម្មិណ្ឌានត្ថោ, សោ វូបសមំ វា
សម្មិណ្ឌោតិ វិតក្កវិចារវូបសមំ វា។ តត្ថ យទា វូបសមមេវ សម្មិណ្ឌោតិ, តទា
បីតិយា វិរាគា ច, កិញ្ចា ភិយ្យោ វូបសមា ចាតិ ឯវំ យោជនា វេទិតញ្ចា។ ឥមិស្សា
ច យោជនាយ វិរាគោ ជិគុច្ឆនត្ថោ ហោតិ, តស្មា បីតិយា ជិគុច្ឆនា ច
សមតិក្កមា ចាតិ អយមត្ថោ ទដ្ឋញ្ចោ។ យទា បន វិតក្កវិចារវូបសមំ
សម្មិណ្ឌោតិ, តទា បីតិយា ច វិរាគា, កិញ្ចា ភិយ្យោ វិតក្កវិចារានញ្ចា វូបសមាតិ
ឯវំ យោជនា វេទិតញ្ចា។ ឥមិស្សា ច យោជនាយ វិរាគោ សមតិក្កមនត្ថោ
ហោតិ, តស្មា បីតិយា ច សមតិក្កមា វិតក្កវិចារានញ្ចា វូបសមាតិ អយមត្ថោ
ទដ្ឋញ្ចោ។

កាមព្យោតេ វិតក្កវិចារា ទុតិយជ្ឈានេយេវ វូបសន្តា, ឥមស្ស បន
លានស្ស មត្តបរិធិបនត្ថំ វណ្ណភណនត្ថព្យោតំ វុត្ថំ។ “វិតក្កវិចារានំ
វូបសមា”តិ ហិ វុត្ត ឥទំ បញ្ញាយតិ “ន្ទន វិតក្កវិចារវូបសមោ មត្ថោ ឥមស្ស

ឈានសួរ”តិ។ យថា ច តតិយេ អរិយមគ្គេ អប្បហំនានម្បិ សក្កាយទិដ្ឋាធិនំ
“បញ្ចន្នំ ឡិវម្ពាគិយានំ សំយោជនានំ បហាវា”តិ (ម. និ. ២.១៣២-១៣៣) ឯវំ
បហានំ វុច្ចមានំ វណ្ណភណានំ ហោតិ, តទទិកមាយ ឧស្សុក្កានំ ឧស្សហាជនកំ,
ឯវមេវ ឥធ អរូបសន្តានម្បិ វិតក្កវិចារានំ រូបសមោ វុច្ចមានោ វណ្ណភណានំ
ហោតិ, តេនាយមត្តោ វុត្តោ “បីតិយា ច សមតិក្កមា វិតក្កវិចារានញ្ច
រូបសមា”តិ។

ឧបេក្ខកោ ច វិហារតីតិ ឯត្ថ ឧបបត្តិតោ ឥក្ខតីតិ ឧបេក្ខា, សមំ បស្សតិ,
អបក្ខបតិកា ហុត្វា បស្សតីតិ អត្តោ។ តាយ វិសទាយ វិបុលាយ ថាមគតាយ
សមន្នាគតត្តា តតិយជ្ឈានសមដ្ឋី “ឧបេក្ខកោ”តិ វុច្ចតិ។

ឧបេក្ខា បន ទសវិធា ហោតិ - ធម្មន្តុបេក្ខា ព្រហ្មវិហារុបេក្ខា
ពោជ្ឈន្តុបេក្ខា វិរិយុបេក្ខា សម្មារុបេក្ខា វេទនុបេក្ខា វិបស្សនុបេក្ខា
តត្រមជ្ឈត្តុបេក្ខា ឈានុបេក្ខា ចារិសុទ្ធិបេក្ខាតិ។

តត្ថ យា “ឥធ, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុ ចក្កនា រូបំ ទិស្វា នេវ សុមនោ ហោតិ ន ទុម្ពនោ,
ឧបេក្ខកោ ច វិហារតិ សតោ សម្មជាតោ”តិ (ម. និ. ៦.១) ឯវមាគតា
ឡិណាសវស្ស ធនុ ធារេសុ ឥដ្ឋានិដ្ឋធម្មារម្មណាចាថ
បរិសុទ្ធបកតិភារាវិជហាវាការភូតា ឧបេក្ខា, អយំ ធម្មន្តុបេក្ខា នាម។

យា បន “ឧបេក្ខាសហគតេន ចេតសា ឯកំ ទិសំ ជិវត្វា វិហារតី”តិ (ធិ. និ.
១.៥៥៦; ម. និ. ១.៧៧) ឯវមាគតា សត្តេសុ មជ្ឈត្តាការភូតា ឧបេក្ខា, អយំ
ព្រហ្មវិហារុបេក្ខា នាម។

យា បន “ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តំ ភាវេតិ វិវេកនិស្សិត” ត្ថិ (ម. និ. ២.២៤៧)
ឯវមាគតា សហជាតានំ ធម្មានំ មជ្ឈត្តាការក្ខតា ឧបេក្ខា, អយំ
ពោជ្ឈន្តុបេក្ខា នាម។

យា បន “កាលេន កាលំ ឧបេក្ខានិមិត្តំ មនសិ ករោតី” តិ (អ. និ. ៣.១០៣)
ឯវមាគតា អនច្ចារទ្ធនាតិសិលីវិយសម្ពាតា ឧបេក្ខា, អយំ វិវិយុបេក្ខា
នាម។

យា បន “កតិ សម្ពាវុបេក្ខា សមថវសេន ឧប្បជ្ឈន្តិ, កតិ សម្ពាវុបេក្ខា
វិបស្សនាវសេន ឧប្បជ្ឈន្តិ? អជ្ឈ សម្ពាវុបេក្ខា សមថវសេន ឧប្បជ្ឈន្តិ, ទស
សម្ពាវុបេក្ខា វិបស្សនាវសេន ឧប្បជ្ឈន្តិ” តិ (បដិ. ម. ១.៥៧) ឯវមាគតា
នីវរណាធិបដិសម្ពាសន្តិជ្ជនាគហណោ មជ្ឈត្តក្ខតា ឧបេក្ខា, អយំ សម្ពាវុបេក្ខា
នាម។

យា បន “យស្មី សមយេ កាមាវចរំ កុសលំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈំ ហោតិ
ឧបេក្ខាសហគត” ត្ថិ (ធិ. ស. ១៥០) ឯវមាគតា អនុក្ខមសុខសម្ពាតា ឧបេក្ខា,
អយំ វេទនុបេក្ខា នាម។

យា បន “យទត្ថិ យំ ភូតំ, តំ បដហតិ, ឧបេក្ខំ បដិលភតី” តិ (ម. និ. ៣.៧១-
៧២; អ. និ. ៧.៥៥) ឯវមាគតា វិចិននេ មជ្ឈត្តក្ខតា ឧបេក្ខា, អយំ
វិបស្សនុបេក្ខា នាម។

យា បន ធន្ទាធិសុ យេវាបនកេសុ អាគតា សហជាតានំ សមវាហិតក្ខតា
ឧបេក្ខា, អយំ តត្រមជ្ឈត្តុបេក្ខា នាម។

យា បន “ឧបេក្ខាកោ ចរិហរតី” តិ ឯវមាគតា អគ្គសុខេចិ តស្មី
អបក្ខចាតជននី ឧបេក្ខា, អយំ ឈានុបេក្ខា នាម។

យា បន “ឧបេក្ខាសតិចារិសុទ្ធិ ចតុត្ថំ ឈាន” ត្ថិ (ធិ. ស. ១៦៥; ធិ. និ.
១.២៣២) ឯវមាគតា សព្វបច្ចនីកបរិសុទ្ធា បច្ចនីករូបសមនេចិ អព្យាចារក្ខតា
ឧបេក្ខា, អយំ ចារិសុទ្ធិបេក្ខា នាម។

តត្ថ ធន្យង្គុបេក្ខា ច ព្រហ្មរិហារុបេក្ខា ច ពោជ្ឈង្គុបេក្ខា ច
តត្រមជ្ឈត្តុបេក្ខា ច ឈានុបេក្ខា ច ចារិសុទ្ធិបេក្ខា ច អត្ថតោ ឯកា,
តត្រមជ្ឈត្តុបេក្ខាវ ហោតិ។ តេន តេន អវត្ថាកេនេន បនស្ស អយំ ភេនោ។
ឯកស្សបិ សតោ សត្តស្ស កុមារយុវជេវសេនាបតិរាជាទិវសេន ភេនោវិយ,
តស្មា តាសុ យត្ថ ធន្យង្គុបេក្ខា, ន តត្ថ ពោជ្ឈង្គុបេក្ខាធម្មោ។ យត្ថ វា បន
ពោជ្ឈង្គុបេក្ខា, ន តត្ថ ធន្យង្គុបេក្ខាធម្មោ ហោន្តិ តិ វេទិតញ្ចា។

យថា ចេតាសំ អត្ថតោ ឯកីភារោ, ឯវំ សម្ពាវុបេក្ខាវិបស្សនុបេក្ខានម្បិ។
បញ្ញា ឯវំ ហិ ឯសា, កិច្ចវសេន ទិដ្ឋា ភិដ្ឋា, យថា ហិ បុរិសស្ស សាយំ គេហំ
បរិជ្ជំ សប្បំ អជបទទណ្ឌំ គហេត្វា បរិយេសមាទស្ស តំ ធុសកោដ្ឋកេ និបន្នំ
ទិស្វា “សប្បោ នុ ខោ នោ” តិ អវលោកេន្តស្ស សោវត្ថិកត្ថយំ ទិស្វា
និព្ពេមតិកស្ស “សប្បោ ន សប្បោ” តិ វិចិនេន មជ្ឈត្តតា ឧប្បជ្ឈតិ, ឯវមេវ យា
អារទ្ធិវិបស្សកស្ស វិបស្សនាញ្ញាលោន លក្ខណត្ថយេ ទិដ្ឋេសម្ពាវាទំ
អនិច្ចភារាទិវិចិនេន មជ្ឈត្តតា ឧប្បជ្ឈតិ, អយំ វិបស្សនុបេក្ខា។ យថា បន
តស្ស បុរិសស្ស អជបទទណ្ឌកេន គាជ្ឈំ សប្បំ គហេត្វា “កិណ្ហាហំ ឥមំ សប្បំ
អរិហោបេន្តោ អត្តានញ្ច ឥមំនា អឧសាបេន្តោ មុញោយ្យ” ត្ថិ មុញោនាការមេវ
បរិយេសតោ គហាលោ មជ្ឈត្តតា ហោតិ, ឯវមេវ យា លក្ខណត្ថយស្ស ទិដ្ឋត្តា
អាទិត្តវិយ តយោ ភវេ បស្សតោ សម្ពាវុគ្គហាលោ មជ្ឈត្តតា, អយំ

សង្ខារុបេក្ខា។ ឥតិ វិបស្សនុបេក្ខាយ សិទ្ធាយ សង្ខារុបេក្ខាបិ សិទ្ធាវ ហោតិ។
ឥមិនា បនេសាវិចិននគ្គហណេសុ មជ្ឈត្តតាសង្ខារេន កិច្ចេន ទិដ្ឋា ភិដ្ឋាតិ។
វិរិយុបេក្ខា បន វេទនុបេក្ខា ច អញ្ញមញ្ញញ្ច អវសេសាហិ ច អត្តតោ
ភិដ្ឋាយេវាតិ។ អាហា ចេត្ត -

“មជ្ឈត្តព្រហ្មពោជ្ឈង្គនឡង្គណានសុទ្ធិយោ;
វិបស្សនា ច សង្ខារវេទនាវិរិយំ ឥតិ។

“វិត្តារតោ ទសោបេក្ខា-នមជ្ឈត្តាទិតោ តតោ;
ទុវេ បញ្ញា តតោ ទិហិ, ចតស្សវាវ ភវន្តិមា”តិ។

ឥតិ ឥមាសុ ឧបេក្ខាសុ ឈានុបេក្ខា ឥធម៌ អធិប្បតា។ សា មជ្ឈត្តលក្ខណា,
អនាគោគរសា, អព្យាចារបច្ចុបដ្ឋានា, បីតិវិរាគបទដ្ឋានាតិ។ ឯត្ថាហា - “ននុ
ចាយំ អត្តតោ តត្រមជ្ឈត្តុបេក្ខាវ ហោតិ, សា ច បឋមទុតិយជ្ឈានេសុបិ
អត្ថិ។ តស្មា តត្រាបិ ‘ឧបេក្ខកោ ច វិហារី’តិ ឯវមយំ វត្តញ្ចា សិយា, សា កស្មា
ន វុត្តា”តិ? អបរិព្យត្តកិច្ចតោ។ អបរិព្យត្តញ្ចា តស្សា តត្ថ កិច្ចំ, វិតក្កាទិហិ
អភិក្ខតត្តា។ ឥធម៌ បនាយំ វិតក្កវិចារបីតិហិ អនភិក្ខតត្តា ឧក្ខិត្តសិរាវិយ
ហុត្វា បរិព្យត្តកិច្ចា ជាតា, តស្មា វុត្តាតិ។

សតោ ច សម្មជាតោតិ ឯត្ថ សរតីតិ សតោ។ សម្មជាតោតិ
សម្មជាតោ។ ឥតិ បុគ្គលេន សតិ ច សម្មជញ្ញញ្ច វុត្តំ។ តត្ថ សរណាលក្ខណា
សតិ, អសម្មស្សនរសា អារក្ខបច្ចុបដ្ឋានា។ អសម្មោហាលក្ខណំ សម្មជញ្ញំ,
តិរណារសំ, បរិចយបច្ចុបដ្ឋានំ។

តត្ថ កិញ្ចាបិ ឥទំ សតិសម្មជញ្ញំ បុរិមជ្ឈានេសុបិ អត្ថិ, មុជ្ឈស្សតិស្ស ហិ
អសម្មជាតិស្ស ឧបចារមត្តម្មិ ន សម្មជ្ជតិ, បកេវ អប្បនា។ ឌីឡាវិកត្តា បន

តេសំ ឈានានំ ភូមិយំ វិយ បុរិសស្ស ចិត្តស្ស គតិ សុខាហោតិ, អញ្ចត្តំ តត្ថ
សតិសម្មជញ្ញកិច្ចំ។ ធិឡារិកធម្មប្បហានេន បន សុខមត្តា ឥមស្ស ឈានស្ស
បុរិសស្ស ខុរាហយំ វិយ សតិសម្មជញ្ញកិច្ចបរិគ្គហិតា ឯវ ចិត្តស្ស គតិ
ឥច្ឆិតញ្ញាតិ ឥធនេវ វុត្តំ។ កិញ្ចាភិយ្យោ - យថា ធនុបគោ វាច្ឆោ ធនុតោ
អបនីតោ អរក្ខិយមាណោ បុននេវ ធនុំ ឧបគច្ឆតិ, ឯវមិទំ តតិយជ្ឈានសុខំ
បីតិតោ អបនីតម្យិ សតិសម្មជញ្ញារក្ខេន អរក្ខិយមាណំ បុននេវ បីតិ
ឧបគច្ឆយ្យ, បីតិសម្មយុត្តមេវ សិយា, សុខេ វាបិ សត្តា សារជ្ជន្តិ។ ឥទញ្ច
អតិមធុរសុខំ, តតោ បរំ សុខាភាវា។ សតិសម្មជញ្ញានុភាវេន បនេត្ថ សុខេ
អសារជ្ជនា ហោតិ, នោ អញ្ញាថាតិ ឥមម្យិ អត្ថវិសេសំ ទស្សេតុំ ឥទមិធនេវ វុត្តន្តិ
វេទិតញ្ចំ។

ឥទានិ សុខញ្ច កាយេន បដិសំវេទេតីតិ ឯត្ថ កិញ្ចាបិ
តតិយជ្ឈានសមធីនោ សុខបដិសំវេទនាកោកោ នត្ថិ, ឯវំ សន្តេបិ យស្មា តស្ស
នាមកាយេន សម្មយុត្តំ សុខំ។ យំ វា តំ នាមកាយសម្មយុត្តំ សុខំ,
តំសមុដ្ឋានេនស្ស យស្មា អតិបណីតេន រូបេន រូបកាយោ ដុដោ, យស្ស ដុដត្តា
ឈានា វុដ្ឋិតោបិ សុខំ បដិសំវេទេយ្យ, តស្មា ឯតមត្តំ ទស្សេន្តោ “សុខញ្ច
កាយេន បដិសំវេទេតី”តិ អាហា។

ឥទានិ យំ តំ អរិយា អាចិត្តន្តិ ឧបេក្ខកោ សតិមា សុខវិហារីតិ ឯត្ថ
យំឈានហេតុ យំឈានការណា តំ តតិយជ្ឈានសមធីបុគ្គលំ ពុទ្ធាធម្មោ
អរិយា អាចិត្តន្តិ ទេសេន្តិ បញ្ញាបេន្តិ បដ្ឋបេន្តិ វិវរន្តិ វិភជន្តិ ឧត្តានីករោន្តិ
បកាសេន្តិ, បសំសន្តិតិ អធិប្បាយោ។ កិន្តិ? ឧបេក្ខកោ សតិមា សុខវិហារីតិ។
តំ តតិយជ្ឈានំ ឧបសម្មជ្ជវិហារីតិ ឯវមេត្ត យោជនា វេទិតញ្ចំ។

កស្មា បន តំ តេ ឯវំ បសំសន្តិទិ? បសំសារហាតោ។ អយញ្ញិ យស្មា
អតិមធុរសុខេ សុខចារមិប្បត្តេបិ តតិយជ្ឈានេ ឧបេក្ខកោ, ន តត្ថ
សុខាភិសង្កេន អាកឡិយតិ។ យថា ច បីតិ ន ឧប្បជ្ជតិ, ឯវំ ឧបជ្ជិតសតិតាយ
សតិមា។ យស្មា ច អរិយកន្តំ អរិយជនសេវិតមេវ ច អសំកិលិដ្ឋំ សុខំ
នាមកាយេន បដិសំវេទេតិ, តស្មា បសំសារហោ។ ឥតិ បសំសារហាតោ នំ
អរិយា តេ ឯវំ បសំសារហាតុក្ខតេ គុណោ បកាសេន្តោ “ឧបេក្ខកោ សតិមា
សុខវិហារី” តិ ឯវំ បសំសន្តិទិ វេទិតព្ពំ។ តតិយន្តិ គណនានុបុព្វតា តតិយំ, ឥទំ
តតិយំ ឧប្បជ្ជន្តិបិ តតិយំ។

សុខស្ស ច បហាណ ធុក្ខស្ស ច បហាណតិ កាយិកសុខស្ស ច
កាយិកធុក្ខស្ស ច បហាណ។ បុព្ពេវាតិ តព្វា ខោ បុព្ពេវ, ន ចតុត្ថជ្ឈានក្ខណោ។
សោមនស្សនោមនស្សនំ អត្ថផ្កមាតិ ចេតសិកសុខស្ស ច ចេតសិកធុក្ខស្ស
ចាតិ ឥមេសម្បិ ទិដ្ឋំ បុព្ពេវ អត្ថផ្កមា, បហាណ ឥច្ឆេវ វុត្តំ ហោតិ។

កតា បន នេសំ បហានំ ហោតិ? ចតុន្នំ ឈានានំ ឧបចារក្ខណោ។
សោមនស្សញ្ញិ ចតុត្ថជ្ឈានស្ស ឧបចារក្ខណោយេវ បហិយតិ,
ធុក្ខនោមនស្សសុខានិ បឋមទុតិយតតិយជ្ឈានានំ ឧបចារក្ខណោសុ។
ឯវមេតេសំ បហានក្ខមេន អវុត្តានំ, ឥន្ទ្រិយវិកង្កេ បន ឥន្ទ្រិយានំ
ឧទ្ទេសក្កមេនេវ ឥធាបិ វុត្តានំ សុខធុក្ខសោមនស្សនោមនស្សនំ បហានំ
វេទិតព្ពំ។

យទិ បនេតានិ តស្ស តស្ស ឈានស្ស ឧបចារក្ខណោយេវ បហិយន្តិ, អថ
កស្មា “កត្ត ចុប្បន្នំ ធុក្ខន្ទ្រិយំ អបរិសេសំ និរុជ្ឈតិ? ឥធ, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុវិវិច្ឆេវ
កាមេហិ... បេ... បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ឈវិហារតិ, ឯត្ថ ចុប្បន្នំ ធុក្ខន្ទ្រិយំ
អបរិសេសំ និរុជ្ឈតិ។ កត្ត ចុប្បន្នំ នោមនស្សន្ទ្រិយំ... សុខិន្ទ្រិយំ...”

សោមនស្សីទ្រិយំ អបរិសេសំ និរុដ្ឋតិ? ឥធន, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុ, សុខស្ស ច
បហាណ... បេ... ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្មន្តិវិហាតិ។ ឯត្ថ ចុប្បន្នំ សោមនស្សីទ្រិយំ
អបរិសេសំ និរុដ្ឋតិ" តិ (សំ. និ. ៥.៥១០) ឯវំ ឈានេស្វេរ និរោធា វុត្តោតិ។
អតិសយនិរោធគ្នា។ អតិសយនិរោធា ហិ នេសំ បឋមជ្ឈានាធិសុ, ន
និរោធាយេវ។ និរោធាយេវ បន ឧបចារក្ខណោ នាតិសយនិរោធា។

តថា ហិ នាណវដ្ឋនេ បឋមជ្ឈានូបចារេ និរុទ្ធស្សាបិ ទុក្ខិទ្រិយស្ស
ឧសមកសាធិសម្មស្សេន វា វិសមាសនុបតាបេន វា សិយា ឧប្បត្តិ, ន ត្វេវ
អន្តោអប្បនាយំ។ ឧបចារេ វា និរុទ្ធម្យេតំ ន សុដ្ឋនិរុទ្ធិ ហោតិ, បដិបក្ខេន
អវិហាតត្តា។ អន្តោអប្បនាយំ បន បីតិជរណេន សញ្ញា កាយោ សុខោក្កន្តោ
ហោតិ, សុខោក្កន្តកាយស្ស ច សុដ្ឋនិរុទ្ធិ ហោតិ ទុក្ខិទ្រិយំ, បដិបក្ខេន
វិហាតត្តា។ នាណវដ្ឋនេយេវ ច ទុតិយជ្ឈានូបចារេ បហិនស្សាបិ
នោមនស្សីទ្រិយស្ស យស្មា ឯតំ វិតក្កវិចារបច្ចយេបិ កាយ កិលមថេ
ចិត្តបយាតេ ច សតិ ឧប្បជ្ជតិ, វិតក្កវិចារកាវេ នេវ ឧប្បជ្ជតិ។ យត្ថ បន
ឧប្បជ្ជតិ, តត្ថ វិតក្កវិចារកាវេ។ អប្បហិណាយេវ ច ទុតិយជ្ឈានូបចារេ
វិតក្កវិចារកាវេ តត្ថស្ស សិយា ឧប្បត្តិ, ន ត្វេវ ទុតិយជ្ឈានេ, បហិនប្បច្ចយត្តា។
តថា តតិយជ្ឈានូបចារេ បហិនស្សាបិ សុខិទ្រិយស្ស
បីតិសមុដ្ឋានបណ្ឌិត្យបដុជកាយស្ស សិយា ឧប្បត្តិ, ន ត្វេវ តតិយជ្ឈានេ។
តតិយជ្ឈានេ ហិ សុខស្ស បច្ចយភូតា បីតិ សព្វសោ និរុទ្ធាតិ។ តថា
ចតុត្ថជ្ឈានូបចារេ បហិនស្សាបិ សោមនស្សីទ្រិយស្ស អាសន្នត្តា,
អប្បនាបត្តាយ ឧបេក្ខាយ អកាវេន សម្មា អនតិក្កន្តត្តា ច សិយា ឧប្បត្តិ, ន
ត្វេវ ចតុត្ថជ្ឈានេ។ តស្មា ឯវ ច “ឯតុប្បន្នំ ទុក្ខិទ្រិយំ អបរិសេសំ និរុដ្ឋតិ” តិ
តត្ថ តត្ថ អបរិសេសគ្គហណំ កតត្ថិ។

ឯត្ថាបា - “អថេវំ តស្ស តស្ស ឈានស្សបទាវេ បហីនាបិ ឯតា វេទនា ឥធនស្មា សមាហរេតិ” តិ? សុខគ្គហធានតំ។ យា ហិ អយំ អទុក្ខមសុខន្តិ ឯតុ អទុក្ខមសុខា វេទនា វុត្តា, សា សុខុមា ទុត្តិញ្ញាយ្យា, ន សក្កា សុខេន គហេតុំ, តស្មាយថា នាម ទុដ្ឋស្ស យថា វា តថា វា ឧបសម្ព័ន្ធមិត្វា គហេតុំ អសក្កុណោយ្យស្ស គោណស្ស សុខគហធានតំ គោតោ ឯកស្មី វេជេ សញ្ញា គាវោ សមាហរេតិ, អថេកេកំ នីហរេន្តោ បដិចាជិយា អាគតំ “អយំ សោ គណ្ហាថន” តិ តម្មិ គាហាបេតិ, ឯវមេវ ភគវា សុខគ្គហធានតំ សញ្ញា ឯតា សមាហរេតិ។ ឯវញ្ញំ សមាហរេតិ ឯតា ទស្សេត្វា “យំ នេវ សុខំ, ន ទុក្ខំ, ន សោមនស្សំ, ន ទោមនស្សំ, អយំ អទុក្ខមសុខា វេទនា” តិ សក្កា ហោតិ ឯសា គាហាយិតុំ។

អបិ ច អទុក្ខមសុខាយ ចេតោវិមុត្តិយា បច្ចយទស្សនត្ថញ្ញាបិ ឯតា វុត្តាតិ វេទិតញ្ញា។ ទុក្ខប្បហានាទយោ ហិ តស្សា បច្ចយា។ យថាបា - “ចត្តារោ ខោ, អាវុសោ, បច្ចយា អទុក្ខមសុខាយ ចេតោវិមុត្តិយា សមាបត្តិយា។ ឥធាវុសោ, ភិក្ខុ សុខស្ស ច បហានា ... បេ... ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្ព័ន្ធវិហរេតិ។ ឥមេ ខោ, អាវុសោ, ចត្តារោ បច្ចយា អទុក្ខមសុខាយ ចេតោវិមុត្តិយា សមាបត្តិយា” តិ (ម. និ. ១.៤៥៨)។ យថា វា អញ្ញត្ថ បហីនាបិ សក្កាយទិដ្ឋិអាទយោ តតិយមគ្គស្ស វណ្ណភណ្ឌានតំ “តត្ថ បហីនា” តិ វុត្តា, ឯវំ វណ្ណភណ្ឌានតម្បេតស្ស ឈានស្សេតា ឥធន វុត្តាតិបិ វេទិតញ្ញា។ បច្ចយយាតេន វា ឯតុ រាគនោសានំ អតិទូរការំ ទស្សេត្វតម្បេតា វុត្តាតិ វេទិតញ្ញា។ ឯតាសុ ហិ សុខំ សោមនស្សស្ស បច្ចយោ, សោមនស្សំ រាគស្ស, ទុក្ខំ ទោមនស្សស្ស, ទោមនស្សំ ទោសស្ស។ សុខាទិយាតេន ច តេ សប្បច្ចយា រាគនោសា ហតាតិ អតិទូរេ ហោន្តិតិ។

អទុក្ខមសុខន្តិ ទុក្ខាភាវេន អទុក្ខំ, សុខាភាវេន អសុខំ។ ឯតេនេត្ថ សុខទុក្ខបដិបក្ខក្ខតំ តតិយវេទនំ ទីបេតិ, ន ទុក្ខសុខាភាវមត្តំ។ តតិយវេទនា

នាម អនុកូមសុខា, ឧបេក្ខាតិបិ វុច្ឆតិ។ សា ឥដ្ឋានិដ្ឋវិបរីតានុកវនលក្ខណា,
មជ្ឈត្តរសា, អវិភូតបច្ចបដ្ឋានា, សុខនិរោធបទដ្ឋានាតិ វេទិតញ្ញា។

ឧបេក្ខាសតិចារិសុទ្ធិន្តិ ឧបេក្ខាយ ជនិតសតិចារិសុទ្ធិ។ ឥមស្មីញ្ញា ឈានេ
សុបរិសុទ្ធាសតិ, យា ច តស្ស្សសតិយា ចារិសុទ្ធិ, សា ឧបេក្ខាយ កតា, ន
អញ្ញេន។ តស្មា ឯតំ “ឧបេក្ខាសតិចារិសុទ្ធិ”ន្តិ វុច្ឆតិ។ យាយ ច ឧបេក្ខាយ ឯតុ
សតិ ចារិសុទ្ធិ ហោតិ, សា អត្ថតោ តត្រមជ្ឈត្តតាតិ វេទិតញ្ញា។ ន
កេវលញ្ញេត្ត តាយ សតិយេវ បរិសុទ្ធា, អបិ ច ខោ សញ្ញេបិ សម្បយុត្តធម្មា,
សតិសីសេន បន ទេសនា វុត្តា។

តត្ថ កិញ្ញាបិ អយំ ឧបេក្ខា ហេដ្ឋាបិ តីសុ ឈានេសុ វិជ្ជតិ, យថា បន ទិវា
សូរិយប្បភាគិកវា សោម្មភាវេន ច អត្ថនោ ឧបការកត្តេន វា សភាគាយ
រត្តិយា អលាភា ទិវា វិជ្ជមានាបិ ចន្ទលេខា អបរិសុទ្ធា ហោតិ អបរិយោធាតា,
ឯវមយម្បិ តត្រមជ្ឈត្តុបេក្ខាចន្ទលេខា វិតក្កាទិបច្ចនីកធម្មតេជានិកវា
សភាគាយ ច ឧបេក្ខាវេទនារត្តិយា អបដិលាភា វិជ្ជមានាបិ
បឋមជ្ឈានាទិភេទេសុ អបរិសុទ្ធា ហោតិ។ តស្ស្ស ច អបរិសុទ្ធាយ ទិវា
អបរិសុទ្ធចន្ទលេខាយ បការិយ សហជាតាបិ សតិអាទយោ អបរិសុទ្ធាវ
ហោន្តិ។ តស្មា តេសុ ឯកម្បិ “ឧបេក្ខាសតិចារិសុទ្ធិ”ន្តិ ន វុត្តំ។ ឥធម បន
វិតក្កាទិបច្ចនីកធម្មតេជានិកវាភាវា សភាគាយ ច ឧបេក្ខាវេទនារត្តិយា
បដិលាភា អយំ តត្រមជ្ឈត្តុបេក្ខាចន្ទលេខា អតិរិយ បរិសុទ្ធា, តស្ស្ស
បរិសុទ្ធត្តា បរិសុទ្ធចន្ទលេខាយ បការិយ សហជាតាបិ សតិអាទយោ
បរិសុទ្ធា ហោន្តិ បរិយោធាតា។ តស្មា ឥធមេវ “ឧបេក្ខាសតិចារិសុទ្ធិ”ន្តិ វុត្តន្តិ
វេទិតញ្ញំ។ ចតុត្ថន្តិ កណ្តានានុបុព្វតា ចតុត្ថំ។ ឥទំ ចតុត្ថំ ឧប្បន្នន្តិបិ ចតុត្ថំ។

បញ្ញាវា ហោតីតិ បញ្ញា អស្ស អត្ថីតិ បញ្ញាវា។ ឧទយតាមិនិយាតិ
ឧទយតាមិនិយា ចេវ អត្ថតាមិនិយា ច។ សមន្នាគតោតិ បរិបុណ្ណា។
អរិយាយាតិ និទ្ទាសាយ។ និព្ពេធិកាយាតិ និព្ពេធបក្ខិកាយ។
ទុក្ខក្ខយតាមិនិយាតិ និព្ពានតាមិនិយា។ សោ ឥទំ ទុក្ខន្តិ វេរមាទីសុ “ឯត្ថកំ
ទុក្ខំ ន ឥតោ ភិយ្យេ”តិ សព្ពម្បី ទុក្ខសង្ខំ សរសលក្ខណបដិវេជន យថាភូតំ
បជាធាតិ បជីវិជ្ឈតិ។ តស្ស ច ទុក្ខស្ស និព្ពត្តិកំ តណ្ហំ “អយំ
ទុក្ខសមុទយោ”តិ។ តទុក្ខយម្បី យំ ថានំ បត្វា និរុជ្ឈតិ, តំ តេសំ អប្បវត្តិ
និព្ពានំ “អយំ ទុក្ខនិរោធា”តិ។ តស្ស ច សម្មាបកំ អរិយមគ្គំ “អយំ
ទុក្ខនិរោធតាមិនី បដិបទា”តិ សរសលក្ខណបដិវេជន យថាភូតំ បជាធាតិ
បជីវិជ្ឈតិ វេរមត្ថោ វេទិតត្តោ។

ឯវំ សូបតោ សច្ចានិ ទស្សេត្វា ឥទានិ កិលេសវសេន បរិយាយតោ
ទស្សេត្តោ “ឥមេ អាសវា”តិអាទិមាហ។ តេ វុត្តនយេនេវ វេទិតត្តោ។ ឯវំ តិស្សោ
សិក្ខាយោ ទស្សេត្វា ឥទានិ តាសំ ចារិប្បិក្កមំ ទស្សេតុំ “ឥមា តិស្សោ
សិក្ខាយោ អារដ្ឋន្តោ សិក្ខេយ្យ”តិអាទិមាហ។ តស្សត្ថោ - បច្ចេកំ បរិបូរេតុំ
អារដ្ឋន្តោបិ សិក្ខេយ្យ, អារដ្ឋិត្វាបិ “អយំ នាម សិក្ខា”តិ ជាទន្តោបិ សិក្ខេយ្យ,
ជានិត្វា បុនប្បុនំ បស្សន្តោបិ សិក្ខេយ្យ, បស្សិត្វា យថាទិដ្ឋំ បច្ចវេក្ខន្តោបិ
សិក្ខេយ្យ, បច្ចវេក្ខិត្វា តត្ថវ ចិត្តំ អចលំ កត្វា បតិដ្ឋបេន្តោបិ សិក្ខេយ្យ,
តំតំសិក្ខាសម្បយុត្តសទ្ធាវីរិយសតិសមាធិបញ្ញាហិ សកសកកិច្ចំ
ករោន្តោបិ សិក្ខេយ្យ, អភិញ្ញេយ្យភិជាននកាលេបិ តំ តំ កិច្ចំ ករោន្តោបិ
តិស្សោ សិក្ខាយោ សិក្ខេយ្យ, អធិសីលំ អាចរេយ្យ, អធិចិត្តំ សម្មា ចរេយ្យ,
អធិបញ្ញំ សមាធាយ វត្ថេយ្យ។

ឥតាតិ មូលបទំ។ ឥមិស្សា ទិដ្ឋិយាតិអាទីហិ ទសហិ បទេហិ

សិក្ខត្តយសម្ពាទំ សត្តញ្ញាពុទ្ធសាសនមេវ កថិតំ។ តញ្ញា ពុទ្ធន ភគវតា ទិដ្ឋត្តា
ទិដ្ឋតិ វុច្ចតិ។ តស្សេវ ខមនវសេន ខន្តិ, វុច្ចនវសេន វុច្ចិ, កហាណាវសេន
អាទាយោ, សភាវជ្ជន ធម្មោ, សិក្ខិតតព្ភជ្ជន វិនយោ, តទុកយេនបិ ធម្មវិនយោ,
បវុត្តវសេន ចារាចនំ, សេដ្ឋចរិយជ្ជន ព្រហ្មចរិយំ, អនុសិដ្ឋទានវសេន
សត្តសាសនន្តិ វុច្ចតិ។ តស្មា “ឥមិស្សា ទិដ្ឋិយា” តិអាទីសុ ឥមិស្សា ពុទ្ធទិដ្ឋិយា
ឥមិស្សា ពុទ្ធខន្តិយា ឥមិស្សា ពុទ្ធវុច្ចិយា ឥមស្មី ពុទ្ធអាទាយេ ឥមស្មី ពុទ្ធជម្ព
ឥមស្មី ពុទ្ធវិនយេ។

“យេ ខោ ភូ, គោតមិ, ធម្មោ ជានេយ្យាសិ ‘ឥមេ ធម្មា សរាគាយ
សំវត្តន្តិ, នោ វិរាគាយ, សញ្ញោគាយ សំវត្តន្តិ, នោ វិសញ្ញោគាយ,
អាចយាយ សំវត្តន្តិ, នោ អបចយាយ, មហិច្ឆតាយ សំវត្តន្តិ, នោ
អប្បិច្ឆតាយ, អសន្តដ្ឋិយា សំវត្តន្តិ, នោ សន្តដ្ឋិយា, សន្តណិកាយ
សំវត្តន្តិ, នោ បរិវេកាយ, កោសជ្ជាយ សំវត្តន្តិ, នោ វិរិយាម្ពាយ,
ទុត្តរតាយ សំវត្តន្តិ, នោ សុភរតាយា’តិ។ ឯកំសេន, គោតមិ, ជានេយ្យាសិ
‘នេសោ ធម្មោ, នេសោ វិនយោ, នេតំ សត្តសាសន’ន្តិ។

“យេ ច ខោ ភូ, គោតមិ, ធម្មោ ជានេយ្យាសិ ‘ឥមេ ធម្មា វិរាគាយ
សំវត្តន្តិ, នោ សរាគាយ... បេ... សុភរតាយ សំវត្តន្តិ, នោ ទុត្តរតាយា’តិ។
ឯកំសេន, គោតមិ, ជានេយ្យាសិ ‘ឯសោ ធម្មោ, ឯសោ វិនយោ, ឯតំ
សត្តសាសន’”ន្តិ (អ. និ. ៨.៥៣; ចូឡវ. ៤០៦) -

ឯវំ វុត្តេ ឥមស្មី ពុទ្ធជម្មវិនយេ ឥមស្មី ពុទ្ធជារាចនេ ឥមស្មី ពុទ្ធព្រហ្មចរិយេ
ឥមស្មី ពុទ្ធសាសនេតិ ឯវមត្តោ វេទិតញ្ញោ។

អបិ ចេតំ សិក្ខត្តយសម្ពាតំ សកលំ សាសនំ ភកវតោ ទិដ្ឋត្តា
សម្មាទិដ្ឋិបច្ចយត្តា សម្មាទិដ្ឋិបុព្ពត្ថមត្តា ច ទិដ្ឋិ។ ភកវតោ ខមនវសេន ខន្តិ។
រុច្ឆនវសេន រុចិ។ គហណាវសេន អាទាយោ។ អត្តនោ ការកំ អចាយេសុ
អបតមាធំ កត្វា ជារេតីតិ ធម្មោ។ សោវ សំកិលេសបក្ខំ វិនេតីតិ វិនយោ។
ធម្មោ ច សោវិនយោ ចាតិ ធម្មវិនយោ។ កុសលធម្មេហិ វា អកុសលធម្មាធំ
ឯសវិនយោតិ ធម្មវិនយោ។ តេនេវ វុត្ថំ -

“យេ ច ខោ ត្វំ, គោតមិ, ធម្ម ជានេយ្យសិ ‘ឥមេ ធម្មា វិរាគាយ
សំវត្តន្តិ, នោ សរាគាយ... បេ.... ឯកំសេន គោតមិ ជារេយ្យសិ ‘ឯសោ
ធម្មោ, ឯសោវិនយោ, ឯតំ សត្តសាសន” ត្ថិ (អ. និ. ៨.៥៣; ចូឡវ. ៤០៦)។

ធម្មេន វា វិនយោ, ន ទណ្ឌាទិហីតិ ធម្មវិនយោ។ វុត្ថម្បិ ចេតំ -

“ទណ្ឌានេកេ ទមយន្តិ, អង្គុសេហិ កសាហិ ច;
អទណ្ឌាន អសត្តេន, នាគោ ទន្តោ មហេសីនា” តិ។ (ចូឡវ. ៣៤២; ម. និ.
២.៣៥២);

តថា -

“ធម្មេន នីយមាណំ, កា ឧស្សយា វិជានត” ត្ថិ។ (មហាវ. ៦៣);

ធម្មាយ វា វិនយោ ធម្មវិនយោ។ អនវដ្ឋធម្មត្ថញ្ញោស វិនយោ, ន
ភវគោតាមិសត្ថំ។ តេនាហ ភកវា “នយំធំ, ភិក្ខុវេ, ព្រហ្មចរិយំ វុស្សតិ
ជនកុហានត្ថ” ត្ថិ (អ. និ. ៤.២៥) វិត្តារោ។ បុណ្ណាត្ថរោបិ អាហ
“អនុចាធាបរិនិព្វានត្ថំ ខោ, អាវុសោ, ភកវតិ ព្រហ្មចរិយំ វុស្សតិ” តិ (ម. និ.
១.២៥៩)។ វិសិដ្ឋំ វា នយតីតិ វិនយោ។ ធម្មតោ វិនយោ ធម្មវិនយោ។

សំសារធម្មតោ ហិ សោកាធិធម្មតោ វា ឯស វិសិដ្ឋំ និព្វានំ នយតិ។ ធម្មស្ស វា វិនយោ, ន តិក្កករានន្តិ ធម្មវិនយោ។ ធម្មភូតោ ហិ ភគវា, តស្សេវ វិនយោ។

យស្មា វា ធម្មា ឯវ អភិញ្ញេយ្យា បរិញ្ញេយ្យា បហាតញ្ញា ភាវេតញ្ញា សន្និកាតញ្ញា ច, តស្មា ឯស ធម្មេសុ វិនយោ, ន សត្តេសុ ន ជីវេសុ ចាតិ ធម្មវិនយោ។ សាត្តសព្យញ្ញនតាធិហិ អញ្ញេសំ វចនតោ បធានំ វចនន្តិ បវចនំ, បវចនមេវ ចាវចនំ។ សព្វចរិយាហិ វិសិដ្ឋចរិយភាវេន ព្រហ្មចរិយំ។ ទេវមនុស្សានំ សត្តភូតស្ស ភគវតោ សាសនន្តិ សត្តសាសនំ។ សត្តភូតំ វា សាសនន្តិបិ សត្តសាសនំ។ “សោ វោ មមច្ចយេន សត្តាតិ (ធី. និ. ២.២០៦) ហិ ធម្មវិនយោវ សត្តា” តិ វុត្តាតិ ឯវមេតេសំ បធានំ អត្តោ វេទិតញ្ញោ។

យស្មា បន ឥមស្មីយេវ សាសនេ សព្វប្បការជ្ឈាននិព្វត្តកោ ភិក្ខុ ទិស្សតិ, ន អញ្ញាត្រ, តស្មា តត្ថ តត្ថ “ឥមិស្សា” តិ ច “ឥមស្មី” ន្តិ ច អយំ និយមោ កតោតិ វេទិតញ្ញោ។

ជីវន្តិ តេន តំសម្មយុត្តកា ធម្មាតិ ជីវិតំ។ អនុចាលនលក្ខណោ ឥន្ទជ្ជំ ការេតីតិ ឥន្ទ្រិយំ។ ជីវិតមេវ ឥន្ទ្រិយំ ជីវិតិឥន្ទ្រិយំ។ តំ បវត្តសន្តតាធិបតេយ្យំ ហោតិ។ លក្ខណាធិហិ បន អត្តនា អវិនិកុត្តានំ ធម្មានំ អនុចាលនលក្ខណំ ជីវិតិឥន្ទ្រិយំ, តេសំ បវត្តនវសំ, តេសំយេវ វបនបច្ចបដ្ឋានំ, យាបយិតព្វធម្មបទដ្ឋានំ។ សន្តេបិ ច អនុចាលនលក្ខណាធិម្ហិ វិជានេ អត្តិក្ខណោយេវ តំ តេ ធម្មេ អនុចាលេតិ, ឧទកំ វិយ ឧប្បលាធិនិ។ យថាសកំ បច្ចយេហិ ឧប្បន្នេបិ ច ធម្មេ ចាលេតិ, ធាតិ វិយ កុមារំ, សយំបវត្តិតធម្មសម្ពន្ធនេវ ច បវត្តិតិ, និយាមកោ វិយ ធារំ។ ន ភជ្ជតោ ឧទ្ធចំ បវត្តយតិ, អត្តនោ ច បវត្តយិតព្វានព្វា អភាវា។ ន ភជ្ជក្ខណោ វបេតិ, សយំ ភិជ្ជមានត្តា, ធីយមាណាវិយ វដ្តិសិនេហោ បធិបសិទ្ធិ, ន ច

អនុបាលនបវត្តនជ្ជបនានុភារវិវហិតំ, យថាវុត្តក្ខណោ តស្ស តស្ស
សាធនតោតិ ធន្ទំ។ បិវតិបវត្តតាយ វាតិ បិវតិក្ខណាស្ស មន្ទតាយ
ថោកតាយ។ អប្បកន្តិ មន្ទំ លាមកំ។ សរសបវត្តតាយ វាតិ អត្តនោ
បច្ចយភូតានំ កិច្ចានំ សម្មត្តិនំ វា អប្បតាយ ទុព្ពលតាយ។

តេសំ ទ្ធិន្ទំ ការណំ វិភាគតោ ឧស្សេតុំ “កង
បិវតិបវត្តតាយ” តិអាទិមាហ។ តត្ថ “អតីតេ ចិត្តក្ខណោ ជីវិត្តាតិ ឯវមាទិ
បញ្ចវោការកវេ បវត្តិយំ ចិត្តស្ស និរុជ្ឈនកាលេ សព្ពស្មី រូចារូបធម្ម
អនិរុជ្ឈន្តេបិ រូបតោ អរូបស្ស បដ្ឋានភាវេន អរូបជីវិតំ សន្ធាយ, ចុតិចិត្តេន វា
សទ្ធិ សព្ពេសំ រូចារូចានំ និរុជ្ឈនកាលេ បញ្ចវោការកវេ ចុតិចិត្តំ សន្ធាយ,
ចតុវោការកវេ រូបស្ស អភាវេន ចតុវោការកវំ សន្ធាយ កងិត” ត្ថិ វេទិតព្ពំ។
អតីតេ ចិត្តក្ខណោតិ អតីតចិត្តស្ស ភន្តក្ខណាសមន្តីកាលេ តំសមន្តីបុគ្គលោ
“ជីវិត្ត” ឥតិ វត្ថុំ លព្ពតិ។ ន ជីវិត្តតិ “ជីវិត្ត” តិបិ វត្ថុំ ន លព្ពតិ។ ន ជីវិស្សតិ តិ
“ជីវិស្សតិ” តិបិ វត្ថុំ ន លព្ពតិ។ អនាគតេ ចិត្តក្ខណោ ជីវិស្សតិ តិ
អនាគតចិត្តស្ស អនុប្បជ្ជនក្ខណាសមន្តីកាលេ “ជីវិស្សតិ” តិ វត្ថុំ លព្ពតិ។ ន
ជីវិត្តតិ “ជីវិត្ត” តិ វត្ថុំ ន លព្ពតិ។ ន ជីវិត្តាតិ “ជីវិត្ត” ឥតិបិ វត្ថុំ ន លព្ពតិ។
បច្ចុប្បន្នេ ចិត្តក្ខណោតិ បច្ចុប្បន្នចិត្តក្ខណាសមន្តីកាលេ។ ជីវិត្តតិ “ឥនាទិ
ជីវិត្ត” តិ វត្ថុំ លព្ពតិ។ ន ជីវិត្តាតិ “ជីវិត្ត” ឥតិ វត្ថុំ ន លព្ពតិ។ ន ជីវិស្សតិ តិ
“ជីវិស្សតិ” តិបិ វត្ថុំ ន លព្ពតិ។

ជីវិតំ អត្តភារោ ច សុខទុក្ខា ចាតិ អយំ កាថា បញ្ចវោការកវំ អមុញ្ញាត្វា
លព្ពមាធាយ ទុក្ខាយ វេទនាយ គហិតត្តា បញ្ចវោការកវមេវ សន្ធាយ វុត្តាតិ
វេទិតព្ពំ។ កងំ? ជីវិតន្ទំ ជីវិតសីសេន សម្ព័ន្ធកូន្ទោ។ អត្តភារោតិ រូបកូន្ទោ។
“ឧបេក្ខា បន សន្តត្តា, សុខមិច្ឆេវ ភាសិតា” តិ (វិភ. អដ្ឋ. ២៣២) វុត្តត្តា

ឧបេក្ខាវេទនា អន្តោករិត្យា សុខទុក្ខា ចាតិ វេទនាក្ខន្ធា, ចិត្តំ ឥតិ
វិញ្ញាណក្ខន្ធា វុត្តោ។ ឥមេសំ ចតុន្នំ ខន្ធនំ កថិតត្តាយេវ ខន្ធលក្ខណេន
ឯកលក្ខណភាវេន លក្ខណាការវសេន សញ្ញាក្ខន្ធាបិ កថិតោតិ
វេទិតញ្ញោ។ ឯវំ វុត្តេសុ បញ្ចេសុ ខន្ធសុ អរូបធម្មំ មុញ្ញេត្វា
កម្មសមុជ្ជានាធិរូបស្ស អប្បវត្តនភាវេន ឯកចិត្តសមាយុត្តាតិ
អរូបបធានភាវោ កថិតោ ហោតិ។ កថំ? អសញ្ញាសត្តេ រូបឃ្មី
ឥធុបចិតកម្មពលំ អមុញ្ញេត្វាវ បវត្តតិ, និរោធសមាបន្នានំ រូបឃ្មី
បឋមសមាបន្នសមាបត្តិពលំ អមុញ្ញេត្វាវ បវត្តតិ។ ឯវំ អត្តនោ
អប្បវត្តិជ្ជានេបិ រូបបវត្តិ អត្តនោ សន្តកមេវ កត្វា បវត្តនសភាវស្ស
អរូបធម្មស្ស អត្តនោ បវត្តិជ្ជានេ រូបបវត្តិយា បធានការណភាវេន
ឯកចិត្តសមាយុត្តាតិ ចិត្តបធានភាវោ កថិតោតិ វេទិតញ្ញោ។

ឯវំ បញ្ចេវាការកវេ បវត្តិយំ រូបបវត្តិយា បធានភូតចិត្តនិរោធនេ រូបេ
ធរមានេយេវ បវត្តានំ និរោធា នាម ហោតិ តិ អរូបធម្មវសេន ឯវំ “លហុសោ
វត្តតេ ខណោ” តិ វុត្តំ។ អថ វា បញ្ចេវាការកវេ ចុតិចិត្តំ សន្ធាយ កថិតោតិ
វេទិតញ្ញោ។ ឯវំ កថិយមានេ សុខទុក្ខា ចាតិ កាយិកចេតសិកសុខវេទនា ច
កាយិកចេតសិកទុក្ខវេទនា ច ចុតិចិត្តក្ខណេ អហោន្តិបិ ឯកសន្តតិវសេន
ចុតិចិត្តន សទ្ធិំ និរុជ្ឈតិ តិ កថិតា។ ចតុវេាការកវំ វា សន្ធាយ កថិតោតិបិ
វេទិតញ្ញោ។ កថំ? អញ្ញាស្មី ឋានេ អត្តភាវោតិ សញ្ញាក្ខន្ធស្ស វុត្តភាវេន
អត្តភាវោតិ សញ្ញាក្ខន្ធាវ គហិតោ។ ព្រហ្មលោកេ
កាយិកសុខទុក្ខទោមនស្សំ អហោន្តឃ្មី សុខទុក្ខា ចាតិ វេទនាសាមញ្ញតោ
លព្ពមានោ វេទនាក្ខន្ធា គហិតោតិ វេទិតញ្ញោ។ សេសំ វុត្តសទិសមេវ។ ឥមេសុ ច
តិសុ វិកល្យេសុ កេវលាតិ ធុវសុខសុភអត្តា នត្តិ, កេវលំ តេហិ អវោមិស្សា។

លហុសោ វត្តតិ ខណោតិ វុត្តនយេន ឯកចិត្តក្ខណ៍កតាយ លហុកោ
អតិបរិត្តោ ជីវិតាធិនំ ខណោ វត្តតិ។

ឯកតោ ទិដ្ឋំ ចិត្តានំ អប្បវត្តិ ឧស្សេន្តោ “បុណ្យសីតិសហស្សនិ” តិ
កាថមាហា។ បុណ្យសីតិសហស្សនិ, កប្បា តិដ្ឋន្តិ យេ មរុតិ យេ ទេវគណា
ចតុរាសីតិ កប្បសហស្សនិ អាយុំ គហេត្វា នេវសញ្ញាធាសញ្ញាយតនេ
តិដ្ឋន្តិ។ “យេ នរា” តិបិ ចាឡិ។ នត្វេវ តេបិ ជីវន្តិ, ទិហិ ចិត្តសមោហិតាតិ តេបិ
ទេវា ទិហិ ចិត្តហិ សមោហិតា ឯកតោ ហុត្វា យុគនទ្ធនេន ចិត្តេន ន តុ ឯវ
ជីវន្តិ, ឯកេនេកេន ចិត្តេន ជីវន្តិតិ អត្ថោ។

ឥធានិ មរណកាលំ ឧស្សេន្តោ “យេ និរុទ្ធា” តិ កាថមាហា។ តត្ថ យេ និរុទ្ធាតិ
យេ ខន្ធា និរុទ្ធា អត្ថផ្កតា។ មរណស្សតិ មតស្ស។ តិដ្ឋមាណស្ស វាតិ ធរមាណស្ស
វា។ សព្វេបិ សទិសា ខន្ធាតិ បុតិកោ ឧទ្ធី និរុទ្ធក្ខន្ធា វា បរិត្តេ និរុទ្ធក្ខន្ធា វា បុន
យដេតុំ អសក្កុណោយ្យជ្ជេន សព្វេបិ ខន្ធា សទិសា។ គតា អប្បជិសន្ធិកាតិ
និរុទ្ធក្ខន្ធានំ បុន អាគន្ធា បជិសន្ធានាការេន គតា អប្បជិសន្ធិកាតិ វុច្ឆន្តិ។

ឥធានិ តីសុ កាលេសុ និរុទ្ធក្ខន្ធានំ ធានត្ថំ នត្តិតិ ឧស្សេតុំ “អនន្តរា” តិ
កាថមាហា។ តត្ថ អនន្តរា ច យេ ភក្កា, យេ ច ភក្កា អនាគតាតិ យេ ខន្ធា
អនន្តរាតីតា ហុត្វា ភិដ្ឋា និរុទ្ធា, យេ ច អនាគតា ខន្ធា ភិដ្ឋិស្សន្តិ។ តទន្តវេតិ
តេសំ អន្តវេ និរុទ្ធានំ បច្ចុប្បន្នខន្ធានំ។ វេសមំ នត្តិ លក្ខណោតិ វិសមស្ស ភារោ
វេសមំ, តំ វេសមំ នត្តិ, តេហិ ធានត្ថំ នត្តិតិ អត្ថោ។ លក្ខិយតីតិ លក្ខណំ, តស្មី
លក្ខណោ។

ឥធានិ អនាគតក្ខន្ធានំ វត្តមានក្ខន្ធមិ អសម្មិស្សការំ កថេន្តោ
“អនិព្ពត្តេន ន ជាតោ” តិ កាថមាហា។ អនិព្ពត្តេន ន ជាតោតិ អជាតេន

អចារ្យភូតេន អនាគតកូន្នេន ន ជាតោ ន និព្វត្តោ។ ឯតេន អនាគតកូន្នេស្ស
វត្តមានកូន្នេន អសម្មិស្សការំ កថេសិ។ បច្ចុប្បន្នេន ជីវតីតិ ខណ្ឌបច្ចុប្បន្នេន
វត្តមានកូន្នេន ជីវតី។ ឯតេន ឯកកូណេ ធ្វើហិ ចិត្តេហិ ន ជីវតីតិ កថិតំ។
ចិត្តកត្តា មតោតិ ធ្វើហិ ចិត្តេហិ ឯកកូណេ អជីវនភាវេន ចិត្តកម្ពេន មតោ។
“ឧបរិតោ ចិត្តកត្តា”តិបិ ចាឡិ, តំ ឧដុកមេវ។ បញ្ញត្តិ បរមត្ថិយាតិ “រូបំ ជីវតិ
មច្ឆានំ, នាមកោត្តំ ន ជីវតី”តិ (សំ. និ. ១.៧៦) វចនក្កមេន បណ្ណាត្ថមត្តំ ន
ជីវណសភាវេន បរមា វិតិ ឯតិស្សាតិ បរមត្ថិយា, សភាវជ្ជិតិកាតិ អត្ថោ។
“ធន្តោ មតោ, មិត្តោ មតោ”តិ បណ្ណាត្ថមត្តមេវ ហិ តិជ្ជតិ។ អថ វា បរមត្ថិយាតិ
បរមត្ថិកា។ បរមោ អត្ថោ ឯតិស្សាតិ បរមត្ថិកា។ អជជាតាសោតិ បញ្ញត្ថិយា
នត្ថិធម្មំ បដិច្ច កថនំវិយ មតោតិ បញ្ញត្ថិ នត្ថិធម្មំ បដិច្ច ន កថិយតិ,
ជីវិតិន្ទ្រិយភន្ត្ថសម្ពាតំ ធម្មំ បដិច្ច កថិយតិ។

អនិធានកតា ភក្កាតិ យេ ខន្ធា ភិដ្ឋា, តេ និធានំ និហិតំ និចយំ ន កច្ចន្តិតិ
អនិធានកតា។ បុព្វោ នត្ថិ អនាគតេតិ អនាគតេបិ នេសំ បុព្វភាវោ
រាសិភាវោ នត្ថិ។ និព្វត្តាយេវ តិជ្ជន្តិតិ បច្ចុប្បន្នវសេន ឧប្បន្នា វិតិកូណេ
វយធម្មាវ ហុត្វា តិជ្ជន្តិ។ កិមិវ? អារក្ខេ សាសប្បបមាតិ សូចិមុខេ សាសថោ
វិយ។

ឥនានិ ខន្ធានំ ធស្សនការំ ធស្សន្តោ “និព្វត្តាន”ន្តិ កាថមាហា។ តត្ថ និព្វត្តានំ
ធម្មានន្តិ បច្ចុប្បន្នានំ ខន្ធានំ។ ភដ្ឋោ នេសំ បុរក្ខតោតិ ឯតេសំ ភេនោ បុរតោ
កត្វា វបិតោ។ បលោកធម្មាតិ នស្សនសភាវា។ បុរាណេហិ អធិស្សិតាតិ បុរេ
ឧប្បន្នេហិ ខន្ធាហិ ន មិស្សិតា ន សំសគ្គា។

ឥនានិ ខន្ធានំ អធស្សនការំ ធស្សន្តោ “អធស្សនតោ អាយន្តី”តិ
កាថមាហា។ តត្ថ អធស្សនតោ អាយន្តីតិ អធស្សមាធាយេវ អាគច្ចន្តិ ឧប្បជ្ជន្តិ។

[illegible]

ឯវំ ឋិតិបរិត្តតំ ទស្សត្វា ឥនានិ សរសបរិត្តតំ ទស្សន្តោ “កថំ
សរសបរិត្តតាយា” តិអាទិមាហ។ តត្ថ អស្សាសូបនិតន្តំ ជីវិតន្តិ
អត្តន្តរបរិសននាសិករាតបជិតន្តំ ជីវិតិន្ទ្រយំ។ បស្សសោតិ
ពហិនិក្ខមននាសិករាតោ។ អស្សាសបស្សសោតិ តទុកយំ។
មហាភូតូបនិតន្តន្តិ ចតុសមុដ្ឋានិកានំ បដវិអាបតេជវាយានំ មហាភូតានំ
បជិតន្តំ ជីវិតំ។ កតឡី ការាហារូបនិតន្តន្តិ អសិតបីតាទិកតឡី ការាហារេន
ឧបនិតន្តំ។ ឧស្សបនិតន្តន្តិ កម្មជតេជោធាតូបនិតន្តំ។ វិញ្ញាណូបនិតន្តន្តិ
ភវន្តវិញ្ញាណូបនិតន្តំ។ យំ សន្ទាយ វុត្តំ “អាយុ ឧស្សា ចវិញ្ញាណំ, យទា កាយំ
ជហន្តិម” ន្តិ (សំ. និ. ៣.៩៥)។

ឥតានិ នេសំ ទុព្ពលការណំ ធស្សន្តោ “មូលឃ្មី ឥមេសំ
 ទុព្ពល” ឆ្លុំអាទិមាហ។ តត្ថ មូលឃ្មីតិ បតិជ្ឈជ្ជន មូលភូតឃ្មី។
 អស្សាសបស្សាសានញ្ចាំ ករជកាយោ មូលំ។ មហាភូតាធិនំ
 អវិជ្ជាកម្មតណ្ហាហារា។ ឥមេសន្តិ វុត្តប្បការាណំ អស្សាសាធិនំ
 ជីវិតិន្ទ្រិយបវត្ថុការណាវសេន វុត្តានំ។ ឯតេសុ ហិ ឯកេកស្សី អសតិ
 ជីវិតិន្ទ្រិយំ ន តិជ្ជតិ។ ទុព្ពលន្តិ អប្បថាមំ។ បុព្វហេតុបីតិ អតីតជាតិយំ ឥមស្ស
 វិចាកវដ្តស្ស ហេតុភូតា ការណាសម្ពាតា អវិជ្ជាសម្ពាវតណ្ហាថាធានភវាបិ។
 ឥមេសំ ទុព្ពលា យេ បច្ចយា តេបិ ទុព្ពលាតិ យេ
 អារម្មណាធិសាធារណបច្ចយា។ បភាវិកាតិ បធានំ ហុត្វា ឧប្បាធិកា

ភវតណ្ហា។ សហភូមិតិ សហភវិកាបិ រូបារូបធម្មា។ សម្មយោគាបីតិ ឯកតោ
យុត្តាបិ អរូបធម្មា។ សហជាបីតិ សន្ធិ ឯកចិត្ត ឧប្បន្នាបិ។ យាបិ
បយោជិកាតិ ចុតិបដិសន្ធិវសេន យោជេតុំ និយុត្តាតិ បយោជិកា, វដ្តមូលកា
តណ្ហា។ វុត្តញ្ញេតំ “តណ្ហាទុតិយោ បុរិសោ”តិ (ឥតិវុ. ១៥, ១០៥)។ និច្ចទុត្តលាតិ
និរន្តរេន ទុត្តលា។ អនវដ្ឋិតាតិ ន អវដ្ឋិតា, ឌីតវិត្វា ន ឋិតា។ បរិចាតយន្តិ
ឥមេតិ ឥមេ អញ្ញមញ្ញំ ចាតយន្តិ ខេបយន្តិ។ អញ្ញមញ្ញស្សាតិ អញ្ញោ អញ្ញស្ស,
ឯកោ ឯកស្សាតិ អត្ថោ។ ហិ-ឥតិ ការណាត្ថេ និចាតោ។ នត្ថិ តាយិតាតិ
តាយនោ រក្ខតោ នត្ថិ។ ន ចាបិ ឋបេន្តិ អញ្ញមញ្ញន្តិ អញ្ញោ អញ្ញំ ឋបេតុំ ន
សក្កោន្តិ។ យោបិ និព្ពត្តកោ សោ នវិជ្ជតីតិ យោបិ ឥមេសំ ឧប្បាទកោ ធម្មា,
សោ ឥនានិ នត្ថិ។

ន ច កេនចិ កោចិ ហាយតីតិ កោចិ ឯកោបិ កស្សចិ វសេន ន
បរិហាយតិ។ គន្ធព្ពា ច ឥមេ ហិ សព្ពសោតិ សព្ពេ ហិ ឥមេ ខន្ធា សព្ពាការេន
ភន្តំ ចាបុណីតុំ យុត្តា។ បុរិមេហិ បភាវិតា ឥមេតិ បុព្វហេតុបច្ចយេហិ ឥមេ
វត្តមានកា ឧប្បាទិកា។ យេបិ បភាវិកាតិ យេបិ ឥមេ វត្តមានកា ឧប្បាទកា
បុព្វហេតុបច្ចយា។ តេ បុរេ មតាតិ តេ វុត្តប្បការបច្ចយា វត្តមានំ
អចាបុណីត្វា បឋមមេវ មរណំ បត្តា។ បុរិមាបិ ច បច្ឆិមាបិ ចាតិ បុរិមា
បុព្វហេតុបច្ចយាបិ ច បច្ឆិមា វត្តមានេ បច្ចយសមុប្បន្នា ច។ អញ្ញមញ្ញំ ន
កនាចិ មទ្ធសំស្វតិ អញ្ញមញ្ញំ កិស្មិត្វិ កាលេ ន ទិដ្ឋបុព្វា។ ម-កាពោ
បទសន្ធិវសេន វុត្តោ។

ចាតុមហារាជិកានំ ទេវានន្តិ ធនវដ្ឋិវុទ្ធា កវិរូបក្ខកុវេរសន្ធាតា
ចតុមហារាជា ឥស្សរា ឯតេសន្តិ ចាតុមហារាជិកា។ រូបាធិហិ ទិព្ពន្តិ កិឡន្តិ
ទេវា។ តេ សិនេរុបព្ពតស្ស វេមជ្ឈេ ហោន្តិ។ តេសុ អត្ថិ បព្ពតដ្ឋកាបិ, អត្ថិ

អាភាសជ្ជកាបិ។ តេសំ បរម្បរា ចក្កវាឡបព្ពតំ បត្តា។ ទិដ្ឋាបនោសិកា
មនោបនោសិកា សីតវលាហកា ឧល្ហាវលាហកា ចន្ទិមា ទេវបុត្តោ សូរិយោ
ទេវបុត្តោតិ ឯតេ សព្វេបិ ចាតុមហារាជិកទេវលោកជ្ជា ឯវ តេសំ
ចាតុមហារាជិកានំ ជីវិតំ។ ឧបាទាយាតិ បដិច្ច។ បរិត្តកន្តិ វុទ្ធិបដិសេដោ។
ថោកន្តិ មន្ទកាលំ, ធីយទិវសបដិសេដោ។ ខណិកន្តិ មន្ទកាលំ,
កាលន្តរបដិសេដោ។ លហុកន្តិ សល្លហុកំ, អលសបដិសេដោ។ ឥតវន្តិ
សីមពលវបដិសេដោ។ អនន្ទនិយន្តិ កាលវសេន ន អន្ទានក្ខមំ។ នចិវជ្ជិតិកន្តិ
ទិវសេន ចិវ ន តិជ្ជតិ តិ នចិវជ្ជិតិកំ, ទិវសបដិសេដោ។

តាវតីសានន្តិ តេត្ថីសជនា តត្ថ ឧបបន្នាតិ តាវតីសា។ អបិ ច តាវតីសាតិ
តេសំ ទេវានំ នាមមេវាតិបិ វុត្តំ។ តេបិ អត្ថិ បព្ពតជ្ជកា, អត្ថិ អាភាសជ្ជកា,
តេសំ បរម្បរា ចក្កវាឡបព្ពតំ បត្តា។ តថា យាមាទីនំ។ ឯកទេវលោកេបិ ហិ
ទេវានំ បរម្បរា ចក្កវាឡបព្ពតំ អប្បត្តា នាម នត្ថិ។ ទិព្ពសុខំ យាតា បយាតា
សម្បត្តាតិ យាមា។ តុដ្ឋា បហដ្ឋាតិ តុសីតា។ បកតិបដិយត្តាវម្ពណតោ
អតិរេកេន និម្មិតុកាមកាលេ យថាវុចិតេ ភោគេ និម្មិតិវា រមន្តិ តិ និម្មានវតី។
ចិត្តាចារំ ញាត្វា បរេហិ និម្មិតេសុ ភោគេសុ វសំ វត្ថុន្តិ តិ បរនិម្មិតវសវត្ថិ។
ព្រហ្មកាយេ ព្រហ្មយដាយ និយុត្តាតិ ព្រហ្មកាយិកា។ សព្វេបិ
បញ្ចវេការព្រហ្មនោ គហិតា។

គមនិយោតិ គន្ធព្ពោ។ សម្បរាយោតិ បរលោកោ។ យោភិក្ខុវេ ចិវំ ជីវិតិ,
សោវស្សសតន្តិ យោ ចិវំ តិជ្ជមនោ, សោវស្សសតមត្តំ តិជ្ជតិ។ អប្បំ វា
ភិយ្យោតិ វស្សសតតោ ឧបរិ តិជ្ជមនោ ទ្វេវស្សសតានិ តិជ្ជមនោ នាម នត្ថិ។
ហិឡេយ្យ នន្តិ នំ ជីវិតំ អវញ្ញាតំ ករេយ្យ, លាមកតោ ចិន្តេយ្យ។
“ហិឡេយ្យាន”ន្តិ ច បឋន្តិ។ អច្ចយន្តិ តិ អតិក្កមន្តិ។ អហោវត្តាតិ

រត្និន្ទ្របរិច្ឆេទ។ ឧបរុដ្ឋតិ ជីវិតិន្ទ្រយំ និរុដ្ឋតិ, អភារំ ឧបគច្ឆតិ។ អាយុ
ទិយ្យតិ មច្ឆានន្តិ សត្តានំ អាយុសម្ពាហេ ខយំ យាតិ។ កុន្ធដីនំ ឌីនកន្តិ យថា
ឌីនកន្តិ យា កុន្ធដិយា ឌីនកំ, ឯវំ មច្ឆានំ អាយុ ទិយ្យតិ។ បរមត្ថតោ ហិ
អតិបរិត្តោ សត្តានំ ជីវិតក្ខណោ ឯកចិត្តក្ខណំ កមត្តោយេវ។ យថា នាម
រថចក្កំ បរត្ថមាណម្យំ ឯកេនេវ នេមិបទេសេន បរត្ថតិ, តិដ្ឋមាណម្យំ ឯកេនេវ
តិដ្ឋតិ, ឯវមេវ ឯកចិត្តក្ខណំ សត្តានំ ជីវិតំ តស្មី ចិត្តេ និរុទ្ធមត្ថេ សត្តោ
និរុទ្ធាតិ វុច្ឆតិ។

ដំរាតិ ដំរា ឥតិ។ បុន ដំរាតិ បណ្ឌិតា។ ធិតិមាតិ ធិតិ អស្ស អត្ថិតិ ធិតិមា។
ធិតិសម្មាសម្ពុទ្ធាតិ បណ្ឌិតោ សមមន្តាគតា។ ធិកតចាចាតិ គរហិតចាចា។ តំយេវ
បរិយាយំ ទស្សេតុំ “ធិ វុច្ឆតិ បញ្ញា” តិអាទិមាហ។ តត្ថ បជាធាតីតិ បញ្ញា។ កី
បជាធាតិ? “ឥទំ ទុក្ខ” តិអាទិនា នយេន អរិយសច្ចានិ។ អដ្ឋកថាយំ បន
“បញ្ញាបនវសេន បញ្ញា” តិ វុត្តា។ កិន្តិ បញ្ញាបេតិ? “អនិច្ចំ ទុក្ខំ អនត្តា” តិ
បញ្ញាបេតិ។ សាវ អវិជ្ជាយ អភិកវេនតោ អធិបតិយដ្ឋេន ឥន្ទ្រយំ,
ទស្សនលក្ខណោ វា ឥន្ទ្រយំ កាវេតីតិបិ ឥន្ទ្រយំ, បញ្ញាវ ឥន្ទ្រយំ បញ្ញាឥន្ទ្រយំ។ សា
បនេសា ឌីកាសនលក្ខណោ, បជាធនលក្ខណោ ច; យថា ហិ ចតុកិត្តិកេ គេហោ
រត្តិកាគេ ធិបេ ជលិតេ អន្ធការំ និរុដ្ឋតិ, អាហោកោ ចាតុកវតិ, ឯវមេវ
ឌីកាសនលក្ខណោ បញ្ញា។ បញ្ញាភាសសមោ ឌីកាសោ នាម នត្ថិ។ បញ្ញាវតោ
ហិ ឯកបល្លង្កេន និសិន្នស្ស ទសសហស្សិលោកធាតុ ឯកាលោកា ហោតិ។
តេនាហា ថេរោ -

“យថា, មហារាជ, បុរិសោ អន្ធការេ គេហោ តេលប្បធិបំ បវេសេយ្យ,
បរិដ្ឋោ បធិចោ អន្ធការំ វិទ្ធិសេតិ, ឌីកាសំ ជនេតិ, អាហោកំ វិទ្ធិសេតិ,
ចាកជានិ ច រូចានិ ករោតិ; ឯវមេវ ខោ, មហារាជ, បញ្ញា ឧប្បជ្ឈមាណ

អវិជ្ជន្តការវិជ្ជុំសេតិ, វិជ្ជាភាសំ ជនេតិ, ញាណាលោកំវិជ្ជុំសេតិ, ចាកជានិ
អរិយសច្ចានិ ករោតិ។ ឯវំ ខោ, មហារាជ, ឱភាសនលក្ខណា បញ្ញា”តិ (មិ. ប.
២.១.១៥)។

យថា បន ឆេកោ ភិសក្កោ អាតុរាជំ សប្បាយាសប្បាយានិ ភោជនាធិនិ
ជាតាតិ, ឯវំ បញ្ញា ឧប្បជ្ឈមានា កុសលាកុសលេ សេវិតញ្ញាសេវិតញ្ញេ
ហ៊ានប្បណីតកណ្ណាសុក្កសប្បជីភាគអប្បជីភាគេ ធម្មេ បជាតាតិ។ វុត្តម្បិ
ចេតំ ធម្មសេនាបតិនា “បជាតាតិ បជាតាតីតិ ខោ, អាវុសោ, តស្មា បញ្ញាវាតិ
វុច្ចតិ។ កិញ្ច បជាតាតិ? ឥទំ ទុក្ខន្តិ បជាតាតី”តិ (ម. និ. ១.៤៤៩) វិត្តារេតព្វំ។
ឯវំមស្ស បជាននលក្ខណតា វេទិតញ្ញា។

អបរោ នយោ - យថាសភាវបដិវេជនលក្ខណា បញ្ញា,
អក្ខលិតបដិវេជនលក្ខណា វា, កុសលិស្សាសឱត្តឧសុបដិវេជោវិយ។
វិសយោភាសរសា, បដិចោវិយ។ អសម្មោហាបច្ចុបដ្ឋានា,
អរញ្ញាគតសុទេសកោវិយ។

ខន្ធដីរាតិ បញ្ចសុ ខន្ធសុញ្ញាលំ បវត្តេន្តីតិ ខន្ធដីរា។ អដ្ឋាវសសុ ឆាត្វសុ
ញ្ញាលំ បវត្តេន្តីតិ ឆាតុដីរា។ សេសេសុបិ ឥមិនា នយេន អត្ថោ នេតញ្ញោ។ តេ
ដីរា ឯវំមាហំសូតិ ឯតេ បណ្ឌិតា ឯវំ កថយីសុ។ កថេន្តីតិ “អប្បកំ បរិត្តក”ន្តិ
កថយន្តិ។ ភណ្ឌេន្តីតិ “ថោកំ ខណិក”ន្តិ ភាសន្តិ។ ធិបយន្តីតិ “លហុកំ ឥត្តរ”ន្តិ
បតិជ្ឈបេន្តិ។ វោហារន្តីតិ “អនន្ធនិកំ នចិរជ្ជិតិក”ន្តិ នាណាវិជេន ព្យវហារន្តិ។

១១. ឥនានិ យេ តថា ន ករោន្តិ, តេសំ ព្យសនុប្បត្តិ ធស្សេន្តោ “បស្សមី”តិ
គាថមាហា។ តត្ថ បស្សមីតិ មំសចក្កុអាធិហិ បេក្ខាមិ។ លោកេតិ
អចាយាធិម្ហិ។ បរិជន្ធមានន្តិ ឥតោ ចិតោ ច ជន្ធមានំ។ បជំ ឥមន្តិ ឥមំ

សត្វកាយ។ តណ្ហាភត្តិ តណ្ហាយ គតំ អភិភូតំ និចាតិត្តិ អធិប្បាយោ។
ភវេស្វតិ កាមភវាទីសុ។ ហីនា នភាតិ ហីនកម្មន្តា នរា។ មច្ចុមុខេលបន្តិទិ
អន្តកាលេ សម្បត្តេ មរណមុខេ បរិនេវន្តិ។ អវីតតណ្ហាសេតិ អវិតតតណ្ហា។
ភវាតិ កាមភវាទិកា។ ភវេស្វតិ កាមភវាទិកេសុ។ អថ វា ភវាភវេស្វតិ
ភវេសុ, បុនប្បនភវេស្វតិ វុត្តំ ហោតិ។

បស្សមីតិ មំសចក្កនាបិ បស្សមីតិ ធុរិដំ មំសចក្ក - សសម្ពាវចក្ក
បសាទចក្កតិ។ តត្ថ យោយំ អក្ខិក្ខបកេ បតិដ្ឋិតោ ហេដ្ឋា អក្ខិក្ខបកដ្ឋិតេន
ឧបរិ ភមុកដ្ឋិតេន ឧភតោ អក្ខិក្ខដេហិ ពហិទ្ធា អក្ខិលោមេហិ បរិច្ឆិន្នោ
អក្ខិក្ខបកមជ្ឈា និក្ខន្តេន ន្តារុសុត្ថកេន មត្តលុដ្ឋេ អាពាធ្វោ
សេតកណ្តាមណ្ឌលវិចិត្តោ មំសបិណ្ឌោ, ឥទំ សសម្ពាវចក្ក នាម។ យោ បន
ឯត្ថ សិតោ ឯត្ថ បដិពាធ្វោ ចតុន្នំ មហាភូតានំ ឧបាទាយ បសាទោ, ឥទំ
បសាទចក្ក នាម។ ឥទមធិប្បតំ។ តទេតំ តស្ស សសម្ពាវចក្កនោ
សេតមណ្ឌលបរិក្ខិត្តស្ស កណ្តាមណ្ឌលស្ស មជ្ឈេ អភិមុខេ បិតានំ
សរីរសណ្ឋានុប្បត្តិបទេសេ ទិដ្ឋមណ្ឌលេ សត្តសុ បិច្ចបដលេសុ អាសិត្តតេលំ
បិច្ចបដលានិវិយ សត្តក្ខិបដលានិ ព្យាបេត្វា បមាណតោ ឧកាសិរមត្តំ
ចក្កវិញ្ញាណាទីនំ យថាវហំ វត្ថុទ្វារការំ សាធយមាទំ តិដ្ឋតិ។

តំ ចក្កតីតិ ចក្ក, តេន មំសចក្កនា បស្សមី។ ទិព្ពចក្កនាតិ “អទ្ទសំ ខោ
អហំ, ភិក្ខុវេ, ទិព្ពេន ចក្កនាវិសុទ្ធនា”តិ (ម. និ. ១.២៨៤) ឯវិវិជេន ទិព្ពចក្កនា។
បញ្ញាចក្កនាតិ “វិវជំវីតមលំ ធម្មចក្កំ ឧទចាទី”តិ (ម. និ. ២.៣៩៥; មហាវ. ១៦)
ឯវំ អាគតេន បញ្ញាចក្កនា។ ពុទ្ធចក្កនាតិ “អទ្ទសំ ខោ អហំ, ភិក្ខុវេ, ពុទ្ធចក្កនា
លោកំ វោលោកេន្តោ”តិ (ម. និ. ១.២៨៣) ឯវំ មាគតេន ពុទ្ធចក្កនា។
សមន្តចក្កនាតិ “សមន្តចក្ក វុច្ចតិ សព្វញ្ញតញ្ញាណា”ន្តិ (ចូឡិ. ១).

ឆោតកមាណាវបុត្តាសធុន ៣២; មោយរាជមាណាវបុត្តាសធុន ៨៥)

ឯវមាគតេន សមន្តចក្កនា។ បស្សមីតិ មំសចក្កនា ហត្ថតលេ វេបិតាមលកំ
វិយ រូបគតំ មំសចក្កនា។ ឧក្ខាមីតិ សញ្ញាធាមិ ទិព្ពេន ចក្កនា ចុត្តបចាតំ។
ឡិលោកេមីតិ អវលោកេមិ បញ្ញាចក្កនា ចតុស្កន្ធិ។ និជ្ឈាយាមីតិ ចិន្តេមិ
ពុទ្ធចក្កនា សទ្ធាបញ្ចមកានិ ឥន្ទ្រិយានិ។ ឧបបរិក្ខាមីតិ សមន្តតោ ឥក្ខាមិ
បរិយេសាមិ សមន្តចក្កនា បញ្ច នេយ្យបថេ។

តណ្ហាជន្មនាយ ជន្មមានន្តិ តណ្ហាចលនាយ ចលមានំ។ ឥតោ បរិ
ទិដ្ឋិជន្មនាទិទិដ្ឋិព្យសនេន ទុក្ខេន ជន្មមានបរិយោសានំ វុត្តនយត្តា ឧត្តានមេវ។
សម្មន្មមានន្តិ បុនប្ប្នំ ជន្មមានំ។ វិប្បន្មមានន្តិ នាវាវិជេន ចលមានំ។ វេជមានន្តិ
កម្មមានំ។ បវេជមានន្តិ បធានេន កម្មមានំ។ សម្មវេជមានន្តិ បុនប្ប្នំ
កម្មមានំ។ ឧបសគ្គេន វា បទំ វឡិតំ។

តណ្ហានុគតន្តិ តណ្ហាយ អនុបរិដ្ឋំ។ តណ្ហាយានុសដ្ឋន្តិ តណ្ហាយ
អនុបត្តដំ។ តណ្ហាយាសន្នន្តិ តណ្ហាយ និមុគ្គំ។ តណ្ហាយ ចាតិតន្តិ តណ្ហាយ
ទិត្តំ។ “បរិចាតិត”ន្តិ វា ចាថោ។ អភិក្ខតន្តិ តណ្ហាយ មទ្ធិតំ អដ្ឋោត្តដំ។
បរិយាទិន្នចិត្តន្តិ ខេបេត្វា គហិតចិត្តំ។ អថ វា ឡិយេន គតំ វិយ តណ្ហាគតំ។
ឧចាទិណ្ហាក្សបបច្ឆយេហិ បតិក្ខា គតំ វិយ តណ្ហានុគតំ។ ឧទកបិដ្ឋិ នាទេត្វា
បត្តជនីលិកា ឧទកបិដ្ឋិវិយ តណ្ហានុសដ្ឋំ។ វច្ឆក្ខបេ និមុគ្គំ វិយ
តណ្ហាយាសន្នំ។ វុក្ខត្តតោ បតិក្ខា នរកេ បតិតំ វិយ តណ្ហាចាតិតំ។
ឧចាទិណ្ហាក្សបំ សំយោគំ វិយ តណ្ហាយ អភិក្ខតំ។
ឧចាទិណ្ហាក្សបបរិក្ខាហកស្ស ឧប្បន្និវិបស្សនំ វិយ តណ្ហាយ បរិយាទិន្នចិត្តំ។
អថ វា កាមច្ឆន្ទេន តណ្ហាគតំ។ កាមបិចាសាយ តណ្ហានុគតំ។ កាមាសវេន
តណ្ហានុសដ្ឋំ។ កាមបរិឡាហេន តណ្ហាយាសន្នំ។ កាមដ្ឋោសានេន តណ្ហាយ

ចាត់តំ។ កាមោយេន តណ្ហាយ អភិក្ខតំ។ កាមុចាណនេន តណ្ហាយ
បរិយាទិន្នចិត្តន្តិ ឯវមេកេ វណ្ណាយន្តិ។ កាមភវេតិ កាមាវចវេ។ រូបភវេតិ
រូចាវចវេ។ អរូបភវេតិ អរូចាវចវេ។ តេសំ នានត្ថំ ហេជ្ជា បកាសិតំយេវ។

ភវាភវេសូតិ ភវាភវេតិ ភវោតិ កាមធាតុ។ អភវោតិ រូចារូបធាតុ។ អថ វា
ភវោតិ កាមធាតុ រូបធាតុ។ អភវោតិ អរូបធាតុ។ តេសុ ភវាភវេសុ។
កម្មភវេតិ កម្មវដ្ឋេ។ បុណ្ណវេតិ ចោនោភវិកេវិចាកវដ្ឋេ។ កាមភវេតិ
កាមធាតុយា។ កម្មភវេតិ កម្មវដ្ឋេ។ តត្ថ កម្មភវោ ភាវយតីតិ ភវោ។
កាមភវេ បុណ្ណវេតិ កាមធាតុយា ឧបបត្តិភវេ វិចាកវដ្ឋេ។ វិចាកភវោ ភវតីតិ
ភវោ។ រូបភវាទិសុបិ ឯសេវ នយោ។ ឯត្ថ ច “កាមភវេ រូបភវេ អរូបភវេ”តិ
ឱកាសភវំ សន្ធាយ វុត្តំ។ តីសុបិ “កម្មភវេ”តិ កម្មភវំ, តថា “បុណ្ណវេ”តិ
ឧបបត្តិភវំ សន្ធាយ វុត្តំ។ បុណ្ណវេតិ អបរាបរំ ឧប្បត្តិយំ។ គតិយាតិ
បញ្ចគតិយា អញ្ញាតរាយ។ អត្តភាវាភិទិត្តិយាតិ អត្តភាវាទំ អភិទិត្តិយា។
អវីតតណ្ហាតិ មូលបទំ។ អវិគតតណ្ហាតិ ខណិកសមាធិរិយ
ខណិកប្បហានភាវេន នវិគតា តណ្ហា ឯតេសន្តិ អវិគតតណ្ហា។
អថត្តតណ្ហាតិ តទន្តប្បហានភាវេន អបរិច្ចត្តតណ្ហា។ អវន្តតណ្ហាតិ
វិក្ខម្ពនប្បហានភាវេន នវន្តតណ្ហាតិ អវន្តតណ្ហា។ អមុត្តតណ្ហាតិ
អច្ចន្តសមុច្ឆេទប្បហានភាវេន នមុត្តតណ្ហា។ អប្បហ័នតណ្ហាតិ
បដិប្បស្សន្តិប្បហានភាវេន នបហ័នតណ្ហា។ អប្បដិទិស្សជ្ជតណ្ហាតិ
និស្សរណប្បហានភាវេន ភវេ បតិដ្ឋិតំ អនុសយកិលេសំ អប្បដិទិស្សន្តិក្ខា
បិតត្តា អប្បដិទិស្សជ្ជតណ្ហា។

១២. ឥនាទិយស្មា អវិគតតណ្ហា ឯវំ ជន្នន្តិ ចលបន្តិ ច, តស្មា តណ្ហាវិនយេ
សមាធមេន្តោ “មមាយិតេ”តិ កាថមាហា។ តត្ថ មមាយិតេតិ

តណ្ហាទិដ្ឋិមមត្តេហិ “មម”ន្តិ បរិគ្គហិតេ វត្ថុស្មី។ បស្សជាតិ សោតារេ
អាលបន្តោ អាហា។ ឯតម្បីតិ ឯតម្បី អាទិនំ។ សេសំ ចាកជមេវ។

ទ្វេមមត្តាតិ ទ្វេ អាលយា។ យាវតាតិ បរិច្ឆេទនិយមត្តេ និចាតោ។
តណ្ហាសម្ព័ន្ធតេនាតិ តណ្ហាកោដ្ឋាសេន, សម្ព័ន្ធ សម្ព័ន្ធតន្តិ អត្ថតោ ឯកំ
“សញ្ញានិទានា ហិ បបញ្ចសម្ព័ន្ធ”តិអាទីសុ (សុ. និ. ៨៨០) វិយ។ សីមកតន្តិ
អបរិច្ឆេទនោសវិរហិតំ មរិយាទកតំ “តិយោជនបរមំ សីមំ សម្ពុទ្ធតុ”ន្តិ អាទីសុ
(មហាវ. ១៤០) វិយ។ ឌុតិកតន្តិ វចនបរិច្ឆេទនោសវិរហិតំ បរិច្ឆេទកតំ
សីមន្តិករុក្ខោវិយ។ បរិយន្តកតន្តិ បរិច្ឆេទកតំ។ សីមន្តិករុក្ខោ បន ទិដ្ឋំ
សាធារណំ, អយំ បន ឯកាពទូតាលបន្តិវិយ កតន្តិ បរិយន្តកតំ។ បរិគ្គហិតន្តិ
កាលន្តរេបិ បរាយត្ថំ មុញ្ញិត្វា សញ្ញាការេន គហិតំ។ មមាយិតន្តិ អាលយ កតំ
វស្សបគតំ សេនាសនំវិយ។ ឥទំ មមន្តិ សមីបេ បិតំ។ ឯតំ មមន្តិ ទ្វេ បិតំ។
ឯត្តកន្តិ បរិក្ខារនិយមនំ “ឯត្តកម្បី នប្បដិភាសេយ្យ”តិ វិយ។ ឯត្តាវតាតិ
បរិច្ឆេទត្តេបិ និចាតនិយមនំ “ឯត្តាវតា ខោ មហាធាមា”តិ វិយ។ កេវលម្បី
មហាបថវិន្តិ សកលម្បី មហាបថវិ។

អដ្ឋសតំ តណ្ហាវិចរិតន្តិ អដ្ឋត្ថរសតំ តណ្ហាគមនីត្តារំ។ អដ្ឋត្ថរសតំ កបំ
ហោតីតិ ចេ? រូបតណ្ហា... បេ.... ធម្មតណ្ហាតិ ឯវំ ចក្កុទ្ធារាទីសុ ជវនីវិចិយា
បវត្តា តណ្ហា “សេដ្ឋិបុត្តោ, ព្រាហ្មណបុត្តោ”តិ ឯវំអាទីសុ បិតិតោលទ្ធជាមា
វិយ បិតុសទិសារម្មណោ ភូតា។ ឯត្ត ច រូចារម្មណា រូបេ តណ្ហាតិ រូបតណ្ហា។
សា កាមរាគភាវេន រូបំ អស្សនេន្តិ បវត្តមាធា កាមតណ្ហា។
សស្សតទិដ្ឋិសហគតរាគភាវេន “រូបំ និច្ចំ ធុរំ សស្សត”ន្តិ ឯវំ អស្សនេន្តិ
បវត្តមាធា ភវតណ្ហា។ ឧប្បេទទិដ្ឋិសហគតរាគភាវេន “រូបំ ឧប្បិដ្ឋតិ វិនស្សតិ
បច្ឆេទំ ភវិស្សតិ”តិ ឯវំ អស្សនេន្តិ បវត្តមាធាវិភវតណ្ហាតិ ឯវំ តិវិជា ហោតិ។

យថា ច រូបតណ្ហា, តថា សទ្ធតណ្ហាធម្មោបីតិ ឯតានិ អដ្ឋាវស
តណ្ហាវិចរិតានិ ហោត្តិ។ តានិ អដ្ឋត្ថរូចាទិនុ អដ្ឋាវស, ពហិវាទាទិនុ
អដ្ឋាវសាតិ ធន្តិស, ឥតិ អតីតានិ ធន្តិស, អនាគតានិ ធន្តិស, បច្ចុប្បន្នានិ
ធន្តិសាតិ អដ្ឋសតំ។ អដ្ឋត្ថិកស្ស ឧបាទាយ “អស្មី”តិ ហោតិ, “ឥត្ថស្មី”តិ
ហោតីតិ វា ឯវមាទិនិ អដ្ឋត្ថិករូចាទិនុស្សិតានិ អដ្ឋាវស, ពហិវាទាទិនុ
ឥមិនា “អស្មី”តិ ហោតិ, ឥមិនា “ឥត្ថស្មី”តិ ហោតីតិ ពហិវាទាទិនុស្សិតានិ
អដ្ឋាវសាតិ ធន្តិស។ ឥតិ អតីតានិ ធន្តិស, អនាគតានិ ធន្តិស, បច្ចុប្បន្នានិ
ធន្តិសាតិ ឯវម្មិ អដ្ឋសតតណ្ហាវិចរិតានិ ហោត្តិ។

វិសតិវត្ថុកា សក្កាយទិដ្ឋិតិ រូចាទិនំ បញ្ចន្ធុ ខន្ធានំ ឯកេកម្មិ “រូបំ អត្តតោ
សមនុបស្សតី”តិ អាទិនា (បដិ. ម. ១.១៣០-១៣១) នយេន ចតុដា គាហាវសេន
បវត្តានិ វត្ថុនិ កត្វា ឧប្បន្នាវិជ្ជមានដ្ឋេន សតិ ខន្ធបញ្ចកសដ្ឋាតេ កាយេ
ទិដ្ឋិតិ សក្កាយទិដ្ឋិ។ ទសវត្ថុកា មិច្ឆាទិដ្ឋិតិ “នត្ថំ ទិន្នំ, នត្ថិ
យិដ្ឋ”តិ អាទិនយប្បវត្តា មិច្ឆាទិដ្ឋិ, អយាថាវទិដ្ឋិវិវដ្ឋិត្វា គហណាតោ វា វិតថា
ទិដ្ឋិ មិច្ឆាទិដ្ឋិ, អនត្តាវហត្តា បណ្ឌិតេហិ កុច្ឆិតា ទិដ្ឋិតិបិ មិច្ឆាទិដ្ឋិ។ សា
អយោនិសោ អភិនិវេសលក្ខណា, បរាមាសវសា, មិច្ឆាភិនិវេសបច្ចុបដ្ឋានា,
អរិយានមទស្សនកាមតាទិបទដ្ឋានា, បរមវដ្ឋាតិ ទដ្ឋញ្ច។ ទសវត្ថុកា
អន្តគ្គាហិកា ទិដ្ឋិតិ សស្សតោ លោកោ, អសស្សតោ លោកោ, អន្តវា
លោកោ”តិ អាទិនយប្បវត្តា ឯកេកំ កោដ្ឋាសំ បតិដ្ឋំ កត្វា គហណាវសេន
ឯវំ បវត្តា ទិដ្ឋិ ទសវត្ថុកា អន្តគ្គាហិកា ទិដ្ឋិ។ យា ឯវរូចា ទិដ្ឋិតិ យា ឯវជាតិកា
ទិដ្ឋិ។ ទិដ្ឋិកតត្ថំ ទិដ្ឋិសុ កតំ។ ឥទំ ទស្សនំ ឆ្វាសដ្ឋិទិដ្ឋិអន្តោកធាតាតិ ទិដ្ឋិកតំ,
ទិដ្ឋិយេវ ឧរុតិក្កមនដ្ឋេន គហនំ ទិដ្ឋិគហនំ
តិណាគហនវនគហនបញ្ចតគហនានិ វិយ។ សាសន្តសប្បជិកយដ្ឋេន ទិដ្ឋិកន្តាវំ
ចោរកន្តាវំ ឡកន្តាវំ ធុរុកកន្តាវំ ធុត្ថិកន្តាវំ វិយ។ សម្មាទិដ្ឋិយា

វិធីវិជ្ជននដ្ឋនវិលោមនដ្ឋន ច ទិដ្ឋិសូកាយកំ។ មិច្ឆាទស្សនញ្ញា ឧប្បជ្ឈមាណំ
សម្មាទស្សនំវិធីវិជ្ជតិ ចេវ វិលោមេតិ ច។ កទាចិ សស្សតស្ស, កទាចិ
ឧច្ឆេទស្ស គហណាតោ ទិដ្ឋិយាវិរូបំ ជន្តិតន្តិ ទិដ្ឋិប្បន្តិតំ។ ទិដ្ឋិគតិកោ ហិ
ឯកស្មី បតិជ្ជាតុំ ន សក្កោតិ។ កទាចិ សស្សតំ អនុស្សរតិ, កទាចិ ឧច្ឆេទំ។
ទិដ្ឋិយេវ ពន្ធនដ្ឋន សំយោជនន្តិ ទិដ្ឋិសំយោជនំ។ សុសុមារាទយោវិយ បុរិសំ
អារម្មណំ ទន្ទំ គណ្ណាតីតិ គាហោ។ បតិជ្ឈហនតោ បតិជ្ជាហោ។ អយញ្ញា
ពលវបវត្តិការេន បតិជ្ឈហិត្វា គណ្ណាតិ។ និច្ឆាទិវសេន អភិនិវេសតីតិ
អភិនិវេសោ។ ធម្មសភាវំ អតិក្កមិត្វា និច្ឆាទិវសេន បរតោ អាមសតីតិ
បរាមាសោ។ អនត្តាវហត្ថា កុច្ឆិតោ មគ្គោ, កុច្ឆិតានំ វា អចាយានំ មគ្គាតិ
កុម្មតោ។ អយាថាវបថតោ មិច្ឆាបថោ។ យថា ហិ ទិសាមូឡ្លេន “អយំ
អសុកតាមស្ស នាម បថោ”តិ គហិតាបិ តំ កាមំ ន សម្មាបេតិ, ឯវំ
ទិដ្ឋិគតិកេន “សុគតិបថោ”តិ គហិតាបិ ទិដ្ឋិសុគតី ន ចាបេតីតិ
អយាថាវបថតោ មិច្ឆាបថោ។ មិច្ឆាសភាវតោ មិច្ឆត្ថំ។ តត្ថេវ បរិព្វមនតោ
តរន្តិ ឯត្ថ ពាលាតិ តិត្ថំ, តិត្ថញ្ច តំ អនត្តានញ្ច អាយតនន្តិ តិត្តាយតនំ,
តិត្តិយានំ វា សញ្ញាតិទេសដ្ឋន និវាសដ្ឋានដ្ឋន ច អាយតនន្តិបិ តិត្តាយតនំ។
វិបរិយេសត្វតោ គាហោ, វិបរិយេសតោ វា គាហោតិ វិបរិយេសត្តាហោ។
អសភាវគាហោតិ វិបរិតត្តាហោ។ “អនិច្ចេ និច្ចេ”ន្តិ អាទិនយប្បវត្តវសេន
បរិវេត្តត្វា គាហោ វិបល្លាសត្តាហោ។ អនុចាយគាហោ មិច្ឆាគាហោ។
អយាថាវកស្មី វត្ថុស្មី ន សភាវស្មី វត្ថុស្មី តថ យាថាវកំ សភាវន្តិ គាហោ
“អយាថាវកស្មី យាថាវក”ន្តិ គាហោ។ យាវតាតិ យត្ថកា។
ឆ្វាសដ្ឋិទិដ្ឋិគតានិ ព្រហ្មជាលេ (ធី. និ. ១.២៩ អាទយោ) អាគតានិ
ឆ្វាសដ្ឋិទិដ្ឋិគតានិ។

អច្ឆេទសំគីនោបិ ជន្មន្តិ អច្ឆិទ្ធ បសយ្ហ ពលក្ការេន គណ្ហាស្សន្តិ ឧប្បន្នសំគីនោបិ ចលន្តិ។ អច្ឆិទ្ធន្តេបិ វុត្តនយេន អច្ឆិទ្ធន្តេបិ។ អច្ឆិទ្ធន្តេបិ វុត្តនយេន អច្ឆិទ្ធិត្វា គហិតេបិ។ វិបរិណាមសំគីនោបិ បរិវត្តត្វា អញ្ញាថាភារេន អាសំគីនោបិ។ វិបរិណាមន្តេបិ វិបរិវត្តនកាលេបិ។ វិបរិណាតេបិ វិបរិវត្តិតេបិ។ ជន្មន្តិ ចលន្តិ។ សម្មន្តិ សញ្ញាការេន ចលន្តិ។ វិប្បន្តិ វិវិធាការេន ជន្មន្តិ។ វេជន្តិ ភយំ ទិស្វា កម្មន្តិ។ បវេជន្តិ ធម្មិតត្វា ភយេន វិសេសេន កម្មន្តិ។ សម្មវេជន្តិ លោមហំសនភយេន សញ្ញាការេន កម្មន្តិ។ ជន្មមាណេតិ ឧបយោគពហុវចនំ។ អប្បោទកេតិ មន្តោទកេ។ បរិត្តោទកេតិ លុទ្ធិតោទកេ។ ឧទកបរិយាទានេតិ ជីណោទកេ។ ពលាកាហិ វាតិ វុត្តាវសេសាហិ បក្ខិជាតិហិ។ បរិចាតិយមាណាតិ វិហឹសិយមាណា យដ្ឋិយមាណា។ ឧក្ខិបិយមាណាតិ កន្ទមន្តរតោ និហិយមាណា គិលិយមាណា វា។ ឧជ្ជមាណាតិ ខាទិយមាណា។ ជន្មន្តិ កាកេហិ។ សម្មន្តិ គុលលេហិ។ វិប្បន្តិ ពលាកាហិ។ វេជន្តិ តុណ្ហេន គហិតកាលេ មរណាវសេន។ បវេជន្តិ វិជ្ឈនកាលេ។ សម្មវេជន្តិ មរណាសមីហេ។

បស្សិត្វាតិ អគុណំ បស្សិត្វា។ តុលយិត្វាតិ គុណាគុណំ តុលយិត្វា។ តិរយិត្វាតិ គុណាគុណំ វិត្តារេត្វា។ វិការយិត្វាតិ វុត្តហានភាគី មុញ្ញិត្វា វេជ្ជិត្វា។ វិភូតំ កត្វាតិ និប្បត្តិ ចាបេត្វា អាវេណិកំ កត្វា។ អថ វា សំគីណ្ហានោសំ មោចេត្វា វុត្តិវិភាគករណេន បស្សិត្វា។ អបរិច្ឆេទនោសំ មោចេត្វា បមាណករណាវសេន តុលយិត្វា។ វុត្តនោសំ មោចេត្វា វិភាគករណាវសេន តិរយិត្វា។ សម្មោហានោសំ មោចយិត្វា អគ្គិវិភាគករណាវសេន វិការយិត្វា។ យននោសំ មោចេត្វា បកតិវិភាគករណេន វិភូតំ កត្វា។ បហាយាតិ បជហិត្វា។ បដិទិស្សន្តិត្វាតិ និស្សន្តិត្វា។ អមមាយន្តោតិ តណ្ហាទិដ្ឋិហិ អាលយំ អករោន្តោ។ អគណ្ហាន្តោតិ

ទិដ្ឋិយា បុព្វភាគេ បញ្ញាយ តំ ន គណ្ណោ។ អបរាមសន្តោតិ វិតក្កេន ឧបាធំ
អករោន្តោ។ អនភិនិវេសន្តោតិ និយាមោក្កន្តិទិដ្ឋិវេសេន នប្បវិសន្តោ។

អកុព្ពមាណោតិ បរិក្កាហតណ្ហាវេសេន អករោន្តោ។ អជនយមាណោតិ
ចោណោភិកតណ្ហាវេសេន អជនយមាណោ។ អសញ្ញនយមាណោតិ វិសេសេន
អសញ្ញនយមាណោ។ អនិព្ពត្តយមាណោតិ បត្តនាតណ្ហាវេសេន ន
និព្ពត្តយមាណោ។ អនភិនិព្ពត្តយមាណោតិ សញ្ញាការេន ន អភិនិព្ពត្តយមាណោ។
ឧបសគ្គវេសេន វា ឯតានិ បទានិ វឡិកានិ។ ឯវមេត្ត បឋមគាថាយ អស្សនំ។

១៣. តតោ បរាហិ ចត្វហិ គាថាហិ អាទិនវេញ ទស្សេត្វា ឥទានិ សឧបាយំ
និស្សរណំ និស្សរណានិសំសញ្ញា ទស្សេត្តុំ, សញ្ញាហិ វា ឯតាហិ កាមាធំ អាទិនវំ
ឱកាវំ សំកិលេសញ្ញា ទស្សេត្វា ឥទានិ នេក្ខម្មេ អាទិសំសំ ទស្សេត្តុំ “ឧកោសុ
អន្តេស្វ” តិ គាថាទ្វយមាហា។ តត្ថ ឧកោសុ អន្តេស្វតិ ជស្សជស្សសមុទយាទិសុ
ទិសុ, ទិសុ បរិច្ឆេទេសុ។ វិនេយ្យ ធន្តន្តិ ធន្តរាគំ វិនេត្វា។ ជស្សំ បរិញ្ញាយាតិ
ចក្កុសម្ពស្សនិជស្សំ, ជស្សនុសារេន វា តំសម្បយុត្តេ សព្វេបិ អរូបធម្មេ, តេសំ
វត្ថុទ្វារាម្ពណាវេសេន រូបធម្មេ ចាតិ សកលម្បិ នាមរូបំ តីហិ បរិញ្ញាហិ
បរិជានិត្វា។ អនាទុគិទ្វោតិ រូបាទិសុ សព្វធម្មេសុ អគិទ្វោ។ យទត្តករហិ
តទកុព្ពមាណោតិ យំ អត្តនា គរហាតិ, តំ អកុរុមាណោ។ ន លិម្បតិ ទិដ្ឋសុតេសុ
ដីរោតិ សោ ឯវរូចោ ធិតិសម្បន្នោ ដីរោ ទិដ្ឋេសុ ច សុតេសុ ច ធម្មេសុ ទិដ្ឋំ
លេចានំ ឯកេនាបិ លេបេន ន លិម្បតិ, អាភាសមិវ និរុបលិត្តោ
អច្ចន្តរោទានប្បត្តោ ហោតិ។

ជស្សោ ឯកោ អន្តោតិ ជស្សោ ឯកបរិច្ឆេទោ។ ដុសតីតិ ជស្សោ។ ស្វាយំ
ដុសនលក្ខណោ, សង្ឃជ្ជនវសោ, សន្និចាតបច្ចុបដ្ឋានោ,
អាចាជគតិវិសយបទដ្ឋានោ។ អយញ្ញា អរូបធម្មេបិ សមាណោ អារម្មណោ

ដុសនាការនេះ បវត្តតិច្ចិ ដុសនលក្ខណៈ ឯកទេសនេះ
អនុល្ល័យមាណាបិ រូបំ វិយ ចក្កំ, សន្តោវិយ ច សោតំ ចិត្តំ អារម្មណញ្ច
សង្ឃជ្ជតិច្ចិ សង្ឃជ្ជនសោ, វត្តារម្មណសង្ឃជ្ជនតោ វា ឧប្បន្នតា
សម្បត្តិអត្ថនបិ រសេន “សង្ឃជ្ជនសោ” តិ វេទិតញ្ចោ។ វុត្តញ្ចោតំ អដ្ឋកថាយំ -

“ចតុក្កមកដស្ស្វា នោ ដុសនលក្ខណៈ នាម នត្ថិ, សង្ឃជ្ជនសោ
បន បញ្ចាទ្វារិកោវ ហោតិ។ បញ្ចាទ្វារិកស្ស ហិ ដុសនលក្ខណៈតិបិ
សង្ឃជ្ជនសោតិបិ នាមំ។ មនោទ្វារិកស្ស ដុសនលក្ខណៈត្រូវ នាមំ, ន
សង្ឃជ្ជនសោ” តិ (ធរ. ស. អដ្ឋ. ១, កាមាវចរកុសល, ធម្មទ្កេសកថា)។

ឥទញ្ច វត្តា ឥទំ សុត្ថំ (មិ. ប. ២. ៣. ៨) អាភតំ -

“យថា, មហារាជ, ទ្វេ មេណ្ឌា យុដ្ឋយ្យំ, យថា ឯកោ មេណ្ឌា, ឯវំ
ចក្កំ ទដ្ឋត្ថំ។ យថា ឧតិយោ មេណ្ឌា, ឯវំ រូបំ ទដ្ឋត្ថំ។ យថា តេសំ
សន្និចាតោ, ឯវំ ជស្ស្វា ទដ្ឋត្ថោ។ ឯវំ ដុសនលក្ខណៈ ច ជស្ស្វា
សង្ឃជ្ជនសោ ច។ យថា, មហារាជ, ទ្វេ សម្មា វុដ្ឋយ្យំ, ទ្វេ ចាលី វុដ្ឋយ្យំ។
យថា ឯកោ ចាលី, ឯវំ ចក្កំ ទដ្ឋត្ថំ។ យថា ឧតិយោ ចាលី, ឯវំ រូបំ ទដ្ឋត្ថំ។
យថា តេសំ សន្និចាតោ, ឯវំ ជស្ស្វា ទដ្ឋត្ថោ។ ឯវំ ដុសនលក្ខណៈ ច
ជស្ស្វា សង្ឃជ្ជនសោ ចា” តិ វិត្តារោ។

យថា វា “ចក្កនា រូបំ ទិស្វា” តិ អាទិសុ (ធរ. ស. ១៣៥២, ១៣៥៤)
ចក្កវិញ្ញាណាទីនិ ចក្កអាទិនាមេន វុត្តានិ, ឯវំ មិធាបិ តានិ ចក្កអាទិនាមេនេ
វុត្តានិ តិ វេទិតញ្ចានិ។ តស្មា “ឯវំ ចក្កំ ទដ្ឋត្ថំ” តិ អាទិសុ ឯវំ ចក្កវិញ្ញាណំ ទដ្ឋត្ថនិ
ឥមីនា នយេន អត្តោ វេទិតញ្ចោ។ ឯវំ សន្តោ ចិត្តារម្មណសង្ឃជ្ជនតោ ឥមស្មិម្បិ
សុត្ត កិច្ចដ្ឋនេន រសេន “សង្ឃជ្ជនសោ” តិ សិទ្ធា ហោតិ។ តិ ល្អំ

សន្និបាតសង្គ្រាមស្ប បន អត្តនោ ការណស្ស វសេន បវេទិតត្តា
សន្និបាតបច្ចុប្បន្ននោ។ អយម្ហា តត្ថ តត្ថ “តិណ្ណំ សង្កតិ ជសេវា” តិ វរំ
ការណស្ស វសេន បវេទិតាតិ។ ឥមស្ស ច សុត្តបទស្ស តិណ្ណំ សង្កតិយា
ជសេវាតិ អយមត្ថោ, ន សង្កតិមត្តមេវ ជសេវា។

វរំ បវេទិតត្តា បន តេនេវាការេន បច្ចុប្បន្នាតិ តិ “សន្និបាតបច្ចុប្បន្ននោ” តិ
វុត្តោ។ ជលជ្ជេន បន បច្ចុប្បន្ននេនេស វេទនាបច្ចុប្បន្ននោ នាម ហោតិ។ វេទនំ
ហោស បច្ចុប្បន្នាបេតិ, ឧប្បាទេតិ តិ អត្តោ។ ឧប្បាទយមាណោ ច យថា ពហិទ្ធា
ឧណ្ហាបច្ចយាបិ សមាណាលាខាសង្កាតធាតុនិស្សិតា ឧស្មា អត្តនោ និស្សយេ
មុទុការកាវ ហោតិ, ន អត្តនោ បច្ចយក្ខតេបិ ពហិទ្ធា វិភិទ្ធិតត្ថាវសង្កាតេ
ឧណ្ហាកាវេ។ វរំ វត្តាវម្ពណសង្កាតអញ្ញបច្ចយាបិ សមាណោ ចិត្តនិស្សិតត្តា
អត្តនោ និស្សយក្ខតេ ចិត្ត វរំ វសេ វេទនុប្បាទកោ ហោតិ, ន អត្តនោ
បច្ចយក្ខតេបិ វត្តម្ហិ អារម្មណេវាតិ វេទិតញ្ចោ។ តជ្ជេន សមន្តាហារេន បន
ឥន្ទ្រិយេន ច បរិក្ខតេ វិសយេ អនន្តរាយេន ឧប្បជ្ឈនតោ វសេ
“អាចាជគតវិសយបទដ្ឋានោ” តិ វុច្ចតិ។

ជសេវា យតោ សមុទេតិ ឧប្បជ្ឈតិ, សោ “ជស្សសមុទយោ” តិ វុច្ចតិ។
វុត្តញ្ចោតំ - “សឡាយតនបច្ចយា ជសេវា” តិ (មហាវ. ១; វិភ. ២២៥)។
អតីតទុកោ កាលវសេន វុត្តោ។ វេទនាទុកោ “ឧបេក្ខា បន សន្តត្តា,
សុខមិច្ឆេវ ភាសិតា” តិ (វិភ. អដ្ឋ. ២៣២) វុត្តត្តា ឧបេក្ខាវេទនំ សុខមេវ កត្វា
សុខទុក្ខវសេន, នាមរូបទុកោ រូបារូបវសេន, អាយតនទុកោ
សំសារបវត្តិវសេន, សក្កាយទុកោ បញ្ចក្ខន្ធវសេន វុត្តាតិ វេទិតញ្ចោ។ តត្ថ
សុខយតីតិ សុខា។ វេទយតីតិ វេទនា។ ទុក្ខយតីតិ ទុក្ខា។ នមនលក្ខណំ
នាមំ។ វុប្បនលក្ខណំ រូបំ។ ចក្ខាយតនាទីនិ ធម៌ អដ្ឋត្តិកានិ។ រូបាយតនាទីនិ ធម៌

ពាហិរាជ្យ រូបក្ខន្ធានុយោ បញ្ចក្ខន្ធវិជ្ជមានជ្ជន សក្កាយោ។
អវិជ្ជាកម្មតណ្ហាអាហារជស្សនាមរូចា សក្កាយសមុទយោ។

ចក្ខុសម្ផស្សោតិ ចក្ខុតីតិ ចក្ខុ, រូបំ អស្សនេតិ វិភាវេតិ ចាតិ អត្ថោ។
ចក្ខុតោ បវត្ថោ សម្ផស្សោ ចក្ខុសម្ផស្សោ។ សោ បន អត្តនា សម្បយុត្តាយ
វេទនាយ

សហជាតអញ្ញមញ្ញនិស្សយវិចាកអាហារសម្បយុត្តអត្ថិអវិគតវសេន
អជ្ជនា បច្ចយោ ហោតិ។ សុណាតីតិ សោតំ។ តំ សសម្ពារសោតពិលស្ស អន្តោ
តនុតម្ពលោមាចិតេ អង្គុលីវេវកសណ្ណានេ បទេសេ សោតវិញ្ញាណាទីនំ
យថាវហំ វត្ថុទ្វារការំ សាធយមាណំ តិដ្ឋតិ។ សោតតោ បវត្ថោ សម្ផស្សោ
សោតសម្ផស្សោ។ យានសម្ផស្សាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ យាយតីតិ យានំ។ តំ
សសម្ពារពិលស្ស អន្តោ អជបទសណ្ណានេ បទេសេ យានវិញ្ញាណាទីនំ
យថាវហំ វត្ថុទ្វារការំ សាធយមាណំ តិដ្ឋតិ។ ជីវិតមង្គាយតីតិ ជិវ្ហា, សាយនជ្ជន
វា ជិវ្ហា។ សា សសម្ពារជិវ្ហាយ អតិអគ្គមូលបស្សនិ វដ្ឋេត្វា ឧបរិមតលមជ្ឈេ
ភិន្នឧប្បលទលគ្គសណ្ណានេ បទេសេ ជិវ្ហាវិញ្ញាណាទីនំ យថាវហំ វត្ថុទ្វារការំ
សាធយមាណា តិដ្ឋតិ។ កុច្ឆិតានំ សាសវធម្មានំ អាយោតិ កាយោ។ អាយោតិ
ឧប្បត្តិទេសោ។ យាវតា ឥមស្មី កាយេ ឧបាទិណ្ឌាបវត្តិ នាម អត្ថិ, តត្ថ
យេតុយ្យេន កាយប្បសានោ កាយវិញ្ញាណាទីនំ យថាវហំ វត្ថុទ្វារការំ
សាធយមាណោ តិដ្ឋតិ។ មុនាតីតិ មនោ, វិជានាតីតិ អត្ថោ។ មនោតិ
សហវជ្ជនភវន្តិ; មនតោ បវត្ថោ សម្ផស្សោ មនោសម្ផស្សោ។

ឆត្តិធម្មិ ជស្សំ ធុរិធមេវ ហោតីតិ ទស្សេតុំ “អធិវចនសម្ផស្សោ
បដិយសម្ផស្សោ”តិ អាហា។ មនោទ្វារិកោ អធិវចនសម្ផស្សោ។ បញ្ចាទ្វារិកោ
វត្តារម្ពណាទិបដិយេន ឧប្បជ្ជនតោ បដិយសម្ផស្សោ។

សុខវេទនាយ អារម្មណ៍ សុខវេទនីយោ។ ទុក្ខវេទនាយ អារម្មណ៍
ទុក្ខវេទនីយោ។ អទុក្ខមសុខវេទនាយ អារម្មណ៍ អទុក្ខមសុខវេទនីយោ។ តត្ថ
សុខយតីតិ សុខំ, យស្សប្បជ្ឈតិ, តំ សុខិតំ ករោតីតិ អត្តោ។ សុដ្ឋ វា ខនតិ,
ខាទតិ ច កាយចិត្តាពាធន្តិ សុខំ។ ទុក្ខយតីតិ ទុក្ខំ, យស្សប្បជ្ឈតិ, តំ ទុក្ខិតំ
ករោតីតិ អត្តោ។ ន ទុក្ខំ ន សុខន្តិ អទុក្ខមសុខំ, ម-កាពោ បទសន្ធិវសេន វុត្តោ។

កុសលោតិអាទយោ ជាតិវសេន វុត្តោ។ តត្ថ កុសលោតិ
ឯកវិសតិកុសលចិត្តសម្បយុត្តោ។ អកុសលោតិ
ធានសាកុសលចិត្តសម្បយុត្តោ។ អព្យាកតោតិ
អវសេសវិចាកកិរិយាព្យាកតចិត្តសម្បយុត្តោ។

បុន ភវប្បភេទវសេន និទ្ទិសន្តោ “កាមាវចរោ” តិអាទិមាហា។
ចតុបញ្ញាសកាមាវចរចិត្តសម្បយុត្តោ កាមាវចរោ។ កាមំ បហាយ រូបេ
អវចរតីតិ រូចាវចរោ, កុសលាព្យាកតវសេន
បញ្ចនសរូចាវចរចិត្តសម្បយុត្តោ។ កាមញ្ញ រូបញ្ញ បហាយ អរូបេ អវចរតីតិ
អរូចាវចរោ, កុសលាព្យាកតវសេន ធានសារូចាវចរចិត្តសម្បយុត្តោ។

ឥនានិ អភិនិវេសវសេន ទស្សន្តោ “សុញ្ញតោ” តិអាទិមាហា។ តត្ថ
សុញ្ញតោតិ រាគនោសមោហាហិ សុញ្ញត្តា សុញ្ញតោ។
រាគនោសមោហានិមិត្តហិ អនិមិត្តត្តា អនិមិត្តោ។ រាគនោសមោហាបណិជ្ជនំ
អភាវតោ អប្បណិហិតោតិ វុច្ឆតិ។

ឥនានិ វដ្តបរិយាបន្នអបរិយាបន្នវសេន ទស្សន្តោ
“លោកិយោ” តិអាទិមាហា។ លោកោ វុច្ឆតិ លុដ្ឋនបលុដ្ឋនដ្ឋន វដ្តំ, តស្មី
បរិយាបន្នភាវេន លោកេ និយុត្តោតិ លោកិយោ។ ឧត្តិល្លោតិ ឧត្តរោ, លោកេ

អបរិយាបន្តការវេន លោកតោ ឧត្តរោតិ លោកុត្តរោ។ ដុសនាតិ ដុសនាការោ។
សម្មុសនា សម្មុសិតត្ថន្តិ ឧបសគ្គេន បទំ វឌ្ឍិតំ។

ឯវំ ញាតំ កត្វាតិ ឯវំ ចាកដំ កត្វា ជានន្តោ តិរេតិ តិរយតិ, ឧបរិ
វត្តញ្ញាការេន ចិន្តេតិ។ អនិច្ចន្តិកតាយ អាទិអន្តវន្តតាយ ច អនិច្ចតោ តិរេតិ។
ឧប្បាធរយបដិប័ឡនតាយ ទុក្ខវត្ថុតាយ ច ទុក្ខតោ។ បច្ចយយាបនីយតាយ
រោគមូលតាយ ច រោគតោ។ ទុក្ខតាសូលយោគិតាយ
កិលេសាសុចិបក្សរតាយ ឧប្បាធដរាភន្តេហិ ឧទ្ធមាតបរិបក្កបភិន្នតាយ ច
គណ្ណតោ។ បីឡាជនកតាយ អន្តោតុទនតាយ ទុន្និហរណីយតាយ ច
សល្លតោ។ វិគរហរណីយតាយ អវឌ្ឍិអារហនតាយ អយវត្ថុតាយ ច
អយតោ។ អសេរិការជនកតាយ អាពាធបទដ្ឋានតាយ ច អាពាធតោ។
អវសតាយ អវិធម្យតាយ ច បរតោ។ ព្យាធិជរាមរណេហិ
លុដ្ឋនបលុដ្ឋនតាយ បលោកតោ។ អនេកព្យសនាវហនតាយ ព្យាតិតោ។
អវិទិតានំយេវវិបុលានំ អនត្ថានំ អារហនតោ សព្វបទ្ធពវត្ថុតាយ ច
ឧបទ្ធពតោ។ សព្វភយានំ អាករតាយ ច ទុក្ខវ្របសមសម្ពាតស្ស
បរមស្សសស្ស បដិបក្ខក្ខតតាយ ច ភយតោ។ អនេកេហិ អនត្ថេហិ
អនុពទ្ធតាយ ទោសូបសដ្ឋតាយ, ឧបសគ្គេវិយ អនធិវាសនាវហតាយ ច
ឧបសគ្គតោ។ ព្យាធិជរាមរណេហិ ចេវ លាភាធិហិ ច លោកធម្មេហិ
បចលិតតាយ ចលតោ។ ឧបក្កមេន ចេវ សរសេន ច បកដ្ឋុបគមនសីលតាយ
បកដ្ឋុតោ។ សញ្ញាវត្ថាវិនិចាតិតាយ, ជីវការស្ស ច អភាវតាយ អដ្ឋវតោ។
អតាយនតាយ ចេវ អលព្ពនេយ្យខេមតាយ ច អតាណតោ។ អល្លិយិតុំ
អនរហតាយ, អល្លិធានម្បិ ច លេណកិច្ចាការីតាយ អលេណតោ។
និស្សិតានំ ភយសារកត្តាការេន អសរណតោ។ យថាបរិកម្មិតេហិ
ដុវសុភសុខត្តការេហិ វិត្តតាយ វិត្តតោ។ វិត្តតាយេវ តុច្ឆតោ, អប្បកត្តា វា។

អប្បកម្ម៍ ហិ លោកេ “តុច្ច”ន្តិ វុច្ចតិ។ សាមិនិវាសិវេទក
ការកាធិដ្ឋាយកវិវហិតតាយ សុញ្ញតោ។

សយញ្ច អសាមិកភាវាទិតាយ អនត្តតោ។ បវត្តិទុក្ខតាយ, ទុក្ខស្ស ច
អាទិនវតាយ អាទិនវតោ។ អថ វា អាទិនំ វាតិ គច្ចតិ បវត្តតីតិ អាទិនវេ,
កបណាមនុស្សស្សេតំ អធិវចនំ។ ខន្ធចាបិ ច កបណាយេវាតិ
អាទិនវសទិសតាយ អាទិនវតោ។ ជរាយ ចេវ មរណោ ចាតិ ទ្វេជា
បរិណាមបកតិតាយ វិបរិណាមធម្មតោ។ ទុព្ពលតាយ, ដេត្តុវិយ
សុខភញ្ញនីយតាយ ច អសារកតោ។ អយហេតុតាយ អយមូលតោ។
មិត្តមុខសបត្តោវិយ វិស្សាសឃាតិតាយ វេទកតោ។ វិគតភវតាយ
វិភវសម្ពុតតាយ ច វិភវតោ។ អាសវបទដ្ឋានតាយ សាសវតោ។
ហេតុបច្ចយេហិ អភិសង្កតតាយ សង្កតតោ។ មច្ចុមារកិលេសមារាទំ
អាមិសក្ខតតាយ មារាមិសតោ។ ជាតិជរាព្យាធិមរណាបកតិតាយ
ជាតិជរាព្យាធិមរណធម្មតោ។ សោកបរិទេវឧចាយាសហេតុតាយ
សោកបរិទេវឧចាយាសធម្មតោ។ តណ្ហាទិដ្ឋិទុច្ចរិតសំកិលេសានំ
វិសយធម្មតាយ សំកិលេសធម្មតោ។ អវិជ្ជាកម្មតណ្ហាសឡាយតនវសេន
ឧប្បត្តិតោ សមុទយតោ។ តេសំ អភាវេន អត្ថដ្ឋមតោ។ ជស្សេ ធន្តរាគវសេន
មធុរស្សាទេន អស្សាទតោ។ ជស្សស្ស វិបរិណាមេន អាទិនវតោ។ ឧភិន្នំ
និស្សរណោ និស្សរណតោ តីវេតីតិ សព្វេសុ ច ឥមេសុ “តីវេតី”តិ
ចាឋសេសោ ទដ្ឋញ្ចោ។

បជហតីតិ សកសន្តានតោ និហរតិ។ វិនោទេតីតិ តុទតិ។ ព្យង្គិ ករោតីតិ
វិគតន្នំ ករោតិ។ អនការំ គមេតីតិ អនុ អនុ អការំ គមេតិ។ អរិយមគ្គសត្តេន
ឧច្ឆិន្នំ តណ្ហាអវិជ្ជាមយំ មូលមេតេសន្តិ ឧច្ឆិន្នមូលា។ តាលវត្ថុវិយ នេសំ វត្ថុ

កតន្ត្រី តាលាវត្ថុកតា។ យថា ហិ តាលវុក្ខំ សមូលំ ឧទ្ធវិទ្ធា តស្ស វត្ថុមត្ត
តស្មី បទេសេ កតេ ន បុន តស្ស តាលស្ស ឧប្បត្តិ បញ្ញាយតិ, ឯវំ
អរិយមគ្គសត្តេន សមូលេ រូបាទិរសេ ឧទ្ធវិទ្ធា តេសំ បុព្វេ ឧប្បន្នបុព្វភាវេន
វត្ថុមត្ត ចិត្តសន្តានេ កតេ សព្វេបិ តេ “តាលាវត្ថុកតា” តិ វុច្ចន្តិ។
យស្សេសោតិ យស្ស បុគ្គលស្ស ឯសោ គេជោ។ សមុច្ឆិន្នោតិ ឧច្ឆិន្នោ។
រូបសន្តោតិ ជលេន រូបសន្តោ។ បដិបស្សន្នោតិ បដិបស្សន្ធិប្បហានេន
បដិបស្សម្ហិតោ។ ឧបសគ្គេន វា បទំ វឡំតំ។ អភព្ភប្បត្តិកោតិ បុន ឧប្បន្នតុំ
អភព្ភោ។ ញាណគ្គិនា ទន្សោតិ មគ្គញាណគ្គិនា ឈាបិតោ។ អថ វា វិសនិក្ខិតុំ
ភាជនេន សហ ធម្មិតំ វិយ វត្ថុនា សហ បហីនោ។ មូលច្ឆិន្នវិសវល្លិ វិយ
សមូលច្ឆិន្នោតិ សមុច្ឆិន្នោ។ ឧទ្ធនេ ឧទកំ សិញ្ញាតិ ឆិញ្ញាបិតអដ្ឋារំ វិយ
រូបសន្តោ។ ឆិញ្ញាបិតអដ្ឋារេ បតិតឧទកដុសិតំ វិយ បដិបស្សន្នោ។
អដ្ឋរុប្បត្តិយា ហេតុច្ឆិន្នពិជំ វិយ អភព្ភប្បត្តិកោ។ អសនិចាតវិសរុក្ខោ វិយ
ញាណគ្គិនា ទន្សោតិ ឯវមេកេ វណ្ណាយន្តិ។

វិតគេជោតិ ឥទំ សកការបរិច្ឆេទនវសេន វុត្តំ។ វិតគេជោតិ ឥទំ
អារម្មណេ សាលយភាវបរិច្ឆេទនវសេន។ ចត្តគេជោតិ ឥទំ បុន
អនាទិយនភាវទស្សនវសេន។ មុត្តគេជោតិ ឥទំ សន្តតិតោ វិនិមោចនវសេន។
បហីនគេជោតិ ឥទំ មុត្តស្សបិ កូចិ អនវដ្ឋានទស្សនវសេន។
បដិនិស្សដ្ឋគេជោតិ ឥទំ អាទិន្នបុព្វស្ស និស្សគ្គទស្សនវសេន វុត្តំ។ វិតរាគោ
វិតតរាគោ ចត្តរាគោតិ វុត្តនយេន យោជេតព្ពំ។ តត្ថ គិដ្ឋនវសេន គេជោ។
រញ្ជនវសេន រាគោ។ និច្ឆាតោតិ និត្តល្ហោ។ “និច្ឆេទោ” តិបិ ចាថោ,
តល្ហោធននិវហិតោតិ អត្ថោ។ និព្ពតោតិ និព្ពតសភាវោ។ សីតិភូតោតិ
សីតសភាវោ។ សុខបដិសំវេទីតិ កាយិកចេតសិកសុខំ អនុភវនសភាវោ។
ព្រហ្មភូតោតិ ឧត្តមសភាវេន។ អត្តនាតិ ចិត្តេន។

កតត្តា ចាតិ ចាបកម្មានំ កតតាវេន ច។ អកតត្តា ចាតិ កុសលានំ
អកតតាវេន ច។ កតំ មេ កាយទុច្ឆរិតំ, អកតំ មេ កាយសុចរិតន្តិអាធម្មោ
ធារវសេន អវិរតិវិរតិវសេន កម្មបថវសេន ច វុត្តា។ សីលេសុម្ពិ ន
បរិបូរការីតិអាធម្មោ ចតុចារិសុទ្ធិសីលវសេន។ ជាគរិយមននុយុត្តាតិ
បញ្ចជាគរណវសេន។ សតិសម្មជញ្ញេនាតិ សាត្តកាទិសម្មជញ្ញវសេន។
ចត្តារោ សតិបដ្ឋានាតិអាធម្មោ ពោធិបក្ខិយធម្មា លោកិយលោកុត្តរវសេន។
ទុក្ខំ មេ អបរិញ្ញាតន្តិអាធម្មោ ចត្តារោ អរិយសច្ចវសេន វុត្តាតិ វេទិតព្ពំ។ តេ
អត្ថតោ តត្ថ តត្ថ វុត្តនយត្តា ចាកជាយេវ។

ដំរោ បណ្ឌិតោតិ សត្ត បទា វុត្តត្តាយេវ។ អបិ ច ទុក្ខេ អកម្មិយជ្ជេន
ដំរោ។ សុខេ អនុប្បិលវជ្ជេន បណ្ឌិតោ។ ទិដ្ឋធម្មិកសម្មរាយិ កត្ថ
កតបរិចយជ្ជេន បញ្ញាវា។ អត្ថត្ថបរត្ថេ និច្ចលជ្ជេន ពុទ្ធិមា។ គម្ពីរឧត្តានត្ថេ
អបច្ឆោសក្កនជ្ជេន ញាណី។ គុដ្ឋបដិច្ចន្ទត្ថេ ឱភាសនជ្ជេន វិភាវី។
និក្ខិលេសព្យវទានជ្ជេន តុលាសទិសោតិ មេធាវី។ ន លិម្បតីតិ សជាតិយា ន
លិម្បតិ អាគាសេ លេខាវិយ។ ន បលិម្បតីតិ វិសេសេន ន លិម្បតិ។ ន
ឧបលិម្បតីតិ សញ្ញោកោ ហុត្វាបិ ន លិម្បតិ ហត្ថតលេ លេខាវិយ។
អលិត្តោតិ សញ្ញោកោ ហុត្វាបិ ន កិលិស្សតិ កាសិកវត្ថេ វបិតមណីរតនំ
វិយ។ អបលិត្តោតិ វិសេសេន ន កិលិស្សតិ មណីរតនេ បលិវេបិតកាសិកវត្ថុ
វិយ។ អនុបលិត្តោតិ ឧបគន្ធាបិ ន អល្លិយតិ ចោក្ខរបត្ថេ ឧទកតិន្ទវិយ។
និក្ខន្តោតិ ពហំ និក្ខន្តោ ពន្ធនាគារតោ បលាតោវិយ។ និស្សដោតិ
ចាបបហំនោ អមិត្តស្ស បដិច្ឆាបិតកិលិដ្ឋវត្ថុវិយ។ វិប្បមុត្តោតិ សុដ្ឋ មុត្តោ
គយ្ហបគេ វត្ថុម្ហិ រតី ឆានេត្វា បុន នាគមនំវិយ។ វិសញ្ញោត្តោតិ កិលេសេហិ
ឯកតោ ន យុត្តោ ព្យាធិនា មុត្តគិលានោវិយ។ វិមរិយាទិកតេន ចេតសាតិ

វិភតមរិយាធកតេន ចិត្តេន, សព្វភវេន សព្វារម្មណេន សព្វកិលេសេហិ
មុត្តចិត្តនាតិ អត្ថោ។

១២. សញ្ញា បរិញ្ញាតិ កាថាយ បន អយំ សន្នេហត្ថោ - ន កេវលញ្ច
ជស្សមេវ, អបិ ច ខោ បន កាមសញ្ញាទិភេទំ សញ្ញំ, សញ្ញានុសារេន វា បុព្វេ
វុត្តនយេនេវ នាមរូបំ តីហិ បរិញ្ញាហិ បរិជានិត្វា ឥមាយ បដិបទាយ
ចតុត្ថជម្បវិភយេយ្យ ឡឹយំ, តតោ សោ តិណ្ណោយោ តណ្ហាទិដ្ឋិបរិគ្គហេសុ
តណ្ហាទិដ្ឋិកិលេសប្បហានេន អនុបលិត្ថោ ខីណាសវមុនិ រាគាទិសល្លានំ
អព្ពន្ធា អព្ពន្ធសល្លោ, សតិវេបុល្លប្បត្តិយា អប្បមត្ថោ ចរំ, បុព្វភាគេ វា
អប្បមត្ថោ ចរន្តោ តេន អប្បមាទចារេន អព្ពន្ធសល្លោ ហុត្វា
សកបរត្តភាវាទិភេទំ នាសីសតិ លោកមិមំ បរញ្ច, អញ្ញាទត្ថ ចរិមចិត្តនិរោធា
និរុទាធានោវ ជាតវេទោ បរិនិព្វានីតិ អរហត្តនិក្ខេដន ទេសនំ និដ្ឋាបេសិ,
ធម្មនេត្តិបបនមេវ ករោន្តោ; ន តុ ឥមាយ ទេសនាយ មគ្គំ វា ជលំ វា ឧប្បាទេសិ,
ខីណាសវស្ស ទេសិតត្ថាតិ។

នីលាទិភេទំ អារម្មណំ សញ្ញានាតីតិ សញ្ញា។ សា សញ្ញាននលក្ខណា
បច្ឆាភិញ្ញាណាសា។ ចតុក្កមិកសញ្ញា ហិ នោសញ្ញាននលក្ខណា នាម នត្ថិ,
សញ្ញា សញ្ញាននលក្ខណាវ។ យា បនេត្ថ អភិញ្ញាណេន សញ្ញានាតិ, សា
បច្ឆាភិញ្ញាណាសា នាម ហោតិ។ តស្ស វុឡ្យកិស្ស ទារុម្ពិ អភិញ្ញាណំ កត្វា
បុន តេន អភិញ្ញាណេន តំ បច្ឆាភិជាននកាលេ, បុរិសស្ស
កាឡតិលកាទិអភិញ្ញាណំ សល្លកេត្វា បុន តេន អភិញ្ញាណេន “អសុកោ
នាម វសោ”តិ តស្ស បច្ឆាភិជាននកាលេ, រញ្ជោ
បិឡន្ទនកោបកកណ្ណាការិកស្ស តស្មី តស្មី បិឡន្ទនេ នាមបណ្ណាកំ ពន្ធិត្វា

“អសុកំ បិឡន្ទនំ នាម អាហារា” តិ វុត្តេ ទីបំ ជាលេត្វា សារគតំ បរិសិទ្ធា បណ្ណំ
វាចេត្វា តស្ស តស្សេវ បិឡន្ទនស្ស អាហារណាកាលេ ច បវត្តិ វេទិតញ្ញា។

អបរោ នយោ - សព្វសង្គាហិកវសេន ហិ សញ្ញាននលក្ខណា សញ្ញា,
បុនសញ្ញាននបច្ចយនិមិត្តករណាសា នារុអាទីសុ តច្ចកាធយោវិយ,
យថាគហិតនិមិត្តវសេន អភិនិវេសករណបច្ចបដ្ឋានា ហត្ថិទស្សកអន្ទោ
វិយ, អារម្មណេ អនោកាឡវុត្តិតាយ អចិរដ្ឋានបច្ចបដ្ឋានា វាវិជ្ជវិយ,
យថាឧបដ្ឋិតវិសយបទដ្ឋានា តិណាបុរិសកេសុ មិគទោតកានំ បុរិសាតិ
ឧប្បន្នសញ្ញាវិយ។ យា បនេត្ត ញ្ញាណាសម្មយុត្តា ហោតិ, សា ញ្ញាណាមេវ
អនុវត្តតិ, សសម្ភារបថវិអាទីសុ សេសធម្មា បថវិអាទីនិវិយាតិ វេទិតញ្ញា។

កាមបដិសញ្ញត្តា សញ្ញា កាមសញ្ញា។ ព្យាចាទបដិសញ្ញត្តា សញ្ញា
ព្យាចាទសញ្ញា។ វិហីសាបដិសញ្ញត្តា សញ្ញា វិហីសាសញ្ញា។ តេសុ ទ្វេ
សត្តេសុបិ សង្ខារេសុបិ ឧប្បជ្ឈន្តិ។ កាមសញ្ញា ហិ បិយេ មនាបេ សត្តេ វា
សង្ខារេ វាវិតកេន្តស្ស ឧប្បជ្ឈតិ។ ព្យាចាទសញ្ញា អប្បិយេ អមនាបេ សត្តេ វា
សង្ខារេ វា កុដ្ឋិទ្វា ឱលោកនកាលតោ បដ្ឋាយ យាវវិធាសនា ឧប្បជ្ឈតិ។
វិហីសាសញ្ញា សង្ខារេសុ ន ឧប្បជ្ឈតិ។ សង្ខារោ ហិ ទុក្ខាបេតញ្ញោ នាម នត្ថិ។
“ឥមេ សត្តា ហញ្ញន្តុ វា, ឧច្ឆិជ្ឈន្តុ វា, វិនស្សន្តុ វា, មា វា អហេសុ” ន្តិ ចិន្តនកាលេ
បន សត្តេសុ ឧប្បជ្ឈតិ។ នេក្ខម្មបដិសញ្ញត្តា សញ្ញា នេក្ខម្មសញ្ញា, សា
អសុភបុព្វភាគេ កាមាវចរា ហោតិ, អសុភឈានេ រូចាវចរា, តំ ឈានំ ចាទកំ
កត្វា ឧប្បន្នមគ្គដលកាលេ លោកុត្តរា។ អព្យាចាទបដិសញ្ញត្តា សញ្ញា
អព្យាចាទសញ្ញា, សា មេត្តាបុព្វភាគេ កាមាវចរា ហោតិ, មេត្តាឈានេ
រូចាវចរា, តំ ឈានំ ចាទកំ កត្វា ឧប្បន្នមគ្គដលកាលេ លោកុត្តរា។
អវិហីសាបដិសញ្ញត្តា សញ្ញា អវិហីសាសញ្ញា, សា ករុណាបុព្វភាគេ

កាមាវចរា, ករុណាលាទេ រូចាវចរា, តំ ឈានំ ចាទកំ កត្វា
ឧប្បន្នមគ្គជលកាលេ លោកុត្តរា។ យទា អលោកោ សីសំ ហោតិ, តទា ឥតវេ
ទ្វេ តទន្ធវាយិកា ភវន្តិ។ យទា មេត្តា សីសំ ហោតិ, តទា ឥតវេ ទ្វេ តទន្ធវាយិកា
ភវន្តិ។ យទា ករុណា សីសំ ហោតិ, តទា ឥតវេ ទ្វេ តទន្ធវាយិកា ភវន្តិ។
រូចាវចរំ អារត្ត ឧប្បន្នា សញ្ញា រូបសញ្ញា។ សទ្ធិសញ្ញាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។
ឥទំ តស្សាយេវ អារម្មណតោ នាមំ។ អារម្មណានំ វុត្តត្តា
ចក្ខុសម្ពស្សជាទិវត្ថុនិបិ វុត្តានេវ ហោន្តិ។

យា ឯវរូចា សញ្ញាតិ អញ្ញាបិ “បដិយសម្ពស្សជា សញ្ញា
អធិវចនសម្ពស្សជា សញ្ញា”តិ ឯវមាទិកា វេទិតញ្ញា។ តត្ថ អធិវចនសម្ពស្សជា
សញ្ញាតិបិ បរិយាយេន ធន្ទាវិកាយេវ។ តយោ ហិ អរូបិនោ ខន្ធា សយំ
បិដ្ឋវដ្តកា ហុត្វា អត្តនា សហជាតសញ្ញាយ “អធិវចនសម្ពស្សជា សញ្ញា”តិ
នាមំ ករោន្តិ, និប្បរិយាយេន បន បដិយសម្ពស្សជា សញ្ញា នាម បញ្ចន្ទាវិកា
សញ្ញា, អធិវចនសម្ពស្សជា សញ្ញា នាម មនោន្ទាវិកា សញ្ញា។ ឯតា
អតិវេកសញ្ញា បរិគ្គហិតាតិ វេទិតញ្ញា។

សញ្ញាតិ សភាវនាមំ។ សញ្ញាននាតិ សញ្ញាននាការោ។ សញ្ញានិតត្ថន្តិ
សញ្ញានិតភារោ។

អវិជ្ជោយន្តិ បូរេតុំ អយុត្តជ្ជេន កាយទុច្ឆរិតាទិ អវិន្ទិយំ នាម, អលទ្ធព្ពន្តិ
អត្តោ។ តំ អវិន្ទិយំ វិន្ទតីតិ អវិជ្ជា។ តត្ថិបរីតតោ កាយសុចរិតាទិ វិន្ទិយំ នាម,
តំ វិន្ទិយំ នវិន្ទតីតិ អវិជ្ជា។ ខន្ធានំ វាសដ្ឋំ, អាយតនានំ អាយតនដ្ឋំ, ធាតុនំ
សុញ្ញដ្ឋំ, ឥន្ទ្រិយានំ អធិបតិយដ្ឋំ, សច្ចានំ តថដ្ឋំ អវិទិតំ ករោតីតិបិ អវិជ្ជា។
ទុក្ខាទីនំ បិឡនាទិវសេន វុត្តំ ចតុព្ពិធំ អត្តំ អវិទិតំ ករោតីតិបិ អវិជ្ជា។
អន្តរិវហិតេ សំសារេ យោនិគតិភវិញ្ញាណាដ្ឋិតិសត្តារាសេសុ សត្តេ

ជវាបេតីតិ អវិជ្ជា។ បរមត្ថតោ អវិជ្ជមាណេសុ ឥត្ថិបុរិសាធិសុ ជវតិ, វិជ្ជមាណេសុ
ខន្ធាធិសុ ន ជវតីតិ អវិជ្ជា។ អបិ ច ចក្កវិញ្ញាណាធិនំ វត្តារម្មណានំ
បដិច្ចសមុប្បាទបដិច្ចសមុប្បន្នានញ្ច ធម្មានំ ធាននតោបិ អវិជ្ជា, តំ អវិជ្ជាយំ។
កាមោយវសេន ឧត្តរេយ្យ។ ភវោយវសេន បតរេយ្យ។ ទិដ្ឋោយវសេន
សមតិក្កមេយ្យ។ អវិជ្ជោយវសេន វីតិវត្ថេយ្យ។ អថ វា សោតាបត្តិមគ្គេន
បហានវសេន ឧត្តរេយ្យ។ សកទាគាមិមគ្គេន បហានវសេន បតរេយ្យ។
អនាគាមិមគ្គេន បហានវសេន សមតិក្កមេយ្យ។ អរហត្តមគ្គេន
បហានវសេន វីតិវត្ថេយ្យ។ អថ វា “តរេយ្យាទិបញ្ចបទំ តទន្តាទិបញ្ចបហានេន
យោជេតព្ព”ន្តិ កេចិ វទន្តិ។

“មោនំ វុច្ចតិ ញ្ញាណ”ន្តិ វត្ថា តំ បកេនតោ ទស្សេតុ “យា បញ្ញា
បដាននា”តិ អាទិមាហ។ តំ វុត្តនយមេវ វេបេត្វា “អមោហោ ធម្មវិចយោ”តិ
បទំ។ អមោហោ កុសលេសុ ធម្មេសុ អភាវនាយ បដិបក្ខោ ភាវនាហេតុ។
អមោហោន អវិបរីតំ គល្លោតិ មូឡ្ហស្ស វិបរីតគ្គហណតោ។ អមោហោន
យាថាវំ យាថាវតោ ធារេន្តោ យថាសភាវេ បវត្ថតិ។ មូឡ្ហេ ហិ “តច្ចំ អតច្ចំ,
អតច្ចញ្ច តច្ច”ន្តិ គល្លោតិ; តថា ឥច្ឆិតាលាភទុក្ខំ ន ហោតិ។ អមូឡ្ហស្ស “តំ
កុតេត្ថ លព្ពា”តិ វេរមាទិបច្ចវេក្ខណាសម្ភវតោ មរណាទុក្ខំ ន ហោតិ។
សម្មោហាមរណញ្ញំ ទុក្ខំ, ន ច តំ អមូឡ្ហស្ស ហោតិ។ បព្ពជិតានំ សុខសំវាសោ
ហោតិ, តិរច្ឆានយោនិយំ និព្ពត្តិ ន ហោតិ។ មោហោន ហិ និច្ចសម្មុឡ្ហ
តិរច្ឆានយោនី ឧបបជ្ជន្តិ។ មោហាបដិបក្ខោ ច អមោហោ មោហាវសេន
អមជ្ឈត្តភាវស្ស អភាវករោ។ អមោហោន អវិហីសាសញ្ញា ធាតុសញ្ញា
មជ្ឈិមាយ បដិបត្តិយា បដិបជ្ជនំ, បច្ឆិមគន្ធទ្វយស្ស បកេននញ្ច ហោតិ។
បច្ឆិមាទិ ទ្វេ សតិបដ្ឋានាទិ តស្សេវ អាទុកាវេន ឥដ្ឋន្តិ។ អមោហោ
ធិយាយុកតាយ បច្ចយោ ហោតិ។ អមូឡ្ហេ ហិ ហិតាហិតំ ញត្វា អហិតំ

បរិវេណឆ្នោត ហិតញា បដិសេវមាណោ ជីយាយុកោ ហោតិ, អត្ថសម្បត្តិយា
អបរិហ័ណោ ហោតិ។ អម្បឡោ ហិ អត្ថនោ ហិតមេវ ករោត្តោ អត្តានំ
សម្បទេតិ។ អរិយវិហារស្ស បច្ចយោ ហោតិ, ឧទាសិនបក្ខេសុ និព្វតោ ហោតិ
អម្បឡស្ស សព្វាភិសង្កតាយ អភាវតោ។ អមោហោន អនត្តទស្សនំ ហោតិ។
អសម្បឡោ ហិ យាថាវគហណាកុសលោ អបរិណាយកំ ខន្ធបញ្ចកំ
អបរិណាយកតោ ពុជ្ឈតិ។ យថា ច ឯតេន អនត្តទស្សនំ, ឯវំ អត្តទស្សនំ
មោហោន។ កោ ហិ នាម អត្ថសុញ្ញតំ ពុជ្ឈិត្វា បុន សម្មោហំ អាបន្នេយ្យតិ។

តេន ញាណេន សមន្នាគតោតិ ឯតេន វុត្ថប្បការេន ញាណេន
សមន្និក្ខតោ សេក្ខាធម្មោ មុនិ។ មោនប្បត្តោតិ បដិលទ្ធុញាណោ មុនិការំ
បត្តោ។ តីណីតិ គណនបរិច្ឆេទោ។ មោនេយ្យានីតិ មុនិការំ ករោ មោនេយ្យករោ
បដិបទា ធម្មា។ កាយមោនេយ្យន្តិអាធិសុ វិញ្ញត្តិកាយរូបកាយវសេន
បញ្ញាបេតព្ពំ កាយមោនេយ្យំ។ វិញ្ញត្តិវាចាសទ្ធិវាចាវសេន បញ្ញាបេតព្ពំ
វចីមោនេយ្យំ។ មនោទ្វារកចិត្តាធិវសេន បញ្ញាបេតព្ពំ មនោមោនេយ្យំ។
តិវិធកាយទុច្ចរិតានំ បហានន្តិ ចាណាតិចាតាធិវិធានំ កាយតោ បវត្តានំ ទុដ្ឋ
ចរិតានំ បដហានំ។ កាយសុចរិតន្តិ កាយតោ បវត្តំ សុដ្ឋ ចរិតំ។ កាយាម្ពុណោ
ញាណន្តិ កាយំ អាម្ពុណំ កត្វា អនិច្ចាធិវសេន បវត្តំ កាយាម្ពុណោ ញាណំ។
កាយបរិញ្ញាតិ កាយំ ញាតតីវណាប្បហានបរិញ្ញាហិ ជាននវសេន បវត្តំ
ញាណំ។ បរិញ្ញាសហគតោ មគ្គោតិ អជ្ឈត្តិកំ កាយំ សម្មសិត្វា
ឧប្បទិតមគ្គោ បរិញ្ញាសហគតោ។ កាយេ ធន្ទរាគស្ស បហានន្តិ កាយេ
តណ្ហាធន្ទរាគស្ស បដហានំ។ កាយសម្ព័ន្ធនិរោធាតិ អស្សាសបស្សាសានំ
និរោធា អារវណោ, ចតុត្ថជ្ឈានសមាបត្តិសមាបជ្ជនំ។ វចីសម្ព័ន្ធនិរោធាតិ
វិតក្កវិចារានំ និរោធា អារវណោ, ទុតិយជ្ឈានសមាបត្តិសមាបជ្ជនំ។

ចិត្តសង្ខារនិរោធាតិ សញ្ញាវេទនានំ និរោធា អារវឈោ,
សញ្ញាវេទយិតនិរោធសមាបត្តិសមាបន្នំ។

បឋមគាថាយ កាយមុនិន្ទិអាទិសុ កាយទុច្ឆរិតប្បហានវសេន
កាយមុនិ។ វចីទុច្ឆរិតប្បហានវសេន វាចាមុនិ។ មនោទុច្ឆរិតប្បហានវសេន
មនោមុនិ។ សញ្ញាកុសលប្បហានវសេន អនាសវមុនិ។ មោឃេយ្យសម្បន្នន្តិ
ជានិតតំ ជានិត្វា ជលេ បិតត្តា មោឃេយ្យសម្បន្នំ។ អាហុ សត្តប្បហាយិនន្តិ
សត្តកិលេសេ បដហិត្វា បិតត្តា សត្តប្បហាយិនំ កថយន្តិ។

ទុតិយគាថាយ និន្ទាតចាបកន្តិ យោ អជ្ឈត្តពហិទ្ធសង្ខារេ សត្តស្មិម្បិ
អាយតនេ អជ្ឈត្តពហិទ្ធារម្ពណាវសេន ឧប្បត្តិវហានិ សត្តចាបកានិ
មគ្គញ្ញាណេន និន្ទាយ ដោវិត្វា បិតត្តា និន្ទាតចាបកំ អាហូតិ វេមត្ថោ
ទដ្ឋញ្ញោ។ អការមជ្ឈេ វសន្តា អការមុនិនោ។ បព្ពដ្ឋបកតា អនការមុនិនោ។
តត្ថ សេក្ខា សេក្ខមុនិនោ។ អរហន្តោ អសេក្ខមុនិនោ។ បច្ចេកពុទ្ធា
បច្ចេកមុនិនោ។ សម្មាសម្ពុទ្ធា មុនិមុនិនោ។

បុន កថេតុកម្យតាបុច្ឆាវសេន “កតមេ អការមុនិនោ”តិ អាហា។
អការិកាតិ កសិកោរក្ខាទិអការិកកម្មេ និយុត្តា។ ទិដ្ឋបទាតិ ទិដ្ឋនិព្វានា។
វិញ្ញាតសាសនាតិ វិញ្ញាតំ សិក្ខត្តយសាសនំ ឯតេសន្តិវិញ្ញាតសាសនា។
អនតារាតិ កសិកោរក្ខាទិអការិយកម្មំ ឯតេសំ នត្ថិតិ បព្ពជិតា “អនតារា”តិ
វុច្ចន្តិ។ សត្ត សេក្ខាតិ សោតាបន្នាធម្មោ សត្ត។ តីសុ សិក្ខាសុ សិក្ខន្តិ
សេក្ខា។ អរហន្តោ ន សិក្ខន្តិ អសេក្ខា។ តំ តំ ការណំ បដិច្ច ឯកការ
អនាចរិយការ ចតុសច្ចំ ពុជ្ឈិតវន្តោតិ បច្ចេកពុទ្ធា បច្ចេកមុនិនោ។

មុនមុននោះ វុទ្ធន្តិ តថាគតាតិ ឯត្ថ អដ្ឋហិ ការណេហិ ភគវា តថាគតោ -
តថា អាគតោតិ តថាគតោ, តថា គតោតិ តថាគតោ, តថលក្ខណំ
អាគតោតិ តថាគតោ, តថធម្មេ យាថាវតោ អភិសម្ពុទ្ធាតិ តថាគតោ,
តថទស្សីតាយ តថាគតោ, តថវាទិតាយ តថាគតោ, តថាការីតាយ
តថាគតោ, អភិកវនជ្ជន តថាគតោតិ។

កង់ ភគវា តថា អាគតោតិ តថាគតោ? យថា សព្វលោកហិតាយ
ឧស្សុក្ខមាបន្នា បុរិមកា សម្មាសម្ពុទ្ធា អាគតា។ កី វុត្ថំ ហោតិ?
យេនាភិទីហារេន បុរិមកា ភគវន្តោ អាគតា, តេនេវ អម្ព្កាកម្មិ ភគវា
អាគតោ។ អថ វា យថា បុរិមកា ភគវន្តោ
ទានសីលនេក្ខម្មបញ្ញាវិរិយខន្តិសច្ចាធិដ្ឋានមេត្តបេក្ខាសម្ពាសនា ទស
ចារមិយោ ទស ឧបចារមិយោ ទស បរមត្ថចារមិយោតិ សមតីសចារមិយោ
បូរេត្វា អង្គបរិច្ចាគំ នយនជនវជ្ជបុត្តទារបរិច្ចាគន្តិ ឥមេ បញ្ច មហាបរិច្ចាគេ
បរិច្ចទិក្ខា បុព្វយោគបុព្វចរិយធម្មក្ខានញ្ញាតត្ថចរិយាទយោ បូរេត្វា
ពុទ្ធិចរិយាយ កោដិ បត្វា អាគតា, តថា អម្ព្កាកម្មិ ភគវា អាគតោ។ យថា ច
បុរិមកា ភគវន្តោ ចត្តារោ សតិបដ្ឋានេ, ចត្តារោ សម្មប្បធានេ, ចត្តារោ
ឥទ្ធិចានេ, បញ្ចាទ្រិយានិ, បញ្ច ពលានិ, សត្ត ពោជ្ឈន្ត្រៃ, អរិយំ អដ្ឋង្គិកំ មគ្គំ
ភាវេត្វា បូរេត្វា អាគតា, តថា អម្ព្កាកម្មិ ភគវា អាគតោ។ ឯវំ តថា អាគតោតិ
តថាគតោ។

“យថា ច ទីបង្គំពុទ្ធអានុយោ, សព្វញ្ញាការំ មុនយោ ឥធាគតា;
តថា អយំ សក្យមុនីបិ អាគតោ, តថាគតោ វុទ្ធតិ តេន ចក្ខុមា”តិ។

ក៏ដំ តថា គតោតិ តថាគតោ? យថា សម្មតិជាតា បុរិមកា ភគវន្តោ
គតា។ កថញ្ច តេ គតា? តេ ហិ សម្មតិជាតា សមេហិ ចាទេហិ បថវិយំ
បតិជ្ជាយ ឧត្តរាភិមុខា សត្តបទវីតិហារេន គតា។ យថាហ -

“សម្មតិជាតោ, អាណន្ទ, ពោធិសត្តោ សមេហិ ចាទេហិ បថវិយំ
បតិជ្ជហិត្វា ឧត្តរាភិមុខោ សត្តបទវីតិហារេន គច្ឆតិ, សេតម្ហិ ធនត្ថ
អនុធារិយមាណេ សញ្ញា ច ធិសា អនុវិលោកេតិ, អាសភិញ្ច វាចំ ភាសតិ -
‘អក្កោបាមស្មិ លោកស្ស, ដេដ្ឋោបាមស្មិ លោកស្ស, សេដ្ឋោបាមស្មិ
លោកស្ស, អយមន្តិមា ជាតិ, នត្ថិ ទានិ បុណព្ភរោ’” តិ (ធី. និ. ២.៣០; ម. និ.
៣.២០៧)។

តញ្ចស្ស គមនំ តថំ អហោសិ អវិតថំ អនេកេសំ វិសេសាធិគមនំ
បុព្វនិមិត្តភាវេន។ យញ្ច សោ សម្មតិជាតោ សមេហិ ចាទេហិ បតិជ្ជាតិ,
ឥន្ទមស្ស ចតុវិទ្ធិចាទបដិលាភស្ស បុព្វនិមិត្តំ។ ឧត្តរមុខភាវោ បនស្ស
សព្វលោកុត្តរភាវស្ស បុព្វនិមិត្តំ។ សត្តបទវីតិហារោ
សត្តពោជ្ឈង្គវតនបដិលាភស្ស។ “សុវណ្ណាធន្ធាវីតិបតន្តិ ចាមរា” តិ (សុ. និ.
៦៩៣) ឯត្ថ វុត្តចាមរុក្ខេចោ បន សព្វតិត្តិយនិម្មទនស្ស។ សេតច្ឆត្តធារណំ
អរហត្តវិមុត្តិវរិមលសេតច្ឆត្តបដិលាភស្ស។ សព្វធិសានុវិលោកនំ
សព្វញ្ញតាធាវរណញ្ញាណបដិលាភស្ស។ អាសភិវាចាភាសនំ បន
អប្បជីវត្តិយវរធម្មចក្កបវត្តនស្ស បុព្វនិមិត្តំ។ តថា អយំ ភគវាចិ គតោ។
តញ្ចស្ស គមនំ តថំ អហោសិ អវិតថំ តេសំ យេវ វិសេសាធិគមនំ
បុព្វនិមិត្តភាវេន។ តេនាហុ ចោរាណា -

“មុហុត្តជាតោវ គវម្មតី យថា, សមេហិ ចាទេហិ ជុសី វសុន្ទរំ;
សោវិក្កមី សត្ត បទានិ គោតមោ, សេតញ្ច ធនត្ថំ អនុធារយុំ មរូ។

“គន្ធាន សោ សត្ត បទានិ គោតមោ, ទិសាវិលោកេសិ សមា
សមន្តតោ;

អដ្ឋង្គុបេតំ គិរមត្តុទីរយិ, សីហោ យថា បព្ពតមុទ្ធនិដ្ឋិតោ”តិ។ (បដិ. ម.
អដ្ឋ. ១.១.៣៧; ឥតិវុ. អដ្ឋ. ៣៨);

ឯវំ តថា គតោតិ តថាគតោ។

អថ វា យថា បុរិមកា ភកវន្តោ, អយម្យិ ភកវា តថេវ នេក្ខម្មន
កាមច្ចង្គំ...បេ.... បឋមជ្ឈានេន នីវរណេ...បេ.... អនិច្ចានុបស្សនាយ
និច្ចសញ្ញំ...បេ.... អរហត្តមគ្គេន សព្ពកិលេសេ បហាយ គតោ, ឯវម្យិ តថា
គតោតិ តថាគតោ។

កថំ តថលក្ខណំ អាគតោតិ តថាគតោ? បថីធាតុយា
កក្ខុឡត្ថលក្ខណំ តថំ អវិតថំ, អាចោធាតុយា បក្សវណាលក្ខណំ,
តេជោធាតុយា ឧណ្ហត្ថលក្ខណំ, វាយោធាតុយា វិត្តម្ពនលក្ខណំ,
អាភាសធាតុយា អសម្ពជ្ឈលក្ខណំ, វិញ្ញាណធាតុយា វិជាននលក្ខណំ។

រូបស្ស រូប្យនលក្ខណំ, វេទនាយ វេទយិតលក្ខណំ, សញ្ញាយ
សញ្ញាននលក្ខណំ, សង្ខារានំ អភិសង្ខារណលក្ខណំ, វិញ្ញាណស្ស
វិជាននលក្ខណំ។

វិតក្កស្ស អភិនិរោបនលក្ខណំ, វិចារស្ស អនុមជ្ឈនលក្ខណំ, បីតិយា
ជវណលក្ខណំ, សុខស្ស សាតលក្ខណំ, ចិត្តកក្កតាយ អវិក្ខេបលក្ខណំ,
ជស្សស្ស ដុសនលក្ខណំ។

សទ្ធិព្រឹទ្ធិយស្ស អធិមោក្ខលក្ខណំ, វិរិយព្រឹទ្ធិយស្ស បគ្គហលក្ខណំ,
សតិព្រឹទ្ធិយស្ស ឧបដ្ឋានលក្ខណំ, សមាធិព្រឹទ្ធិយស្ស អវិក្ខេបលក្ខណំ,
បញ្ញាព្រឹទ្ធិយស្ស បដាននលក្ខណំ។

សទ្ធាពលស្ស អស្សន្ធិយេ អកម្មិយលក្ខណំ, វិរិយពលស្ស កោសន្នេ,
សតិពលស្ស មុដ្ឋស្សន្នេ, សមាធិពលស្ស ឧទ្ធីន្នេ, បញ្ញាពលស្ស អវិជ្ជាយ
អកម្មិយលក្ខណំ។

សតិសម្ពោជ្ឈន្តស្ស ឧបដ្ឋានលក្ខណំ, ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈន្តស្ស
បវិចយលក្ខណំ, វិរិយសម្ពោជ្ឈន្តស្ស បគ្គហលក្ខណំ, បីតិសម្ពោជ្ឈន្តស្ស
ជរណាលក្ខណំ, បស្សន្តិសម្ពោជ្ឈន្តស្ស ឧបសមលក្ខណំ,
សមាធិសម្ពោជ្ឈន្តស្ស អវិក្ខេបលក្ខណំ, ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តស្ស
បដិសន្ធិានលក្ខណំ។

សម្មាទិដ្ឋិយា ទស្សនលក្ខណំ, សម្មាសន្តប្បស្ស អភិនិរោបនលក្ខណំ,
សម្មាវាចាយ បរិគ្គហលក្ខណំ, សម្មាកម្មន្តស្ស សមុដ្ឋានលក្ខណំ,
សម្មាអាជីវស្ស វោទានលក្ខណំ, សម្មាវាយាមស្ស បគ្គហលក្ខណំ,
សម្មាសតិយា ឧបដ្ឋានលក្ខណំ, សម្មាសមាធិស្ស អវិក្ខេបលក្ខណំ។

អវិជ្ជាយ អញ្ញាណលក្ខណំ, សន្ធិារាជំ ចេតនាលក្ខណំ, វិញ្ញាណស្ស
វិជាននលក្ខណំ, នាមស្ស នមនលក្ខណំ, រូបស្ស រូប្យនលក្ខណំ,
សឡាយតនស្ស អាយតនលក្ខណំ, ជស្សស្ស ដុសនលក្ខណំ, វេទនាយ
វេទនិកលក្ខណំ, តណ្ហាយ ហេតុលក្ខណំ, ឧចាទានស្ស គហណាលក្ខណំ,
ភវស្ស អាយុបានលក្ខណំ, ជាតិយា និព្ពត្តិលក្ខណំ, ជរាយ ជីវណាលក្ខណំ,
មរណស្ស ចុតិលក្ខណំ។

ធាតុនំ សុញ្ញតលក្ខណំ, អាយតនានំ អាយតនលក្ខណំ, សតិបដ្ឋានានំ
ឧបដ្ឋានលក្ខណំ, សមុប្បដានានំ បទហនលក្ខណំ, ឥន្ទ្រិចានានំ
ឥន្ទ្រិចនលក្ខណំ, ឥន្ទ្រិយានំ អធិបតិលក្ខណំ, ពលានំ អកម្មិយលក្ខណំ,
ពោជ្ឈន្តានំ និយ្យានលក្ខណំ, មគ្គស្ស ហេតុលក្ខណំ។

សទ្ធានំ តថលក្ខណំ, សមថស្ស អវិក្ខេបលក្ខណំ, វិបស្សនាយ
អនុបស្សនាលក្ខណំ, សមថវិបស្សនានំ ឯករសលក្ខណំ, យុគនទ្ធានំ
អនតិវត្តនលក្ខណំ។

សីលវិសុទ្ធិយា សំវរណាលក្ខណំ, ចិត្តវិសុទ្ធិយា អវិក្ខេបលក្ខណំ,
ធិដ្ឋវិសុទ្ធិយា ធស្សនលក្ខណំ, ខយេ ញ្ញាណស្ស សមុច្ឆេទលក្ខណំ, អនុប្បាទេ
ញ្ញាណស្ស បស្សនិលក្ខណំ, ធន្តស្ស មូលលក្ខណំ។

មនសិការស្ស សមុដ្ឋានលក្ខណំ, ជស្សស្ស សមោធានលក្ខណំ, វេទនាយ
សមោសរណលក្ខណំ, សមាធិស្ស បមុខលក្ខណំ, សតិយា
អាធិបតេយ្យលក្ខណំ, បញ្ញាយ តតុត្តិយលក្ខណំ, វិមុត្តិយា សារលក្ខណំ,
អមតោគធស្ស និព្វានស្ស បរិយោសានលក្ខណំ តថ អវិតថំ, ឯតំ
តថលក្ខណំ ញ្ញាណគតិយា អាគតោ អវិវដ្ឋិត្វា បត្តោ អនុប្បត្តោតិ
តថាគតោ។ ឯវំ តថលក្ខណំ អាគតោតិ តថាគតោ។

កថំ តថធម្ម យាថាវតោ អភិសម្ពុទ្ធាតិ តថាគតោ? តថធម្មា នាម ចត្តារិ
អរិយសទ្ធានិ។ យថាហ -

“ចត្តារិមាធិ, ភិក្ខុវេ, តថាធិ អវិតថាធិ អនញ្ញាថាធិ។ កតមាធិ ចត្តារិ?
‘ឥទំ ធុក្ខន្តិ, ភិក្ខុវេ, តថមេតំ អវិតថមេតំ អនញ្ញាថមេត’ ធុវិត្តារោ (សំ. និ.
៥.១០៩០)។

តាង ច ភក្តី អភិសម្ពុទ្ធាតិ តថាណំ អភិសម្ពុទ្ធាតិ តថាគតោតិ វុច្ចតិ។
អភិសម្ពុទ្ធាតិ ហិ ឯត្ថ គតសន្តោ។

អបិ ច ជរាមរណស្ស ជាតិបច្ចយសម្ពុតសមុទាគតដ្ឋោ តថា អវិតថោ
អនញ្ញោថា... បេ... សង្ខារានំ អវិជ្ជាបច្ចយសម្ពុតសមុទាគតដ្ឋោ តថា អវិតថោ
អនញ្ញោថា។ តថា អវិជ្ជាយ សង្ខារានំ បច្ចយដ្ឋោ... បេ... ជាតិយា ជរាមរណស្ស
បច្ចយដ្ឋោ តថា អវិតថោ អនញ្ញោថា។ តំ សត្តំ ភក្តី អភិសម្ពុទ្ធា, តស្សបិ
តថាណំ អភិសម្ពុទ្ធាតិ តថាគតោ។ ឯវំ តថធម្មេ យាថាវតោ អភិសម្ពុទ្ធាតិ
តថាគតោ។

កងំ តថទស្សីតាយ តថាគតោ? ភក្តី យំ សនេវកេ លោកេ... បេ...
សនេវមនុស្សាយ បជាយ អបរិមាណាសុ លោកធាតុសុ អបរិមាណានំ
សត្តានំ ចក្កុទ្ធាវេ អាចាជំ អាគច្ឆន្តំ រូចារម្មណំ នាម អត្ថិ, តំ សញ្ញាការេន
ជាតាតិ បស្សតិ។ ឯវំ ជានតា បស្សតា ច តេន តំ ឥដ្ឋានិដ្ឋានិវសេន វា
ទិដ្ឋសុតមុតវិញ្ញាតេសុ លត្តមានកបទវសេន វា “កតមំ តំ រូបំ រូចាយតនំ? យំ
រូបំ ចតុន្នំ មហាភូតានំ ឧទាទាយ វណ្ណានិកា សនិទស្សនំ សប្បដិយំ នីលំ
បីតក” ភិក្ខុអាទិនា (ធរ. ស. ៦១៦) នយេន អនេកេហិ នាមេហិ តេរសហិ វារេហិ
ទ្វិបញ្ញាសាយ នយេហិ វិភជ្ឈនំ តថមេវ ហោតិ, វិតថំ នត្ថិ។ ឯស នយោ
សោតទ្ធារាជីសុបិ អាចាជមាគច្ឆន្តេសុ សទ្ធាជីសុ។ វុត្ថម្បិ ចេតំ ភក្តីតា -

“យំ, ភិក្ខុវេ, សនេវកស្ស លោកស្ស... បេ... សនេវមនុស្សាយ បជាយ
ទិដ្ឋំ សុតំ មុតំ វិញ្ញាតំ បត្តំ បរិយេសិតំ អនុវិចិតំ មនសា, តមហំ
ជាតាមិ... បេ... តមហំ អត្តញ្ញាសី។ តំ តថាគតស្ស វិទិតំ, តំ តថាគតោ ន
ឧបជ្ជាសី” តិ (អ. និ. ៤.២៤)។

ឯវំ តថទស្សីតាយ តថាគតោ។ តត្ថ តថទស្សីអត្ថេ តថាគតោតិ
បទសម្ពុវោ វេទិតញ្ច។

កងំ តថវាទិតាយ តថាគតោ? យំ រត្ថី ភគវា ពោធិមណ្ឌោ អបរាជិតបល្លង្កេ
និសិដ្ឋោ ចតុន្នំ មារាទំ មត្តកំ មទ្គិត្វា អនុត្តរំ សម្មាសម្ពោធិ អភិសម្ពុទ្ធោ, យញ្ច
រត្ថី យមកសាលានមន្តរេ អនុចាទិសេសាយ និព្វានធាតុយា បរិនិព្វាយិ,
ឯត្ថន្តរេ បញ្ចចត្តាលីសវស្សបរិមាណោ កាលេ បឋមពោធិយម្បិ
មជ្ឈិមពោធិយម្បិ បច្ឆិមពោធិយម្បិ យំ ភគវតោ ភាសិតំ សុត្តំ គេយ្យំ...បេ....
វេទល្លំ។ សព្វំ តំ អត្ថតោ ព្យញ្ជនតោ ច អនុបវន្តំ អនូមមនធិកំ
សព្វាការបរិបុណ្ណំ រាគមទនិម្មទនំ ធានមោហមទនិម្មទនំ, នត្ថិ តត្ថ
វាលគ្គមត្តម្បិ បក្ខលិតំ, សព្វំ តំ ឯកមុទ្ធិកាយ លញ្ឆិតំ វិយ, ឯកនាឡិយា មិតំ
វិយ, ឯកតុលាយ តុលិតំ វិយ ច តថមេវ ហោតិ អវិតតំ អនញ្ញំ។ យថាហា -

“យញ្ច, ចុន្ទ, រត្ថី តថាគតោ អនុត្តរំ សម្មាសម្ពោធិ អភិសម្ពុជ្ឈតិ,
យញ្ច រត្ថី អនុចាទិសេសាយ និព្វានធាតុយា បរិនិព្វាយតិ, យំ ឯតស្មី
អន្តរេ ភាសតិ លបតិ និទ្ទិសតិ, សព្វំ តំ តថេវ ហោតិ នោ អញ្ញថា, តស្មា
‘តថាគតោ’តិ វុច្ចតី”តិ (ធិ. និ. ៣.១៨៨)។

គទអត្ថោ ហិ ឯត្ថ គតសន្នោ។ ឯវំ តថវាទិតាយ តថាគតោ។

អបិ ច អាគទនំ អាគទោ, វេទនត្ថិ អត្ថោ។ តថោ អវិបរីតោ អាគទោ
អស្សតិ ធការស្ស តការំ កត្វា តថាគតោតិ ឯវមេតស្មី អត្ថេ បទសិទ្ធិ
វេទិតញ្ច។

កងំ តថាការិតាយ តថាគតោ? ភគវតោ ហិ វាចាយ កាយោ
អនុលោមេតិ, កាយស្សបិ វាចា។ តស្មា យថាវាទី តថាការី, យថាការី

តថាវាធី ច ហោតិ។ ឯវំភូតស្ស ចស្ស យថា វាចា, កាយោបិ តថា គតោ
បរវត្តាតិ អត្ថោ។ យថា ច កាយោ, វាចាបិ តថា គតា បរវត្តាតិ តថាគតោ។
តេនេវាហ - “យថាវាធី, ភិក្ខុវេ, តថាគតោ តថាការី, យថាការី តថាវាធី។ ឥតិ
យថាវាធី តថាការី, យថាការី តថាវាធី។ ‘តស្មា តថាគតោ’តិ វុច្ចតី”តិ (អ. និ.
៤.២៣)។ ឯវំ តថាការីតាយ តថាគតោ។

កងំ អភិកវនជ្ជន តថាគតោ? ឧបរិ ភវគ្គំ ហេដ្ឋា អវីចី បរិយន្តំ កត្វា
តិរិយំ អបរិមាណាសុ លោកធាតូសុ សព្ពសត្តេ អភិកវតិ សីលេន សមាធិនា
បញ្ញាយ វិមុត្តិយា វិមុត្តិញ្ញាណទស្សនេន, ន តស្ស តុលា វា បមាណំ វា អត្ថិ,
អថ ខោ អតុលោ អប្បមេយ្យោ អនុត្តរោ រាជាតិរាជា ទេវានំ អតិទេវោ សក្កានំ
អតិសក្កោ ព្រាហ្មានំ អតិព្រាហ្មា។ តេនាហ -

“សទេវកេ, ភិក្ខុវេ, លោកេ... ខេ... សទេវមនុស្សាយ បដាយ
តថាគតោ អភិក្ខុ អនភិក្ខុតោ អញ្ញទត្តទសោ វសវត្ថិ, តស្មា
‘តថាគតោ’តិ វុច្ចតី”តិ (អ. និ. ៤.២៣)។

តត្ថេវំ បទសិទ្ធិ វេទិតញ្ញា - អគទោវិយ អគទោ។ កោ បនេស?
នេសនាវិលាសោ ចេវ បុញ្ញស្សយោ ច។ តេន ហោស មហានុភាវោ ភិសក្កោ
ទិញ្ញាគទេន សឃ្មេវិយ សព្ពបរិយាទិនោ សទេវកញ្ញា លោកំ អភិកវតិ។ ឥតិ
សព្ពលោកាភិកវនេ តថោ អវិបរីតោ នេសនាវិលាសមយោ ចេវ បុញ្ញមយោ ច
អគទោ អស្សតិ ទការស្ស តការំ កត្វា តថាគតោតិ វេទិតញ្ញោ។ ឯវំ
អភិកវនជ្ជន តថាគតោ។

អបិ ច តថាយ គតោតិបិ តថាគតោ, តថំ គតោតិបិ តថាគតោ។ គតោតិ
អវគតោ, អតីតោ បត្តោ បដិបន្នោតិ អត្ថោ។ តត្ថ សកលំ លោកំ

តីរណបរិញ្ញាយ តថាយ គតោ អវគតោតិ តថាគតោ, លោកសមុទយំ
បហានបរិញ្ញាយ តថាយ គតោ អវគតោតិ តថាគតោ, លោកនិរោធំ
សង្ខតិរិយាយ តថាយ គតោ បន្តោតិ តថាគតោ, លោកនិរោធគាមិនី បដិបទំ
តថំ គតោ បដិបន្នោតិ តថាគតោ។ តេន យំ វុត្ថំ ភគវតា -

“លោកោ, ភិក្ខុវេ, តថាគតេន អភិសម្ពុទ្ធោ, លោកស្មា តថាគតោ
វិសំយុត្តោ។ លោកសមុទយោ, ភិក្ខុវេ, តថាគតេន អភិសម្ពុទ្ធោ,
លោកសមុទយោ តថាគតស្ស បហំនោ។ លោកនិរោធា, ភិក្ខុវេ,
តថាគតេន អភិសម្ពុទ្ធោ, លោកនិរោធា តថាគតស្ស សង្ខតកតោ។
លោកនិរោធគាមិនី បដិបទា, ភិក្ខុវេ, តថាគតេន អភិសម្ពុទ្ធោ,
លោកនិរោធគាមិនី បដិបទា តថាគតស្ស ភាវិតា។ យំ, ភិក្ខុវេ,
សនេវកស្ស លោកស្ស... បេ... អនុវិចិតំ មនសា, សព្វំ តំ តថាគតេន
អភិសម្ពុទ្ធិំ។ តស្មា ‘តថាគតោ’តិ វុច្ចតី”តិ (អ. និ. ៤.២៣)។

តស្ស ឯវម្មិ អត្ថោ វេទិតញ្ចោ។ ឥធម្មិ ច តថាគតស្ស តថាគតភាវធិបេន
មុខមត្តមេវ។ សញ្ញាការេន បន តថាគតោវ តថាគតស្ស តថាគតភាវំ
វណ្ណោយ្យ។ យស្មា បន សព្វពុទ្ធា តថាគតគុណោនាបិ សមសមា, តស្មា សព្វេសំ
វសេន “តថាគតា”តិ អាហា។

អរហន្តោតិ កិលេសេហិ អារកត្តា, អវំនំ អរាណញ្ច ហតត្តា, បច្ចយាធិនំ
អរហត្តា, ចាបករណោ រហាភាវំ តថាគតោ អរហំ។ អារកា ហិ សោ
សព្វកិលេសេហិ សុវិនិច្ឆ័យេ ឋិតោ មគ្គេន សវាសនានំ កិលេសានំ
វិទ្ធិសិតត្តាតិ អារកត្តា អរហំ។

“សោ តតោ អារកា នាម, យស្ស យេនាសមន្តីតា;

អសមន្តិ ច ឆោសេហិ, នាថោ តេជារហំ មតោ”។

តេ ចានេន កិលេសារយោ មគ្គេន ហតាតិ អរិយំ ហតត្តាបិ អរហំ។

“យស្មា រាគាទិសន្តាតា, សព្វេបិ អរយោ ហតា;

បញ្ញាសត្តេន នាថេន, តស្មាបិ អរហំ មតោ”។

យញ្ជេតំ អវិជ្ជាភវតណ្ហាមយនាភី បុញ្ញាទិអភិសន្តារាទំ ជរាមរណានេមី
អាសវសមុទយមយេន អក្ខេនវិជ្ជិត្វា តិកវេថេ សមាយោជិតំ
អនាទិកាលប្បវត្តំ សំសារចក្កំ, តស្សានេន ពោធិមណ្ឌោ វិរិយចានេហិ
សីលបថវិយំ បតិជ្ឈាយ សទ្ធាហត្ថេន កម្មក្ខយករំ ញ្ញាណជវសុំ គហេត្វា
សព្វេ អរា ហតាតិ អរហំ។

“អរា សំសារចក្កស្ស, ហតា ញ្ញាណាសិនា យតោ;

លោកនាថេន តេនេស, ‘អរហ’ន្តិ បុរុច្ឆតិ”។

អគ្គទក្ខិណោយ្យត្តា ច បីវរាទិបច្ចយេ អរហតិ បូជារិសេសញ្ច, តេនេវ ច
ឧប្បន្នេ តថាគតេ យេ កេចិ មហេសក្ខា ទេវមនុស្សា, ន តេ អញ្ញត្ថ បូជំ
ករោន្តិ។ តថា ហិ ព្រហ្មា សហម្មតិ សិនេរុមត្តេន រតនទាមេន តថាគតំ
បូជេសិ, យថាពលញ្ច អញ្ញោ ទេវា ច មនុស្សា ច ពិម្ពិសារកោសលរាជាធិយោ។
បរិនិព្វតម្បិ ច ភគវន្តំ ឧទ្ទិស្ស ធន្តវុតិកោជិធនំ វិស្សន្នេត្វា អសោកមហារាជា
សកលជម្ពូទីបេ ចតុរាសីតិវិហារសហស្សានិ បតិជ្ឈាបេសិ។ កោ បន វាទោ
អញ្ញេសំ បូជារិសេសានន្តិ បច្ចយាទិនំ អរហត្តាបិ អរហំ។

“បូជារិសេសំ សហ បច្ចយេហិ, យស្មា អយំ អរហតិ លោកនាថោ;

អត្តានុរូបំ អរហន្តិ លោកេ, តស្មា ជិនោ អរហតិ នាមមេតំ”។

យថា ច លោកេ យេ កេចិ បណ្ឌិតមាធិនោ ពាលា អសិលោកកយេន
រហោ ចាបំ ករោត្តិ, វេមេស ន កធាចិ ចាបំ ករោត្តិ ចាបករណេ
រហាការេតោបិ អរហំ។

“យស្មា នត្ថិ រហោ នាម, ចាបកម្មេសុ តាធិនោ;
រហាការេន តេនេស, អរហំ តតិ វិស្សតោ”។

ឯវំ សព្វថាបិ -

“អារកត្តា ហតត្តា ច, កិលេសាវីន សោ មុនិ;
ហតសំសារចក្ការោ, បច្ឆយាធិន ចារហោ;
ន រហោ ករោតិ ចាចាធិ, អរហំ តេន វុច្ឆតិ”តិ។

យស្មា បន សព្វេ ពុទ្ធា អរហត្តគុណោនាបិ សមសមា, តស្មា សព្វេសម្បិ
វសេន “អរហន្តោ”តិ អាហា។ **សម្មាសម្ពុទ្ធា**តិ សម្មា សាមញ្ញេ សព្វធម្មានំ ពុទ្ធត្ថា
សម្មាសម្ពុទ្ធា។ តថា ហេស សព្វធម្មេ សម្មាសម្ពុទ្ធា, អភិញ្ញេយ្យេ ធម្មេ
អភិញ្ញេយ្យតោ, បរិញ្ញេយ្យេ ធម្មេ បរិញ្ញេយ្យតោ, បហាតព្កេ ធម្មេ
បហាតព្កតោ, សច្ចិកាតព្កេ ធម្មេ សច្ចិកាតព្កតោ, ភាវេតព្កេ ធម្មេ
ភាវេតព្កតោ។ តេនេវាហ -

“អភិញ្ញេយ្យំ អភិញ្ញាតំ, ភាវេតព្កញ្ច ភាវិតំ;
បហាតព្កំ បហីនំ មេ, តស្មា ពុទ្ធាស្មិ ព្រាហ្មណា”តិ។ (សុ. និ. ៥៦៣; ម.
និ. ២.៣៩៩);

អថ វា ចក្កុ ទុក្ខសង្ខំ, តស្ស មូលការណភាវេន សមុជ្ឈាបិកា បុរិមតណ្ហា
សមុទយសង្ខំ, ឧភិវឌ្ឍនំ អប្បវត្តិ និរោធសង្ខំ, និរោធបដាននា បដិបទា មគ្គសង្ខតិ

ឯវំ ឯកេកបទុទ្ធាវេនាបិ សត្តធម្មេ សម្មា សាមញ្ញេ ពុទ្ធា។ ឯស នយោ
សោតយានជីវ្ហាកាយមនេសុ។ ឯតេនេវ ច នយេន រូចាទីនិ ន អាយតនានិ,
ចក្កុវិញ្ញាណាទយោ ន វិញ្ញាណាកាយា, ចក្កុសម្ពស្សាទយោ ន ជស្សា,
ចក្កុសម្ពស្សជា វេទនាទយោ ន វេទនា, រូបសញ្ញាទយោ ន សញ្ញា,
រូបសញ្ញោតនាទយោ ន ចេតនា, រូបតណ្ហាទយោ ន តណ្ហាកាយា,
រូបវិតក្កាទយោ ន វិតក្កា, រូបវិចារាទយោ ន វិចារា, រូបក្ខន្ធាទយោ បញ្ចក្ខន្ធា,
ទស កសិណានិ, ទស អនុស្សតិយោ, ឧទ្ធមាតកសញ្ញាទិវសេន ទស សញ្ញា,
កេសាទយោ ទុត្តិសាការា, ទ្វាទសាយតនានិ, អដ្ឋាវស ធាតុយោ,
កាមភវាទយោ នវ ភវា, បឋមាទីនិ ចត្តាវិ ឈានានិ, មេត្តាភាវនាទយោ
ចតស្សោ អប្បមញ្ញាយោ, ចតស្សោ អរូបសមាបត្តិយោ, បដិលោមតោ
ជរាមរណាទីនិ, អនុលោមតោ អវិជ្ជាទីនិ បដិច្ចសមុប្បាទផ្កានិ ច
យោជេតញ្ញានិ។

តត្រាយំ ឯកបទយោជនា - ជរាមរណំ ទុក្ខសង្ខំ, ជាតិ សមុទយសង្ខំ,
ឧភិទ្ធនិស្សរណំ និរោធសង្ខំ, និរោធបជាជនា បដិបទា មគ្គសង្ខន្តិ ឯវំ
ឯកេកបទុទ្ធាវេន សត្តធម្មេ សម្មា សាមញ្ញេ ពុទ្ធា អនុពុទ្ធា បដិវិទ្ធា។ យំ វា បន
កិត្យិ អត្ថិ នេយ្យំ នាម, សត្តស្ស សម្មា សម្ពុទ្ធត្ថា វិមោក្ខន្តិកញ្ញាណាវសេន
សម្មាសម្ពុទ្ធា។ តេសំ បនវិភាគោ ឧបវិ អវិ ភវិស្សតិ។ យស្មា បន សត្តពុទ្ធា
សម្មាសម្ពុទ្ធតុលោនាបិ សមសមា, តស្មា សព្វេសម្បិ វសេន “សម្មាសម្ពុទ្ធា” តិ
អាហ។

មោនេនាតិ កាមញ្ញំ មោនេយ្យបដិបទាសម្ពាតេន មគ្គញ្ញាណាមោនេន មុនិ
នាម ហោតិ, ឥធន បន តុល្លីការំ សន្ធាយ “ន មោនេនា” តិ វុត្ថំ។ មុឡ្ហរូចោតិ
តុឡ្ហរូចោ។ អវិទ្ធស្សតិ អវិញ្ញា។ ឯវរូចោ ហិ តុល្លីភូតោបិ មុនិ នាម ន ហោតិ។

អដ វា មោឈយ្យមុនិ នាម ន ហោតិ, តុច្ឆកាវោ ច បន អញ្ញាណំ ច ហោតីតិ
អត្ថោ។ យោ ច តុលំវ បគ្គយ្ហាតិ យថា ហិ តុលំ គហេត្វា បិតោ អតិរេកំ ច
ហោតិ, ហរតិ, ឡនំ ច ហោតិ, បក្ខិបតិ; ឯវមេវ សោ អតិរេកំ ហរន្តោ វិយ
ចាបំ ហរតិ បរិវេន្តតិ, ឡនកេ បក្ខិបន្តោ វិយ កុសលំ បរិបូរេតិ។ ឯវញ្ច បន
ករោន្តោ សីលសមាធិបញ្ញាវិមុត្តិវិមុត្តិញ្ញាណាទស្សនសម្ពាទំ វំ ឧត្តមមេវ
អាទាយ ចាចានិ អកុសលកម្មានិ បរិវេន្តតិ ស មុនិ នាមាតិ អត្ថោ។ តេន សោ
មុនីតិ កស្មា បន សោ មុនីតិ ចេ? យំ ហេជ្ជា វុត្តការណំ, តេន សោ មុនីតិ
អត្ថោ។ យោ មុនាតិ ឧភោ លោកេតិ យោ បុគ្គលោ ឥមស្មី ខន្ធាធិលោកេ តុលំ
អាហេបេត្វា មិនន្តោ វិយ “ឥមេ អជ្ឈត្តិកា ខន្ធា, ឥមេ ពាហិរា” តិ អាទិនា នយេន
ឥមេ ឧភោ អត្ថ មុនាតិ។ មុនិ តេន បវុច្ឆតីតិ តេន បន ការណោន “មុនី” តិ
វុច្ឆតិយេវាតិ អត្ថោ។

អសតញ្ចាតិ គាថាយ អយំ សង្ខេបត្ថោ - យាយំ

អកុសលកុសលប្បភេទោ, អសតញ្ច សតញ្ច ធម្មោ, តំ “អជ្ឈត្តំ ពហិទ្ធា” តិ
ឥមស្មី សព្វលោកេ បរិចយញ្ញាណោន អសតញ្ច សតញ្ច ញត្វា ធម្មំ។ តស្ស
ញាតត្តា ឯវ, រាគាធិភេទតោ សត្តវិធំ សង្កំ តណ្ហាធិដ្ឋិភេទតោ ធុវិធំ ជាលញ្ច
អតិច្ច អតិក្កមិត្វា បិតោ, សោ តេន មោនសម្ពាទតេន បរិចយញ្ញាណោន
សមន្នាគតត្តា មុនិ។ ទេវមនុស្សេហិ បូជិតោតិ ឥទំ បនស្ស ធុតិវចនំ។ សោ ហិ
ខីណាសវមុនិត្តា ទេវមនុស្សនំ បូជារហោ ហោតិ, តស្មា ឯវ វុត្តោតិ។

សល្លង្គិ មូលបទំ។ សត្ត សល្លាដីតិ គណនបរិច្ឆេទោ។ រាគសល្លង្គិ រញ្ញនដ្ឋេន
រាគោ ច បីឡាជនកតាយ អន្តោតុទនតាយ ធុន្ទិហរណតាយ សល្លញ្ញាតិ
រាគសល្លំ។ ទោសសល្លាដីសុបិ ឯសេវ នយោ។ អព្ពន្ធសល្លាតិ មូលបទំ។
អព្ពហិតសល្លាតិ នីហជសល្លោ។ ឧទ្ទុតសល្លាតិ ឧទ្ទំ ហជសល្លោ

ឧទ្ទិសសល្លោ។ សមុទ្ទតសល្លោតិ ឧបសគ្គវសេន វុត្តោ។ ឧប្បាជិតសល្លោតិ
លុញ្ចិតសល្លោ។ សមុប្បាជិតសល្លោតិ ឧបសគ្គវសេនេវ។

សក្កច្ចការីតិ ធានាទីនំ កុសលធម្មានំ ភាវនាយ បុគ្គលស្ស វា
ធម្មេយ្យធម្មស្ស វា សក្កច្ចករណវសេន សក្កច្ចការី។ សតតភាវករណេន
សាតច្ចការី។ អដ្ឋិតករណេន អដ្ឋិតការី។ យថា នាម កកណ្តាកោ ថោកំ
គន្ធា ថោកំ តិដ្ឋតិ, ន និរន្តរំ គច្ឆតិ; ឯវមេវ យោ បុគ្គលោ ឯកទិវសំ ធានំ ទត្វា
បូជំ វា កត្វា ធម្មំ វា សុត្វា សមណធម្មំ វា កត្វា បុន ចិវស្សំ ករោតិ, តំ ន និរន្តរំ
បវុត្តតិ។ សោ “អសាតច្ចការី, អនដ្ឋិតការី” តិ វុច្ឆតិ។ អយំ ឯវំ ន ករោតីតិ
អដ្ឋិតការី។ អនោលីនវុត្តិកោតិ និរន្តរករណសម្ពាស្ស វិជ្ជារស្ស ភាវេន ន
លីនវុត្តិកោតិ អនោលីនវុត្តិកោ។ អនិក្ខិត្តច្ឆន្ទោតិ កុសលករណោ
វីរិយច្ឆន្ទស្ស អនិក្ខិត្តភាវេន អនិក្ខិត្តច្ឆន្ទោ។ អនិក្ខិត្តបុរោតិ វីរិយបុរស្ស
អនោរោបនេន អនិក្ខិត្តបុរោ, អនោសក្កិតមានសោតិ អត្ថោ។ យោ តត្ថ ធន្ទោ
ច វាយាមោ ចាតិ យោ តេសុ កុសលធម្មេសុ កត្តកម្មតាធម្មច្ឆន្ទោ ច
បយត្តសម្ពាតោ វាយាមោ ច។ ឧស្សហនវសេន ឧស្សហោ ច។
អធិមត្តស្សហនវសេន ឧស្សាឡិ ច។ វាយាមោ ចេសោ ចារំ គមនជ្ជេន។
ឧស្សហោ ចេសោ បុព្ពង្គមនជ្ជេន។ ឧស្សាឡិ ចេសោ អធិមត្តជ្ជេន។ អប្បដិវាទិ
ចាតិ អនិវត្តនា ច។ សតិ ច សម្មជញ្ញន្តិ សរតីតិ សតិ។ សម្មជាតាតីតិ
សម្មជញ្ញំ, សមន្តតោ បកាវហិ ជាតាតីតិ អត្ថោ។ សាត្តកសម្មជញ្ញំ
សប្បាយសម្មជញ្ញំ គោចរសម្មជញ្ញំ អសម្មាហសម្មជញ្ញន្តិ ឥមស្ស
សម្មជាតស្ស វសេន ភេនោ វេទិតព្ពោ។ អាតប្បន្តិ កិលេសតាបនវីរិយំ។
បធានន្តិ ឧត្តមវីរិយំ។ អធិដ្ឋានន្តិ កុសលករណោ បតិដ្ឋាការោ។ អនុយោគោតិ
អនុយុញ្ជនំ។ អប្បមាទោតិ នប្បមជ្ឈនំ, សតិយា អវិប្បវាសោ។

ឥមំ លោកំ ឆាសីសតីតិ មូលបទំ។ សកត្តការវន្តិ អត្តនោ អត្តការំ។
បរត្តការវន្តិ បរលោកេ អត្តការំ។ សករូបវេទនាធម្មោ អត្តនោ បញ្ចក្ខន្ធន្តេ,
បររូបវេទនាធម្មោ ច បរលោកេ បញ្ចក្ខន្ធន្តេ។ កាមធាតុន្តិ កាមភវំ។ រូបធាតុន្តិ
រូបភវំ។ អរូបធាតុន្តិ អរូបភវំ។ បុន រូបារូបវសេន ទុកំ ធម្មស្សតុំ កាមធាតុ
រូបធាតុំ ឯកំ កត្វា, អរូបធាតុំ ឯកំ កត្វា វុត្តំ។ ភតី វាតិ បតិជ្ជានវសេន
បញ្ចភតិ វុត្តា។ ឧបបត្តី វាតិ និព្ពត្តិវសេន ចតុយោនិ វុត្តា។ បដិសន្ធិ វាតិ តិណ្ហំ
ភវានំ យជនវសេន បដិសន្ធិ វុត្តា។ ភវំ វាតិ កម្មភវវសេន។ សំសារំ វាតិ ឧប្បាទិនំ
អញ្ញោច្ឆិន្ធុវសេន។ វដ្តំ វាតិ តេភូមកវដ្តំ ឆាសីសតីតិ។

សទ្ធម្មប្បដ្ឋោតិកាយ មហានិទ្ទេសជ្ជកថាយ

គុហជ្ជកសុត្តនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣. ទុដ្ឋជ្ជកសុត្តនិទ្ទេសវណ្ណានា

១៥. ទុដ្ឋជ្ជកេ បឋមតាថាយំ តាវ តត្ថ វេទន្តិតិ ភគវន្តំ ភិក្ខុសង្ឃញ្ញោ
ឧបវេទន្តិ។ ទុដ្ឋមនាថិ ឯកេ, អថោថិ វេ សច្ចមនាតិ ឯកច្ចេ ទុដ្ឋចិត្តា, ឯកច្ចេ
តថសញ្ញានោថិ ហុត្វា តិត្តិយា តុដ្ឋចិត្តា, យេ តេសំ សុត្វា សទ្ធមនាតិ, តេ
សច្ចមនាតិ អធិប្បាយោ។ វាទញ្ញោ ជាតន្តិ ឯតំ អក្កោសវាទំ ឧប្បន្នំ។ មុនិ នោ
ឧបេតីតិ អការកតាយ ច អកុប្បនតាយ ច ពុទ្ធមុនិ ន ឧបេតិ។ តស្មា មុនិ នត្តិ
ឱលោ កុហិញ្ញោតិ តេន ការណេន អយំ មុនិ, វាតាទិឱលេហិ នត្តិ ឱលោ
កុហិញ្ញោតិ វេទិតញ្ញោ។

ទុដ្ឋមនាតិ ឧប្បន្នេហិ នោសេហិ ទូសិតចិត្តា។ វិរុទ្ធមនាតិ តេហិ
កិលេសេហិ កុសលស្ស ធ្វារំ អទត្វា អារិកចិត្តា។ បដិវិរុទ្ធមនាតិ

ឧបសគ្គវសេន បទំ វឌ្ឍិតំ។ អាហតមនាតិ បដិយេន អាហតំ ចិត្តំ ឯតេសន្តិ
អាហតមនា។ បច្ចាហតមនាតិ ឧបសគ្គវសេនេវ។ អាហាតិតមនាតិ
វិហាសាវសេន អាហាតិតំ មនំ ឯតេសន្តិ អាហាតិតមនា។ បច្ចាហាតិតមនាតិ
ឧបសគ្គវសេនេវ។ អថ វា “កោធនវសេន ទុដ្ឋមនា, ឧបនាហវសេន បទុដ្ឋមនា,
មក្ខវសេន វិរុទ្ធមនា, បណ្ឌាសវសេន បដិវិរុទ្ធមនា, ទោសវសេន
អាហតបច្ចាហតមនា, ព្យាបាទវសេន អាហាតិតបច្ចាហាតិតមនា។ បច្ចយានំ
អលាកេន ទុដ្ឋមនា បទុដ្ឋមនា, អយសេន វិរុទ្ធមនា បដិវិរុទ្ធមនា, គរហេន
អាហតបច្ចាហតមនា, ទុក្ខវេទនាសមន្តីការេន
អាហាតិតបច្ចាហាតិតមនា”តិ ឯវមាទិនា នយេន ឯកេ វណ្ណាយន្តិ។ ឧបវន្តិតិ
គរហំ ឧប្បនេន្តិ។ អក្ខតេនាតិ អសវិជ្ជមាណេន។

សទ្ធិបាណ្ឌតិ បសាទវសេន សទ្ធិ ឧប្បនេន្តិ។ ឌុកប្បេន្តាតិ គុណាវសេន
ឌុតវិត្វា អវកប្បយន្តិ។ អធិមុច្ឆន្តាតិ សម្បសាទនវសេន សន្និដ្ឋានំ កត្វា តេសំ
កថំ អធិវាសេន្តិ។ សច្ចមនាតិ តច្ចមនា។ សច្ចសញ្ញានោតិ តច្ចសញ្ញានោ។
តថមនាតិ អវិបរីតមនា។ ភូតមនាតិ ភូតត្ថមនា។ យាថាវមនាតិ និច្ចលមនា។
អវិបរីតមនាតិ និច្ចយមនា។ តត្ថ “សច្ចមនា សច្ចសញ្ញានោ”តិ សច្ចវាទិគុណំ,
“តថមនា តថសញ្ញានោ”តិ សច្ចសទ្ធាគុណំ, “ភូតមនា ភូតសញ្ញានោ”តិ
បិតគុណំ, “យាថាវមនា យាថាវសញ្ញានោ”តិ បច្ចយិកគុណំ, “អវិបរីតមនា
អវិបរីតសញ្ញានោ”តិ អវិសំវាទគុណំ កថិតន្តិ ញាតត្ថំ។

បរតោយោសោតិ អញ្ញោសំ សន្តិកា ឧប្បន្នសន្នោ។ អក្កោសោតិ
ជាតិអាទីសុ ទសសុ អក្កោសេសុ អញ្ញាតរោ។ យោ វាទំ ឧបេតីតិ យោ បុគ្គលោ
ឧបវាទំ ឧបគច្ឆតិ។ ការកោ វាតិ កតទោសោ វា។ ការកតាយាតិ ទោសស្ស

កតកាលេន វុច្ឆមាណោតិ កងិយមាណោ។ ឧបវទិយមាណោតិ នោសំ
ឧបវជ្ជមាណោ។ កុប្បតីតិ កោបំ ករោតិ។

ទីលជាតតាបិ នត្ថិតិ ចិត្តពន្ធកាវចិត្តកចវរការវសម្ពាតំ បដិយទិលំ ជាតំ
អស្សតិ ទីលជាតោ, តស្ស ភាវោ ទីលជាតតា, តាបិ នត្ថិ ន សន្តិ។ បញ្ចបិ
ចេតោទិលាតិ កាមេ អរីតរាគោ, កាយេ អរីតរាគោ, រូបេ អរីតរាគោ,
យាវទត្ថំ ឧទរាវទេហកំ ភុញ្ញាត្វា សេយ្យសុខំ បស្សសុខំ មិទ្ធសុខំ អនុយុត្តោ
វិហារតិ, អញ្ញាតវំ នេវនិកាយំ បណិធាយ ព្រហ្មចរិយំ ចរតិ “ឥមិនាហំ សីលេន
វា វតេន វា តបេន វា ព្រហ្មចរិយេន វា ទេវោ វា ភវិស្សមិ, នេវញ្ញាតរោ វា”តិ (ម.
និ. ១.១៨៦) ឯវរុចា បញ្ចបិ ចិត្តស្ស ពន្ធកាវកចវរការវសម្ពាតា ចេតោទិលា
នត្ថិ។

១៦. ឥមញ្ច កាចំ វត្វា ភគវា អាណន្ទត្ថេវ បុច្ឆិ - “ឯវំ ខុសេត្វា វម្កេត្វា
វុច្ឆមាណាភិក្ខុ, អាណន្ទ, កី វទន្តី”តិ, “ន កិញ្ចិ ភគវា”តិ។ “ន, អាណន្ទ, ‘អហំ
សីលវា’តិ សព្ពត្ថ តុណ្ហិ ភវិតព្វំ។ លោកេ ហិ នាភាសមាណំ ជាទន្តិ, មិស្សំ
ពាលេហិ បណ្ឌិត”ន្តិ (សំ. និ. ២.២៤១) វត្វា “ភិក្ខុ, អាណន្ទ, តេ មនុស្សេ ឯវំ
បដិចោទេន្ទ”តិ ធម្មទេសនត្ថាយ “អភូតវាទី និរយំ ឧបេតី”តិ (ធម. ប. ៣០៦; ឧទា.
៣៨; ឥតិវុ. ៤៨; សុ. និ. ៦៦៦) ឥមំ កាចំ អភាសិ។ ចេរោ តំ ឧគ្គហេត្វា ភិក្ខុ អាហា
- “មនុស្សា តុម្កេហិ ឥមាយ កាថាយ បដិចោទេតព្ពា”តិ។ ភិក្ខុ តថា អកំសុ។
បណ្ឌិតមនុស្សា តុណ្ហិ អហេសុំ។ រាជាបិ រាជបុរិសេ សព្ពត្ថ បេសេត្វា យេសំ
ធុត្តានំ លញ្ញំ ទត្វា តិត្ថិយា តំ មារាបេសុំ, តេ គហេត្វា និគ្គយ្ហ តំ បវត្ថី ញាត្វា
តិត្ថិយេ បរិភាសិ។ មនុស្សបិ តិត្ថិយេ ទិស្វា លេខុនា ហានន្តិ, បំសុនា ឱកិវន្តិ
“ភគវតោ អយសំ ឧប្បាទេសុ”ន្តិ។ អាណន្ទត្ថេវ តំ ទិស្វា ភគវតោ អាហេចេសិ,
ភគវា ថេរស្ស ឥមំ កាថមភាសិ “សកញ្ញិ ទិដ្ឋី...បេ.... វទេយ្យា”តិ។

តស៊ូ អត្តោ - យាយ ទិដ្ឋិ តិវត្ថិយជនស្ស “សុន្ទរី មារត្វា សមណានំ
សក្យបុត្តិយានំ អវល្លោ បកាសេត្វា ឯតេនុចាយេនលទ្ធិំ សក្ការំ
សាទិយិស្សមា” តិ សោ តំ ទិដ្ឋិ កងំ អតិក្កមេយ្យ? អថ ខោ សោ អយសោ
តមេវ តិវត្ថិយជនំ បច្ឆាគតោ តំ ទិដ្ឋិ អច្ឆេតុំ អសក្កោន្តំ។ យោ វា
សស្សតាទិវាទី, សោបិ សកំ ទិដ្ឋិ កងមច្ចយេយ្យ, តេន ទិដ្ឋិធន្ទេន អនុនីតោ
តាយ ច ទិដ្ឋិរុចិយា និវិដ្ឋោ, អបិ ច ខោ បន សយំ សមត្ថានិ បកុត្តមាសោ
អត្តនាវ បរិបុណ្ណានិ តានិ ទិដ្ឋិគតានិ ករោន្តោ យថា ជានេយ្យ, តថេវ
វនេយ្យាតិ។

អវល្លោ បកាសយិត្វាតិ អគុណំ ចាកជំ កត្វា។ សក្ការន្តិ ចតុន្តិ បច្ចយានំ
សក្កច្ចករណំ។ សម្មានន្តិ ចិត្តេន ពហុមាណនំ។ បច្ឆាហរិស្សមាតិ ឯតំ លាភាទី
និព្ពេត្តស្សម។ ឯវំទិដ្ឋិកាតិ ឯវំលទ្ធិកា។ យថា តំ “លាភាទី និព្ពេត្តស្សមា” តិ
ឯវំ អយំ លទ្ធិ តេសំ អត្ថិ, តថា “អត្ថិ មេ វុត្តប្បកាហេ ធម្មោ” តិ ឯតេសំ មតិ
ថេវ វុច្ចតិ ច, ឯវំសភាវមេវ វា តេសំ ចិត្តំ “អត្ថិ មេ ចិត្ត” តិ។ តទា តេសំ ទិដ្ឋិ វា,
ទិដ្ឋិយា សហ មន្តិ វា, ទិដ្ឋិមន្តិហិ សទ្ធិ វុចិ វា, ទិដ្ឋិមន្តិវុចិហិ សទ្ធិ លទ្ធិ វា,
ទិដ្ឋិមន្តិវុចិលទ្ធិហិ សទ្ធិ អដ្ឋាសយោ វា, ទិដ្ឋិមន្តិវុចិលទ្ធិអដ្ឋាសយេហិ សទ្ធិ
អធិប្បាយោ វា ហោតីតិ ទស្សន្តោ “ឯវំទិដ្ឋិកា... បេ... ឯវំអធិប្បាយា” តិ អាហា។
សកំ ទិដ្ឋិន្តិ អត្តនោ ទស្សនំ។ សកំ មន្តិន្តិ អត្តនោ សហនំ។ សកំ វុចិន្តិ អត្តនោ
វុចី។ សកំ លទ្ធិន្តិ អត្តនោ លទ្ធិ។ សកំ អដ្ឋាសយន្តិ អត្តនោ អដ្ឋាសយំ។ សកំ
អធិប្បាយន្តិ អត្តនោ ការំ។ អតិក្កមិត្តន្តិ សមតិក្កមិត្តុំ។ អថ ខោ ស្សេវ
អយសោតិ សោ ឯវំ អយសោ ឯកំសេន។ តេ បច្ឆាគតោតិ តេសំ
បតិអាគតោ។ តេតិ សាមិអត្ត ឧបយោគវចនំ។

អថ វាតិ អត្តន្តរទស្សនំ។ សស្សតោតិ និទ្ទា ធុរោ។ លោកោតិ អត្តភារោ។
ឥនមេវ សច្ចំ, មោយមញ្ញត្តិ ឥទំ វេ តច្ចំ តថំ, អញ្ញំ តុច្ចំ។ សមត្តាតិ សម្បុណ្ណា។
សមាទិន្នាតិ សម្មា អាទិន្នា។ គហិតាតិ ឧបគន្ធា គហិតា។

បរាមជ្ជាតិ សញ្ញាការេន បរាមសិទ្ធា គហិតា។ អភិនិវដ្ឋាតិ វិសេសេន
លទ្ធិប្បតិដ្ឋា។ អសស្សតោតិ វុត្តវិបរិយាយេន វេទិតញ្ចោ។

អន្តវាតិ សអន្តោ។ អនន្តវាតិ វុទ្ធិអនន្តវា។ តំ ជីវន្តិ សោ ជីវោ,
លិដ្ឋវិបល្លាសោ កតោ។ ជីវោតិ ច អត្តាយេវ។ តថាគតោតិ សត្តោ, “អរហ”ន្តិ
ឯកេ។ បរំ មរណាតិ មរណតោ ឧទ្ធចំ, បរលោកេតិ អត្តោ។ ន ហោតិ
តថាគតោ បរំ មរណាតិ មរណតោ ឧទ្ធចំ ន ហោតិ។ ហោតិ ច ន ច ហោតិ
តថាគតោ បរំ មរណាតិ មរណតោ ឧទ្ធចំ ហោតិ ច ន ហោតិ ច។ នេវ ហោតិ ន
ន ហោតិ តថាគតោ បរំ មរណាតិ ឧច្ឆេទវិសេន នេវ ហោតិ, តក្កិកវិសេន ន
ន ហោតិ។

សកាយ ទិដ្ឋិយាតិអាទយោ ករណាវចនំ។ អល្លិទោតិ ឯកីភូតោ។

សយំ សមត្តំ ករោតីតិ អត្តនា ឧនការំ មោចេត្វា សម្មា អត្តំ សមត្តំ
ករោតិ។ បរិបុណ្ណត្តិ អតិរេកនោសំ មោចេត្វា សម្បុណ្ណំ។ អនោមត្តិ ហ៊ាននោសំ
មោចេត្វា អលាមកំ។ អត្តន្តិ អាទី។ សេដ្ឋន្តិ បធានំ និទ្ទាសំ។ វិសេសន្តិ ជេដ្ឋកំ។
ចាមោក្ខន្តិ អធិកំ។ ឧត្តមន្តិ វិសេសំ ន ហោជ្ជិមំ។ បរំ ករោតីតិ អតិរេកេន
ឧត្តមំ ករោតិ។ អថ វា “អាសយនោសមោចនេន អត្តំ,
សំកិលេសនោសមោចនេន សេដ្ឋំ, ឧបក្កិលេសនោសមោចនេន វិសេសំ,
បមត្តនោសមោចនេន ចាមោក្ខំ, មជ្ឈិមនោសមោចនេន ឧត្តមំ,
ឧត្តមមជ្ឈិមនោសមោចនេន បរំ ករោតី”តិ ឯវមេកេ វុណ្ណាយន្តិ។ អយំ សត្តា

សព្វញ្ញតិ អយំ អម្ពកំ សត្តា សព្វជាធននវសេន សព្វញ្ញ។ អយំ ធម្មា
ស្វាគ្គាតោតិ អយំ អម្ពកំ ធម្មា សុដ្ឋ អក្ខាតោ។ អយំ គណោ សុប្បដិបន្នោតិ
អយំ អម្ពកំ គណោ សុដ្ឋ បដិបន្នោ។ អយំ ទិដ្ឋិភទ្ធិកាតិ អយំ អម្ពកំ លទ្ធិ
សុន្តរា។ អយំ បដិបទា សុបញ្ញត្តាតិ អយំ អម្ពកំ បុព្វភាគា អត្តន្ត
ចាទិបដិបទា សុដ្ឋ បញ្ញត្តា។ អយំ មគ្គោ និយ្យានិកោតិ អយំ អម្ពកំ
និយ្យាមោក្ខន្តិកោ មគ្គោ និយ្យានិកោតិ សយំ សមត្ថំ ករោតិ។

កថេយ្យ “សស្សតោ លោកោ”តិ។ ភណេយ្យ “ឥន្ទមេវ សង្ខំ
មោយមញ្ញ”ន្តិ។ ទីបេយ្យ “អន្តវា លោកោ”តិ។ វោហារេយ្យ នាធាវិជេន
គណ្ណារេយ្យ “ហោតិ ច ន ច ហោតិ”តិ។

១៧. អថ វាជា សត្តាបាច្ឆយេន តំ កុណាបំ ធម្មាបេត្វា សាយន្តសមយំ
វិហារំ គន្ធា ភកវន្តំ អភិវាទេត្វា អាហា - “ននុ, ភន្ត, ល្បិទិសេ អយសេ ឧប្បន្នេ
មយ្ហម្បិ អាហេចតត្ថំ សិយា”តិ? ឯវំ វុត្តេ ភកវា “ន, មហារាជ, អហំ សីលវា
គុណសម្បជ្ជោ”តិ បរេសំ អាហេចតត្ថំ អវិយានំ បជ្ជិប”ន្តិ វត្វា តស្សា
អជ្ជប្បត្តិយា “យោ អត្តនោ សីលវតានីតិ អវសេសតាថាយោ អភាសិ។

តត្ថ សីលវតានីតិ ចាតិមោក្ខាជីនិ សីលានិ, អារញ្ញិកាជីនិ ធុតង្គវតានិ ច។
អនានុបុជ្ជោតិ អបុច្ឆិតោ។ ចាវាតិ វទតិ។ អនិយធម្មំ កុសលា តមាហុ, យោ
អាតុមានំ សយមេវ ចាវាតិ យោ ឯវំ អត្តានំ សយមេវ វទតិ, តស្ស តំ វាទំ
“អនិយធម្មា ឯសោ”តិ កុសលា ឯវំ កថេន្តិ។

អត្ថិ សីលញ្ចេវ វតញ្ចាតិ សីលនដ្ឋេន សីលញ្ចេវ អត្ថិ, សមាទានដ្ឋេន វតញ្ចា
អត្ថិ, វតំ ន សីលន្តិ វុត្តត្ថេន វតំ អត្ថិ, តំ ន សីលំ។ កតមន្តិ
កថេតុកម្យតាបុច្ឆា។ ឥធនិក្ខុ សីលវាតិអាទយោ វុត្តនយា ឯវ។ សំវរដ្ឋេនាតិ

សំរេងរណ្តំ រឿងក្នុងមន្ទីរ បិទបាណ្ឌវ រណ្តំ សមាទានរណ្តំ តំ តំ សិក្ខាបទំ
សម្មា អាទានរណ្តំ អាវុធិកក្កដ្ឋន្តិ អវុធិកក្កដ្ឋន្តិ អាវុធិកក្កដ្ឋន្តិ អាវុធិកក្កដ្ឋន្តិ
តស្ស អង្គំ អាវុធិកក្កដ្ឋន្តិ បិណ្ឌាចារិកក្កដ្ឋន្តិ ភិក្ខុសម្ពាទានំ បរអាមិសបិណ្ឌានំ
ចាតោ បិណ្ឌាចារិកក្កដ្ឋន្តិ, បរេហិ ធិន្ទានំ បិណ្ឌានំ បត្តេ និបតនន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ តំ
បិណ្ឌាចារិក ឧប្បាទិ តំ តំ កុលំ ឧបសង្កមន្តោ គវេសតីតិ បិណ្ឌាចារិកក្កដ្ឋន្តិ,
បិណ្ឌាយ វា បតិភុំ វតមេតស្សាទិ បិណ្ឌាចារិក។ បតិភុំ ចរិភុំ។ បិណ្ឌាចារិក ឯវ
បិណ្ឌាចារិកក្កដ្ឋន្តិ, តស្ស អង្គំ បិណ្ឌាចារិកក្កដ្ឋន្តិ។ អង្គន្តិ ការណំ វុច្ចតិ។ តស្ស យេន
សមាទាននេ សោ បិណ្ឌាចារិកក្កដ្ឋន្តិ ហោតិ, តស្សេតំ អធិវចនន្តិ វេទិតព្វំ។
ឯតេនេវ នយេន វេទិតាសុសានសង្ការក្កដ្ឋន្តិ យត្ថ កត្តចិ បំសូនំ ឧបរិ បិតត្តា
អត្តក្កតរណ្តំ តេសុ បំសុក្ខលមិវាតិ បំសុក្ខលំ។ អថ វា បំសុរិយ កុច្ឆិតការំ
ឧលតីតិ បំសុក្ខលំ, កុច្ឆិតការំ កុច្ឆិតតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឯវ លទ្ធិនិព្វចនស្ស
បំសុក្ខលស្ស ធារណំ បំសុក្ខលំ, បំសុក្ខលំ សីលមស្សាទិ បំសុក្ខលិកោ,
បំសុក្ខលិកស្ស អង្គំ បំសុក្ខលិកក្កដ្ឋន្តិ។ សង្ឃាធិឧត្តរាសង្ការសក្កសម្ពាទានំ
តិច្ឆិវំ សីលមស្សាទិ តេច្ឆិវិកោ, តេច្ឆិវិកស្ស អង្គំ តេច្ឆិវិកក្កដ្ឋន្តិ។

សបទានចារិកក្កដ្ឋន្តិ ទានំ វុច្ចតិ អវុធិកក្កដ្ឋន្តិ, អបេតំ ទានតោ អបទានំ,
អនវុធិកក្កដ្ឋន្តិ អត្តោ។ សហ អបទាននេ សបទានំ, អវុធិកក្កដ្ឋន្តិ វិហិតំ,
អនុយរន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ សបទានំ ចរិភុំ ឥទមស្ស សីលន្តិ សបទានចារិក,
សបទានចារិកយេវ សបទានចារិកក្កដ្ឋន្តិ, តស្ស អង្គំ សបទានចារិកក្កដ្ឋន្តិ។

ខលុបច្ឆាភត្តិកក្កដ្ឋន្តិ ខលុតិ បដិសេធនត្ថេ និចាតោ។ បវរិតេន សតា បច្ឆាលទ្ធិ
ភត្តំ បច្ឆាភត្តំ នាម, តស្ស បច្ឆាភត្តស្ស ភោជនំ បច្ឆាភត្តភោជនំ, តស្ស
បច្ឆាភត្តភោជនេ បច្ឆាភត្តសញ្ញំ កត្វា បច្ឆាភត្តំ សីលមស្សាទិ បច្ឆាភត្តិកោ,
ន បច្ឆាភត្តិកោ ខលុបច្ឆាភត្តិកោ, សមាទានវសេន
បដិភិក្ខុតាតិវត្ថុភោជនស្សេតំ នាម, តស្ស អង្គំ ខលុបច្ឆាភត្តិកក្កដ្ឋន្តិ។ នេសន្តិកក្កដ្ឋន្តិ

សយនំ បដិក្ខិបត្វា និសង្ខាយ វិហរិតុំ សីលមស្សាតិ នេសង្ខិកោ, តស្ស អង្គំ
នេសង្ខិកង្គំ។ យថាសន្តតិកង្កន្តិ យទេវ សន្តតំ យថាសន្តតំ, “ឥទំ តុយ្ហំ
ចាបុណាតី”តិ វរំ បឋមំ ឧទ្ទិដ្ឋសេនាសនស្សេតំ អធិវចនំ។ តស្មី យថាសន្តតេ
វិហរិតុំ សីលមស្សាតិ យថាសន្តតិកោ, តស្ស អង្គំ យថាសន្តតិកង្កំ។ សព្ពានេវ
បនេតានិ តេន តេន សមាទានេន ធុតកិលេសត្តា ធុតស្ស ភិក្ខុនោ អង្គានិ,
កិលេសធុននតោ វា ធុតន្តិលទ្ធកោហារំ ញាណំ អង្គំ ឯតេសន្តិ ធុតង្គានិ។ អថ
វា ធុតានិ ច តានិ បដិបក្ខានំ ធុននតោ អង្គានិ ច បដិបត្តិយាតិបិ ធុតង្គានិ។ វរំ
តាវេត្ត អត្ថតោ វិញ្ញាតញ្ញាវិនិច្ឆយោ។ សព្ពានេវ ចេតានិ
សមាទានចេតនាលក្ខណានិ។ វុត្តម្មិ ចេតំ -

“យោ សមាទិយតិ, សោ បុគ្គលោ។ យេន សមាទិយតិ, ចិត្តចេតសិកា
ឯតេ ធម្មា។ យា សមាទានចេតនា, តំ ធុតង្គំ។ យំ បដិក្ខិបតិ, តំ វុត្ត”ន្តិ
(វិសុទ្ធិ. ១.២៣)។

សព្ពានេវ ច លោកុប្បវិទ្ធិសនរសានិ, និល្លោកុប្បការបច្ចបដ្ឋានានិ,
អប្បិច្ឆតាទិអរិយធម្មបទដ្ឋានានិ។ វរំមេត្ត លក្ខណានិហិ វិនិច្ឆយោ
វេទិតញ្ញោ។

វិរិយសមាទានម្បីតិ វិរិយគ្គហណម្បី។ កាមន្តិ ឯកំសត្ថេ និចាតោ។ តថា
ច ញ្ញាវុ ចាតិ ធូរិ ច ញ្ញាវុល្លិយោ ច។ អដ្ឋិ ចាតិ សព្ពា អដ្ឋិយោ ច។ អវសិស្សត្ថតិ
តិដ្ឋតុ។ ឧបសុស្សតុ មំសលោហិតន្តិ សព្ពំ មំសព្វា លោហិតញ្ញា សុក្ខតុ។
“តថា”តិ ឯកំ អង្គំ, “ញ្ញាវុ”តិ ឯកំ, “អដ្ឋិ”តិ ឯកំ, “ឧបសុស្សតុ មំសលោហិត”ន្តិ
ឯកំ អង្គំ។ យំ តន្តិ ឧបវិ វុត្តព្រូបទេន សម្ពុទ្ធា។ បុរិសថាមេនាតិ បុរិសស្ស
កាយិកេន ពលេន, ពលេនាតិ ញ្ញាណពលេន។ វិរិយេនាតិ
ចេតសិកញ្ញាណវិរិយតេជេន។ បរក្កមេនាតិ បរំ បរំ ហំនំ អក្កមនេន

ឧស្សាហប្បត្តិវិរយេន។ បត្តត្ថន្តិ យំ តំ ចាបុណ្ហតត្ថំ។ ន តំ អចាបុណ្ហតត្ថំ តំ
បត្តត្ថំ អប្បត្ថា។ វិរយស្ស សណ្ឋានំ ភវិស្សតីតិ វុត្តប្បការស្ស វិរយស្ស
សិលីលត្ថំ ឌីសីនំ ន ភវិស្សតិ។ “បដ្ឋាន”ន្តិបិ ចាថោ, អយមេវត្ថោ។ ចិត្តំ
បត្តណ្ហាតីតិ ចិត្តំ ឧស្សាហំ គណ្ហាបេតិ។ បទហតីតិ បតិដ្ឋាបេតិ។

នាសិស្សន្តិ ន ខាទិស្សមិ ន ភុញ្ញិស្សមិ។ ន បិវិស្សមីតិ យាគុចាណាទីនំ ន
បិវិស្សមិ។ វិហារតោ ន និក្ខមេតិ សេនាសនតោ ពហំ ន និក្ខមេយ្យំ។ នបិ
បស្សំ និចាតេស្សន្តិ បស្សំ មញ្ចោ វា បីថេ វា ភូមិយំ វា កជសន្តរកេ វា ចាតនំ
ឋបនំ ន កវិស្សមិ។ តណ្ហាសល្លេ អនូហតេតិ តណ្ហាសម្ព័ត្តេ កណ្ហោ អនុទ្ធើ,
អវិគតេតិ អត្ថោ។

ឥមំ បល្លង្គន្តិ សមន្តតោ អាគុជិតំ ឡុពាទ្វាសនំ។ ន ភិទ្ធិស្សមីតិ ន
វិជហិស្សមិ។ យាវ មេ ន អនុចាណាយាតិ ចត្វហិ ឧចាណាទេហិ គហលំ
អគ្គហេត្វា។ អាសវេហីតិ កាមាសវាទីហិ ចត្វហិ អាសវេហិ។ វិមុច្ចិស្សតីតិ
សមុច្ឆេទវិមុត្តិយា ន មុច្ចិស្សតិ។ ន តាវាហំ ឥមម្ហា អាសនា វុដ្ឋហិស្សមីតិ អាទី
កត្វា យាវ វុត្តមូលា និក្ខមិស្សមីតិ ឌីកាសវសេន វុត្តោ។ ឥមស្មិញ្ញាវ
បុព្វណ្ហាសមយំ អរិយធម្មំ អាហរិស្សមីតិ អាទី កត្វា យាវ តិម្ពេតិ កាលវសេន
វុត្តោ។ បុរិមេ វាយោឡន្ទេតិអាទយោ វយវសេន វុត្តោ។ តត្ថ អាសនា ន
វុដ្ឋហិស្សមីតិ និសិដ្ឋាសនា ន ឧដ្ឋហិស្សមិ។ អឡ្ហយោគាតិ និកុណ្ឌគេហា។
ចាសាធាតិ ធិបចាសាធា។ ហម្មិយាតិ មុណ្ឌាច្ឆននគេហា។ គុហាយាតិ
បំសុគុហាយ។ លេណាតិ មរិយាទនិទ្ធិច្ឆិទ្ធា បព្ពតលេណា។ កុដិយាតិ
ឡង្គិត្តាទិកុដិយា។ កូដាគារាតិ កណ្ហិកំ អាហេបេត្វា កតគេហតោ។ អដ្ឋាតិ
ទ្វារដ្ឋាលកា។ មាឡាតិ វុដ្ឋគេហា។ ឧទ្ធុណ្ហោ នាម ឯកោ បតិស្សយវិសេសោ។
“តិធននគេហា”តិបិ ឯកេ។ ឧបដ្ឋានសាលាតិ សន្និចាតសាលា ភោជនសាលា

វា។ មណ្ឌាចារ្យយោ ចាកជាយេវ។ អរិយធម្មន្តិ អនវដ្ឋធម្មំ, អរិយានំ វា
ពុទ្ធបច្ឆេកពុទ្ធពុទ្ធសាវកានំ ធម្មំ។ អាហារិស្សមីតិ មម ចិត្តសមីបំ
អានយិស្សមិ សីលេន។ សមាហរិស្សមីតិ វិសេសេន អានយិស្សមិ សមាធិនា។
អធិគច្ឆិស្សមីតិ បដិលាភវសេន គមិស្សមិ តទដ្ឋេន។ ជស្សយិស្សមីតិ
ជុសិស្សមិ មគ្គេន។ សច្ចិករិស្សមីតិ បច្ចក្ខំ ករិស្សមិ ជលេន។ អថ វា
សោតាបត្តិមគ្គេន អាហារិស្សមិ។ សកទាគាមិមគ្គេន សមាហរិស្សមិ,
អនាគាមិមគ្គេន អធិគច្ឆិស្សមិ, អរហត្តមគ្គេន ជស្សយិស្សមិ, បច្ចវេក្ខណេន
សច្ចិករិស្សមិ។ ធូសុបិ នយេសុ ជស្សយិស្សមីតិ នាមកាយេន និព្វានំ
ជុសិស្សមីតិ អត្ថោ។

អបុជ្ជោតិ មូលបទំ, តស្ស អបុច្ឆិតោតិ អត្ថោ។ អបុច្ឆិតោតិ អជាធាបិតោ។
អយាចិតោតិ អនាយាចិតោ។ អនជ្ឈេសិតោតិ អនាណាបិតោ, “ន ឥច្ឆិតោ” តិ
ឯកេ។ អបសាទិតោតិ ន បសាទាបិតោ។ ចាវទតីតិ កថយតិ។ អហមស្មីតិ
អហំ អស្មី ភវាមិ។ ជាតិយា វាតិ ខត្តិយព្រាហ្មណជាតិយា វា។ គោត្តេន វាតិ
គោតមាទិតោត្តេន វា។ កោលបុត្តិយេន វាតិ កុលបុត្តភាវេន វា។
វណ្ណាចោក្ខរតាយ វាតិ សរីរសុន្ទរតាយ វា។ ធនេន វាតិ ធនសម្មត្តិយា វា។
អជ្ឈេនេន វាតិ អជ្ឈាយករណេន វា។ កម្មាយតនេន វាតិ កម្មមេវ
កម្មាយតនំ, តេន កម្មាយតនេន, កសិគោរក្ខកម្មាទិនា វា។ សិប្បាយតនេន
វាតិ ធនុសិប្បាទិនា វា។ វិជ្ជាជ្ជានេន វាតិ អជ្ជារសិវិជ្ជាជ្ជានេន វា។ សុតេន វាតិ
ពហុស្សុតគុណេន វា។ បដិភានេន វាតិ
ការណាការណាបដិភានសម្ពាតញ្ញាណេន វា។ អញ្ញាតវញ្ញាតវេន វា វត្ថុនាតិ
ជាតិអាទីនំ ឯកេកេន វត្ថុនា វា។

ឧទ្ទា កុលាតិ ខត្តិយព្រាហ្មណកុលា, ឯតេន ជាតិគោត្តមហត្ថំ ធីបេតិ។
មហាកោតកុលាតិ គហបតិមហាសាលកុលា, ឯតេន អឌ្ឍមហត្ថំ ធីបេតិ។
ឧទ្ទារកោតកុលាតិ អវសេសវេស្សនិកុលា, ឯតេន បហូតជាត្របរជតាធី
ធីបេតិ។ ចណ្ណាលាបិ ហិ ឧទ្ទារកោតា ហោន្តិ។ ញាតោតិ ចាកដោ។
យស្សស្សីតិ បរិវាសម្បន្នោ។ សុត្តន្តិកោតិ សុត្តន្តេ និយុត្តោ។ វិនយធរោតិ
វិនយបិដកធរោ។ ធម្មកថិកោតិ អាភិធម្មិកោ។ អារម្មណ៍កោតិ អាធមោ
ធុតធុបុព្ពធុមបដិបត្តិធស្សនត្ថំ វុត្តោ។ បឋមស្ស ឈានស្ស លាភីតិ អាធមោ
រូចារូបអដ្ឋសមាបត្តិយោ ធស្សត្វា បដិវេធនស្សនវសេន វុត្តោ។ ចារ្យធនីតិ
មូលបទំ។ កថេតីតិ “បិដកាចរិយោស្មី” តិ កថយតិ។ ភណីតិ
“ធុតធុកោម្ហី” តិ ចាកដំ ករោតិ។ ធីបយតីតិ “រូបជ្ឈានំ លាភីម្ហី” តិ
បរិធិបយតិ។ វេហារីតិ “អរូបជ្ឈានំ លាភីម្ហី” តិ វាក្យភេទំ ករោតិ។

ខន្ធកុសលាតិ បញ្ចសុ ខន្ធសុ សលក្ខណសាមញ្ញលក្ខណេសុ ធរោ,
ញាតតិរណាបហានវសេន កុសលាតិ អត្តោ។
ធាតុអាយតនបដិច្ចសមុប្បាទាធីសុបិ ឯសេវ នយោ។ និព្វានកុសលាតិ និព្វានេ
ធរោ។ អនិយានន្តិ ន អរិយានំ។ ឯសោ ធម្មោតិ ឯសោ សភាវោ។ ពាលានន្តិ
អបណ្ឌិតានំ។ អសប្បវិសានន្តិ ន សោភនបុរិសានំ។ អត្តាតិ អត្តានំ។

១៨. សន្តោតិ រាគាទិកិលេសូបសមេន សន្តោ។ តថា អភិធិព្ពតត្តោ។
ឥតិ'ហន្តិ សីលេសុ អកត្តមាធាតិ “អហាមស្មី សីលសម្បន្នោ” តិ អាទិនា
នយេន ឥតិ សីលេសុ អកត្តមាធា, សីលនិមិត្តំ អត្ថបនាយិកំ វាចំ
អភាសមាធាតិ វុត្តំ ហោតិ។ តមរិយធម្មំ កុសលាវនន្តិ តស្ស តំ អកត្តនំ
“អរិយធម្មោ ឯសោ” តិ ពុទ្ធាធមោ ខន្ធធិកុសលា វនន្តិ។ យស្សស្សនា នត្តិ
កុហិញ្ចិ លោកេតិ យស្ស ខីណាសវស្ស រាគាធមោ សត្តស្សនា កុហិញ្ចិ

លោកេនត្ថិ។ តស្ស តំ អកត្ថំ “អរិយធម្មោ ឯសោ”តិ ឯវំ កុសលាវទន្តីតិ
សម្ពុទ្ធោ។

សន្តោតិ មូលបទំ។ រាគស្ស សមិតត្តាតិ រញ្ញនលក្ខណស្ស រាគស្ស
សមិតកាវេន។ ទោសាធីសុបិ ឯសេវ នយោ។ វិជ្ជាតត្តាតិ សព្ពបរិធយាហានំ
ឈាបិតត្តា។ និព្ពតត្តាតិ សព្ពសន្តាចានំ និព្ពាបិតកាវេន។ វិគតត្តាតិ
សព្ពាកុសលាភិសង្ខារានំ វិគតកាវេន ទូរកាវេន។ បដិបស្សទូត្តាតិ
សព្ពាការេន អភព្ពប្បត្តិកកាវេន។ សត្តន្ធិ ធម្មានំ ភិទ្ធព្ពា ភិក្ខុតិ ឧបរិ វត្តញ្ញានំ
សត្តធម្មានំ ភិទ្ធិត្វា បិតកាវេន ភិក្ខុ។

សក្កាយទិដ្ឋិវិចិត្តិច្ឆាសីលព្ពតបរាមាសោតិ ឥមេ តយោ កិលេសា
សោតាបត្តិមគ្គនភិទ្ធា, រាគោ ទោសោតិ ឥមេ ទ្វេ កិលេសា ឌីឡាវិកា
សកធាតាមិមគ្គនភិទ្ធា, តេ ឯវំ អណុសហគតា អនាតាមិមគ្គនភិទ្ធា,
មោហោ មាណាតិ ឥមេ ទ្វេ កិលេសា អរហត្តមគ្គនភិទ្ធា។ អវសេសេ
កិលេសេ ទស្សេតុំ “ភិទ្ធាស្ស ហោន្តិ ចាបកា អកុសលា ធម្មា”តិ អាហា។
សំកិលេសិកាតិ កិលេសបច្ចយា។ ចោនោភវិកាតិ បុនព្ភវនាយិកា។ សទរាតិ
កិលេសទរថា ឯត្ថ សន្តីតិ សទរា។ “សទ្ធករ”តិបិ ចាហោ, សហទរថាតិ អត្ថោ។
ទុក្ខវិចារកាតិ ជលកាលេ ទុក្ខនាយិកា។ អាយតី ជាតិជរាមរណាយាតិ
អនាគតេ ជាតិជរាមរណស្ស បច្ចយា។

បន្ថេន កតេន អត្តនាតិ គាថាយ អយំ បិណ្ឌត្ថោ - យោ អត្តនា ភាវិតេន
មគ្គេន បរិនិព្វានំ គតោ, កិលេសបរិនិព្វានំ បត្ថោ, បរិនិព្វានគតត្តា ឯវំ ច
វិតិណ្ណាកម្មោ, វិបត្តិសម្មត្តិហានិវុទ្ធិឧច្ឆេទសស្សតអបុញ្ញបុញ្ញប្បភេទំ កវព្វា
វិកវព្វា វិប្បហាយ មគ្គវាសំ វុសិតវា ឌីណបុនព្ភវេតិ ឯតេសំ មុតិវចនានំ
អរហោ សោ ភិក្ខុតិ។

ឥតិហន្តិ, ឥទហន្តិ ធុរិយោ ចាថោ។ ឥតិ បទសន្និអាទយោ សន្នាយ
“ឥទហ”ន្តិ ចាបំ ន រោចន្តិ។ តត្ថ ឥតិ យំ វុត្ថំ។ បទសន្និ បទានំ សន្និ
បទសន្និ, បទយជនន្តិ អត្តោ។ បទសំសន្តោតិ បទានំ ឯកីកាវោ។ បទចារិប្បវិតិ
បទានំ បរិប្បវណំ ទិដ្ឋំ បទានំ ឯកីកាវោ។ អក្ខរសមវាយោតិ ឯកីក្ខតោបិ
អបរិបុណ្ណាបិ ហោតិ, អយំ ន ឯវំ។ អក្ខរានំ សមវាយោ សន្និចាតោ ហោតិ ឥ
ទស្សនត្ថំ “អក្ខរសមវាយោ”តិ អាហា។ ព្យញ្ជនសិលិង្គតាតិ ព្យញ្ជនសមុច្ចយោ
បទមីតិ វុត្ថានំ ព្យញ្ជនានំ អត្ថព្យញ្ជនានំ អត្ថព្យត្តិការណានំ វា មជ្ជការត្ថា
ចាបស្ស មុទុកាវោ។ បទានុបុត្តតា មេតន្តិ បទានំ អនុបុត្តតាវោ បទានុបុត្តតា,
បទបដិចាជិកាវោតិ អត្តោ។ មេតន្តិ ឯតំ។ កតមន្តិ ចេ? ឥតិ ឥទំ។ មេតន្តិ ឯត្ថ
ម-កាវោ បទសន្និវសេន វុត្តោ។ កត្ថិ ហោតិ ឥ “អហមស្មិ សីលសម្បន្នោ”តិ
អត្តានំ ឧក្កំសេត្វា កថនសីលោ ហោតិ។ កត្ថតិ វុត្ថនយេន កថយតិ។
វិកត្ថតិ វិរិយោ កថយតិ។ កត្ថនាតិ កថនា។ អារតោតិ ទ្វារតោ រតោ។
វិរតោតិ ឋានសង្កត្តិវសេន វិគតកាវេន រតោ។ បដិវិរតោតិ តតោ និវត្តិតា
សញ្ញាការេន វិយុត្តោ ហុត្វា រតោ។ តត្ថ បិសាចំ វិយ ទិស្វា បលាតោ អារតោ។
ហត្ថិម្ហិ មទ្ធន្តេ វិយ បរិធាវិត្វា គតោ វិរតោ។ យោធសម្បហារំ វិយ ចោថេត្វា
មទ្ធត្វា គតោ បដិវិរតោ។

ឱណាសវស្សតិ ឱណកិលេសាសវស្ស។ កម្មស្សនោតិ
បុញ្ញាភិសន្តិអបុញ្ញាភិសន្តិអាទេញ្ញាភិសន្តិសន្តិកានំ កម្មានំ ឧស្សនោ
ឧស្សន្តតា។ យស្សិមេតិ យស្ស ឱណាសវស្ស ឥមេ ឧស្សនា។

១៩. ឯវំ ឱណាសវបដិបត្តិ ទស្សេត្វា ឥទានិ ទិដ្ឋិតិកានំ តិត្តិយានំ
បដិបត្តិញ្ច ទស្សេត្តោ អាហា “បកប្បិតាសន្តតា”តិ។ តត្ថ បកប្បិតាតិ
បរិកប្បិតា។ សន្តតាតិ បច្ចយាភិសន្តតា។ យស្សតិ យស្ស កស្សបិ

ទិដ្ឋភាពកសិកម្ម។ ធម្មាតិ ទិដ្ឋិយោ។ បុរក្ខតាតិ បុរតោ កតា។ សន្តិភិ សំវិជ្ជន្តិ។
អវិវេទតាតិ អវេទតា។ យទត្ថនិ បស្សតិ អានិសំសំ, តំ និស្សិតោ
កុប្បបដិច្ចសន្តិភិ យស្សេតេ ទិដ្ឋិធម្មា បុរក្ខតា អវេទតា សន្តិ, សោ ឯវិវេទោ
យស្មា អត្ថនិ តស្ស ទិដ្ឋិយា ទិដ្ឋិធម្មកញ្ច សក្ការាទី, សម្បរាយិកញ្ច
គតិវិសេសាទី អានិសំសំ សម្បស្សតិ, តស្មា តញ្ច អានិសំសំ, តញ្ច កុប្បតាយ
ច បដិច្ចសមុប្បន្នតាយ ច សម្មតិសន្តិតាយ ច កុប្បបដិច្ចសន្តិសង្ខាតំ ទិដ្ឋិ
និស្សិតោ ច ហោតិ។ សោ តំ និស្សិតត្ថា អត្តានំ វា ឧក្កំសេយ្យ, បរេ វា វម្តេយ្យ
អត្ថតេហិបិ គុណោទោសេហិ។

សង្ខតាតិ មូលបទំ។ សង្ខតាតិ បច្ចយេហិ សមាគន្ធា កតា។ ឧបសគ្គវសេន
បទំ វឡិទំ។ អភិសង្ខតាតិ បច្ចយេហិ អភិកតា។ សណ្ឋាបិកាតិ បច្ចយវសេនេវ
សម្មា ឋបិកា។ អនិច្ចាតិ ហុត្វា អភាវេន។ បដិច្ចសមុប្បន្នាតិ វត្តារម្មណំ បដិច្ច
ឧប្បន្នា។ ឧយធម្មាតិ កមេន ឧយសភាវា។ វយធម្មាតិ បវត្តិវសេន
បរិហាយនសភាវា។ វិរាគធម្មាតិ អនិវត្តិ ហុត្វា វិគច្ឆនសភាវា។ និរោធម្មាតិ
និរុដ្ឋនសភាវា, អនុប្បត្តិធម្មា ហុត្វា និរុដ្ឋនសភាវាតិ អត្ថោ។
ទិដ្ឋភាពកសិកម្ម ធាសន្តិទិដ្ឋិយោ គហេត្វា បិតបុគ្គលស្ស។

បុរេក្ខារាតិ បុរេ កតា។ តណ្ហាធជាតិ ឧស្សបិតជ្ជេន តណ្ហាធជោ,
តណ្ហាបដាកា អស្ស អត្ថិតិ តណ្ហាធជោ។ បុរេចារិកជ្ជេន តណ្ហា ឯវ កេតុ
អស្សតិ តណ្ហាកេតុ។ តណ្ហាធិបតេយ្យាតិ ធន្ទាធិបតិវសេន, តណ្ហា
អធិបតិកោ អាគតាតិ វា តណ្ហាធិបតេយ្យ, តណ្ហាធិបតិ វា ឯតស្ស អត្ថិតិ
តណ្ហាធិបតេយ្យ។ ទិដ្ឋិធជាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ អវេទតាតិ អបរិសុទ្ធា។
សំកិលិដ្ឋាតិ សយំ កិលិដ្ឋា។ សំកិលេសិកាតិ តបនីយា។

ទ្វេ អាធិសំសេ បស្សតីតិ ទ្វេ គុណោ ធកត្តតិ។ ទិដ្ឋធម្មិកញ្ច អាធិសំសន្តិ
តមស្មីយេវ អត្តភារេ បច្ចក្ខន្ធម្មានិសំសញ្ច។ សម្បរាយិកន្តិ បរលោកេ បត្តព្វំ
អាធិសំសញ្ច។ យំទិដ្ឋិកោ សត្តា ហោតីតិ សត្តា យថាលទ្ធិកោ ភវតិ។
តំទិដ្ឋិកា សាវកា ហោន្តិទិ តស្ស វេនំ សុណន្តា សាវកាបិ តថាលទ្ធិកា
ហោន្តិ។ សក្ករោន្តិទិ សក្ការប្បត្តំ ករោន្តិ។ គុំ ករោន្តិទិ គរុការប្បត្តំ ករោន្តិ។
មាណេន្តិទិ មនសា បិយាយន្តិ។ បូជេន្តិទិ ចតុបច្ចយាភិហារបូជាយ បូជេន្តិ។
អបចិត្តិ ករោន្តិទិ អបចិត្តិប្បត្តំ ករោន្តិ។ តត្ថ យស្ស ចត្តារោ បច្ចយេ សក្ករិត្វា
សុអភិសម្ពុតេ បណ្ឌិតេ កត្វា ទេន្តិ, សោ សក្កតោ។ យស្មី គរុការំ បដ្ឋបេត្វា
ទេន្តិ, សោ គរុកតោ។ យំ មនសា បិយាយន្តិ, សោ មាណិតោ។ យស្ស សព្វម្បតំ
ករោន្តិ, សោ បូជិតោ។ យស្ស អភិវាទនបច្ចបដ្ឋានអញ្ញាភិកម្មាធិវសេន
បរមនិបច្ចការំ ករោន្តិ, សោ អបចិតោ។ កេចិ “សក្ករោន្តិ កាយេន, គុំ ករោន្តិ
វាចាយ, មាណេន្តិ ចិត្តេន, បូជេន្តិ លាភេនា” តិ វណ្ណាយន្តិ។ អលំ នាគត្តាយ វាតិ
នាគភាវាយ នាគរាជភាវាយ វា អលំ បរិយត្តំ។ សុបណ្ណត្តាយ វាតិ
សុបណ្ណរាជភាវាយ។ យក្ខត្តាយ វាតិ យក្ខសេនាបតិភាវាយ។ អសុរត្តាយ
វាតិ អសុរភាវាយ។ គន្ធាត្តាយ វាតិ គន្ធានេវយជេ និព្វត្តភាវាយ។
មហារាជត្តាយ វាតិ ចតុន្នំ មហារាជានំ អញ្ញាភិកម្មាភាវាយ។ ឥន្ទត្តាយ វាតិ
សក្កភាវាយ។ ព្រហ្មត្តាយ វាតិ ព្រហ្មកាយិ កាធិនំ អញ្ញាភិកម្មាភាវាយ។ ទេវត្តាយ
វាតិ សម្មតិទេវាធិនំ អញ្ញាភិកម្មាភាវាយ។ សុទ្ធិយាតិ បរិសុទ្ធភាវាយ អលំ
បរិយត្តំ។ វិសុទ្ធិយាតិ សព្វមលរហិតអច្ឆន្ទបរិសុទ្ធភាវាយ។ បរិសុទ្ធិយាតិ
សព្វាការេន បរិសុទ្ធភាវាយ។

តត្ថ តិវច្ឆានយោនិយំ អធិបច្ចត្តំ សុទ្ធិយា។ ទេវលោកេ អធិបច្ចត្តំ
វិសុទ្ធិយា។ ព្រហ្មលោកេ អធិបច្ចត្តំ បរិសុទ្ធិយា។ ចតុរាសីតិកប្បសហស្សនិ
អតិក្កមិត្វា មុច្ឆនត្តំ មុត្តិយា។ អន្តរាយាភារេន មុច្ឆនត្តំ វិមុត្តិយា។ សព្វាការេន

មុត្តិយា បរិមុត្តិយា។ សុដ្ឋន្តិ តស្មី សមយេ បព្ពជិតភារេន សុទ្ធិ ចាបុណ្ណិ។
វិសុដ្ឋន្តិ បព្ពជំ គហេត្វា បដិបត្តិយា យុត្តភារេន វិវិធន សុដ្ឋន្តិ។
បរិសុដ្ឋន្តិ និប្បត្តិ ចាបេត្វា សព្វាការេន សុដ្ឋន្តិ។ មុច្ឆន្តិ តេសំ
សមយន្តរធម្មេន។ វិមុច្ឆន្តិ ឯតស្ស សត្តុនោ ឌីវានេន។ បរិមុច្ឆន្តិ ឯតស្ស សត្តុនោ
អនុសាសនេន។ សុដ្ឋិស្សាមីតិអាទយោ អនាគតវសេន វុត្តា។ អាយតិ
ជលចាជិកម្ពីតិ អនាគតេ វិចាកជលមាកម្ពីមាលោ។ ឥទំ ទិដ្ឋិតតិកានំ
ឥច្ឆាមត្តំ។ ទិដ្ឋិតតញ្ញា ឥដ្ឋមាទំ និរយំ វា តិវច្ឆានយោនី វា និច្ឆាទេតិ។

អច្ឆន្តសន្តិ អតិអន្តនិស្សរណសន្តិ។ តទទ្ទសន្តិ បឋមជ្ឈានាទិគុណាដ្ឋេន
នីវរណាទិអគុណាដ្ឋំ សមេតីតិ ឈានំ តទទ្ទសន្តិ។ សម្មតិសន្តិ
សមាហារវសេន ទិដ្ឋិសន្តិ។ តាវិភាគតោ ទស្សេតុ “កតមា
អច្ឆន្តសន្តិ” តិអាទិមាហ។ អមតំ និព្វានន្តិ ឯវមាទយោ ហោជ្ជា វុត្តត្ថាយេវ។
បឋមំ ឈានំ សមាបន្នស្ស នីវរណា សន្តា ហោន្តិ ឯវមាទយោ អន្តោ
អប្បនាយំ អតិសយវសេន វុត្តា។ អបិ ច សម្មតិសន្តិ ឥមស្មី អត្ថេ អធិប្បតា,
សន្តិ ឥតវេ ទ្វេ សន្តិយោ បដិក្ខិបិត្វា សម្មតិសន្តិមេវ ទីបេតិ។ កុប្បសន្តិ
វិចាកជនកវសេន បរិវត្តនវសេន ចលសន្តិ។ បកុប្បសន្តិន្តិវិសេសេន
ចលសន្តិ។ ឯវតសន្តិន្តិ កម្មនសន្តិ។ សមេវតសន្តិន្តិវិសេសេន កម្មិតសន្តិ។
ចលិតសន្តិន្តិ តស្សេវ វេវចនំ។ យដ្ឋិតសន្តិន្តិ បិដ្ឋិតសន្តិ។ សន្តិ និស្សិតោតិ
ទិដ្ឋិសម្ពាទំ សន្តិ និស្សិតោ។ អស្សិតោតិ អាសិតោវិសេសេន និស្សិតោ។
អល្លិនោតិ ឯកិត្វតោ។

២០. ឯវំ និស្សិតេ តាវ “ទិដ្ឋិនិវេសា...បេ... អាទិយតិ ច ធម្ម” តត្ថ
ទិដ្ឋិនិវេសាតិ ឥទំសច្ចាភិទិវេសសម្ពាទានិ ទិដ្ឋិនិវេសនានិ។ ន ហិ ស្វាតិវត្តាតិ
សុខេន អតិវត្តិតញ្ញា ន ហោន្តិ។ ធម្មេសុ និច្ឆយ្យ សមុគ្គហិតន្តិ

ឆ្ងាសដ្ឋិនិដ្ឋិតតេសុ តំ តំ សមុគ្គហិតំ អភិនិវ្រ្ម័យដ្ឋនិដ្ឋិតា បរត្តា ទិដ្ឋិនិវេសា ន
ហិ ស្វាតិវត្តាតិ វុត្តំ ហោតិ។ តស្មា នរោ តេសុ និវេសនេសុ, និរស្សតិ អាទិយតិ
ច ធម្មន្តិយស្មា ន ហិ ស្វាតិវត្តា, តស្មា នរោ តេសុយេវ ទិដ្ឋិនិវេសនេសុ
អជសីលគោសីលកុក្ករសីលបញ្ចាតបមរុប្បចាតឧក្កជិកប្បធានកណ្តាកា
បស្សយាទិភេទំ សត្តារំ ធម្មក្ខានំ គណាទិភេទញ្ច តំ តំ ធម្មំ និរស្សតិ ច
អាទិយតិ ច ជហតិ ច គណ្ណាតិ ច វនមក្កដាវិយ តំ តំ សាខន្តិវុត្តំ ហោតិ។

ឃ្លំ និរស្សន្តោ ច អាទិយន្តោ ច អនវដ្ឋិតចិត្តត្តា អសន្តេហិបិ
គុណនោសេហិ អត្ថនោ វា បរស្ស វា យសាយសំ ឧប្បាទេយ្យ។ ធុរតិវត្តាតិ
អតិក្កមិតុំ ទុក្ខា។ ទុក្ខរាតិ ទុក្ខត្ថរា។ ទុក្ខតរា ទុក្ខមតិក្កមា ទុក្ខិនិវត្តាតិ
ឧបសគ្គេន វុឡិតា។

និច្ឆិនិដ្ឋិតា សស្សតវសេន និច្ឆយំ កត្វា។ វិនិច្ឆិនិដ្ឋិតា អត្ថវសេន
នាណាវិជេន វិនិច្ឆយំ កត្វា។ វិចិនិដ្ឋិតា បរិយេសិត្វា។ បរិចិនិដ្ឋិតា
អត្ថនិយវសេន សញ្ញាការេន បរិយេសិត្វា។ “និចិនិដ្ឋិតា វិចិនិដ្ឋិតា” តិបិ ចាថោ។
ឡិដិក្កាហោតិ អវិជយិត្វា គាហោ។ ពិលក្កាហោតិ កោដ្ឋាសវសេន គាហោ
“ពិលសោវិភជិត្វា” តិអាទីសុ (ធី. និ. ២.៣៧៨; ម. និ. ១.១១១) វិយ។ វត្តាហោតិ
ឧត្តមគាហោ។ កោដ្ឋាសក្កាហោតិ អវយវវសេន គាហោ។ ឧច្ចយក្កាហោតិ
រាសីវសេន គាហោ។ សមុច្ចយក្កាហោតិ កោដ្ឋាសវសេន រាសីវសេន ច
គាហោ។ ឥទំ សច្ចន្តិ ឥទមេវ សភារំ។ តច្ចន្តិ តថភារំ អវិបរីតសភារំ។ តថន្តិ
វិបរិណាមរហិតំ។ ភូតន្តិវិជ្ជមាណំ។ យាថាវន្តិ យថាសភារំ។ អវិបរីតន្តិ ន
វិបរីតំ។

និរស្សតិ តិ និរស្សតិ វិក្កិបតិ។ បរិច្ឆិនិដ្ឋិតាយ វាតិ បរេហិ វិស្សជ្ជាបនេន។
អនភិសម្ពុណន្តោ វាតិ អសម្ពុបុណន្តោ វា អសក្កោន្តោ វា វិស្សជ្ជតិ។ បរោ

វិច្ឆិទ្ទេតីតិ អញ្ញោ វិយោគំ ករោតិ។ នត្ថត្ថាតិ នត្ថិ ឯត្ថ។ សីលំ
អនភិសម្ពុណាន្តោតិ សីលំ អសម្បទេន្តោ។ សីលំ និរស្សតីតិ សីលំ វិស្សន្តេតិ។
ឥតោ បរេសុបិ ឯសេវ នយោ។

២០. យោ បនាយំ សព្វទិដ្ឋិតតាទិនោសគុណនាយ បញ្ញាយ សមន្នាគតត្ថា
ឆោនោ, តស្ស ឆោនស្ស ហិ...បេ.... អនូបយោ សោ។ កី វុត្ថំ ហោតិ?
ឆោនធម្មសមន្នាគមា ឆោនស្ស គុតសព្វចាបស្ស អរហតោ កត្តចិ លោកេ
តេសុ តេសុ ភវេសុ សំកប្បនា ទិដ្ឋិ នត្ថិ។ សោ តស្ស ទិដ្ឋិយា អភាវា, យាយ ច
អត្តនា កតំ ចាបកម្មំ បដិច្ចាទេន្តា តិត្ថិយា មាយាយ វា មាណេ វា ឯវំ អគតី
គច្ឆន្តិ, តម្បិ មាយញ្ច មាណញ្ច បហាយ ឆោនោ រាគាទិនំ ទោសានំ កេន
គច្ឆេយ្យ, ទិដ្ឋធម្មេ សម្បរាយេ វា និរយាទីសុ គតិវិសេសេសុ កេន សន្ធិ
គច្ឆេយ្យ, អនូបយោ សោ, សោ ហិ តណ្ហាទិដ្ឋិឧបយានំ ទិដ្ឋំ អភាវេន
អនូបយោតិ។

កី ការណាតិ កេន ការណេន។ ឆោនា វុច្ឆតិ បញ្ញាតិ ឆោនា ឥតិ
កីការណា បញ្ញា កជីយតិ។ តាយ បញ្ញាយ កាយទុច្ឆរិតន្តិ តាយ
វុត្ថប្បការាយ បញ្ញាយ កាយតោ បវុត្ថំ ទុដ្ឋ កិលេសបូតិកត្តា វា ចរិតន្តិ
កាយទុច្ឆរិតំ។ ធូតញ្ច ឆោតញ្ចាតិ កម្បិតញ្ច ឆោវិតញ្ច។ សន្នោតញ្ចាតិ សម្មា
ឆោវិតញ្ច។ និទ្វោតញ្ចាតិ វិសេសេន សុដ្ឋ និទ្វោតញ្ច។ រាគោ ធូតោ
ចាតិអាទយោ ចតុន្នំ មគ្គានំ វសេន យោជេតញ្ច។

សម្មាទិដ្ឋិយា មិច្ឆាទិដ្ឋិ គុតា ចាតិ មគ្គសម្បយុត្តាយ សម្មាទិដ្ឋិយា មិច្ឆាទិដ្ឋិ
កម្បិតា ចលិតា ឆោវិតា។ សម្មាសង្កប្បាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ វុត្ថញ្ញោតំ
“សម្មាទិដ្ឋិកស្ស, ភិក្ខុវេ, មិច្ឆាទិដ្ឋិ ទិដ្ឋិណ្ហា ហោតី”តិ សុត្ថំ (អ.និ. ១០.១០៦; ជី.
និ. ៣.៣៦០) វិគ្គារេតព្ពំ។ សម្មាញ្ញាណោតិ មគ្គសម្បយុត្តញ្ញាណេន,

បច្ចុវេក្ខណាញាលោន វា។ មិច្ឆាញាលាង្គិវិបរីតញាលាំ អយាថាវញាលាំ,
ចាបកិរិយាសុ ឧបចិន្តាវសេន ចាបំ កត្វា “សុកតំ មយា”តិ
បច្ចុវេក្ខណាការេន ច ឧប្បន្នោ មោហោ។ សម្មាវិមុត្តិយា មិច្ឆាវិមុត្តិ
សមុច្ឆេទវិមុត្តិយាវិបរីតា អយាថាវិមុត្តិយេវ ចេតោវិមុត្តិសញ្ញតា។

អរហា ឥមេហិ ឆោនេយ្យហិ ធម្មេហិតិ វាគាធិហិ កិលេសេហិ ទូរេ ឋិតោ
អរហា ឥមេហិ វុត្តប្បការេហិ កិលេសឆោវនេហិ ធម្មេហិ ឧបេតោ ហោតិ។
ឆោនោតិ ឆោនោ បុគ្គលោ, តេនេវ “សោ ធុតរាគោ”តិអាទយោ អាហា។

មាយា វុច្ចតិ វញ្ចនិកាចរិយាតិ វញ្ចនកិរិយំ វញ្ចនករណំ អស្សា អត្ថីតិ
វញ្ចនិកាចរិយា។ តស្ស បដិច្ឆាទនេហត្ថតិ តេសំ ទុច្ចរិតានំ
អប្បកាសនការណា។ ចាបិកំ ឥច្ឆំ បណិទហតីតិ លាមកំ បត្តនំ
បតិជ្ជាបេតិ។ “មា មំ ជញ្ញា”តិ ឥច្ឆតីតិ “មយំ កតំ ចាបំ បរេ មា ជានីសូ”តិ
បច្ឆាសីសតិ។ សង្កប្បតីតិ វិតក្កំ ឧប្បទេតិ។ វាចំ ភាសតីតិ ជានំយេវ បណ្ណាត្ថិ
វិតិក្កមន្តោ ភិក្ខុ ភារិយំ ករោតិ។ “អម្ពា កំ វិតិក្កមជ្ជានំ នាម នត្ថិ”តិ ឧបសន្តោ
វិយ ភាសតិ។ កាយេន បរក្កមតីតិ “មយា កតំ ឥទំ ចាបកម្មំ មា កេចិ
ជានីសូ”តិ កាយេន វត្ថំ ករោតិ។ វិជ្ជមាននោសបដិច្ឆាទនេតោ
ចក្ខុមោហានមាយា អស្សាតិ មាយាវី, មាយាវិនោ ភារោ មាយាវិតា។ កត្វា
ចាបំ បុន បដិច្ឆាទនេតោ អតិច្ច អស្សាតិ ឯតាយ សត្តោតិ អច្ចសរា។
កាយវាចាកិរិយាហិ អញ្ញាថា ទស្សនេតោ វញ្ចេតីតិ វញ្ចោនា។ ឯតាយ សត្តា
និករោន្តីតិ និកតិ, មិច្ឆា ករោន្តីតិ អត្តោ។ “នាហំ ឯវំ ករោមី”តិ ចាចានំ
វិត្តិបនេតោ និកិរណា។ “នាហំ ឯវំ ករោមី”តិ បរិវជ្ជនេតោ បរិហារណា។
កាយាធិហិ សំហារណេតោ គូហនា។ សមភាគេន គូហនា បរិគូហនា។
តិណបណ្ណោហិ វិយ គូចំ កាយវចីកម្មេហិ ចាបំ នាទេតីតិ នាទនា។ សព្ពតោ

កាក្រែង ឆាឆា បរិច្ឆាឆា។ ន ឧត្តាឆី កត្វា ឆស្សតីតិ អនុត្តាឆិកម្មំ។ ន
ចាកដំ កត្វា ឆស្សតីតិ អនាវិកម្មំ។ សុដ្ឋ ឆាឆា រោច្ឆាឆា។
កតបដិច្ឆាឆនវសេន បុនបិ ចាបស្ស ករណតោ ចាបកិរិយា។ អយំ វុច្ឆតីតិ
អយំ កតបដិច្ឆាឆនលក្ខណា មាយា ឆាម វុច្ឆតិ, យាយ សមន្នាគតោ បុគ្គលោ
ភស្តុបដិច្ឆន្នោវិយ អដ្ឋាហេ, ឧទកបដិច្ឆន្នោវិយ ខាណុ, បិលោតិកបលិវេបិតំ
វិយ ច សត្តំ ហោតិ។

ឯកវិជេន មាឆោតិ ឯកបរិច្ឆេន ឯកកោដ្ឋាសេន មាឆោ។ យា ចិត្តស្ស
ឧទ្ធិតីតិ យា ចិត្តស្ស អព្ពស្សបនា, អយំ មាឆោតិ អត្ថោ។ ឯត្ថ បុគ្គលំ
អនាមសិទ្ធា និព្ពត្តិតមាឆោវ វុត្ថោ។

អត្ថក្កំសនមាឆោតិ អត្តានំ ឧបរិ ឋបនមាឆោ។ បរវម្ពនមាឆោតិ បរេ
លាមកករណមាឆោ។ ឥមេ ទ្វេ មាឆា យេតុយ្យេន តថា បរត្តាការវសេន
វុត្ថោ។

“សេយ្យោហមស្មី”តិ មាឆោតិ ជាតិអាទិនិ និស្សយ “អហមស្មី សេយ្យោ”តិ
ឧប្បន្នោ មាឆោ។ សទិសមាឆាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ ឯវមិមេបិ តយោ មាឆា
បុគ្គលវិសេសំ អនិស្សយ តថា បរត្តាការវសេន វុត្ថោ។ តេសុ ឯកកោ
តិណ្ណាម្បិ សេយ្យសទិសហីនានំ ឧប្បជ្ជតិ។ តត្ថ “សេយ្យោហមស្មី”តិ មាឆោ
សេយ្យស្សេវ យាថាវមាឆោ, សេសានំ អយាថាវមាឆោ។ “សទិសោហមស្មី”តិ
មាឆោ សទិសស្សេវ យាថាវមាឆោ, សេសានំ អយាថាវមាឆោ។
“ហីនោហមស្មី”តិ មាឆោ ហីនស្សេវ យាថាវមាឆោ, សេសានំ អយាថាវមាឆោ។

ចតុត្ថិជេន មានា លោកធម្មវសេន វុត្តោ។ បញ្ចវិជេន មានា
បញ្ចកាមគុណវសេន វុត្តោ។ ធម្មិជេន មានា ចក្ខាទិសម្បត្តិវសេន វុត្តោ។
តត្ថ មាណំ ជនេតីតិ មាណំ ឧប្បាទេតិ។

សត្តវិជេន មាននិទ្ទេសេ មាណេតិ ឧន្ទមោ។ អតិមាណេតិ “ជាតិអាទីហិ
មយា សទិសោ នត្ថី”តិ អតិក្កមិត្វា មញ្ញនវសេន ឧប្បន្នោ មានោ។
មាណេតិមាណេតិ “អយំ បុព្វេ មយា សទិសោ, ឥនាទិ អហំ សេដ្ឋោ, អយំ
ហីនតរោ”តិ ឧប្បន្នោ មានោ។ អយំ ភារាតិភារោ វិយ បុរិមំ សទិសមាណំ
ឧបាទាយ មាណេតិមាណោ នាមាតិ ទស្សេតុំ “មាណេតិមាណោ”តិ អាហា។
ឱមាណេតិ ហីនមាណោ។ យោ “ហីនោហមស្មី”តិ មាណោ នាម វុត្តោ, អយំ
ឱមាណោ នាម។ អបិ ចេត្ត “ត្វំ ជាតិមា, កាកជាតិ វិយ តេ ជាតិ។ ត្វំ កោត្តវា,
ចណ្ណាលកោត្តំ វិយ តេ កោត្តំ។ តុយ្ហំ សរោ អត្ថិ, កាកសរោ វិយ តេ សរោ”តិ
ឯវំ អត្តានំ ហេដ្ឋា កត្វា បវត្តនវសេន អយំ “ឱមាណោ”តិ វេទិតព្ពោ។

អធិមាណេតិ ចត្តារិ សទ្ធានិ អប្បត្វា បត្តសញ្ញិស្ស, ចតុហិ មគ្គហិ កត្តព្ពេ
កិច្ចេ អកតេយេវ កតសញ្ញិស្ស, ចតុសច្ចធម្មេ អនធិគតេ អធិគតសញ្ញិស្ស,
អរហត្តេ អសច្ចិកតេ សច្ចិកតសញ្ញិស្ស ឧប្បន្នោ អធិគតមាណោ អធិមាណោ
នាម។ អយំ បន កស្ស ឧប្បជ្ជតិ, កស្ស ន ឧប្បជ្ជតីតិ? អរិយសាវកស្ស តាវ ន
ឧប្បជ្ជតិ។ សោ ហិ មគ្គជលនិព្ពានបហីនកិលេសាវសិជ្ជកិលេសបច្ចវេក្ខណេន
សញ្ញាតសោមនស្សោ អរិយគុណបដិវេជេ និក្ខេដ្ឋោ, តស្មា សោតាបន្នាទីនំ
“អហំ សកទាគាមី”តិ អាទិវសេន មានោ ន ឧប្បជ្ជតិ, ទុស្សីលស្ស ច ន
ឧប្បជ្ជតិ។ សោ ហិ អរិយគុណាធិគមេ និរាសោវ។ សីលវតោបិ
បរិច្ចត្តកម្មដ្ឋានស្ស និទ្ធារាមតាទិមនុយុត្តស្ស ន ឧប្បជ្ជតិ, បរិសុទ្ធសីលស្ស
បន កម្មដ្ឋានេ អប្បមត្តស្ស នាមរូបំ វវត្តបេត្វា បច្ចយបរិគ្គហេន

វិវិធីណាកម្ពុជស្ស តិលក្ខណំ អាហារេត្វា សង្ខារេ សម្មសន្តស្ស
អារទ្ធវិបស្សកស្ស ឧប្បជ្ជតិ, ឧប្បន្នេ ច សុទ្ធសមថលាភី សុទ្ធវិបស្សនាលាភី វា
អន្តរា វេបេតិ។ សោ ហិ ធនបិ វស្សនិ វិសម្មិ វស្សនិ តីសម្មិ វស្សនិ អសីតិបិ
វស្សនិ កិលេសសមុទាចារំ អបស្សន្តោ “អហំ សោតាបន្នោ” តិ វា
“សកទាគាមី” តិ វា “អនាគាមី” តិ វា មញ្ញតិ, សមថវិបស្សនាលាភី បន
អរហត្តេយ្យេ វេបេតិ។ តស្ស ហិ សមាធិពលេន កិលេសាវិក្ខម្ពិតា,
វិបស្សនាពលេន សង្ខារា សុបរិគ្គហិតា, តស្មា សង្ខិប វស្សនិ អសីតិបិ វស្សនិ
វស្សសតម្បិ កិលេសា ន សមុទាចរន្តិ, ឧណាសវស្សេវ ចិត្តាចារោ ហោតិ។
សោ ឯវំ ធីយរត្តំ កិលេសសមុទាចារំ អបស្សន្តោ អន្តរា អដ្ឋត្វាវ “អរហា
អហា” តិ មញ្ញតិ។

អស្មិមាណោតិ រូបេ អស្មិតិអាធិនា នយេន បញ្ចសុ ខន្ធសុ “អហំ
រូបាធយោ” តិ ឧប្បន្នោ មាណោ។ មិច្ឆាមាណោតិ ចាបកេហិ
កម្មាយតនសិប្បាយតនវិជ្ជាជ្ជានសុតបដិកានសីលព្ពតេហិ, ចាបិកាយ ច
ទិដ្ឋិយា ឧប្បន្នោ មាណោ។ តត្ថ ចាបកំ កម្មាយតនំ នាម
កេវជ្ឈមច្ឆពន្ធនេសាទានំ កម្មំ។ ចាបកំ សិប្បាយតនំ នាម
មច្ឆជាលទិបកុមីនករណេសុ ចេវ ចាសឌីឌ្ឋនសូលារោបនាធិសុ ច ធរកតា។
ចាបកំ វិជ្ជាជ្ជានំ នាម យា កាចិ បរុបយាតវិជ្ជា។ ចាបកំ សុតំ នាម
ភារតយុទ្ធសីតាហារណាធិបដិសំយុត្តំ។ ចាបកំ បដិកានំ នាម ទុក្ខាសីតយុត្តំ
កប្បនាជកវិលប្បនាធិបដិកានំ។ ចាបកំ សីលំ នាម អជសីលំ កោសីលំ។
វតម្បិ អជវតកោវតមេវ។ ចាបិកា ទិដ្ឋិ បន ធាសដ្ឋិយា ទិដ្ឋិកតេសុ យាកាចិ
ទិដ្ឋិ។ អដ្ឋវិធមាណោ ឧត្តានត្ថោយេវ។

នូវវិធន មាននិទ្ទេស សេយ្យស្ស “សេយ្យាបាមស្មី” តិអាទយោ នវ មាណ
បុគ្គលំ និស្សាយ វុត្តា។ ឯតុ បន សេយ្យស្ស “សេយ្យាបាមស្មី” តិ មាណ
រាជានព្រេវ បព្ពជិតានព្វា ឧប្បជ្ជតិ។ រាជា ហិ “រដ្ឋេន វា ធនវាហនេហិ វា កោ
មយា សទិសោ អត្ថី” តិ ឯតំ មានំ ករោតិ។ បព្ពជិតោបិ “សីលធុតផ្កាធិហិ កោ
មយា សទិសោ អត្ថី” តិ ឯតំ មានំ ករោតិ។

សេយ្យស្ស “សទិសោបាមស្មី” តិ មាណោបិ ឯតេសំយេវ ឧប្បជ្ជតិ។ រាជា ហិ
“រដ្ឋេន វា ធនវាហនេហិ វា អញ្ញារាជូហិ សទ្ធិ មយំ កី នាណករណា” តិ ឯតំ មានំ
ករោតិ។ បព្ពជិតោបិ “សីលធុតផ្កាធិហិ អញ្ញេន ភិក្ខុនា មយំ កី
នាណករណា” តិ ឯតំ មានំ ករោតិ។

សេយ្យស្ស “ហីនោបាមស្មី” តិ មាណោបិ ឯតេសំយេវ ឧប្បជ្ជតិ។ យស្ស ហិ
រញ្ជោ រដ្ឋំ វា ធនវាហនាធិនិ វា នាតិសម្បជ្ជានិ ហោន្តិ, សោ “មយំ រាជាតិ
វោហារសុខមត្តកមេវ, កី រាជា នាម អហា” តិ ឯតំ មានំ ករោតិ។ បព្ពជិតោបិ
អប្បលាភសក្ការោ “អហំ ធម្មកថិកោ, ពហុស្សតោ, មហាថេរោតិ
កថាមត្តកមេវ, កី ធម្មកថិកោ នាមាហំ, កី ពហុស្សតោ នាមាហំ, កី
មហាថេរោ នាមាហំ, យស្ស មេ លាភសក្ការោ នត្ថី” តិ ឯតំ មានំ ករោតិ។

សទិសស្ស “សេយ្យាបាមស្មី” តិ មាណាយោ អមច្ឆាធិនំ ឧប្បជ្ជន្តិ។ អមច្ឆោ
វា ហិ រដ្ឋិយោ វា “កោតយានវាហនាធិហិ កោ មយា សទិសោ អញ្ញោ
រាជបុរិសោ អត្ថី” តិ វា, “មយំ អញ្ញោហិ សទ្ធិ កី នាណករណា” តិ វា, “អមច្ឆោតិ
នាមមេវ មយំ, យាសច្ឆាធនមត្តម្យំ មេ នត្ថិ, កី អមច្ឆោ នាមាហា” តិ វា ឯតេ
មាណេ ករោតិ។

ហ៊ានសួរ “សេយ្យេហមស្មី” តិ មានាយោ ទាសាជីនំ ឧប្បជ្ឈន្តិ។ ទាសោ ហិ
“មាតិតោ វា បិតិតោ វា កោ មយា សទិសោ អញ្ញោ ទាសោ នាម អត្ថិ, អញ្ញោ
ជីវិតុំ អសក្កោន្តា កុច្ឆិហេតុ ទាសា នាម ជាតា, អហំ បន បវេណីអាកតត្តា
សេយ្យេ” តិ វា, “បវេណីអាកតតាវេន ឧកតោសុទ្ធិកទាសត្ថេន
អសុកទាសេន នាម សទ្ធិ កិ មញ្ញំ នាណករណ” តិ វា, “កុច្ឆិវសេនាហំ ទាសព្យំ
ឧបកតោ, មាតាបិតុកោជិយា បន មេ ទាសជ្ជានំ នត្ថិ, កី ទាសោ នាម អហា” តិ
វា ឯតេ មានេ ករោតិ។ យថា ច ទាសោ, ឯវំ បុគ្គសចណ្ឌាលាទយោបិ ឯតេ
មានេ ករោតិយេវ។

ឯត្ថ ច សេយ្យេស្ស “សេយ្យេហមស្មី” តិ ឧប្បន្នមានោវ យាថាវមានោ, ឥតវេ
ទ្វេ អយាថាវមានា។ តថា សទិសស្ស “សទិសោហមស្មី” តិ, ហ៊ានសួរ
“ហីនោហមស្មី” តិ ឧប្បន្នមានោវ យាថាវមានោ, ឥតវេ ទ្វេ អយាថាវមានា។
តត្ថ យាថាវមានា អរហត្តមគ្គវដ្ឋោ, អយាថាវមានា សោតាបត្តិមគ្គវដ្ឋោ។

ឯត្ថ ច សេយ្យេស្ស “សេយ្យេហមស្មី” តិ មានោ ឧត្តមស្ស ឧត្តមជ្ជេន “អហំ
សេយ្យេ” តិ ឯវំ ឧប្បន្នមានោ, សេយ្យេស្ស “សទិសោហមស្មី” តិ មានោ ឧត្តមស្ស
សមជ្ជេន “អហំ សទិសោ” តិ ឯវំ ឧប្បន្នមានោ។ សេយ្យេស្ស “ហីនោហមស្មី” តិ
មានោ ឧត្តមស្ស លាមកជ្ជេន “អហំ ហីនោ” តិ ឯវំ ឧប្បន្នមានោ។ ឯវំ
សេយ្យេមានោ សទិសមានោ ហ៊ានមានោតិ ឥមេ តយោ មានា សេយ្យេស្ស
ឧប្បជ្ឈន្តិ។ សទិសស្សាបិ អហំ សេយ្យេ, សទិសោ, ហីនោតិ តយោ មានា
ឧប្បជ្ឈន្តិ។ ហ៊ានស្សាបិ អហំ ហីនោ, សទិសោ, សេយ្យេតិ តយោ មានា ឧប្បជ្ឈន្តិ។

ទសវិធមាននិទ្ទេសេ ឥន្ទេកក្ខោ មាណំ ជនេតីតិ ឯកក្ខោ បុគ្គលោ មាណំ
ជនេយតិ។ ជាតិយា វាតិ ខត្តិយភាវាទិជាតិសម្បត្តិយា វា។ កោត្តេន វាតិ
កោតមកោត្តាទិនា ឧក្កជ្ជកោត្តេន វា។ កោលបុត្តិយេន វាតិ មហាកុលភាវេន

[illegible]

នេយិកោតិ វាតិ និរយេ និព្ពត្តកសត្តោតិ វា។ តិរច្ឆានយោនិកាជីសុបិ
ឯសេវ នយោ។ សោ ហេតុ នត្ថិតិ យេន ជនកហេតុនា គតិយាជីសុ និព្ពត្តយ្យ,
សោ ហេតុ នត្ថិ។ បច្ឆយោតិ តស្សេវ វេវចនំ។ ការណ៍ន្តិ ឋានំ។ ការណ៍ញ្ចិ
តទាយត្តវុត្តិតាយ អត្តនោ ជលស្ស ឋានន្តិវុច្ឆតិ។ តស្មា យេន ហេតុនា យេន
បច្ឆយេន គតិយាជីសុ និព្ពត្តយ្យ, តំ ការណំ នត្ថិ។

២២. យោ បន នេសំ ទិដ្ឋន្នំ ឧបយានំ ភាវេន ឧបយោ ហោតិ, សោ ឧបយោ
ហិ...បេ.... ទិដ្ឋិមិធរេវ សព្ពន្ធិ។ តត្ថ ឧបយោតិ តណ្ហាទិដ្ឋិនិស្សិតោ។ ធម្មេសុ
ឧបេតិ វាទន្តិ “រត្តោ”តិ វា “ទុដ្ឋោ”តិ វា ឯវំ តេសុ តេសុ ធម្មេសុ ឧបេតិ វាទំ។
អនូបយំ កេន កថំ វាទេយ្យាតិ តណ្ហាទិដ្ឋិប្បហានេន បន អនូបយំ ទីណាសវំ
កេន វាគេន វាទោសេន វា កថំ “រត្តោ”តិ វា “ទុដ្ឋោ”តិ វា វាទេយ្យ។ ឯវំ
អនុបវាដ្ឋោ ច សោ កី តិត្តិយាវិយ កតបដិច្ឆាធកោ ភវិស្សតីតិ អធិប្បាយោ។
អត្តា និរត្តា នហិ តស្ស អត្ថិតិ តស្ស ហិ អត្តទិដ្ឋិ វា ឧប្បទទិដ្ឋិ វា នត្ថិ,
គហណាមុញ្ចានំ វាបិ អត្តនិរត្តសញ្ញាតំ នត្ថិ។ កី ការណា នត្ថិតិ បេ? អធាសិ
សោ ទិដ្ឋិមិធរេវ សព្ពន្ធិ។ យស្មា សោ ឥធរេវ អត្តភាវេ ញាណម្ពុនា សព្ពទិដ្ឋិគតំ
អធាសិ បដហិវិនោទេសីតិ អវហត្តនិក្ខេដេន ទេសនំ និដ្ឋាបេសិ។ តំ សុត្វា
រាជា អត្តមនោ ភគវន្តំ អភិវាទេត្វា បក្កាមីតិ។

រត្តោតិ វាតិ វាគេន រត្តោតិ វា។ ទុដ្ឋោតិ វាតិអាជីសុបិ ឯសេវ នយោ។ តេ
អភិសម្ពាហ អប្បហីនាតិ យេ បុញ្ញាបុញ្ញអានេញ្ញាភិសម្ពាហ, តេ អប្បហីនា។
អភិសម្ពាហនំ អប្បហីនត្តាតិ តេសំ វុត្តប្បការានំ កម្មាភិសម្ពាហនំ ន
បហីនភាវេន។ គតិយា វាទំ ឧបេតីតិ បញ្ចន្នំ គតីនំ អញ្ញាតរាយ កថនំ
ឧបគច្ឆតិ។ តេនេវាហ - “នេយិកោតិ វា...បេ.... វាទំ ឧបេតិ ឧបគច្ឆតិ”តិ។

វេទយ្យាតិ កេវេយ្យ។ គហិតំ នត្ថិតិ គហេតត្ថំ នត្ថិ។ មុញ្ញេតត្ថំ នត្ថិតិ មុញ្ញេត្វា
 បិតត្វា មោចេតត្ថំ នត្ថិ។

យស្សត្ថិ គហិតន្តិ យស្ស បុគ្គលស្ស “អហំ មមា”តិ គហិតំ អត្ថិ។ តស្សត្ថិ
មុញ្ចាតព្ពន្ធិ តស្ស បុគ្គលស្ស មោចេតព្ពំ អត្ថិ។ ឧបរិ បទានិ បរិវេត្តត្វា
យោជេតព្ពានិ។ គហណំ មុញ្ចាណ សមតិក្កន្តោតិ គហណាមោចនា អរហា
អតិក្កន្តោ។ ពុទ្ធិបរិហានិវ័តិវេត្តាតិ វុឡិញ្ចា បរិហានិញ្ចា អតិក្កមិត្វា បរវេត្តា។
សោ វុជ្ឈវាសោតិអាជី កត្វា ញ្ញាណគ្គិនា ទឡានីតិ បរិយោសានំ ហេដ្ឋា
វុត្តនយមេវ។ អនោសីតិ កន្តេសិ។ ដុនិ សន្ននិ និទ្ធុនីតិ ឧបសគ្គេន បទំ វុឡិតំ។

សទ្ធម្មប្បវេណីតិកាយ មហានិទ្ទេសដ្ឋកថាយ

ធុងក្រសួតនិទេសវណ្ណា និងដ៏តា។

៤. សុទ្ធិជ្ជកសុត្តន្តិទ្ទេសវណ្ណា

២៣. ចតុត្ថ សុទ្ធិជ្ឈកេ បឋមតាថាយ តាវត្ថោ - ន, ភិក្ខុវេ, ឯវេ, ឯវេ, ឯវេ
 ឧស្សនេន សុទ្ធិ ហោតិ, អបិ ច ខោ កិលេសមលីនត្តា អសុទ្ធិ, កិលេសរោគានំ
 អធិគមា សរោគមេវ ចន្ទានំ ព្រាហ្មណំ, អញ្ញំ វា ឯវេ ឯវេ ឯវេ ឯវេ ឯវេ ឯវេ
 ពាលោ អភិជានាតិ “បស្សមិ សុទ្ធិ បរមំ អរោគំ, តេន ច ធិដ្ឋិសម្មា តេន
 ឧស្សនេន សំសុទ្ធិ នរស្ស ហោតិ” តិ, សោ ឯវេ អភិជានន្តោ តំ ឧស្សនំ “បរម” ត្ថិ
 ញាតស្មី ឧស្សនេ សុទ្ធានុបស្សី សមាជោ តំ ឧស្សនំ “មគ្គញ្ញាណ” ត្ថិ បច្ចេតិ។
 តំ បន មគ្គញ្ញាណំ ន ហោតិ។

បរមំ អាហេក្យប្បត្តិន្តំ ឧត្តមំ និព្វានី ចាបុណ្យា ឋិតំ។ តាណាប្បត្តិន្តំ តថា
ចាលនប្បត្តំ។ លេណាប្បត្តិន្តំ និលីយនប្បត្តំ។ សវណាប្បត្តិន្តំ បតិដ្ឋាបត្តំ,

ទុក្ខនាសនំ វា បត្តំ។ អភយប្បត្តន្តិ និព្វយការៈប្បត្តំ។ អប្បតប្បត្តន្តិ និច្ចលការៈ
បត្តំ។ អមតប្បត្តន្តិ អមតំ មហានិព្វានំ បត្តំ។ និព្វានប្បត្តន្តិ វានិវហិតំ បត្តំ។

អភិជានន្តោតិ វិសេសេន ជានន្តោ។ អាជានន្តោតិ អាជានមាណោ។
វិជានន្តោតិ អនេកវិជេន ជានមាណោ។ បដិវិជានន្តោតិ តំ តំ បដិច្ច
វិជានមាណោ។ បដិវិជ្ជន្តោតិ បាធយេ កុរុមាណោ។

ចក្កវិញ្ញាណំ រូបទស្សនេនាតិ ចក្កវិញ្ញាណេន រូបទស្សនំ។ ញាណន្តិ
បច្ចេតីតិ បញ្ញា ឥតិ សទ្ធិហតិ។ មគ្គោតិ បច្ចេតីតិ “ឧបាយោ”តិ សទ្ធិហតិ។
បថោតិ សញ្ញារោ។ និយានន្តិ គហេត្វា យាតីតិ និយានំ។ “និយ្យាន”ន្តិ វា ចាហោ។

២៤. “ធិដ្ឋេន ចេ សុទ្ធី”តិ ទុតិយគាថា។ តស្សត្ថោ - តេន
រូបទស្សនសម្ពាតេន ធិដ្ឋេន យទិ កិលេសសុទ្ធិនស្សហោតិ, តេន វា
ញាណេន សោ យទិ ជាតិអាទិទុក្ខំ បដហាតិ, ឯវំ សន្តេ អរិយមគ្គតោ អញ្ញេន
អសុទ្ធិមគ្គេន សោ សុដ្ឋតិ, វាគាធិហិ ឧបដិហិ សឧបដិកោ ឯវំ សមាធា
សុដ្ឋតីតិ វត្ថុព្ពតំ អាបន្នោ ហោតិ, ន ច ឯវំវិជោ សុដ្ឋតិ។ តស្មា ធិដ្ឋីហិ នំ ចាវ
តថា វនានំ, សា នំ ធិដ្ឋិយេវ “មិច្ឆាធិដ្ឋិកោ អយ”ន្តិ កថេតិ, ធិដ្ឋិអនុរូបំ
“សស្សតោ លោកោ”តិអាទិនា នយេន តថា តថា វនតីតិ។

វាគេន សហ វត្ថុតីតិ សវាគោ, វាគវាតិ អត្ថោ។ សនោសោតិអាទិសុបិ
ឯសេវ នយោ។

២៥. ន ព្រាហ្មណោតិ តតិយគាថា។ តស្សត្ថោ - យោ បន ពាហិតចាបត្តា
ព្រាហ្មណោ ហោតិ, សោ មគ្គេន អធិគតាសវក្ខយោ ជីណាសវព្រាហ្មណោ
អរិយមគ្គញាណតោ អញ្ញេន អភិមជ្ឈលសម្មតរូបសម្ពាតេ ធិដ្ឋេ,
តថាវិធសទ្ធសម្ពាតេ សុតេ, អវីតិក្កមសម្ពាតេ សីលេ, ហត្ថិវតាធិគេនេ វតេ,

បដិវេទនាគេទេ មុតេ ច ឧប្បន្នន មិច្ឆាញាណន សុទ្ធិ ន អាហារិក។ សេសមស្ស
ព្រាហ្មណស្ស វណ្ណភណ្ឌនាយ វុត្តំ។ សោ ហិ តេជានុកបុញ្ញេ សត្តស្មីញា ចាបេ
អន្ធបលីត្តោ, កស្មា? តស្ស បហីនត្តា តស្ស អត្តទិដ្ឋិយា, យស្ស កស្សចិ វា
គហណស្ស បហីនត្តា អត្តញ្ញហោ, បុញ្ញាភិសង្ការាទិនំ អករណតោ “នយិធ
បកុព្ភមាណោ” តិ វុច្ចតិ។ តស្មា នំ វេ បសំសន្តោ អាហា។ សត្តស្សេវ ចស្ស
បុរិមចានេន សម្ពន្ធា វេទិតញោ - បុញ្ញេ ច ចាបេ ច អន្ធបលីត្តោ អត្តញ្ញហោ
នយិធ បកុព្ភមាណោ ន ព្រាហ្មណោ អញ្ញតោ សុទ្ធិមាហារិក។ នាតិ បដិក្ខេហោតិ
ន ឥតិ បដិសេដោ។

ពាហិត្វា សត្តចាបកានិកា កាថាយត្តោ - យោ ចតុត្ថមគ្គេន ពាហិត្វា
សត្តចាបកានិ វិភត្តោ វិភោត្តេវ វុត្តំ ហោតិ។ ពាហិត្វាចាបត្តា វេ ច វិមលោ
វិមលការំ ព្រហ្មការំ សេដ្ឋការំ បត្តោ,
បដិនិស្សជ្ឈសមាធិវិក្ខេបករកិលេសមលេន អគ្គមគ្គដលសមាធិនា
សាធុសមាហិតោ, សំសារហេតុសមតិក្កមេន សំសារមតិច្ច
បរិនិដ្ឋិតកិច្ចតាយ កេវលីតិ ច, តណ្ហាទិដ្ឋិហិ អនិស្សិតត្តា អនិស្សិតោតិ ច,
លោកធម្មហិ និព្វិការត្តា តាទិកិ ច បវុច្ចតិ។ វេ ធុតិរហោ ស ព្រហ្មា សោ
ព្រាហ្មណោតិ។

អញ្ញត្រ សតិបដ្ឋានេហិតិ ចត្តារោ សតិបដ្ឋានេ មុញ្ញិត្វា។
សម្មប្បធានាទិសុបិ វេសេវ នយោ។

សន្តោកេ សមណាព្រាហ្មណាតិ វេកេន្ធ លោកសង្កេតេន
“សមណាព្រាហ្មណា” តិ លទ្ធកេហារា សំវិជ្ជន្តិ។ ទិដ្ឋសុទ្ធិកាតិ ទិដ្ឋេន សុទ្ធិ
ឥច្ចមាណ។ តេ វេកេន្ធ វុច្ចានំ វុច្ចានំ ទស្សនន្តិ វេតេ ទិដ្ឋសុទ្ធិកា វេតេសំ
វុច្ចាម្មណានំ ឱលោកនំ។ មជ្ឈិមំ បច្ឆេន្តិតិ ឥទ្ធិការណំ ពុទ្ធិការណំ

សព្វសម្បត្តិការណ៍ បតិជ្ជាបេន្តិ។ អមម្ព័លំ បច្ឆេន្តិ អនិទ្ធិការណ៍ ន
ពុទ្ធិការណ៍ ន សម្បត្តិការណ៍ បតិជ្ជាបេន្តិ។ តេ កាលតោ វុដ្ឋហិទ្ធាតិ ឯតេ
ទិដ្ឋាទិមម្ព័លិកា បុរេតរមេវ ឧដ្ឋហិទ្ធា។ អភិមម្ព័លកតានីតិ វិសេសេន
វុឡ្លិការណាគតានិ។ រូចានិ បស្សន្តិ ធានាវិធានិ រូចារម្មណានិ ទក្ខន្តិ។
ចាដកសកុណាន្តិ ឯវំនាមកំ។ ដុស្សវេឡ្យវលដ្ឋិន្តិ ដុស្សនក្ខត្តេន ឧប្បន្នំ
តរុណាពេឡ្យវលដ្ឋិ។ គត្តិនិត្តិ សគត្តំ ឥត្តិ។ កុមារកំ ខន្ធ អាហារេបទ្វា គច្ឆន្តិ
តរុណាធារកំ អំសេ ឧស្សាបេទ្វា គច្ឆមានំ។ បុណ្ណាយដន្តិ ឧទកបុណ្ណាយដំ។
រោហិតមច្ឆន្តិ រត្តរោហិតមច្ឆំ។ អាជញ្ញាវដន្តិ សិទ្ធវ័យុត្តរថំ។ ឧសភន្តិ
មម្ព័លឧសភំ។ គោកបិលន្តិ កបិលគាវី។

បលាលបុញ្ញន្តិ បុសរាសី។ តក្កយដន្តិ គោតក្កាទិបូរិតចាដិ។ វត្ថយដន្តិ
តុច្ឆយដំ។ នដន្តិ នដកាដិ។ “ធុត្តកិរិយ”ន្តិ ឯកេ។ នគ្គសមណាកន្តិ
និទ្ទោឡ្យសមណំ។ ខរន្តិ គច្ឆភំ។ ខរយានន្តិ គច្ឆភយុត្តំ វយ្ហាទិកំ។
ឯកយុត្តយានន្តិ ឯកេន វាហានេន សំយុត្តំ យានំ។ កាណាន្តិ
ឯកក្ខិឧភយ ក្ខិកាណំ។ កុណិន្តិ ហត្ថកុណី។ ខញ្ញន្តិ ខញ្ញចាដំ
តិរិយគតចាដំ។ បក្ខហតន្តិ បីបសប្បី។ ជិណ្ឌាកន្តិ ជរាជិណ្ឌំ។ ព្យាដិកន្តិ
ព្យាដិបីឡិតំ។ មតន្តិ កាលម្ព័តំ។

សុតសុទ្ធិកាតិ សោតវិញ្ញាណេន សុតេន សុទ្ធិ ឥច្ឆមានា។ សទ្ធានំ សវនន្តិ
សទ្ធារម្មណានំ សវនំ។ វុឡ្លាតិ វាតិអាទយោ លោកេ បវត្តសទ្ធមត្តានិ គហេត្វា
វុត្តា។ អមម្ព័លំ បន “កាលោ”តិអាទិនា តេន តេន នាមេន វុត្តសទ្ធាយេវ។
“និទ្ធុ”ន្តិ វាតិ ហត្ថចាទាទិច្ឆន្តិ វា។ “ភិន្ធុ”ន្តិ វាតិ សីសាទិភិន្ធុន្តិ វា។ “ទឡ្យ”ន្តិ វាតិ
អគ្គិនា ឈាបិតន្តិ វា។ “នដ្ឋ”ន្តិ វាតិ ចោរាទិហិ វិនាសិតន្តិ វា។ “នត្ថិ”តិ វាតិ ន
វិជ្ជតិ វា។

សីលសុទ្ធិកាតិ សីលេនវិសុទ្ធិ ឥច្ឆនកា។ សីលមត្តេនាតិ សំវរណមត្តេន។
សំយមមត្តេនាតិ ឧបរមមត្តេន។ សំវរមត្តេនាតិ ធូរជកនមត្តេន។
អវិភិក្កមមត្តេនាតិ ន អតិក្កមិតមត្តេន។ សមណោ មុណ្ឌិកាបុត្តោតិ
មាតិតោលទូនាមំ។ សម្បជ្ជកុសលន្តិ បរិបុណ្ណកុសលំ។ បរមកុសលន្តិ
ឧត្តមកុសលំ។ ឧត្តមបត្តិប្បត្តន្តិ ឧត្តមំ អរហន្តំ ចាបុណ្ហិតព្ពតំ បត្វា ឋិតំ។
អយោជ្ជន្តិ បរាជេតុំ អសក្កុណោយ្យំ សមណំ។

វតសុទ្ធិកាតិ សមាធានេន វតេន សុទ្ធិ ឥច្ឆនកា។ ហត្ថិវតិកា វាតិ
សមាទិន្នំ ហត្ថិវតំ ឯតេសំ អត្ថិតិ ហត្ថិវតិកា, សព្វហត្ថិកិរិយំ ករោន្តិតិ
អត្ថោ។ កថំ? “អន្ធទ្ធិ បដ្ឋាយ ហត្ថិហិ កាតត្ថំ កិរិស្សមី”តិ ឯវំ ឧប្បន្នចិត្តា
ហត្ថិនំ គមនាការំ តិដ្ឋនាការំ និសីទនាការំ សយនាការំ
ឧទ្ធារបស្សវករណាការំ, អញ្ញោ ហត្ថិ ទិស្វា សោណ្ឌំ ឧស្សបេត្វា
គមនាការញ្ច សព្វំ ករោន្តិតិ ហត្ថិវតិកា។ អស្សវតិកាទីសុបិ លព្ពមានវសេន
យថាយោគំ យោជេតព្ពំ។ តេសុ អវសានេ ទិសាវតិកា វាតិ បុរត្ថិមាទិទិសានំ
នមស្សនវសេន សមាទិន្នទិសាវតិកា, ឯតេសំ វុត្តប្បការានំ
សមណាព្រាហ្មណានំ វតសមាធានំ សម្បជ្ជមានំ ហត្ថិអាទិនំ សហព្យតំ
ឧបនេតិ។ សចេ ខោ បនស្ស មិច្ឆាទិដ្ឋិហោតិ “ឥមិនាហំ
សីលវតសមាធានព្រហ្មចរិយេន ទេវោ វា ទេវញ្ញតរោ វា ហោមី”តិ ចិន្តយន្តស្ស
និរយតិវច្ឆានយោជិនំ អញ្ញតរោ ហោតីតិ ញាតព្ពំ។ វុត្តញ្ញោតំ ភគវតា (ម. និ.
២.៧៩) -

“ឥធន, បុណ្ណ, ឯកច្ឆោ កុក្កុវតំ ភាវេតិ បរិបុណ្ណំ អញ្ញោកិណ្ណំ,
កុក្កុវសីលំ ភាវេតិ បរិបុណ្ណំ អញ្ញោកិណ្ណំ, កុក្កុវចិត្តំ ភាវេតិ បរិបុណ្ណំ
អញ្ញោកិណ្ណំ, កុក្កុវកក្កប្បំ ភាវេតិ បរិបុណ្ណំ អញ្ញោកិណ្ណំ។ សោ កុក្កុវតំ

ភាវេត្វា បរិបុណ្ណំ អព្ពោកិណ្ណំ, កុក្កុរសីលំ ភាវេត្វា បរិបុណ្ណំ
អព្ពោកិណ្ណំ, កុក្កុរចិត្តំ ភាវេត្វា បរិបុណ្ណំ អព្ពោកិណ្ណំ, កុក្កុរកប្បំ
ភាវេត្វា បរិបុណ្ណំ អព្ពោកិណ្ណំ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា កុក្កុរាណំ
សហព្យាតំ ឧបបន្នតិ។ សចេ ខោ បនស្ស ឯវំទិដ្ឋិ ហោតិ ‘ឥមិនាហំ
សីលេន វា វតេន វា តបេន វា ព្រាហ្មចរិយេន វា ទេវេ វា ភរិស្សាមិ
ទេវញ្ញតរោ វា’ តិ, សាស្ស ហោតិ មិច្ឆាទិដ្ឋិ។ មិច្ឆាទិដ្ឋិស្ស ខោ អហំ, បុណ្ណា,
ទិដ្ឋំ គតីនំ អញ្ញាតរំ គតី វនាមិ និរយំ វា តិវច្ឆានយោនី វា។ ឥតិ ខោ,
បុណ្ណា, សម្មជ្ឈមាណំ កុក្កុរវតំ កុក្កុរាណំ សហព្យាតំ ឧបនេតិ, វិបជ្ឈមាណំ
និរយ” ត្ថិ។

គន្ធាត្ថិកាធម្មោ គន្ធាត្ថិកាធម្មំ សហព្យាតំ ឧបគច្ឆន្តិ អត្តោ ន គហោតញ្ចោ,
មិច្ឆាទិដ្ឋិយា គហិតត្តា និរយតិវច្ឆានយោនីមេវ ឧបគច្ឆន្តិ គហោតញ្ចោ។

មុតសុទ្ធិកាតិ ដុសិតេន សុទ្ធិកា។ បថី អាមសន្តិ តិ សសម្មារិកំ មហាបថី
កាយេន ដុសន្តិ។ ហរិតន្តិ អល្លដីលសទ្ធាលំ។ កោមយន្តិ គវាទិកោមយំ។
កច្ឆបន្តិ អដ្ឋិកច្ឆបាទិអនេកវិធំ។ ជាលំ អក្កមន្តិ អយជាលំ មទ្ធិន្តិ។
តិលវាហន្តិ តិលសកដំ តិលរាសី វា។ ដុស្សតិលំ ខាទន្តិ មផ្កលបដិសំយុត្តំ
តិលំ ខាទន្តិ។ ដុស្សតេលំ មក្ខន្តិ តថាវុបំ តិលតេលំ សរិវត្តញ្ញនំ ករោន្តិ។
ទន្ធកដ្ឋន្តិ ទន្ធខោណំ។ មត្តិកាយ ម្ហាយន្តិ កុដ្ឋដ្ឋាទិកាយ សណ្ឋាមត្តិកាយ
សរិវំ ឧត្តដ្ឋត្វា ម្ហាយន្តិ។ សាដកំ និវាសេន្តិ មផ្កលបដិសំយុត្តំ វត្ថំ បរិទហន្តិ។
វេបនំ វេបេន្តិ សីសវេបនំ បត្តុណ្ណាទិបដំ សីសេ វេបេន្តិ បដិមុច្ឆន្តិ។

តេជាតុកំ កុសលាភិសង្ខារន្តិ កាមជាតុរុបជាតុអរុបជាតុសុ
បដិសន្ធិនាយកំ កោសល្លសម្ពុតំ បច្ចយាភិសង្ខារំ។ សព្វំ អកុសលន្តិ
ទ្វាទសវិធំ អកោសល្លសម្ពុតំ អកុសលំ។ យតោតិ យទា។ តេ ទសវិដោ

បុញ្ញកិសង្ខារោ ច, ធានសវិជោ អបុញ្ញកិសង្ខារោ ច, ចតុត្ថិជោ
អានេញ្ញកិសង្ខារោ ច យថានុរូបំ សមុទ្ធនប្បហានេន បហីនា ហោតិ។
អត្ថទិដ្ឋិជហោតិ “ឯសោ មេ អត្តា” តិ គហិតទិដ្ឋិ ជហោ។ គាហំ ជហោតិ
“ឯសោ ហមស្មី” តិ មានសម្បយុត្តគហណំ ជហោ។ បុន អត្ថញ្ញហោតិ “ឯតំ
មមា” តិ តណ្ហាគហណាវសេន ច ទិដ្ឋិគហណាវសេន ច បរាមសិត្វា គហិតំ,
បរតោ អាមជ្ជញ្ច, តស្មី អភិនិវ័ជ្ជញ្ច, ពលវតណ្ហាវសេន គិលិត្វា អន្ក្កេសិតញ្ច,
ពលវមុច្ឆិតញ្ច។ សត្តំ តំ ចត្តំ ហោតីតិ អាទយោ វុត្តនយាយេវ។

២៦. ឯវំ “ន ព្រាហ្មណោ អញ្ញតោ សុទ្ធិមាហា” តិ វត្វា ឥនាទិ យេ
ទិដ្ឋិតតិកា អញ្ញតោ សុទ្ធិ ព្រាវត្តិ, តេសំ តស្ស ទិដ្ឋិយា អនិញ្ញហាកការំ
នស្សេន្តោ “បុរិមំ បហាយា” តិ គាថមាហា។ តស្សត្ថោ - តេហិ អញ្ញតោ
សុទ្ធិវាទា សមាធាបិ យស្ស ទិដ្ឋិយា អប្បហីនត្តា គហណាមុញ្ចនំ ហោតិ, តាយ
បុរិមំ សត្តារាទី បហាយ អបរំ និស្សិតា, ឯជាសង្ខាតាយ តណ្ហាយ អនុគតា
អភិក្ខតា រាគាទិភេទំ ន តវន្តិ សង្កឹ, តញ្ច អតវន្តា តំ តំ ធម្មំ ឧគ្គណ្ហានិ ច
និវស្សជន្តិ ច មក្កជោវ សាខន្តិ។

បុរិមំ សត្តារំ បហាយាតិ បុរិមគហិតំ សត្តបដិញ្ញំ វដ្ឋេត្វា។ បរំ សត្តារំ
និស្សិតាតិ អញ្ញំ សត្តបដិញ្ញំ និស្សិតា អល្លីនា។ បុរិមំ ធម្មក្ខានំ
បហាយាតិ អាទិសុបិ ឯសេវ នយោ។

ឯជានុគតាតិ តណ្ហាយ អនុគា។ ឯជានុគតាតិ តណ្ហាយ អនុគតា។
ឯជានុសជាតិ តណ្ហាយ អនុសជា បក្ខន្ធា វា។ ឯជាយ បន្ទា បតិតាតិ
តណ្ហាយ និមុត្តា ច និក្ខិបិតា ច។

មគ្គដោតិ វាណោ។ អរញ្ញេតិ វិចីនេ។ បវេនេតិ មហាវេនេ។ ចរមាណេតិ
គច្ឆមាណោ។ ឯវមេវាតិ ឱបម្មសំសន្ធនំ។ បុព្វតិ នាណា។ បុព្វទិដ្ឋិតតានីតិ
នាណាវិជានិ ទិដ្ឋិតតានិ។ គណ្ណាន្តិ ច មុញ្ញាន្តិ ចាតិ គហាណាវសេន គណ្ណាន្តិ ច
ចជនវសេន មុញ្ញាន្តិ ច។ អាទិយន្តិ ច និវស្សជន្តិ ចាតិ បលិពោធំ កកោន្តិ ច
វិស្សជន្តិ ច ទិបន្តិ ច។

២៧. បញ្ចមកាថាយ ច សម្ពុត្តោ - យោ ច សោ “ទិដ្ឋិ ហិ ទំ ចាវ តថា
វេទាន”ន្តិ វុត្តោ, សោ សយំ សមាធាយាតិ។ តត្ថ សយន្តិ សាមំ។ សមាធាយាតិ
គហេត្វា។ វតានីតិ ហតិវតានីតិ។ ឧច្ចាវចន្តិ អបរាបរំ, ហីនបណ្ឌិតំ វា
សត្តារតោ សត្តារាជី។ សញ្ញាសត្តោតិ កាមសញ្ញាទីសុ លត្តោ។ វិទ្វា ច វេទេហិ
សមេច្ច ធម្មន្តិ បរមត្ថវិទ្វា ច អរហា ចត្វហិ មគ្គញ្ញាណវេទេហិ ចតុសច្ចធម្មំ
អភិសមេច្ចាតិ។ សេសំ ចាកជមេវ។

សាមំ សមាធាយាតិ សយមេវ គហេត្វា។ អាធាយាតិ អាទិយិត្វា គណ្ណិត្វា។
សមាធាយាតិ សម្មា អាធាយ។ អាទិយិត្វាតិ បលិពោធំ កត្វា។ សមាទិយិត្វាតិ
សម្មា បលិពោធំ កត្វា។ គណ្ណិត្វាតិ អវិស្សជន្តិត្វា។ បរាមសិត្វាតិ ទស្សិត្វា។
អភិទិវិត្វាតិ បតិដ្ឋហិត្វា។ កាមសញ្ញាទយោ វុត្តនយា ឯវ។

វិទ្វាតិ មេធាវី។ វិជ្ជាគតោតិ វិជាននកាវំ គតោ។ ញ្ញាណីតិ
បញ្ញាសម្មុទ្ទោ។ វិភាវីតិ ញ្ញាណេន វីមំសកោ។ មេធាវីតិ អនិច្ចាទីហិ
តុលិតញ្ញាណោ។ បញ្ញាតិអាទយោ ហេដ្ឋា វុត្តនយាយេវ។ ចតុសច្ចធម្មំ
វិចីនាតីតិ ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈត្តោ។ ពោជ្ឈត្តោ ហេដ្ឋា វុត្តោវ។ វីមំសាតិ
ចតុសច្ចធម្មវិចីននា បញ្ញាវ។ “វីមំសា ធម្មចិន្តនា”តិ ហិ វុត្តោ។ វិបស្សនាតិ
មគ្គសម្មយុត្តា វិវិជាការេន បស្សនា បញ្ញាវ។ សម្មាទិដ្ឋិតិ សោភនា បសដ្ឋា
សុន្តរា មគ្គសម្មយុត្តា សម្មាទិដ្ឋិ។ តេហិ វេទេហីតិ ឯតេហាវ ចត្វហិ

មគ្គញ្ញាណេហិ។ អន្តគតោតិ ជាតិជរាមរណស្ស បរិយោសានំ គតោ។
កោដិគតោតិអាទយោ ហេជ្ជា វុត្តនយាវ។ វេទានំ វា អន្តគតោតិ ជាតិពញ្ញានំ
អវសានប្បត្តោ។ វេទេហិ វា អន្តគតោតិ ចតុហិ មគ្គញ្ញាណវេទេហិ វុដ្ឋុកុស្ស
បរិយន្តការេន អន្តសម្ពាតំ និព្វានំ គតោ។ វិទិតត្ថាតិ វិទិតការេន
ជាតិពញ្ញានំ។

វេទានិវិចេយ្យ កេវលានីតិ កាថាយ អយមត្ថោ - យោ ចតុហិ
មគ្គញ្ញាណវេទេហិ កិលេសក្ខយំ ករោន្តោ គតោ, សោ បរមត្ថតោ វេទក្ខ នាម
ហោតិ។ សោវ សត្តសមណាព្រាហ្មណានំ សត្តសញ្ញតានិ វេទានិ តាយេវ
មគ្គការវនាយ កិច្ចតោ អនិច្ចាទិវសេន វិចេយ្យ។ តត្ថ ធន្តរាគប្បហានេន តមេវ
សត្តំ វេទមតិច្ច យាបិ វេទបច្ចយា, អញ្ញាថា វា ឧប្បជ្ឈន្តិ វេទនា, តាសុ
សត្តវេទនាសុ វីតរាគោ ហោតិ។ តស្មា តមត្ថំ ទស្សន្តោ “កី បត្តិនមាហុ
វេទកុ”ន្តិ (សុ. និ. ៥.៣៣) បុដ្ឋោ “ឥទំ បត្តិន”ន្តិ អវត្វា “វេទានិវិចេយ្យ...បេ....
វេទក្ខ សោ”តិ អាហា។ យស្មា វា យោ បរិចេយបញ្ញាយ វេទានិវិចេយ្យ, តត្ថ
ធន្តរាគប្បហានេន សត្តំ វេទមតិច្ច វត្ថុតិ។ សោ សត្តសញ្ញតានិ វេទានិ គតោ
ញ្ញាតោ អតិក្កន្តោវ ហោតិ។ យោ វេទនាសុ វីតរាគោ, សោបិ វេទនាសញ្ញតានិ
វេទានិ គតោ អតិក្កន្តោ, អតិវេទនំ គតោតិបិ វេទក្ខ។ តស្មា តម្បិ អត្ថំ
ទស្សន្តោ “ឥទំ បត្តិន”ន្តិ អវត្វា “វេទានិវិចេយ្យ...បេ.... វេទក្ខ សោ”តិ អាហា។

សមេច្ចាតិ ញ្ញាណេន សមាគន្ធា។ អភិសមេច្ចាតិ ញ្ញាណេន បដិវិជ្ជិត្វា។
ធម្មន្តិ ចតុសច្ចធម្មំ។ សព្ពេ សម្ពាទាតិ សព្ពេ សប្បច្ចយា ធម្មា។ តេ ហិ
សម្ពុតសម្ពាទា នាម។ បច្ចយេហិ សម្ពុត ករិយន្តីតិ សម្ពាទា, តេ វេ បច្ចយេហិ
សម្ពុត កតត្ថា “សម្ពុតា”តិ វិសេសេត្វា វុត្តា។ “កម្មនិព្ពត្តា
តេភូមករូចារូបធម្មា អភិសម្ពុតសម្ពាទា”តិ (វិសុទ្ធិ. ២.៥៨៧) អដ្ឋកថាសុ វុត្តា។

តេជ “អនិច្ចាវត សង្ខារ” តិអាធិសុ (ជី. និ. ២.២២១, ២៧២; សំ. និ. ១.១៨៦)
 សង្ខតសង្ខារេសុ សង្កបំ គប្បន្តិ។ “អវិជ្ជាគតោយំ, ភិក្ខុវេ, បុរិសបុគ្គលោ
 បុញ្ញញ្ចោ សង្ខារំ អភិសង្ខរោតី” តិអាធិសុ (សំ. និ. ២.៥១) អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារា
 អាគតា។ តេភូមិកកុសលាកុសលចេតនា អភិសង្ខរណកសង្ខារា នាម។
 “យាវតីកា អភិសង្ខារស្ស គតិ, តាវតីកំ គន្ធា អក្ខាហតំ មញ្ញោ
 អជ្ជាសី” តិអាធិសុ (អ. និ. ៣.១៥) អាគតំ កាយិកចេតសិករីរិយំ
 បយោគាភិសង្ខារោ នាម។ “សញ្ញាវេទយិ តនិរោធំ សមាបន្នស្ស ខោ, អាវុសោ
 វិសាខ, ភិក្ខុនោ បឋមំ និរុជ្ឈតិ វចីសង្ខារោ, តតោ កាយសង្ខារោ, តតោ
 ចិត្តសង្ខារោ” តិអាធិសុ (ម. និ. ១.៤៦៤) អាគតាវិតក្កវិចារា វាចំ សង្ខរោន្តិ
 វចីសង្ខារោ, អស្សសបស្សសា កាយេន សង្ខរិយន្តិ កាយសង្ខារោ, សញ្ញា ច
 វេទនា ច ចិត្តេន សង្ខរិយន្តិ ចិត្តសង្ខារោ។ ឥធម បន សង្ខតសង្ខារា អធិប្បតា។
អនិច្ចា ហុត្វា អភាវដ្ឋេន។ **ទុក្ខា** បដិបីឡនដ្ឋេន។ **សព្ទេ** ធម្មាតិ និព្វានម្បិ
 អន្តោកត្វា វុត្តា។ **អនត្តា** អវសវត្តនដ្ឋេន។ **អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារា** តិ ឯត្ថ យំ
 បដិច្ច ជលមេតិ, សោ បច្ចយោ។ **បដិច្ចាតិ** ន វិនា, អបច្ចក្ខត្វាតិ អត្ថោ។ **ឯតីតិ**
 ឧប្បជ្ឈតិ ចេវ បវត្តតិ ចាតិ អត្ថោ។ អបិច ឧបការកដ្ឋោ បច្ចយដ្ឋោ។ **អវិជ្ជា** ច
 សា បច្ចយោ ចាតិ អវិជ្ជាបច្ចយោ, តស្មា អវិជ្ជាបច្ចយា។ **សង្ខារា សម្ពុវន្តិ**
 និព្វត្តន្តិ, ឯវំ សម្ពុវន្តិសទ្ធស្ស សេសបទេហិចិ យោជនា កាតញ្ច។

តត្ថ កតមា អវិជ្ជា? ទុក្ខេ អញ្ញាណំ, ទុក្ខសមុទយេ អញ្ញាណំ, ទុក្ខនិរោធម
 អញ្ញាណំ, ទុក្ខនិរោធគាមិនិយា បដិបទាយ អញ្ញាណំ, បុព្វន្តេ អញ្ញាណំ,
 អបរន្តេ អញ្ញាណំ, បុព្វន្តាបរន្តេ អញ្ញាណំ, ឥធម្មច្ចយតាបដិច្ចសមុប្បន្នេសុ
 ធម្មេសុ អញ្ញាណំ។ កតមេ សង្ខារា? បុញ្ញាភិសង្ខារោ អបុញ្ញាភិសង្ខារោ
 អានេញ្ញាភិសង្ខារោ, កាយសង្ខារោ វចីសង្ខារោ ចិត្តសង្ខារោ, អដ្ឋ
 កាមាវចរកុសលចេតនា, បញ្ចវ្យាបាវចរកុសលចេតនា បុញ្ញាភិសង្ខារោ,

ធានស អកុសលចេតនា អបុញ្ញាភិសង្ខារោ, ចតស្សោ
អរូចាវចរកុសលចេតនា អានេញ្ញាភិសង្ខារោ, កាយសញ្ចេតនា
កាយសង្ខារោ, វជីសញ្ចេតនា វជីសង្ខារោ, មនោសញ្ចេតនា ចិត្តសង្ខារោ។

តត្ថ សិយា - កង់ បនេតំ ជានិតតំ “ឥមេ សង្ខារា អវិជ្ជាបច្ចយា ហោន្តី” តិ?
អវិជ្ជាភាវេ ភាវតោ។ យស្ស ហិ ទុក្ខាធិសុ អវិជ្ជាសង្ខាតំ អញ្ញាណំ អប្បហ័នំ
ហោតិ, សោ ទុក្ខេ តាវ បុព្វន្តាធិសុ ច អញ្ញាណោន សំសារទុក្ខំ សុខសញ្ញាយ
គហោត្វា តស្សេវ ហេតុភូតេ តិវិជេបិ សង្ខារេ អារភតិ។ សមុទយេ អញ្ញាណោន
ទុក្ខហេតុភូតេបិ តណ្ហាបរិក្ខារេ សង្ខារេ សុខហេតុតោ មញ្ញមាណោ អារភតិ។
និរោធបន មគ្គេ ច អញ្ញាណោន ទុក្ខស្ស អនិរោធខូតេបិ គតិវិសេសេ
ទុក្ខនិរោធសញ្ញី ហុត្វា និរោធស្ស ច អមគ្គភូតេសុបិ យញ្ញាមរតថាធិសុ
និរោធមគ្គសញ្ញី ហុត្វា ទុក្ខនិរោធំ បត្តយមាណោ យញ្ញាមរតថាធិមុខេន
តិវិជេបិ សង្ខារេ អារភតិ។

អបិ ច សោ តាយ ចត្វសុ សច្ចេសុ អប្បហ័នាវិជ្ជតាយ វិសេសតោ
ជាតិជរាមេតមរណាធិអនេកាធិនវរោកិណ្ណាម្បិ បុញ្ញជលសង្ខាតំ ទុក្ខំ
ទុក្ខតោ អជានន្តោ តស្ស អធិគមាយ កាយវជីចិត្តសង្ខារភេទំ បុញ្ញាភិសង្ខារំ
អារភតិ ទេវច្ឆរកាមកោវិយ មរុប្បចាតំ។ សុខសម្មតស្សបិ ច តស្ស
បុញ្ញជលស្ស អន្តេ មហាបរិឡាហជនិកំ វិបរិណាមទុក្ខតំ អប្បស្សនតញ្ច
អបស្សន្តោបិ តប្បច្ចយំ វុត្តប្បការមេវ បុញ្ញាភិសង្ខារំ អារភតិ សលកោវិយ
ធិបសិទាភិទិចាតំ, មធុតិទ្កតិទ្វោវិយ ច មធុលិត្តសត្តនាវាលេហនំ។

កាមុបសេវនាធិសុ ច សវិចាកេសុ អាធិនំ អបស្សន្តោ សុខសញ្ញាយ ចេវ
កិលេសាភិក្ខុតតាយ ច ធារត្តយប្បវត្តម្បិ អបុញ្ញាភិសង្ខារំ អារភតិ ពាលោ
វិយ គូចកិឡនំ, មរិតុកាមោវិយ ច វិសខាធនំ។ អារុប្បវិចាកេសុ ចាបិ

សង្ខារវិបរិណាមទុក្ខតំ អនវតុដ្ឋមា នោ សស្សតាធិវិបល្លាសេន
ចិត្តសង្ខារក្ខតំ អានេញ្ញាភិសង្ខារំ អារភតិ ធិសាមូឡោរិយ
បិសាចនគរាភិមុខមគ្គកមនំ។ ឯវំ យស្មា អវិជ្ជាការតោ សង្ខារកាវោ, ន
អភារតោ។ តស្មា ជានិតត្ថមេតំ “ឥមេ សង្ខារា អវិជ្ជាបច្ចយា ហោន្តិ” តិ។

ឯត្ថាហា - គណ្ណាម តាវ ឯតំ “អវិជ្ជា សង្ខារានំ បច្ចយោ” តិ, កី
បនាយមេការ អវិជ្ជា សង្ខារានំ បច្ចយោ, ឧទាហុ អញ្ជេបិ បច្ចយា សន្តិ តិ? កី
បនេត្ត យទិ តាវ ឯការ, ឯកការណាវា នោ អាបជ្ជតិ។ អថ អញ្ជេបិ សន្តិ,
“អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារា” តិ ឯកការណាធិទ្កេសោ នុបបជ្ជតិ តិ? ន នុបបជ្ជតិ។
កស្មា? យស្មា -

“ឯកំ ន ឯកតោ ឥធន, នានេកមនេកតោបិ នោ ឯកំ;
ជលមត្តិ អត្តិ បន ឯក-ហេតុជលធិបនេ អត្តោ”។ (វិភ. អដ្ឋ. ២២៦,
សង្ខារបទនិទ្ទេស; បដិ. ម. អដ្ឋ. ១.១.១០៥; វិសុទ្ធិ. ២.៦១៧);

ភគវា ហិ កត្តចិ បធានត្តា, កត្តចិ ចាកជត្តា, កត្តចិ អសាធារណត្តា
នេសនាវិលាសស្ស ច វេនេយ្យានព្វា អនុបតោ ឯកមេវ ហេតុំ វា ជលំ វា
ធិបេតិ។ តស្មា អយមិធម អវិជ្ជាវិជ្ជមានេសុបិ អញ្ជេសុ
វត្តារម្មណាសហជាតធម្មាធិសុ សង្ខារការណេសុ “អស្សាទានុបស្សិនោ
តណ្ហា បវឡតី” តិ (សំ. និ. ២.៥២) ច, “អវិជ្ជាសមុទយា អាសវសមុទយោ” តិ (ម.
និ. ១.១០៤) ច វចនតោ អញ្ជេសម្បិ តណ្ហាធិនំ សង្ខារហេតុនំ ហេតុតិ
បធានត្តា, “អវិជ្ជា, ភិក្ខុវេ, អវិជ្ជាគតោ បុញ្ញាភិសង្ខារម្បិ អភិសង្ខារោតី” តិ
ចាកជត្តា, អសាធារណត្តា ច សង្ខារានំ ហេតុភាវេន ធិបិភាតិ វេទិតព្វា។
ឯតេនេវ ច ឯកេកហេតុជលធិបនបរិហារវចនេន សព្ពត្ត
ឯកេកហេតុជលធិបនេ បយោជនំ វេទិតព្វន្តិ។

ឯត្ថាបា - ឯវំ សន្តេចិ ឯកន្តានិជ្ជដលាយ សាវជ្ជាយ អវិជ្ជាយ កងំ
បុញ្ញានេញ្ញាភិសន្តារបច្ចយត្ថំ យុជ្ជតិ? ន ហិ និម្ពតិជតោ ឧច្ច ឧប្បជ្ជតីតិ។ កងំ
ន យុជ្ជិស្សតិ? លោកស្មីញ៉ា -

“វិរុទ្ធោ ចា វិរុទ្ធោ ច, សទិសាសទិសោ តថា;
ធម្មានំ បច្ចយោ សិទ្ធោ, វិចាកា ឯវ តេ ច ន”។

ឥតិ អយំ អវិជ្ជាវិចាកវសេន ឯកន្តានិជ្ជដលា, សភាវវសេន ច សាវជ្ជាបិ
សមាធា សព្វេសម្បិ ឯតេសំ បុញ្ញាភិសន្តារាធិនំ យថានុរូបំ
ហេតុកិច្ចសភាវវិរុទ្ធវិរុទ្ធបច្ចយវសេន, សទិសាសទិសបច្ចយវសេន ច បច្ចយោ
ហោតីតិ វេទិតញ្ញា។ អបិ ច អយំ អញ្ញោបិ បរិយាយោ -

“ចុត្តបចាតេ សំសារេ, សន្តារានញ្ញា លក្ខណោ;
យោ បដិច្ចសមុប្បន្ន-ធម្មេសុ ច វិមុយ្ហតិ។

“អភិសន្តរោតិ សោ ឯតេ, សន្តារេ តិវិជេ យតោ;
អវិជ្ជា បច្ចយោ តេសំ, តិវិជានម្បយំ តតោ។

“យថាបិ នាម ជច្ចន្ធោ, នរោ អបរិណាយកោ;
ឯកទា យាតិ មគ្គេន, ឧម្មគ្គេនាបិ ឯកទា។

“សំសារេ សំសរំ ពាលោ, តថា អបរិណាយកោ;
ករោតិ ឯកទា បុញ្ញំ, អបុញ្ញមបិ ឯកទា។

“យទា ច ញាត្វា សោ ធម្មំ, សច្ចានិ អភិសមេស្សតិ;
តទា អវិជ្ជូបសមា, ឧបសន្តោ ចរិស្សតី”តិ។

សង្ខារបច្ចយាវិញ្ញាណន្តិ ធវិញ្ញាណកាយា ចក្ខុវិញ្ញាណំ សោតវិញ្ញាណំ
យានវិញ្ញាណំ ជីវ្ហាវិញ្ញាណំ កាយវិញ្ញាណំ មនោវិញ្ញាណំ។ តត្ថ ចក្ខុវិញ្ញាណំ
កុសលវិចាកំ អកុសលវិចាកន្តិ ធុរិដំ។ តថា
សោតយានជីវ្ហាកាយវិញ្ញាណានិ។ មនោវិញ្ញាណំ បនទ្វេ
វិចាកមនោធាតុយោ, តិស្សោ អហេតុកវិចាកមនោវិញ្ញាណាធាតុយោ, អដ្ឋ
សហេតុកវិចាកចិត្តានិ, បញ្ចរូបាវចរវិចាកចិត្តានិ, ចត្តារិ
អរូបាវចរវិចាកចិត្តានិ ពារីសតិវិដំ។ ឥតិ សព្វានិ
ពាត្ថីសលោកិយវិចាកវិញ្ញាណានិ។

តត្ថ សិយា - កង់ បនេតំ ជានិតត្ថំ “ឥទំ វុត្តប្បការំ វិញ្ញាណំ សង្ខារបច្ចយា
ហោតី”តិ? ឧបចិតកម្មាភាវេ វិចាកាភាវតោ។ វិចាកញ្ចេតំ, វិចាកញ្ចេ ន
ឧបចិតកម្មាភាវេ ឧប្បជ្ជតិ, យទិ ឧប្បជ្ជេយ្យ, សព្វេសំ សព្វវិចាកានិ
ឧប្បជ្ជេយ្យំ, ន ច ឧប្បជ្ជន្តិ ជានិតត្ថមេតំ “សង្ខារបច្ចយា ឥទំ វិញ្ញាណំ
ហោតី”តិ។ សព្វមេវ ហិ ឥទំ បវត្តិបទិសន្តិវសេន ទ្វេធា បវត្តតិ។ តត្ថ ទ្វេ
បញ្ចវិញ្ញាណានិ, ទ្វេ មនោធាតុយោ, សោមនស្សសហគតា
អហេតុកមនោវិញ្ញាណាធាតុតិ ឥមាធិតេរស បញ្ចវេការភវេ បវត្តិយំយេវ
បវត្តន្តិ។ សេសានិ ឯក្ខនីសតិ តីសុ ភវេសុ យថានុរូបំ បវត្តិយម្បិ
បទិសន្តិយម្បិ បវត្តន្តិ។

“លទ្ធិប្បច្ចយមិទិ ធម្ម-មត្តមេតំ ភវន្តមុបេតិ;
នាស្ស តតោ សង្កត្តិ, ន តតោ ហេតុំ វិជាហោតិ”។

ឥតិ ហេតុំ លទ្ធិប្បច្ចយំ រូបាវចរធម្មមត្តំ ឧប្បជ្ជមាណំ “ភវន្តមុបេតី”តិ វុច្ចតិ,
ន សត្តោ ន ជីវោ។ តស្ស ច នាបិ អតីតភវតោ ឥធិ សង្កត្តិ អត្ថិ, នាបិ តតោ

ហេតុវិធាន ៩៨ ចាតុកាវោ។ ឯត្ថ ច បុរិមំ ចវេនតោ ចុតិ, បដិមំ
កវណ្ណាធិបជិសន្ទានតោ បជិសន្ទិតិ វុច្ឆតិ។

ឯត្ថាហា - ននុ ឯវំ អសង្កត្តិចាតុកាវេ សតិ យេ ៩៨ស្មី មនុស្សត្ថកាវេ ខន្ធ,
តេសំ និរុទ្ធត្តា, ជលបច្ចយស្ស ច កម្មស្ស តត្ថ អគមនតោ, អញ្ញស្ស អញ្ញតោ
ច តំ ជលំ សិយា, ឧបកុញ្ញកេ ច អសតិ កស្ស តំ ជលំ សិយា, តស្មា ន សុន្ទរមិទំ
វិធានន្តិ? តត្ថិទំ វុច្ឆតិ -

“សន្តានេ យំ ជលំ ឯតំ, នាញ្ញស្ស ន ច អញ្ញតោ;
តីដានំ អភិសម្ពាហេ, ឯតស្សត្ថស្ស សាធកោ។

“ជលស្សប្បត្តិយា ឯវ, សិទ្ធា កុញ្ញកសម្មតិ;
ជលុប្បាទេន វុត្ថស្ស, យថា ជលតិ សម្មតិ”តិ។

យោបិ វេទយ្យ “ឯវំ សន្តេបិ ឯតេ សម្ពាហវិជ្ជមានា វា ជលស្ស បច្ចយា សិយុំ,
អវិជ្ជមានា វា។ យទិ ច វិជ្ជមានា, បវត្តិក្ខណោយេវ នេសំ វិចាកេន ភវិតព្ពំ។ អថ
អវិជ្ជមានា, បវត្តិតោ បុព្វេ បច្ឆា ច និច្ចំ ជលាវហា សិយុំ”ន្តិ។ សោ ឯវំ វត្ថព្ពោ -

“កតត្តា បច្ចយា ឯតេ, ន ច និច្ចំ ជលាវហា;
ចាជីភោកាទិកំ តត្ថ, វេទិតព្ពំ និទស្សន”ន្តិ។

វិញ្ញាណបច្ចយា នាមរូបន្តិ ៩៨ វេទនាសញ្ញាសម្ពាហក្ខន្ធា នាមំ, ចត្តាវិ
មហាក្ខតានិ ចតុន្ទញ្ច មហាក្ខតានំ ឧបាទាយរូបំ រូបំ។
អភាវកកត្តសេយ្យកានំ អណ្ណាជានញ្ច បជិសន្ទិក្ខណោ វត្ថុទសកំ
កាយទសកន្តិវីសតិ រូបរូទានិ, តយោ ច អរូបិនោ ខន្ធតិ ឯតេ តេវីសតិ ធម្មា
“វិញ្ញាណបច្ចយា នាមរូប”ន្តិ វេទិតព្ពា។ សភាវកានំ ភាវទសកំ បក្ខិបិត្វា

តេត្តិស, ឌីបចាតិកសត្តសុ ព្រហ្មកាយិកាដំនំ បដិសន្ធិក្ខណោ
ចក្កសោតវត្ថុធនកានិ ជីវិតិន្ទ្រិយនវកញ្ចាតិ ឯកុនចត្តាលីស រូបរូចានិ,
តយោ ច អរូបិនោ ខន្ធាតិ ឯតេ ពាចត្តាលីស ធម្មា “វិញ្ញាណាបច្ចយា នាមរូប”ន្តិ
វេទិតញ្ច។ កាមភវេ បន សេសឌីបចាតិកានំ, សំសេនដានំ វា
សភាវកបរិបុណ្ណាយតនានំ បដិសន្ធិក្ខណោ
ចក្កសោតយានជីវាកាយវត្ថុភាវធនកានិ តិ សត្តតិ រូបរូចានិ, តយោ ច
អរូបិនោ ខន្ធាតិ ឯតេ តេសត្តតិ ធម្មា “វិញ្ញាណាបច្ចយា នាមរូប”ន្តិ វេទិតញ្ច។
ឯស ឧក្កំសោ, អវកំសេន បន តំតំធនកវិកលានំ តស្ស តស្ស វសេន
ហាបេត្វា ហាបេត្វា បដិសន្ធិយំ វិញ្ញាណាបច្ចយា នាមរូបសម្ពា វេទិតញ្ច។
អរូបីនំ បន តយោវ អរូបិនោ ខន្ធា។ អសញ្ញំនំ រូបតោ ជីវិតិន្ទ្រិយនវកមេវាតិ។
ឯស តាវ បដិសន្ធិយំ នយោ។

បវត្តេ បន សព្ពត្ថ រូបបវត្តិទេសេ បដិសន្ធិចិត្តស្ស វិចិត្តក្ខណោ
បដិសន្ធិចិត្តន សហ បវត្តឧតុតោ ឧតុសមុដ្ឋានំ សុទ្ធដ្ឋកំ ចាតុភវតិ។
បឋមភវត្តតោ បភុតិ ចិត្តសមុដ្ឋានំ សុទ្ធដ្ឋកំ, សទ្ធិចាតុភាវកាលេ ឧតុតោ
ចេវ ចិត្តតោ ច សទ្ធិនវកំ, កតាជ្ឈី កាហហារូបជីវីនំ អាហារសមុដ្ឋានំ
សុទ្ធដ្ឋកន្តិ ឯវំ អាហារសមុដ្ឋានស្ស, សុទ្ធដ្ឋកស្ស, ឧតុចិត្តសមុដ្ឋានានញ្ច ទិដ្ឋំ
នវកានំ វសេន ធម្មិសតិវិធំ, ឯកេកចិត្ត តិក្ខត្តំ ឧប្បជ្ឈមាធំ
វុត្តកម្មសមុដ្ឋានញ្ច សត្តតិវិធន្តិ ធន្តវតិវិធំ រូបំ, តយោ ច អរូបិនោ ខន្ធាតិ
នវនវុតិធម្មា យថាសម្ពុរំ “វិញ្ញាណាបច្ចយា នាមរូប”ន្តិ វេទិតញ្ច។

តត្ថ សិយា - កថំ បនេតំ ជានិតត្ថំ “បដិសន្ធិនាមរូបំ វិញ្ញាណាបច្ចយា
ហោតី”តិ? សុត្តតោ យុត្តតោ ច។ សុត្តេ ហិ “ចិត្តានុបវិវត្តិនោ ធម្មា”តិអាទិនា

(ធរ.ស. ទុកមាតិកា ៦២) នយោន ពហុធា វេទនាទីនំវិញ្ញាណបច្ចយតា សិទ្ធា។
យុត្តិតោ បន -

“ចិត្តជេន ហិ រូបេន, ឥធនិជ្ជេន សិជ្ឈតិ;
អធិជ្ជស្សបិ រូបស្ស, វិញ្ញាណំ បច្ចយោ ឥតី”តិ។

នាមរូបបច្ចយា សឡាយតនន្តិ នាមំ វុត្តមេវ។ ឥធន បន រូបំ និយមតោ ចត្តាវ
មហាក្ខតានិ, ធន វុត្តនិ, ជីវិតិន្ទ្រិយន្តិ ឯកាទសវិទំ។ សឡាយតនំ បន
ចក្ខាយតនំ សោតយានជ្ជ្វាកាយមនាយតនំ។

តត្ថ សិយា - កង់ បនេតំ ជានិតត្ថំ “នាមរូបំ សឡាយតនស្ស បច្ចយោ”តិ?
នាមរូបភាវេ ភាវតោ។ តស្ស តស្ស ហិ នាមស្ស រូបស្ស ច ភាវេ តំ តំ
អាយតនំ ហោតិ, ន អញ្ញថាតិ។

សឡាយតនបច្ចយា ជស្សោតិ -

“ធនឡេវ ជស្សា សង្ខេវា, ចក្ខុសម្ផស្សអាទយោ;
វិញ្ញាណមិវ ពាត្ថីស, វិត្តារេន ភវន្តិ តេ”។

ជស្សបច្ចយា វេទនាតិ -

“ឆារតោ វេទនាវុត្តា, ចក្ខុសម្ផស្សជាធិកា;
ធនឡេវ តា បភេទេន, ឥធន ពាត្ថីស វេទនា”។

វេទនាបច្ចយា តណ្ហាតិ -

“រូបតណ្ហាធិភេទេន, ធន តណ្ហា ឥធនិបិតា;
ឯកេកា តិវិទា តត្ថ, បវត្តាការតោ មតា។

“ធុត្ថិ សុខំ បត្តយតិ, សុខី ភិយ្យាបិ ឥច្ឆតិ;
ឧបេក្ខា បន សន្តត្តា, សុខមិច្ឆេវ ភាសិតា។

“តណ្ហាយ បច្ចយា តស្មា, ហោន្តិ ភិស្សាបិ វេទនា;
វេទនាបច្ចយា តណ្ហា, ឥតិ វុត្តា មហេសីនា”តិ។

តណ្ហាបច្ចយា ឧបាទានន្តិ ចត្តារិ ឧបាទានានិ កាមុបាទានំ ទិដ្ឋុបាទានំ
សីលព្ពតុបាទានំ អត្តវាទុបាទានំ។ ឧបាទានបច្ចយា ភវេតិ ឥធ កម្មភវេ
អធិប្បតោ, ឧបបត្តិភវេ បន បទុទ្ធាវសេន វុត្តោ។ ភវបច្ចយា ជាតិ តិ
កម្មភវបច្ចយា ជាតិ បដិសន្ធិឧន្ទានំ ចាតុភវេ។

តត្ថ សិយា - កង់ បនេតំ ជានិតព្ពំ “ភវេ ជាតិយា បច្ចយោ”តិ ចេ?
ពាហិរវបច្ចយសមត្ថេបិ ហីនបណីតតាធិវិសេសស្សនតោ។ ពាហិរវបច្ចយ
ជនកជននិសុក្កសោណីតាហារាជីនំ បច្ចយានំ សមត្ថេបិ សត្តានំ យមកានម្បិ
សតំ ហីនបណីតតាធិវិសេសោ ទិស្សតិ។ សោ ច ន អហេតុកោ សព្ពនា ច
សព្ពេសញ្ច អភាវតោ, ន កម្មភវតោ អញ្ញហេតុកោ តទភិទិព្ពត្តកសត្តានំ
អដ្ឋត្ថសន្តានេ អញ្ញស្ស ការណស្ស អភាវតោតិ កម្មភវហេតុកោវ។ កម្មញ្ញ
សត្តានំ ហីនបណីតតាធិវិសេសស្ស ហេតុ។ តេនាហា ភគវា - “កម្មំ សត្ថ
វិភជតិ យទិទំ ហីនបណីតតាយា”តិ (ម. និ. ៣.២៨៩)។ តស្មា ជានិតព្ពំមេតំ
“ភវេ ជាតិយា បច្ចយោ”តិ។

ជាតិបច្ចយា ជរាមរណាន្តិអាទីសុ យស្មា អសតិ ជាតិយា ជរាមរណាញោវ
សោកាទយោ ច ធម្មា ន ហោន្តិ, ជាតិយា បន សតិ ជរាមរណាញោវ
ជរាមរណាសម្ពាទុក្ខធម្មដុដ្ឋស្ស ពាលស្ស ជរាមរណាទិសម្ពន្ធា វា តេន តេន
ទុក្ខធម្មេន ដុដ្ឋស្ស អនភិសម្ពន្ធា វា សោកាទយោ ច ធម្មា ហោន្តិ។ តស្មា

ជាតិបច្ចុប្បន្ន ជរាមរណាន្តិ។ សមេច្ច អភិសមេច្ច ធម្មន្តិ ព្រាណេន សមាគន្ធា
ចតុសច្ចធម្មំ បដិវិជ្ជិត្វា។

ឯវំ ឆ្ងាទសបទិកំ បច្ចុប្បាយការប្បវត្តិ ទស្សេត្វា ឥនាទិវិវដ្តវសេន អវិជ្ជាទីនំ
និរោធនស្សនតំ “អវិជ្ជានិរោធា សង្ខារនិរោធាតិ សមេច្ច អភិសមេច្ច
ធម្ម”ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ អវិជ្ជានិរោធាតិ អវិជ្ជាយ អនុប្បាទនិរោធា បុន
អប្បវត្តិនិរោធន។ សង្ខារនិរោធាតិ សង្ខារានំ អនុប្បាទនិរោធា ហោតិ។ ឯវំ
សេសបទេសុបិ។ ឥទំ ទុក្ខន្តិអាទយោ បុព្វេ វុត្តនយា ឯវំ។ ឥមេ ធម្មា
អភិញ្ញេយ្យាតិ ឥមេ តេក្ខមកា ធម្មា សភាវលក្ខណាវពោធរសេន
សោភនាការេន, អធិកេន ព្រាណេន វា សភាវតោ ជានិតញ្ញា។ បរិញ្ញេយ្យាតិ
សាមញ្ញលក្ខណាវពោធរសេន, កិច្ចសមាបនវសេន ច ព្យាបិត្វា ជានិតញ្ញា។
ឥមេ ធម្មា បហាតញ្ញាតិ ឥមេ សមុទយបក្ខិកា ធម្មា តេន តេន គុណាផ្ដែន
បហាតញ្ញា។ ភាវេតញ្ញាតិ វឌ្ឍេតញ្ញា។ សង្ខិកាតញ្ញាតិ បច្ចក្ខំ កាតញ្ញា។ ទុរិដា
សង្ខិកិរិយា បដិលាភសង្ខិកិរិយា ច អារម្មណសង្ខិកិរិយា ច។ ធន្នំ
ជស្សាយតនានន្តិ ចក្ខាទីនំ ធន្នំ អាយតនានំ។ សមុទយញ្ច អត្ថផ្ដមញ្ចាតិ
ឧប្បាទញ្ច និរោធិញ្ច។

ភ្ងឺបញ្ញាតិ ភ្ងឺវិយាតិ ភ្ងឺ, តាយ ភ្ងឺបញ្ញាយ សមន្នាគតោ ភ្ងឺបញ្ញា។
មហាបញ្ញាតិអាទីសុ មហាបញ្ញាទីហិ សមន្នាគតោតិ អត្ថោ។

តត្រិទំ មហាបញ្ញាទីនំ នានត្ថំ - កតមា មហាបញ្ញា? មហាន្តេ អត្ថ
បរិគ្គណ្ណាតីតិ មហាបញ្ញា។ មហាន្តេ ធម្ម...បេ... មហាន្តា និរុត្តិយោ... មហាន្តានិ
បដិភានានិ បរិគ្គណ្ណាតីតិ មហាបញ្ញា។ មហាន្តេ សីលក្ខន្ធន្ថេ បរិគ្គណ្ណាតីតិ
មហាបញ្ញា។ មហាន្តេ សមាធិក្ខន្ធន្ថេ...បេ... បញ្ញាក្ខន្ធន្ថេ... វិមុត្តិក្ខន្ធន្ថេ...
វិមុត្តិព្រាណេនស្សនក្ខន្ធន្ថេ បរិគ្គណ្ណាតីតិ មហាបញ្ញា។ មហាន្តានិ

ឋានាឋានានិ... បេ... មហាវិហារសមាបត្តិយោ... មហន្តានិ អរិយសទ្ធានិ...
មហន្តេ សតិបដ្ឋានេ... សម្មប្បធានេ... ឥទ្ធិចានេ... មហន្តានិ ឥន្ទ្រិយានិ...
ពលានិ... ពោជ្ឈន្តានិ... មហន្តេ អរិយមគ្គ... មហន្តានិ សាមញ្ញជលានិ...
មហាអភិញ្ញាយោ... មហន្តំ បរមត្ថំ និព្វានំ បរិគ្គណ្ហាតីតិ មហាបញ្ញា។

កតមា បុព្វបញ្ញា? បុព្វនាទានន្ទេសុ ញ្ញាណំ បរត្ថតីតិ បុព្វបញ្ញា។
បុព្វនាទានាត្ថសុ... បេ... បុព្វនាទានាអាយតនេសុ... បុព្វនាទានបដិច្ចសមុប្បាទេសុ...
បុព្វនាទានសុញ្ញតមនុបលព្ភេសុ... បុព្វនាទានអត្ថេសុ... ធម្មេសុ... និរុត្តិសុ...
បដិកានេសុ... បុព្វនាទានសីលក្ខន្ធនេសុ...
បុព្វនាទានសមាធិបញ្ញាវិមុត្តិវិមុត្តិញ្ញាណទស្សនក្ខន្ធនេសុ...
បុព្វនាទានឋានាឋានេសុ... បុព្វនាទានវិហារសមាបត្តិសុ...
បុព្វនាទានអរិយសច្ចេសុ... បុព្វនាទានសតិបដ្ឋានេសុ... សម្មប្បធានេសុ...
ឥទ្ធិចានេសុ... ឥន្ទ្រិយេសុ... ពលេសុ... ពោជ្ឈន្តេសុ... បុព្វនាទានអរិយមគ្គេសុ...
សាមញ្ញជលេសុ... អភិញ្ញាសុ... បុព្វនាទានជនសាធារណោ ធម្មេ សមតិក្ខម្ម
បរមត្ថេ និព្វានេ ញ្ញាណំ បរត្ថតីតិ បុព្វបញ្ញា។

កតមា ហាសបញ្ញា? ឥន្ទេកន្ទោ ហាសពហុលោ វេទពហុលោ
តុដ្ឋិពហុលោ ចាមោជ្ឈពហុលោ សីលំ បរិបូរេតិ។ ឥន្ទ្រិយសំវរំ បរិបូរេតិ។
កោជនេ មត្តញ្ញតំ... បេ... ជាគរិយានុយោគំ... សីលក្ខន្ធនំ... សមាធិក្ខន្ធនំ...
បញ្ញាក្ខន្ធនំ... វិមុត្តិក្ខន្ធនំ... វិមុត្តិញ្ញាណទស្សនក្ខន្ធនំ បរិបូរេតីតិ ហាសបញ្ញា។
ហាសពហុលោ... បេ... ចាមោជ្ឈពហុលោ ឋានាឋានំ បដិវិជ្ឈតីតិ ហាសបញ្ញា។
ហាសពហុលោវិហារសមាបត្តិយោ បរិបូរេតីតិ ហាសបញ្ញា។ ហាសពហុលោ
អរិយសទ្ធានិ បដិវិជ្ឈតីតិ ហាសបញ្ញា។ សតិបដ្ឋានេ ភាវេតិ សម្មប្បធានេ...
ឥទ្ធិចានេ... ឥន្ទ្រិយានិ... ពលានិ... ពោជ្ឈន្តេ... អរិយមគ្គំ ភាវេតីតិ ហាសបញ្ញា,

ហាសពហុលោ សាមញ្ញដលានិ សង្ខិករោតីតិ ហាសបញ្ញា, អភិញ្ញាយោ
បដិវិជ្ជតីតិ ហាសបញ្ញា, ហាសពហុលោ បរមត្ថំ និព្វានំ សង្ខិករោតីតិ
ហាសបញ្ញា។

កតមា ជវនបញ្ញា? យំ កិញ្ចំ រូបំ អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នំ អន្តរា វា ពហិទ្ធា
វា ឌីឡាវិកំ វា សុខុមំ វា ហីនំ វា បណ្ឌិតំ វា យំ ទូរេ សន្តិកេ វា, សត្តំ រូបំ អនិច្ចតោ
ឱប្បំ ជវតីតិ ជវនបញ្ញា។ ទុក្ខតោ, អនត្តតោ ឱប្បំ ជវតីតិ ជវនបញ្ញា។ យា
កាចិ វេទនា... បេ... យា កាចិ សញ្ញា... យេ កេចិ សង្ខារា... យំ កិញ្ចំ វិញ្ញាណំ
អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នំ... បេ... យំ ទូរេ សន្តិកេ វា, សត្តំ វិញ្ញាណំ អនិច្ចតោ...
ទុក្ខតោ... អនត្តតោ ឱប្បំ ជវតីតិ ជវនបញ្ញា។ ចក្កំ... បេ... ជរាមរណំ
អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នំ អនិច្ចតោ... ទុក្ខតោ... អនត្តតោ ឱប្បំ ជវតីតិ
ជវនបញ្ញា។

រូបំ អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នំ អនិច្ចំ ខយដ្ឋេន, ទុក្ខំ ភយដ្ឋេន, អនត្តា
អសារកដ្ឋេនាតិ តុលយិត្វា តិរយិត្វា វិការយិត្វា វិភូតំ កត្វា រូបនិរោធ�េ
និព្វានេ ឱប្បំ ជវតីតិ ជវនបញ្ញា។ វេទនា... សញ្ញា... សង្ខារា... វិញ្ញាណំ...
ចក្កំ... បេ... ជរាមរណំ អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នំ អនិច្ចំ ខយដ្ឋេន, ទុក្ខំ ភយដ្ឋេន,
អនត្តា អសារកដ្ឋេនាតិ តុលយិត្វា... បេ... វិភូតំ កត្វា ជរាមរណានិរោធ�េ
និព្វានេ ឱប្បំ ជវតីតិ ជវនបញ្ញា។

រូបំ អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នំ អនិច្ចំ សង្ខតំ បដិច្ចសមុប្បន្នំ ខយធម្មំ វយធម្មំ
វិរាគធម្មំ និរោធធម្មន្តិ តុលយិត្វា... បេ... វិភូតំ កត្វា រូបនិរោធ�េ និព្វានេ ឱប្បំ
ជវតីតិ ជវនបញ្ញា។ វេទនា... បេ... សញ្ញា... សង្ខារា... វិញ្ញាណំ... ចក្កំ... បេ...
ជរាមរណំ អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នំ អនិច្ចំ... បេ... និរោធធម្មន្តិ តុលយិត្វា... បេ...
វិភូតំ កត្វា ជរាមរណានិរោធ�េ និព្វានេ ឱប្បំ ជវតីតិ ជវនបញ្ញា។

កតមា តិក្ខុបញ្ញា? ឱប្បំ កិលេសេ និន្ទតីតិ តិក្ខុបញ្ញា។ ឱប្បន្នំ កាមវិតក្កំ
នាធិវាសេតិ។ ឱប្បន្នំ ព្យាទាទិវិតក្កំ... ឱប្បន្នំ វិហ័សាវិតក្កំ... ឱប្បន្នុប្បន្នេ
ចាបកេ អកុសលេ ធម្មេ... ឱប្បន្នំ វាគំ... ឱប្បន្នំ ទោសំ... មោហំ... កោដំ...
ឧបនាហំ... មក្ខំ... បឡាសំ... ឥស្សំ... មជ្ឈិមំ... មាយំ... សាវេយ្យំ... ជម្ពំ... សារម្ពំ...
មាណំ... អតិមាណំ... មទំ... បមាទំ... សព្វេ កិលេសេ... សព្វេ ទុច្ចរិតេ... សព្វេ
អភិសង្ការេ... សព្វេ ភវតាមិកម្មេ នាធិវាសេតិ បដហតិ វិនោទេតិ ព្យង្គិកោតិ
អនភាវំ គមេតីតិ តិក្ខុបញ្ញា។ ឯកម្ហំ អាសនេ ចត្តារោ អរិយមគ្គា, ចត្តារិ ច
សាមញ្ញដលាទិ, ចតស្សោ ច បដិសម្ពុទ្ធាយោ, ធម៌ អភិញ្ញាយោ អធិគតា ហោន្តិ
សង្ខិកតា ជស្សិតា បញ្ញាយាតិ តិក្ខុបញ្ញា។

កតមា និព្វេទិកបញ្ញា? ឥនេកោ ឆ្នោ សព្វសង្ការេសុ ឧព្ពេគពហុលោ ហោតិ
ឧត្តាសពហុលោ ឧត្តណ្ណានពហុលោ អរតិពហុលោ អនភិវតិពហុលោ
ពហិមុខោ ន រមតិ សព្វសង្ការេសុ, អនិព្វិទ្ធបុព្វំ អបទាលិតបុព្វំ លោកក្ខន្ធី
និព្វិជ្ឈតិ បទាលេតីតិ និព្វេទិកបញ្ញា។ អនិព្វិទ្ធបុព្វំ អបទាលិតបុព្វំ
ទោសក្ខន្ធី... បេ... មោហាក្ខន្ធី... កោដំ... ឧបនាហំ... បេ... សព្វេ ភវតាមិកម្មេ
និព្វិជ្ឈតិ បទាលេតីតិ និព្វេទិកបញ្ញា។

២៨. ស សព្វធម្មេសុ វិសេនិក្ខតោ, យំ កិញ្ចិ ទិដ្ឋំ វា សុតំ មុតំ វា តិ សោ
ភូរិបញ្ញោ ឱណាសវោ យំ កិញ្ចិ ទិដ្ឋំ វា សុតំ វា មុតំ វា តេសុ សព្វធម្មេសុ
មារសេនំ វិនាសេត្វា បិតកាវេនំ វិសេនិក្ខតោ។ តមេវ ទស្សន្តិ តំ វេ
វិសុទ្ធទស្សី។ វិវដំ ចរន្តន្តិ តណ្ហានទនាទិវិតមេនំ វិវដំ ហុត្វា ចរន្តំ។ កេនីធ
លោកស្មិ វិកប្បយេយ្យាតិ កេន ឥនេ លោកេ តណ្ហាកប្បេន វា ទិដ្ឋិកប្បេន វា
កោចិ វិកប្បយ្យ, តេសំ វា បហ័នត្តា វា កាទិនា បុព្វេ វុត្តនាតិ។

កាមាតេ បឋមា សេនាតិអាទីសុ ចតុសុ កាថាសុ អយមត្ថោ - យស្មា
អាទិតោ អភារិយត្ថតេ សត្តេ វត្ថុកាមេសុ កិលេសកាមា មោហយន្តិ, តេ
អភិកុយ្យ អនភារិយការំ ឧបគតានំ បន្តេសុ វា សេនាសនេសុ,
អញ្ញាតវញ្ញាតវេសុ វា អធិកុសលេសុ ធម្មេសុ អរតិ ឧប្បជ្ជតិ។ វុត្ថព្យោតំ -
“បព្ពដិតេន ខោ, អាវុសោ, អភិវតិ ទុក្ខរា”តិ (សំ. និ. ៤.៣៣១)។ តតោតេ
បរបដិពទ្ធជីវិតត្ថា ឧប្បិចាសា ពាធនិ, តាយ ពាធិតានំ បរិយេសនតណ្ហា
ចិត្តំ កិលមយតិ, អថ នេសំ កិលន្តចិត្តានំ បិនមិទ្ធុំ ឌុក្កមតិ តតោ
វិសេសមនធិគច្ឆន្តានំ ទុរភិសម្ពវេសុ អវញ្ញវនបត្តេសុ សេនាសនេសុ វិហារតំ
ឧប្រាសសញ្ញិតា ភិវុ ជាយតិ, តេសំ ឧស្សង្គិតបរិសង្គិតានំ ជីយរត្តំ
វិវេករសមនស្សនយមាធានំ វិហារតំ “ន សិយា នុ ខោ ឯស មគ្គោ”តិ
បដិបត្តិយំ វិចិត្តិក្ខា ឧប្បជ្ជតិ, តំ វិនោទេត្វា វិហារតំ អប្បមត្តកេន
វិសេសាធិគមេន មាធមក្ខបម្ភា ជាយន្តិ, តេបិ វិនោទេត្វា វិហារតំ តតោ
អធិកតវំ វិសេសាធិគមំ និស្សាយ លាភសក្ការសិលោកា ឧប្បជ្ជន្តិ,
លាភាធិមុច្ឆិតា ធម្មបដិរូបកានិ បកាសេន្តា មិច្ឆាយសំ អធិគត្វា តត្ថ បិតា
ជាតិអាទីហិ អត្តានំ ឧក្កំសេន្តិ, បរំ វម្ភេន្តិ។ តស្មា កាមាធិនំ បឋមសេនាធិកាវោ
វេទិតព្យោ។

ឯវមេតំ ទសវិធំ សេនំ ឧទ្ទិសិត្វា យស្មា សា កណ្តាធម្មសមដ្ឋាគតត្ថា
កណ្តាស្ស ធម្មចិនោ ឧបកាវាយ សំវត្ថតិ, តស្មា នំ “តវ សេនា”តិ និទ្ទិសន្តោ
អាហា - “ឯសា នមុចិ តេ សេនា, កណ្តាស្សភិប្បហារិនី”តិ។ តត្ថ
អភិប្បហារិនីតិ សមណាព្រាហ្មណានំ យាតិនី និប្បាចិនី, អន្តរាយករីតិ
អត្ថោ។ នំ អស្សរោ ជិនាតិ, ជេត្វាវ លភតេ សុខន្តិ ឯវំ តវ សេនំ អស្សរោ
កាយេ ច ជីវិតេ ច សាបេក្ខោ បុរិសោ ន ជិនាតិ, ស្សរោ បន ជិនាតិ, ជេត្វាវ
មគ្គសុខំ ជលសុខញ្ច អធិគច្ឆតិ។

យតោ ចតុហិ អរិយមគ្គហិតិ យនា ចតុហិ
និរុទ្ទាសនិព្ពានមគ្គនសម្ពុតោ តេហិ មគ្គហិ។ មារសេនាតិ មារស្ស សេនា វចនករា
កិលេសា។ បដិសេនិករាតិ បដិបក្ខករា។ ជិតា ចាតិ បរាជយមាណា ហានិតា
ច។ បរាជិតា ចាតិ និគ្គហិតា ច។ ភក្កាតិ ភិក្ខុ។ វិប្បលុក្កាតិ បុណ្ណាវិបុណ្ណា។
បរម្មទាតិ វិមុខការំ ចាបិតា។ វិសេនិកូតោតិ និក្ខិលេសោ ហុត្វា ឋិតោ។

វោធាតទស្សន្តិ ព្យវោធាតទស្សន្តិ។ តានិ ធននានីតិ ឯតានិ
តណ្ហាទិកិលេសធននានិ។ វិវដានីតិ ចាកដកតានិ។ វិទូសិតានីតិ
ឋិតជ្ជានតោ អបហតានិ។ ឧក្សាដិតានីតិ ឧប្បាដិតានិ។ សមុក្សាដិតានីតិ
វិសេសេន ឧប្បាដិតានិ។

២៩. ន កប្បយន្តិតិ គាថាយ សម្ពុតោ អត្ថោ ច - កិញ្ច ភិយ្យោ? តេ ហិ
តាទិសា សន្តោ ទិន្នំ កប្បានំ បុរេក្ខារាណញ្ច កេនចិ ន កប្បយន្តិ, ន បុរេក្ខរោន្តិ។
បរមត្ថំ អច្ចន្តសុទ្ធិំ អធិគតត្តា អនច្ចន្តសុទ្ធិយេវ អកិរិយសស្សតទិដ្ឋិ
“អច្ចន្តសុទ្ធិ”តិ ន តេ វទន្តិ។ អាធានកន្តំ គតិតំ វិសដ្ឋាតិ ចតុព្ពិជម្បិ រូបាទីនំ
អាធាយកត្តា អាធានកន្តំ អត្ថនោ ចិត្តសន្តានេ គចិតំ ពទ្ធិំ អរិយមគ្គសត្តេន
វិស្សន្ន្រ ជិន្និត្វា។ សេសំ ចាកដមេវ។

អច្ចន្តសុទ្ធិន្តិ អច្ចន្តំ បរមត្ថំ សុទ្ធិ។ សំសារសុទ្ធិន្តិ សំសារតោ សុទ្ធិ។
អកិរិយទិដ្ឋិន្តិ ករោតោ ន ករិយតិ ចាបន្តិ អកិរិយទិដ្ឋិ។ សស្សតវាទន្តិ “និព្វា
នុវោ សស្សតោ”តិ វចនំ។ ន វទន្តិ ន កថន្តិ។

គន្តាតិ នាមកាយំ គន្តេន្តិ, បុតិបដិសន្ធិវសេន វដ្ឋស្មី យដេន្តិតិ គន្តា។
អភិជ្ឈា ច សា នាមកាយយដនវសេន គន្តោ ចាតិ អភិជ្ឈាកាយគន្តោ។
ហិតសុខំ ព្យាចាធយតីតិ ព្យាចាធា។ ព្យាចាធា ច សោ វុត្តនយេន គន្តោ ចាតិ

ព្យាបាទោ កាយគន្ថោ។ សីលព្ពតបរាមាសោតិ “ឥតោ ពហិទ្ធា
សមណាព្រាហ្មណានំ សីលេន សុទ្ធិ វុតេន សុទ្ធិ”តិ (ធម្ម. ស. ១១៤៣, ១២២២)
បរតោ អាមាសោ។ ឥទ្ធិសទ្ធាភិទិវេសោតិ សព្ពញ្ញាភាសិតម្បិ បដិក្ខិបិត្វា
“សស្សតោ លោកោ, ឥទ្ធិមេវ សច្ចំ, មោយមញ្ញ”ន្តិ (ធម្ម. ស. ១១៤៤) ឥមិនា
អាការេន អភិទិវេសោ ឥទ្ធិសទ្ធាភិទិវេសោ។ អត្តនោ ទិដ្ឋិយា រាគោតិ អត្តនា
អភិទិវេសិត្វា គហិតាយ ទិដ្ឋិយា ធន្តរាគោ។ បរវាទេសុ អាមាតោតិ បរស្ស
វុចេសុ កោចោ។ អប្បច្ចយោតិ អតុដ្ឋាការោ។ អត្តនោ សីលំ វាតិ អត្តនា
សមាទិន្នំ គោសីលាទិសីលំ វា។ អត្តនោ ទិដ្ឋិតិ អត្តនា គហិតា បរាមដ្ឋា ទិដ្ឋិ
តេហិ គន្ថេហិតិ ឯតេហិ វុត្តេហិ នាមកាយយដេហិ។ រូបំ អាទិយន្តិតិ
ចតុសមុដ្ឋានិកំ រូចារម្មណំ អាទិយន្តិ គណ្ណាន្តិ។ ឧបាទិយន្តិតិ ឧបគន្ធា គណ្ណាន្តិ
តណ្ហាគហិណោន។ បរាមសន្តិ ទិដ្ឋិគហិណោន។ អភិទិវេសន្តិ មានគហិណោន។
វដ្តន្តិ តេភូមកវដ្តំ។ គន្ថេតិ ពន្ធនេ។

វេសន្តិត្វា វាតិ សម្មាវិស្សន្តិត្វា វា។ គចិតេតិ ពន្ធនេ។ គន្ថិតេតិ គន្ថេនេន
គន្ថិតេ។ វិពន្ធទតិ វិសេសេន ពន្ធនេ។ អាពន្ធទតិ អនេកវិជេន ពន្ធនេ។ បលិតុន្ធទតិ
អមុញ្ចិតេ។ ពន្ធនេ ចោជយិត្វាតិ តណ្ហាមានទិដ្ឋិពន្ធនាទិ បប្បោជយិត្វា។
វិសដ្ឋាតិ ចជិត្វា។

ឥមេ បន ចត្តារោ គន្ថេ កិលេសបដិចាជិយាបិ អាហារិតុំ វដ្តតិ,
មគ្គបដិចាជិយាបិ - កិលេសបដិចាជិយា អភិជ្ឈាកាយគន្ថោ អរហត្តមគ្គេន
បហ័យតិ, ព្យាបាទោ កាយគន្ថោ អនាគាមិមគ្គេន, សីលព្ពតបរាមាសោ
កាយគន្ថោ ឥទ្ធិសទ្ធាភិទិវេសោ កាយគន្ថោ សោតាបត្តិមគ្គេន។
មគ្គបដិចាជិយា សីលព្ពតបរាមាសោ កាយគន្ថោ ឥទ្ធិសទ្ធាភិទិវេសោ
កាយគន្ថោ សោតាបត្តិមគ្គេន, ព្យាបាទោ កាយគន្ថោ អនាគាមិមគ្គេន,

អភិជ្ឈាកាយគន្លោ អរហត្តមគ្គនាតិ។ ឯតេ ចត្តារោ គន្លាយស្ស សំវិជ្ជន្តិ, តំ
ចុតិបដិសន្ធិវសេន វដ្តស្មី គន្លេន្តិ យដេន្តិ គន្លា។ តេ ចតុប្បកេនា អភិជ្ឈាយន្តិ
ឯតាយ, សយំ វា អភិជ្ឈាយតិ, អភិជ្ឈាយនមត្តមេវ វា ឯសាតិ អភិជ្ឈា។
លោភោយេវ នាមកាយំ គន្លេតិ ចុតិបដិសន្ធិវសេន វដ្តស្មី យដេន្តិ តិ
កាយគន្លោ។ ព្យាបន្តិ តេន ចិត្តំ បូតិភាវំ គច្ឆតិ, ព្យាបាធយតិ វា
វិនយាចារូបសម្បត្តិហិតសុខាធិនីតិ ព្យាបាទោ។ “ឥតោ ពហិទ្ធា
សមណាព្រាហ្មណានំ សីលេន សុទ្ធិ វតេន សុទ្ធិ” តិ បរាមសនំ
សីលព្ពតបរាមាសោ, សព្ពញ្ញភាសិតម្បិ បដិក្ខិបិទ្វា “សស្សតោ លោកោ,
ឥនមេវ សច្ចំ, មោយមញ្ញ” ភិណ្ឌាធិនា អាគារេន អភិវិសតីតិ
ឥនំសច្ចាភិវិសោ។ យថា វយ្ហំ វាតិអាធិ វយ្ហាធិវិសន្តិរណំ គន្លានំ
វិយោគករណោ ឧបមំ ធស្សន្តោ អាហា។

ន ជនេន្តិ តិ ន ឧប្បាទេន្តិ។ ន សញ្ញនេន្តិ តិ ន និព្វត្តេន្តិ។ នាភិវិព្វត្តេន្តិ តិ
ឧបសគ្គវសេន បទំ វុត្តិ តំ។ ន សញ្ញនេន្តិ តិ ឧប្បាទក្ខណំ។ ន និព្វត្តេន្តិ
នាភិវិព្វត្តេន្តិ តិ បវត្តិ ក្ខណំ សន្ធាយ វុត្តំ។

៣០. សីមាតិគោតិ គាថា ឯកបុគ្គលាធិដ្ឋានាយ ទេសនាយ វុត្តា។
បុព្វសទិសោ ឯវ បនស្សា សម្ពន្ធា, សោ ឯវ អត្តវណ្ណនាយ សទ្ធិ វេទិតញោ -
កិញ្ចា ភិយ្យោ? សោ ព្យាធិសោ ភូរិបញ្ញោ ចតុន្នំ កិលេសសីមាធិ អតីតត្តា
សីមាតិគោ, ពហិតចាបត្តា ច ព្រាហ្មណោ, ឥត្តម្ពុតស្ស ច តស្ស នត្ថិ,
បរចិត្តបុព្វេនិវាសញ្ញាលោហិ ញាតា វា មំសទិព្ពចក្ខុហិ ទិស្វា វា កិញ្ចា
សមុគ្គហិតំ, អភិវិជ្ជន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ សោ ច កាមរាគាភាវតោ ន រាគរាគី
រូចារូបរាគាភាវតោ ន វិរាគរត្តោ, យតោ ឯវីវិជស្ស តស្ស “ឥនំ បរម” ភិញ្ចា
ឥន ឧគ្គហិតំ នត្ថិ តិ អរហត្តនិក្ខុជេន ទេសនំ និដ្ឋាបេសិ។

ចតុស្សោ សីមាយោតិ ចត្តារោ បរិច្ឆេទា។ ទិដ្ឋានុសយោតិ ទិដ្ឋិ ច សា
អប្បហ័នដ្ឋន អនុសយោ ចាតិ ទិដ្ឋានុសយោ។ វិចិត្តានុសយាទីសុបិ ឯសេវ
នយោ។ កេនដ្ឋន អនុសយា? អនុសយនដ្ឋន។ កោ ឯស អនុសយដ្ឋោ
នាមាតិ? អប្បហ័នដ្ឋោ។ ឯតេ ហិ អប្បហ័នដ្ឋន តស្ស តស្ស សន្តានេ អនុសេន្តិ
នាម, តស្មា “អនុសយា” តិ វុច្ឆន្តិ។ អនុសេន្តិ តិ អនុរូបំ ការណំ លភិត្វា
ឧប្បជ្ឈន្តិ តិ អត្តោ។ អថាបិ សិយា - អនុសយដ្ឋោ នាម អប្បហ័នាការោ,
អប្បហ័នាការោ ច “ឧប្បជ្ឈន្តិ” តិ វុត្ថំ ន យុជ្ជន្តិ, តស្មា ន អនុសយា ឧប្បជ្ឈន្តិ តិ។
តត្រិទំ បដិវេចនំ - អប្បហ័នាការោ អនុសយោ, អនុសយោតិ បន
អប្បហ័នដ្ឋន ថាមគតា កិលេសា វុច្ឆន្តិ។ សោ ចិត្តសម្បយុត្តោ សាវម្ពណោ
សប្បច្ចយដ្ឋន សហេតុកោ ឯកន្តាកុសលោ អតីតោបិ ហោតិ អនាគតោបិ
បច្ចុប្បន្នោបិ, តស្មា “ឧប្បជ្ឈន្តិ” តិ វុត្ថំ យុជ្ជន្តិ។

តត្រិទំ បមាណំ - បដិសម្ពិទ្ធាយំ តាវ អភិសមយកថាយំ (បដិ. ម. ៣. ២៤)
“បច្ចុប្បន្ន កិលេសេ បដហតី” តិ បុច្ឆិត្វា អនុសយានំ បច្ចុប្បន្នការស្ស
អត្ថិតាយ “ថាមគតោ អនុសយំ បដហតី” តិ វុត្ថំ។ ធម្មសង្កណិយំ មោហស្ស
បទភាជនេ (ធិ. ស. ៣៩០) “អវិជ្ជានុសយោ អវិជ្ជាបរិយុជ្ជានំ, អវិជ្ជាលង្គិ មោហោ
អកុសលមូលំ, អយំ តស្មី សមយេ មោហោ ហោតី” តិ អកុសលចិត្តេន សន្និ
អវិជ្ជានុសយស្ស ឧប្បន្នការោ វុត្តោ។ កថាវត្ថុស្មី “អនុសយា អព្យាកតា
អនុសយា អហេតុកា អនុសយា ចិត្តវិប្បយុត្តា” តិ (កថា. ៦០៥) សព្វេ វាទា
បដិសេធិតា។ អនុសយយមកេ សត្តន្ធំ មហាវារាទំ អញ្ញាតវស្មី ឧប្បជ្ឈនវារេ
“យស្ស កាមរាគានុសយោ ឧប្បជ្ឈន្តិ តស្ស បដិយានុសយោ ឧប្បជ្ឈន្តិ” តិ អាទិ
វុត្ថំ។ តស្មា “អនុសេន្តិ តិ អនុរូបំ ការណំ លភិត្វា ឧប្បជ្ឈន្តិ” តិ យំ វុត្ថំ, តំ ឥមិនា
តន្តិប្បមាណោន សុវុត្ថន្តិ វេទិតព្ពំ។ យម្បិ “ចិត្តសម្បយុត្តោ សាវម្ពណោ” តិ អាទិ

វុត្ថំ, តម្បី សុវុត្ថមេវ។ អនុសយោ ហិ នាមេស បរិនិប្បន្នោ ចិត្តសម្បយុត្តោ
អកុសលធម្មាតិ និដ្ឋមេត្ត គន្តត្ថំ។

តត្ថ ទិដ្ឋានុសយោ ចត្វសុ ទិដ្ឋិសម្បយុត្តសុ, វិចីកិច្ឆានុសយោ
វិចីកិច្ឆាសហគតេ, អវិជ្ជានុសយោ ធានសសុ អកុសលចិត្តសុ
សហជាតវសេន អារម្មណវសេន ច; តយោបិ អវសេសតេក្ខមកធម្មេសុ
អារម្មណវសេន ទិដ្ឋិវិចីកិច្ឆាមោហា។ កាមរាគានុសយោ ចេត្ត
លោភសហគតចិត្តសុ សហជាតវសេន អារម្មណវសេន ច, មនាបេសុ
អវសេសកាមាវចរធម្មេសុ អារម្មណវសេន ឧប្បជ្ឈមាណោ លោកោ។
បដិប្បានុសយោ ទោមនស្សសហគតចិត្តសុ សហជាតវសេន
អារម្មណវសេន ច, អមនាបេសុ អវសេសកាមាវចរធម្មេសុ អារម្មណវសេន
ឧប្បជ្ឈមាណោ ទោសោ។ មាណុសយោ ទិដ្ឋិវិចីកិច្ឆាលោភសហគតចិត្តសុ
សហជាតវសេន អារម្មណវសេន ច, ទុក្ខវេទនាវដ្ឋេសុ
អវសេសកាមាវចរធម្មេសុ រូចារូចាវចរធម្មេសុ ច អារម្មណវសេន
ឧប្បជ្ឈមាណោ មាណោ។ ភវរាគានុសយោ ចត្វសុ ទិដ្ឋិវិចីកិច្ឆាសុ ឧប្បជ្ឈមាណោ
សហជាតវសេន វុត្តោ។ អារម្មណវសេន បន រូចារូចាវចរធម្មេសុ
ឧប្បជ្ឈមាណោ លោកោ វុត្តោ។

តត្ថ ទិដ្ឋានុសយោតិ ធានសដ្ឋិវិចីកិច្ឆានុសយោតិ អដ្ឋវត្ថុកា
វិចីកិច្ឆា។ តទេកដ្ឋា ច កិលេសាតិ សហជេកដ្ឋវសេន ទិដ្ឋិយាវិចីកិច្ឆាយ,
សហជេកដ្ឋវសេន ឯកតោ បីតា។ មាណុសយោតិ នវវិធមាណោ។
បរមត្ថញ្ញាណោ វា ញាតិ បរេសំ ចិត្តាចារជាននបញ្ញាយ ជានិគ្វា,
ចេតោបរិយញ្ញាណោ ជានិគ្វាតិ វុត្ថំ ហោតិ។ បុព្វេនិវាសានុស្សតិញ្ញាណោ
វាតិ អតីតេ និវុដ្ឋក្ខន្ធានុស្សរណញ្ញាណោ ជានិគ្វា។ មំសចក្កុនា វាតិ

បកតិចក្នុង។ ធិព្ពចក្កនា វាតិ ធិព្ពសធិសេន ធិព្ពវិហារសន្និស្សិតេន វា
ធិព្ពចក្កនា បស្សិត្វា។ រាគវត្តាតិ រាគេន រញ្ជិតា។ យេ បញ្ចសុ កាមគុណេស្វតិ
យេ បញ្ចសុ រូបាធិវត្តកាមកោដ្ឋាសេសុ។ វិរាគវត្តាតិ វិរាគសន្និវត្តាសុ
រូបារូបសមាបត្តិសុ អតិវត្តា អល្លីនា។ យតោ កាមរាគោ ចាតិ យទា កាមកវេ
រាគោ ច។ រូបារូបរាគេសុបិ ឯសេវ នយោ។

សទ្ធម្មប្បជ្ជោតិកាយ មហានិទ្ទេសជ្ជកថាយ

សុទ្ធជ្ជកសុត្តនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៥. បរមជ្ជកសុត្តនិទ្ទេសវណ្ណានា

៣០. បញ្ចមេ បរមជ្ជកសុត្តេ បរមន្តិ ធិដ្ឋិសុ បរិព្ពសានោតិ ឥទំ បរមន្តិ
គហេត្វា សកាយ សកាយ ធិដ្ឋិយា វសមាណោ។ យទុត្តរី កុរុតេតិ យំ អត្តនោ
សត្តារាធិ សេដ្ឋំ ករោតិ។ ហីនាតិ អញ្ញេ តតោ សព្ពមាហាតិ តំ អត្តនោ
សត្តារាធិ ឋេបេត្វា តតោ អញ្ញេ សព្ពេ “ហីនា ឥមេ”តិ អាហា។ តស្មា វិវាទានិ
អវីតិវត្តោតិ តេន ការណេន សោ ធិដ្ឋិកលហេ អវីតិវត្តោវ ហោតិ។

វសន្តិតិ បឋមុប្បន្នធិដ្ឋិវសេន វសន្តិ។ បវសន្តិតិ បរិសិទ្ធា វសន្តិ។ អាវសន្តិតិ
វិសេសេន វសន្តិ។ បរិវសន្តិតិ សព្ពភាគេន វសន្តិ។ តំ ឧបមាយ សាធជន្តោ “យថា
អាគារិកា វា”តិ អាធិមាហា។ អាគារិកា វាតិ យរសាមិកា។ យរេសុ វសន្តិតិ
អត្តនោ យរេសុ អាសន្តិវិហិតា ហុត្វា និវសន្តិ។ សាបត្តិកា វាតិ
អាបត្តិពហុលា។ សកិលេសា វាតិ រាគាធិកិលេសពហុលា។ ឧត្តរី ករោតិ តិ
អតិរេកំ ករោតិ។ អយំ សត្តា សព្ពញ្ញតិ ‘អយំ អម្ពា កំ សត្តា សព្ពំ ជាតាតិ’។

សព្វេ បរម្យាទេ ឱបតីតិ សព្វា បរលទ្ធិយោ ធម្មតិ។ ឧក្ខិបតីតិ នីហរតិ។
បរិក្ខិបតីតិ បរម្មេ ករោតិ។ ទិដ្ឋិមេធានីតិ ទិដ្ឋិវិហោសកានិ។

៣២. ទុតិយកាថាយត្តោ - ឯវំ អរីតិវត្តោ ច យំ ទិដ្ឋេសុតេ សីលវតេ
មុតេតិ ឯតេសុ ចតុសុ វត្ថុសុ ឧប្បន្នទិដ្ឋិសម្ពាតេ អត្តនិ បុព្វេ វុត្តប្បការំ
អានិសំសំ បស្សតិ, តទេវ សោ តត្ថ សកាយ ទិដ្ឋិយា អានិសំសំ “ឥទំ សេដ្ឋ”ន្តិ
អភិនិវេសិត្វា អញ្ញំ សញ្ញំ បរសត្តារាជិកំ និហំនតោ បស្សតិ។

ទ្វេ អានិសំសេ បស្សតីតិ ទ្វេ គុណោ ឡិលោកេតិ។ ទិដ្ឋជម្ពីកញ្ចាតិ ទិដ្ឋេ
បច្ឆកេត្វ អត្តភាវេ វិបច្ឆនករណំ។ សម្បរាយិកញ្ចាតិ បរលោកេ
បដិលភិតតត្ថគុណញ្ចា។ យំទិដ្ឋិកោ សត្តាតិ យំលទ្ធិកោ តិត្តាយតនសាមិកោ។
អលំ នាគត្តាយ វាតិ នាគរាជភាវាយ វា បរិយត្តំ។ សុបណ្ណាត្តាទីសុបិ ឯសេវ
នយោ។ ទេវត្តាយ វាតិ សម្មតិទេវាទិភាវាយ។ អាយតី ជលចាជិកន្ទី ហោតីតិ
អនាគតេ វិចាកជលំ បត្តយានោ ហោតិ។ ទិដ្ឋសុទ្ធិយាបិ ទ្វេ អានិសំសេ
បស្សតីតិ ចក្កវិញ្ញាណោន ទិដ្ឋរូចាយតនស្ស វសេន សុទ្ធិយា ហេតុត្តាបិ
អត្តនោ គហិតគហណោន ទ្វេ គុណោ ឡិលោកេតិ។ សុតសុទ្ធិយាទីសុបិ ឯសេវ
នយោ។

៣៣. តតិយកាថាយត្តោ - ឯវំ បស្សតោ ច យំ អត្តនោ សត្តារាជី
និស្សិតោ អញ្ញំ បរសត្តារាជី ហីនំ បស្សតិ, តំ បន ទស្សនំ គន្ថមេវ កុសលា
វទន្តិ, ពន្ធនន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ យស្មា ឯតទេវ, តស្មា ហិ ទិដ្ឋំវ សុតំ មុតំ វា,
សីលព្ពតំ ភិក្ខុ ន និស្សយេយ្យ, នាភិនិវេសេយ្យាតិ វុត្តំ ហោតិ។

កុសលាតិ ខន្ធាទិជាននេ ធរកា។ ខន្ធកុសលាតិ រូចាទីសុ បញ្ចាសុ ខន្ធសុ
កុសលា។

ធាតុអាយតនបដិច្ចសមុប្បាទសតិបដ្ឋានសមុប្បាទនាងឥន្ទ្រិយាឥន្ទ្រិយពាលពោ
ជ្ឈង្គមគ្គដល់និព្វានេសុបិ ឯសេវ នយោ។ តត្ថ មគ្គកុសលាតិ ចត្វសុ មគ្គេសុ។
ដល់កុសលាតិ ចត្វសុ ដលេសុ។ និព្វានកុសលាតិ ធីរិយេ និព្វានេ ធរកា។ តេ
កុសលាតិ តេ ឯតេសុ វុត្តប្បការេសុ ធរកា។ ឯវំ វទន្តិទិ ឯវំ កថេន្តិ។ គន្លោ
ឯសោតិ បស្សតោ ច អត្តនោ សត្តារាទិនិស្សិតញា អញ្ញំ បរសត្តារាទី ហីនតោ
ទស្សនញា គន្លោ ពន្ធនោ ឯសោតិ វទន្តិ។ លក្ខនំ ឯតន្តិ ឯតំ វុត្តប្បការំ នាគទន្ត
លក្ខិតំ វិយ អធាលម្ពនំ។ ពន្ធនំ ឯតន្តិ និច្ឆិទិតុំ ទុក្ខដ្ឋេន សម្ពុលី កាទិពន្ធនំ វិយ
ឯតំ ពន្ធនំ។ បលីពោធា ឯសោតិ សំសារតោ និក្ខមិតុំ អប្បធានដ្ឋេន ឯសោ
បលីពោធា។

៣២. ចតុត្ថកាថាយត្ថោ - ន កេវលំ ទិដ្ឋសុតាទីសុ ន និស្សយេយ្យ, អបិច
ខោ បន អសញ្ញាតំ ឧប្បបរិ ទិដ្ឋិម្បិ លោកស្មី ន កប្បយេយ្យ, ន ជនេយ្យាតិ វុត្ត
ហោតិ។ កីទិសំ? ញាណេន វា សីលវតេន វាបិ, សមាបត្តិញាណាទិញាណេន
វា សីលវតេន វា យា កប្បិយតិ, ឯតំ ទិដ្ឋិ ន កប្បយេយ្យ។ ន កេវលញា ទិដ្ឋិ ន
កប្បយេយ្យ, អបិច ខោ បន មាណេនបិ ជាតិអាទីហិ វុត្តហិ សមោតិ
អត្តានមន្ទបនេយ្យ, ហីនោ ន មញ្ញេនវិសេសិ វាបីតិ។

អដ្ឋសមាបត្តិញាណេន វាតិ បឋមជ្ឈានាទីនំ អដ្ឋន្នំ សមាបត្តិនំ
សម្បយុត្តបញ្ញាយ វា។ បញ្ញាភិញ្ញាញាណេន វាតិ លោកិយានំ បញ្ញន្នំ
អភិញ្ញានំ សម្បយុត្តបញ្ញាយ វា។ មិច្ឆាញាណេន វាតិ វិបរីតសភាវេន
បវត្តាយ បញ្ញាយ អមុត្តេ មុត្តំ បស្សាតិ ឯវំ ឧប្បន្នេន មិច្ឆាញាណេន វា។

៣៥. បញ្ចមកាថាយត្ថោ - ឯវុត្តិ ទិដ្ឋិ អកប្បេន្តោ អមញ្ញមាណោ ច អត្តំ
បហាយ អនុចាទិយានោ យំ បុព្វេ គហិតំ, តំ បហាយ បរំ អគ្គណ្ណោ តស្មិម្បិ
វុត្តប្បការេ ញាណេ ធីរិយំ និស្សយំ នោ ករោតិ, អករោន្តោ ច ស វេ វិយត្តេសុ

នាងាទិដ្ឋវសេន ភិទ្ទេសុ សត្តេសុ ន វគ្គសារី ធនាទិវសេន អគច្ឆនធម្មា ហុត្វា
ទ្វាសដ្ឋិយា ទិដ្ឋសុ កិញ្ចា ទិដ្ឋិ ន បច្ឆេតិ, ន បច្ឆាគច្ឆតីតិ វុត្ថំ ហោតិ។

ចត្វហិ ឧបាទានេហិតិ កាមុបាទានាទិហិ ចត្វហិ ភុសំ គហាលោហិ ស វេ
វិយត្តេស្វតិ សោ បុគ្គលោ និច្ឆិតេសុ។ ភិទ្ទេស្វតិ ទិដ្ឋា ភិទ្ទេសុ។

៣៦. ឥនាទិ យោ សោ ឥមាយ កាថាយ វុត្តោ ខីណាសវោ, តស្ស
វណ្ណភណានត្ថំ “យស្សភយន្តេ” តិអាទិកា តិស្សោ កាថាយោ អាហា។ តត្ថ
បឋមកាថាយ យស្សភយន្តេតិ បុព្វេ វុត្តេ ជស្សទិភេនេ។ បណីដីតិ តណ្ហា។
ភវាភវាយាតិ បុនប្បុនភវាយ។ ឥធិវា ហុវំ វាតិ សកត្តភាវាទិភេនេ ឥធិវា
បរត្តភាវាទិភេនេ បរត្ត វា។

ជស្សោ ឯកោ អន្តោតិ ចក្ខុសម្មស្សទិកោ ឯកោ កោដ្ឋាសោ។
ជស្សសមុទយោតិ វត្តាវម្ពុណោ។ យតោ សមុទេតិ ឧប្បជ្ជតិ, សោ សមុទយោ។
ទុតិយោ អន្តោតិ ទុតិយោ កោដ្ឋាសោ។ អតីតន្តិ អតិ ឥតំ អតីតំ, អតិក្កន្តន្តិ
វុត្ថំ ហោតិ។ អនាគតន្តិ ន អនាគតំ, អនុប្បន្នន្តិ វុត្ថំ ហោតិ។ សុខា វេទនាទយោ
វិសភាគវសេន។ នាមរូបទុកំ នមនុប្បនវសេន។ អជ្ឈត្តិកាទយោ
អជ្ឈត្តពាហិវសេន។ សក្កាយាទយោ ខន្ធបញ្ចកានំ បវត្តិសមុទយវសេន
វុត្តាតិ វេទិតញ្ចា។

សកត្តភាវោតិ អត្តនោ អត្តភាវោ។ បរត្តភាវោតិ បរស្ស អត្តភាវោ។

៣៧. ទុតិយកាថាយ ទិដ្ឋេ វាតិ ទិដ្ឋសុទ្ធិយា វា។ ឯស នយោ សុតាទីសុ។
សញ្ញាតិ សញ្ញាសមុដ្ឋាបិកា ទិដ្ឋិ។

អបរាមសន្តត្តិ តណ្ហាមានទិដ្ឋិហិ ន បរាមសន្តំ។ អនភិនិវេសន្តត្តិ តេហោវ
អនភិនិវេសន្តំ។

“វិនិពោធា”តិ វាតិ មាណនវិនិពោធាតិ វា។ “បរាមជ្ឈា”តិ វាតិ បរតោ
និច្ចសុខសុភាធិហិ បរាមជ្ឈាតិ វា។ វិក្ខេបគតោតិ ឧទ្ធច្ចវសេន។ អនិជ្ជតោតិ
វិចិកិច្ចវសេន។ ថាមគតោតិ អនុសយវសេន។ គតិយាតិ កន្តព្វវសេន។

៣៨. តតិយគាថាយ ធម្មាបិ តេសំ ន បដិច្ចតាសេតិ ឆ្ងាសដ្ឋិទិដ្ឋិកតធម្មាបិ
តេសំ “ឥធមេវ សច្ចំ, មោយមញ្ញ”ន្តិ(ឧទា. ៥៤) ឯវំ ន បដិច្ចតា។ ចារុត្ថតោ ន
បច្ឆេតិ តាធិតិ និព្វានចារំ គតោ តេន តេន មគ្គេន បហីនេ កិលេសេ បុន
នាគច្ឆតិ បញ្ចាហិ ច អាការេហិ តាធិ ហោតីតិ។ សេសំ ចាកដមេវ។

វិសតិវត្ថុកា សក្កាយទិដ្ឋិតិ “រូបំ អត្តតោ សមនុបស្សតិ”តិអាទិនា (បដិ.
ម. ១.១៣២) នយេន ឯកេកស្មី ខន្ធេ ចត្វហិ ចត្វហិ អាការេហិ បញ្ចក្ខន្ធេ បតិដ្ឋំ
កត្វា បវត្តាវិជ្ជមាណេ កាយេ ទិដ្ឋិ។ ទសវត្ថុកា មិច្ឆាទិដ្ឋិតិ “នត្ថិ
ទិន្ន”ន្តិអាទិនយប្បវត្តា (ធរ. ស. ១២២១) ទិដ្ឋិ។ អន្តក្កាហិកាទិដ្ឋិតិ “សស្សតោ
លោកោ ឥធមេវ សច្ចំ, មោយមញ្ញ”ន្តិអាទិនយប្បវត្តា (ម. និ. ៣.២៧) ឯកេកំ
អន្តំ អត្ថិតិ គហេត្វា បវត្តា ទិដ្ឋិ។ យា ឯវរូចា ទិដ្ឋិតិ ឥធានំ វុច្ឆមាណំ
ឯក្ខន្ធវិសបធានំ សាធារណំ មូលបទំ។ យា ទិដ្ឋិ, តទេវ ទិដ្ឋិកតំ; យា ទិដ្ឋិ, តទេវ
ទិដ្ឋិកហានន្តិ សព្ពេសំ សម្ពុត្តោ កាតព្វោ។ យា អយាថាវទស្សនជ្ជេន ទិដ្ឋិ, តទេវ
ទិដ្ឋិសុ កតំ ទស្សនំ ឆ្ងាសដ្ឋិទិដ្ឋិយា អន្តោកតត្តាតិ ទិដ្ឋិកតំ។ ហេជ្ឈាបិស្ស អត្តោ
វុត្តោយេវ។

ទិដ្ឋំ អន្តានំ ឯកន្តកតត្តាតិបិ ទិដ្ឋិកតំ។ តត្ថ សស្សតោតិ និច្ឆោ។
លោកោតិ អត្តោ។ “ឥធសរីរិយេវ នស្សតិ, អត្តោ បន ឥធបរត្ថ ច សោយេវា”តិ

មញ្ញន្តិ។ សោ ហិ សាមញ្ញេវ អាណោកេតីតិ កត្វា លោកោតិ មញ្ញន្តិ។
អសស្សតោតិ អនិច្ចា។ អត្តា សរីរេនេវ សហ នស្សតីតិ មញ្ញន្តិ។ **អន្តវាតិ**
 បរិត្តេ កសិណោ ឈានំ ឧប្បាទេត្វា តំ បរិត្តកសិណារម្មណំ ចេតនំ
 “សបរិយន្តោ អត្តា”តិ មញ្ញន្តិ។ **អនន្តវាតិ** ន អន្តវា អប្បមាណោ កសិណោ
 ឈានំ ឧប្បាទេត្វា តំ អប្បមាណាកសិណារម្មណំ ចេតនំ “អបរិយន្តោ អត្តា”តិ
 មញ្ញន្តិ។ តំ ជីវំ តំ សរីរន្តិ ជីវោ ច សរីរញ្ច តំយេវ។ ជីវោតិ អត្តា, លិដ្ឋិបល្លាសេន
 នបុសកវចនំ កតំ។ **សរីរន្តិ** វាសដ្ឋេន ខន្ធបញ្ចកំ។ **អញ្ចំ ជីវំ អញ្ចំ សរីរន្តិ** អញ្ញោ
 ជីវោ អញ្ចំ ខន្ធបញ្ចកំ។ **ហោតិ តថាគតោ បរំ មរណាតិ** ខន្ធា ឥដេវ វិនស្សន្តិ,
 សត្តោ មរណតោ បរំ ហោតិ វិជ្ជតិ ន នស្សតិ, **តថាគតោតិ** ចេតំ
 សត្តាធិវចនន្តិ។ កេចិ បន “**តថាគតោតិ អរហា**”តិ វទន្តិ។ ឥមេ ន ហោតីតិ
 បក្ខេ ឆោសំ ទិស្វា ឯវំ គណ្ណន្តិ។ ន ហោតិ តថាគតោ បរំ មរណាតិ ខន្ធាបិ
 ឥដេវ នស្សន្តិ, តថាគតោ ច មរណតោ បរំ ន ហោតិ ឧច្ឆិជ្ជតិ។ ឥមេ ហោតីតិ
 បក្ខេ ឆោសំ ទិស្វា ឯវំ គណ្ណន្តិ។ **ហោតិ ច ន ច ហោតីតិ** ឥមេ
 ឯកេកបក្ខបរិគ្គហេ ឆោសំ ទិស្វា ឧភយបក្ខំ គណ្ណន្តិ។ នេវ ហោតិ ន ន
 ហោតីតិ ឥមេ ឧភយបក្ខបរិគ្គហេ ឧភយឆោសាបត្តិ ទិស្វា “ហោតិ ច ន
 ហោតី”តិ ច “នេវ ហោតិ ន ន ហោតី”តិ ច អមរាវិក្ខេបបក្ខំ គណ្ណន្តិ។

អយំ បនេត្ត អដ្ឋកថានយោ (បដិ. ម. អដ្ឋ. ២.១.១១៣) - “សស្សតោ
 លោកោ”តិ វាតិអាទីហិ ធនហាការេហិ ទិដ្ឋិបភេទោវ វុត្តោ។ តត្ថ **សស្សតោ**
 លោកោតិ ច ខន្ធបញ្ចកំ លោកោតិ គហេត្វា “អយំ លោកោ និច្ចា ធុរោ
 សត្តកាលិកោ”តិ គណ្ណន្តស្ស សស្សតន្តិ គហាណាការប្បវត្តា ទិដ្ឋិ។
អសស្សតោតិ តមេវ លោកំ “ឧច្ឆិជ្ជតិ វិនស្សតី”តិ គណ្ណន្តស្ស
 ឧច្ឆេទគ្គហាណាការប្បវត្តា ទិដ្ឋិ។ **អន្តវាតិ** បរិត្តកសិណាលាភិនោ សុប្បមត្តេ វា
 សរាវមត្តេ វា កសិណោ សមាបន្នស្ស អន្តោសមាបត្តិយំ បរិត្តិត្រូវចារូបធម្មេ

“លោកោ”តិ ច កសិណាបរិច្ឆេទន្តេន “អន្តរា”តិ ច គណ្ណាន្តស្ស “អន្តរា
 លោកោ”តិ គហាណាការប្បវត្តា ទិដ្ឋិ។ សា សស្សតទិដ្ឋិបិ ហោតិ ឧច្ឆេទទិដ្ឋិបិ។
 វិបុលកសិណាលាភិនោ បន តស្មី កសិណោ សមាបន្នស្ស អន្តោសមាបត្តិយំ
 បវត្តិតរូចារូបធម្ម “លោកោ”តិ ច កសិណាបរិច្ឆេទន្តេន ច “អនន្តោ”តិ
 គណ្ណាន្តស្ស “អនន្តរា លោកោ”តិ គហាណាការប្បវត្តា ទិដ្ឋិ។ សា សស្សតទិដ្ឋិ
 ហោតិ, ឧច្ឆេទទិដ្ឋិបិ។ តំ ជីវំ តំ សរីរន្ត ភេទនធម្មស្ស សរីរស្សេវ “ជីវ”ន្ត
 គហិតត្តា “សរីរេ ឧច្ឆិដ្ឋមាទេ ជីវម្មិ ឧច្ឆិដ្ឋតិ”តិ ឧច្ឆេទគហាណាការប្បវត្តា
 ទិដ្ឋិ។ ទុតិយបទេន សរីរតោ អញ្ញស្ស ជីវស្ស គហិតត្តា “សរីរេ ច ឧច្ឆិដ្ឋមាទេបិ
 ជីវំ ន ឧច្ឆិដ្ឋតិ”តិ សស្សតគហាណាការប្បវត្តា ទិដ្ឋិ។ ហោតិ
 តថាគតោតិអាទិសុ “សត្តោ តថាគតោ នាម, សោ បរំ មរណា ហោតី”តិ
 គណ្ណតោ បឋមា សស្សតទិដ្ឋិ។ “ន ហោតី”តិ គណ្ណតោ ទុតិយា ឧច្ឆេទទិដ្ឋិ។
 “ហោតិ ច ន ច ហោតី”តិ គណ្ណតោ តតិយា ឯកច្ឆសស្សតទិដ្ឋិ។ “នេវ ហោតិ
 ន ន ហោតី”តិ គណ្ណតោ ចតុត្តា អមរាវិក្ខេបទិដ្ឋិតិ វុត្តប្បការា ទសវិធា ទិដ្ឋិ។
 យថាយោគំ ភវទិដ្ឋិ ច វិភវទិដ្ឋិ ចាតិ ទិដ្ឋិ ហោតិ។ តាសុ ឯកាបិ តេសំ
 ទីណាសវានំ ន បដិច្ចិតាតិ អត្ថោ។

យេ កិលេសាតិ យេ កិលេសា សោតាបត្តិមគ្គេន បហីនា, តេ កិលេសេ។ ន
 បុនេតីតិ ន បុន ឯតិ។ ន បច្ឆេតីតិ បុន និព្វត្តេត្វា ន បដិឯតិ, ន បច្ឆាគច្ឆតីតិ
 បច្ឆកវេ នាគច្ឆតិ។ បញ្ចហាការេហិ តាទីតិ បញ្ចហិ ការណេហិ កោដ្ឋាសេហិ
 វា សទិសោ។ ឥដ្ឋានិដ្ឋេ តាទីតិ ឥដ្ឋារម្មណេ ច អនិដ្ឋារម្មណេ ច អនុនយបដិយំ
 មុញ្ញាត្វា បិតត្តា ទ្វីសុ សទិសោ។ ចត្តាវីតិ កិលេសេ ចជិតវា។ តិណ្ណាវីតិ សំសារំ
 អតិក្កមិតវា។ មុត្តាវីតិ រាគាទិតោ មុត្តវា។ តំនិទ្កេសា តាទីតិ តេន តេន
 សីលសទ្ធាទិដ្ឋា និទ្ធិសិទ្ធា និទ្ធិសិទ្ធា កថេតព្ពតោ សទិសោ។

តំ បញ្ចវិទំវិត្តារេត្វា កថេតុកាមោ “កថំ អរហា ឥដ្ឋានិដ្ឋ
តាធិ” តិអាធិមាហ។ តត្ថ លាភេមីតិ ចតុន្នំ បច្ចយានំ លាភេមី។ អលាភេមីតិ
តេសំ អលាភេមី។ យសេមីតិ បរិវារេមី។ អយសេមីតិ បរិវារិបត្តិយាមី។
បសំសាយមីតិ វណ្ណភណ្ឌនាយមី។ និដ្ឋាយមីតិ គរហាយមី។ សុខេមីតិ
កាយិកសុខេមី។ ទុក្ខេមីតិ កាយិកទុក្ខេមី។ ឯកញ្ចេពាហំ គន្ធន
លីម្សេយ្យន្តិ សចេ ឯកំ ពាហំ ចតុជាតិយគន្ធន លេបំ ឧបរូបរិ ទទេយ្យំ។
វាសិយា តច្ឆេយ្យន្តិ យទិ ឯកំ ពាហំ វឡកី វាសិយា តច្ឆេត្វា តច្ឆេត្វា តនុំ
ករេយ្យំ។ អមុស្មី នត្តិ វាគោតិ អមុស្មី គន្ធលេបនេ សិនេហោ នត្តិ ន សំវិជ្ជតិ។
អមុស្មី នត្តិ បដិយន្តិ អមុស្មី វាសិយា តច្ឆនេ បដិហាននសម្ពាតំ បដិយំ កោបំ
នត្តិ ន សំវិជ្ជតិ។ អនុនយបដិយវិប្បហំ វាគោតិ សិនេហាញ កោបញ្ច បដិហិត្វា
បិគោ។ ឧត្តាតិនិយាតិវិតិវត្តាតិ អនុនយវសេន អនុគ្គហញ បដិយវសេន
និគ្គហញ អតិក្កមិត្វា បិគោ។ អនុរោធិរោធសមតិក្កន្តោតិ អនុនយញ្ច
បដិយញ្ច សម្មា អតិក្កន្តោ។

សីលេ សតីតិ សីលេ សំវិជ្ជមាណេ។ សីលវាតិ សីលសម្បជ្ជោ។ តេន និទ្ទេសំ
កថនំ លភតីតិ តាធិ។ សទ្ធាយ សតិ សទ្ធាតិ ឯវមាធិសុបិ ឯសេវ នយោ។

សទ្ធម្មប្បជ្ជោតិកាយ មហានិទ្ទេសជ្ជកថាយ

បរមជ្ជកសុត្តនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៦. ជរាសុត្តនិទ្ទេសវណ្ណានា

៣៨. ធម្មជរាសុត្តេ អប្បំ វត ជីវិតំ ឥទ្ធិ ឥទ្ធិ វត មនុស្សានំ ជីវិតំ អប្បកំ
បរិត្តំ បិតិបរិត្តតាយ សរសបរិត្តតាយាតិ គុហជ្ជកសុត្តេបិ វុត្តនយមេតំ។ ឡិ

វស្សសតាបិ មិយ្យតីតិ វស្សសតា ឡឹកំ កលលាទិកាលេបិ មិយ្យតិ។ អតិច្ឆាតិ
វស្សសតំ អតិក្កមិត្វា។ ជរសាបិ មិយ្យតីតិ ជរាយ មិយ្យតិ។ ឥតោ បរំ
គុហជ្ជកសុត្តវណ្ណោយ វុត្តនយេនេវ គហោតព្ពំ។

អប្បន្តិ មន្ទំ។ គមនីយោ សម្បរាយោតិ បរលោកោ គន្តព្ពោ។
កលលកាលេបីតិ ឯត្ថ កលលកាលំ នាម បដិសន្ធិក្ខណោ តីហិ
ជាតិឧណ្ណំសូហិ កតសុត្តគ្គេ បិតតេលពិន្ទប្បមាណំ អច្ឆវិប្បសន្នកលលំ
ហោតិ។ យំ សន្ធាយ វុត្តំ -

“តិលតេលស្ស យថា ពិន្ទុ, សប្បិមណ្ឌោ អនាវិលោ;
ឯវំ វណ្ណាប្បដិភាគំ, កលលំ សម្បវុច្ឆតី”តិ។ (សំ. និ. អដ្ឋ. ១.១.២៣៥; វិភ.
អដ្ឋ. ២២ បកិណ្ណាកកថា);

តស្មី កលលកាលេបិ។ ចរតីតិ ជីវិតំ គឡតិ។ មរតីតិ ជីវិតវិយោគំ
អាបន្តតិ។ អន្តរាយតីតិ អនស្សនំ ចាបុណាតិ។ វិប្បលុន្នតីតិ ធិន្តតិ។
“អណ្ណាជយោនិយា ចរតិ។ ជលាពុជយោនិយា មរតិ។ សំសេនជយោនិយា
អន្តរាយតិ។ ឡិបចាតិកយោនិយា វិប្បលុន្នតី”តិ ឯវមេកេ វណ្ណាយន្តិ។
អព្ពនកាលេបីតិ អព្ពនំ នាម កលលតោ សត្តាហន្ធយេន
មំសធាវនឧទកវណ្ណំ ហោតិ, កលលន្តិ នាមំ អន្តរាយតិ។ វុត្តម្បិ ចេតំ -

“សត្តាហំ កលលំ ហោតិ, បរិបក្កំ សម្មហតំ;
វិវដ្តមាណំ តព្ពារំ, អព្ពនំ នាម ជាយតី”តិ។ (សំ. និ. អដ្ឋ. ១.១.២៣៥);

តស្មី អព្ពនកាលេបិ។ បេសិកាលេបីតិ តស្មាបិ អព្ពនា សត្តាហន្ធយេន
វិលីនតិបុសទិសា បេសិ នាម សញ្ញាយតិ។ សា មរិចដាលិកេន ធិបេតព្ពា។
តាមទារិកា ហិ សុបក្កានិ មរិចានិ គហោត្វា សាជកន្តេ ភណ្ឌិកំ កត្វា

បីឡេត្វា មណ្ឌំ អាធាយ កថាលេ បក្ខិបិត្វា អាតបេ ឋបេន្តិ, តំ សុក្ខមាណំ
សត្តភាគេហិ មុច្ចតិ។ ឯវរុចា បេសិ ហោតិ, អព្ពទន្តិ នាមំ អន្តរធាយតិ។ វុត្តម្បិ
ចេតំ -

“សត្តាហំ អព្ពទំ ហោតិ, បរិបក្កំ សមូហតំ;
វិវដ្តមាណំ តព្ពារំ, បេសិ នាម បដាយតិ”តិ។ (សំ. និ. អដ្ឋ. ១.១.២៣៥);

តស្មី បេសិកាលេបិ។ យនកាលេបីតិ តតោបិ បេសិតោ សត្តាហាច្ចយេន
កុក្កជណ្ឌាសណ្ណានោ យនោ នាម មំសបិណ្ណោ និព្ពត្តតិ, បេសីតិ នាមំ
អន្តរធាយតិ។ វុត្តម្បិ ចេតំ -

“សត្តាហំ បេសិ ភវតិ, បរិបក្កំ សមូហតំ;
វិវដ្តមាណំ តព្ពារំ, យនោតិ នាម ដាយតិ។

“យថា កុក្កជិយា អណ្ណំ, សមន្តា បរិមណ្ឌលំ;
ឯវំ យនស្ស សណ្ណានំ, និព្ពត្តំ កម្មបច្ចយា”តិ។ (សំ. និ. អដ្ឋ. ១.១.២៣៥);

តស្មី យនកាលេបិ។ បសាខកាលេបីតិ បញ្ចមេ សត្តាហោ ទិដ្ឋំ ទិដ្ឋំ
ហត្ថចាធានំ សីសស្ស ចត្តាយ បញ្ច បីឡេកា ដាយន្តិ, យំ សន្ធាយ វុត្តំ -
“បញ្ចមេ, ភិក្ខុវេ, សត្តាហោ បញ្ច បីឡេកា សណ្ណាហន្តិ កម្មតោ”តិ។ តស្មី
បសាខកាលេបិ។ តតោ បរំ ធម្មសត្តមាធិនិ សត្តាហានិ អតិក្កម្ម ទេសនំ
សង្ខិបិត្វា ធ្វាចត្តាលីសសត្តាហោ បរិណាតកាលេ កេសលោមនខាធិនំ
ឧប្បត្តិកាលញ្ច។ តស្ស ច នាភិតោ ឧដ្ឋិតោ នាឡោ មាតុ ឧទរបដលេន
ឯកាពន្ធា ហោតិ, សោ ឧប្បលទណ្ឌាកោ វិយ ធិន្ធា, តេន អាហាររសោ
សំសរិត្វា អាហារសមុជ្ជានរូបំ សមុជ្ជាបេតិ។ ឯវំ សោ ទសមាសេ យាបេតិ, តំ
សត្តំ អវត្តា “សូតិយវេ”តិ អាហា។ យំ សន្ធាយ វុត្តំ -

“កេសា លោមា នខានិ ច”;

“យញ្ញស្ស ភុញ្ញតិ មាតា, អន្ធមាណញ្ញ ភោជនំ;

តេន សោ តត្ថ យាបេតិ, មាតុកុច្ឆិគតោ នរោ”តិ។ (សំ. និ. ១.២៣៥;

កថា. ៦៩២);

តត្ថ សូតិយវេតិ សូតិកយវេ, វិជាយនយវេតិ អត្តោ។ “សូតិកាយវេ”តិ វា
ចាថោ, សូតិកាយាតិ បទច្ឆេនោ។ អន្ធមាសិកោបីតិ ជាតទិវសតោ បដ្ឋាយ
អន្ធមាសោ ឯតស្ស អត្ថីតិ អន្ធមាសិកោ។ ទ្វេមាសិកាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។
ជាតទិវសតោ បដ្ឋាយ ឯកំ សំវច្ឆំ ឯតស្ស អត្ថីតិ សំវច្ឆិកោ។ ឧបរិ
ទ្វេវស្សិកាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។

យនា ជិណ្ឌោ ហោតីតិ យស្មី កាលេ ជរាជិណ្ឌោ ភវតិ ជជ្ឈីវត្វតោ។ វុទ្ធាតិ
វយោវុទ្ធា។ មហាល្លកោតិ ជាតិមហាល្លកោ។ អន្ធកតោតិ តយោ អន្ធទ្វេ
អតិក្កន្តោ។ វយោអនុប្បត្តោតិ តតិយំ វយំ អនុប្បត្តោ។ ខណ្ឌាទន្តោតិ អន្តរន្តរា
បតិតា ទន្តា ជាលីតា ច ជរាទុកាវេន ខណ្ឌា ទន្តា ជាតា អស្សាតិ ខណ្ឌាទន្តោ។
បលីតកេសោតិ បណ្ណារកេសោ។ វិល្លនន្តិ លុញ្ញិត្វា គហិតកេសាវិយ
ខណ្ឌាជសីសោ។ ខលីតសិរោតិ មហាខណ្ឌាជសីសោ។ វលីនន្តិ សញ្ញាតវលី។
តិលកាហតគត្តោតិ សេតតិលកកាឡតិលកេហិ វិកិណ្ឌាសីរិរោ។
ភោគ្គោតិ ភក្កោ, ឥមិនាបិស្ស វដ្តភាវំ ធិបេតិ។ ទណ្ឌាបរាយណោតិ
ទណ្ឌាបជិស្សរណោ ទណ្ឌាទុតិយោ។ សោ ជរាយបីតិ សោ បុគ្គលោ ជរាយបិ
អភិភូតោ មរតិ។ នត្ថិ មរណម្ហា មោក្ខោតិ មរណតោ មុញ្ញាទុចាយោ នត្ថិ
នុបលព្ពតិ។

ជលានមិវ បក្កានំ, ចាតោ បតនតោ ភយន្តិ បរិចាកកតានំ
សិចីលវណ្ណានំ បនសជលាទិបក្កានំ បច្ឆុសកាលេ អវស្សំ បតិស្សន្តិតិ

ផលសាមីកាន់ កាយមាណនំវិយ។ ឯវំ ជាតាន មច្ចានំ, និច្ចំ មរណតោ ភយន្តិ
ឯវមេវ ឧប្បន្នានំ សត្តានំ មច្ចុសង្កាតមរណតោ សតតំ កាលំ ភយំ។

យថាបិ កុម្ភការស្សាតិ យថា នាម មត្តិកាកាជនំ ករោន្តស្ស។ កតំ
មត្តិកាកាជន្តិ (សុ. និ. ៥៨២) តេន និដ្ឋាបិតកាជនំ។ សត្តំ ភេទនបរិយន្តន្តិ
បក្កាបក្កំ សត្តំ ភេទនំ ភិជ្ជបរិយន្តំ អវសានំ អស្សាតិ ភេទនបរិយន្តំ។ ឯវំ មច្ចាន
ជីវិតន្តិ ឯវមេវ សត្តានំ អាយុសង្ខារំ។

ឧហរា ច មហន្តា ចាតិ តរុណា ច មហល្លកា ច។ យេ ពាលា យេ ច
បណ្ឌិតាតិ យេ ច អស្សសបស្សសាយត្តា ជីវិតា ពាលា យេ ច បណ្ឌិតេន
សមន្មាគតា ពុទ្ធានុយោ។ សព្វេ មច្ចុវសំ យន្តិតិ ឯតេ វុត្តប្បការា ឧហរាធយោ
សព្វេ មច្ចុនោ ឥស្សរិយំ ឧបគច្ឆន្តិ។

តេសំ មច្ចុបរេតានន្តិ ឯតេសំ មច្ចុនា បរិវារិតានំ។ គច្ឆតំ បរលោកតោតិ
ឥតោ មនុស្សលោកតោ បរលោកំ គច្ឆន្តានំ។ ន បិតា តាយតេ បុត្តន្តិ បិតា
បុត្តំ ន រក្ខតិ។ ញាតិ វា បនញាតកេតិ មាតាបិតិបក្ខិកា ញាតិ វា តេយេវ
ញាតកេ រក្ខិតុំ ន សក្កាន្តិ។

បេក្ខតញ្ជោវ ញាតិនន្តិ វុត្តវិជានំយេវ ញាតិនំ បេក្ខន្តានំយេវ
ឱលោកេន្តានំយេវ។ បស្ស លាលប្បតំ បុច្ចតិ បស្សាតិ អាលបនំ។ លាលបន្តានំ
វិលបន្តានំ បុច្ចនំ នានប្បការានំ។ ឯកមេកោវ មច្ចានំ, គោវជ្ឈោវិយ និយ្យតិ
សត្តានំ ឯកមេកោវ ឆាយ និយ្យមានគោលោវិយ មរណាយ និយ្យតិ
ចាបុណ្ណិយតិ។ ឯវមញ្ញាហតោ លោកោតិ ឯវមេវ សត្តលោកោ ភុសំ
អាហតោ។ មច្ចុនា ច ជរាយ ចាតិ មរណេន ច ជរាយ ច អភិក្ខតោ។

២០. មមាយ័តេតិ មមាយ័តវត្ថុការណាវិជាការំ សន្តមេវិន្ទិ សន្តំ
វិជ្ជមានំវិជាការមេវ ឥទំ, ន សក្កា អវិជាការេន ភវិតុន្តិ វុត្ថំ ហោតិ។

សោចន្តិច្ចំ ចិត្តេន សោចនំ ករោន្តិ។ កិលមន្តិច្ចំ កាយេន កិលមជំ
ចាបុណ្ណិ។ បរិនេវន្តិច្ចំ ឆានាវិធំ វាចាវិលាបំ ភណ្ណិ។ ឧត្តាឡិ កន្ធិច្ចំ ឧរំ
តាឡេត្វា តាឡេត្វា កន្ធិច្ចំ។ សម្មាហំ អាបន្តិច្ចំ សម្មាហការំ ចាបុណ្ណិ។

អនិច្ចាតិ ហុត្វា អការជ្ជេន។ សង្ខតោតិ បច្ចយេហិ សង្ខម្ហ កតោ។
បដិច្ចសមុប្បន្នោតិ បច្ចយសាមគ្គី បដិច្ច ន បច្ចក្ខាយ សហ សម្មា ច ឧប្បន្នោ។
ឧយធម្មោតិ ឧយំ គមនសភាវោ។ វយធម្មោតិ វយំ គមនសភាវោ, ភន្តវសេន
ភន្តគមនសភាវោតិ អត្តោ។ វិរាគធម្មោតិ វិវដ្ឋនសភាវោ។ និរោធម្មោតិ
និរុដ្ឋនសភាវោ។ ឃ្វាយំ បរិគ្គហោតិ យោ អយំ បរិគ្គហោ។ “យាយ
បរិគ្គហោ”តិបិ ចាថោ, អយមេវ បទច្នេនោ។ និច្ចាតិ សតតកាលិកោ។
ធុរោតិ ជិរោ។ សស្សតោតិ អចរនោ។ អវិបរិណាមធម្មោតិ
បកតិអជហនសភាវោ។ សស្សតិ សមំ តថេវ ឋស្សតិច្ចំ
ចន្ទស្វរិយសិនេរុមហាសមុទ្ធបថវីបត្តតាធម្មោវិយ តិដ្ឋយ្យ។

ឆានាការោតិ ជាតិយា ឆានាការោ។ វិជាការោតិ មរណេនវិយោគភាវោ។
អញ្ញាថាការោតិ សញ្ញាវតោ អញ្ញាថាការោ។ បុរិមានំ បុរិមានំ ខន្ធនន្តិ អនន្តេរ
បុរេ ឧប្បន្នានំ ខន្ធនំ។ វិបរិណាមញ្ញាថាការោតិ បកតិការំ ជហិត្វា
អញ្ញាថាការេន។ បដិមា បដិមា ខន្ធធម្មោ បវត្តន្តិ ឧប្បន្តិច្ចំ សម្ពន្ធា។

សត្តំ យរាវាសបលិពោធន្តិ សកលំ គិហិការជជំ។
ញាតិមិត្តាមច្ចបលិពោធន្តិ មាតាបិតុបក្ខិកា ញាតិ, មិត្តា សហាយា, អមច្ឆា

កត្តា។ សន្និធិបលីពោធន្តិ និធានដង្គំ ជិដ្ឋិត្វា។ កេសមស្សុំ ឱហារេត្វាតិ កេសេ
ច មស្សុនិ ច ឱរោបយិត្វា។ កាសាយានិ វត្តានីតិ កសាយរសបីតានិ វត្តានិ។

៤០. មាមកោតិ មម ឧចាសកោ ភិក្ខុ វាតិ សង្ខំ គតោ, ពុទ្ធានិ វា វត្តនិ
មមាយមាណោ។

តេសំ តេសំ សត្តានន្តិ អនេកេសំ សត្តានំ សាធារណនិទ្ទេសោ។
“យញ្ញទត្តស្ស មរណំ, សោមទត្តស្ស មរណ”ន្តិ ឯវញ្ញំ ទិវសម្បំ កថិយមាណេ
នេវ សត្តា បរិយាទានំ កច្ចន្តិ, ន សត្តំ អបរត្តនិបនំ សិជ្ឈតិ។ ឥមេហិ បន ទិហិ
បទេហិ ន កោចិ សត្តោ អបរិយាទិន្នោ ហោតិ, ន កិញ្ចំ អបរត្តានិបនំ ន
សិជ្ឈតិ។ តម្លា តម្លាតិ អយំ គតិវសេន អនេកេសំ និកាយានំ
សាធារណនិទ្ទេសោ។ សត្តនិកាយាតិ សត្តានំ និកាយា, សត្តយជា
សត្តសមូហាតិ អត្តោ។ ចុតីតិ ចវនវសេន វុត្តំ។ ឯកេតុបញ្ចក្ខន្ធាយ ចុតិយា
សាមញ្ញវចនមេតំ។ ចវនតាតិ ការវចនេន លក្ខណានិទស្សនំ។ ភេនោតិ
ចុតិខន្ធនំ កង្ក្រ្កតិបរិធិបនំ។ អន្តរធានន្តិ យដស្ស វិយ ភិន្នស្ស ភិន្នានំ ខន្ធនំ
យេន កេនចិ បរិយាយេន ឋានាការវរិធិបនំ។ មច្ចុមរណន្តិ មច្ចុសង្ខាតំ មរណំ,
ន ខណិកមរណំ។ កាលោ ឆាម អន្តកោ, តស្ស កិរិយាតិ កាលំកិរិយា។
ឯត្តាវតា សម្មតិមរណំ ធិបីតំ។ ឥទានិ បរមត្ថេន ធិបេតុ “ខន្ធនំ
ភេនោ”តិអាទិមាហា។ បរមត្ថេន ហិ ខន្ធាយេវ ភិន្នន្តិ, ន សត្តោ ឆាម កោចិ
មរតិ។ ខន្ធសុ បន ភិន្នមាណេសុ សត្តោ មរតិ, ភិន្នេសុ “មតោ”តិ វោហារោ
ហោតិ។

ឯត្ថ ច ចតុវេការបញ្ចវេការវសេន ខន្ធនំ ភេនោ, ឯកវេការវសេន
កឡេវរស្ស និក្ខេហោ។ ចតុវេការវសេន វា ខន្ធនំ ភេនោ, សេសទ្វយវសេន
កឡេវរស្ស និក្ខេហោ វេទិតញ្ចោ។ កស្មា? កាមរូបភវទ្វយេបិ

រូបកាយសង្ខារសង្ខារ កឡេវរស្ស សញ្ញាវតោ។ យស្មា វា ចាតុមហារាជិកាធិសុ
ខន្ទាភិជ្ជន្តរ, ន កិញ្ចា និក្ខិបន្តិ, តស្មា តេសំ វសេន ខន្ទានំ ភេនោ, មនុស្សធិសុ
កឡេវរស្ស និក្ខេហោ។ ឯត្ថ ច កឡេវរស្ស និក្ខេបករណតោ មរណំ
“កឡេវរស្ស និក្ខេហោ” តិ វុត្ថំ។ ជីវិតិន្ទ្រិយស្សបច្ឆេនោតិ ឥមិនា
ឥន្ទ្រិយពទ្ធស្សេវ មរណំ នាម ហោតិ, អនិន្ទ្រិយពទ្ធស្ស មរណំ នាម នត្ថិតិ
ធស្សេតិ។ “សស្សំ មតំ, វុត្តោ មតោ” តិ ឥទំ បន វាហារមត្តមេវ។ អត្ថតោ បន
ឯវរូចានិ វចនានិ សស្សធិនំ ខយវយភាវមេវ ធិបេន្តិ។ រូបគតន្តិ រូបមេវ
រូបគតំ។ វេទនាគតន្តិ អាធិសុបិ ឯសេវ នយោ។

តត្ថ បុព្វេវ មច្ចន្តិ មច្ចំ វា ភោគា បុព្វេវ បឋមតរញ្ញេវ វិជហន្តិ។ មច្ឆោ វា តេ
ភោគេ បុព្វតរំ ជហតិ។ កាមកាមីតិ ចោររាជានំ អាលបតិ។ អម្ពោ កាមេ
កាមយមាទ កាមកាមី ភោគិនោ នាម លោកេ អសស្សតា, ភោគេសុ វា
នជ្ជេសុ ជីវមាទា ច អភោគិនោ ហោន្តិ។ ភោគេ វា បហាយ សយំ នស្សន្តិ, តស្មា
អហំ មហាជនស្ស សោកកាលេបិ ន សោចាមីតិ អត្ថោ។

វិទិតា មយា សត្តក លោកធម្មាតិ ចោររាជានំ អាលបត្តោ អាហា។ អម្ពោ
សត្តក មយា លាភោ អលាភោ យសោ អយសោតិ អាទយោ លោកធម្មា
វិទិតា។ យថេវ ហិ ចន្ទោ ឧទេតិ ច បូរតិ ច បុន ច ឡិយតិ, យថា ច ស្វរិយោ
អន្ធការំ វិធមេន្ទោ មហន្តំ លោកប្បទេសំ តបិត្វាន បុន សាយំ អត្ថំ បលេតិ
អត្ថំ កច្ចតិ ន ធិស្សតិ, ឯវមេវ ភោគា ឧប្បជ្ជន្តិ ច វិនស្សន្តិ ច, តត្ថ កី សោកេន,
តស្មា ន សោចាមីតិ អត្ថោ។

តណ្ហាមញ្ញនាយ មញ្ញតីតិ តណ្ហាយ ជនិតមានមញ្ញនាយ មញ្ញតិ។ មានំ
ករោតិ ធិដ្ឋិមញ្ញនាយាតិ ធិដ្ឋី ឧបនិស្សយំ កត្វា ឧប្បន្នាយ មញ្ញនាយ។

មានមញ្ញនាយាតិ សហជាតមានមញ្ញនាយ។ កិលេសមញ្ញនាយាតិ
វុត្តប្បការាយ ឧបតាបនដ្ឋេន កិលេសមញ្ញនាយ មញ្ញតិ។

កុហតិ វិម្ពាបកា។ ថន្ទាតិ ខាល្យាវិយ ថន្ទា។ លថាតិ បច្ចយនិមិត្តេន
លបនកា។

៤២. សង្កតន្តិ សមាគតំ, ទិដ្ឋំ ដុដ្ឋំ វា។ បិយាយិតន្តិ បិយ កតំ។

សង្កតន្តិ សម្មុទ្ធិក្ខតំ។ សមាគតន្តិ សមីបំ អាគតំ។ សមាហិតន្តិ ឯកិក្ខតំ។
សន្និបតិកន្តិ បិណ្ឌិតំ។ សុបិនគតោតិ សុបិនំ បរិដ្ឋោ។ សេនាព្យាបំ បស្សតីតិ
សេនាសន្និវេសំ ធិក្ខតិ។ អារាមរាមណោយ្យកន្តិ បុច្ឆារាមាធិនំ រមណីយភារំ។
វនរាមណោយ្យកាធិសុបិ ឯសេវ នយោ។ បេតន្តិ ឥតោ បរលោកំ គតំ។
កាលសង្កតន្តិ មតំ។

៤៣. នាមយេវាវសិស្សតិ, អក្ខេយ្យន្តិ សព្វំ រូចាទិធម្មជាតំ បបាយតិ,
នាមមត្តមេវ តុ អវសិស្សតិ “ពុទ្ធវក្ខតោ ធម្មវក្ខតោ”តិ ឯវំ អក្ខាតុំ កថេតុំ។

យេ ចក្កវិញ្ញាណាភិសម្ពុតាតិ យេ សយំ ចក្កវិញ្ញាណោន អភិសម្ពុតា
រាសិកតា ទិដ្ឋា ចតុសមុដ្ឋានិកា រូចា។ សោតវិញ្ញាណាភិសម្ពុតាតិ
បរតោយោសេន សោតវិញ្ញាណោន រាសិកតា សុតា ទិសមុដ្ឋានិកា សធា។

៤៤. មុនយោតិ ឪណាសវមុនយោ។ ខេមទស្សិនោតិ និព្វានទស្សិនោ។

សោកោតិ សោកនិទ្ទេសេ - ព្យាសតីតិ ព្យាសនំ, ហិតសុខំ ឱបតិ វិទ្ធិសេតីតិ
អត្ថោ។ ញាតីនំ ព្យាសនំ ញាតិព្យាសនំ, ចោររោគភយាធិហិ ញាតិក្ខយោ
ញាតិវិទាសោតិ អត្ថោ។ តេន ញាតិព្យាសនេន។ ដុដ្ឋស្សាតិ អដ្ឋោត្ថជស្ស,
អភិក្ខតស្ស សមន្នាគតស្សាតិ អត្ថោ។ សេសេសុបិ ឯសេវ នយោ។ អយំ បន

វិសេសោ - ភោគានំ ព្យសនំ ភោគព្យសនំ, រាជោរាជិវសេន ភោគក្ខយោ
ភោគវិទាសោតិ អត្ថោ។ រោគោយេវ ព្យសនំ រោគព្យសនំ។ រោគោ ហិ អាហារគ្យំ
ព្យសតិ វិទាសេតីតិ ព្យសនំ។ សីលស្ស ព្យសនំ សីលព្យសនំ, ទុស្សិល្យស្សេតំ
នាមំ។ សម្មាទិដ្ឋិវិទាសយមាណា ឧប្បន្នា ទិដ្ឋិយេវ ព្យសនំ ទិដ្ឋិព្យសនំ។ ឯត្ថ ច
បុរិមានិ ទ្វេ អនិប្បន្នានិ, បន្តិមានិ តីណិ និប្បន្នានិ តិលក្ខណាព្វាហតានិ។ បុរិមានិ
ច តីណិ នេវ កុសលានិ នាកុសលានិ, សីលទិដ្ឋិព្យសនទ្ធវយំ អកុសលំ។

អញ្ញាតវញ្ញាតវេនាតិ គហិតេសុ វាយេន កេនចិ អគ្គហិតេសុ វា
មិត្តាមច្ចព្យសនាទីសុ យេន កេនចិ។ សមន្នាគតស្សាតិ សមនុពានុស្ស
អបរិមុច្ចមានស្ស។ អញ្ញាតវញ្ញាតវេន ទុក្ខធម្មនាតិ យេន កេនចិ
សោកទុក្ខស្ស ឧប្បត្តិហេតុនា។ សោកោតិ សោចនកវសេន សោកោ។ ឥទំ
តេហិ ការណេហិ ឧប្បជ្ឈនកសោកស្ស សភាវបច្ចត្តំ។ សោចនាតិ
សោចនាការោ។ សោចិតតត្ថន្តិ សោចិតតភារោ។ អន្តោសោកោតិ
អព្ពន្ធរសោកោ។ ទុតិយបទំ ឧបសគ្គន វឡិទំ។ សោ ហិ អព្ពន្ធរំ សុក្ខាបេន្តោ
វិយ បរិសុក្ខាបេន្តោវិយ ឧប្បជ្ឈតីតិ “អន្តោសោកោ អន្តោបរិសោកោ” តិ
វុច្ចតិ។ អន្តោនាហោតិ អព្ពន្ធរនាហោ។ ទុតិយបទំ ឧបសគ្គន វឡិទំ។ ចេតសោ
បរិជ្ឈាយនាតិ ចិត្តស្ស ឈាននាការោ។ សោកោ ហិ ឧប្បជ្ឈមានោ អគ្គិវិយ
ចិត្តំ ឈាបេតិ ធម្មាតិ, “ចិត្តំ មេ ឈាមំ, ន មេ កិញ្ចិ បដិភាតី” តិ វេនាបេតិ។
ទុក្ខិតោ មនោ ទុម្មនោ, តស្ស ភារោ ទោមនស្សំ។ អនុបរិជ្ជដ្ឋេន សោកោវ
សល្លន្តិ សោកសល្លំ។

បរិទេវនិទ្ទេសេ - “មយ្ហំ ជីតា, មយ្ហំ បុត្តោ” តិ ឯវំ អាទិស្ស អាទិស្ស ទេវន្តិ
រោទន្តិ ឯតេនាតិ អាទេវោ។ តំ តំ វណ្ណំ បរិកិត្តត្វា បរិកិត្តត្វា ទេវន្តិ ឯតេនាតិ
បរិទេវោ។ តតោ បរាទិ ទ្វេ ទ្វេ បទានិ បុរិមទ្វយស្សេវ អាការភាវនិទ្ទេសវសេន

វុត្តានិ។ វាចាតិ វចនំ។ បលាថោតិ តុច្ឆំ និវត្តកវចនំ។
ឧប្បឡាសកណ្ឌិតអញ្ញកណ្ឌិតាទិវសេនវិរូថោ បលាថោវិប្បលាថោ។
លាលប្បោតិ បុនប្បនំលបនំ។ លាលប្បនាការោ លាលប្បនា។ លាលប្បិតស្ស
ការោ លាលប្បិតត្ថំ។ មជ្ឈិយាទិនិ វុត្តត្ថានេវ។

៤៥. សត្តមគាថា ឯវំ មរណញ្ញាហតេ លោកេ អនុរូបបដិបត្តិទស្សនត្ថំ
វុត្តា។ តត្ថ បតិលីនចរស្សាតិ តតោ តតោ បតិលីនំ ចិត្តំ កត្វា ចរន្តស្ស។
ភិក្ខុនោតិ កល្យាណបុប្ផន្នស្ស វា សេក្ខស្ស វា។ សាមគ្គិយមាហុ តស្ស តំ,
យោ អត្តានំ ភវនេ ន ទស្សយេតិ តស្សេតំ បតិរូបមាហុ, យោ ឯវំបដិបន្នោ
និវយាទិភេទេ ភវនេ អត្តានំ ន ទស្សយេ។ ឯវញ្ញំ សោ ឥមម្ហា មរណា
មុច្ចេយ្យាតិ អធិប្បាយោ។

បតិលីនចរវុច្ឆន្តិតិ តតោ តតោ លីនចិត្តាចារា កដិយន្តិ។ សត្ត សេក្ខាតិ
អធិសីលាទីសុ តីសុ សិក្ខាសុ សិក្ខន្តិតិ សោតាបត្តិមគ្គជ្ឈំ អាទី កត្វា យាវ
អរហត្តមគ្គជ្ឈា សត្ត សេក្ខា។ អរហាតិ ជលដ្ឋោ។ សោ និដ្ឋិតចិត្តត្ថា
បតិលីនោ។ សេក្ខានំ បតិលីនចរណាការេ ការណំ ទស្សន្តោ “កី
ការណា”តិអាទិមាហា។ តេ តតោ តតោតិ តេ សត្ត សេក្ខា តេហិ តេហិ
អារម្មណេហិ ចិត្តំ បតិលីនេន្តាតិ អត្តនោ ចិត្តំ និលីនេន្តា។ បតិកុដេន្តាតិ
សង្ការេន្តា។ បតិវដ្តេន្តាតិ កដសារកំវិយ អាគុដេន្តា។ សន្និវុទ្ធន្តាតិ
សន្និវុជ្ឈន្តា។ សន្និគណ្ណាន្តាតិ និគ្គហំ កុរុមាណា។ សន្និវារេន្តាតិ វារយមាណា។
រក្ខន្តាតិ រក្ខំ កុរុមាណា។ គោបេន្តាតិ ចិត្តមញ្ញសាយ គោបយមាណា។

ឥទានិ ទ្វារវសេន ទស្សន្តោ “ចក្ខុទ្វារេ”តិអាទិមាហា។ តត្ថ ចក្ខុទ្វារេតិ
ចក្ខុវិញ្ញាណទ្វារេ។ សោតទ្វារាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ ភិក្ខុនោតិ
បុប្ផន្នកល្យាណកស្ស វា ភិក្ខុនោ, សេក្ខស្ស វា ភិក្ខុនោតិ ភិក្ខុសទ្ធស្ស

វេទនត្ថំ អវត្វា ឥធាធិប្បតកិក្ខុយេវ ទស្សិតោ។ តត្ថ បុព្វដ្ឋនោ ច សោ
កិលេសានំ អសមុច្ឆិន្ទត្វា, កល្យាណោ ច សីលាធិបជីបត្តិយុត្តត្វាតិ
បុព្វដ្ឋនកល្យាណាវ បុព្វដ្ឋនកល្យាណាកោ, តស្ស បុព្វដ្ឋនកល្យាណកស្ស។
អធិសីលាធិនិ សិក្ខតីតិ សេក្ខោ, តស្ស សេក្ខស្ស វា សោតាបន្នស្ស វា
សកទាតាមិនោ វា អនាតាមិនោ វា។

អាសន្តិ និសីទន្តិ ឯត្តាតិ អាសនំ។ យត្តាតិ យេសុ មញ្ញបីហធិសុ។
មញ្ញោតិអាធិនិ អាសនស្ស បភេទវេទនាធិ។ មញ្ញោបិ ហិ និសង្ខាយបិ
ឱកាសត្តា ឥធម អាសនេសុ វុត្តោ, សោ បន
មសារកពុទ្ធិកាពទ្ធកុឡិវចាទកអាហាច្ឆចាទកានំ អញ្ញតរោ។ បីបម្បិ តេសំ
អញ្ញតរមេវ។ ភិសីតិ ឧណ្ហាភិសិ ចោឡភិសិ វាកភិសិ តិណាភិសិ បណ្ណាភិសីនំ
អញ្ញតរោ។ តដ្ឋិកាតិ តាលបណ្ណាធិហិ វិនិត្វា កតា។ ចម្មុឡណ្ណោតិ
និសង្ខារហោ យោ កោចិ ចម្មុឡណ្ណោ។ តិណាសន្តារាទយោ តិណាធិនិ គុម្ភត្វា
កតា។ អសប្បាយរូបទស្សនេនាតិ អសប្បាយានំ ឥដ្ឋរចានំ ឱលោកនេន។
វិត្តន្តិ អព្ពន្ធរតោ តុច្ឆំ។ វិវិត្តន្តិ ពហិទ្ធាបវេសនេន សុញ្ញំ។ បវិវិត្តន្តិ កោចិ
គហដ្ឋោ តត្ថ នត្តីតិ អតិរេកេន សុញ្ញំ។ អសប្បាយសទ្ធស្សវនេបិ ឯសេវ
នយោ។ បញ្ចហិ កាមគុណេហិតិ ឥត្តិរូបសទ្ធកន្ធរសដោជ្ឈព្កហិ បញ្ចហិ
កាមកោដ្ឋាសេហិ។ វុត្តម្បិ ចេតំ -

“រូចា សទ្ធា រសា គន្ធា, ដោជ្ឈព្កា ច មនោរមា;
បញ្ចា កាមគុណា លោកេ, ឥត្តិរូបស្មី ទិស្សរេ” តិ។ (អ. និ. ៥.៥៥);

ភជតោតិ ចិត្តេន សេវនំ ករោន្តស្ស។ សម្ពជតោតិ សម្មា សេវន្តស្ស។
សេវតោតិ ឧបសម្ព័មន្តស្ស។ និសេវតោតិ និស្សយំ កត្វា សេវន្តស្ស។
សំសេវតោតិ សុដ្ឋុ សេវន្តស្ស។ បដិសេវតោតិ បុនប្បនំ ឧបសម្ព័មន្តស្ស។

គណសាមគ្គីតិ សមណានំ ឯកីកាវោ សមគ្គកាវោ។ ធម្មសាមគ្គីតិ
សត្តតិសពោធិបក្ខិយធម្មានំ សមូហកាវោ។ អនភិនិព្វត្តិសាមគ្គីតិ
អនិព្វត្តមាណំ អនុប្បជ្ជមាណំ អនុចាធិសេសាយ និព្វានធាតុយា បរិនិព្វតានំ
អរហន្តានំ សមូហោ។ សមគ្គាតិ កាយេន អរិយោកា។ សម្មោទមាណាតិ ចិត្តេន
សុដ្ឋមោទមាណា តុស្សមាណា។ អរិវរទមាណាតិ វាចាយ វិវាទំ អកុរុមាណា។
ជីវោទកីក្ខតាតិ ជីវេន សំសជ្ជុទកសទិសា។

តេ ឯកតោ បក្ខន្ធន្តីតិ តេ ពោធិបក្ខិយធម្មា ឯកំ អារម្មណំ បរិសន្តិ។
បសីទន្តីតិ តស្មីយេវ អារម្មណេ បសាទមាបន្ធន្តិ។ អនុចាធិសេសាយាតិ
ឧចាធិវិហិតាយ។

និព្វានធាតុយាតិ អមតមហានិព្វានធាតុយា។ ឧនត្ថំ វាតិ ឯត្ថ ឧនកាវោ
ឧនត្ថំ, អបរិបុណ្ណកាវោតិ អត្ថោ។ បុណ្ណត្ថំ វាតិ បរិបុណ្ណកាវោ បុណ្ណត្ថំ,
បុណ្ណកាវោ វា ន បញ្ញាយតិ នត្ថីតិ អត្ថោ។

នេរយិកានន្តិ និរយេ និព្វត្តនកកម្មានំ អត្ថិកាវេន។ និរយំ អរហន្តីតិ
នេរយិកា, តេសំ នេរយិកានំ។ និរយោ ភវនន្តិ និរយោ ឯវ តេសំ វសនដ្ឋានំ
យវំ។ តិរច្ឆានយោនិកានន្តិអាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ តស្សេសា សាមគ្គីតិ តស្ស
ជីវោសវស្ស ឯសា និព្វានសាមគ្គី។ ឯតំ ធន្ធន្តិ ឯតំ អនុច្ឆរិកំ។ បតិរូបន្តិ
សទិសំ បដិភាគំ, អសទិសំ អប្បដិភាគំ ន ហោតិ។ អនុច្ឆរិកន្តិ ឯតំ
សមណាព្រាហ្មណានំ វា ធម្មានំ, មគ្គដលនិព្វានសាសនធម្មានំ វា អនុច្ឆរិកំ។
តេសំ ធវី ឆាយំ សុន្ទរការំ អន្ទេតិ អនុគច្ឆតិ, អថ ខោ សន្តិការំ តេហិ ធម្មេហិ
អនុច្ឆរិកត្តា ឯវ ច អនុលោមំ។ តេសញ្ច អនុលោមេតិ, អថ ខោ នវិលោមំ ន
បច្ឆន្និកកាវេ ឋិតំ។

៤៦. ឥតានិ “យោ អត្តានំ ភវនេ ន ទស្សយេ” តិ ឯវំ ឱណាសវោ វិភាវិតោ,
តស្ស វណ្ណភណ្ឌានត្ថំ ឥតោ បរា តិស្សោ គាថាយោ អាហា។ តត្ថ បឋមគាថាយ
សព្ពត្តាតិ ធ្វាទសសុ អាយតនេសុ។ ន បិយំ កុព្ពតិ នោបិ អប្បិយន្តិ និទ្ទេសេ
បិយាតិ ចិត្តេ បីតិករា។ តេ វិភាគតោ ទស្សន្តោ “កតមេ សត្តា បិយា, ឥធ
យស្ស តេ ហោន្តិ” តិ អាហា។ តត្ថ យស្ស តេតិ យេ អស្ស តេ។ ហោន្តិ ភវន្តិ។
អត្តកាមាតិ វុឡិកាមា។ ហិតកាមាតិ សុខកាមា។ ជាសុកាមាតិ
សុខវិហារកាមា។ យោគក្ខេមកាមាតិ ចត្វាហិ យោគេហិ ខេមំ និព្ពយំ កាមា។
មមាយតីតិ មាតា។ បិយាយតីតិ បិតា។ ភជតីតិ ភាតា។ ភគិនីតិ ឯត្តាបិ
ឯសេវ នយោ។ បុំ តាយតិ វក្ខតីតិ បុត្តោ។ កុលវំសំ ជារតីតិ ជីតា។ មិត្តា
សហាយា។ អមច្ឆា ភច្ឆា។ ញាតិ បិតុបក្ខិកា។ សាលាហិតា មាតិបក្ខិកា។
ឥមេ សត្តា បិយាតិ ឥមេ សត្តា បីតិជនកា។ វុត្តវិបរិយាយេន អប្បិយា
វេទិតញា។

៤៧. យទិទំ ទិដ្ឋសុតមុតេសុ វាតិ ឯត្ថ បន យទិទំ ទិដ្ឋសុតំ, ឯត្ថ វា មុតេសុ វា
ធម្មេសុ; ឯវំ មុនិ ន ឧបលិម្បតីតិ ឯវំ សម្ពន្ធា វេទិតញោ។

ឧទកថេវាតិ ឧទកស្ស ថេវោ។ “ឧទកត្ថេវកោ” តិ បិ ចាថោ។ បទុមបត្តេតិ
បទុមិនិបត្តេ។

៤៨. ឆោនោ ន ហិ តេន មញ្ញាតិ, យទិទំ ទិដ្ឋសុតមុតេសុ វាតិ អត្រាបិ យទិទំ
ទិដ្ឋសុតំ, តេន វត្ថុនា ន មញ្ញាតិ, មុតេសុ វា ធម្មេសុ ន មញ្ញាតីតិ ឯវមេវ សម្ពន្ធា
វេទិតញោ។ ន ហិ សោ វជ្ជតិ, នោវិវជ្ជតីតិ ពាលបុទុដ្ឋនោវិយ ន វជ្ជតិ,
កល្យាណបុទុដ្ឋនសេក្ខាវិយ ន វិវជ្ជតិ, រាគស្ស ឱណត្តា “វិវត្តោ” ត្រេវ សន្និ
គច្ឆតិ។ សេសំ ចាកជមេវាតិ។

តាយ បញ្ញាយ កាយទុច្ចរិតន្តិ សម្បយុត្តាយ បុព្វភាគាយេវ វា បញ្ញាយ
បរិគ្គហេតព្វេ បរិគ្គណ្ណោ យោគី តិវិធំ កាយទុច្ចរិតំ សមុច្ឆេទវសេន ធុនាតិ។
អយញ្ច បុគ្គលោវិបន្នធម្មំ ទេសនាធម្មេសុ ធុនន្តេសុ តំធម្មសមន្តីបុគ្គលោបិ
ធុនាតិ នាម។ តេ ច ធម្មេ បញ្ញាយ អត្ថនោ បរិត្តិក្ខណោ ធុនិតុមារន្ធា ធុនាតិ
វុច្ចតិ, យថា ភុញ្ញិតុមារន្ធា ភុត្តោតិ វុច្ចតិ។ លក្ខណំ បនេត្ត សទ្ធសត្តតោ
វេទិតញ្ចំ។ ធុតន្តិ កត្តសាធនំ។ ធុតំ បឋមមគ្គេន។ ឆោតំ ទុតិយមគ្គេន។ សន្ធាតំ
តតិយមគ្គេន។ និទ្ធាតំ ចតុត្ថមគ្គេន។

ឆោនោ ទិដ្ឋំ ន មញ្ញាតីតិ អរហា មំសចក្កុនា ទិដ្ឋំ ទិព្វចក្កុនា ទិដ្ឋំ រូបាយតនំ
ន មញ្ញាតិ តីហិ មញ្ញាតាហិ, កេម? រូបាយតនំ សុភសញ្ញាយ សុខសញ្ញាយ ច
បស្សន្តោ ន តត្ថ ធន្តរាគំ ជនេតិ ន តំ អស្សាទេតិ នាភិនន្តតិ, ឯវំ ទិដ្ឋំ
តណ្ហាមញ្ញនាយ ន មញ្ញាតិ។ “ឥតិ មេ រូបំ សិយា អនាគតមន្វាន”ន្តិ វា បនេត្ត
នន្តិ ន សមន្នាទេតិ។ រូបសម្បទំ វា អាកម្ពមាណោ ធានំ ន ទេតិ, សីលំ ន
សមាទិយតិ, ឧបាសថកម្មំ ន ករោតិ។ ឯវំ ទិដ្ឋំ តណ្ហាមញ្ញនាយ ន មញ្ញាតិ,
អត្ថនោ បន បរស្ស ច រូបសម្បត្តិវិបត្តិ និស្សាយ មាណំ ន ជនេតិ។ “ឥមិនាហំ
សេយ្យោស្មីតិ វា, សទិសោស្មីតិ វា, ហីនោស្មីតិ វា”តិ ឯវំ ទិដ្ឋំ មានមញ្ញនាយ ន
មញ្ញាតិ។ រូបាយតនំ បន “និច្ចំ ធុរំ សស្សត”ន្តិ ន មញ្ញាតិ។ អត្តានំ “អត្តនិយ”ន្តិ ន
មញ្ញាតិ។ មជ្ឈលំ “អមជ្ឈល”ន្តិ ន មញ្ញាតិ។ ឯវំ ទិដ្ឋំ ទិដ្ឋិមញ្ញនាយ ន មញ្ញាតិ។ ទិដ្ឋស្មី
ន មញ្ញាតីតិ រូបស្មី អត្តានំ សមនុបស្សននយេន អមញ្ញោ ទិដ្ឋស្មី ន មញ្ញាតិ។
យថា វា ជនេ ជញ្ញំ, ឯវំ រូបស្មី រាគាទយោតិ អមញ្ញោបិ ទិដ្ឋស្មី ន មញ្ញាតិ។
តស្មីយេវ បនស្ស ទិដ្ឋិមញ្ញនាយ អមញ្ញោតេ វត្ថុស្មី សីនេហំ មានញ្ច ន
ឧប្បាទយតោ តណ្ហាមានមញ្ញនាបិ នត្តិ វេទិតញ្ចំ។ ឯវំ ទិដ្ឋស្មី ន មញ្ញាតិ។
ទិដ្ឋតោ ន មញ្ញាតីតិ ឯត្ថ បន ទិដ្ឋតោតិ និស្សក្កវចនំ។ តស្មា សឧបការណស្ស
អត្ថនោ វា បរស្ស វា យថាវុត្ថប្បភេទតោ ទិដ្ឋតោ ឧបបត្តិ វា និក្ខមនំ វា ទិដ្ឋតោ

វា អញ្ជើញ អត្តាតិ អមញ្ញាមាណោ ទិដ្ឋតោ ន មញ្ញាតីតិ វេទិតញ្ចោ។ អយមស្ស ន
ទិដ្ឋិមញ្ញាណា។ តស្មីយេវ បនស្ស ទិដ្ឋិមញ្ញាណាយ អមញ្ញាតេ វត្ថុស្មី សិនេហំ មានញ្ច
ន ឧប្បាទយតោ ន តណ្ហាមាណមញ្ញាណិ វេទិតញ្ចោ។

ទិដ្ឋាមេតិ ន មញ្ញាតីតិ ឯត្ថ បន “ឯតំ មមា”តិ តណ្ហាវសេន
អមមាយមាណោ ទិដ្ឋំ តណ្ហាមញ្ញាណាយ ន មញ្ញាតិ។ សុតន្តិ មំសសោតេនបិ សុតំ,
ទិព្ពសោតេនបិ សុតំ, សទ្ទាយតនស្សេតំ អធិវចនំ។ មុតន្តិ មុត្វា មុទិត្វា ច
គហិតំ អាហាច្ច ឧបកន្ធាតិ អត្តោ។ ឥន្ទ្រិយានំ អារម្មណានញ្ច អញ្ញមញ្ញំ
សំកិលេសេ វិញ្ញាតន្តិ វុត្ថំ ហោតិ។ កន្ធុរសដោជ្ឈញ្ចាយតនានំ ឯតំ អធិវចនំ។
វិញ្ញាតន្តិ មនសាវិញ្ញាតំ, សេសានំ សត្តានំ អាយតនានមេតំ អធិវចនំ,
ធម្មារម្មណស្ស វា, ឥធ បន សក្កាយបរិយាបន្នមេវ លព្ពតិ។ វិត្តារោ បនេត្ត
ទិដ្ឋវារេ វុត្ថនយេន វេទិតញ្ចោ។

ឥទានិ ភកវតា វុត្ថុសុត្តវសេន ទស្សន្តោ “អស្មីតិ ភិក្ខុវេ”តិ អាទិមាហា។
តត្ថ អស្មីតិ ភវាមិ, និច្ចស្សេតំ អធិវចនំ។ មញ្ញាតមេតន្តិ ទិដ្ឋិកប្បនំ ឯតំ។
អយមហាមស្មីតិ អយំ អហំ អស្មី ភវាមិ។

អញ្ញាត្រ សតិបដ្ឋានេហិតិ វេបេត្វា ចតុសតិបដ្ឋានេ។

សព្វេ ពាលបុព្វដ្ឋនា វជ្ជន្តិ សកលា អន្ធពាលា នាណជនា លក្ខន្តិ។ សត្ត
សេក្ខាវិវជ្ជន្តិ សោតាបន្នាទយោ សត្ត អរិយជនាវិរាគំ អាបជ្ជន្តិ។ អរហានេវ
វជ្ជតិ នោវិវជ្ជតីតិ កិលេសានំ បរិនិព្វាបិតត្តា ឧភយម្បិ ន ករោតិ។ ឧយា
រាគស្សាតិអាទយោ តិវិធាបិ និព្វានមេវ។

សទ្ធម្មប្បវត្តាតិកាយ មហានិទ្ទេសជ្ជកថាយ

៧. តិស្សមេត្តយ្យសុត្តន្តិទ្កេសវណ្ណនា

៤៩. សត្តមេ តិស្សមេត្តយ្យសុត្ត មេដុនមនុយុត្តស្សាតិ មេដុនធម្មំ សមាយុត្តស្ស។ ឥតីតិ ឯវមាហា។ អាយស្មាតិ បិយវចនមេតំ។ តិស្សោតិ នាមំ តស្ស ថេរស្ស។ សោបិ ហិ តិស្សោតិ នាមេន។ មេត្តយ្យោតិ កោត្តំ, កោត្តវសេនេវ ឯស ចាកដោ អហោសិ។ តស្មា អដ្ឋប្បត្តិយំ (សុ. និ. អដ្ឋ. ២.៨២០) វុត្តំ - “តិស្សមេត្តយ្យា នាម ទ្វេ សហាយា” តិ។ វិហាតន្តិ ឧបយាតំ។ ព្រូហិតិ អាចិត្តា។ មារិសាតិ បិយវចនមេតំ, និទ្ទក្ខាតិ វុត្តំ ហោតិ។ សុត្វាន តវ សាសនន្តិ តវ វចនំ សុត្វា។ វិវេកេ សិក្ខិស្សាមសេតិ សហាយំ អារត្ត ធម្មទេសនំ យាចន្តោ ភណាតិ, សោ បន សិក្ខិតសិក្ខោយេវ។

មេដុនធម្មា នាមាតិ ឥទំ និទ្ទិសិតត្ថស្ស មេដុនធម្មស្ស ឧបទេសបទំ។ អសទ្ធម្មាតិ អសតំ នីចជនានំ ធម្មា។ កាមធម្មាតិ កាមវាសីនំ សេវនធម្មា។ វសលធម្មាតិ វសលានំ ធម្មា, កិលេសវស្សនតោ វា សយមេវ វសលោ ធម្មាតិ វសលធម្មា។ ទុដ្ឋល្លោតិ ទុដ្ឋោ ច កិលេសេហិ ទុដ្ឋត្តា, ដូលោ ច អនិបុណភាវតោតិ ទុដ្ឋល្លោ។ យស្មា ច តស្ស ធម្មស្ស បរិវារភូតំ ទស្សនម្បិ គហណាម្បិ អាមសនម្បិ ដុសនម្បិ យដ្ឋនម្បិ ទុដ្ឋល្លំ, តស្មាបិ ទុដ្ឋល្លោ សោ មេដុនធម្មា។ ឌីទកន្តិកោតិ ឌីទកំ អស្ស អន្តេ សុទ្ធត្ថំ អាទិយតីតិ ឌីទកន្តោ, ឌីទកន្តោយេវ ឌីទកន្តិកោ។ វហោ បដិច្ចន្នេ ឌីកាសេ កត្តត្ថតាយ វហាស្សោ។ វិនយេ បន “ទុដ្ឋល្លំ ឌីទកន្តិកំ វហាស្ស” ន្តិ (ចារា. ៣៩) ចាថោ។ តត្ថ តីសុ បទេសុ យោ សោតិ បទំ បរិវត្តត្វា យំ តន្តិ កត្វា យោជេតព្ពំ “យំ តំ ទុដ្ឋល្លំ, សោ មេដុនធម្មា, យំ តំ ឌីទកន្តិកំ សោ មេដុនធម្មា, យំ តំ វហាស្សំ, សោ

មេដុនធម្មា”តិ។ ឥត បន “យោ សោ អសទ្ធម្មា, សោ មេដុនធម្មា...បេ.... យោ
សោ រហស្សោ, សោ មេដុនធម្មា”តិ ឯវំ យោជនា វេទិតញ្ញា។ ទ្វយេន ទ្វយេន
សមាបដ្ឋិតព្ពតោ ទ្វយំទ្វយសមាបត្តិ។ តត្ថ យោជនា - យា សា
ទ្វយំទ្វយសមាបត្តិ, សោ មេដុនធម្មា នាមាតិ។ កីការណា វុច្ឆតិ
មេដុនធម្មាតិ កេន ការណេន កេន បរិយាយេន មេដុនធម្មាតិ កង្វីយតិ។ តំ
ការណំ ធស្សេន្តោ “ឧភិទ្ធិ វត្តាន”តិអាទិមាហ។ តត្ថ ឧភិទ្ធិ វត្តានន្តិ ទ្វិទ្ធិ
ឥត្ថិបុរិសានំ រាគេន វញ្ញតានំ។ សាវត្តានន្តិ វិសេសេន សុដ្ឋ វញ្ញតានំ។
អវស្សតានន្តិ កិលេសេន តិច្ឆានំ។ បរិយុដ្ឋិតានន្តិ កុសលាចារំ បរិយាទិយិត្វា
មទ្គិត្វា បិតានំ “មគ្គេ ចោរា បរិយុដ្ឋិតា”តិអាទិសុ វិយ។ បរិយាទិន្និច្ឆិតានន្តិ
កុសលចិត្តំ បរិយាទិយិត្វា ខេបេត្វា បិតចិត្តានំ។ ឧភិទ្ធិ សទិសានន្តិ ទ្វិទ្ធិ
កិលេសេន សទិសានំ។ ធម្មាតិ សភាវោ។ តំ ការណាតិ តេន ការណេន។ តំ
ឧបមាយ សាធម្មោ “ឧភោ កលហការកា”តិអាទិមាហ។ តត្ថ ឧភោ
កលហការកាតិ បុព្ពកាគេ កលហការកា ទ្វេ។ មេដុនកាតិ វុច្ឆន្តិ
សទិសាតិ វុច្ឆន្តិ។ ភណ្ឌានការកាតិ តត្ថ តត្ថ គន្ធា ភណ្ឌានំ ករោន្តា។
ភស្សការកាតិ វាចាកលហំ ករោន្តា។ វិវាទការកាតិ នាធាវបំ ករោន្តា។
អធិករណាការកាតិ វិនិច្ឆយចាបុណានិវេសសការណំ ករោន្តា។ វាទិនោតិ
វាទបដិវាទិនោ។ សល្លាបកាតិ វាចំ កថេន្តា ឯវមេវន្តិ ឧបមាសំសន្ននំ។

យុត្តស្សាតិ សញ្ញត្តស្ស។ បយុត្តស្សាតិ អាទរេន យុត្តស្ស។ អាយុត្តស្សាតិ
វិសេសេន យុត្តស្ស។ សមាយុត្តស្សាតិ ឯកតោ យុត្តស្ស។ តច្ឆរិតស្សាតិ
តំចរិតំ ករោន្តស្ស។ តព្ពហុលស្សាតិ តំពហុលំ ករោន្តស្ស។ តគ្គរុកស្សាតិ
តំគរុំ ករោន្តស្ស។ តន្និន្នស្សាតិ តស្មី នតចិត្តស្ស។ តប្បណាស្សាតិ តស្មី
នតកាយស្ស។ តប្បញ្ញាស្សាតិ តស្មី អភិមុខកាយស្ស។ តទទិមុត្តស្សាតិ តស្មី
អធិហរិតស្ស។ តទទិបតេយ្យស្សាតិ តំ អធិបតី ជេដ្ឋកំ កត្វា បវត្តស្ស។

វិហាតន្ត្រី និទ្ទេសស្ស ឧទ្ទេសវេចនំ។ វិហាតន្ត្រី បីឡនំ។ ឧបហាតន្ត្រី សមីបំ
កត្វា បីឡនំ។ បីឡនន្ត្រី យដ្ឋនំ។ យដ្ឋនន្ត្រី បីឡនំ។ សត្តំ អញ្ញមញ្ញវេចនំ។
ឧបទ្ទវន្ត្រី ហិសនំ។ ឧបសគ្គន្ត្រី តត្ថ តត្ថ ឧបគន្ធា បីឡនាការំ។ ព្រូហិតិ កថេហិ។
អាចិក្ខាតិ វិស្សន្តេហិ។ ទេសេហិតិ ទស្សេហិ។ បញ្ញាបេហិតិ ញាបេហិ។
បដ្ឋបេហិតិ វេហេហិ។ វិវរាតិ ចាកដំ ករោហិ។ វិកដាតិ កាដេហិ។
ឧត្តានិករោហិតិ តិវំ ចាបេហិ។ បកាសេហិតិ ចាកដំ ករោហិ។

តុយ្ហំ វេចនន្ត្រី តវ វាចំ។ ព្យប្បថន្ត្រី វេចនំ។ ទេសនន្ត្រី អាចិក្ខនំ។ អនុសាសនន្ត្រី
ឡិវាទំ។ អនុសិដ្ឋន្ត្រី អនុសាសនំ។ សុត្វាតិ សោតេន សុត្វា។ សុណិត្វាតិ តស្សេវ
វេចនំ។ ឧត្តហេត្វាតិ សម្មា គហេត្វា។ ឧបដារយិត្វាតិ អនាសេត្វា។
ឧបលក្ខយិត្វាតិ សល្លកេត្វា។

៥០. មុស្សតេ វាចិ សាសនន្ត្រី បរិយត្តិបដិបត្តិតោ ធុរិធម្មិ សាសនំ នស្សតិ។
វាចិតិ បទប្បវណ្ណមត្តំ។ ឯតំ តស្មី អនិយន្ត្រី តស្មី បុគ្គលេ ឯតំ អនិយំ, យទិទំ
មិច្ឆាបដិបទា។ ការវាជីវេចនន្ត្រី គុណវិសិដ្ឋសព្ទសត្តត្ថមគរុការវាជីវេចនំ។
តេនាហុ ចោរាណា -

“ភគវាតិ វេចនំ សេដ្ឋំ, ភគវាតិ វេចនមុត្តមំ;
គរុ ការវយុត្តោ សោ, ភគវា តេន វុច្ឆតី” តិ។ (វិសុទ្ធិ. ១.១៤២);

ចតុត្ថំ វា នាមំ អាវត្តិកំ, លិដ្ឋិកំ, នេមិត្តិកំ, អធិច្ចសមុប្បន្នន្ត្រី។
អធិច្ចសមុប្បន្នំ នាម លោកិយវោហារេន “យទិច្ចក” ន្ត្រី វុត្តំ ហោតិ។ តត្ថ វេទ្វា,
ធម្មោ, ពលីពន្លោតិ ឯវមាទិ អាវត្តិកំ, ទល្លា, ធន្តិ, សិទ្ធិ, ករិតិ ឯវមាទិ លិដ្ឋិកំ,
តេវិទ្វោ, ធម្មភិញ្ញោតិ ឯវមាទិ នេមិត្តិកំ, សិរិវឡកោ, ធនវឡកោតិ ឯវមាទិ
វេចនត្តំ អនបេក្ខិត្វា បវត្តំ អធិច្ចសមុប្បន្នំ។ ឥទំ បន ភគវាតិ នាមំ នេមិត្តិកំ, ន

មហាមាយាយ, ន សុទ្ធាននមហារាជេន, ន អសីតិយា ញាតិសហស្សហិ
កតំ, ន សក្កសន្តសិវតាធិហិ ទេវតាវិសេសេហិ កតំ។ វត្ថុតិ ច “ភគវាតិ នេតំ
នាមំ មាតរា កតំ... បេ... បដិលាភា សង្ខិកា បញ្ញត្តិ យទិទំ ភគវា” តិ (មហានិ.
៨២)។

“ភាគ្យវា ភគ្គវា យុត្តោ, ភគេហិ ច វិភត្តវា;
ភត្តវា វន្តគមនោ, ភវេសុ ភគវា តតោ” តិ។ (វិសុទ្ធិ. ១.១៤៤);

តត -

“វណ្ណាគមោ វណ្ណាវិបរិយាយោ, ទ្វេ ចាបវេ វណ្ណាវិការនាសា;
ធាតុនមត្តាតិសយេន យោគោ, តទុច្ចតេ បញ្ចវិជំ និរុត្តិ” តិ។ -

ឯវំ វុត្តនិរុត្តិលក្ខណំ គហេត្វា បទសិទ្ធិ វេទិតញ្ច។ តត “នក្ខត្តរាជារិវ
តារកាន” តិ ឯត្ថ រកាវាគមោវិយ អវិជ្ជមានស្ស អក្ខរស្ស អាគមោ
វណ្ណាគមោ នាម។ “ហីសនា, ហីសោ” តិ វត្ថុព្ព “សីហោ” តិ វិយ វិជ្ជមានក្ខរានំ
ហេដ្ឋបរិយវេសេន បរិវត្តនំ វណ្ណាវិបរិយាយោ នាម។ “នវេ ធន្ទកេ ទានំ
ទិយ្យតី” តិ ឯត្ថ អការស្ស ឯកាវាបដ្ឋនតាវិយ អញ្ញក្ខរស្ស អញ្ញក្ខរាបដ្ឋនតា
វណ្ណាវិការោ នាម។ “ជីវនស្ស មូតោ ជីវនមូតោ” តិ វត្ថុព្ព “ជីមូតោ” តិ
វការនកាវានំ វិនាសោវិយ វិជ្ជមានក្ខរវិនាសោ វណ្ណាវិនាសោ នាម។
“ជរុសាហិ វាចាហិ បក្រុព្ពមាណោ អាសន្នំ មំ ភំ វទសិ កុមារា” តិ ឯត្ថ
បក្រុព្ពមាណោតិ បទស្ស អភិកវមាណោតិ អត្ថបដិចាទនំ វិយ តត តត
យថាយោគំ វិសេសត្ថយោគោ ធាតុនំ អត្តាតិសយេន យោគោ នាម។

ឯវំ និរុត្តិលក្ខណំ គហេត្វា សទ្ធនយេន វា បិសោធរាទិនិស្សិតោ បតិដ្ឋានីតិ
បិសោធរាទិបក្ខេបលក្ខណំ គហេត្វា យស្មា

លោកិយលោកុត្តរសុខាភិធម្មត្ថកំ ទានសីលាទិចារប្បត្តំ ភាគ្យមស្ស អត្ថិ,
តស្មា “ភាគ្យវា”តិ វត្ថុព្ពេ “ភគវា”តិ វុច្ឆតិ ព្រាតព្ពំ។

យស្មា បន

លោកនោសមោហវិបរីតមនសិការអហិរិកាណោត្ថប្បកោដ្ឋបនាហមក្ខបណ្ណា
សឥស្សរ-

មជ្ឈិយមាយាសាថេយ្យថម្ពសារម្ពមាណាតិមានមទបមាទតណ្ហាអវិជ្ជាតិវិជា
កុសលមូលទុច្ឆរិត-

សំកិលេសមលវិសមសញ្ញាវិតក្កបបញ្ចេតុត្ថិជិវិយេសអាសវគន្ធិយយោ
គអគតិ-

តណ្ហាប្បាទុចាទានបញ្ចេតោខីលវិនិពន្ធនីវរណាភិនន្ទនជីវាទមូលតណ្ហា
កាយសត្តានុសយ-

អជ្ជមិច្ឆត្ថនវតណ្ហាមូលកទសាកុសលកម្មបថទ្វាសដ្ឋិទិដ្ឋិតតអជ្ជសតត
ណ្ហាវិចិតប្បកេសព្ពន្ធច- បរិណ្ហាហកិលេសសតសហស្សនិ, សង្ខេបតោ វា
បញ្ចា កិលេសខន្ធអភិសង្ខារនេវបុត្តមច្ចមារេ អភញ្ញា, តស្មា ភគ្គត្តា ឯតេសំ
បរិស្សយានំ “ភគ្គវា”តិ វត្ថុព្ពេ “ភគវា”តិ វុច្ឆតិ។ អាហា ចេត្ថ -

“ភគ្គរកោ ភគ្គនោសោ, ភគ្គមោហោ អនាសវោ;

ភគ្គាស្ស ចាបកា ធម្មា, ភគវា តេន វុច្ឆតិ”តិ។ (ចារា. អជ្ជ. ១.៩៦; វិសុទ្ធិ.
១.១៤៤);

ភាគ្យវន្តតាយ ចស្ស សតប្បញ្ញាជលក្ខណាវស្ស រូបកាយសម្បត្តិ ធិបិតា
ហោតិ។ ភគ្គនោសតាយ ធម្មកាយសម្បត្តិ។ តថា លោកិយសិក្ខកានំ
ពហុមតភាវោ, គហជ្ជបព្ពជិតេហិ អភិគមនីយតា, អភិគតានញ្ច នេសំ

កាយចិត្តទុក្ខាបនយនេ បដិពាលភាវោ, អាមិសទានធម្មទានេហិ ឧបការីតា,
លោកិយលោកុត្តរសុខេហិ ច សញ្ញោជនសមត្ថតា ធិបិតា ហោតិ។

យស្មា ច លោកេ ឥស្សរិយធម្មយសសិរិកាមបយត្ថេសុ ធនុ ធម្មេសុ
ភគសន្តោ បវត្ថតិ, បរមញ្ចស្ស សកចិត្តេ ឥស្សរិយំ, អណិមាលជ្ឈីមាធិកំ វា
លោកិយសម្មតំ សញ្ញាការបរិបូរំ អត្ថិ, តថា លោកុត្តរោ ធម្មោ,
លោកត្តយព្យាបកោ យថាភុច្ចុគ្គណាធិគតោ អតិរិយ បរិសុទ្ធា យសោ,
រូបកាយធន្សនព្យាវជជននយនប្បសាទជននសមត្ថា សញ្ញាការបរិបូរា
សព្ពុដ្ឋបច្ឆុដ្ឋសិរិ, យំ យំ ឯតេន ឥច្ឆិតំ បត្តិតំ អត្ថហិតំ បរហិតំ វា, តស្ស តស្ស
តថេវ អភិនិប្បន្នត្ថា ឥច្ឆិតិច្ឆិតត្ថនិប្បត្តិសញ្ញតោ កាមោ,
សព្ពលោកគរុភាវប្បត្តិហេតុភូតោ សម្មាវាយាមសម្ពាតោ បយត្ថោ ច អត្ថិ,
តស្មា ឥមេហិ ភគេហិ យុត្តត្ថាបិ ភគា អស្ស សន្តិទិ ឥមិនា អត្ថេន “ភគវា” តិ
វុច្ចតិ។

យស្មា បន កុសលាធិហិ ភេទេហិ សព្ពធម្មេ,
ខន្ទាយតនធាតុសច្ចុឥន្ទ្រិយបដិច្ចសមុប្បាទាធិហិ វា កុសលាធិធម្មេ,
បីឡនសម្ពុតសន្តាបរិបរិណាមជ្ជេន វា ទុក្ខមរិយសច្ចំ,
អាហូបាននិទានសំយោគបលិតោធម្មេន សមុទយំ,
និស្សរណវិវេកាសម្ពុតអមតជ្ជេន និរោធិ,
និយ្យានិកហេតុធន្សនាធិបតេយ្យជ្ជេន មគ្គំវិភត្តវា, វិភជិត្វាវិវិត្វា
ទេសិតវាតិ វុត្ថំ ហោតិ, តស្មា “វិភត្តវា” តិ វុត្ថព្វេ “ភគវា” តិ វុច្ចតិ។

យស្មា ច ឯស ធិព្ពព្រហ្មអរិយវិហារេ កាយចិត្តឧបធិវិវេកេ
សុញ្ញតប្បណិហិតានិមិត្តវិមោក្ខ អញ្ញោ ច លោកិយលោកុត្តរេ

ឧត្តរិមនុស្សធម្ម ភជិ សេវី ពហុលមកាសិ, តស្មា “ភត្តវា”តិ វត្ថុព្រ “ភតវា”តិ វុច្ចតិ។

យស្មា បន តីសុ ភវេសុ តណ្ហាសម្ពាតំ គមនំ អនេន វន្តំ, តស្មា “ភវេសុ វន្តគមនោ”តិ វត្ថុព្រ ភវសទ្ធតោ ភការំ គមនសទ្ធតោ គការំ វន្តសទ្ធតោ វការញ ធិយំ កត្វា អាធាយ “ភតវា”តិ វុច្ចតិ, យថា លោកេ “មេហនស្ស ខស្ស មាលា”តិ វត្ថុព្រ “មេខលា”តិ វុច្ចតិ។

បុន អបរម្យ បរិយាយំ និទ្ទិសន្តោ “អបិ ច ភគ្គរកោតិ ភតវា”តិ អាធិមាហ។ តត្ថ ភក្កោ រកោ អស្សតិ ភគ្គរកោ។ ភគ្គនោសាធិសុបិ ឯសេវ នយោ។ កណ្ហាកោតិ វិជិវិជ្ឈនន្ទេន កិលេសា ឯវ។ ភជីតិ ឧទ្ទេសវសេន វិភាគំ កត្វា ភាជេសិ។ វិភជីតិ និទ្ទេសវសេន វិវិធា ភាជេសិ។ បរិភជីតិ បជិនិទ្ទេសវសេន បការេន វិភជិ។ ឧក្សជិតញ្ញំ វសេន ភជិ។ វិបស្សិតញ្ញំ វសេន វិភជិ។ នេយ្យានំ វសេន បរិភជិ។

ធម្មរតនន្តិ -

“ចិត្តិកតំ មហាគ្យញ, អតុលំ ទុល្លភទស្សនំ;
អនោមសត្តបរិភោគំ, រតនំ តេន វុច្ចតិ”តិ។ (ខុ. ចា. អដ្ឋ. ៦.៣; ធិ. និ.
អដ្ឋ. ២.៣៣) -

ឯវំ វណ្ណាតំ ធម្មរតនំ តិវិជេន ភាជេសិ។ ភវានំ អន្តករោតិ កាមភវានំ នវន្តំ ភវានំ បរិច្ឆេទំ បរិយន្តំ បរិវដ្តមំ ការកោ។ ភាវិតកាយោតិ វឡិតកាយោ។ តថា ឥតវេសុបិ។ ភជីតិ សេវិ។ អរញ្ញវនបត្តានិ កាមស្ស វា នគរស្ស វា ឥន្ទខីលតោ ពហិ អរញ្ញំ។ វនបត្តានិ មនុស្សបចារាតិ ក្កន្តានិ វនសណ្ឋានិ។ បត្តានិ យត្ថ មនុស្សា ន កសន្តិ ន វបន្តិ ទ្វារនិ សេនាសនានិ។ កេចិ បន

“វេនបត្តានីតិ យស្មា យត្ថ ព្យគ្យាធម្មោ អត្ថិ, តំ វេនំ តេ ចាលយន្តិ វក្ខន្តិ, តស្មា
តេហិ វក្ខិតត្តា វេនបត្តានី” តិ វេនន្តិ។ សេនាសនានីតិ សេតិ ចេវ អាសតិ ច
ឯត្តាតិ សេនាសនានិ។ អប្បសទ្ធានីតិ វេនសន្នេន អប្បសទ្ធានិ។
អប្បនិគ្រ្យាសានីតិ កាមនគរនិគ្រ្យាសសន្នេន អប្បនិគ្រ្យាសានិ។ វិជនវាតានីតិ
អន្តោសញ្ញាណជនស្ស សរីរវាតេន វិវហិតានិ។ “វិជនវាតានី” តិបិ ចាថោ,
“អន្តោជនវាតេន វិវហិតានី” តិ អត្ថោ។ “វិជនចាតានី” តិបិ ចាថោ,
“ជនសញ្ញាវិវហិតានី” តិ អត្ថោ។ មនុស្សរាហស្សយ្យកានីតិ មនុស្សានំ
រហស្សករណាជ្ជានានិ។ បដិសល្លាសសារុប្បានីតិ វិវេកានុចាតិ។ ភាគី វាតិ
“ភាគោ ចីវរាធិកោជ្ជាសោ អស្ស អត្ថិ” តិ ភាគី។ “បដិលាភវសេន
អត្ថរសាធិភាគោ អស្ស អត្ថិ” តិ ភាគី។ អត្ថរសស្សាតិ
ហេតុផលសម្បត្តិសម្ពាស្ស អត្ថរសស្ស។ ធម្មរសស្សាតិ
ហេតុសម្បត្តិសម្ពាស្ស ធម្មរសស្ស។ វុត្ថញ្ញោតំ “ហេតុផលេ ញ្ញាណំ
អត្ថបដិសម្ពិទា, ហេតុម្ហិ ញ្ញាណំ ធម្មបដិសម្ពិទា” តិ (វិភ. ៧២០)។
វិមុត្តិរសស្សាតិ ផលសម្បត្តិសម្ពាស្ស វិមុត្តិរសស្ស។ វុត្ថម្ហិ ចេតំ
“កិច្ចសម្បត្តិអត្ថេន, រសោ នាម បវុច្ឆតី” តិ (បដិ. ម. អដ្ឋ. ១.១.២
មាតិការវណ្ណានា; វិសុទ្ធិ. ១.៨)។

ចតុន្នំ ឈានានន្តិ បឋមជ្ឈានានីនំ ចតុន្នំ ឈានានំ។ ចតុន្នំ អប្បមញ្ញានន្តិ
មេត្តានីនំ ផរណាប្បមាណាវិវហិតានំ ចតុន្នំ ព្រហ្មវិហារានំ។ ចតុន្នំ
អរូបសមាបត្តិនន្តិ អាគាសានញ្ញាយតនានីនំ ចតុន្នំ អរូបជ្ឈានានំ។ អដ្ឋន្នំ
វិមោក្ខានន្តិ “រូបំ រូចានិ បស្សតី” តិ អាធិនា (ធរ. ស. ២៤៨) នយេន វុត្តានំ
អារម្មណាវិមុត្តានំ អដ្ឋន្នំ វិមោក្ខានំ។ អភិកាយតនានន្តិ ឯត្ថ អភិក្ខតានិ
អាយតនានិ ឯតេសំ ឈានានន្តិ អភិកាយតនានិ, ឈានានិ។ អាយតនានីតិ
អធិជ្ជានជ្ជេន អាយតនសម្ពាស្សានិ កសិណារម្មណានិ។ ញ្ញាណុត្តរិកោ ហិ

បុគ្គលោវិសឧញ្ញាលោកិ កី ឯត្ថ អារម្មណេ សមាបដ្ឋិតតំ, ន មយិ
ចិត្តកក្កតាករណេ ភារោ អត្ថិតិ តានិ អារម្មណានិ អភិករិត្វា សមាបដ្ឋិតិ។
សហ និមិត្តប្បុរេនេវេត្ថ អប្បនំ និព្វត្តេតិ អត្ថោ។ ឯវំ ឧប្បាទិតានិ ឈានានិ
អភិកាយតនានីតិ វុច្ឆន្តិ, តេសំ អដ្ឋន្តំ អភិកាយតនានំ។ នវន្តំ
អនុបុព្វវិហារសមាបត្តិនន្តិ បុព្វំ បុព្វំ អនុ អនុបុព្វំ, អនុបុព្វំវិហារិតព្វតោ
សមាបដ្ឋិតព្វតោ អនុបុព្វវិហារសមាបត្តិ, អនុបដិចាជិយា សមាបដ្ឋិតព្វាតិ
អត្ថោ, តាសំ នវន្តំ អនុបុព្វវិហារសមាបត្តិនំ។ ទសន្តំ សញ្ញាភាវនានន្តិ
គិរិមាណនុសុត្ថេ (អ. និ. ១០.៦០) អាគតានំ អនិច្ចសញ្ញាជិនំ ទសន្តំ
សញ្ញាភាវនានំ។ ទសន្តំ កសិណសមាបត្តិនន្តិ សកលដ្ឋេន កសិណសមាបត្តិតានំ
បថីកសិណដ្ឋានានិនំ ទសន្តំ ឈានានំ។ អាណាចានស្សតិសមាធិស្សតិ
អាណាចានស្សតិសម្បយុត្តសមាធិស្ស។ អសុភសមាបត្តិយាតិ
អសុភដ្ឋានសមាបត្តិយា។ ទសន្តំ តថាគតពលានន្តិ ទសពលពលានំ ទសន្តំ។
ចតុន្តំ វេសារដ្ឋានន្តិ វិសារទភាវនំ ចតុន្តំ វេសារដ្ឋានំ។ ចតុន្តំ បដិសម្ពិទានន្តិ
បដិសម្ពិទាញ្ញាណានំ ចតុន្តំ។ ធន្តំ អភិញ្ញាណានន្តិ ឥទ្ធិវិធានិនំ ធន្តំ
អភិញ្ញាណានំ។ ធន្តំ ពុទ្ធជម្ពានន្តិ “សព្វំ កាយកម្មំ ញ្ញាណានុបវិវត្តី” តិអាទិនា
(ចូឡិនិ. មោយរាជមាណាវបុត្តានិទ្ទេស ៨៥; នេត្តិ. ១៥) នយេន ឧបរិ អាគតានំ
ធន្តំ ពុទ្ធជម្ពានំ។

តត្ថ ចីវរាធយោ ភាគ្យសម្បត្តិវសេន វុត្តា។ អត្ថរសតិកោ បដិវេជវសេន
វុត្តា។ អធិសីលតិកោ បដិបត្តិវសេន។ ឈានត្ថិកោ រូបារូបដ្ឋានវសេន។
វិមោក្ខតិកោ សមាបត្តិវសេន។ សញ្ញាចតុក្កោ ឧបចារប្បដានវសេន។
សតិបដ្ឋានាធយោ សត្តតិសពោធិបក្ខិយធម្មវសេន។
តថាគតពលានន្តិអាធយោ អាវេណិកធម្មវសេន វុត្តាតិ វេទិតព្វា។

ឥតោ បរំ ភគវាតិ នេតំ នាមន្តិអាទិ “អត្ថមនុគតា អយំ បញ្ញត្តិ” តិ
ញ្ញាបនត្ថំ វុត្ថំ។ តត្ថ សមណា បព្ពដ្ឋបគតា។ ព្រាហ្មណា ភោវាទិនោ
សមិតថាបពាហិតថាថា វា។ ទេវតា សក្កាធម្មោ ព្រហ្មានោ ច។ វិមោក្ខន្តិកន្តិ
វិមោក្ខោ អរហត្ថមគ្គោ, វិមោក្ខស្ស អន្តោ អរហត្ថដលំ, តស្មី វិមោក្ខន្តេ ភវំ
វិមោក្ខន្តិកំ នាមំ។ សព្ពញ្ញភាវោ ហិ អរហត្ថមគ្គេន សិដ្ឋតិ,
អរហត្ថដលាធិគមេន សិទ្ធា ហោតិ។ តស្មា សព្ពញ្ញភាវោ វិមោក្ខន្តេ ភវោ
ហោតិ។ តំ នេមិត្តិកម្មំ នាមំ វិមោក្ខន្តេ ភវំ នាម ហោតិ។ តេន វុត្ថំ -
“វិមោក្ខន្តិកមេតំ ពុទ្ធានំ ភគវន្តាន” ន្តិ។ ពោធិយា មូលេ សហ
សព្ពញ្ញតញ្ញាណស្ស បដិលាភាតិ មហាពោធិវុត្ថមូលេ យថាវុត្ថកូលោ
សព្ពញ្ញតញ្ញាណស្ស បដិលាភេន សហ។ សន្និកា បញ្ញត្តិ តិ
អរហត្ថដលសន្និកិរិយាយ សព្ពដម្មសន្និកិរិយាយ វា ជាតា បញ្ញត្តិ។ យទិទំ
ភគវាតិ យា អយំ ភគវាតិ បញ្ញត្តិ។

ធូរិហិ ការណេហិ ធូរិហិ កោដ្ឋាសេហិ។ បរិយត្តិសាសនន្តិ តេបិជកំ
ពុទ្ធវចនំ។ បដិបត្តិ តិ បដិបដ្ឋតិ ឯតាយាតិ បដិបត្តិ។ យំ តស្ស បរិយាប្បដន្តិ
តេន បុគ្គលេន យំ បរិយាប្បដំ សដ្ឋាយិតំ ករណាត្ថ សាមិវចនំ។
“បរិយាប្បដន្ត” ន្តិបិ ចាថោ។ សុត្តន្តិ ឧកតោវិភង្គនិទ្ទេសខន្ធកបរិវាវ, សុត្តនិចាតេ
មជ្ឈិមសុត្ត- (ឧ. ចា. ៥.១ អាធម្មោ; សុ. និ. ២៦១ អាធម្មោ) រតនសុត្ត- (ឧ. ចា. ៦.១
អាធម្មោ) តុវជកសុត្តានិ (សុ. និ. ៩២១ អាធម្មោ), អញ្ញម្បិ ច សុត្តនាមកំ
តថាគតវចនំ សុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។ គេយ្យន្តិ សព្ពម្បិ សគាថកំ សុត្តំ គេយ្យន្តិ
វេទិតព្ពំ, វិសេសេន សំយុត្តកេ សកលោបិ សគាថាវគ្គោ។ វេយ្យាករណន្តិ
សកលំ អភិធម្មបិជកំ និគ្គាថកំ សុត្តំ, យញ្ច អញ្ញម្បិ អដ្ឋហិ អន្តេហិ
អសង្កហិតំ ពុទ្ធវចនំ, តំ “វេយ្យាករណ” ន្តិ វេទិតព្ពំ។ តាថាតិ ធម្មបទំ,
ថេរតាថា, ថេរីតាថា, សុត្តនិចាតេ នោសុត្តនាមិកា សុទ្ធិកតាថា ច “តាថា” តិ

វេទិតព្រា។ ឧទានន្តិ សោមនស្សព្រាណាមយិ កតាថាបដិសំយុត្តា ទ្វេអសីតិ
សុត្តន្តា “ឧទាន”ន្តិ វេទិតព្រា។ ឥតិវុត្តកន្តិ “វុត្តព្រោត
ភកវតា”តិអាទិនយប្បវត្តា (ឥតិវុ. ១ អាទយោ) ទសុត្តរសតសុត្តន្តា
“ឥតិវុត្តក”ន្តិ វេទិតព្រា។ ជាតកន្តិ អបណ្ណាកជាតកាធិនិ (ជា. ១.១.១)
បណ្ណាសាធិកានិ បញ្ចាជាតកសតានិ “ជាតក”ន្តិ វេទិតព្រា។ អព្ពុតធម្មន្តិ
“ចត្តារោមេ, ភិក្ខុវេ, អច្ឆរិយា អព្ពុតធម្មា អានន្ត”តិអាទិនយប្បវត្តា (ធិ. និ.
២.២០៩; អ. និ. ៤.១២៩) សព្វេបិ អច្ឆរិយអព្ពុតធម្មបដិសំយុត្តា សុត្តន្តា
“អព្ពុតធម្ម”ន្តិ វេទិតព្រា។ វេទល្លន្តិ ច្ចឡវេទល្ល- (ម. និ. ១.៤៦០ អាទយោ)
មហាវេទល្ល- (ម. និ. ១.៤៤៩ អាទយោ) សម្មាធិដ្ឋិ- (ម. និ. ១.៨៩ អាទយោ)
សក្កបញ្ច- (ធិ. និ. ២.៣៤៤ អាទយោ) សម្ព័រភាជនិយមហាបុណ្ណាមសុត្តានយោ
(ម. និ. ៣.៨៩ អាទយោ) សព្វេបិ វេទព្វា តុដ្ឋិព្វា លទ្ធា លទ្ធា បុច្ឆិតសុត្តន្តា
“វេទល្ល”ន្តិ វេទិតព្រា។ ឥទំ បរិយត្តិសាសនន្តិ ឥទំ វុត្តប្បការំ តេបិជកំ ពុទ្ធវចនំ
បរិយាបុណិតព្វដ្ឋន បរិយត្តិ, អនុសាសនដ្ឋន សាសនន្តិ កត្វា
បរិយត្តិសាសនំ។ តម្បិ មុស្សតីតិ តម្បិ បរិយត្តិសាសនំ នស្សតិ។ សម្មស្សតីតិ
អាទិតោ នស្សតិ។ បរិពាហិរោ ហោតីតិ បរម្មុខោ ហោតិ។

កតមំ បដិបត្តិសាសនន្តិ លោកុត្តរធម្មតោ បុព្វភាគោ តទត្ថំ
បដិបដ្ឋិយតីតិ បដិបត្តិ។ សាសីយន្តិ ឯត្ថ វេនេយ្យាតិ សាសនំ។
សម្មាបដិបទាតិអាទយោ វុត្តនយា ឯវ។

ចាណម្បិ ហានតីតិ ជីវិតិទ្រិយម្បិ យាតេតិ។ អទិន្នម្បិ អាទិយតីតិ
បរិបរិគ្គហិតម្បិ វត្ថុំ គណ្ណាតិ។ សន្និម្បិ ធិន្នតីតិ យរសន្និម្បិ ធិន្នតិ។ និល្លោបម្បិ
ហារតីតិ គាមេ បហរិត្វា មហារិលោបម្បិ ករោតិ។ ឯកាការិកម្បិ ករោតីតិ
បណ្ណាសមត្តេហិបិ សដ្ឋិមត្តេហិបិ បរិវារេត្វា ជីវិត្តាហំ គហេត្វាបិ ធនំ

អាហារាហេតិ។ បរិបន្តេបិ តិជ្ជតីតិ បន្តទូហនកម្មំ ករោតិ។ បរទារម្យិ កប្បតីតិ
បរទារេសុ ចារិត្តំ អាបជ្ជតិ។ មុសាបិ កណាតីតិ អត្តកញ្ញានកំ មុសាបិ វេទតិ។
អនិយធម្មាតិ អនិយសភារោ។

៥០. ឯកោ បុព្វេ ចរិត្វាណតិ បព្ពដ្ឋាសដ្ឋាតេន វា គណារវស្សគ្គដ្ឋេន វា បុព្វេ
លោកេវិហរិត្វា។ យានំ កន្តំ តំ លោកេ, ហ័នមាហុ បុប្ផនន្តិ តំ វិព្ពន្តកំ បុគ្គលំ
យថា ហត្ថិយាណាធិយានំ អនន្តំ វិសមម្យិ អាហេហតិ, អាហេហនកម្មិ កញ្ញាតិ,
បថាតេបិ បបតតិ, ឯវំ កាយទុច្ឆរិតាធិវិសមាហេហនេន និរយាធិសុ,
អត្តកញ្ញានេន ជាតិបថាតាធិសុ បបតនេន ច យានំ កន្តំ ហ័នំ បុប្ផនព្វា
អាហូតិ។

បព្ពដ្ឋាសដ្ឋាតេន វាតិ បព្ពដ្ឋាកោដ្ឋាសេន វា “បព្ពដិតោ សមណោ” តិ
គណាណាហេបនេន វា។ គណារវស្សគ្គដ្ឋេន វាតិ គណាសង្កណិការាមតំ
វិស្សន្នេត្វា វស្សគ្គដ្ឋេន វា។

ឯកោ បដិក្កមតីតិ ឯកកោវ តាមតោ និវត្តតិ។ យោ និសេវតីតិ
និទ្ទេសស្ស ឧទ្ទេសបទំ។ អបរេន សមយេនាតិ អញ្ញាស្មី កាលេ អបរភាគេ។
ពុទ្ធន្តិ សព្ពញ្ញាពុទ្ធុំ ធម្មន្តិ ស្វាភ្នាតតាធិគុណាយុត្តំ ធម្មំ។ សង្ឃន្តិ
សុប្បដិបន្នតាធិគុណាយុត្តំ សង្ឃំ។ សិក្ខន្តិ អធិសីលាធិសិក្ខិតព្ពំ សិក្ខំ។
បច្ចក្ខាយាតិ ពុទ្ធាធិ បដិក្ខិបិត្វា។ ហ័នាយាតិ ហ័នត្ថាយ គិហិភារាយ។
អារត្តិត្វាតិ និវត្តិត្វា។ សេវតិ ឯកវារំ សេវតិ។ និសេវតិ អនេកវិជេន សេវតិ។
សំសេវតិ អល្លិយិត្វា សេវតិ។ បដិសេវតិ បុនប្បនំ សេវតិ។

កន្តន្តិ វិព្ពន្តំ។ អនន្តន្តិ ទន្តការំ អនុបនីតំ។ អការិតន្តិ សុសិក្ខិតកិរិយំ
អសិក្ខាបិតំ។ អវិនិតន្តិ នវិនិតំ អាចារសម្បត្តិយា អសិក្ខិតំ។ ឧប្បដំ

គណ្ណាភីតិ វុត្តប្បការំ យានំ អនន្តាតិយុត្តំ ភន្តំ វិសមមគ្គំ ឧបេតិ។ វិសមំ
ខាណុម្បិ ចាសាណាម្បិ អភិរុហាភីតិ វិសមំ ហុត្វា បិទំ ខរខាណុម្បិ តថា
បព្ពតចាសាណាម្បិ អាហេហាតិ។ យានម្បិ អាហេហានកម្បិ ភញ្ញាភីតិ វុត្តាទិយានំ
អាហេហាន្តស្ស ចាដេន្តស្ស ហត្ថចាទាទិម្បិ ភិណ្ឌតិ។ បចាតេបិ បបតភីតិ
ឯកតោច្ឆិទ្ធិបញ្ញាបចាតេបិ ចាតេតិ។ សោ វិព្ពន្ធកោតិ សោ បដិក្កន្ធកោ។
ភន្តយានបដិកាគោតិ អនវដ្ឋិតយានសទិសោ។ ឧប្បដំ គណ្ណាភីតិ
កុសលកម្មបដេតោ បដិក្កមិទ្ធា អចាយបដក្ខតំ ឧប្បដំ មិច្ឆាមគ្គំ ឧបេតិ។
វិសមំ កាយកម្មំ អភិរុហាភីតិ សមស្ស បដិបក្ខំ កាយទុច្ឆរិតសម្ពាទំ វិសមំ
កាយកម្មំ អាហេហាតិ។ សេសេសុបិ ឯសេវ នយោ។ និរយេ អត្តានំ ភញ្ញាភីតិ
និរស្សាទសម្ពាទេ និរយេ អត្តការំ ចុណ្ហាវិចុណ្ហំ ករោតិ។ មនុស្សលោកេ អត្តានំ
ភញ្ញាភីតិ វិវិធកម្មការណាវសេន ភញ្ញាភីតិ។ ទេវលោកេ អត្តានំ ភញ្ញាភីតិ
បិយវិប្បយោកាទិទុក្ខវសេន។ ជាតិបចាតម្បិ បបតភីតិ ជាតិបចាតេបិ
ចាតេតិ។ ជរាបចាតាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ មនុស្សលោកេតិ ៩៨
អធិប្បតលោកមេវ ទស្សេតិ។

បុព្វជ្ជនាតិ និទ្ទេសស្ស ឧទ្ទេសបទំ។ តត្ថ បុព្វជ្ជនាតិ -

បុព្វនំ ជននាទីហិ, ការណេហិ បុព្វជ្ជនោ;

បុព្វជ្ជនន្តោគធគ្តា, បុព្វវាយំ ជនោ ៩៩។

សោ ហិ បុព្វនំ នានប្បការានំ កិលេសាទីនំ ជននាទីហិបិ ការណេហិ
បុព្វជ្ជនោ។ តំ វិភាគតោ ទស្សេតុំ “បុព្វ កិលេសេ ជនេន្តិ” តិអាទិមាហា។ តត្ថ
ពហុនំ នានប្បការានំ សក្កាយទិដ្ឋីនំ អវិហតត្តា វា តា ជនេន្តិ, តាហិ ជនិតាតិ
វា បុព្វជ្ជនោ។ អវិហតមេវត្ថំ ជនសន្តោ វេទតិ។ បុព្វ សត្តារានំ មុខុល្លោកិកាតិ
ឯត្ថ បុព្វ នាទាជនា សត្តបដិញ្ញា ឯតេសន្តិ បុព្វជ្ជនាតិ វេចនត្តោ។ បុព្វ

សព្វគតិហិ អវុជ្ជតាតិ ឯត្ថ ជនេតញ្ញា ជនយន្តិ ឯត្ថាតិ ជនា, គតិយោ។ បុព្វ ជនា
 ឯតេសន្តិ បុព្វជ្ជនា។ ឥតោ បរេ ជាយន្តិ ឯតេហិតិ ជនា, អភិសម្ព័រាធយោ។ តេ
 ឯតេសំវិជ្ជន្តិ បុព្វជ្ជនា។ អភិសម្ព័រណាធិអត្ថោ ឯវ វា ជនសន្នោ ទដ្ឋញ្ញោ។
 នាសន្នាបេហិ សន្តបន្តិ វាគគ្គិអាធយោ សន្នាចា។ តេ ឯវ វា សព្វេបិ វា
 កិលេសា បរិឡាហា។ បុព្វ បញ្ចសុ កាមគុណេសូតិ ឯត្ថ ជាយតីតិ ជនា,
 រាគោ គេធាតិ ឯវមាធិកោ, បុព្វ ជនោ ឯតេសន្តិ បុព្វជ្ជនា។ បុព្វ ជាតា វត្ថាតិ
 ឯវំ វាគាធិអត្ថោ ឯវ វា ជនសន្នោ ទដ្ឋញ្ញោ។ បលីពុទ្ធាតិ សម្ពុទ្ធា។ អវុតាតិ
 អារិវតា។ និវុតាតិ វារិវតា។ ឱវុតាតិ ឧបរិវតោ បិហិតា។ បិហិតាតិ
 ហោដ្ឋាភាគេន បិហិតា។ បដិច្ចន្ទាតិ អចាកជា។ បដិកុដ្ឋិតាតិ អនោមុខគតា។

អថ វា បុព្វនំ វា គណនបថមតីតានំ អរិយធម្មបរម្មទានំ
 និចធម្មសមាចារានំ ជនានំ អន្តោគធត្តាបិ បុព្វជ្ជនា។ បុព្វ វា អយំ វិសុយេវ សន្តិ
 គតោ, វិសំសង្ខា សីលសុតាធិគុណយុត្តេហិ អរិយេហិ ជនោតិបិ បុព្វជ្ជនោ។

ឯវំ យេ តេ -

“ធុវេ បុព្វជ្ជនា វុត្ថា, ពុទ្ធនាធិច្ចពន្ធនា;
 អន្លោ បុព្វជ្ជនោ ឯកោ, កល្យាណោកោ បុព្វជ្ជនោ”តិ។ -

ទ្វេវ បុព្វជ្ជនា វុត្ថា, តេសុ អន្ធិបុព្វជ្ជនោ វុត្ថោ ហោតីតិ វេទិតញ្ញោ។

៥២. យសោ កិត្តិ ចាតិ លាភសក្ការោ បសំសា ច។ បុព្វេតិ បព្វជិតភាវេ។
 ហាយតេ វាបិ តស្ស សាតិ តស្ស វិព្ពន្ធកស្ស សតោ សោ ច យសោ សា ច កិត្តិ
 ហាយតិ។ ឯតម្បិ ទិស្វាតិ ឯតម្បិ បុព្វេ យសកិត្តិនំ លាភំ បច្ឆា ច ហានី ទិស្វា។
 សិក្ខេថ មេដុនំវិប្បហាតវេតិ តិស្សោ សិក្ខាយោ សិក្ខេថ។ កី ការណា?
 មេដុនំវិប្បហាតវេ, មេដុនប្បហានត្ថាយាតិ វុត្ថំ ហោតិ។

កិត្តិវណ្ណគតោតិ ភគវា កិត្តិវណ្ណោ, កិត្តិសទ្ធព្យោវ គុណញ្ច ឧក្ខិបិត្វា
វេទន្តោ ហោតីតិ អត្តោ។ ចិត្តំ នាណនយេន កថំ អស្ស អត្ថីតិ ចិត្តកថី។
កល្យាណបដិកាឆោតិ សុន្ទរបញ្ញោ។

ហាយតីតិ និទ្ទេសស្ស ឧទ្ទេសបទំ។ បរិហាយតីតិ សមន្តតោ ហាយតិ។
បរិធិសតីតិ អធាបថី បតតិ។ បរិបតតីតិ សមន្តតោ អបគច្ឆតិ។
អន្តរឆាយតីតិ អទស្សនំ យាតិ។ វិប្បលុដ្ឋតីតិ ឧដ្ឋតិ។

ឧទ្ធកោ សីលក្ខន្ធាតិ ដុល្លច្ចយាទិ។ មហាឆោ សីលក្ខន្ធាតិ
ចារាជិកសំដ្ឋាទិសេសោ។

មេដុនធម្មស្ស បហានាយាតិ តទដ្ឋាទិបហានេន បដហានត្ថាយ។
រូបសមាយាតិ មលានំ រូបសមនត្ថាយ។ បដិនិស្សគ្គាយាតិ
បក្ខន្ធនបរិច្ចាគបដិនិស្សគ្គត្ថាយ។ បដិបស្សទ្ធិយាតិ បដិបស្សទ្ធិសម្មាសម្មា
ជលស្ស អត្ថាយ។

៥៣. យោ ហិ មេដុនំ នវិប្បជហាតិ សង្គហ្មហិ...បេ... តថាវិជោ។ តត្ថ
បរេតោតិ សមន្តគតោ។ បរេសំ និគ្យាសន្តិ ឧបជ្ឈាយាទីនំ និច្ចាវចនំ។ មង្គ
ហោតីតិ ឧម្មនោ ហោតិ។

កាមសង្គហ្មនាតិ កាមបដិសំយុត្តនវិតក្កេន។ ឧបរិជ្ជេបិ ឯសេវ នយោ។
ដុដ្ឋាតិ វិតក្កេហិ ដុសិតោ។ បរេតោតិ អបរិហីនោ។ សមាហិតោតិ សម្មា
ឱហិតោ អន្តោ បរិជ្ជោ។ កបណោវិយាតិ ទុក្ខតមនុស្សោវិយ។ មន្តោវិយាតិ
អញ្ញាណវិយ។ មោម្បហោវិយាតិ សម្មាហភូតោវិយ។ ឈាយតីតិ ចិន្តេតិ។
បជ្ឈាយតីតិ ភុសំ ចិន្តេតិ។ និជ្ឈាយតីតិ អនេកវិជេន ចិន្តេតិ។ អបជ្ឈាយតីតិ
តតោ អបគច្ឆា ចិន្តេតិ។ ឧល្លកោតិ ឧល្លកសកុណោ។ រុក្ខសាខាយន្តិ រុក្ខ

ឧដ្ឋិតសាខាយ, វិជបេ វា។ មូសិកំ មគយមាឆោតិ មូសិកំ គវេសមាឆោ,
“មគ្គយមាឆោ”តិបិ បឋន្តិ។ កោត្តតិ សិដ្ឋាលោ។ ពិណ្ឌាភោតិ ពត្តុ។
សន្និសមលសង្កជិវេតិ ទិដ្ឋំ យរាជំ អន្តរេ ច
ឧទកនិទ្ធមនចិក្ខុល្អកចវេនិក្ខិបនដ្ឋានេ ច ជណ្ឌិលេ ច។ វហច្ឆិន្នោតិ
បិដ្ឋិតីវមំសច្ឆិន្នោ។ ឥតោ បរា គាថា ចាកជសម្ពន្ធា ឯវ។

៥៤. តាសុ សត្តានីតិ កាយទុច្ឆរិតានីតិ។ តានិ ហិ អត្តនោ បរេសញ្ច
ឆេទនជ្ជន “សត្តានី”តិ វុច្ឆន្តិ។ តេសុ វាយំ វិសេសេន តាវ អាទិតោ
មុសាវចនសត្តានេវ ករោតិ, “ឥមិនា ការណោធាហំ វិព្ពន្តោ”តិ ភណ្ឌោ។
តេនេវាហ - “ឯស ខុស្ស មហាគេឆោ, មោសវដ្ឋំ បគាហតិ”តិ។ តត្ថ ឯស
ខុស្សាតិ ឯស ខោ អស្ស។ មហាគេឆោតិ មហាពន្ធនំ។ កតមោតិ ចេ? យទិទំ
មោសវដ្ឋំ បគាហតិ, ស្វាយំ មុសាវាទជ្ឈោគាហោ “មហាគេឆោ”តិ វេទិតញ្ចោ។

តីណិ សត្តានីតិ តយោ ឆេទកា។ កាយទុច្ឆរិតំ កាយសត្តំ។
វិចីសត្តានីសុបិ ឯសេវ នយោ។ តំ វិភាគតោ ទស្សេតុ “តិវិធំ កាយទុច្ឆរិតំ
កាយសត្ត”ន្តិ អាហា។ សម្មជានមុសា ភាសតីតិ ជានន្តោ តុច្ឆំ វាចំ ភាសតិ។
អភិរតោ អហំ ភន្តេ អហោសី បព្ពដ្ឋាយាតិ សាសនេ បព្ពដ្ឋាយ
អនភិរតិវិវហិតោ អហំ អាសី។ មាតា មេ ចោសេតញ្ចាតិ មាតា មយា
ចោសេតញ្ចា។ តេនម្ហិ វិព្ពន្តោតិ ភណ្ឌាតីតិ តេន ការណោន បដិក្កន្តោ អស្មីតិបិ
កថេតិ។ បិតា មេ ចោសេតញ្ចាតិ អាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។

ឯសោ តស្ស មហាគេឆោតិ តស្ស បុគ្គលស្ស ឯសោ មហាពន្ធា។
មហាវនន្តិ មហន្តំ ទុដ្ឋវនំ។ គហនន្តិ ទុវតិក្កមំ។ កត្តាភោតិ
ចោរកត្តាវាទិសទិសោ។ វិសមោតិ កណ្តាកវិសមោ។ កុដិលោតិ
វដ្ឋកជកសទិសោ។ បង្ហោតិ បល្លលសទិសោ។ បលិចោតិ កទ្ធមសទិសោ។

បលិតោធាតិ មហាទុក្ខោ មហាពន្ធនន្តិ មហន្តំ ទុមោធយពន្ធនំ។ យទិនំ
សម្មជាទមុសាវាទោតិ យោ អយំ សម្មជាទមុសាវាទោ។

សកគ្គតោ វាតិ សកាយំ បិតោ វា។ បរិសគ្គតោ វាតិ តាមបរិសាយំ បិតោ
វា។ ញាតិមជ្ឈតតោ វាតិ ឆាយាទានំ មជ្ឈេ បិតោ វា។ បូតមជ្ឈតតោ វាតិ
សេនីនំ មជ្ឈេ បិតោ វា។ រាជកុលមជ្ឈតតោ វាតិ រាជកុលស្ស មជ្ឈេ
មហាវិនិច្ឆយេ បិតោ វា។ អភិនិតោតិ បុច្ឆនត្ថាយ និតោ។ សក្ខិបុដ្ឋាតិ សក្ខិ
កត្វា បុច្ឆិតោ។ ឯហម្ពោ បុរិសាតិ អាលបនមេតំ។ អត្ថហេតុ វា បរហេតុ វាតិ
អត្ថនោ វា បរស្ស វា ហត្ថចាទាទិហេតុ វា ធនហេតុ វា។ អាមិសកិញ្ចិក្ខុហេតុ
វាតិ ឯត្ថ អាមិសន្តិលាភោ អធិប្បតោ។ កិញ្ចិក្ខុន្តិ យំ វា តំ វា អប្បមត្តកំ,
អន្តមសោ តិត្តិវដ្តកសប្បិបិណ្ឌានវនីតបិណ្ឌាទិមត្តកស្សបិ លាភស្ស
ហេតុតិ អត្ថោ។ សម្មជាទមុសា ភាសតីតិ ជាទន្លោយេវ មុសាវាទំ ករោតិ។

បុន អញ្ញំ បរិយាយំ ទស្សន្តោ “អបិ ច តីហាការេហិ មុសាវាទោ ហោតិ,
បុព្វេវស្ស ហោតី” តិអាទិមាហា។ តត្ថ តីហាការេហិតិ សម្មជាទមុសាវាទស្ស
អង្គក្ខតេហិ តីហិ ការណេហិ។ បុព្វេវស្ស ហោតីតិ បុព្វភាគេយេវ អស្ស
បុគ្គលស្ស ឯវំ ហោតិ “មុសា ភណិស្ស” ន្តិ។ ភណន្តស្ស ហោតីតិ ភណមាទស្ស
ហោតិ។ ភណិតស្ស ហោតីតិ ភណិតេ អស្ស ហោតិ។ យំ វត្ថុពុំ តស្មី វុត្ថេ
ហោតីតិ អត្ថោ។ អថ វា ភណិតស្សាតិ វុត្ថុវតោ និដ្ឋិតវចនស្ស ហោតីតិ។ យោ
ឯវំ បុព្វភាគេហិ ជាធាតិ, ភណន្តាហិ ជាធាតិ, បច្ឆាហិ ជាធាតិ “មុសា មយា
ភណិត” ន្តិ, សោ ឯវំ វទន្តោ មុសាវាទកម្មនា ពជ្ឈតីតិ អយមេត្ថ អត្ថោ
ទស្សិតោ។ កិញ្ចាហិ ទស្សិតោ, អថ ខោ អយមេត្ថ វិសេសោ - បុច្ឆា តាវ ហោតិ,
“មុសា ភណិស្ស” ន្តិ បុព្វភាគោ អត្ថិ, “មុសា មយា ភណិត” ន្តិ បច្ឆាភាគោ នត្ថិ។
វុត្ថមត្ថមេវ ហិ កោចិ បមុស្សតិ កី តស្ស មុសាវាទោ ហោតិ, ន ហោតីតិ? សា

ឯវំ អដ្ឋកថាសុវិស្សជ្ជិតា - បុព្វភាគ “មុសា ភណ្ឌិស្ស”ន្តិ ច, ភណ្ឌន្តស្ស
“មុសា ភណ្ឌមី”តិ ច ជានតោ បច្ឆាភាគ “មុសា មយា ភណ្ឌិត”ន្តិ ន សក្កា ន
ភវិតុំ, សេចចំ ន ហោតិ, មុសាវាទោយេវ។ បុរិមមេវ ហិ អន្តទ្វយំ បមាណំ។
យស្សបិ បុព្វភាគ “មុសា ភណ្ឌិស្ស”ន្តិ អាភោគោ នត្ថិ, ភណ្ឌោ បន “មុសា
ភណ្ឌមី”តិ ជាតាតិ។ ភណ្ឌិតបិ “មុសា មយា ភណ្ឌិត”ន្តិ ជាតាតិ។ សោ
មុសាវាទេន ន កាវេតញ្ចេ។ បុព្វភាគោ ហិ បមាណាតរោ។ តស្មី អសតិ ធិវា
ភណ្ឌិតំ វា, វា ភណ្ឌិតំ វា ហោតីតិ។

ឯត្ថ ច តំព្រាណតា ច ព្រាណសមោធានញ្ច បរិច្ឆេទតញ្ចំ។ តំព្រាណតា
បរិច្ឆេទតញ្ចតិ យេន ចិត្តេន “មុសា ភណ្ឌិស្ស”ន្តិ ជាតាតិ, តេនេវ “មុសា
ភណ្ឌមី”តិ ច, “មុសា មយា ភណ្ឌិត”ន្តិ ច ជាតាតីតិ ឯវំ ឯកចិត្តេនេវ តីសុ
ខណេសុ ជាតាតីតិ អយំ តំព្រាណតា បរិច្ឆេទតញ្ច។ ន ហិ សក្កា តេនេវ ចិត្តេន
តំ ចិត្តំ ជាតិតុំ, យថា ន សក្កា តេនេវ អសិនា សោ អសិ ធិន្តតុន្តិ។ បុរិមំ បុរិមំ
បន ចិត្តំ បច្ឆិមស្ស បច្ឆិមស្ស ចិត្តស្ស តថា ឧប្បត្តិយា បច្ឆយោ ហុត្វា និរុដ្ឋតិ។
តេនេតំ វុច្ឆតិ -

“បមាណំ បុព្វភាគោវ, តស្មី សតិ ន ហេស្សតិ;
សេសទ្វយន្តិ នត្ថត, មិតិ វាចា តិវង្គិកា”តិ។ (ចារា. អដ្ឋ. ២.២០០);

ព្រាណសមោធានំ បរិច្ឆេទតញ្ចន្តិ ឯតានិ តីណិ ចិត្តានិ ឯកក្ខណោ
ឧប្បជ្ជន្តិតិ ន គហេតញ្ចានិ។ ឥទញ្ចិ ចិត្តំ នាម -

“អនិរុទ្ធម្ហំ បឋមេ, ន ឧប្បជ្ជតិ បច្ឆិមំ;
និរុទ្ធប្បជ្ជនតោ, ឯកំវិយ បកាសតី”តិ។ (ចារា. អដ្ឋ. ២.២០០);

តតោ បរំ បន យាយំ អជានំយេវ “ជាតាមី”តិអាទិនា នយេន
សម្បជានមុសា កណាតិ, យស្មា សោ “ឥទំ អក្ខត”ន្តិ វរំទិដ្ឋិកោ ហោតិ, តស្ស
ហិ អត្ថេវ អយំ លទ្ធិ។ តថា “ឥទំ អក្ខត”ន្តិ វរំមស្ស ខមតិ ចេវ រុច្ឆតិ ច។
វរំមស្ស សញ្ញា, វរំសភារមេវ ចស្ស ចិត្តំ “ឥទំ អក្ខត”ន្តិ។ យទា បន មុសា
វត្ថុកាមោ ហោតិ, តទា តំ ទិដ្ឋិ វា ទិដ្ឋិយា សហ ខន្តិ វា ទិដ្ឋិខន្តិហិ សទ្ធិ រុច្ឆិ វា
ទិដ្ឋិខន្តិរុច្ឆិហិ សទ្ធិ សញ្ញា វា ទិដ្ឋិខន្តិរុច្ឆិសញ្ញាហិ សទ្ធិ ភារំ វា វិនិធាយ និក្ខិបិត្វា
បដិច្ចាទេត្វា អក្ខតំ កត្វា កណាតិ។ តស្មា តេសម្បវសេន អង្គភេទំ ទស្សេតុ
“អបិ ច ចត្វហាការេហិ”តិអាទិ រុត្តំ។

ឯត្ថ ច វិនិធាយ ទិដ្ឋិន្តិ ពលវធម្មវិនិធានវសេនេតំ រុត្តំ។ វិនិធាយ
ខន្តិន្តិអាទិន តតោ ទុព្ពលទុព្ពលានំ វិនិធានវសេន។ វិនិធាយ សញ្ញាន្តិ ឥទំ បនេត្ថ
សព្ពទុព្ពលធម្មវិនិធានវសេន។ សញ្ញាមត្តម្យំ នាម អវិនិធាយ សម្បជានមុសា
ភាសិស្សតីតិ នេតំ ហំនំ វិជ្ជតិ។

៥៥. មន្ទោវ បរិកិស្សតីតិ ចាលាវធាទិនិ ករោន្តោ តតោនិទានញ្ច
ទុក្ខមនុកោន្តោ ភោគបរិយេសនាវក្ខណានិ ច ករោន្តោ មោម្ហហោវិយ
បរិកិលិស្សតិ។

តមេនំ រាជានោ គហេត្វាវិវិទា កម្មការណា កាវេន្តិតិ ន រាជានោ ករោន្តិ,
រាជាធិនបុរិសា នាតាវិធានិ កម្មការណានិ ករោន្តិ។ កសាហិបិ តាឡេន្តិតិ
កសាទណ្ហាកេហិបិ វិតទ្លេន្តិ។ វេត្ថហិ វេត្ថលតាហិ។ អទ្ធទណ្ហាកេហិ
មុត្តវេហិ, បហារសាធនតំ វា ចតុហត្ថទណ្ហំ ទ្វេដា ធម្មតា គហិតទណ្ហាកេហិ។
ពិលផ្កបាលិកន្តិ កញ្ជិយឧក្ខលិកកម្មការណំ។ តំ ករោន្តា សីសកចាលំ
ឧប្បាដេត្វា តត្ថំ អយោគុឡំ សណ្ឋាសេន គហេត្វា តត្ថ បក្ខិបន្តិ, តេន
មត្តលុដ្ឋំ បក្កុដ្ឋិត្វា ឧបរិ ឧត្តរតិ។ សង្ខមុណ្ឌិកន្តិ សង្ខមុណ្ឌាកម្មការណំ។ តំ

តត្ថ អារុដេហិ បហវិត្វា កោដ្ឋេហិ ខារំ យំសេន្តិ, ចម្មមំសន្តារុនិ បក្សវិត្វា
បសវន្តិ, អដ្ឋិកសម្ពុលីការំ តិដ្ឋតិ។ បលិយបរិវត្តិកន្តិ ឯកេន បស្សេន
និបជ្ជាបេត្វា កណ្តាច្ឆិទ្កេន អយសូលំ កោដ្ឋេត្វា បថវិយា ឯកាពាទ្ធី ករោន្តិ។ អថ
នំចាទេ គហេត្វា អារិញ្ញន្តិ។ បលាលបីឯកន្តិ ធនកា ការណីកា ធិបម្ពំ
អច្ឆិន្ទិត្វា និសទោតកាហិ អដ្ឋិនិ ធិន្ទិត្វា កេសេសុ គហេត្វា ឧក្ខិបន្តិ,
មំសរាសិយេវ ហោតិ។ អថ នំកេសេហោវ បរិយោនន្ទិត្វា គណ្តាន្តិ, បលាលបីឯ
វិយ កត្វា បលិវេថេន្តិ។ សុនខេហិបីតិ កតិបយានិ ទិវសានិ អាហារំ អនត្វា
ឆាតសុនខេហិ ខាធាបេន្តិ។ តេ មុហុត្តេន អដ្ឋិសម្ពុលីកមេវ ករោន្តិ។ ឯវម្បិ
កិស្សតីតិ ឯវម្បិ វិយាតំ ចាបុណាតិ។ បរិកិស្សតីតិ សព្វភាគេន វិយាតំ
ចាបុណាតិ។ បរិកិលិស្សតីតិ ឧបតាបំ ចាបុណាតិ។

បុន អញ្ញំ ការណំ ទស្សេន្តោ “អថ វា កាមតណ្ហាយ
អភិក្ខតោ” តិអាទិមាហ។ តត្ថ កាមតណ្ហាយាតិ បញ្ចកាមគុណិកលោភេន។
អភិក្ខតោតិ តេន មទ្ធិតោ។ បរិយាទិន្នចិត្តោតិ កុសលាចារំ ខេបេត្វា
គហិតចិត្តោ។ ភោគេ បរិយេសន្តោតិ ធនំ គវេសមាធា។ នាវាយ មហាសមុទ្ធី
បក្ខន្ធាតិ តរណីសម្ពាតាយ នាវាយ មហន្តំ លោណាសាគរំ បរិសតិ។ សីតស្ស
បុរក្ខតោតិ សីតំ បុរតោ កត្វា។ ឧណ្ហាស្ស បុរក្ខតោតិ ឧណ្ហំ បុរតោ កត្វា។
ទំសាតិ បិដ្ឋលមក្ខិកា។ មកសាតិ មកសា ឯវ។ បីឡិយមាធាតិ
ទំសាទិសម្ពស្សេហិ វិហេសិយមាធា។ ឧប្បិចាសាយ មិយ្យមាធាតិ
ឧប្បិចាសាយ មរមាធា។ តិគុម្ពំ គច្ឆតីតិអាទិនិ មូលបទំ
គច្ឆតីតិបរិយោសាធានិ ចតុវិសតិ បទានិ រដ្ឋនាមេន វុត្តានិ។ មរុកក្តារំ គច្ឆតីតិ
វាលុកកក្តារំ តារកសញ្ញាយ គច្ឆតិ។ ជណ្តបថន្តិ ជាណ្ឌាហិ គន្តព្ពមគ្គំ។
អជបថន្តិ អជេហិ គន្តព្ពមគ្គំ។ មេណ្ឌាបថេបិ ឯសេវ នយោ។

សង្គមបដិធិ ខាណ្ឌកេ កោដ្ឋត្វា តេហិ ឧត្តមិត្តំ ខាណ្ឌមគ្គំ, តំ គប្បន្នោ
បព្ពតថាទេ ឋត្វា អយសិជ្ឈាជកំ យោត្តន ពន្ធិត្វា ឧទ្ធុំ ឱបិត្វា បព្ពតេ
លក្ខាបេត្វា យោត្តនារុយ្យ វជិរគ្គន លោហនណ្ឌន បព្ពតំ វិជ្ជិត្វា ខាណ្ឌកំ
កោដ្ឋត្វា តត្ថ ឋត្វា សិជ្ឈាជកំ អាកឡិត្វា បុន ឧបរិ លក្ខាបេត្វា តត្ថ ឋិតោ
ចម្មយោត្តំ ឱលម្ពេត្វា តំ អាទាយ ឱត្រិត្វា ហេដ្ឋិមខាណ្ឌកេ ពន្ធិត្វា វាមហត្ថន
យោត្តំ គហេត្វា ធឹក្ខណាហត្ថន មុគ្គំ អាទាយ យោត្តំ បហិត្វា ខាណ្ឌកំ
និហិត្វា បុន អភិរុហិតិ។ ឯតេនុចាយេន បព្ពតមត្តកំ អភិរុយ្យ បរតោ
ឱតរន្តោ បុរិមនយេនេវ បឋមំ បព្ពតមត្តកេ ខាណ្ឌកំ កោដ្ឋត្វា ចម្មបសិព្ពកេ
យោត្តំ ពន្ធិត្វា ខាណ្ឌកេ វេបេត្វា សយំ អន្តោបសិព្ពកេ និសីទិត្វា មក្កជកានំ
សុត្តវិស្សន្តនាការេន យោត្តំ វិនិវេបេត្វា ឱតរតិ។ តេន វុត្ថំ - “ខាណ្ឌកេ
កោដ្ឋត្វា តេហិ ឧត្តមិត្តំ ខាណ្ឌមគ្គ”ន្តិ។ ធម្មបដិធិ ចម្មនត្ថន វាតំ
គាហាបេត្វា សកុណោហិ វិយ ឱត្រិត្តំ មគ្គំ។ វិសបដិធិ
វេណុគុម្ពនេននសត្ថន ធិន្ធិត្វា វុក្ខំ ជេសុនា កោដ្ឋត្វា មគ្គំ ករោន្តោ វេឡុវនេ
និស្សេណី កត្វា វេឡុគុម្ព អារុយ្យ វេឡុំ ធិន្ធិត្វា អបរស្ស វេឡុគុម្ពស្ស ឧបរិ
ចាតេត្វា វេឡុគុម្ពមត្តកេនេវ គន្ធាត្ថំ មគ្គំ សន្ធាយ “វិសបដិ គប្បតិ”តិ វុត្ថន្តិ
វេទិតព្ពំ។

គវេសន្តោ នវិន្ទតិ, អលាភមូលកម្មិ ទុក្ខំ ទោមនស្សំ បដិសំវេទេតីតិ
អវិន្ទនមូលកម្មិ កាយិកចេតសិកំ ទុក្ខំ បដិលភតិ។

លទ្ធាតិ លភិត្វា។ អារក្ខមូលកន្តិ រក្ខណមូលកម្មិ។ កិណ្ឌិមេ ភោគេតិ
កេន ឧចាយេន មម ភោគេ។ នេវ រាជានោ ហារេយ្យំ...បេ... ន អប្បិយា ធាយាទា
ហារេយ្យន្តិ។ គោបយតោតិ មញ្ញសាធិហិ គោបយន្តស្ស។ វិប្បលុដ្ឋន្តិតិ
វិនស្សន្តិ។

៥៦. ឯតមាធិនំ ព្រាត្រា, មុនិ បុព្វាបរេ ឥនាតិ ឯតំ “យសោ កិត្តិ ច យា បុព្វេ,
ហាយតេ វាបិ តស្ស សា” តិ ឥតោ បភុតិ វុត្តេ បុព្វាបរេ ឥធ ឥមស្មី សាសនេ
បុព្វតោ អបរេ សមណការតោ វិព្ពន្ធកកាវេ អាធិនំ មុនិ ព្រាត្រា។

ធម្មំ ករេយ្យាតិ និទ្ទេសបទស្ស ឧទ្ទេសបទំ។ ជីវំ ករេយ្យាតិ អសិទិលំ
ករេយ្យ។ ធម្មំ សមាទានោ អស្សាតិ ជីវបជិញ្ញោ ភវេយ្យ។
អវជ្ជិតសមាទានោតិ សន្និដ្ឋានបជិញ្ញោ។

៥៧. ឯតំ អរិយានមុត្តមន្តិ យទិទំ វិវេកចរិយា, ឯតំ ពុទ្ធាធិនំ អរិយានំ
ឧត្តមំ។ តស្មា វិវេកំយេវ សិក្ខេថាតិ អធិប្បាយោ។ ន តេន សេដ្ឋោ មញ្ញេថាតិ
តេន ច វិវេកេន អត្តានំ “សេដ្ឋោ អហ” ន្តិ ន មញ្ញេយ្យ, តេន មាណសេន ឧ
ភវេយ្យាតិ វុត្តំ ហោតិ។

ឧន្ទតិន្តិ ឧស្សាបនំ។ ឧន្ទមន្តិ ឧត្តន្ទា បដ្ឋបនំ។ មាណន្តិ អហំការំ។ ថាមន្តិ
ពាលក្ការំ។ ថម្ពន្តិ ថទ្ធករណំ។ ថទ្ធនាតិ អមទ្ធកោ។ បត្តទ្ធនាតិ វិសេសេន
អមទ្ធកោ។ បត្តហិតសិរោតិ ឧជ្ជិតសីសោ។ សាមន្តាតិ ន អារកា។ អាសន្នេតិ ន
ទ្វរេ។ អវិទ្វរេតិ សមីបេ។ ឧបកដ្ឋេតិ សន្តិកេ។

៥៨. វិត្តស្សាតិ វិវិត្តស្ស, កាយទុច្ចរិតាធិហិ វិវហិតស្ស។ ឱយតិណ្ណាស្ស
បិហាយន្តិ, កាមេសុ គធិតា បជាតិ វត្ថុកាមេសុ លក្ខា សត្តា តស្ស
ចតុរោយតិណ្ណាស្ស បិហាយន្តិ ឥណាយិកា វិយ អាណាណ្យស្សាតិ
អរហត្តនិក្ខុជេន ទេសនំ និដ្ឋាបេសិ។

វិត្តស្សាតិ សព្ពកិលេសេហិ តុច្ឆស្ស។ វិវិត្តស្សាតិ សុញ្ញស្ស។ បវិត្តស្សាតិ
ឯកកស្ស។ ឥនាទិ យេហិ វិត្តោ ហោតិ, តេ ទស្សេន្តោ “កាយទុច្ចរិតេន
វិត្តស្ស” តិ អាទិមាហ។ តត្ថ កិលេសបដិចាជិយា មគ្គបដិចាជិយាតិ ទ្វិដា

វិត្តតា វេទិតញ្ច។ កិលេសបដិច្ចាដិយា តាវ រាគោមោហោ ជម្ពោ សារម្ពោ
មាណោ មនោតិ, ឥមេហិ ធម្មា កិលេសេហិ អរហត្តមគ្គនវិត្តោ ហោតិ; ធាសោ
កោធា ឧបនាហោ បមាណោតិ, ឥមេហិ ចត្វហិ កិលេសេហិ អនាគាមិមគ្គន
វិត្តោ ហោតិ; អតិមាណោ មក្ខោ បឡាសោ ឥស្ស មជ្ឈិយំ មាយា សាធម្មយ្យន្តិ,
ឥមេហិ សត្តហិ សោតាបត្តិមគ្គនវិត្តោ ហោតិ។

មគ្គបដិច្ចាដិយា បន សោតាបត្តិមគ្គន អតិមាណោ មក្ខោ បឡាសោ ឥស្ស
មជ្ឈិយំ មាយា សាធម្មយ្យន្តិ; ឥមេហិ សត្តហិ វិត្តោ ហោតិ, អនាគាមិមគ្គន
ធាសោ កោធា ឧបនាហោ បមាណោតិ, ឥមេហិ ចត្វហិ វិត្តោ ហោតិ;
អរហត្តមគ្គន រាគោមោហោ ជម្ពោ សារម្ពោ មាណោ មនោតិ, ឥមេហិ ធម្មា
វិត្តោ ហោតិ។ តីណិ ទុច្ឆរិតានិ សព្វកិលេសេហិតិ អាទិនា នយេន អវសេសាបិ
យថាយោគំ យោជេតញ្ច។

វត្តកាមេ បរិជានិត្វាតិ តេភូមកេ វត្តកាមេ ញាតតីរណបរិញ្ញាហិ
សមាបនវសេន ជានិត្វា។ កិលេសកាមេ បហាយាតិ ធម្មាធម្មោ
កិលេសកាមេ បហានបរិញ្ញាយ ជហិត្វា។ ព្យន្តិ ករិត្វាតិ វិគតន្តំ វិគតកោដិ
ករិត្វា។

កាមោយំ តិណ្ហាស្សាតិ អនាគាមិមគ្គន អវសានសម្ពាតំ កាមោយំ តរិត្វា
បិតស្ស។ ភរោយន្តិ អរហត្តមគ្គន។ ធិដ្ឋោយន្តិ សោតាបត្តិមគ្គន។ អវិជ្ជោយន្តិ
អរហត្តមគ្គន។ សព្វំ សំសារបថន្តិ សព្វខន្ធជាតុអាយ តនបដិច្ចាដិសម្ពាតំ បថំ
អរហត្តមគ្គនេវ តរិត្វា បិតស្ស។ សោតាបត្តិមគ្គន ឧត្តិណ្ហាស្ស។
សកធាតាមិមគ្គន ធិត្តិណ្ហាស្ស។ អនាគាមិមគ្គន កាមធាតុំ អតិក្កន្ធស្ស។
អរហត្តមគ្គន សព្វភវំ សមតិក្កន្ធស្ស។ ជលសមាបត្តិវសេន វីតិវត្តស្ស។
ចារំគតស្សាតិ អាទិនិ ធិញ្ញានវសេន វុត្តានិ។ យថា ឥណាយិកា អាណាណ្យន្តិ

បវត្សកសិណំ អាធាយ វិចរន្តា អាណាឈ្យំ។ បត្តេន្តិតិ បត្តនំ ឧប្បាទេន្តិ។
អាពាធិកា អាពេគ្យន្តិ បិត្តាធិរោគាតុរោ ភេសជ្ជកិរិយាយ តំរោគរូបសមនត្ថំ
អាពេគ្យំ។ យថា ពន្ធនពន្ធាតិ នក្ខត្តទិវសេ ពន្ធនាគារេ ពន្ធបុរិសា។ យថា ធាសា
ភុជិស្សន្តិ យស្មា ភុជិស្សា បុរិសា យំ ឥច្ឆន្តិ, តំ ករោន្តិ, ន ទំ កោចិ ពលក្ការេន
តតោ និវត្តេតិ, តស្មា ធាសា ភុជិស្សការំ បត្តេន្តិ។ យថា កន្តារទ្វានបក្ខន្ធាតិ
យស្មា ពលវន្តោ បុរិសា ហត្ថការំ គហេត្វា សង្ហារុដា សបរិវារា កន្តារំ
បដិបជ្ជន្តិ, តេ ចោរា ទូរតោវ ទិស្វា បលាយន្តិ។ តេ សោត្តិនា កន្តារំ និត្តរិទ្ធា
ខេមន្តំ បទ្វា ហដ្ឋតុដ្ឋា ហោន្តិ។ តស្មា កន្តារបក្ខន្ធា ខេមន្តភូមិ បត្តេន្តិ។
ទេសនាបរិយោសានេ តិស្សោ សោតាបត្តិដលំ បទ្វា បច្ឆា បព្ពជិត្វា អវហត្ថំ
សច្ឆាកាសិ។

សទ្ធម្មបដ្ឋោតិកាយ មហានិទ្ទេសដ្ឋកថាយ

តិស្សមេត្តេយ្យសុត្តនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៨. បស្សសុត្តនិទ្ទេសវណ្ណានា

៥៨. អដ្ឋមេ បស្សសុត្តនិទ្ទេសេ បឋមកថាយ តាវ សន្នេហោ - ឥមេ
ទិដ្ឋិតតិកា អត្តនោ ទិដ្ឋិសន្ធាយ “ឥដេវ សុទ្ធិ” តិ វទន្តិ។ អញ្ញោសុ បន ធម្មេសុ
វិសុទ្ធិនាហុ, ឯវំ យំ អត្តនោ សត្តារាជី និស្សិតា, តត្ថេវ “ឯស វានោ សុភោ” តិ
ឯវំ សុភវានា ហុត្វា បុច្ឆ សមណព្រាហ្មណា “សស្សតោ លោកោ” តិ អាទីសុ
បច្ឆេកសច្ឆេសុ និវិជ្ជា។

សព្វេ បរវារេ ឱបន្តិតិ សព្វា បរលទ្ធិយោ ធម្មន្តិ។ ឧត្តិបន្តិតិ ទូរតោ ឱបន្តិ។
បរិក្ខិបន្តិតិ សមន្តតោ ឱបន្តិ។ សុភវានាតិ និទ្ទេសស្ស ឧទ្ទេសបទំ។

សោភនវាទាតិ “ឯតំ សុន្ទរ”ន្តិ កថេន្តា។ បណ្ឌិតវាទាតិ “បណ្ឌិតា មយ”ន្តិ ឯវំ
កថេន្តា។ វិវាទាតិ “និទ្ទោសវាទំ វទាមា”តិ កថេន្តា។ ញាយវាទាតិ “យុត្តវាទំ
វទាមា”តិ កថេន្តា។ ហេតុវាទាតិ “ការណសហិតំ វទាមា”តិ កថេន្តា។
លក្ខណវាទាតិ “សល្លក្ខេតតំ វទាមា”តិ វទន្តា។ ការណវាទាតិ
“ឧទាហរណយុត្តវាទំ វទាមា”តិ កថេន្តា។ ហ៊ានវាទាតិ “បក្កមិតុំ
អសក្កណោយ្យវាទំ វទាមា”តិ វទន្តា។

និវិជ្ជាតិ អន្តោបវិជ្ជា។ បតិជ្ជិតាតិ តត្ថវ បិតា។

៦០. ឯវំ និវិជ្ជា ច “តេ វាទកាមា”តិ ទុតិយភាថា។ តត្ថ ពាលំ ទហន្តិ មិថុ
អញ្ញមញ្ញន្តិ “អយំ ពាលោ, អយំ ពាលោ”តិ ឯវំ ទ្វេបិ ជនា អញ្ញមញ្ញំ ពាលំ
ទហន្តិ, ពាលតោ បស្សន្តិ។ វទន្តិ តេ អញ្ញាសិតា កថោជ្ជន្តិ តេ
អញ្ញមញ្ញាសត្តារាទិនិស្សិតា កលបំ វទន្តិ។ បសំសកាមា កុសលាវទានាតិ
បសំសត្តិកា ឧភោបិ “មយំ កុសលាវទានា បណ្ឌិតវាទា”តិ ឯវំ សញ្ញនោ
ហុត្វា។

វាទត្ថិកាតិ វាទេន អត្ថិកា។ វាទាធិប្បាយាតិ វាទជ្ឈាសយា។
វាទបុរេក្ខារាតិ វាទមេវ បុរេតោ កត្វា ចរមាណា។ វាទបរិយេសនំ ចរន្តាតិ
វាទមេវ គរេសនំ ចរមាណា។ វិគយ្ហាតិ បរិសិត្វា។ ឌិគយ្ហាតិ ឌិតិវត្វា។
អន្លោកាហេត្វាតិ និមុដ្ឋិត្វា។ បរិសិត្វាតិ អន្លោកត្វា។

អនោជវន្តិ ឯហ័នឌិជវតី, តេជវិវហិតាតិ អត្តោ។ សា កថាតិ ឯសា
វាចា។ កថោជ្ជំ វទន្តិ ឯត្ថេជំ ភណ្ឌន្តិ។ ឯវំ វទានេសុ ច តេសុ ឯកោ និយមតោ
ឯវ។

៦០. យុត្តោ កថាយន្តិ គាថា។ តត្ថ យុត្តោ កថាយន្តិ វាទកថាយ
ឧស្សុក្កោ។ បសំសមិដ្ឋំវិនិយាតិ ហោតិ តិ អត្តនោ បសំសំ ឥច្ឆន្តោ “កថំ នុ ខោ
និគ្គហោស្សមី” តិ អាទិនា នយេន បុព្វេវ វាទា កថំកថី វិនិយាតិ ហោតិ។
អចាហតស្មិន្តិ បញ្ញវីមំសកេហិ “អត្តាបគតំ តេ ភណ្ឌិតំ, ព្យញ្ញនាបគតំ តេ
ភណ្ឌិត” តិ អាទិនា នយេន អបហរិតេ វាទេ។ និដ្ឋាយ សោ កុប្បតិ តិ ឯវំ
អចាហតស្មិញ វាទេ ឧប្បន្ទាយ និដ្ឋាយ សោ កុប្បតិ។ រន្ធមេសីតិ យស្ស រន្ធមេវ
គវេសន្តោ។

ថោមនន្តិ វណ្ណភណ្ឌំ។ កិត្តិន្តិ ចាកជករណំ។ វណ្ណហារិយន្តិ គុណវឌ្ឍនំ។
បុព្វេវ សល្លាចាតិ សល្លាបតោ បុរេតរមេវ។ “កថមិទំ កថមិទ” តិ កថំកថា
អស្ស អត្តតិ កថំកថី។ ជយោ នុ ខោ មេតិ មម ជយោ។ កថំនិគ្គហន្តិ កេន
បកាវេន និគ្គល្លាដំ។ បដិកម្មំ ករិស្សមីតិ មម លទ្ធិ បរិសុទ្ធិ ករិស្សមិ។
វិសេសន្តិ អតិរេកំ។ បដិវិសេសន្តិ បុនប្បនំ វិសេសំ។ អាវេបិយំ ករិស្សមីតិ
បរិវេបនំ ករិស្សមិ។ និព្វេបិយន្តិ មម និព្វេបនំ មោចនំ និក្ខមនំ។ ឆេទន្តិ
វាទនិទ្ទនំ។ មណ្ឌលន្តិ វាទសង្ឃាតំ។ ចារិសង្ឃាតិ បរិចារិកា។ ចាសារិកាតិ
ការណីតា។ អបហរន្តិ បដិពាហន្តិ។

អត្តាបគតន្តិ អត្តតោ អបគតំ, អត្តោ នត្តតិ។ អត្តតោ អបហរន្តិ តិ
អត្តម្ហា បដិពាហន្តិ។ អត្តោ តេ ទុន្តតោតិ តវ អត្តោ ន សម្មា ឧបនីតោ។ ព្យញ្ញនំ
តេ ទុរោបិទន្តិ តវ ព្យញ្ញនំ ទុប្បតិជ្ជាបិតំ។ និគ្គហោ តេ អកតោតិ តយា
និគ្គហោ ន កតោ។ បដិកម្មំ តេ ទុក្កដន្តិ តយា អត្តនោ លទ្ធិបតិជ្ជាបនំ ទុដ្ឋ
កតំ។ វិសមកថំ ទុក្កបិតន្តិ ន សម្មា កថិតំ។ ទុព្ពណ្ឌិតន្តិ ភណ្ឌន្តេនបិ ទុដ្ឋ
ភណ្ឌិតំ។ ទុល្លបិតន្តិ ន សម្មា វិស្សន្តិតំ។ ទុរុត្តន្តិ អញ្ញាថា ភណ្ឌិតំ។ ទុញ្ញាសិតន្តិ
វិរូបំ ភាសិតំ។

និព្វាយាតិ គរហាលោន។ គរហាយាតិ ឆោសកថនេន។ អភិវិទ្យាតិ
អគុណាកថនេន។ អវណ្ណហារិកាយាតិ អគុណវឌ្ឍនេន។

កុប្បតិ បកតិការំ ជហេត្វា ចលតិ។ ព្យាបដ្ឋតិ ឆោសវសេន បូតិការំ
អាបដ្ឋតិ។ បតិដ្ឋិយតិ កោដវសេន គណាការំ គដ្ឋតិ។ កោបញ្ចាតិ
កុបិតការំ។ ឆោសញ្ចាតិ ទូសនំ។ អបច្ចយញ្ចាតិ អតុដ្ឋាការញ្ចា។
ចាតុករោតិ ចាកដំ ករោតិ។ វន្តមេសីតិ អន្តរគវេសី។ វិវន្តមេសីតិ
និទ្ទគវេសី។ អបវន្តមេសីតិ គុណំ អបនេត្វា ឆោសមេវ គវេសី។ ខលិតមេសីតិ
បក្ខលនគវេសី។ គដ្ឋិតមេសីតិ បតនគវេសី។ “យដ្ឋិតមេសី”តិបិ ចាថោ,
តស្ស បិឡនគវេសីតិ អត្ថោ។ វិវរមេសីតិ ឆោសគវេសី។

២២. ន កេវលញ្ច សោ កុប្បតិ, អបិច ខោ បន “យមស្ស វាទ”ន្តិ គាថា។ តត្ថ
បរិហ័នមាហុ, អចាហតន្តិ អត្ថព្យញ្ញនាធិតោ អចាហតំ បរិហ័នំ វេទន្តិ។
បរិទេវតីតិ តតោនិមិត្តំ សោ “អញ្ចំ មយា អារដ្ឋិត”ន្តិអាធិហិ វិប្បលបតិ។
សោចតីតិ “តស្ស ជយោ”តិអាធិនិ អារត្តសោចតិ។ “ឧបច្ចតា ម”ន្តិ
អនុត្តនាតីតិ “សោ មំ វាទេន វាទំ អតិក្កន្តោ”តិអាធិនា នយេន សុដ្ឋតរំ
វិប្បលបតិ។

បរិហាបិតន្តិ ន វឌ្ឍិតំ។ អញ្ចំ មយា អារដ្ឋិតន្តិ អញ្ចំ ការណំ មយា
អវនមិតំ។ ចិន្តិតន្តិ វិមំសិតំ។ មហាបក្ខោតិ មហាន្តោ ញាតិបក្ខោ ឯតស្សាតិ
មហាបក្ខោ។ មហាបរិសោតិ មហាបរិចារិកបរិសោ។ មហាបរិវារោតិ
មហាឆាសធាសិបរិវារោ។ បរិសា ចាយំ វគ្គាតិ អយញ្ច បរិសា វគ្គា, ន ឯកា។
បុន ភញ្ញិស្សមីតិ បុន ភិទ្ធិស្សមិ។

៦៣. ឯតេវីវាទាសមណេសូតិ ឯត្ថ បនសមណា វុច្ឆន្តិពាហិរបរិព្ពាជកា។
ឯតេសុ ឧគ្សាតិនិយាតិ ហោតីតិ ឯតេសុ វាទេសុ ជយបរាជយាទិវសេន
ចិត្តឧគ្សាតិនិយាតំ វា ចាបុណេន្តោ ឧគ្សាតិ ច និយាតិ ច ហោតិ។ វិរមេ
កថោជ្ជន្តិ បជហោយ្យ កលហំ។ ន ហញ្ញទត្ថត្ថិ បសំសលាភាតិ ន ហិ ឯត្ថ
បសំសលាភតោ អញ្ញោ អត្ថោ អត្ថិ។ ឧត្តានោ វាតិ ន គម្ពីរោតិ អត្ថោ “បញ្ចមេ
កាមគុណា”តិអាទីសុ (អ. និ. ៦.៦៣) វិយ។

គម្ពីរោ វាតិ ឧប្បវេសោ អប្បតិជ្ជោ បដិច្ចសមុប្បាទោ វិយ។ គូឡោ វាតិ
បដិច្ចន្នោ ហុត្វា បិតោ “អភិរម នន្ទ អហំ តេ ចាជីភោតោ”តិអាទីសុ (ឧទា. ២២)
វិយ។ បដិច្ចន្នោ វាតិ អចាកដោ “មាតរំ បិតរំ ហន្ធូ”តិអាទីសុ (ធម. ប. ២៩៤;
នេត្តិ. ១១៣) វិយ។ នេយ្យោ វាតិ នីហិវិត្វា កថេតព្ពោ “អសន្នោ អកតព្ពា
ចា”តិអាទីសុ (ធម. ប. ៩៧) វិយ។ នីតោ វាតិ ចាឡិយា បិតនិយាមេន កថេតព្ពោ
“ចត្តារោមេ, ភិក្ខុវេ, អរិយវំសា”តិអាទីសុ (អ. និ. ៤.២៨) វិយ។ អនវន្នោ វាតិ
និឡោសត្ថោ “កុសលា ធម្មា”តិអាទីសុ (ធម. ស. តិកមាតិកា ១) វិយ។
និក្ខិលេសោ វាតិ កិលេសវិវហិតោ វិបស្សនា វិយ។ វោទានោ វាតិ បរិសុទ្ធា
លោកុត្តរំ វិយ។ បរមត្ថោ វាតិ ឧត្តមត្ថោ ឧត្តមត្ថភូតោ អត្ថោ
ខន្ធាតុអាយតននិព្ពានានិ វិយ។

៦៤. នដ្ឋកាថាយត្ថោ - យស្មា ច ន ហញ្ញទត្ថត្ថិ បសំសលាភា, តស្មា បរមំ
លាភំ លភន្តោបិ “សុន្ទរោ អយ”ន្តិ តត្ថ ទិដ្ឋិយា បសំសិតោ វា បន ហោតីតិ តំ
វាទំ បរិសាយ មជ្ឈេ ដីបេត្វា តតោ សោតេន ជយត្តេន តុដ្ឋី វា ទន្ធិវិទំសកំ វា
អាបជ្ជន្តោ ហស្សតិ, មាទេន ច ឧន្ទមតិ។ កី ការណំ? យស្មា តំ ជយត្ថំ បប្បយ្យ
យថាមនោ ជាតោ។

ធម្មយិត្តាតិ បូរេត្ថា។ ព្រហ្មយិត្តាតិ វុឌ្ឍត្ថា។ ឥមិស្សា គាថាយ និទ្ទេសោ
ឧត្តានត្ថោ។

៦៥. ឯវំ ឧន្ទមតោ ច “យា ឧន្ទតី”តិ គាថា។ តត្ថ មាណាតិមាណំ វុទ្ធតេ
បនេសោតិ ឯសោ បន តំ ឧន្ទតី “វិយាតភូមិ”តិ អពុជ្ឈមាណោ មាណព្វា
អតិមាណព្វា វុទ្ធតិ។ ឯវំ ឥមិស្សាបិ គាថាយ និទ្ទេសោ ឧត្តានត្ថោ។

៦៦. ឯវំ វាទេ ទោសំ ទស្សេត្ថា ឥទានិ តស្ស វាទំ អសម្មជិច្ឆន្តោ “សូរោ”តិ
គាថមាហា។ តត្ថ រាជខាទាយាតិ រាជខាទនីយេន, ភត្តវេតនេនាតិ វុត្តំ ហោតិ។
អភិគដ្ឋមេតិ បដិសូរមិច្ឆន្តិ យថា សោ បដិសូរំ ឥច្ឆន្តោ អភិគដ្ឋន្តោ ឯតិ, ឯវំ
ទិដ្ឋិតតិកោ ទិដ្ឋិតតិកន្តិ ទស្សេតិ។ យេនេវ សោ តេន បលេហីតិ យេន សោ
តុយ្ហំ បដិសូរោ, តេន កច្ឆ។ បុព្វេវ នត្ថិ យទិទំ យុទាយាតិ យំ បន កិលេសជាតំ
យុទ្ធាយ សិយា, តំ ឥធ បុព្វេវ នត្ថិ, ពោធិមូលេយេវស្ស បហីនន្តិ ទស្សេតិ។

សូរោតិ និទ្ទេសស្ស ឧទ្ទេសបទំ។ សុដ្ឋុ ឧរោ សូរោ, វិស្សជ្ជឧរោ និទ្ទឧរោតិ
អត្ថោ។ វិរោតិ បរក្កមវន្តោ។ វិក្កន្តោតិ សង្កាមំ បរិសន្តោ។ អភិវុតិអាទយោ
វុត្តនយា ឯវំ។ បុដ្ឋោតិ និទ្ទេសស្ស ឧទ្ទេសបទំ។ ចោសិតោតិ ជូលកតោ។
អាចាទិតោតិ ឧបឡាពលិតោ បដិចាទិតោ។ វុឌ្ឍិតោតិ តតោ តតោ ភាវិតោ។

គដ្ឋន្តោតិ អព្យត្តសវេន គដ្ឋន្តោ។ ឧគ្គដ្ឋន្តោតិ ឧក្កដ្ឋិ ករោន្តោ។
អភិគដ្ឋន្តោតិ សីហនាទំ ករោន្តោ។ ឯតីតិ អាគច្ឆតិ។ ឧបេតីតិ តតោ សមិបំ
គច្ឆតិ។ ឧបគច្ឆតីតិ តតោ សមិបំ គន្ធា ន និវត្តតិ។ បដិសូរន្តិ និព្វយំ។
បដិបុរិសន្តិ សត្តបុរិសំ។ បដិសត្តន្តិ សត្ត ហុត្វា អភិមុខេ បិតំ។ បដិមល្លន្តិ
បដិសេធំ ហុត្វា យុជ្ឈន្តំ។ ឥច្ឆន្តោតិ អាកក្ខមាណោ។

បលេហ៍តិ គឺ វិជ្ជាតិ មា តិ ជ្ជាតិ សមីបំ ឧបសង្កម។ អភិក្កមាតិ
បរក្កមំ ករោហិ។

ពោធិយា មូលេតិ មហាពោធិរុក្ខស្ស សមីបេ។ យេ បដិសេនិកា
កិលេសាតិ យេ កិលេសា បដិបក្កករា។ បដិលោមករាតិ បដាលីករា។
បដិកណ្ណាកករាតិ វិនិវិជ្ជនករា។ បដិបក្កករាតិ សត្តករា។

២៧. ឥតោ បរំ សេសតាថា ចាកជសម្ពន្ធ ឯវ។ តត្ថ វិវាទយន្តិ វិវាទន្តិ។
បដិសេនិកត្ថាតិ បដិលោមការកា។ “ន ត្វំ ឥមំ ធម្មវិនយំ
អាជានាសី” តិអាទិនា នយេន វិវុទ្ធវចនំ វិវាទោ។

សហិតំ មេតិ មម វចនំ អត្ថសំហិតំ។ អសហិតំ តេតិ តវ វចនំ
អនត្ថសំហិតំ។ អធិចិណ្ឌំ តេ វិបរាវត្តន្តិ យំ តំ អធិចិណ្ឌំ ចិរកាលសេវនវសេន
បគុណំ, តំ មម វាទំ អាគម្ម និវត្តំ។ អាហេបិតោ តេ វាទោតិ តុយ្ហំ ឧបរិ មយា
ទោសោ អាហេបិតោ។ ចរ វាទប្បមោក្ខាយាតិ ភត្តបុជំ អាទាយ តំ តំ
ឧបសង្កមិក្ខា វាទា បមោក្ខត្ថាយ ឧត្តរំ បរិយេសមាទោ វិចរ។ និព្វេបេហិ វាតិ
អថ វា មយា អាហេបិតោសតោ អត្តានំ មោចេហិ។ សចេ បហោសីតិ សចេ
សក្កោសិ។

អាវេបិយាយ អាវេបិយន្តិ អាវេបេត្វា និវត្តនេន និវត្តនំ។ និព្វេបិយាយ
និព្វេបិយន្តិ ទោសតោ មោចនេន មោចនំ។ ធម្មេន ធម្មន្តិ ឯវមាទិ ហេដ្ឋា
វុត្តនយត្ថា យថាយោគំ យោជេតព្ពំ។

២៨. វិសេនិកត្ថាតិ កិលេសសេនំ វិនាសេត្វា។ កិលេភេថាតិ បដិមល្លំ កិ
លភិស្សសិ។ បស្សរាតិ តំ បរិព្ពាជកំ អាលបតិ។ យេសីធនន្តីតិ យេសំ ឥធនន្តី។
ឥមាយបិ គាថាយ និទ្ទេសោ ឧត្តានត្ថោយេវ។

៦៩. បរិតក្កន្ត “ជយោ នុ ខោ មេ ភវិស្សតី” តិ អាជីនិ វិតក្កន្តោ។ ឆានេន
យុគំ សមាគមាតិ ធុតកិលេសេន ពុទ្ធន សទ្ធិ យុគគ្គាហំ សមាបន្នោ។ ន ហិ តំ
សក្ខសិ សម្បយាតវេ តិ កោតុអាធយោ វិយ សីហាជីហិ ឆានេន សហ យុគំ
គហេត្វា ឯកបទម្បិ សម្បយាតុំ យុគគ្គាហាមេវ វា សម្បាទេតុំ ន
សក្ខិស្សសីតិ។

មនោតិ និទ្ទេសស្ស ឧទ្ទេសបទំ។ ចិត្តន្តិ ចិត្តតាយ ចិត្តំ។ “អាវម្ពណំ មិនមាណំ
ជាតាតី” តិ មនោ។ មាណសន្តិ មនោ ឯវ។ “អន្តលិក្ខចរោ ចាសោ, យ្វាយំ ចរតិ
មាណសោ” តិ (មហាវ. ៣៣; សំ. និ. ១.១៥១) ហិ ឯត្ថ បន សម្បយុត្តកធម្មោ
មាណសោតិ វុត្តោ។

“កថញ្ញា ភគវា តុយ្ហំ, សាវកោ សាសនេ រតោ;
អប្បត្តមាណសោ សេក្ខោ, កាលំកយិរា ជនេសុតា” តិ។ (សំ. និ. ១.១៥៩)

-

ឯត្ថ អវហត្ថំ មាណសន្តិ វុត្ថំ។ ឥធម បន មនោវ មាណសំ, ព្យញ្ញនវសេន ហេតុំ បទំ
វឡិកំ។

ហធយន្តិ ចិត្តំ។ “ចិត្តំ វា តេ ឱបិស្សមិ, ហធយំ វា តេ ជាលេស្សមី” តិ (សុ. និ.
អាឡវកសុត្ត; សំ. និ. ១.២៣៧) ឯត្ថ ឧរោ ហធយន្តិ វុត្ថំ។ “ហធយោ ហធយំ មញ្ញោ
អញ្ញាយ តច្ឆតី” តិ (ម. និ. ១.៦៣) ឯត្ថ ចិត្តំ។ “វក្កំ ហធយ” តិ (ជី. និ. ២.៣៧៧; ម.
និ. ១.១១០; ឧ. ចា. ៣.ទូត្តិសាការ) ឯត្ថ ហធយវត្ថុ។ ឥធម បន ចិត្តមេវ អព្ពន្ធរដ្ឋេន
“ហធយ” តិ វុត្ថំ។ តមេវ បរិសុទ្ធរដ្ឋេន បណ្ឌារំ, ភវន្តំ សន្ធាយេតុំ វុត្ថំ។ យថាហ
“បកស្សរមិទំ, ភិក្ខុវេ, ចិត្តំ, តញ្ច ខោ អាគន្តុកេហិ ឧបក្កិលេសេហិ

ឧបក្កិល្លដ្ឋ"ន្តិ (អ. និ. ១.៤៩)។ តតោ និក្ខន្តត្តា បន អកុសលម្បិ កង្គាយ និក្ខន្តា
នទី កង្ការិយ គោធាវិតោ និក្ខន្តា គោធាវិ វិយ ច "បណ្ណារ"ន្តោ វុត្ថំ។

មនោ មនាយតនន្តិ ឥធម បន មនោគហណំ មនស្សេវ
អាយតនការីធិបនត្ថំ។ តេនេតំ ធិបេតិ "នយិទំ ទេវាយតនំ វិយ មនស្ស
អាយតនត្តា មនាយតនំ, អថ ខោ មនោ ឯវ អាយតនំ មនាយតន"ន្តិ។ តត្ថ
និវាសជ្ជានដ្ឋេន អាករដ្ឋេន សមោសរណជ្ជានដ្ឋេន សញ្ញាតិទេសដ្ឋេន
ការណាដ្ឋេន ច អាយតនំ វេទិតព្ពំ។ តថា ហិ លោកេ "ឥស្សរាយតនំ
វាសុទេវាយតន"ន្តិអាធិសុ និវាសជ្ជានំ អាយតនន្តិ វុច្ឆតិ។ "សុវណ្ណាយតនំ
រជតាយតន"ន្តិអាធិសុ អាករោ។ សាសនេ បន "មនោរមេ អាយតនេ, សេវន្តិ នំ
វិហង្គមា"តិអាធិសុ (អ. និ. ៥.៣៨) សមោសរណជ្ជានំ។ "ទក្ខិណាបថោ គុដ្ឋំ
អាយតន"ន្តិអាធិសុ សញ្ញាតិទេសោ។ "តត្រ តត្រេវ សក្ខិកត្តតំ ចាបុណាតិ
សតិ សតិអាយតនេ"តិអាធិសុ (អ. និ. ៣.១០២; ម. និ. ៣.១៥៨) ការណំ។ ឥធម
បន សញ្ញាតិទេសដ្ឋេន សមោសរណជ្ជានដ្ឋេន ការណាដ្ឋេនាតិ តិធាបិ វុច្ឆតិ។

ជស្សរាទយោ ហិ ធម្មា ឯត្ថ សញ្ញាយន្តិតិ សញ្ញាតិទេសដ្ឋេនបិ ឯតំ
អាយតនំ។ ពហិទ្ធា រូបសទ្ធកន្ធវសដោជ្ជញ្ញា អារម្មណភាវេនេត្ថ ឌីសវន្តិតិ
សមោសរណជ្ជានដ្ឋេនបិ អាយតនំ។ ជស្សរាទីនំ បន សហជាតាធិបច្ចយដ្ឋេន
ការណត្តា ការណាដ្ឋេនាបិ អាយតនន្តិ វេទិតព្ពំ។ មនិន្ទ្រិយំ វុត្ថត្ថមេវ។

វិជានាតីតិ វិញ្ញាណំ។ វិញ្ញាណមេវ ខន្ធវាវិញ្ញាណក្ខន្ធា។ តស្ស
រាសិអាធិវសេន អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ "មហាឧទកកក្ខន្ធាត្វេវ សង្ខំ កច្ឆតិ"តិ (អ. និ.
៤.៥១) ឯត្ថ ហិ រាសដ្ឋេន ខន្ធវា វុត្ថោ។ "សីលក្ខន្ធា សមាធិក្ខន្ធា"តិអាធិសុ (ធិ.
និ. ៣.៣៥៥) គុណដ្ឋេន។ "អទ្គុស ខោ ភគវា មហន្តំ ធារុក្ខន្ធា"ន្តិ (សំ. និ. ៤.២៤១)
ឯត្ថ បណ្ណាត្តិមត្តដ្ឋេន។ ឥធម បន រុទ្ធិតោ ខន្ធវា វុត្ថោ។ រាសដ្ឋេន ហិ

វិញ្ញាណក្ខន្ធស្ប ឯកទេសោ ឯកំវិញ្ញាណំ។ តស្មា យថា រុក្ខស្ប ឯកទេសំ
ធិនុន្តោ រុក្ខំ ធិនុតីតិ វុច្ឆតិ, ឯវមេវវិញ្ញាណក្ខន្ធស្ប ឯកទេសភូតំ ឯកម្មី
វិញ្ញាណំ រុទ្ធិតោ វិញ្ញាណក្ខន្ធនោតិ វុត្ថំ។

តជ្ជា មនោវិញ្ញាណធាតុតិ តេសំ ជស្សាទីនំ ធម្មានំ អនុច្ឆរិកា
មនោវិញ្ញាណធាតុ។ ឥមស្មីញ្ញំ បទេ ឯកមេវ ចិត្តំ មិននដ្ឋន មនោ, វិជាននដ្ឋន
វិញ្ញាណំ, សភាវដ្ឋន ធិស្សត្ថដ្ឋន វា ធាតុតិ តីហិ នាមេហិ វុត្ថំ។

សទ្ធិ យុគំ សមាគមន្តិ ឯកប្បហារេន សទ្ធិ។ សម្មាគន្ធាតិ ចាបុណ្ហត្វា។
យុគគ្គាហំ គណ្ហាត្វាតិ យុគបដិភាគំ គហេត្វា។ សាកច្ឆេតុន្តិ សទ្ធិ កថេតុំ។
សល្លបិតុន្តិ អល្លាបសល្លាបំ កាតុំ។ សាកច្ឆំ សមាបដ្ឋិតុន្តិ សទ្ធិ កថនំ
បដិបដ្ឋិតុំ។ ន បដិពលភារេ ការណំ ទស្សេតុំ “តំ កិស្សហេតុ, បស្សរោ
បរិញ្ញាជកោ ហីនោ” តិអាទិមាហា។ សោ ហិ ភគវា អគ្គោ ចាតិ
អសទិសទានអគ្គត្តា អសមាធិបញ្ញត្តា អគ្គោ ច។ សេដ្ឋោ ចាតិ សព្វគុណេហិ
អប្បដិសមដ្ឋន សេដ្ឋោ ច។ មោក្ខោ ចាតិ សវាសនេហិ កិលេសេហិ មុត្តត្តា
មោក្ខោ ច។ ឧត្តមោ ចាតិ អត្តនោ ឧត្តរិតរិវហិតត្តា ឧត្តមោ ច។ បរវោ ចាតិ
សព្វលោកេន អភិបត្តនីយត្តា បរវោ ច។ មត្តេន មាតង្គេនាតិ បភិន្នមទេន
ហត្ថិនា។

កោតុកោតិ ជីវណសិដ្ឋាលោ។ សីហន មិគរញ្ញា សទ្ធិន្តិ កេសរសីហន
មិគរាជេន សហ។ តរុណាកោតិ នាបកោ។ ធនុបកោតិ ជីវបកោ។
ឧសភេនាតិ មង្គលសម្មតេន ឧសភេន។ ចលកកុនា សទ្ធិន្តិ ចលមានកកុនា
សទ្ធិ។ ធម្មោតិ កាកោ។ គរុឡេន វេនតេយ្យេន សទ្ធិន្តិ ឯត្ថ គរុឡេនាតិ
ជាតិវសេន នាមំ។ វេនតេយ្យេនាតិ គោត្តវសេន។ ចណ្ណាលោតិ ធនុចណ្ណាលោ។
រញ្ញា ចក្កវត្ថិនាតិ ចាតុទ្ធិបិកចក្កវត្ថិនា។ បំសុបិសាចកោតិ កថវេនឌុនដ្ឋានេ

និព្វត្តកោយក្លោ។ ឥន្ទ្រននេវវញ្ញាសទ្ធិន្តិសក្កេននេវរាជេនសហ។ សោហិ
ភគវាមហាបញ្ញាតិអាធិនិធម្មធានិហេដ្ឋាវិត្តាវតានិ។ តត្ថ
បញ្ញាបភេទកុសលោតិអត្តនោអនន្តវិកហ្មេ បញ្ញាភេទេនេកោ។
បទិន្នញ្ញាលោតិអនន្តប្បភេទបត្តញ្ញាលោ។ ឯតេន
បញ្ញាបភេទកុសលត្ថេបិសតិតាសំបញ្ញានំអនន្តភេទត្ថំទស្សេតិ។
អធិគតបដិសម្ពិទោតិបដិលទ្ធអគ្គបតុបដិសម្ពិទញ្ញាលោ។
ចតុវេសារជ្ជប្បត្តោតិចត្តាវិវិសារទភាវសម្ពាតានិញ្ញាលានិបត្តោ។ យថាហ

-

“សម្មាសម្ពុទ្ធស្សតេបដិជានតោ ‘ឥមេធម្មាអនភិសម្ពុទ្ធា’តិ, តត្រ
វតមំសមណោវាព្រាហ្មណោវាទេវោវាមារោវាព្រហ្មាវាកោចិវាលោកស្មី
សហធម្មេនបដិចោទេស្សតីតិ និមិត្តមេតំ, ភិក្ខុវេ, ន
សមនុបស្សមិ, ឯតមហំ, ភិក្ខុវេ, និមិត្តំអសមនុបស្សន្តោ ខេមប្បត្តោ
អភយប្បត្តោវេសារជ្ជប្បត្តោវិហារមិ។

“ឱណាសវស្សតេបដិជានតោ ‘ឥមេអាសវាអបរិក្ខីណា’តិ... បេ....
‘យេខោបនតេអន្តរាយិកាធម្មាវុត្តា, តេបដិសេវតោនាលំ
អន្តរាយាយា”តិ... បេ.... យស្សខោបនតេអត្ថាយធម្មាទេសិតោ, សោ
ននិយ្យាតិ តក្កវស្សសម្មាទុក្ខក្ខយាយាតិ, តត្រវតមំសមណោវា
ព្រាហ្មណោវាទេវោវាមារោវាព្រហ្មាវាកោចិវាលោកស្មីសហធម្មេន
បដិចោទេស្សតីតិ និមិត្តមេតំ, ភិក្ខុវេ, នសមនុបស្សមិ, ឯតមហំ,
ភិក្ខុវេ, និមិត្តំអសមនុបស្សន្តោ ខេមប្បត្តោអភយប្បត្តោ
វេសារជ្ជប្បត្តោវិហារមី”តិ (អ. និ. ៤.៨; ម. និ. ១.១៥០)។

ធនពលពលធារីតិ ធន ពលានិ ឯតេសន្តិ ធនពលា, ធនពលានំ ពលានិ
ធនពលពលានិ, តានិ ធនពលពលានិ ធារយតីតិ ធនពលពលធារី,
ធនពលញ្ញាណពលធារីតិ អត្តោ។ ឯតេហិ តីហិ វេនេហិ អនន្តប្បកេទានំ
នេយ្យានំ បកេទមុខមត្តំ ធស្សីតំ។ សោយេវ បញ្ញាបយោគវសេន
អភិមជ្ឈលសម្មតជ្ជន បុរិសាសកោ។ អសន្តាសជ្ជន បុរិសសីហោ។ មហន្តជ្ជន
បុរិសនាកោ។ បជាននជ្ជន បុរិសាជញ្ញោ។ លោកកិច្ចធុរវហនជ្ជន
បុរិសធារយោ។

អថ តេជាទិកំ អនន្តញ្ញាណតោលទ្ធិំ គុណវិសេសំ ធស្សេតុកាមោ តេសំ
តេជាទីនំ អនន្តញ្ញាណមូលភាវំ ធស្សេន្តោ “អនន្តញ្ញាណោ”តិ វត្ថា
“អនន្តតេជោ”តិ អាទិមាហា។ តត្ថ អនន្តញ្ញាណោតិ គុណវសេន ថ
បភាវវសេន ថ អន្តវិវហិតញ្ញាណោ។ អនន្តតេជោតិ វេនេយ្យសន្តានេ
មោហាតមវិធមនេន អនន្តញ្ញាណតេជោ។ អនន្តយសោតិ បញ្ញាគុណោហោវ
លោកត្ថយវិត្តតានន្តកិត្តិយោសោ។ អន្លោតិ បញ្ញាជនសមិទ្ធិយា សមិទ្ធោ។
មហទ្ធនោតិ បញ្ញាជនវឌ្ឍត្ថេបិ បភាវមហត្ថេន មហន្តំ បវត្ថបញ្ញាជនមស្សាតិ
មហទ្ធនោ។ “មហាជនោ”តិ វា ចាហោ។ ជនវាតិ បសំសិតត្ថបញ្ញាជនវត្ថា
និច្ចយុត្តបញ្ញាជនវត្ថា អតិសយភាវេន បញ្ញាជនវត្ថា ជនវា។ ឯតេសុបិ ហិ
តីសុ អត្ថេសុ ឥទំ វេនំ សទ្ធិវិទូ ឥច្ឆន្តិ។

ឯវំ បញ្ញាគុណោន ភកវតោ អត្ថសម្បត្តិសិទ្ធិ ធស្សេត្វា បុន
បញ្ញាគុណោនេវ លោកហិតសម្បត្តិសិទ្ធិ ធស្សេន្តោ “នេតា”តិ អាទិមាហា។ តត្ថ
វេនេយ្យ សំសារសម្ពាតភយជ្ជានតោ និព្ពានសម្ពាតំ ខេមជ្ជានំ នេតា។ តត្ថ
នយនកាលេ ឯវំ សំវរវិនយបហានវិនយវសេន វេនេយ្យវិនេតា។
ធម្មទេសនាកាលេ ឯវំ សំសយច្នេននេន អនុនេតា។ សំសយំ និទ្ធិត្វា

សញ្ញាបេតក្ខំ អត្ថំ បញ្ញាបេតា។ តថា បញ្ញាបិតានំ និច្ឆយ ករណេន
និដ្ឋាបេតា។ តថា និដ្ឋាបិតស្ស អត្ថស្ស បដិបត្តិបយោជនវសេន បេក្ខតា។
តថាបដិបន្នេ បដិបត្តិតលេន បសាទេតា។ សោ ហិ ភក្កវាតិ ឯត្ថ ហិ-កាវេ
អនន្តរំ វុត្ថស្ស អត្ថស្ស ការណោបទេសេ និចាតោ។

អនុប្បន្នស្ស មគ្គស្ស ឧប្បាទេតាតិ សកសន្តានេ នឧប្បន្នបុព្វស្ស
ធម្មសាធារណញ្ញាណាហេតុភូតស្ស អរិយមគ្គស្ស ពោធិមូលេ លោកហិតត្ថំ
សកសន្តានេ ឧប្បាទេតា។ អសញ្ញាតស្ស មគ្គស្ស សញ្ញានេតាតិ
វេនេយ្យសន្តានេ អសញ្ញាតបុព្វស្ស សាវកចារិមញ្ញាណាហេតុភូតស្ស
អរិយមគ្គស្ស ធម្មចក្កប្បវត្តនតោ បកុតិ យាវជ្ជកាលា វេនេយ្យសន្តានេ
សញ្ញានេតា។ សាវកវេនេយ្យានម្បិ ហិ សន្តានេ ភក្កវតា វុត្ថវចនេនេវ
អរិយមគ្គស្ស សញ្ញាននតោ ភក្កវា សញ្ញានេតា នាម ហោតិ។ អនក្ខាតស្ស
មគ្គស្ស អក្ខាតាតិ អដ្ឋធម្មសមន្មាគតានំ ពុទ្ធភារាយ កថាភិនិហារានំ
ពោធិសត្តានំ ពុទ្ធភារាយ ព្យាករណំ ទត្វា អនក្ខាតបុព្វស្ស ចារិមតាមគ្គស្ស
“ពុទ្ធា ភវិស្សតី”តិ ព្យាករណាមត្តេនេវ ពោធិមូលេ ឧប្បន្និតព្វស្ស
អរិយមគ្គស្ស អក្ខាតា។ អយំ នយោ បច្ចេកពោធិសត្តព្យាករណាបិ
លព្ពតិយេវ។ មគ្គញ្ញតិ បច្ចវេក្ខណាវសេន អត្ថនោ ឧប្បាទិតស្ស អរិយមគ្គស្ស
ញ្ញាតា។ មគ្គវិទូតិ វេនេយ្យសន្តានេ ជនេតព្វស្ស អរិយមគ្គស្ស កុសលោ។
មគ្គកោវិទោតិ ពោធិសត្តានំ អក្ខាតព្ពមគ្គវិចក្ខណោ។ អថ វា
អភិសម្ពោធិបដិបត្តិ មគ្គញ្ញ, បច្ចេកពោធិបដិបត្តិ មគ្គវិទូ, សាវកពោធិបដិបត្តិ
មគ្គកោវិទោ។ អថ វា -

“ឯតេន មគ្គេន ភវីសុ បុព្វេ,
ភវីស្សន្តិយេ ច ភវន្តិ ឱយ”ន្តិ។ (សំ. និ. ៥.៤០៩) -

វេទនតោ យថាយោគំ អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នពុទ្ធបច្ចេកពុទ្ធសាវកានំ
មគ្គវសេន ច សុញ្ញតានិមិត្តអប្បណិហិតមគ្គវសេន ច
ឧគ្សជិតញ្ញវិបត្តិតញ្ញនេយ្យបុគ្គលានំ មគ្គវសេន ច យថាក្កមេនេត្ត យោជនំ
ករោន្តិ។ មគ្គានុគា ច បនស្សតិ ភគវតោ គតមគ្គានុគាមិនោ ហុត្វា។ ឯត្ថ ច-
សន្នោ ហេតុអត្ថេ និចាតោ, ឯតេន ច ភគវតោ មគ្គប្បាទនាទិគុណាទិគមាយ
ហេតុ វុត្តោ ហោតិ។ បន-សន្នោ កតត្ថេ និចាតោ, តេន ភគវតោ
កតមគ្គករណំ វុត្តំ ហោតិ។ បច្ឆា សមម្ពាគតាតិ បឋមំ គតស្ស ភគវតោ
បច្ឆា សីលាទិគុណាន សមម្ពាគតា។ ឥតិ ថេរោ “អនុប្បន្នស្ស មគ្គស្ស
ឧប្បាទេតា” តិអាទីហិ យស្មា សព្វេបិ ភគវតោ សីលាទយោ គុណា
អរហត្តមគ្គមេវ និស្សាយ អាគតា, តស្មា អរហត្តមគ្គមេវ និស្សាយ គុណំ
កថេសិ។

ដានំ ជាតាតីតិ ជានិតត្ថំ ជាតាតិ, សព្វញ្ញតាយ យំ កិត្យិ បញ្ញាយ ជានិតត្ថំ
នាម អត្ថិ, តំ សត្ថំ បញ្ចនេយ្យបថក្ខតំ បញ្ញាយ ជាតាតីតិ អត្ថោ។ បស្សំ
បស្សតីតិ បស្សិតត្ថំ បស្សតិ, សព្វទស្សវិតាយ តំយេវ នេយ្យបថំ ចក្កនា ទិដ្ឋំ
វិយ ករោន្តោ បញ្ញាចក្កនា បស្សតីតិ អត្ថោ។ យថា វា ឯកោច្ឆាវិបរីតំ
គណ្ណោ ជានន្តោបិ ន ជាតាតិ, បស្សន្តោបិ ន បស្សតិ, ន ឯវំ ភគវា។ ភគវា បន
យថាសភារំ គណ្ណោ ជានន្តោ ជាតាតីយេវ, បស្សន្តោ បស្សតីយេវ។ ស្វាយំ
នយន បរិណាយ កដ្ឋេន ចក្កក្ខតោ។ វិទិតតាទិអត្ថេន ញ្ញាណក្ខតោ។
អវិបរីតសភារដ្ឋេន វា បរិយត្តិ ធម្មបវត្ថនតោ ហទយេន ចិន្តេត្វា វាចាយ
និច្ឆាវិតធម្មមយោតិ វា ធម្មក្ខតោ។ សេដ្ឋដ្ឋេន ព្រហ្មក្ខតោ។ អថ វា ចក្កវិយ
ក្ខតោតិ ចក្កក្ខតោ។ ញ្ញាណំ វិយ ក្ខតោតិ ញ្ញាណក្ខតោ។ អវិបរីតធម្មា វិយ
ក្ខតោតិ ធម្មក្ខតោ។ ព្រហ្មា វិយ ក្ខតោតិ ព្រហ្មក្ខតោ។ យាយំ ធម្មស្ស វេទនតោ
វត្ថនតោ វា វត្ថោ។ នានប្បការេហិ វេទនតោ វត្ថនតោ វា បវត្ថោ។ អត្ថំ និហិវិត្វា

ធនស្សនតោ អត្ថស្ស និទ្ទេតា។ អមតាធិកមាយ បដិបត្តិទេសនតោ,
អមតប្បកាសនាយ វា ធម្មទេសនាយ អមតស្ស អធិកមាបនតោ អមតស្ស
ធាតា។ លោកុត្តរស្ស ធម្មស្ស ឧប្បាទិតត្តា វេនេយ្យានុរូបេន យថាសុខំ
លោកុត្តរធម្មស្ស ធានេន ច ធម្មេសុ ឥស្សរោតិ ធម្មស្សរឹមី។ តថាគតបទំ ហេដ្ឋា
វុត្តតំ។

ឥនានិ “ជាធំ ជាធាតុ” តិអាធិហិ វុត្តគុណំ សព្វញ្ញតាយ វិសេសេត្វា
ធស្សេតុកាមោ សព្វញ្ញតំ សាធម្មោ “នត្ថិ” តិអាធិមាហា។ ឯវុត្តស្ស ហិ តស្ស
ភគវតោ ចារមិតាបុញ្ញជលប្បការិនីប្បន្នេន អរហត្តមគ្គញ្ញាលោន
សព្វធម្មេសុ សវាសនស្ស សម្មោហស្ស វិហតត្តា អសម្មោហតោ សព្វធម្មានំ
ញាតត្តា អញ្ញាតំ នាម នត្ថិ។ តថេវ ច សព្វធម្មានំ ចក្កនា វិយ ញាណាចក្កនា
ធិដ្ឋត្តា អធិដ្ឋំ នាម នត្ថិ។ ញាណោន បត្តត្តា អវិធិតំ នាម នត្ថិ។
អសម្មោហសច្ចិកិរិយាយ សច្ចិកតត្តា អសច្ចិកតំ នាម នត្ថិ។
អសម្មោហបញ្ញាយ ដុដ្ឋត្តា បញ្ញាយ អដស្សិតំ នាម នត្ថិ។

បច្ចុប្បន្នន្តិ បច្ចុប្បន្នំ កាលំ វា ធម្មំ វា។ ឧបាទាយាតិ អាទាយ, អន្តោកត្វាតិ
អត្តោ។ ឧបាទាយវេនេនេវ កាលវិនិមុត្តំ និព្វានម្បិ គហិតមេវ ហោតិ។
“អតីតា” ធីវេនានិ ច “នត្ថិ” តិអាធិវេនេនេវ យដិយន្តិ, “សព្វេ” តិអាធិវេនេន
វា។ សព្វេ ធម្មាតិ សព្វសង្ខតាសង្ខតធម្មបរិយាទានំ។ សព្វាការេនាតិ
សព្វធម្មេសុ ឯកេកស្សេវ ធម្មស្ស អនិច្ចាការាទិសព្វាការបរិយាទានំ។
ញាណមុខេតិ ញាណាភិមុខេ។ អាចារ្យំ អាគច្ឆន្តីតិ ឱសរណំ ឧបេន្តិ។ ជានិតព្វន្តិ
បទំ នេយ្យន្តិ បទស្ស អត្ថវិវរណត្ថំ វុត្តំ។

អត្ថត្ថោ វាតិអាធិសុ វា-សន្តោ សមុច្ចយត្ថោ។ អត្ថត្ថោតិ អត្ថនោ អត្ថោ។
បរត្ថោតិ បរេសំ តិណ្ណំ លោកានំ អត្ថោ។ ឧភយត្ថោតិ អត្ថនោ ច បរេសញ្ញាតិ

សក្តិយេវ ឧត្តមំ អត្ថោ។ ទិដ្ឋធម្មិកោតិ ទិដ្ឋធម្មេ និយុត្តោ, ទិដ្ឋធម្មប្បយោជនោ
វា អត្ថោ។ សម្បរាយេ និយុត្តោ, សម្បរាយប្បយោជនោ វា សម្បរាយិកោ។
ឧត្តានោតិអាទីសុ វោហារវសេន វត្តញ្ញោ សុខបតិដ្ឋត្តា ឧត្តានោ។ វោហារំ
អតិក្កមិត្វា វត្តញ្ញោ សុញ្ញតាបដិសំយុត្តោ ទុក្ខបតិដ្ឋត្តា គម្ពីរោ។ លោកុត្តរោ
អច្ឆន្តតិរោក្ខត្តា គូឡោ។ អនិច្ចតាទិកោ យនាទីហិ បដិច្ចន្តត្តា បដិច្ចន្នោ។
អបច្ឆរវោហារេន វត្តញ្ញោ យថារុតំ អគ្គហេត្វា អធិប្បាយស្ស នេតព្ពតោ
នេយ្យោ។ បច្ឆរវោហារេន វត្តញ្ញោ វចនមត្តនេវ អធិប្បាយស្ស នីតត្តា នីតោ។
សុបរិសុទ្ធសីលសមាធិរិបស្សនត្តោ តទង្គិក្ខម្ពនវសេន វជ្ជិវិហិតត្តា
អនវជ្ជោ។ កិលេសសមុប្បទនតោ អរិយមគ្គត្តោ នក្កិលេសោ។
កិលេសបដិប្បស្សន្តត្តា អរិយជលត្តោ វោធានោ។ សង្ខតាសង្ខតេសុ
អគ្គធម្មត្តា និព្វានំ បរមត្ថោ។ បរិវត្តតីតិ ពុទ្ធខ្យាណស្ស វិសយភាវតោ
អពហិត្វតត្តា អន្តោពុទ្ធខ្យាណោ ព្យាបិត្វា វា សមន្តា វា អលង្កិត្វា វា វិសេសេន
វា វត្តតិ។

“សត្វំ កាយកម្ម”ន្តិអាទីហិ ភគវតោ ញាណាវិសយតំ ទស្សេតិ។
ញាណានុបរិវត្តតិ ញាណំ អនុបរិវត្តិ, ញាណាវិហិតំ ន ហោតីតិ អត្ថោ។
អប្បដិហតន្តិ និរាវរណតំ ទស្សេតិ។ បុន សព្ពញ្ញតំ ឧបមាយ សាធម្មតកាមោ
“យាវតក”ន្តិអាទិមាហា។ តត្ថ ជានិតព្ពន្តិ នេយ្យំ។ នេយ្យបរិយន្តោ
នេយ្យាវសានមស្ស អត្ថីតិ នេយ្យបរិយន្តិកំ។ អសព្ពញ្ញនំ បន នេយ្យាវសានមេវ
នត្ថិ។ ញាណាបរិយន្តិកេបិ ឯសេវ នយោ។ បុរិមយមកេ វុត្តត្ថមេវ ឥមិនា
យមកេន វិសេសេត្វា ទស្សេតិ, តតិយយមកេន បដិសេធវសេន និយមេត្វា
ទស្សេតិ។ ឯត្ថ ច នេយ្យំ ញាណស្ស បឋត្តា នេយ្យបថោ។
អញ្ញមញ្ញបរិយន្តដ្ឋាយិនោតិ នេយ្យញ្ញ ញាណញ្ញ ខេបេត្វា ហានតោ
អញ្ញមញ្ញស្ស បរិយន្តេ ហានសីលា។

អាវដ្ឋបដិពន្ធាតិ មនោទ្វារវដ្ឋនាយត្តា, អាវដ្ឋតានន្តរមេវ ជាតាតីតិ
អត្ថោ។ អាកដ្ឋបដិពន្ធាតិ រុចិអាយត្តា, អាវដ្ឋនានន្តរំ ជវនញ្ញាលោន ជាតាតីតិ
អត្ថោ។ ឥតរាជិ ទ្វេ បទានិ ឥមេសំ ទិដ្ឋំ បទានំ យថាគ្គមេន អត្ថប្បកាសនត្ថំ
វុត្តានិ។ អាសយំ ជាតាតីតិ ឯត្ថ អាសយន្តិ និស្សយន្តិ ឯត្ថាតិ អាសយោ,
មិច្ឆាទិដ្ឋិយា សម្មាទិដ្ឋិយា កាមាទីហិ នេក្ខម្មាទីហិ វា បរិការីតស្ស
សន្តានស្សតំ អធិវចនំ។ សត្តសន្តានំ អនុសេន្តិ អនុបវត្តន្តិ អនុសយា,
ថាមគតានំ កាមរាគាទីនំ ឯតំ អធិវចនំ។ អនុសយំ ជាតាតីតិ អនុសយ កថា
ហោជ្ជា វុត្តាយេវ។

ចរិតន្តិ បុព្វេ កតកុសលាកុសលកម្មំ។ អធិប្បន្តិ សម្មតិ កុសលេ
អកុសលេ វា ចិត្តរោសគ្គោ។ អប្បវជក្ខតិ បញ្ញាមយេ អភិម្ហិ អប្បំ
រាគាទិរដោ ឯតេសន្តិ អប្បវជក្ខា។ អប្បំ រាគាទិរដោ ឯតេសន្តិ វា អប្បវជក្ខា,
តេ អប្បវជក្ខា។ មហាវជក្ខតិ ញ្ញាលាមយេ អភិម្ហិ មហន្តំ រាគាទិរដោ
ឯតេសន្តិ មហាវជក្ខា។ មហន្តំ រាគាទិរដោ ឯតេសន្តិ វា មហាវជក្ខា, តេ
មហាវជក្ខា។ តិក្ខុន្តិយេ មុទិន្តិយេតិ តិក្ខានិ សទ្ធាទីនិ ឥន្ទ្រិយានិ ឯតេសន្តិ
តិក្ខុន្តិយា។ មុទិនិ សទ្ធាទីនិ ឥន្ទ្រិយានិ ឯតេសន្តិ មុទិន្តិយា។ ស្វាការេ
ទ្វាការេតិ សុន្តរា សទ្ធាទយោ អាការា កោដ្ឋាសា ឯតេសន្តិ ស្វាការា។ កុច្ឆិតា
គរហិតា អសទ្ធាទយោ អាការា កោដ្ឋាសា ឯតេសន្តិ ទ្វាការា។ សុវិញ្ញាបយេ
ធុវិញ្ញាបយេតិ យេ កថិតំ ការណំ សល្លក្ខន្តិ សុខេន សក្កា ហោន្តិ វិញ្ញាបេតុំ,
តេ សុវិញ្ញាបយា។ ឥត្ថិបរីតា ធុវិញ្ញាបយា។ ភព្ពាភព្ពេតិ ភព្ពេ ច អភព្ពេ ច។
អរិយាយ ជាតិយា ភវន្តិ ជាយន្តិតិ ភព្ពា។ វត្ថុមានសមីបេ វត្ថុមានវចនំ។
ភវិស្សន្តិ ជាយស្សន្តិ វាតិ ភព្ពា, ភាជនភូតាតិ អត្ថោ។ យេ
អរិយមគ្គបដិវេធស្ស អនុច្ឆរិកា ឧបនិស្សយសម្បជ្ជា, តេ ភព្ពា។ វត្ថុបដិបក្ខា
អភព្ពា។

សត្ត បដាធាតីតិ រូបាទិកេ អារម្មណេ លក្ខេ លក្ខិតេ សត្ត បដាធាតិ។
សនេវកោ លោកេតិ សហ នេវេហិ សនេវកោ។ សហ មារេន សមារកោ។
សហ ព្រហ្មនា សព្វហ្មកោ។ សហ សមណាព្រហ្មណេហិ
សស្សមណាព្រហ្មណី។ បដាតត្តា បដា។ សហ នេវមនុស្សហិ
សនេវមនុស្ស។ “បដា”តិ សត្តលោកស្ស បរិយាយវចនមេតំ។ តត្ថ
សនេវកវចនេន បញ្ចកាមាវចនេវគ្គហណំ, សមារកវចនេន
ធម្មកាមាវចនេវគ្គហណំ។ សព្វហ្មកវចនេន
ព្រហ្មកាយិកាទិព្រហ្មគ្គហណំ។ សស្សមណាព្រហ្មណីវចនេន សាសនស្ស
បច្ចតិកបច្ឆាមិត្តសមណាព្រហ្មណគ្គហណំ
សមិតថាបពាហិតថាបសមណាព្រហ្មណគ្គហណាញ។ បដាវចនេន
សត្តលោកគ្គហណំ។ សនេវមនុស្សវចនេន
សម្មតិនេវេហិ អវសេសមនុស្សគ្គហណំ។ ឯវមេត្ត តីហិ បនេហិ ឌីកាសលោកោ។
ឌីហិ បដាវសេន សត្តលោកោ គហិតោតិ វេទិតញោ។

អបរោ នយោ - សនេវកគ្គហណេន អរូចាវចនលោកោ គហិតោ,
សមារកគ្គហណេន ធម្មកាមាវចនលោកោ, សព្វហ្មកគ្គហណេន
រូចាវចនព្រហ្មលោកោ, សស្សមណាព្រហ្មណាទិគ្គហណេន ចតុបរិសវសេន
សម្មតិនេវេហិ វា សហ មនុស្សលោកោ, អវសេសសត្តលោកោ វា។ អបិ
ចេត្ត សនេវកវចនេន ឧក្កជ្ជបរិច្ឆេទតោ សព្វស្សបិ លោកស្ស
អន្លោតុទ្ធព្យាណោ បរិវត្តនការំ សាធនិ។ តតោ យេសំ សិយា “មារោ
មហានុភារោ ធម្មកាមាវចរិស្សរោ វសវត្ថី, កី សោបិ អន្លោតុទ្ធព្យាណោ
បរិវត្តតី”តិ។ តេសំ វិមតី វិធមេន្លោ “សមារកោ”តិ អាហា។ យេសំ បន សិយា
“ព្រហ្មា មហានុភារោ, ឯកផ្គុលិយា ឯកស្មី ចក្កវាឡសហស្សេ អាលោកំ
ជរតិ។ ឌីហិ...បេ.... ធនហិ អផ្គុលីហិ ធនសុ ចក្កវាឡសហស្សេសុ អាលោកំ

ជនតិ, អនុត្តរញ្ញ្ញ្យាណនសមាបត្តិសុខំ បដិសំវេទេតិ, កី សោមិ
អន្តោពុទ្ធក្រាណោ បរិវត្តតិ" តិ។ តេសំ វិមតី វិធមេន្តោ "សព្វាប្បាណោ" តិ អាហា។
តតោ យេសំ សិយា "បុព្វសមណាប្រាហ្មណា សាសនបច្ឆតិកា, កី តេមិ
អន្តោពុទ្ធក្រាណោ បរិវត្តន្តិ" តិ។ តេសំ វិមតី វិធមេន្តោ "សស្សមណាប្រាហ្មណី
បជា" តិ អាហា។

ឯវំ ឧក្កជ្ជានំ អន្តោពុទ្ធក្រាណោ បរិវត្តនការំ បកាសេត្វា អថ សម្មតិទេវេ
អវសេសមនុស្សេ ច ឧចាធាយ ឧក្កជ្ជបរិច្ឆេទវសេន សេសសត្តលោកស្ស
អន្តោពុទ្ធក្រាណោ បរិវត្តនការំ បកាសេន្តោ "សនេវមនុស្ស" តិ អាហា។
អយមេត្ត អនុសន្និក្កមោ។ ចោរាណា បនាហុ "សនេវកោតិ នេវតាហិ សន្និ
អវសេសលោកោ។ សមារកោតិ មារេន សន្និ អវសេសលោកោ។
សព្វាប្បាណោតិ ព្រាហ្មហិ សន្និ អវសេសលោកោ។ ឯវំ សព្វេមិ តិក្កវបគេ សត្ត
តីហាការេហិ តីសុ បទេសុ បក្ខិមិត្វា បុន ជីហាការេហិ បរិយាធាតុំ
'សស្សមណាប្រាហ្មណី បជា សនេវមនុស្ស' តិ វុត្តំ។ ឯវំ បញ្ចហិ បទេហិ តេន
តេន អាការេន តេធាតុកមេវ បរិយាធិន្នំ ហោតី" តិ។

អន្តមសោតិ ឧបរិមន្តេន។ តិមិតិមិដ្ឋលន្តិ ឯត្ថ តិមិ នាម ឯកា មច្ឆជាតិ,
តិមិ គិលីតុំ សមត្ថា តតោ មហន្តសរីរា តិមិដ្ឋលា នាម ឯកា មច្ឆជាតិ,
តិមិដ្ឋលម្បិ គិលីតុំ សមត្ថា បញ្ចយោជនសតិកសរីរា តិមិតិមិដ្ឋលា នាម ឯកា
មច្ឆជាតិ។ ឥធម ជាតិក្កហលោន ឯកវចនំ កតន្តិ វេទិតព្ពំ។ គរុឡំ វេនតេយ្យន្តិ
ឯត្ថ គរុឡោតិ ជាតិវសេន នាមំ។ វេនតេយ្យាតិ កោត្តវសេន។ បទេសេតិ
ឯកទេសេ។ សារិបុត្តសមាតិ សព្វពុទ្ធានំ ធម្មសេនាបតិតេត្ថវេ គហេត្វា វុត្តន្តិ
វេទិតព្ពំ។ សេសសាវកា ហិ បញ្ញាយ ធម្មសេនាបតិតេត្ថវេន សមា នាម នត្តិ។
យថាហា - "ឯតទត្ថំ, ភិក្ខុវេ, មម សាវកានំ ភិក្ខុនំ មហាបញ្ញានំ យទិទំ

សាវ័បុត្តោ”តិ (អ. និ. ១.១៨៨-១៨៩)។ អដ្ឋកថាយញ្ច (វិសុទ្ធិ. ១.១៧១; បដិ. ម. អដ្ឋ. ២.៣.៥) វុត្ថំ -

“លោកនាថំ បេត្វាន, យេ ចញ្ញេ សន្តិ ចាលីនោ;
បញ្ញាយ សាវ័បុត្តស្ស, កលំ នាគ្បន្តិ សោឡសិ”ន្តិ។

ជីវិតាតិ ពុទ្ធក្រោធាំ សព្ពនេវមនុស្សានម្មិ បញ្ញំ ចាបុណិក្ខា ហ៊ានតោ តេសំ
បញ្ញំ ជីវិតា ព្យាបិក្ខា តិដ្ឋតិ។ អភិកវិត្វាតិ សព្ពនេវមនុស្សានម្មិ បញ្ញំ
អតិក្កមិត្វា, តេសំ អវិសយក្ខតម្មិ សព្ពំ នេយ្យំ អភិកវិត្វា តិដ្ឋតិ អត្ថោ។

បដិសម្ពិទាយំ (បដិ. ម. ៣.៥) បន “អតិយំសិត្វា”តិ ចាហោ, យំសិត្វា
តុទិត្វាតិ អត្ថោ។ យេបិ តេតិអាទីហិ ឯវំ ជីវិតា អភិកវិត្វា ហ៊ានស្ស
បច្ចក្ខការណំ ធនេស្សតិ។ តត្ថ បណ្ឌិតាតិ បណ្ឌិច្ឆន សមម្ពាគតា។ និបុណាតិ
សណ្ឋាសុខុមពុទ្ធនោ សុខុមេ អត្ថន្តរេ បដិវិជ្ឈនសមត្ថោ។ កតបរប្បវាទាតិ
វិញ្ញាតបរប្បវាទា ចេវ បរេហិ សន្ធិ កតវាទបរិចយា ច។ វាលវេធិវចាតិ
វាលវេធិធនុគ្គហសទិសា។ វោ ភិន្ទន្តា មញ្ញេ ចរន្តិ បញ្ញាកតេន ទិដ្ឋិតតានីតិ
វាលវេធិវិយ វាលំ សុខុមាទិបិ បរេសំ ទិដ្ឋិតមនាទិ អត្ថនោ បញ្ញាកមនេន
ភិន្ទន្តាវិយ ចរន្តិតិ អត្ថោ។ អថ វា “គូចគតំ មុត្តគត”ន្តិអាទីសុ (អ. និ. ៩.១១)
វិយ បញ្ញា ឯវំ បញ្ញាកតំ។ ទិដ្ឋិយោ ឯវំ ទិដ្ឋិតតានិ។ បញ្ញោ អភិសន្ធិវិត្វា
អភិសន្ធិវិត្វាតិ ទិបទម្មិ តិបទម្មិ ចតុបទម្មិ បុច្ឆំ រចយិត្វា តេសំ បញ្ញានំ
អតិពហុកត្តា សព្ពសង្កហត្ថំ ទិក្ខុត្ថំ វុត្ថំ។ គូឡានិ ច បដិច្ឆន្តានិ ច
អត្ថជាតានីតិ ចាបសេសោ។ តេសំ តថាវិនយំ ទិស្វា អត្ថនា អភិសន្ធិតំ បញ្ញំ
បុច្ឆន្តិតិ ឯវំ ភក្កវតា អធិប្បេតត្តា បញ្ញំ បុច្ឆន្តិ។ អញ្ញេសំ បន បុច្ឆាយ
ឱកាសមេវ អនត្វា ភក្កវា ឧបសង្កមន្តានំ ធម្មំ នេសេតិ។ យថាហ -

“តេ បញ្ចំ អភិសង្ការោ ឥមំ មយំ បញ្ចំ សមណំ គោតមំ
ឧបសង្កមិក្ខា បុច្ឆិស្សម, សចេ នោ សមណោ គោតមោ ឯវំ បុដ្ឋោ ឯវំ
ព្យាករិស្សតិ, ឯវមស្ស មយំ វាទំ អាហេបេស្សម, ឯវំ ចេហិ នោ បុដ្ឋោ ឯវំ
ព្យាករិស្សតិ, ឯវម្មិស្ស មយំ វាទំ អាហេបេស្សមា”តិ។ តេ សុណាន្តិ
‘សមណោ ខលុ កោ គោតមោ អមុកំ នាម គាមំ វា និគមំ វា ឌីសដោ’តិ។
តេ យេន សមណោ គោតមោ តេនុបសង្កមន្តិ។ តេ សមណោ គោតមោ
ធម្មិយា កថាយ សន្តស្សតិ សមាទបេតិ សមុត្តេជេតិ សម្មហំសេតិ។
តេ សមណោ គោតមេន ធម្មិយា កថាយ សន្តស្សិតា សមាទបិតា
សមុត្តេជិតា សម្មហំសិតា ន ចេវ សមណំ គោតមំ បញ្ចំ បុច្ឆន្តិ,
កុតោស្ស វាទំ អាហេបេស្សន្តិ, អញ្ញទត្ថ សមណស្សេវ គោតមស្ស
សាវកា សម្មជ្ជន្តិ”តិ (ម. និ. ១.២៨៩)។

កស្មា បញ្ចេ ន បុច្ឆន្តិតិ ចេ? ភគវា កិវ បរិសមជ្ឈេ ធម្មំ ទេសេន្តោ បរិសាយ
អជ្ឈាសយំ ឌីលោកេតិ, តតោ បស្សតិ “ឥមេ បណ្ឌិតា ក្ខន្ធាំ រហស្សំ បញ្ចំ
ឡិវដ្តិកសារំ កត្វា អាគតា”តិ។ សោ តេហិ អបុដ្ឋាយេវ “បញ្ចបុច្ឆាយ ឯត្ថកា
នោសា, វិស្សជ្ឈនេ ឯត្ថកា, អត្ថេ, បទេ, អក្ខវេ ឯត្ថកាតិ; ឥមំ បញ្ចំ បុច្ឆន្តោ ឯវំ
បុច្ឆេយ្យ, វិស្សជ្ឈន្តោ ឯវំ វិស្សជ្ឈេយ្យ”តិ; ឥតិ ឡិវដ្តិកសារំ កត្វា អាជីតេ បញ្ចេ
ធម្មកថាយ អន្តវេ បក្ខិមិក្ខា ទស្សេតិ។ តេ បណ្ឌិតា “សេយ្យា វត នោ, យេ
មយំ ឥមេ បញ្ចេ ន បុច្ឆន្តិ។ សចេហិ មយំ បុច្ឆេយ្យម, អប្បតិដ្ឋិតេ នោ កត្វា
សមណោ គោតមោ ឱបេយ្យ”តិ អត្ថមនា ភវន្តិ។

អបិ ច ពុទ្ធា នាម ធម្មំ ទេសេន្តោ បរិសំ មេត្តាយ ជវន្តិ។ មេត្តាជវណោន
ទសពលេសុ មហាជនស្ស ចិត្តំ បសីទតិ។ ពុទ្ធា នាម រូបគ្គប្បត្តា ហោន្តិ
ទស្សនសម្បជ្ជា មធុរស្សរា មុទុជ្ជិវា សុដុសិតទន្តាវរណា, អមតេន ហទយំ

សិញ្ញាវិយ ធម្មំ កថេន្តិ។ តត្រ នេសំ មេត្តាជរណោន បសន្នចិត្តានំ ឯវំ ហោតិ
- “ឯវំ អទ្ទេជ្ឈកថំ អមោយកថំ និយ្យានិកកថំ កថេន្តេន ភគវតោ សទ្ធិំ ន
សក្ខិស្សម បច្ចនិកក្កាហំ គណ្ហិតុ”ន្តិ អត្ថនោ បសន្នភាវេនេវ បញ្ចេ ន
បុច្ឆន្តិតិ។

កថិតាវិស្សន្ធិតាវាតិ “ឯវំ តុម្ពេ បុច្ឆថា”តិ អបុច្ឆិតបញ្ញានំ ឧទ្ធារណោន
តេ បញ្ញា ភគវតោ កថិតា ឯវំ ហោន្តិ។ យថា ច តេ វិស្សន្ធិតត្ថា, តថា
វិស្សន្ធិតា ឯវំ ហោន្តិ។ និទ្ទិដ្ឋការណាតិ ឥមិនា ការណោន ឥមិនា ហេតុនា ឯវំ
ហោន្តិតិ ឯវំ សហេតុកំ កត្វាវិស្សន្ធិនេន ភគវតោ និទ្ទិដ្ឋការណា ឯវំ ហោន្តិ
តេ បញ្ញា។ ឧបក្ខិត្តកា ច តេ ភគវតោ សម្មជ្ជន្តិតិ ខត្តិយបណ្ឌិតាធម្មោ
ភគវតោ បញ្ញាវិស្សន្ធិនេនេវ ភគវតោ សមីបេ ខិត្តកា បក្ខិត្តកា សម្មជ្ជន្តិ;
សាវកា វា សម្មជ្ជន្តិ, ឧបាសកា វាតិ អត្តោ; សាវកសម្មត្តិ វា ចាបុណ្ណិ,
ឧបាសកសម្មត្តិ វាតិ វុត្ថំ ហោតិ។ អថាតិ អនន្តរត្ថេ, តេសំ
ឧបក្ខិត្តកសម្មត្តិសមនន្តរមេវាតិ អត្តោ។ តត្ថាតិ តស្មី ឋានេ, តស្មី អធិការេ
វា។ អតិរោចតីតិ អតិវិយ ដោតតិ បកាសតិ។ យទិនំ បញ្ញាយាតិ យាយំ
ភគវតោ បញ្ញា, តាយ បញ្ញាយ ភគវាវ អតិរោចតីតិ អត្តោ។ ឥតិ-សន្នោ
ការណាត្តោ, ឥមិនា ការណោនាតិ អត្តោ។ សេសំ សត្តត្ថ ចាកដមេវាតិ។

សទ្ធម្មប្បជ្ជោតិកាយ មហានិទ្ទេសដ្ឋកថាយ

បស្សសុត្តនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៩. មាគណ្ហិយសុត្តនិទ្ទេសវណ្ណានា

៧០. នវមេ មាគណ្ឌិយសុត្តនិទ្ទេសេ បឋមកាថាយ តាវ
អជចាលនិក្រោធមូលេ នាធារុចានិ និម្មិនិត្យា អភិកាមំ អាគតំ មារធិតំ
ទិស្វាន តណ្ហំ អរតី រកញ្ច ធន្ទមត្តម្បិ មេជុនស្មី នាហោសិ, កិមេវីទំ ឥមិស្សា
ធាវិកាយ មុត្តករីសបុណ្ណំ រូបំ ទិស្វា ភវិស្សតិ, សព្ពថា ចាធាបិ នំ សម្មសីតុំ ន
ឥន្ទ្រ, កុតោនេន សំវសិតុន្តិ។

មុត្តបុណ្ណន្តិ អាហារឧតុវសេន វត្តិបុជន្តំ បូរេត្វា បិតមុត្តេន បូរិតំ។
ករីសបុណ្ណន្តិ បក្កាសយសង្ខាតេ ហេដ្ឋាធាភិបិដ្ឋិកណ្ណាកម្មលានំ អន្តរេ
ឧព្ពេជេន អដ្ឋង្គុលមត្តេ អន្តាវសានេ បិតវច្ឆេន បុណ្ណំ។ សេម្ហបុណ្ណន្តិ ឧទរបដលេ
បិតឯកបត្តប្បមាលោន សេម្ហេន បូរិតំ។ រុហិវបុណ្ណន្តិ យកនស្ស ហេដ្ឋាកាគំ
បូរេត្វា ហធយវក្កបច្ឆាសានំ ឧបរិ ថោកំ ថោកំ បក្សវន្តេន
វក្កហធយយកនបច្ឆាសេ តេមយមាទេន បិតេន ឯកបត្តស្ស បូរណមត្តេន
សន្និចិត្តលោហិតសង្ខាតេន ច កេសលោមនឧទន្ទានំ មំសវិនិមុត្តជ្ជានព្រោវ
ចទ្ធសុក្ខចម្ពញ្ច ឋបេត្វា ធមនីជាលានុសារេន សព្ពំ ឧចាទិណ្ណាកសរីរំ ធវិត្វា
បិតសំសរណាលោហិតសង្ខាតេន ច ទុរិជេន រុហិវេន បុណ្ណំ។

អដ្ឋិសង្ខាតន្តិ សកលសរីរេ ហេដ្ឋា អដ្ឋិនំ ឧបរិដ្ឋិតានិ សាធិកានិ តីណិ
អដ្ឋិសតានិ, តេហិ អដ្ឋិហិ យជិតំ។ ម្ហារុសម្ពន្ធន្តិ សកលសរីរេ អដ្ឋិនិ អាពាទ្ធិត្វា
បិតានិ នវ ម្ហារុសតានិ, តេហិ ម្ហារុហិ សម្ពន្ធ�ំ អាពាទ្ធិ។ រុធិរមំសាវលេបនន្តិ
សំសរណាលោហិតេន ច សាធិកានិ តីណិ អដ្ឋិសតានិ អនុលិម្បេត្វា បិតេន
នវមំសបេសិសតេន ច អនុលិត្តំ សរីរំ។ ចម្មវិនទ្ធន្តិ សកលសរីរំ បរិយោនទ្ធិត្វា
ចាកដកិលោមកស្ស ឧបរិ ធវិយា ហេដ្ឋា បិតំ ចម្មំ, តេន ចម្មេន វិនទ្ធិ
បរិយោនទ្ធិ។ “ចម្មាវនទ្ធិ”ន្តិបិ ចាឡិ។ ធវិយា បដិច្ចន្តន្តិ អតិសុខុមធវិយា បដិច្ចន្តំ
នាទេត្វា បិតំ។ ធិឡាវនទ្ធិន្តិ អនេកធិន្តិ។ ឧក្សវន្តន្តិ អក្ខិមុខាធិហិ ឧក្សវន្តំ។

បញ្ជីរដ្ឋនៃ អនេកាកោណ បញ្ជីរដ្ឋនៃ កិមិសង្ឃនិសេវិតនៃ សូចិមុខាធិហិ
នាណាណាកុលសមូហេហិ អាសេវិតំ។ នាណាកលិមលបរិបូរនៃ អនេកវិធមហិ
អសុចិកោដ្ឋាសេហិ បូរិតំ។

៧១. តតោ មាគណ្ណិយោ “បព្ពជិតា នាម មាណុសកេ កាមេ បហាយ
ទិព្ពកាមត្ថាយ បព្ពជន្តិ, អយព្វា ទិព្ពេបិ កាមេ ន ឥច្ឆតិ, ឥទម្បិ ឥត្តិវតនំ, កា នុ
អស្ស ទិដ្ឋិ”តិ បុច្ឆិតុំ ទុតិយំ កាថមាហា។ តត ឯតាទិសំ ចេ វតនន្តិ ទិព្ពត្តិវតនំ
សម្វាយ ភណាតិ។ នាវិន្តិ អត្តនោ ជីតវំ សម្វាយ។ ទិដ្ឋិតតំ សីលវតំ នុ ជីវិតន្តិ
ទិដ្ឋិព្វា សីលព្វា វតព្វា ជីវិតព្វា។ ករុបបត្តិព្វា វទេសិ កិទិសន្តិ អត្តនោ
ករុបបត្តិ វា តុវំ កិទិសំ វទេសិ។

៧២. ឥតោ បរាទេ គាថាវិស្សជ្ជនបុច្ឆានយេន បវត្តត្តា
ចាកជសម្ពន្ធាយេវ។ តាសុ បឋមគាថាយ សង្ខេបត្ថោ - តស្ស មឃ្ហំ
មាគណ្ណិយ ធាសដ្ឋិទិដ្ឋិតតតធម្មេសុ និច្ឆិនិត្វា “ឥទមេវ សច្ចំ, មោយមញ្ញា”ន្តិ (ម.
និ. ៣.២៧, ៣០១) ឯវំ ឥទំ វទាមីតិ សមុគ្គហិតំ ន ហោតិ នត្តិ នវិជ្ជតិ, កី
ការណា? អហញ្ញិ បស្សន្តោ ទិដ្ឋិសុ អាទិនំ កញ្ចំ ទិដ្ឋិ អគ្គហេត្វា សច្ចានិ
បរិចិនន្តោ អជ្ឈត្តំ វាគាទិនំ សន្តិការេន អជ្ឈត្តសន្តិសង្ខាតំ និព្វានមេវ
អទ្ធសន្តិ។

អាទិនវន្តិ ឧបទ្ធពំ។ សទុក្ខន្តិ កាយិកទុក្ខេន សទុក្ខំ។ សវិហាតន្តិ
ចេតសិកទុក្ខេន សហិតំ។ សឧចាយាសន្តិ ឧចាយាសសហិតំ។ សបរិឡាហន្តិ
សទរថំ។ ន ទិព្ពនាយាតិ ន វដ្ឋេ ទិព្ពននត្ថាយ។ ន វិរាគាយាតិ ន វដ្ឋេ វិរាគត្ថាយ។
ន ទិរោធាយាតិ ន វដ្ឋេស្ស ទិរោធត្ថាយ។ ន ឧបសមាយាតិ ន វដ្ឋេស្ស
ឧបសមត្ថាយ។ ន អភិញ្ញាយាតិ ន វដ្ឋេស្ស អភិជានត្ថាយ។ ន សម្ពោធាយាតិ
ន កិលេសនិទ្ធាវិគមេន វដ្ឋេតោ សម្ពុជ្ឈនត្ថាយ។ ន ទិព្វានាយាតិ ន

អមតនិព្វានត្ថាយ។ ឯត្ថ បទ “និព្វានាយា” តិ វិបស្សនា។ “វិរាគាយា” តិ មគ្គោ។
“និរោធាយ ឧបសមាយា” តិ និព្វានំ។ “អភិញ្ញាយ សម្ពោធាយា” តិ មគ្គោ។
“និព្វានាយា” តិ និព្វានមេវ។ ឯវំ ឯកស្មី ថានេ វិបស្សនា, តីសុ មគ្គោ, តីសុ
និព្វានំ វុត្ថន្តិ ឯវំ វេត្ថានកថា វេទិតញ្ញា។ បរិយាយេន បទ សព្វានិបេតានិ
មគ្គវេវចនានិបិ និព្វានវេវចនានិបិ ហោន្តិយេវ។

អដ្ឋត្ថំ រាគស្ស សន្តិទ្ធិ អដ្ឋត្ថំ រាគស្ស សន្តិការវេន និព្វតការវេន
អដ្ឋត្ថសន្តិសម្ពាតំ និព្វានំ ឱលោកេសី។ ឆោសស្ស សន្តិទ្ធិអាធិសុបិ ឯសេវ
នយោ។ បចិនទ្ធិ និទ្ទេសស្ស ឧទ្ទេសបទំ។ វិចិនន្តោតិ សច្ចានិ វឿន្តោ វិភាវេន្តោ។
បរិចិនន្តោតិ តានេវ បច្ចេកំ វិភាវេន្តោ។ កេចិ “គវេសន្តោ” តិ វណ្ណាយន្តិ។
អទស្សន្តិ ឱលោកេសី។ អទក្ខន្តិ វិនិជ្ជី។ អជស្សន្តិ បញ្ញាយ ដុសី។ បដិវិជ្ជន្តិ
ញ្ញាលោន បច្ចក្ខំ អកាសី។

៧៣. ទុតិយគាថាយ សង្ខេបត្ថោ - យានិមាទិទិដ្ឋិតតានិ តេហិ តេហិ
សត្តហិ វិនិច្ឆ័និក្ខា គហិតត្ថា “វិនិច្ឆយា” តិ ច អត្ថនោ បច្ចយេហិ
អភិសង្ខតការាទិនា នយេន “បកប្បវតានី” តិ ច វុច្ចន្តិ, តេ វេ មុនី ទិដ្ឋិតតធម្មេ
អគ្គហេត្វា អដ្ឋត្ថសន្តិទិ យមេតមត្តំ ព្រូសិ, អាចិត្ត មេ, កចំ ជីវេហិ បវេទិតំ
តំ កចំ បកាសិតំ ជីវេហិតិ វេទិតិ។

ឥមស្ស គាថាយ និទ្ទេសោ ឧត្តានត្ថោ វេបេត្វា បរមត្ថបទំ។ តត្ថ យំ
បរមត្ថន្តិ យំ ឧត្តមំ និព្វានំ។

៧៤. អថស្ស ភគវា យថា យេន ឧបាយេន តំ បទំ ជីវេហិ បកាសិតំ, តំ
ឧបាយំ សបដិបក្ខំ ធស្សន្តោ “ន ទិដ្ឋិយា” តិ គាថមាហា។ តត្ថ ន
ទិដ្ឋិយាតិអាធិហិ ទិដ្ឋិសុតិអដ្ឋសមាបត្តិញ្ញាលាពាហិវសីលព្ពតានិ បដិក្ខិបតិ។

“សុទ្ធិមាហា” តិ ឯត្ថ វុត្ថំ អាហា-សទ្ធិំ សព្វត្ថ នការេន សទ្ធិំ យោដេត្វា
បុរិមបទត្ថយំ នេត្វា “ទិដ្ឋិយា សុទ្ធិំ នាហា ន កថេមី” តិ ឯវមត្តោ វេទិតញ្ចោ។
យថា ចេត្ថ, ឯវំ ឧត្តរេបទេសុបិ។ តត្ថ ច អទិដ្ឋិយា នាហា តិ ទសវត្ថុកំ សម្មាទិដ្ឋិ
វិជាន កថេមី។ តថា អស្សុតិយា តិ នវដ្ឋំ សវនំ វិជាន។ អញ្ញាណា តិ
កម្មស្សកតសច្ចានុលោមិកញ្ញាណំ វិជាន។ អសីលតា តិ ចាតិមោក្ខសំវរំ វិជាន។
អត្ថតា តិ ធុតង្គវតំ វិជាន។ នោបិ តេជា តិ តេសុ ឯកមេកេន ទិដ្ឋិអាទិមត្ថេនាបិ ន
កថេមី តិ ឯវមត្តោ វេទិតញ្ចោ។ ឯតេ ច និស្សន្ទ អនុគ្គហាយា តិ ឯតេ ច
បុរិមទិដ្ឋិអាទិកេនេ កណ្តាបក្ខិកេ ធម្មេ សមុគ្គាតករណោ និស្សន្ទ, បដ្ឋិមេ
អទិដ្ឋិអាទិកេនេ សុក្កបក្ខិកេបិ អតម្មយតាបដ្ឋនេន អនុគ្គហាយ។ សន្តោ
អនិស្សាយ ភវំ ន ជយេតិ ឥមាយ បដិបត្តិយា រាគាទិវុបសមេន សន្តោ
ចក្ខាទិសុ កញ្ចិ ធម្មំ អនិស្សាយ ឯកម្មិ ភវំ ន ជយេតិ, អបិហេតុំ អបត្ថេតុំ
សមត្តោ សីលា, អយមស្ស អជ្ឈត្ថសន្តិ តិ អធិប្បាយោ។

សវនម្មិ ឥន្ទ្រតព្ពន្ធិ សុត្តាទិវសេន សុណានម្មិ អាកន្ទិតព្ពំ។ សម្ភារា ឥមេ
ធម្មា តិ សម្មាទិដ្ឋិអាទិកា ឥមេ ធម្មា ឧបការជ្ជេន សម្ភារា ហោន្តិ។
កណ្តាបក្ខិកានន្តិ អកុសលបក្ខេ ភវានំ។ សមុគ្គាតតោ បហានំ ឥន្ទ្រតព្ពន្ធិ
សម្មា ហាននតោ សមុច្ឆេទតោ បហានំ អាកន្ទិតព្ពំ។ តេជានុកេសុ កុសលេសុ
ធម្មេស្វតិ កាមរូចារូបសង្ខារេសុ តេភូមកេសុ កោសល្លសម្ពុតេសុ។
អតម្មយតា តិ និត្តណ្តារោ។

៧៥. ឯវំ វុត្ថេ វចនត្ថំ អសល្លក្ខេន្តោ មាគណ្ឌិយោ “នោ ចេ កិរា” តិ
គាថមាហា។ តត្ថ ទិដ្ឋាទិទិ វុត្ថនយានេវ។ កណ្តាបក្ខិកានិយេវ បន សន្ធាយ
ឧភយត្រាបិ អាហា។ អាហា-សទ្ធិំ បន “នោ ចេ” តិ សន្នេន យោដេត្វា នោ ចេ កិរ

អាហារនោះចេញពីក្រដាសស៊ីតិ ឯង អត្តោ ឧដ្ឋត្តោ។ មោម្មហន្តិ អតិម្មន្តិ, មោហនំ
វា។ បច្ឆេន្តិ ជាជន្តិ។ ឥសិស្សបិ កាថាយ និទ្ទេសោ ឧត្តានោ។

៧៦. អថស្ស ភគវា តំ ទិដ្ឋិនិស្សាយ បុច្ឆំ បដិក្ខិបន្តោ “ទិដ្ឋិញ្ចា និស្សាយា” តិ
កាថមាហា។ តស្សត្ថោ - តំ មាគណ្ឌិយ ទិដ្ឋិនិស្សាយ បុនប្បុនំ បុច្ឆមាណោ យានិ
តេ ទិដ្ឋិកតានិ សមុគ្គហិតានិ, តេស្វេវ សមុគ្គហិតេសុ បមោហំ អាគតោ តំ
ឥតោ ច មយា វុត្តអជ្ឈត្តសន្តិតោ បដិបត្តិតោ ធម្មទេសនតោ វា អណ្តាម្បិ
យុត្តសញ្ញំ ន បស្សសិ, តេន ការណេន តំ ឥមំ ធម្មំ មោម្មហតោ បស្សសីតិ។

លក្ខនំ និស្សាយ លក្ខនន្តិ ទិដ្ឋិលក្ខនំ អល្លិយិត្វា ទិដ្ឋិលក្ខនំ។ ពន្ធនន្តិ
ទិដ្ឋិពន្ធនំ។ បលិពោធន្តិ ទិដ្ឋិបលិពោធំ។

អនុការំ បក្ខន្តោសីតិ ពហាលនុការំ បរិដ្ឋោសិ។ យុត្តសញ្ញន្តិ សមណធម្មេ
យុត្តសញ្ញំ។ បត្តសញ្ញន្តិ សមណធម្មេ បដិលទ្ធសញ្ញំ។ លក្ខនសញ្ញន្តិ
សញ្ញានិកសញ្ញំ។ ការណសញ្ញន្តិ ហេតុសញ្ញំ។ ហ៊ានសញ្ញន្តិ ការណសញ្ញំ។ ន
បដិលភសីតិ នវិន្ទសិ។ កុតោ ញ្ញាណន្តិ មគ្គញ្ញាណំ បន កេន ការណេន
លភិស្សសិ។ អនិច្ចំ វាតិ ហុត្វា អភាវដ្ឋេន បញ្ចក្ខន្ធា អនិច្ចំ។
អនិច្ចសញ្ញានុលោមំ វាតិ “បញ្ចក្ខន្ធា អនិច្ចា” តិ ឧប្បន្នា សញ្ញា អនិច្ចសញ្ញា,
តាយ សញ្ញាយ អនុលោមំ អប្បដិក្ខុលំ អនិច្ចសញ្ញានុលោមំ។ កី តំ?
វិបស្សនាញ្ញាណំ។ ទិដ្ឋិវិបស្សនាញ្ញាណំ ទុក្ខានត្តសញ្ញានុលោមានម្បិ
ឯសេវ នយោ។

៧៧. ឯវំ សមុគ្គហិតេសុ បមោហេន មាគណ្ឌិយស្ស វិវាទាបត្តិ ទស្សេត្វា
ឥនានិ តេសុ អញ្ញេសុ ច ធម្មេសុ វិភត្តប្បមោហាស្ស អត្តនោ និព្វិវាទតំ
ទស្សេត្តោ “សមោវិសេសី” តិ កាថមាហា។ តស្សត្ថោ - យោ ឯវំ តិជា មាណេន វា

ទិដ្ឋិយា វា បុគ្គលេន វា មញ្ញតិ, សោ តេន មាណេន តាយ វា ទិដ្ឋិយា តេន វា បុគ្គលេន វិវេឌេយ្យ។ យោ បន អម្ពាទិសោ ឥមាសុ តិសុ វិធាសុ អវិកម្មមាណោ, សមា វិសេសីតិ ន តស្ស ហោតិ, ន ច ហីនោតិ ចាឯសេសោ។ ឥមិស្សាបិ គាថាយ និទ្ទេសោ ឧត្តានោ។

៧៨. កិញ្ច ភិយ្យោ - “សច្ចន្តិ សោ” តិ គាថា។ តស្ស ត្ថោ - សោ ឯវេរុចោ បហំនមាណទិដ្ឋិកោ “មាទិសោ ‘ពាហិតចាបត្តា’ ទិណ នយេន ព្រាហ្មណោ, ឥនមេវ សច្ច” ន្តិ កី វេឌេយ្យ កី វត្ថុំ ភណោយ្យ, កេន វា ការណេន ភណោយ្យ, “មញ្ញំ សច្ចំ, តុញ្ញំ មុសា” តិ វា កេន មាណេន ទិដ្ឋិយា បុគ្គលេន វា វិវេឌេយ្យ។ យស្មី មាទិសេ ឧណាសវេ “សទិសោហមស្មី” តិ បវត្តិយា សមំ វា, ឥតវទ្ធយភាវេន បវត្តិយា វិសមំ វា មញ្ញតំ នត្ថិ, សមាណាទិសុ កេន វា ទំ បដិសំយុដេយ្យ បដិប្បវេយ្យតិ។ ឥមិស្សាបិ គាថាយ និទ្ទេសោ ឧត្តានោ។

៧៩. ននុ ឯកំសេនេវ ឯវេរុចោ បុគ្គលោ? “ឌីកំ បហាយា” តិ គាថា។ តត្ថ ឌីកំ បហាយា តិ រូបធាត្វាទិវិញ្ញាណស្សោកាសំ តត្រ ធន្តរាគប្បហានេន ធម្មត្វា។ អនិកេតសារី តិ រូបនិមិត្តនិកេតាទិនិ តណ្ហារវសេន អសរន្តោ។ កាមេ អកុព្ពំ មុនិ សន្តវានីតិ កាមេ គិហិសន្តវានិ អករោន្តោ។ កាមេហិ វិត្តោតិ កាមេសុ ធន្តរាគាភាវេន សព្វកាមេហិ បុប្ផតោ។ អបុរក្ខរានោតិ អាយតី អត្តភារំ អនភិនិត្តន្តោ។ កងំ នវិគ្គយ្ហ ជនេន កយិរាតិ ជនេន សទ្ធិវិគ្គាហិកកងំ ន កថេយ្យ។

ហាលិទ្ធកានីតិ ឯវេនាមកោ គហបតិ។ យេនាយស្មា មហាកក្ខានោ តេនុបសង្កមីតិ យេនាតិ ភុម្មត្ថេ ករណាវចនំ។ តស្មា យត្ថ មហាកក្ខានោ, តត្ថ ឧបសង្កមីតិ ឯវេមេត្ថ អត្តោ ធម្មញ្ញោ។ យេន វា ការណេន មហាកក្ខានោ ទេវមនុស្សហិ ឧបសង្កមីតត្ថោ, តេន ការណេន ឧបសង្កមីតិ ឯវេមេត្ថ អត្តោ

ទដ្ឋព្រាហ្មណ៍ កេន ច ការណែនាំ មហាក្សត្រានា ឧបសម្ព័ន្ធមិត្តព្រាហ្មណ៍?

នាងប្បការកុណារិសេសាធិកមាធិប្បាយេន, សាទុដលូបភោគាធិប្បាយេន
ទិដកណេហិ និច្ចដលិតមហារុក្ខោវិយ។ ឧបសម្ព័ន្ធមិត្ត ច គតោតិ វុត្តំ ហោតិ។
ឧបសម្ព័ន្ធមិត្តាតិ ឧបសម្ព័ន្ធមនបរិយោសានធិបនំ។ អថ វា វេ គតោ តតោ
អាសន្នតវំ ហំនំ មហាក្សត្រានស្ស សមីបសម្ព័ន្ធាតំ គត្វាតិបិ វុត្តំ ហោតិ។

អភិវាទេត្វាតិ បញ្ចបតិដ្ឋិតេន វេទិត្វា។ ឥទានិ យេនតេន មហាក្សត្រានស្ស
ឧបជ្ជានំ អាគតោ, តំ បុច្ឆិតុកាមោ ទសនខសមោធានសមុជ្ឈលំ អញ្ញាលី សិរសិ
បតិជ្ជាបេត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ **ឯកមន្តន្តិ** ការវេនបុសកនិទ្ទេសោ “វិសមំ
ចន្ទិមស្សរិយា បរិវត្តន្តិ” តិអាទិសុ (អ. និ. ៤.៧) វិយ។ តស្មា យថា និសីន្នោ
ឯកមន្តំ និសីន្នោ ហោតិ, វេ ទិសីទីតិ វេ មេត្ត អត្តោ ទដ្ឋព្រាហ្មណ៍ ភុម្មត្ថេ វា វេ តំ
ឧបយោគវេនំ។ **និសីទីតិ** និសន្នំ កប្បេសិ។ បណ្ឌិតា ហិ ទេវមនុស្សា គរុជ្ជានិយំ
ឧបសម្ព័ន្ធមិត្តា អាសនកុសលតាយ ឯកមន្តំ និសីទន្តិ។ អយញ្ច គហបតិ តេសំ
អញ្ញាតោ, តស្មា ឯកមន្តំ និសីទិ។

កថំ និសីន្នោ ច បន ឯកមន្តំ និសីន្នោ ហោតីតិ? ធន និសន្ននោសេ វេទិត្វា។
សេយ្យជិទំ? អតិទុរំ អច្ឆាសន្នំ ឧបរិវាតំ ឧន្ទតប្បទេសំ អតិសម្មុខំ អតិបច្ឆាតិ។
អតិទុរេ និសីន្នោ ហិ សេច កថេតុកាមោ ហោតិ, ឧច្ឆាសន្នេន កថេតតំ
ហោតិ។ អច្ឆាសន្នេ និសីន្នោ សង្ឃជ្ជនំ ករោតិ។ ឧបរិវាតេ និសីន្នោ សរីរគន្ធន
ពាធិតិ។ ឧន្ទតប្បទេសេ និសីន្នោ អការវំ បកាសេតិ។ អតិសម្មុខា និសីន្នោ
សេច ទដ្ឋកាមោ ហោតិ, ចក្កុនា ចក្កំ អាហាច្ឆ ទដ្ឋតំ ហោតិ។ អតិបច្ឆា និសីន្នោ
សេច ទដ្ឋកាមោ ហោតិ, គីរំ បសារេត្វា ទដ្ឋតំ ហោតិ។ តស្មា អយម្បិ វេតេ ធន
និសន្ននោសេ វេទិត្វា និសីទិ។ តេន វុត្តំ - “ឯកមន្តំ និសីទី” តិ។

ឯតទៅចាតិ ឯតំ អវោច។ វុត្តមិទំ កន្តេ កច្ចាន ភកវតា អដ្ឋកវគ្គិយេ
មាគណ្ឌិយបញ្ញេតិ អដ្ឋកវគ្គិយម្ហិ មាគណ្ឌិយបញ្ញោ នាម អត្ថិ, តស្មី បញ្ញោ។

រូបធាតុតិ រូបក្ខន្ធា អធិប្បតោ។ រូបធាតុរាគវិនិពន្ធន្តិ រូបធាតុម្ហិ រាគេន
វិនិពន្ធា វិញ្ញាណន្តិ កម្មវិញ្ញាណំ។ ឱកសារីតិ គេហសារី អាឈយសារី។ កស្មា
បនេត្ត “វិញ្ញាណធាតុ ខោ គហបតី” តិ ន វុត្តន្តិ? សម្មោហវិយាតត្ថំ។

“ឱកោ” តិ ហិ អត្ថតោ បច្ចយោ វុច្ចតិ, បុរេជាតញ្ច កម្មវិញ្ញាណំ បច្ឆាជាតស្ស
កម្មវិញ្ញាណស្សបិ វិចាកវិញ្ញាណស្សបិ, វិចាកវិញ្ញាណញ្ច
វិចាកវិញ្ញាណស្សបិ កម្មវិញ្ញាណស្សបិ បច្ចយោ ហោតិ, តស្មា “កតវំ នុ ខោ
ឥធិវិញ្ញាណា” ន្តិ សម្មោហោ ភវេយ្យ។ តស្ស វិយាតត្ថំ តំ អគ្គហេត្វា អសម្ពិជ្ជាវ
នេសនា កតាតិ។ អបិច វិចាកអារម្មណាវសេន ចតស្សោ
អភិសម្ពាវវិញ្ញាណជ្ជិតិយោតិ វុត្តាតិ តា ធស្សេតុម្បិ ឥធិវិញ្ញាណំ ន គហិតំ។

ឧបយុចាទានាតិ តណ្ហាបយទិដ្ឋបយវសេន ទ្វេ ឧបយា, កាមុចាទានាទីនិ
ចត្តារិ ឧចាទានានិ ច។ ចេតសោ អធិដ្ឋានាភិទិវេសានុសយាតិ
អកុសលចិត្តស្ស អធិដ្ឋានភូតា ចេវ អភិទិវេសភូតា ច អនុសយភូតា ច។
តថាគតស្សាតិ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។ សព្ពេសម្បិ ហិ ឱណាសវាទំ ឯតេ បហីនាវ,
សត្តុ បន ឱណាសវភាវោ លោកេ អតិចាកដោតិ ឧបរិមកោជិយា ឯវំ វុត្តំ។
វិញ្ញាណធាតុយាតិ ឥធិវិញ្ញាណំ កស្មា គហិតំ? កិលេសប្បហានធស្សនត្ថំ។
កិលេសា ហិ ន កេវលំ ចត្វុសុយេវ ខន្ធសុ បហីនា បហីយន្តិ, បញ្ចសុបិ
បហីយន្តិយេវាតិ កិលេសប្បហានធស្សនត្ថំ គហិតំ។ ឯវំ ខោ គហបតិ
អនោកសារី ហោតីតិ ឯវំ កម្មវិញ្ញាណោ ឱកំ អសវន្តេន អនោកសារី នាម
ហោតិ។

រូបនិមិត្តនិកេតវិសារវិនិពន្ធាតិ រូបមេវ កិលេសានំ បច្ចយដ្ឋេន និមិត្តំ,
អារម្មណកិរិយសម្ព័ន្ធាតេន និវាសដ្ឋេន និកេតន្តិ រូបនិមិត្តនិកេតំ។ វិសារោ ច
វិនិពន្ធា ច វិសារវិនិពន្ធា។ ឧកយេនបិ ហិ កិលេសានំ បត្តជគារោ ច
វិនិពន្ធនគារោ ច វុត្តោ, រូបនិមិត្តនិកេតេ វិសារវិនិពន្ធាតិ
រូបនិមិត្តនិកេតវិសារវិនិពន្ធា, តស្មា រូបនិមិត្តនិកេតម្ហិ ឧប្បន្នេន
កិលេសវិសារេន ចេវ កិលេសវិនិពន្ធនេន ចាតិ អត្តោ។ និកេតសារីតិ វុច្ចតីតិ
អារម្មណករណាវសេន និវាសជ្ជានដ្ឋេន និកេតសារីតិ វុច្ចតិ។ បហីនាតិ តេ
រូបនិមិត្តនិកេតេ កិលេសវិសារវិនិពន្ធា បហីនា។

កស្មា បនេត្ត បញ្ចក្ខន្ធា ច “ឌីកា”តិ វុត្តោ, ធម៌ អារម្មណានិ “និកេត”ន្តិ?
ធន្តរាគស្ស ពលវុទុព្ពលតាយ។ សមាទេបិ ហិ ឯតេសំ អាលយដ្ឋេន វិសយភារេ
ឌីកោតិ និប្បិយាយេន សុទ្ធិំ គេហមេវ វុច្ចតិ, និកេតន្តិ “អន្ធមសុកដ្ឋានេ
កិឡិស្សមា”តិ កតសង្កេតានំ និវាសនដ្ឋានំ ឧយ្យានានិ។ តត្ថ យថា
បុត្តទានធនធម្មបុណ្ណាគេហោ ធន្តរាគោ ពលវា ហោតិ, ឯវំ អន្ធមត្ថិកេសុ
ខន្ធសុ។ យថា បន ឧយ្យានដ្ឋានានីសុ តតោ ទុព្ពលតោ ហោតិ, ឯវំ ពាហិរេសុ
ធនុ អារម្មណេសូតិ ធន្តរាគស្ស ពលវុទុព្ពលតាយ ឯវំ ទេសនា កតាតិ
វេទិតញ្ច។

សុខិតេសុ សុខិតោតិ ឧបដ្ឋាកេសុ ធនធម្មលាភាទិវសេន សុខិតេសុ
“ឥនាធាហំ មនាបំ ចីវំ មនាបំ ភោជនំ លភិស្សមី”តិ គេហស្សិតេសុខេន
សុខិតោ ហោតិ, តេហិ បត្តសម្បត្តិ អត្តនា អនុភវមាណោ វិយ ចរតិ។ ទុក្ខិតេសុ
ទុក្ខិតោតិ តេសំ កេនចិទេវ ការណេន ទុក្ខេ ឧប្បន្នេ សយំ ទិគុណេន ទុក្ខេន
ទុក្ខិតោ ហោតិ។ កិច្ចករណីយេសូតិ កិច្ចសម្ព័ន្ធាតេសុ ករណីយេសុ។
វោយោកំ អាបជ្ជតីតិ ឧបយោកំ សយំ តេសំ កិច្ចានំ កត្តព្ពតំ អាបជ្ជតិ។

កាមេស្វតិ វត្ថុកាមេសុ។ ឯវំ ខោ គហបតិ កាមេហិ អវិត្តោ ហោតីតិ ឯវំ
តិលេសកាមេហិ អវិត្តោ ហោតិ។

អន្តោ កាមាណំ ភាវេន អតុច្ឆោ។ សុក្កបក្ខោ តេសំ អភាវេន វិត្តោ តុច្ឆោតិ
វេទិតញោ។

បុរក្ខរាណាតិ វដ្តំ បុរតោ កុរុមាណោ។ ឯវំ រូចោ សិយន្តិអាទីសុ
ធីយរស្សកាឡោធាតាទីសុ រូបេសុ ឯវំ រូចោ នាម ភវេយ្យន្តិ បត្តេតិ។ សុខាទីសុ
វេទនាសុ ឯវំ វេទនោ នាម។ ធិលសញ្ញាទីសុ សញ្ញាសុ ឯវំ សញ្ញោ នាម។
បុញ្ញាភិសន្នារាទីសុ សន្នារេសុ ឯវំ សន្នារោ នាម។ ចក្កវិញ្ញាណាទីសុ
វិញ្ញាណេសុ ឯវំ វិញ្ញាណោ នាម ភវេយ្យន្តិ បត្តេតិ។

អបុរក្ខរាណាតិ វដ្តំ បុរតោ អកុរុមាណោ។ សហិតំ មេ, អសហិតំ តេតិ តុយ្ហំ
វេទនំ អសហិតំ អសិលីដ្ឋំ, មយ្ហំ សហិតំ សិលីដ្ឋំ មធុរំ មធុរចានសទិសំ។
អធិចីល្លំ តេ វិបរាវត្តន្តិ យំ តុយ្ហំ ធិយេន កាលេន បរិចិតំ សុប្បគុណំ, តំ មម
វាទំ អាគម្ម សព្វំ ខណេន វិបរាវត្តំ និវត្តំ។ អាហេបិតោ តេ វាទោតិ តុយ្ហំ ទោសោ
មយា អាហេបិតោ។ ចរ វាទប្បមោក្ខាយាតិ តំ តំ អាចរិយំ ឧបសន្នមិត្វា ឧត្តរំ
បរិយេសន្តោ ឥមស្ស វាទស្ស មោក្ខាយ ចរ អាហិណ្ឌោ។ និព្វេបេហិ វា សចេ
បហោសីតិ អថ សយមេវ បហោសិ, ឥធមេវ និព្វេបេហិតិ។

៨០. សោ ឯវំ រូចោ “យេហិ វិវិត្តោ”តិ គាថា។ តត្ថ យេហិតិ យេហិ
ធិដ្ឋិតតាទីហិ។ វិវិត្តោ វិចរេយ្យាតិ វិត្តោ ចរេយ្យ។ ន តានិ ឧគ្គយ្ហ វេទេយ្យ
នាគោតិ “អាគុំ ន ករោតី”តិ អាទិនា (ចូឡិនិ. ភក្កន្តរុដមាណាវបុច្ឆានិទ្ទេស ៧០;
ចារាយនានុគីតិនិទ្ទេស ១០២) នយេន នាគោ តានិ ធិដ្ឋិតតានិ ឧគ្គហេត្វា ន
ចរេយ្យ។ ឯលម្ពជន្តិ ឯលសញ្ញាតេ អម្ពម្ពិ ជាតំ កណ្តាកនាឡំ វារិជំ, បទុមន្តិ វុត្តំ

ហោតិ។ យថា ជលេន បង្កេន ចន្ទបលិត្តន្តិ តំ បទុមំ យថា ជលេន ច បង្កេន ច
អនុបលិត្តំ ហោតិ។ ឯវំ មុនិ សន្តិវាទោ អតិធ្វោតិ ឯវំ អន្ល័ត្តសន្តិវាទោ មុនិ
គេធាភាវេន អតិធ្វោ។ កាមេ ច លោកេ ច អនុបលិត្តោតិ ទុរិយេបិ កាមេ
អចាយាទិកេ ច លោកេ ទ្វិបិ សិលេសេបិ អនុបលិត្តោ ហោតិ។

អាគុំ ន ករោតីតិ អកុសលាទិទោសំ ន ករោតិ។ ន គច្ឆតីតិ អគតិវសេន ន
គច្ឆតិ។ នាគច្ឆតីតិ បហំនកិលេសេ ន ឧបេតិ។ ចាបកាតិ លាមកា។
អកុសលាតិ អកោសល្លសម្ពុតា។ តេ កិលេសេ ន បុនេតីតិ យេ កិលេសា
បហំនា, តេ កិលេសេ បុន ន ឯតិ។ ន បច្ឆេតីតិ បដិ ន ឧបេតិ។ ន បច្ឆាគច្ឆតីតិ
បុន ន និវត្តតិ។

ទរទណ្ណាតិ ទរបត្តទណ្ណា ជុសទណ្ណា។ ចត្តគេធាតិ វិស្សជ្ជគេធា។
វន្តគេធាតិ វមិតគេធា។ មុត្តគេធាតិ ជិន្នពន្ធនគេធា។ បហំនគេធាតិ
បដហិតគេធា។ បដិនិស្សជ្ជគេធាតិ យថា ន បុន ចិត្តំ អារុហតិ, ឯវំ
បដិវិស្សជ្ជិតគេធា។ ឧបវិ វិតរាគាទិសុបិ ឯសេវ នយោ។ សត្តានេវ តានិ
គហិតគ្គហណាស្ស វិស្សជ្ជការវេវចនានិ។

៨០. កិញ្ចាភិយ្យោ - “នវេទក្ខ”តិ គាថា។ តត្ថ នវេទក្ខ ទិដ្ឋិយាយកោតិ
ចតុមគ្គវេទក្ខ មាទិសោ ទិដ្ឋិយាយកោ ន ហោតិ, ទិដ្ឋិយា គច្ឆន្តោ វា, តំ សារតោ
បច្ឆេន្តោ វា ន ហោតិ។ តត្ថ វេចនត្ថោ - យាយតីតិ យាយកោ។ ករណាវចនេន
ទិដ្ឋិយា យាយតីតិ ទិដ្ឋិយាយកោ។ ឧបយោគត្ថោ សាមិវចនេនបិ ទិដ្ឋិយា
យាតីតិបិ ទិដ្ឋិយាយកោ។ ន មុតិយា ស មានមេតីតិ មុត្យុទាទិកេធាយ
មុតិយាបិ សោ មានំ ន ឯតិ។ ន ហិ តម្មយោ សោតិ តណ្ហាទិដ្ឋិវសេន តម្មយោ
ហោតិ តប្បរាយណោ, អយំ បន ន តាទិសោ។ ន កម្មនា នោបិ សុតេន
នេយ្យាតិ បុញ្ញាភិសន្តិរាទិទា កម្មនា វា, សុតសុទ្ធិអាទិទា សុតេន វា សោ

នេតញ្ចោ ន ហោតិ។ អនុបនីតោ ស និវេសនេសូតិ សោ ទ្ធិន្ទម្យំ ឧបយានំ
បហីនត្តា សញ្ញេសុ តណ្ហាទិដ្ឋិនិវេសនេសុ អនុបនីតោ។

មុត្តរូបេន វាតិ ឯត្ថ មុត្តរូបំ នាម គន្ធរសដោជ្ជញ្ញានិ។ មាណនេតីតិ អស្មិមាណំ
ន ឯតិ។ ន ឧបេតីតិ សមីបំ ន ឯតិ។ ន ឧបកច្ឆតីតិ ឧបកច្ឆា ន តិដ្ឋតិ។
តម្មយោតិ តប្បកតោ។

៨២. តស្ស ច ឯវីរិយស្ស “សញ្ញាវិវត្តស្ស”តិ កាថា។ តត្ថ សញ្ញាវិវត្តស្សតិ
នេក្ខម្មសញ្ញាបុព្វត្ថមាយ ការាធាយ បហីនកាមាទិសញ្ញាស្ស។ ឥមិណា បទេន
ឧកតោភាគវិមុត្តោ សមថយានិកោ អធិប្បតោ។ បញ្ញាវិវត្តស្សតិ
វិបស្សនាបុព្វត្ថមាយ ការាធាយ សព្វកិលេសេហិ វិមុត្តស្ស។ ឥមិណា
សុត្តវិបស្សកោ អធិប្បតោ។ សញ្ញញ្ច ទិដ្ឋិញ្ច យេ អគ្គហេសុំ, តេ យដ្ឋមាណា
វិចរន្តិ លោកេតិ យេ បន កាមសញ្ញាទិកំ សញ្ញំ អគ្គហេសុំ, តេ វិសេសតោ
គហជ្ជា កាមាទិករណំ, យេ ច ទិដ្ឋិ អគ្គហេសុំ, តេ វិសេសតោ បព្វជិតា
ធម្មាទិករណំ អញ្ញមញ្ញំ យដ្ឋេន្តា វិចរន្តិតិ។

យោ សមថបុព្វត្ថមំ អរិយមគ្គំ ភាវេតីតិ យោ បុគ្គលោ សមថបុព្វត្ថមំ
បុរេចារិកំ កត្វា សហវិបស្សនំ អរិយមគ្គំ ភាវេតិ, បឋមំ សមាធិំ ឧប្បាទេត្វា
បច្ឆា សហវិបស្សនំ អរិយមគ្គំ ឧប្បាទេតីតិ អត្តោ។ តស្ស អាទិតោតិ តស្ស
បុគ្គលស្ស បឋមជ្ឈានាទិតោ។ ឧបាទាយាតិ បដិច្ច អាគម្ម។ គន្តា វិក្ខម្ពីតា
ហោន្តិតិ គន្តា ទ្វីកតា ភវន្តិ។ អរហត្តេ បត្តេតិ អរហត្តជលំ បត្តេ។
អរហតោតិ អរហត្តជលេ វិតស្ស។ គន្តា ច មោហា ចាតិអាទយោ សញ្ញេ
កិលេសា បហីណា ហោន្តិ។

យោវិបស្សនាបុព្វង្គមំ អរិយមគ្គំ ភាវេតីតិ យោ បុគ្គលោវិបស្សនំ បុព្វង្គមំ
បុរេចារិកំ កត្វា អរិយមគ្គំ ភាវេតិ, បឋមំវិបស្សនំ ឧប្បាទេត្វា បន្ទា
អរិយមគ្គសម្បយុត្តំ សមាធិ ភាវេតីតិ អត្តោ។ តស្ស អាទិតោ ឧបាទាយាតិ
តស្ស បុគ្គលស្សវិបស្សនតោ បដ្ឋាយវិបស្សនំ បដិច្ច។ មោហាវិក្ខម្ពិតា
ហោន្តីតិ ឯត្ថវិក្ខម្ពិតាតិ ទុរំ ចាបិតា សញ្ញាវសេន។ យដ្ឋេន្តីតិ យេ
កាមសញ្ញាធិ គណ្ហាន្តិ, តេ សញ្ញាវសេន បីឡេន្តិ។ សដ្ឋេន្តីតិ តតោ តតោ
បីឡេន្តិ។ ឥនានិ យដ្ឋេន្តេ ទស្សេតុំ “រាជាឆោបិ រាជូហិវិវទន្តិ” តិអាទិនា នយេន
វិត្តារោ វុត្តោ។ អញ្ញមញ្ញំ ចាលីហិបិ ឧបក្កមន្តីតិ ឯត្ថ អញ្ញមញ្ញំ ហត្ថហិ
បហវន្តិ។ លេខ្ខហិតិ កចាលខណ្ឌហិ។ ទណ្ឌហិតិ អឡទណ្ឌកេហិ។
សត្តហិតិ ឧកតោធាវេហិ សត្តហិ។

អភិសម្ពាទំ អប្បហិទត្តាតិ បុញ្ញាទិអភិសម្ពាទំ អប្បហិទភាវេន។
គតិយា យដ្ឋេន្តីតិ គន្ធព្ពាយ បតិជ្ជាភូតាយ គតិយា បីឡេន្តិ យដ្ឋនំ អាបជ្ជន្តិ។
និរយាទិសុបិ ឯសេវ នយោ។ សេសមេត្ត វុត្តនយត្តា ឧត្តានមេវ។

សទ្ធម្មប្បដ្ឋោតិកាយ មហានិទ្ទេសជ្ជកថាយ
មាគណ្ហិយសុត្តនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១០. បុរាភេទសុត្តនិទ្ទេសវណ្ណានា

៨៣. ទសមេ បុរាភេទសុត្តនិទ្ទេសេ កថំទស្សីតិ ឥមស្ស សុត្តស្ស ឥតោ
បរេសញ្ច បញ្ចន្តំ កលហាវិវាទចូឡ្យាមហាញ្ចហាតុវជកអត្តទណ្ហាសុត្តានំ
សម្មាបរិព្ពាជនីយសុត្តវណ្ណាយំ (សុ. និ. អដ្ឋ. ២.៣៦២ អាទយោ) វុត្តនយេនេវ
សាមញ្ញតោ ឧប្បត្តិ វេទិតញ្ចាវិសេសតោ បន យថេវ តស្មី មហាសមយេ

រាគបរិតនេវតានំ សប្បាយវសេន ធម្មំ ទេសេតុំ និម្មិតពុទ្ធន អត្តានំ បុប្ផាបេត្វា
សម្មាបរិញ្ញាជនីយសុត្តន្ត- (សុ. និ. ៣៦០ អាទយោ) មកាសិ, ឯវំ តស្មីយេវ
មហាសមយេ “កី នុ ខោ បុរា សរីរភេទា កត្តត្ថ”ន្តិ ឧប្បន្នចិត្តានំ នេវតានំ ចិត្តំ
ញាត្វា តាសំ អនុគ្គហត្ថំ អឡុតេឡុសភិក្ខុសតបរិវារំ និម្មិតពុទ្ធិ អាគាសេន
អានេត្វា តេន អត្តានំ បុប្ផាបេត្វា ឥមំ សុត្តមកាសិ។

កង់? ពុទ្ធានាម មហាប្លា ឯតេ សត្តវិសេសា, យំ សនេវកស្ស លោកស្ស ទិដ្ឋំ
សុតំ មុតំ វិញ្ញាតំ បត្តំ បរិយេសិតំ អនុវិចិតំ មនសា ន កិញ្ចំ កត្តចិ
នីលាទិវសេន វិភត្តរូចារម្មណេសុ វិភត្តរូចារម្មណំ វា, ភេវិសទ្ធាទិវសេន
វិភត្តសទ្ធារម្មណាទិសុ សទ្ធាទិអារម្មណំ វា អត្ថិ, យំ ឯតេសំ ញាណាមុខេ
អាចាជំ នាគច្ឆតិ។ យថាហ - “យំ, ភិក្ខុវេ, សនេវកស្ស លោកស្ស... បេ...
សនេវមនុស្សាយ ទិដ្ឋំ សុតំ មុតំ វិញ្ញាតំ បត្តំ បរិយេសិតំ អនុវិចិតំ មនសា,
តមហំ ជានាមិ តមហំ អព្ពញ្ញាសិ”ន្តិ (អ. និ. ៤.២៤)។ ឯវំ សព្ពត្ត
អប្បដិហតញ្ញាណោ ភកវា សព្ពាបិ តា នេវតា ភព្ពាភព្ពវសេន ទ្វេ កោដ្ឋាសេ
អកាសិ។ “កម្មារវលោន វា សមន្នាគតា”តិ អាទិនា (បុ. ប. ១២) ហិ នយេន វុត្តា
សត្តា អភព្ពា នាម។ តេ ឯកវិហារេ វសន្តេបិ ពុទ្ធា ន ឱលោកេន្តិ។ វិបរីតា បន
ភព្ពា នាម។ តេ ទ្វេវ វសន្តេបិ គន្ធា សង្កណ្ឌន្តិ។ តស្មី នេវតាសន្និចាតេ យេ
អភព្ពា, តេ បហាយ ភព្ពេ បរិគ្គហេសិ។ បរិគ្គហេត្វា “ឯត្តកា ឯត្ត រាគបរិតា,
ឯត្តកា នោសាទិចរិតា”តិ ចរិយវសេន ធន កោដ្ឋាសេ អកាសិ។ អថ នេសំ
សប្បាយធម្មទេសនំ ឧបទារេន្តោ “រាគបរិតានំ នេវានំ សម្មាបរិញ្ញាជនីយសុត្ត
(សុ. និ. ៣៦០ អាទយោ) កថេស្សមិ, នោសចរិតានំ កលហាវិវាទសុត្តំ (សុ. និ.
៨៦៨ អាទយោ), មោហចរិតានំ មហាព្យូហសុត្តំ (សុ. និ. ៩០០ អាទយោ),
វិតក្កចរិតានំ ចូឡព្យូហសុត្តំ (សុ. និ. ៨៨៤ អាទយោ), សទ្ធាចរិតានំ
តុវដកសុត្តំ (សុ. និ. ៩២០ អាទយោ), ពុទ្ធិចរិតានំ បុរាភេទសុត្តំ (សុ. និ. ៨៥៤

អាធិយោ) កថេស្សមី” តិ ទេសនំ វុត្តាបេត្វា បុន តំ បរិសំ មនសាកាសិ
“អត្តជ្ឈាសយេន នុ ខោ ជានេយ្យ, បរជ្ឈាសយេន, អដ្ឋប្បត្តិកេន,
បុច្ឆាវសេនា” តិ។ តតោ “បុច្ឆាវសេន ជានេយ្យ” តិ ញត្វា “អត្តិ នុ ខោ កោចិ
ទេវតានំ អជ្ឈាសយំ គហេត្វា ចរិយវសេន បញ្ចំ បុច្ឆិតុំ សមត្តោ” តិ “តេសុ
បញ្ចសតេសុ ភិក្ខុសុ ឯកោចិ ន សក្កោតី” តិ អទ្ទស។ តតោ
អសីតិមហាសាវកេ, ទ្វេ អគ្គសាវកេ ច សមន្មាហរិត្វា “តេចិ ន សក្កោតី” តិ
ទិស្វា ចិន្តេសិ - “សចេ បច្ឆេកពុទ្ធា ភវេយ្យ, សក្កុណោយ្យ នុ ខោ” តិ។ “សោចិ ន
សក្កុណោយ្យ” តិ ញត្វា “សក្កុសុយាមាទិសុ កោចិ សក្កុណោយ្យ” តិ
សមន្មាហរិ។ សចេ ហិ តេសុ កោចិ សក្កុណោយ្យ, តំ បុច្ឆាបេត្វា អត្តនា
វិស្សន្នេយ្យ។ ន បន តេសុចិ កោចិ សក្កោតិ។ អថស្ស ឯតទហោសិ -
“មាទិសោ ពុទ្ធាយេវ សក្កុណោយ្យ, អត្តិ បន កត្តចិ អញ្ញោ ពុទ្ធា” តិ អនន្តាសុ
លោកធាតូសុ អនន្តញ្ញាលំ បត្តិវត្វា លោកំ ឱលោកេន្តោ ន អញ្ញំ ពុទ្ធិ អទ្ទស។
អនច្ឆរិយញ្ចេតំ, ឥទានិ អត្តនា សមំ ន បស្សេយ្យ, យោ ជាតទិវសេចិ
ព្រហ្មជាលវណ្ណាឆាយំ (ធិ. និ. អដ្ឋ. ១.៧) វុត្តនយេន អត្តនា សមំ អបស្សន្តោ
“អគ្គោហមស្មី លោកស្ស” តិ (ធិ. និ. ២.៣១) អប្បដិវត្តិយំ សីហនាទំ នទិ។ ឯវំ
អញ្ញំ អត្តនា សមំ អបស្សិត្វា ចិន្តេសិ “សចេ អហំ បុច្ឆិត្វា អហាមេវ វិស្សន្នេយ្យ,
ឯវំ តា ទេវតា ន សក្ខិស្សន្តិ បដិវិជ្ជិតុំ។ អញ្ញាស្មី បន ពុទ្ធាយេវ បុច្ឆន្តេ មយិ ច
វិស្សន្នេន អន្លេកំ ភវិស្សតិ, សក្ខិស្សន្តិ ច ទេវតា បដិវិជ្ជិតុំ, តស្មា និម្មិតពុទ្ធិ
មាបេស្សមី” តិ អភិញ្ញាទាទកំ ឈានំ សមាបដ្ឋិត្វា វុដ្ឋាយ “បត្តចីវរគ្គហាលំ
អាធិយោ តំ វិលោកិតំ សមិញ្ញិតំ បសាវិតញ្ច មម សទិសំយេវ ហោត្វ” តិ
កាមាវចរចិត្តេហិ បរិកម្មំ កត្វា “ចាចិនយុគនូវបរិក្ខេបតោ ឧល្លង្គយមានំ
ចន្ទមណ្ឌលំ ភិក្ខុត្វា និក្ខមន្តោវិយ អាគច្ឆត្វ” តិ រូចាវចរចិត្តេន អធិដ្ឋាសិ។
ទេវសង្ឃោ តំ ទិស្វា “អញ្ញោចិ នុ ខោ ភោ, ចន្តោ ឧគ្គតោ” តិ អាហា។ អថ ចន្ទំ

ឡើយ អាសន្នតេ ជាតេ “ន ចន្ទោ, សូរិយោ ឧត្តតោ” តិ។ បុន អាសន្នតេ ជាតេ “ន សូរិយោ, ទេវីរិមាណំ ឯត” តិ។ បុន អាសន្នតេ ជាតេ “ន ទេវីរិមាណំ, ទេវបុត្តោ ឯសោ” តិ។ បុន អាសន្នតេ ជាតេ “ន ទេវបុត្តោ, មហាព្រហ្មា ឯសោ” តិ។ បុន អាសន្នតេ ជាតេ “ន មហាព្រហ្មា, អបរោចិ ភោ ពុទ្ធា អាគតោ” តិ អាហ។

តត្ថ បុប្ផនទេវតា ចិន្ទយីសុ - “ឯកពុទ្ធស្ស តាវ អយំ ទេវតាសន្និបាតោ។ ទិដ្ឋំ កីរមហាឆ្មោ ភវិស្សតី” តិ។ អរិយទេវតា ចិន្ទយីសុ - “ឯកិស្សា លោកធាតុយា ទេ ពុទ្ធា នាម នត្ថិ, អទ្ធា ភគវា អត្តនា សទិសំ អញ្ញំ ឯកំ ពុទ្ធិ និម្មិន” តិ។ អថស្ស ទេវសង្ឃស្ស បស្សន្តស្សេវ និម្មិតពុទ្ធា អាគន្ធា ទសពលំ អវុទ្ធិត្វាវ សម្មុទដ្ឋានេ សមសមំ កត្វា មាចិតេ អាសនេ និសីទិ។ ភគវតោ ពាត្ថីសមហាបុរិសលក្ខណានិ, និម្មិតស្សាបិ, ភគវតោ សរីរា ធម្មណ្ណាស្មិយោ និក្ខមន្តិ, និម្មិតស្សាបិ, ភគវតោ សរីរាស្មិយោ និម្មិតសរីរេ បដិបាញ្ញន្តិ, និម្មិតស្ស រស្មិយោ ភគវតោ កាយេ បដិបាញ្ញន្តិ។ តា ទិដ្ឋម្បី ពុទ្ធានំ សរីរតោ ឧត្តម្ម ភវត្តំ អាហច្ច តតោ តតោ បដិវិវត្តិត្វា ទេវតានំ មត្តកមត្តកបរិយន្តេន ឡតិវត្វា ចក្កវាឡមុខវដ្តិយំ បតិជ្ជហីសុ។ សកលចក្កវាឡគព្គំ សុវណ្ណាមយវដ្តតោចានសិវិនទ្ធមិវ ចេតិយយរំ វិរោចិត្ត។ ទសសហស្សចក្កវាឡទេវតា ឯកចក្កវាឡេ រាសិភូតា ទិដ្ឋំ ពុទ្ធានំ រស្មិអព្ពន្ធុំ បរិសិត្វា អដ្ឋសុ។ និម្មិតោ និសីទន្តោយេវ “កម៌ទស្សី កម៌សីលោ, ឧបសន្តោតិ វុច្ឆតី” តិអាទិនា នយេន អធិបញ្ញាទិកំ បុច្ឆន្តោ កាថមាហ។

តត្ថ បុច្ឆាយ តាវ សោ និម្មិតោ កម៌ទស្សីតិ អធិបញ្ញំ, កម៌សីលោតិ អធិសីលំ, ឧបសន្តោតិ អធិចិត្តំ បុច្ឆតិ។ សេសំ ចាកជមេវ។

និម្មិតពុទ្ធាទិវិការនត្ថំ បេជកេ -

“ឧបេតិ ធម្មំ បរិបុច្ឆមា នោ, កុសលំ អត្ថបសញ្ញាតំ;
ន ជីវតិ ន និព្ពតោ ន មតោ, តំ បុគ្គលំ កតមំ វទន្តិ ពុទ្ធា។ (បរិ. ៤៧៩);

“សំសារឌីណោ ន ច វន្តរាគោ, ន ចាបិ សេក្ខោ ន ច ទិដ្ឋធម្មោ;
អឌីណាសវោ អន្តិមទេហធាវី, តំ បុគ្គលំ កតមំ វទន្តិ ពុទ្ធា។

“ន ទុក្ខសច្ចេន សមន្តិក្ខតោ, ន មគ្គសច្ចេន កុតោ និរោធា;
សមុទយសច្ចតោ សុវិទូរវិទូរោ, តំ បុគ្គលំ កតមំ វទន្តិ ពុទ្ធា។

“អហេតុកោ នោបិ ច រូបនិស្សិតោ, អបច្ចយោ នោបិ ច សោ
អសន្និតោ;

អសន្និតារម្មណោ នោបិ ច រូបី, តំ បុគ្គលំ កតមំ វទន្តិ ពុទ្ធា” តិ។ -

វុត្ថំ។

តត្ថ បឋមគាថា និម្មិតពុទ្ធិ សន្ធាយ, ទុតិយគាថា បច្ឆិមភវិកពោធិសត្តំ
សន្ធាយ, តតិយគាថា អរហត្តជលជ្ជំ សន្ធាយ, ចតុត្ថគាថា អរូបេ
និព្ពានបច្ឆវេក្ខណមនោទ្វារបុរេចារិកចិត្តសមន្តិ សន្ធាយ វុត្ថាតិ ញាតញ្ញា។
កីធិសេន ទស្សនេនាតិ កីធិសវសេន ទស្សនេន។ កីសណ្ឌិតេនាតិ
កីសវិត្តេន។ កីបកាវេនាតិ កីវិជេន។ កីបដិភាគេនាតិ កីអាកាវេន។

យំ បុច្ឆាមីតិ យំ បុគ្គលំ បុច្ឆាមិ, តំ មយ្ហំ វិយាករោហិ។ យាចាមីតិ
អាយាចាមិ។ អន្លេសាមីតិ អាណាបេមិ។ បសាទេមីតិ តវ សន្តានេ សោមនស្សំ
ឧប្បាទេមិ។ ព្រូហីតិ និទ្ទេសស្ស ឧទ្ទេសបទំ។ អាចិត្តាតិ នេសេតញ្ញានំ “ឥមា និ
នាមា នី” តិ នាមវសេន កថេហិ។ នេសេហីតិ ទស្សេហិ។ បញ្ញាបេហីតិ
ជាតាបេហិ។ ញាណមុខវសេន ហិ អប្បនំ វេយ្យោ “បញ្ញាបេហី” តិ វុច្ឆតិ។
បដ្ឋបេហីតិ បញ្ញាបេហិ, បវត្តាបេហីតិ អត្ថោ។ ញាណមុខេ វេយ្យោ វា។

វិវាហតិ វិវដំ ករោហិ, វិវិត្វា ធនេស្សហិតិ អត្ថោ។ វិកជាតិ វិភាគកិរិយាយ
វិភាវេន្តោ ធនេស្សហិតិ អត្ថោ។ ឧត្តានីករោហិតិ ចាកជការំ ករោហិ។

អថ វា អាទិក្ខាតិ ទេសនាទីនំ ធន្នំ បទានំ មូលបទំ។ ទេសនាទីនិ ធន បទានិ
ឯតស្ស អត្ថស្ស វិវរណាត្ថំ វុត្តានិ។ តត្ថ ទេសេហិតិ ឧក្សជិតញ្ញនំ វសេន
សង្ខេបតោ បឋមំ ឧទ្ទេសវសេន ទេសេហិ។ ឧក្សជិតញ្ញ ហិ សង្ខេបេន វុត្ថំ បឋមំ
វុត្ថញ្ញា បដិវិជ្ឈន្តិ។ បញ្ញាបេហិតិ វិបញ្ចិតញ្ញនំ វសេន តេសំ ចិត្តតោសនេន
ពុទ្ធិនិសានេន ធន បឋមំ សំខិត្តស្ស វិត្តារតោ និទ្ទេសវសេនេវ បញ្ញាបេហិ។
បដ្ឋបេហិតិ តេសំយេវ និទ្ទិដ្ឋស្ស និទ្ទេសស្ស បដិនិទ្ទេសវសេន វិត្តារិតវសេន
ឋបេតិ បដ្ឋបេហិ។ វិវាហតិ និទ្ទិដ្ឋស្សបិ បុនប្បនំ វចនេន វិវាហិ។ វិកជាតិ
បុនប្បនំ វុត្ថស្សបិ វិភាគករណេន វិកជាហិ។ ឧត្តានីករោហិតិ វិវដស្ស
វិត្តារតវចនេន វិកត្តស្ស ធន និទស្សនវចនេន ឧត្តានី ករោហិ។ អយំ ទេសនា
នេយ្យានម្បិ បដិវេធាយ ហោតីតិ។

៨៤. វិស្សជ្ជនេ បន ភគវា សរូបេន អធិបញ្ញាទីនិ អវិស្សជ្ជត្វាវ
អធិបញ្ញាទិប្បភាវេន យេសំ កិលេសានំ ឧបសមា “ឧបសន្តោ”តិ វុច្ចតិ,
នាណាទេវតានំ អាសយានុលោមេន តេសំ ឧបសមមេវ ធីបេន្តោ
“វីតតល្ហោ”តិ អាទិកា កាថាយោ អភាសិ។ តត្ថ អាទិតោ អដ្ឋន្នំ កាថានំ “តំ
ព្រមិ ឧបសន្តោ”តិ ឥមាយ កាថាយ សម្ពន្ធា វេទិតញ្ញោ, តតោ បរាសំ “ស វេ
សន្តោតិ វុច្ចតិ”តិ ឥមិនា សព្វបច្ឆិមេន បទេន។

អនុបទវណ្ណាននយោ - វីតតល្ហោ បុរាភេទាតិ យោ សវីរភេទា បុព្វមេវ
បហីនតល្ហោ។ បុព្វមន្តមនិស្សិតោតិ អតីតទ្វាទិភេទំ បុព្វអន្តំ អនិស្សិតោ។
វេមជ្ឈេ នុបសង្ខេយ្យាតិ បច្ចុប្បន្នេបិ អទ្ធនិ “រត្តោ”តិ អាទិនា នយេន ន
ឧបសម្ពាតញ្ញោ។ តស្ស នត្ថិ បុរក្ខតត្ថិ តស្ស អរហតោ ទ្ធិន្នំ បុរេក្ខារានំ អភាវា

អនាគតេ អន្ទនិ បុរក្ខតមបិ នត្ថិ, តំ ព្រមិ ឧបសន្តោតិ ឯវមេត្ត យោជនា
វេទិតញ្ច។ ឯស នយោ សព្ពត្ថ។

បុរា កាយស្ស ភេទាតិ ករជកាយស្ស ភេទតោ បុព្វេយេវ។ អត្តភាវស្សាតិ
សកលត្តភាវស្ស។ កឡេវវស្ស និក្ខេបាតិ កឡេវវស្ស និក្ខេបតោ សវីរស្ស
ឋបនតោ។ ជីវិតិន្ទ្រិយស្ស ឧបច្ឆេទាតិ ធុរិយស្ស ជីវិតិន្ទ្រិយស្ស ឧបច្ឆេទតោ
បុព្វមេវ។

បុព្វន្តោ វុច្ចតិ អតីតោ អន្ទាតិ បុព្វសម្ពាតោ អន្តោ កោដ្ឋាសោ “អតីតោ
អន្ទាតិ, អតិក្កន្តោ កាលោ” តិ កថិយតិ។ អតីតំ អន្ទានំ អារព្ភាតិ អតីតកាលំ
បជិច្ច តណ្ហា បហំនា។

អបរម្មិ ភទ្កេករត្ថបរិយាយំ (ម. និ. ៣.២៧២ អាទយោ) ធស្សន្តោ “អថ
វា” តិ អាទិមាហ។ តត្ថ ឯវំរូចោ អហោសិន្និ កាឡោបិ សមាធនោ
ឥន្ទនីលមណីវណ្ណោ អហោសិន្និ ឯវំ មនុញ្ញរូបវសេនេវ ឯវំរូចោ អហោសី។
កុសលសុខសោមនស្សវេទនាវសេនេវ ឯវំវេទនោ។ តំ សម្មយុត្តានំយេវ
សញ្ញាទីនំ វសេន ឯវំសញ្ញោ។ ឯវំសម្ពាតោ។ ឯវំវិញ្ញាណោ អហោសី
អតីតមន្ទានន្តិ តត្ថ នន្ទិ ន សមន្នានេតីតិ តេសុ រូបាទីសុ តណ្ហំ វា
តណ្ហាសម្មយុត្តទិដ្ឋិ វា នាទុបវត្តយតិ។ អបរេន បរិយាយេន
មហាកថានភទ្កេករត្ថបរិយាយំ ធស្សន្តោ “អថ វា ឥតិ មេ ចក្ខុ
អហោសី” តិ អាទិមាហ។ តត្ថ ចក្ខុតិ ចក្ខុបសាទោ។ រូបាតិ
ចតុសមុដ្ឋានិករូបា។ ឥមិនា នយេន សេសាយតនាទិបិ វេទិតញ្ចានិ។ វិញ្ញាណន្តិ
និស្សយវិញ្ញាណំ។ ន តទភិនន្តតីតិ តំ ចក្ខុញ្ញោវ រូបញ្ច តណ្ហាទិដ្ឋិវសេន
នាភិនន្តតិ។ ឥតិ មេ មនោ អហោសី ឥតិ ធម្មាតិ ឯត្ថ បន មនោតិ ភវន្តិចិត្តំ។
ធម្មាតិ តេភូមកធម្មារម្មណំ។ ហសិតលបិតកីឡិ តានីតិ

ធន្តវិទំសកហសិតញ វាចាលបិតញ កាយកិឡាទិកិឡិតញាតិ
ហសិតលបិតកិឡិតានិ។ ន តទស្សនេតីតិ តានិ ហសិតាទិនិ នាភិនន្តតិ។ ន
តំ និកាមេតីតិ កន្តំ ន ករោតិ។ ន ច តេនវិត្តិ អាបជ្ជតីតិ តេន ច តុដ្ឋិន
ចាបុណាតិ។

តំ តំ បច្ចយំ បដិច្ច ឧប្បន្នោតិ បច្ចប្បន្នោ។ រត្តោតិ នុបសន្នេយ្យោតិ រាគេន
រត្តោតិ គណំ ន ឧបនេតញ្ចោ។ ឧបរិបិ ឯសេវ នយោ។ ឯវុចោ សិយន្តិអាទិសុ
បណ័តមនុញ្ញចាទិវសេនេវ តណ្ហាទិដ្ឋិបវត្តនសម្ពាតា នន្ទិ សមន្នានយនា
វេទិតញ្ចោ។ ន បណិទហតីតិ បត្តនាវសេន ន វេបេតិ។ អប្បណិធានបច្ចយាតិ ន
បត្តនាវបនការណេន។

៨៥. អសន្តាសីតិ តេន តេន អលាភតោ អសន្តសន្តោ។ អវិកត្តីតិ
សីលាទិហិ អវិកត្តនសីលោ។ អកុក្កុចោតិ ហត្ថកុក្កុចាទិវិហិតោ។
មន្តកាលីតិ មន្តាយ បរិគ្គហេត្វា វាចំ ភាសិតា។ អនុទូតោតិ ឧទ្ធច្ឆវិវហិតោ។
ស វេ វាចាយតោតិ សោ វាចាយ យតោ សំយតោ ចតុទោសវិវហិតំ វាចំ
ភាសិតា ហោតិ។

អក្កោធនោតិ យញ្ញិ ខោវុត្តន្តិ “នកោធនោ អកោធនោ
កោធជិវហិតោ”តិ យំ កថិតំ, តំ បឋមំ តាវកោធំ កថេតុកាមោ “អបិច
កោធនោ តាវវុត្តញ្ចោ”តិ អាហា។ កោធនោ តាវវុត្តញ្ចោតិ បឋមំ កោធនោ
កថេតុញ្ចោ។ ធនហាការេហិ កោធនោ ជាយតីតិ ធនហិ ការណេហិ កោធនោ
ឧប្បជ្ជតិ។ អនត្ថំ មេ អចរីតិ អវឡី មេ អកាសិ, ឥមិនា ឧចាយេន សព្ពបទេសុ
អត្ថោ វេទិតញ្ចោ។ អជ្ជានេ វា បនកោធនោ ជាយតីតិ អការណេ កោធនោ
ឧប្បជ្ជតិ។ ឯកច្ឆោហិ “ទេវោ អតិវស្សតី”តិ កុប្បតិ, “នវស្សតី”តិ កុប្បតិ,
“សូរិយោ តប្បតី”តិ កុប្បតិ, “នតប្បតី”តិ កុប្បតិ, វាតេ វាយន្តេបិ កុប្បតិ,

អវាយន្តេបិ កុប្បតិ, សម្មជ្ជិតំ អសក្កោន្តោ ពោធិបណ្ណានំ កុប្បតិ, បីវំ
ចារុបិ តំ អសក្កោន្តោ វាតស្ស កុប្បតិ, ឧបក្ខលិត្វា ខាណ្ឌកស្ស កុប្បតិ។ ឥទំ
សន្ធាយ វុត្ថំ - “អដ្ឋានេ វា បន កោដោ ជាយតី” តិ។ តត្ថ ហេដ្ឋា នវសុ ហានេសុ
សត្ត អារព្ព ឧប្បន្នតា កម្មបថភេទោ ហោតិ។

អដ្ឋានហោតោ បន សម្ពាវេសុ ឧប្បន្នោ កម្មបថភេទំ ន ករោតិ។ ចិត្តំ
អាហារតេន្តោ ឧប្បន្នោតិ ចិត្តស្ស អាហារោ។ តតោ ពលវតរោ បដិហោតោ។
បដិហោតោ នវសេន បដិបំ។ បដិវុត្ថិតិ បដិវារោដោ។ កុប្បនវសេន កោចោ។
បកោចោ សម្បកោចោតិ ឧបសគ្គវសេន បទំ វុត្ថិតំ។ ទុស្សនវសេន ទោសោ។
បទោសោ សម្បទោសោតិ ឧបសគ្គវសេន បទំ វុត្ថិតំ។ ចិត្តស្ស ព្យាបត្តិតិ
ចិត្តស្ស វិបន្នតា វិបវិត្តនាការោ។ មនំ បទូសយមាណោ ឧប្បន្និតិ
មនោបទោសោ។ កុដ្ឋនវសេន កោដោ។ កុដ្ឋនាការោ កុដ្ឋនា។ កុដ្ឋិតស្ស
ភារោ កុដ្ឋិតតំ។ ទុស្សិតិ ទោសោ។ ទុស្សនាតិ ទុស្សនាការោ។ ទុស្សិតត្ថនិ
ទុស្សិតភារោ។ បកតិការិវិជហនដ្ឋេន ព្យាបន្នំ ព្យាបត្តិ។ ព្យាបន្ននាតិ
ព្យាបន្ននាការោ។ វិវុត្ថិតិ វិវារោដោ។ បុនប្បនំ វិវុត្ថិតិ បដិវារោដោ។
វិវុត្ថាការបដិវុត្ថាការវសេន វា ឥទំ វុត្ថំ។ ចណ្ឌិកោ វុច្ឆតិ ចណ្ឌោ,
ចទ្ធបុគ្គលោ, តស្ស ភារោ ចណ្ឌិកំ។ ន ឯតេន សុរោបិតំ វចនំ ហោតិ, ទុវុត្ថំ
អបរិបុណ្ណាមេវ ហោតិ អសុរោចោ។ កុទ្ធកាលេ ហិ បរិបុណ្ណាវចនំ នាម នត្ថិ,
សចេបិ កស្សចិ ហោតិ, តំ អប្បមាណំ។ អបរេ បន “អស្សជននដ្ឋេន
អស្សរោបនតោ អស្សរោចោ” តិ វទន្តិ, តំ អការណំ សោមនស្សស្សបិ
អស្សជននតោ។ ហេដ្ឋាវុត្ថអត្ថមនតាបដិបក្ខតោ ន អត្ថមនតាតិ
អនត្ថមនតា។ សា បន យស្មា ចិត្តស្សេវ, ន សត្តស្ស, តស្មា “ចិត្តស្ស” តិ វុត្ថំ។

អធិបត្តបរិត្តតាវេទិតញាតិ អធិបត្តភារោ បរិត្តភារោ ច, ពលវភារោ
មន្តភារោតិ អត្ថោ។ កញ្ចិ កាលេតិ ឯកទា។ “កញ្ចិ កាល”ន្តិបិ ចាថោ។
ចិត្តាវិលករណាមត្ថោ ហោតីតិ ចិត្តស្ស អាវិលករណាប្បមាណោ,
ចិត្តកិលិដ្ឋករណាប្បមាណោតិ អត្ថោ។ “ចិត្តាលសករណាមត្ថោ”ន្តិបិ ចាថោ,
តំ ន សុន្ទរំ។ តស្ស ចិត្តកិលមថករណាមត្ថោតិ អត្ថោ។ ន ច តាវ
មុខកុលានិកុលានោ ហោតីតិ មុខស្ស សង្គោចនិសង្គោចនោ ន ច តាវ
ហោតិ។ ន ច តាវ ហនុសញ្ចោបនោ ហោតីតិ ទិដ្ឋំ ហន្តំ អបរាបរំ ចលនោ ន
ច តាវ ហោតិ។ ន ច តាវ ជរុសវាចំ និច្ឆារណោ ហោតីតិ បរេសំ មម្មច្ឆេទកំ
ជរុសវាចំ មុខតោ និហារណោ ពហំ និក្ខមនោ ន ច តាវ ហោតិ។ ន ច តាវ
ទិសាវិទិសានុវិលោកនោ ហោតីតិ បរស្ស អព្ពក្កិរណាត្ថំ ទណ្ឌាទិអត្ថាយ
ទិសញ្ច អនុទិសញ្ច បុនប្បនំវិលោកនោ ន ច តាវ ហោតិ។

ន ច តាវ ទណ្ឌាសត្តបរាមសនោ ហោតីតិ អាយាតនត្ថំ ទណ្ឌញ្ច
ឯកតោធារាទិសត្តញ្ច អាទិយនោ ន ច តាវ ហោតិ។ ន ច តាវ
ទណ្ឌាសត្តអព្ពក្កិរណោ ហោតីតិ វុត្តប្បការំ ទណ្ឌាសត្ថំ ឧក្ខិបិត្វា បហារណោ
ន ច តាវ ហោតិ។ ន ច តាវ ទណ្ឌាសត្តអភិនិចាតនោ ហោតីតិ ឯតំ ធុរិដំ
បរស្ស បហារណាត្ថំ ន ច តាវ ខិបនោ ហោតិ។ ន ច តាវ ចិន្ទវិច្ឆិទ្កករណោ
ហោតីតិ ទណ្ឌាសត្តាទិខិបនេន បរសរិរំ ទិដ្ឋាករណោ ច វិរិដាការេន
វណាករណោ ច ន តាវ ហោតិ។ “ចិន្ទវិច្ឆិទ្កករណោ”ន្តិបិ ចាថោ។ ន ច តាវ
សម្ពញ្ញនបលិកញ្ចនោ ហោតីតិ សរិរំ ភក្ខិក្ខា ចុណ្ណាវិចុណ្ណាករណោ ន ច តាវ
ហោតិ។ ន ច តាវ អង្គមង្គអបកឡនោ ហោតីតិ អង្គបច្ចដ្ឋំ សម្បគ្គហេត្វា
អបនេត្វា កឡនោ ន ច តាវ ហោតិ។ ន ច តាវ ជីវិតាវោរោបនោ ហោតីតិ
ជីវិតិទ្រិយតោ វោរោបនោ ន ច តាវ ហោតិ។ ន ច តាវ សព្វចាតបរិច្ឆាគាយ
សណ្ឌិតោ ហោតីតិ សព្វំ បរស្ស ជីវិតំ នាសេត្វា អត្តនោ ជីវិតនាសនត្ថាយ

សណ្ឋិតោ ន ច តាវ ហោតិ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ - យទា អញ្ញំ ជីវិតា វេរោបេត្វា
អត្តានំ ជីវិតា វេរោបនត្តាយ បិតោ, តទា សព្ពចាគបរិច្ឆាគា នាម ហោតិ។
វុត្តញ្ញេតំ ភកវតា -

“កោដំ ធនេត្វា សុខំ សេតិ, កោដំ ធនេត្វា ន សោចតិ;
កោធស្ស វិសមូលស្ស, មធុវគ្គស្ស ព្រាហ្មណា;
វដំ អរិយា បសំសន្តិ, តញ្ញំ ធនេត្វា ន សោចតិ” តិ។ (សំ. និ. ១.១៨៧, ២៦៧);

យតោតិ យទា។ បរមុគ្គលំ យាដេត្វាតិ បរមុគ្គលំ នាសេត្វា។ អត្តានំ
យាដេត្តិតិ អត្តានំ មារេតិ។ បរមុស្សនគតោតិ អតិពលវការំ គតោ។
បរមវេបុល្លប្បត្តោតិ អតិវិបុលការំ បត្តោ។ កោធស្ស បហ័នត្តាតិ
អនាគាមិមគ្គេន វុត្តប្បការស្ស កោធស្ស បហ័នភាវេន។ កោធជវត្ថុស្ស
បរិញ្ញាតត្តាតិ កោធស្ស បតិជ្ជាភូតស្ស ការណាភូតស្ស
បិយាបិយអដ្ឋានសម្ពាតស្ស វត្ថុស្ស ញាតតិវណាបរិញ្ញាបិ ព្យាបេត្វា
ញាតភាវេន។ កោធមោតុស្ស ឧបច្ឆិន្ទត្តាតិ កោធស្ស ជនកមោតុនោ
នោមនស្សសហគតចិត្តប្បាទស្ស ឧច្ឆិន្ទភាវេន។

តាសីតិ ភាយនសីលោ ហោតិ។ ឧត្តាសីតិ អតិភាយនសីលោ។ បរិត្តាសីតិ
សមន្តតោ ភាយនសីលោ។ ភាយតីតិ ភយំ ឧប្បជ្ជតិ។ សន្តាសំ អាបជ្ជតីតិ
វិរូបការំ ចាបុណាតិ។ កត្តិ ហោតីតិ អត្តនោ វណ្ណភណនសីលោ ហោតិ។
វិកត្តិតិ វិវិដា នាធម្មការតោ វណ្ណភណនសីលោ។ ជាតិយា វាតិ
ខត្តិយភាវាទិជាតិសម្បត្តិយា វា។ គោត្តេន វាតិ គោតមគោត្តាទិនា
ឧក្កជ្ឈគោត្តេន វា។ កោលបុត្តិយេន វាតិ មហាកុលភាវេន វា។
វណ្ណាចោក្ខវតាយ វាតិ វណ្ណសម្បន្នសរីរតាយ វា។ សរីរញ្ញំ “ចោក្ខវ” ន្តិ វុច្ឆតិ,

តស៊ូ វណ្ណសម្បត្តិយា អភិរូបភាវេនាតិ អត្ថោ ធនេន វាតិអាជីនិ
ឧត្តានត្ថានេវ។

កុក្កុច្ឆន្ទិនិធម្មេសស្ស ឧទ្ទេសបទំ។ តត្ថ កុក្កុច្ឆន្ទិ កុច្ឆិតំ កតំ កុកតំ, តស្ស
ភាវោ កុក្កុច្ឆំ។ តំ បច្ឆានុតាបលក្ខណំ, កតាកតានុសោចនវសំ,
វិប្បជិសារបច្ឆបដ្ឋានំ, កតាកតបទដ្ឋានំ, ធាសព្យំវិយ ទដ្ឋត្ថំ។
ហត្ថកុក្កុច្ឆម្បីតិ ហត្ថេហិ កុច្ឆិតំ កតំ កុកតំ, តស្ស ភាវោ ហត្ថកុក្កុច្ឆំ។
ចាទកុក្កុច្ឆាជីសុបិ ឯសេវ នយោ។

អកប្បិយេ កប្បិយសញ្ញិតាតិ អច្ចមំសំ សូករមំសន្តិ ខាទតិ, ធីបិមំសំ
មិគមំសន្តិ ខាទតិ, អកប្បិយភោជនំ កប្បិយភោជនន្តិ ភុញ្ញតិ, វិកាលេ
កាលសញ្ញិតាយ ភុញ្ញតិ, អកប្បិយចានកំ កប្បិយចានកន្តិ បិវតិ។ អយំ
អកប្បិយេ កប្បិយសញ្ញិតា។ កប្បិយេ អកប្បិយសញ្ញិតាតិ សូករមំសំ
អច្ចមំសន្តិ ខាទតិ, មិគមំសំ ធីបិមំសន្តិ ខាទតិ, កប្បិយភោជនំ
អកប្បិយភោជនន្តិ ភុញ្ញតិ, កាលេ វិកាលសញ្ញិតាយ ភុញ្ញតិ, កប្បិយចានកំ
អកប្បិយចានកន្តិ បិវតិ។ អយំ កប្បិយេ អកប្បិយសញ្ញិតា។ អវដ្ឋេ
វដ្ឋសញ្ញិតាតិ និធម្មាសេ ធម្មាសសញ្ញិតា។ វដ្ឋេ អវដ្ឋសញ្ញិតាតិ សធម្មាសេ
និធម្មាសសញ្ញិតា។ កុក្កុច្ឆាយនាតិ កុក្កុច្ឆាយនាការោ។ កុក្កុច្ឆាយិតត្ថន្តិ
កុក្កុច្ឆាយិតភាវោ។ ចេតសោវិប្បជិសារោតិ ចិត្តស្ស វិរូចោ បជិសរណភាវោ។
មនោវិលេខាតិ ចិត្តស្ស វិលេខោ។

កតត្តា ច អកតត្តា ចាតិ កាយទុច្ឆរិតាជីនំ កតភាវេន ច
កាយសុចរិតាជីនំ អកតភាវេន ច។ កតំ មេ កាយទុច្ឆរិតន្តិ មយា កាយេន
កិលេសបូតិកត្តា ទុដ្ឋ ចរិតំ កាយេន កតំ។ អកតំ មេ កាយសុចរិតន្តិ មយា

កាយេន សុដ្ឋ ចរិតំ ន កតំ។ វេទិទុច្ចរិតវេទិសុចរិតាទីសុចរិតំ ឯសេវ នយោ
និរោធបរិយោសានេសុ។

ចិត្តស្ស្សតិ ន សត្តស្ស្ស ន ចោសស្ស្ស។ ឧទុច្ចន្តិ ឧទុតាការោ។ អរូបសមោតិ ន
រូបសមោ។ ចេតោវិក្ខិបតីតិ ចេតសោវិក្ខេបោ, កន្តតំ ចិត្តស្ស្សតិ ចិត្តស្ស្ស
កន្តការោ កន្តយានកន្តគោណាទីនំ វិយ។ ឥមិនា ឯការម្មណស្មីយេវ វិប្បន្តនំ
កថិតំ។ ឧទុច្ចញ្ញំ ឯការម្មណវិប្បន្តតិ, វិចិកិច្ចា នាណម្មណតិ។ ឥទំ វុច្ចតិ
ឧទុច្ចន្តិ អយំ ឧទុតាការោ កថីយតិ។

មុសាវាទំ បហាយាតិ ឯត្ថ មុសាតិ វិសំវាទនបុរេក្លាវស្ស អត្តភញ្ញកោ
វេទិបយោគោ កាយបយោគោ វា។ វិសំវាទនាធិប្បាយេន បនស្ស
បរិសំវាទកកាយវេទិបយោគសមុជ្ជាបិកា ចេតនា មុសាវាទោ។

អបរោ នយោ - មុសាតិ អភូតំ អតច្ចំ វត្ថុ។ វាទោតិ តស្ស ភូតតោ តច្ចតោ
វិញ្ញាបនំ។ លក្ខណតោ បន អតច្ចំ វត្ថុ តថតោ បរិវិញ្ញាបេតុកាមស្ស
តថាវិញ្ញត្តិសមុជ្ជាបិកា ចេតនា មុសាវាទោ, តំ មុសាវាទំ។ បហាយាតិ ឥមំ
មុសាវាទចេតនាសម្ពាទំ ទុស្សីល្យំ បដហិត្វា។ បដិវរតោតិ បហ័នកាលតោ
បជ្ជាយ តតោ ទុស្សីល្យតោ ឱរតោវិរតោវ។ នត្ថិ តស្ស វីតិក្កមិស្សមីតិ
ចក្ខុសោតវិញ្ញាយ្យា ធម្មា, បគេវ កាយវិញ្ញាយ្យាតិ ឥមិនា នយេន អញ្ញេសុបិ
ឯវរូបេសុ បទេសុ អត្តោ វេទិតញ្ញោ។

សច្ចំ វេទិតីតិ សច្ចវាទី។ សច្ចេន សច្ចំ សន្តហតិ យជេតីតិ សច្ចសន្នោ, ន
អន្តរន្តរា មុសា វេទិតីតិ អត្តោ។ យោ ហិ បុរិសោ កនាចិ មុសា វេទិតិ, កនាចិ
សច្ចំ, តស្ស មុសាវាទេន អន្តរិតត្តា សច្ចំ សច្ចេន ន យជីយតិ, តស្មា សោ ន

សច្ចសន្លោ, អយំ បន ន តាទិសោ, ជីវិតហេតុបិ មុសា អវត្វា សច្ចន សច្ចំ
សន្តហតិយេវាតិ សច្ចសន្លោ។

ថេតោតិ ជីវេ, ជីវកថោតិ អត្តោ។ ឯកោ ហិ បុគ្គលោ ហលិទ្ធិរកោវិយ,
មុសរាសិម្ហិ និខាតខាលុវិយ, អស្សបិដ្ឋេ បបិតកុម្ពណ្ណាមិវ ច ន ជីវកថោ
ហោតិ, ឯកោ ចាសាលាលេខាវិយ, ឥន្ទឱលាវិយ ច ជីវកថោ ហោតិ, អសិនា
សីសំ ធិន្ទន្តេបិ ទ្វេ កថា ន កថេតិ, អយំ វុច្ចតិ ថេតោ។

បច្ចយិកោតិ បត្តិយាយិតព្ពកោ, សទ្ធាយិតព្ពកោតិ អត្តោ។ ឯកោ ហិ
បុគ្គលោ ន បច្ចយិកោ ហោតិ, “ឥទំ កេន វុត្តំ, អសុកេនា” តិ វុត្តេ “មា តស្ស
វចនំ សទ្ធហាថា” តិ វុត្តព្ពតំ អាបជ្ជតិ។ ឯកោ បច្ចយិកោ ហោតិ, “ឥទំ កេន វុត្តំ,
អសុកេនា” តិ វុត្តេ “យទិ តេន វុត្តំ, ឥទមេវ បមាណំ, ឥទានិ ឧបបវិត្តិតព្ពំ នត្ថិ,
ឯវមេវ ឥទ” តិ វុត្តព្ពតំ អាបជ្ជតិ, អយំ វុច្ចតិ បច្ចយិកោ។

អវិសំវាទកោ លោកស្សាតិ តាយ សច្ចវាទិតាយ លោកំ នវិសំវាទេតីតិ
អត្តោ។

បិសុណំ វាចំ បហាយាតិអាទីសុ យាយ វាចាយ យស្ស តំ វាចំ ភាសតិ,
តស្ស ហទយេ អត្តនោ បិយភារំ បរស្ស ច សុញ្ញភារំ ករោតិ, សា បិសុណា
វាចា។ យាយ បន អត្តានម្បិ បរម្បិ ជរុសំ ករោតិ, យា វាចា សយម្បិ ជរុសា, នេវ
កណ្តាសុខា ន ហទយេផ្កមា, អយំ ជរុសា វាចា។ យេន សម្ពំ បលបតិ និវត្តកំ,
សោ សម្ពប្បលាហោ។ យា តេសំ មូលភូតា ចេតនាបិ បិសុណាវាចាទិនាមមេវ
លភតិ, សា ឯវ ច ឥធ អធិប្បតា។

ឥមេសំ ភេទាយាតិ យេសំ ឥតោ វុត្តានំ សន្តិកេ សុតំ, តេសំ ភេទាយ។
ភិច្ឆានំ វា សន្ធាតាតិ ទិដ្ឋំ មិត្តានំ វា សមាទុបជ្ឈាយកាទីនំ វា កេនចិទេវ

ការណែនាំនិងការណែនាំ ឯកមេកំ ឧបសម្ព័ន្ធមិត្ត “តុម្កាកំ ព្រៀនសេ កុលេ ជាតានំ ឯវំ ពហុស្សតានំ ឥទំ ន យុត្ត” ត្តិអាទិនិ វត្ថា សន្ធានំ កត្តា អនុកត្តា។

អនុប្បធាតាតិ សន្ធានាអនុប្បធាតា។ ទ្វេ ជនេ សមគ្គេ ទិស្វា “តុម្កាកំ ឯវំ បេ កុលេ ជាតានំ ឯវំ បេ ហិ គុលោហិ សមន្តាគតានំ អនុច្ឆិកមេត” ត្តិអាទិនិ វត្ថា ទន្ធិកម្មំ កត្តាតិ អត្ថោ។ សមគ្គោ អារាមោ អស្សាតិ សមគ្គារាមោ, យត្ថ សមគ្គា នត្ថិ, តត្ថ វសិតុម្បិ ន ឥច្ឆតីតិ អត្ថោ។ “សមគ្គារាមោ” តិបិ ចាឡិ, អយមេវេត្ថ អត្ថោ។ សមគ្គរតោតិ សមគ្គេសុ រតោ, តេ បហាយ អញ្ញាត្រ គន្ធម្បិ ន ឥច្ឆតីតិ អត្ថោ។ សមគ្គេ ទិស្វាបិ សុត្វាបិ នន្តតីតិ សមគ្គនន្តិ។ សមគ្គករណី វាចំ ភាសិតាតិ យា វាចា សត្តេ សមគ្គេយេវ ករោតិ, តំ សាមគ្គិគុណាបរិធិបិកមេវ វាចំ ភាសតិ, ន ឥតវន្តិ។

បរស្ស មម្ពច្ឆេទកកាយវិចីបយោគសមុជ្ជាបិកា ឯកន្តជរុសចេតនា ជរុសា វាចា, នេលាតិ ឯលំ វុច្ឆតិ នោសោ, នស្ស ឯលន្តិ នេលា, និទ្ទោសាតិ អត្ថោ “នេលេត្តោ សេតបច្ឆាទោ” តិ ឯត្ថ (ឧទា. ៦៥; បេជកោ. ២៥) វុត្ថនេលំ វិយ។ កណ្ណាសុខាតិ ព្យញ្ញនមជ្ជតាយ កណ្ណានំ សុខា, សូចិវិជ្ឈនំ វិយ កណ្ណាសូលំ ន ជនេតិ។ អត្ថមជ្ជតាយ សកលសីរេ កោបំ អជនេត្វា បេមំ ជនេតីតិ បេមនីយា។ ហនយំ គច្ឆតិ អបដិបាញ្ញមាណ សុខេន ចិត្តំ បរិសតីតិ ហនយន្តមា។ គុណាបរិបុណ្ណតាយ បុរេ ភវាតិ ចោវី, បុរេ សំវឡាណីវ វិយ សុកុមារាតិបិ ចោវី, បុរស្ស ឯសាតិបិ ចោវី, នគរវាសីនំ កថាតិ អត្ថោ។ នគរវាសិនោ ហិ យុត្តកថា ហោន្តិ, បិតិមត្តំ បិតាតិ ភាតិមត្តំ ភាតាតិ វនន្តិ។ ឯវំ បេ កថា ពហុនោ ជនស្ស កត្តា ហោតីតិ ពហុជនកត្តា។ កត្តាភាវេនេវ ពហុនោ ជនស្ស មនាចា ចិត្តវុឡិករាតិ ពហុជនមនាចា។

អនត្តវិញ្ញាបិកា កាយវេទីបយោគសមុដ្ឋាបិកា អកុសលចេតនា
សម្មប្បលាថា។ កាលេន វេទតីតិ កាលវាទី, វត្ថុត្ថយុត្តកាលំ សល្លក្ខេត្វា
វេទតីតិ អត្តោ។ ភូតំ តថំ តច្ចំ សភាវមេវ វេទតីតិ ភូតវាទី។
ទិដ្ឋធម្មិកសម្បរាយិកត្ថសន្និស្សិតមេវ កត្វា វេទតីតិ អត្តវាទី។
នវលោកុត្តរធម្មសន្និស្សិតំ កត្វា វេទតីតិ ធម្មវាទី។
សំវរវិនយបហានវិនយសន្និស្សិតំ កត្វា វេទតីតិ វិនយវាទី។

និធានំ វុច្ចតិ ឋបនោកាសោ, និធានមស្ស អត្ថីតិ និធានវតី, ហនយេ
និធាតត្ថយុត្តកំ វាចំ ភាសិតាតិ អត្តោ។ កាលេនាតិ ឯវុបី ភាសមាណាបិ ច
“អហំ និធានវតី វាចំ ភាសិស្សមី” តិ ន អកាលេន ភាសតិ, យុត្តកាលំ បន
អបេក្ខិត្វាវ ភាសតីតិ អត្តោ។ សាបទេសន្តិសឧបមំ, សការណន្តិ អត្តោ។
បរិយន្តវតីន្តិ បរិច្ឆេទំ ទស្សេត្វា យថាស្ស បរិច្ឆេទោ បញ្ញាយតិ, ឯវំ ភាសតីតិ
អត្តោ។ អត្តសំហិតន្តិ អនេកេហិបិ នយេហិ វិភជន្តេន បរិយាទាតុំ
អសក្កុណោយ្យតាយ អត្តសម្បន្នំ ភាសតិ។ យំ វា សោ អត្តវាទី អត្តំ វេទតិ, តេន
អត្តេន សហិតត្តា អត្តសំហិតំ វាចំ ភាសតិ, ន អញ្ចំ និក្ខិបិត្វា អញ្ចំ ភាសតីតិ
វុត្ថំ ហោតិ។ ចតុទ្កោសាបគតំ វាចំ ភាសតីតិ មុសាវាទាទីហិ ចតុហិ ទោសេហិ
អបគតំ វាចំ ភាសតិ។ ទូត្ថីសាយ តិរច្ឆានកថាយាតិ ទូត្ថីសាយ សគ្គមោក្ខានំ
តិរច្ឆានភូតាយ កថាយ។

ទស កថាវត្ថុនីតិ អប្បិច្ឆតាទីនិ ទស វិវដ្តនិស្សិតាយ កថាយ វត្ថុភូតានិ
ការណានិ។ អប្បិច្ឆកថន្តិ ឯត្ថ អប្បិច្ឆោតិ ឥច្ឆាវិហិតោ អនិច្ឆោ និត្តល្ខោ។
ឯត្ថ ហិ ព្យញ្ជនំ សាវសេសំ វិយ, អត្តោ បន និវរសេសោ។ ន ហិ ទីណាសវស្ស
អណ្តមត្តាបិ ឥច្ឆា នាម អត្ថិ។

អបិចេត្ត អត្រិច្ឆតា ចាបិច្ឆតា មហិច្ឆតា អប្បិច្ឆតាតិ អយំ ភេទោ
 វេទិតញ្ចោ - តត្ថ សកលាភេ អតិច្ឆស្ស បរលាភបត្តនា អត្រិច្ឆតា នាម, តាយ
 សមន្នាគតស្ស ឯកភាជនេ បក្កបូវេបិ អត្ថនោ បត្តេ បតិទេ ន សុបក្កោវិយ
 ខុទ្ទកោវិយ ច ខាយតិ, ស្ទេវ បន បរស្ស បត្តេ បក្ខិត្តោ សុបក្កោវិយ មហាន្តោ
 វិយ ច ខាយតិ។ អសន្តគុណសម្ភារំនតា បន បដិគ្គហណោ ច អមត្តញ្ញតា
 ចាបិច្ឆតា នាម, សា “ឥនេកន្ទោ អសន្ទោ សមាធនោ សន្ទោតិ មំ ជនោ
 ជានាតូ”តិ អាទិនា (វិភ. ៨៥១) នយេន អត្រេវ អាគតាយេវ។ តាយ ច
 សមន្នាគតោ បុគ្គលោ កោហាញោ បតិជ្ជាតិ។ សន្តគុណសម្ភារំនតា បន
 បដិគ្គហណោ ច អមត្តញ្ញតា មហិច្ឆតា នាម, សាបិ “ឥនេកន្ទោ សន្ទោ
 សមាធនោ សន្ទោតិ មំ ជនោ ជានាតូតិ ឥច្ឆតិ, សីលវា សមាធនោ សីលវាតិ មំ
 ជនោ ជានាតូ”តិ (វិភ. ៨៥១) ឥមិនា នយេន អាគតាយេវ។ តាយ សមន្នាគតោ
 បុគ្គលោ ធុស្សន្តប្បយោ ហោតិ, វិជាតមាតាបិស្ស ចិត្តំ គហេតុំ ន សក្កោតិ។
 តេនេតំ វុច្ឆតិ -

“អត្ថិត្តន្ទោ សមុទ្ទោ ច, មហិច្ឆោ ចាបិ បុគ្គលោ;
 សកដេន បច្ឆយេ នេតុ, តយោបេតេ អតប្បយា”តិ។ (ម. និ. អដ្ឋ.
 ១.២៥២; អ. និ. អដ្ឋ. ១.១.៦៣; ឧទា. អដ្ឋ. ៣១);

សន្តគុណនិគ្ខហនតា បន បដិគ្គហណោ ច មត្តញ្ញតា អប្បិច្ឆតា នាម,
 តាយ សមន្នាគតោ បុគ្គលោ អត្ថនិវិជ្ជមានម្បិ គុណំ បដិច្ឆានេតុកាមតាយ
 សន្ទោ សមាធនោ “សន្ទោតិ មំ ជនោ ជានាតូ”តិ ន ឥច្ឆតិ។ សីលវា... បរិវិត្តោ...
 ពហុស្សតោ... អារទ្ធវីរិយោ... សមាធិសម្បន្នោ... បញ្ញវា... វិណាសវោ សមាធនោ
 “វិណាសវោតិ មំ ជនោ ជានាតូ”តិ ន ឥច្ឆតិ សេយ្យថាបិ មជ្ឈន្តិកត្ថេរោ។ ឯវំ
 អប្បិច្ឆោ ច បន ភិក្ខុ អនុប្បន្នំ លាភំ ឧប្បានេតិ, ឧប្បន្នំ ថាវំ ករោតិ, ធាយ កានំ

ចិត្តំ អារាធនិ, យថា យថា ហិ សោ អត្ថនោ អប្បិច្ឆតាយ អប្បំ គណ្ណាតិ, តថា
តថា តស្ស វត្ថុ បសន្នា មនុស្សា ពហុ ទេន្តិ។

អបរោបិ ចតុត្ថិជោ អប្បិច្ឆោ បច្ចយអប្បិច្ឆោ ធុតុត្ថអប្បិច្ឆោ
បរិយត្តិអប្បិច្ឆោ អធិគមអប្បិច្ឆាតិ។ តត្ថ ចតុសុ បច្ចយេសុ អប្បិច្ឆោ
បច្ចយអប្បិច្ឆោ។ សោ ឆាយកស្ស វសំ ជាតាតិ, ទេយ្យធម្មស្ស វសំ ជាតាតិ,
អត្ថនោ ថាមំ ជាតាតិ។ យទិ ហិ ទេយ្យធម្មោ ពហុ ហោតិ, ឆាយកោ អប្បំ
នាតុកាមោ, ឆាយកស្ស វសេន អប្បំ គណ្ណាតិ។ ទេយ្យធម្មោ អប្បោ,
ឆាយកោ ពហុ នាតុកាមោ, ទេយ្យធម្មស្ស វសេន អប្បំ គណ្ណាតិ។
ទេយ្យធម្មាបិ ពហុ, ឆាយកោបិ ពហុ នាតុកាមោ, អត្ថនោ ថាមំ ញត្វា
បមាណេន គណ្ណាតិ។

ធុតុត្ថសមាធានស្ស អត្ថនិ អត្ថិការំ ន ជាតាបេតុកាមោ ធុតុត្ថអប្បិច្ឆោ
នាម។ យោ បន ពហុស្សុតការំ ន ជាតាបេតុកាមោ, អយំ បរិយត្តិអប្បិច្ឆោ
នាម។ យោ បន សោតាបន្នាទីសុ អញ្ញាតរោ ហុត្វា សោតាបន្នាទីការំ
ជាតាបេតុំ ន ឥច្ឆតិ, អយំ អធិគមអប្បិច្ឆោ នាម។ ទីណាសរោ បន អត្រិច្ឆតំ
ចាបិច្ឆតំ មហិច្ឆតំ បហាយ សព្ពសោ ឥច្ឆាបដិបក្ខក្ខតាយ អលោភសម្ពាតាយ
បរិសុទ្ធាយ អប្បិច្ឆតាយ សមន្នាគតត្តា អប្បិច្ឆោ នាម។ “អាវុសោ, អត្រិច្ឆតា
ចាបិច្ឆតា មហិច្ឆតាតិ, ឥមេ ធម្មា បហាតព្ភាតិ, តេសុ អាទីនំ ទស្សេត្វា ឯវុបំ
អប្បិច្ឆតំ សមាធាយ វត្ថិតព្ព”ន្តិ វទន្តោ អប្បិច្ឆកថំ កថេតិ នាម។

សន្តជ្ជិកថន្តិអាទីសុ វិសេសត្ថមេវ ទីបយិស្សម, យោជនា បន វុត្តនយេនេវ
វេទិតញ្ញា។ សន្តជ្ជិកថន្តិ ឥតវីតរបច្ចយសន្តោសំ និស្សិតំ កថំ។ សោ បនេស
សន្តោសោ ធានសវិជោ ហោតិ។ សេយ្យចីទំ - ចីវរេ យថាលោភសន្តោសោ,

យថាពលសន្តោសោ, យថាសារុប្បសន្តោសោតិ តិវិជោ។ ឯវំ
បិណ្ឌាចាតាធិសុបិ។

តស្សាយំ បភេទវណ្ណានា - ឥធនិក្ខុ ជីវំ លភតិ សុន្ទំ វា អសុន្ទំ វា។ សោ
តេនេវ យាបេតិ, អញ្ចំ ន បត្តេតិ, លភន្តោបិ ន គណ្ណាតិ។ អយមស្ស ជីវេវ
យថាលភសន្តោសោ។ អថ បន យោ បកតិទុព្ពលោ វា ហោតិ,
អាពាធដរាភិក្ខុតោ វា, គរុជីវំ ចារុបន្តោ កិលមតិ។ សោ សភាគេន ភិក្ខុនា
សន្និ តំ បរិវត្តត្វាលហុកេន យាបេន្តោបិ សន្តជ្ឈាវ ហោតិ។ អយមស្ស ជីវេវ
យថាពលសន្តោសោ។ អបរោ បណីតបច្ចយលាភី ហោតិ។ សោ
បត្តណ្ឌជីវរាជិនំ អញ្ញតំ មហាគ្សជីវំ, ពហុនិ វា បន ជីវរាជិ លភិត្វា “ឥទំ
ថេរានំ ចិរបព្ពជិតានំ, ឥទំ ពហុស្សតានំ អនុបំ, ឥទំ គិលានានំ, ឥទំ អប្បលាភីនំ
ហោតូ” តិ ទត្វា តេសំ បុរាណជីវំ វា សង្ការក្ខជាតិ វា នន្តកានិ ឧច្ឆិទិត្វា
តេហិ សង្ឃដី កត្វា ជារេន្តោបិ សន្តជ្ឈាវ ហោតិ។ អយមស្ស ជីវេវ
យថាសារុប្បសន្តោសោ។

ឥធនិក្ខុ បិណ្ឌាចាតំ លភតិ លូទំ វា បណីតំ វា, សោ តេនេវ យាបេតិ,
អញ្ចំ ន បត្តេតិ, លភន្តោបិ ន គណ្ណាតិ។ អយមស្ស បិណ្ឌាចាតេ
យថាលភសន្តោសោ។ យោ បន អត្ថនោ បកតិវិរុទ្ធិំ វា ព្យាធិវិរុទ្ធិំ វា បិណ្ឌាចាតំ
លភតិ, យេនស្ស បរិភុត្តេន អដាសុ ហោតិ, សោ តំ សភាគស្ស ភិក្ខុនោ ទត្វា
តស្ស ហត្ថតោ សប្បាយភោជនំ ភុព្ពិត្វា សមណធម្មំ ករោន្តោបិ សន្តជ្ឈាវ
ហោតិ។ អយមស្ស បិណ្ឌាចាតេ យថាពលសន្តោសោ។ អបរោ ពហុ បណីតំ
បិណ្ឌាចាតំ លភតិ, សោ តំ ជីវំ វិយ
ថេរចិរបព្ពជិតពហុស្សតអប្បលាភីគិលានានំ ទត្វា តេសំ វា សេសកំ

បីឈ្មោះ វា ច្រើន មិនស្មើការងារ តុល្យឆ្នោត សន្តត្ថោត ហោតិ។ អយមស្ស
បីឈ្មោះតេ យថាសារុប្បសន្តោសោ។

ឥធិ បន ភិក្ខុ សេនាសនំ លភតិ មនាបំ វា អមនាបំ វា, សោ តេន នេវ
សោមនស្សំ ន ទោមនស្សំ ឧប្បាទេតិ, អន្តមសោ តិណាសន្តារកេនាបិ
យថាលទ្ធនេវ តុស្សតិ។ អយមស្ស សេនាសនេ យថាលភសន្តោសោ។ យោ
បន អត្ថនោ បកតិវិរុទ្ធី វា ព្យាធិវិរុទ្ធី វា សេនាសនំ លភតិ, យត្ថស្ស វសតោ
អដាសុ ហោតិ, សោ តំ សភាគស្ស ភិក្ខុនោ ទត្វា តស្ស សន្តកេ
សប្បាយសេនាសនេ វសន្តោបិ សន្តត្ថោត ហោតិ។ អយមស្ស សេនាសនេ
យថាលភសន្តោសោ។

អបរោ មហាបុព្វេណ លេណមណ្ឌបក្ខជាតារាជិនី ពហូនិ
បណ្ឌិតសេនាសនានិ លភតិ, សោ តំ ជីវំ វិយ
ថេវចិរបព្វជិតពហុស្សុតអប្បលាភីតិលាណំ ទត្វា យត្ថ កត្តចិ វសន្តោបិ
សន្តត្ថោត ហោតិ។ អយមស្ស សេនាសនេ យថាសារុប្បសន្តោសោ។ យោបិ
“ឧត្តមសេនាសនំ នាម បមាទដ្ឋានំ, តត្ថ និសិន្នស្ស ជិនមិទ្ធី ឌីក្កមតិ,
និទ្ទាភិភូតស្ស បុន បដិពុជ្ឈតោ ចាបវិតក្កា ចាតុកវន្តី”តិ បដិសញ្ញាភិក្ខុ
តាធិសំ សេនាសនំ បត្តម្យំ ន សម្មជិច្ឆតិ, សោ តំ បដិក្ខិបិត្វា
អព្ពោកាសុក្ខមូលាធិសុ វសន្តោបិ សន្តត្ថោត ហោតិ។ អយមស្ស សេនាសនេ
យថាសារុប្បសន្តោសោ។

ឥធិ បន ភិក្ខុ ភេសន្តំ លភតិ លូខំ វា បណ្ឌិតំ វា, សោ យំ លភតិ, តេនេវ
តុស្សតិ, អញ្ញំ ន បត្តតិ, លភន្តោបិ ន គណ្ណាតិ។ អយមស្ស គិលានបច្ចយេ
យថាលភសន្តោសោ។ យោ បន តេលេន អត្ថិកោ ជាណីតំ លភតិ, សោ តំ
សភាគស្ស ភិក្ខុនោ ទត្វា តស្ស ហត្ថតោ តេលំ គហេត្វា អញ្ញនេវ វា

បរិយេសិទ្ធា ភេសជ្ជៈ ករោណ្ឌាបិ សន្តុដ្ឋាវ ហោតិ។ អយមស្ស គិលានបច្ចយេ
យថាពលសន្តោសោ។

អបរោ មហាបុញ្ញោ ពហំ តេលមធុដាលីតាធិបណីតភេសជ្ជៈ លភតិ, សោ
តំ ចីវរំ វិយ ថេរិបព្ពជិតពហុស្សុតអប្បលាភីគិលានានំ ធឧត្វា តេសំ
អាភតេន យេន កេនចិ យាបេន្តាបិ សន្តុដ្ឋាវ ហោតិ។ យោ បន ឯកស្មី ភាជនេ
ចតុមធ្មំ វេបេត្វា ឯកស្មី មុត្តហរីតកំ “គណ្ណា, ភន្តេ, យទិច្ឆសី” តិ វុច្ចមា នោ
“សចស្ស តេសុ អញ្ញាតវេនចិ រោគោ វុបសម្មតិ, អថ មុត្តហរីតកំ នាម
ពុទ្ធាធិហិ វណ្ណិត” តិ ចតុមធ្មំ បដិក្ខិបិត្វា មុត្តហរីតកេន ភេសជ្ជៈ ករោណ្ឌា
បរមសន្តុដ្ឋាវ ហោតិ។ អយមស្ស គិលានបច្ចយេ យថាសារុប្បសន្តោសោ។
ឥមេសំ បន បច្ចេកបច្ចយេសុ តិណ្ណំ តិណ្ណំ សន្តោសានំ
យថាសារុប្បសន្តោសោវ អគ្គោ។ អរហា ឯកេកស្មី បច្ចយេ ឥមេហិ តីហិបិ
សន្តុដ្ឋាវ។

បរិវេកកថន្តិ បរិវេកនិស្សិតំ កថំ។ តយោ ហិ វិវេកា កាយវិវេកា
ចិត្តវិវេកា ឧបធិវិវេកាតិ។ តត្ថ ឯកោ គច្ឆតិ, ឯកោ តិជ្ជតិ, ឯកោ និសីទតិ,
ឯកោ សេយ្យំ កប្បតិ, ឯកោ កាមំ បិណ្ឌាយ បរិសតិ, ឯកោ បដិក្ខមតិ,
ឯកោ អភិក្កមតិ, ឯកោ ចង្គមំ អធិជ្ជាតិ, ឯកោ ចរតិ, ឯកោ វិហារីតិ អយំ
កាយវិវេកា នាម។ អជ្ឈ សមាបត្តិយោ បន ចិត្តវិវេកា នាម។ និព្វានំ
ឧបធិវិវេកា នាម។

វុត្តម្បី ហេតំ - “កាយវិវេកា ច វិវេកជ្ជកាយានំ នេក្ខម្មាភិវតានំ។
ចិត្តវិវេកា ច បរិសុទ្ធិចិត្តានំ បរមវោធានប្បត្តានំ។ ឧបធិវិវេកា ច និរុបដីនំ
បុគ្គលានំ វិសម្ព័រគតាន” តិ (មហានិ. ៥៧)។

អសំសគ្គកថន្តិ ឯត្ថ បន សវនសំសគ្គោ ទស្សនសំសគ្គោ
សមុល្លបនសំសគ្គោ សម្ពោគសំសគ្គោ កាយសំសគ្គោតិ បញ្ចវិជោ សំសគ្គោ។
តេសុ ឥធនិក្ខុ សុណាតិ “អមុកស្មី គាមេ វា និគមេ វា ឥត្ថី វា កុមារី វា
អភិរូបា ទស្សនីយា ចាសាទិកា បរមាយ វណ្ណោចោក្ខរតាយ សមន្នាគតា”តិ,
សោ តំ សុត្វា សំសីទតិ វិសីទតិ, ន សក្កោតិ ព្រហ្មចរិយំ សន្ធាវេតុំ,
សិក្ខាទុព្ពល្យំ អនាវិកត្វា ហីនាយាវត្ថតិ។ ឯវំ បរេហិ
កថិយមាន្យចាទិសម្បត្តិ អត្តនា វា ហសិតលបិតគីតសទ្ធិំ សុណាន្តស្ស
សោតវិញ្ញាណាវីចិវសេន ឧប្បន្នោ រាគោ សវនសំសគ្គោ នាម។

“ឥធនិក្ខុ ន ហោវ ខោ សុណាតិ, អបិ ច ខោ សាមំ បស្សតិ ឥត្ថី វា កុមារី វា
អភិរូបំ ទស្សនីយំ ចាសាទិកំ បរមាយ វណ្ណោចោក្ខរតាយ សមន្នាគតំ, សោ តំ
ទិស្វា សំសីទតិ វិសីទតិ, ន សក្កោតិ ព្រហ្មចរិយំ សន្ធាវេតុំ, សិក្ខាទុព្ពល្យំ
អនាវិកត្វា ហីនាយាវត្ថតិ។ ឯវំ វិសភាក្ខរុបំ ឱលោកេន្តស្ស បន
ចក្ខុវិញ្ញាណាវីចិវសេន ឧប្បន្នោ រាគោ ទស្សនសំសគ្គោ នាម។

អញ្ញមញ្ញំ អល្លាបសល្លាបវសេន ឧប្បន្នោ រាគោ បន សមុល្លបនសំសគ្គោ
នាម។ ភិក្ខុនោ ភិក្ខុនិយា សន្តកំ ភិក្ខុនិយា វា ភិក្ខុស្ស សន្តកំ គហេត្វា
បរិភោគករណាវសេន ឧប្បន្នោ រាគោ សម្ពោគសំសគ្គោ នាម។
ហត្ថគ្គាហាទិវសេន ឧប្បន្នោ រាគោ បន កាយសំសគ្គោ នាម។ អរហា ឥមេហិ
បញ្ចហិ សំសគ្គហិ ចត្វហិបិ បរិសាហិ សទ្ធិំ អសំសដ្ឋោ, គាហមុត្តកោ ចេវ
សំសគ្គមុត្តកោ ច។ អសំសគ្គស្ស វណ្ណំ ភណ្ឌោ អសំសគ្គកថំ កថេតិ នាម។

វិរិយាម្ពកថន្តិ ឯត្ថ យោ បគ្គហិតវិរិយោ
បរិបុណ្ណាកាយិកកថេតសិកវិរិយោ ហោតិ, គមនេ ឧប្បន្នំ កិលេសំ ហំនំ
ចាបុណ្ឌិតុំ ន ទេតិ, ហំនេ ឧប្បន្នំ កិលេសំ និសង្កំ, និសង្កាយ ឧប្បន្នំ កិលេសំ

សយនំ ចាបុណ្ហតំ ន ទេតិ, ទណ្ឌាន កណ្ឌាសប្បំ ឧប្បិទ្ទេត្វា កណ្ឌាឆ្នោរិយ
អមិត្តំ គីរាយ អក្កមឆ្នោរិយ ច វិចរតិ, តាទិសស្ស អារទ្ធវិរិយស្ស វណ្ណំ
កណាឆ្នោរិយារម្ភកចំ កថេតិ នាម។

សីលកថន្តិអាទិសុ សីលន្តិ ចតុចារិសុទ្ធិសីលំ។ សមាធិតិ វិបស្សនាចាកា
អដ្ឋសមាបត្តិយោ។ បញ្ញាតិ លោកិយលោកុត្តរញ្ញាណំ។ វិមុត្តិ
អរហត្តជលវិមុត្តិ។ វិមុត្តិញ្ញាណាទស្សនន្តិ ឯក្ខនវិសតិវិធំ
បច្ចវេក្ខណញ្ញាណំ។ សីលាទិនំ គុណំ បកាសេន្តោ សីលាទិកចំ កថេតិ នាម។

សតិបដ្ឋានកថន្តិអាទិនិ សង្កជាលមតិច្ច សោ មុនីតិបរិយោសានានិ បុព្វេ
វុត្តានុសារេន វេទិតញ្ញានិ។

៨៦. និរាសត្តិ ទិក្ខុល្អោ។ វិវេកទស្សី ជស្សេស្វតិ បច្ចប្បន្នេសុ
ចក្ខុសម្មស្សាទិសុ អត្តាទិការិវិវេកំ បស្សតិ។ ទិដ្ឋិសុ ច ន និយតិ ទ្វាសដ្ឋិយា
ទិដ្ឋិសុ កាយចិ ទិដ្ឋិយា ន និយតិ។

វិបរិណាតំ វាវត្ថុំ ន សោចតិ បកតិការំ ជហិត្វា នដ្ឋេ កិស្មិញ្ចិ វត្ថុស្មី ន
សោកំ អាបដ្ឋតិ។ វិបរិណាតស្មី វាតិ វិនស្សមាទេ វត្ថុម្ហិ។

ចក្ខុសម្មស្សេវាតិ ចក្ខុំ វត្ថុំ កត្វា ចក្ខុវិញ្ញាណាសហជាតោ ជស្សេវា
ចក្ខុសម្មស្សេវា។ សេសេសុបិ ឯសេវ នយោ។ ឯត្ថ ច បុរិមា
ចក្ខុបសាទាទិវត្ថុការ, មនោសម្មស្សេវា ហទយវត្ថុកោបិ អវត្ថុកោបិ សញ្ញា
ចតុក្កមកោ ជស្សេវា។ អធិវចនសម្មស្សេវាតិ បរិយាយេន ឯតស្ស នាមំ
ហោតិយេវ។ តយោ ហិ អរូបិនោ ខន្ធា សយំ បិដ្ឋិវដ្តកា ហុត្វា អត្តនោ
សហជាតសម្មស្សស្ស អធិវចនសម្មស្សេវាតិ នាមំ ករោន្តិ។ បដិយសម្មស្សេវាតិ
និប្បរិយាយេន បន បដិយសម្មស្សេវា នាម បញ្ចទ្វារិកជស្សេវា។

អធិវេទនសម្មស្សោ នាម មនោទ្វារិកជស្សោ។ សុខវេទនីយោ ជស្សោតិ
សុខវេទនាយ ហិរតោ ឧប្បាទកោ ជស្សោ។ ឥតវទ្ធយេបិ ឯសេវ នយោ។
កុសលោ ជស្សោតិ ឯកវិសតិកុសលចិត្តសហជាតោ ជស្សោ។ អកុសលោតិ
ទ្វាទសអកុសលសហជាតោ ជស្សោ។ អព្យាកតោតិ
ធម្មញ្ញាសអព្យាកតសហជាតោ ជស្សោ។ កាមាវចរោតិ
ចតុបញ្ញាសកាមាវចរសហជាតោ ជស្សោ។ រូចាវចរោតិ
កុសលាធិបញ្ចាទសរូចាវចរសម្មយុត្តោ។ អរូចាវចរោតិ
កុសលាព្យាកតវសេន ទ្វាទសអរូចាវចរសម្មយុត្តោ។

សុញ្ញតោតិ អនត្តានុបស្សនាវសេនវិបស្សន្តស្ស ឧប្បន្នោ មគ្គោ សុញ្ញតោ,
តេន សហជាតោ ជស្សោ សុញ្ញតោ ជស្សោ។ ឥតវទ្ធយេបិ ឯសេវ នយោ។
អនិមិត្តោតិ ឯត្ថ អនិច្ចានុបស្សនាវសេនវិបស្សន្តស្ស ឧប្បន្នោ មគ្គោ
អនិមិត្តោ។ អប្បណិហិតោតិ ទុក្ខានុបស្សនាវសេនវិបស្សន្តស្ស ឧប្បន្នោ
មគ្គោ អប្បណិហិតោ។ លោកិយោតិ លោកោ វុច្ចតិ លុដ្ឋនបលុដ្ឋនដ្ឋន វដ្ឋោ,
តស្មី បរិយាបន្នភាវេន លោកេ និយុត្តោតិ លោកិយោ, តេភូមកោ ធម្មោ។
លោកុត្តរោតិ លោកតោ ឧត្តរោ ឧត្តិល្លោតិ លោកុត្តរោ, លោកេ
អបរិយាបន្នភាវេនបិ លោកុត្តរោ។ អត្ថេន វាតិ អត្ថភាវេន វា។ អត្ថនិយេន
វាតិ អត្តាយត្ថេន វា។

៨៧. បតិលីនោតិ រាគាធិនំ បហីនត្តា តតោ អបគតោ។ អកុហាកោតិ
អវិម្ហាបកោ តីហិ កុហានវត្ថុហិ។ អបិហាលូតិ អបិហានសីលោ,
បត្តនាតល្អាយ វហិតោតិ វុត្ថំ ហោតិ។ អមជ្ឈីវតិ បញ្ចមច្ឆេវវិវហិតោ។
អប្បគញ្ចោតិ កាយចាគត្តិយាធិវិវហិតោ។ អដេតុច្ឆោតិ សម្មន្ទសីលាធិតាយ

អដេតុច្ចនីយោ អសេចនកោ មនាថោ។ បេសុណោយ្យេ ច នោ យុតោតិ ទ្វីបា
អាការេហិ ឧបសំហវិតព្វេ បិសុណាកម្មេ អយុត្តោ។

រាគស្ស បហ៌នត្តាតិ អវហត្ថមគ្គេន រាគកិលេសស្ស បហ៌នការេន។
អស្មិមាធា បហ៌នោ ហោតិតិ អស្មិតិ ឧន្ទតិមាធា សមុច្ឆេទវសេន បហ៌នោ
ហោតិ។

តីណិ កុហនវត្ថុនីតិ តីណិ វិម្ពាបនការណានិ។ បច្ចយបដិសេវនសម្ពាតំ
កុហនវត្ថុតិអាទិសុ ជីវរាជីហិ និមន្តិតស្ស តទត្ថិកស្សេវ សតោ ចាបិច្ឆតំ
និស្សយ បដិក្ខិបនេន តេ ច គហបតិកេ អត្ថនិ សុប្បតិដ្ឋិតបសាទេ ញត្វា បុន
តេសំ “អហោ អយ្យោ អប្បិច្ឆោ, ន កិញ្ចា បដិគ្គណ្ហិតុំ ឥច្ឆតិ, សុលទ្ធីំ វត នោ
អស្ស, សចេ អប្បមត្តកម្មិ កិញ្ចា បដិគ្គណ្ហោយ្យា” តិ នាធាវិធមហិ ឧចាយេហិ
បណីតានិ ជីវរាជីនិ ឧបនេន្តានំ តទនុគ្គហកាមតំយេវ អវិកត្វា
បដិគ្គហណេន ច តតោ បភុតិ អបិ សកជការេហិ ឧបនាមនហេតុភូតំ
វិម្ពាបនំ បច្ចយបដិសេវនសម្ពាតំ កុហនវត្ថុតិ វេទិតព្ពំ។ ចាបិច្ឆស្សេវ បន
សតោ សម្ពាវនាធិប្បាយេន កតេន ភីយាបថេន វិម្ពាបនំ ភីយាបថសម្ពាតំ
កុហនវត្ថុតិ វេទិតព្ពំ។ ចាបិច្ឆស្សេវ បន សតោ
ឧត្តរិមនុស្សធម្មាធិកមបរិធិបនវាចាយ តថា តថាវិម្ពាបនំ
សាមន្តជប្បនសម្ពាតំ កុហនវត្ថុតិ វេទិតព្ពំ។

កតមំ បច្ចយបដិសេវនសម្ពាតន្តិ ឯត្ថ បច្ចយបដិសេវនន្តិ ឯវំ សម្ពាតំ
បច្ចយបដិសេវនសម្ពាតំ។ និមន្តេន្តិតិ ឥធ គហបតិកា “ភិក្ខុំ គណ្ហថា” តិ ភិក្ខុ
និមន្តេន្តិ។ អយមេវ វា ចាហោ។ “និមន្តេតិ” តិ វា “វេទន្តិ” តិ វា កេចិ បឋន្តិ។
តាទិសេ និមន្តាបេន្តិ។ និមន្តេន្តិតិ ចាបស្ស សម្ពាវេ ទដ្ឋព្ពោ។ ជីវំ បច្ឆក្ខាតិតិ
ជីវំ បដិក្ខិបតិ។ ឯតំ សារុប្បំ, យំ សមណោតិ យំ ជីវរាជានំ សមណោ

ករោតិ, ឯតំ សារុប្បំ អនុច្ឆរិកំ។ ចាបណិកា វា នន្តកានីតិ អាបណាធារេ
បតិកានិ អន្តរិវហិតានិ បិលោតិកានិ។ ឧច្ឆិទិក្ខាតិ សំកឡិក្ខា។
ឧញ្ញាចរិយាយាតិ ភិក្ខាចរណេន។ បិណ្ឌិយាលោបេនាតិ បិណ្ឌំ កត្វា
លទ្ធអាលោបេន។ បូតិមុត្តេន វាតិ គោមុត្តេន វា។ ឌីសធំ ករេយ្យាតិ ភេសជ្ជកិច្ចំ
ករេយ្យ។ តទុចាទាយាតិ តតោ បដ្ឋាយ។ ធុតវាទោតិ ធុតគុណវាទី។ ភិយ្យោ
ភិយ្យោ និមន្តេន្តិ ឧបរូបរិ និមន្តេន្តិ។ សម្មុទ្ធិភាវាតិ សម្មុទ្ធិភាវេន,
វិជ្ជមានតាយាតិ អត្ថោ។ បសវតីតិ បដិលភតិ។ សទ្ធាយ សម្មុទ្ធិភាវេន សក្កា
កាតុន្តិ “សទ្ធាយ សម្មុទ្ធិភាវា” តិអាទិមាហា។ ធម្មេយ្យធម្មា សុលភា ធឹក្ខណេយ្យ
ច, សទ្ធា បន ធុល្លភា។ បុទ្ធិនស្ស ហិ សទ្ធា អថាវរា, បទវាវេ បទវាវេ នាណ
ហោតិ។ តេនេវស្ស មហាមោគ្គល្លានសធិសោបិ អគ្គសាវកោ ចាជិកោគោ
ភវិតុំ អសក្កោន្តោ អាហា “ទិដ្ឋំ ខោ នេសំ អារុសោ ធម្មានំ ចាជិកោគោ
កោតានញ្ច ជីវិតស្ស ច, សទ្ធាយ បន តុំ ចាជិកោគោ” តិ។

ឯវំ តុម្ពេ បុញ្ញេន បរិពាហិរា ភវិស្សថាតិ ឯត្ថ បុញ្ញេនាតិ និស្សក្កត្ថ
ករណាវចនំ។ បុញ្ញតោ បរិហីនា បរម្មខា ភវិស្សថ។ ភាគុដិកាតិ មុខានំ
បធានបុរិមដ្ឋិតភាវនស្សនេន ភាគុដិករណំ, មុខសង្ក្ខាចោតិ វុត្ថំ ហោតិ។
ភាគុដិករណំ សីលមស្សាតិ ភាគុដិកោ, ភាគុដិកស្ស ភាវោ ភាគុដិយំ។
កុហនាតិ វិម្លាបនា។ កុហស្ស អាយនា កុហាយនា។ កុហិតស្ស ភាវោ
កុហិតត្ថំ។

ចាបិច្ឆោតិ អសន្តគុណាទីបនកាមោ។ ឥច្ឆាបកតោតិ ឥច្ឆាយ អបកតោ,
ឧបទ្កតោតិ អត្ថោ។ សម្ពាវនាធិប្បាយោតិ ពហុមានជ្ឈាសយោ។ គមនំ
សណ្ឋាបេតីតិ អភិក្កមាទិគមនំ អភិសង្ខរោតិ, ចាសាទិកភាវំ ករោតីតិ វុត្ថំ
ហោតិ។ ឥតរេសុបិ ឯសេវ នយោ។ បណិធាយ គច្ឆតីតិ បត្តនំ វេបេត្វា គច្ឆតិ។

សេសសុបិ ឯសេវ នយោ។ សមាហិតោវិយ គច្ឆតិ ឧបចារប្បត្តោវិយ
គច្ឆតិ។ សេសសុបិ ឯសេវ នយោ។

អាចាជកជ្ឈាយីវ ហោតិ តិ សម្មា អាគតានំ មនុស្សានំ ឈានំ
សមាបជ្ឈត្តោវិយ សន្តការំ ទស្សតិ។ ភិយាបថស្សតិ ចតុភិយាបថស្ស។
អាឋបនាតិ អាទិជ្ជបនា, អាទរេន វា ឋបនា។ ឋបនាតិ ឋបនាការោ។
សល្លាបនាតិ អភិសង្ករណំ, ចាសាទិកការករណន្តំ វុត្តំ ហោតិ។
អរិយធម្មសន្និស្សិតន្តិ លោកុត្តរធម្មបដិពាទ្ធំ។ កុញ្ញាកន្តិ អវាបុរណំ។ មិត្តាតិ
សិលោហវត្តោ។ សន្និជ្ជាតិ ទិដ្ឋមត្តា។ សម្ពត្តាតិ ទទ្ធមិត្តា។ ឧទ្ធអោតិ ឯកោ
បតិស្សយវិសេសោ។

កោរជិកកោរជិកោតិ សង្កាចសង្កាចកោ, អតិសង្កាចកោតិ វុត្តំ
ហោតិ។ “កោរចកកោរចកោ”តិ វា ចាថោ។ ភាកុដិកភាកុដិកោតិ អតិវិយ
មុខសង្កាចនសីលោ។ កុហកកុហកោតិ អតិវិយ វិម្លាបកោ។
លបកលបកោតិ អតិវិយ សល្លាបកោ។ មុខសម្ភារីកោតិ អត្តនោ មុខវសេន
អញ្ជេហិ សហ សម្ភារីកោ, អប្បិចចិត្តោតិ ឯកោ។ សន្តានន្តិ កិលេសសន្តតាយ
សន្តានំ។ សមាបត្តិនន្តិ សមាបជ្ជិតញ្ញានំ។ គម្ពីរន្តិ និន្ទបតិដ្ឋានំ។ កុទ្ធុន្តិ ទស្សតុ
ទុក្ខំ។ និបុណន្តិ សុខុមំ។ បដិច្ចន្តិ បទត្ថេន ទុប្បជីវិជ្ជាធិប្បាយំ។ លោកុត្តរន្តិ
ធម្មទីបកំ។ សុញ្ញតាបដិសញ្ញត្តន្តិ និព្វានបដិសញ្ញត្តំ។ អថ វា
លោកុត្តរសុញ្ញតាបដិសញ្ញត្តន្តិ លោកុត្តរធម្មភូតនិព្វានបដិសញ្ញត្តំ។

កាយិកំ ចាគព្វិយន្តិ កាយេ ភវំ កាយិកំ។ វាចសិកចេតសិកេសុបិ
ឯសេវ នយោ។ អចិត្តិការកតោតិ ពហុមានកិរិយវហិតោ។ អនុចាហានានំ
ចង្គមន្តានន្តិ ឧចាហានវិវហិតានំ ចង្គមន្តានំ សមីបេ, អនាទរេ វា សាមិវចនំ។
សឧចាហានោតិ ឧចាហានរុទ្ធា ហុត្វា ចង្គមតិ។ នីបេ ចង្គមេ ចង្គមន្តានន្តិ

អកតបរិច្ឆេទាយ ភូមិយា ចង្គៀមន្តេ បរិច្ឆេទំ កត្វា វាលុកំ អាកិរិត្វា អាលម្ពំ
យោជេត្វា កតចង្គៀមេ និចេបិ ចង្គៀមេ ចង្គៀមន្តេ។ ឧច្ឆេ ចង្គៀមេ ចង្គៀមតីតិ
ត្ថជ្ជកចយនសម្បន្តេ វេទិកាបរិក្ខិត្តេ ឧច្ឆេ ចង្គៀមេ ចង្គៀមតិ។ សេ
ចាការបរិក្ខិត្តោ ហោតិ ធារកោដ្ឋកយុត្តោ, បព្ពតន្តរវនន្តរភូមន្តរស្ស វា
សុប្បជិច្ឆន្នោ, តាទិសេ ចង្គៀមេ ចង្គៀមតុំ វដ្ឋតិ, អប្បជិច្ឆន្នេបិ ឧបចារំ មុញ្ចត្វា
វដ្ឋតិ។ យដ្ឋយន្តោបិ តិដ្ឋតីតិ អតិសមីបេ តិដ្ឋតិ។ បុរតោបិ តិដ្ឋតីតិ
បុរតិមតោបិ តិដ្ឋតិ។ បិតកោបិ ភណតីតិ ខណ្ឌកោវិយ អនោនមិត្វា
ភណតិ។ ពាហារិក្ខេបកោតិ ពាហុំ ឱបិត្វា ឱបិត្វា ភណតិ។

អនុបខដ្ឋាតិ សព្ពេសំ និសិន្នដ្ឋានំ បរិសិត្វា។ នវេបិ ភិក្ខុ អាសនេន
បដិពាហតីតិ អត្ថនោ បត្តាសនេ អនិសីទិត្វា បុរេ វា បច្ឆា វា បរិសន្តោ
អាសនេន បដិពាហតិ នាម។

អនាបុច្ឆម្បិ កដ្ឋំ បក្ខិបតីតិ អនាបុច្ឆិត្វា អនបលោកេត្វា អគ្គិម្ហំ ធារំ
ឱបតិ។ ធារំ បិទហតីតិ ជន្លាយេ បិទហតិ។

ឌុតរតីតិ ឧទកតិត្ថំ បរិសតិ។ ម្លាយតីតិ សរីរំ សិនេហតិ។ ឧត្តរតីតិ
ឧទកតិត្ថតោ តិរំ ឧត្តច្ឆតិ។

វោក្កម្ហាបីតិ អតិក្កមិត្វាបិ។ ឌុវរកានីតិ គព្ពេ បតិដ្ឋិតសយនយរាជិ។

គូឡានីតិ បដិច្ឆន្នានិ។ បដិច្ឆន្នានីតិ អញ្ជេហិ បដិច្ឆានិកានិ។

អនជ្ឈិវដ្ឋា វាតិ ថេរេហិ “ធម្មំ ភណាហិ”តិ អនាណត្តោ អនាយាចិតោ ច។

ចាបធម្មាតិ លាមកធម្មា។ អសុចិសដ្ឋសរសមាចារោតិ អញ្ជេហិ “អយំ
ទុស្សីលោ”តិ សង្គាយ សរិតត្តោ អាចារោ សំយោគោ ឯតស្សាតិ

អសុចិសង្គ័សរសមាទារោ។ សង្គ័ស្សរសមាទារោតិ សកាវំ សំយោគំ កត្វាបិ
បឋង្គិ។ បដិច្ចន្ទកម្មន្តោតិ បដិច្ចាទិតកាយវិចីកម្មន្តោ។ អស្សមណោតិ ន
សមណោ។ សមណបដិញ្ញោតិ “អហំ សមណោ”តិ បដិជានន្តោ។
អព្រហ្មចារីតិ សេដ្ឋចរិយាវិហិតោ។ ព្រហ្មចារិបដិញ្ញោតិ វុត្តបដិបក្ខោ។
អន្តោបូតិ អព្ពន្ធរ កុសលធម្មវិហិតត្តា អន្តោបូតិការមាបន្នោ។
អវស្សតោតិ រាគេន តិន្តោ។ កសម្ពុជាតោតិ សង្ការសភារោ។
អាចារគោចរសម្បន្នោតិ ឯត្ត ភិក្ខុ សការោ សប្បតិស្សោ
ហិរេត្តប្បសម្បន្នោ សុនិវត្តោ សុចារុតោ ចាសាទិកេន អភិក្កន្ធន បដិក្កន្ធន
អាណកិតេន វិលោកិតេន សមិញ្ញិតេន បសារិតេន ឌីក្ខិត្តចក្ខុ
តិរិយាបថសម្បន្នោ ឥន្ទ្រិយេសុ គុត្តទ្វារោ ភោជនេ មត្តញ្ញ ជាគរិយមនុយុត្តោ
សតិសម្បជញ្ញេន សមន្នាគតោ អប្បិទ្ធោ សន្តុដ្ឋោ អារទ្ធវិរិយោ
អភិសមាចារិកេសុ សក្កច្ចការី គរុចិត្តិការពហុលោវិហារតិ, អយំ វុច្ចតិ
អាចារោ។ ឯវំ តាវ អាចារោ វេទិតញោ។

គោចរោ បន តិវិជោ ឧបនិស្សយគោចរោ អារក្ខគោចរោ
ឧបនិពន្ធគោចរោតិ។ តត្ថ កតមោ ឧបនិស្សយគោចរោ?
ទសកថាវត្ថុគុណសមន្នាគតោ កល្យាណមិត្តោ, យំ និស្សយ អស្សតំ
សុណាតិ, សុតំ បរិយោទាបេតិ, កន្លំវិតរតិ, ទិដ្ឋិ ឧជុំ ករោតិ, ចិត្តំ បសាទេតិ;
យស្ស វា បន អនុសិក្ខមាឆោ សទ្ធាយ វុឌ្ឍតិ, សីលេន, សុតេន, ចារគេន,
បញ្ញាយ វុឌ្ឍតិ។ អយំ វុច្ចតិ ឧបនិស្សយគោចរោ។

កតមោ អារក្ខគោចរោ? ឥធិក្ខុ អន្តរយំ បរិដ្ឋោវីចី បដិបន្នោ
ឌីក្ខិត្តចក្ខុ យុគមត្តទស្សវី សុសំវុតោ គច្ឆតិ, ន ហត្ថិ ឌីលោកេន្តោ, ន អស្សំ, ន

រង់, ន បត្តិ, ន ឥត្តិ, ន បុរិសំ ឱលោកេន្តោ, ន ឧទ្ធុំ ឧលោកេន្តោ, ន អដោ
ឱលោកេន្តោ, ន ធិសារិទិសំ បេក្ខមាណោ គច្ឆតិ។ អយំ វុច្ឆតិ អារក្ខគោចរោ។

កតមោ ឧបនិពន្ធគោចរោ? ចត្តារោ សតិបដ្ឋានាយត្ថ ចិត្តំ ឧបនិពន្ធតិ។
វុត្ថញ្ញោតំ ភក្កវតា - “កោ ច, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុនោ គោចរោ សកោ បេត្តិកោ
វិសយោ? យទិទំ ចត្តារោ សតិបដ្ឋានា”តិ (សំ. និ. ៥.៣៧២), អយំ វុច្ឆតិ
ឧបនិពន្ធគោចរោតិ។ ឥតិ ឥមិនា ច អាចារេន ឥមិនា ច គោចរេន
ឧបេតោ...បេ.... សមន្នាគតោ។ តេនបិ វុច្ឆតិ អាចារគោចរសម្បជ្ជោតិ។

អណុមត្តេសុ វុដ្ឋេសុ ភយទស្សវីតិ អណុប្បមាណេសុ អសញ្ញិច្ច
អាបន្នសេខិយអកុសលចិត្តប្បាទាទិភេទេសុ វុដ្ឋេសុ ភយទស្សនសីលោ។
សមាទាយ សិក្ខតិ សិក្ខាបទេស្សតិ យំកិញ្ចិ សិក្ខាបទេស្ស សិក្ខតត្ថំ, តំ សត្ថំ
សម្មា អាទាយ សិក្ខតិ។ ឯត្ថ ច “ចាតិមោក្ខសំវរសំវុតោ”តិ ឯត្តាវតា ច
បុគ្គលាធិដ្ឋានាយ ទេសនាយ ចាតិមោក្ខសំវរសីលំ ទស្សតំ។
“អាចារគោចរសម្បជ្ជោ”តិអាទិ បន សត្ថំ យថាបដិបទ្ធស្ស តំ សីលំ សម្បជ្ជតិ,
តំ បដិបត្តិ ទស្សតុំ វុត្ថន្តិ វេទិតត្ថំ។

៨៨. សាតិយេសុ អនស្សវីតិ សាតវត្ថុសុ កាមគុណេសុ
តណ្ហាសន្តវិវហិតោ។ សល្លោភិ សល្លោហិ កាយកម្មាធិហិ សមន្នាគតោ។
បដិកានវាតិ បរិយត្តិបរិបុច្ឆាធិគមបដិកានេហិ សមន្នាគតោ។ ន សទ្ធាតិ
សាមំ អធិគតធម្មំ ន កស្សចិ សទ្ធិហតិ។ ន វិវដ្ឋតីតិ ខយា រាគស្សវិវត្តត្តា
ឥនានិ ន វិវដ្ឋតិ។

យេសំ ឯសាតិ យេសំ បុគ្គលានំ សាតវត្ថុសុ កាមគុណេសុ ឥច្ឆា តណ្ហា។
អប្បហីនាតិ សន្តវសម្បយុត្តា តណ្ហា អរហត្តមគ្គេន អប្បហីនា។ តេសំ

ចក្ខុតោ រូបតណ្ហា សវតីតិ ឯតេសំ ចក្ខុទ្វារតោ បវត្ថុជវនីវិចិសម្បយុត្តា
រូចារម្មណា តណ្ហា ឧប្បជ្ជតិ។ អាសវតីតិ ឌីកាសតោ យាវ ភវគ្គា ធម្មតោ យាវ
គោត្រក្ខុ សវតិ។ សន្នតីតិ នទីសោតំ វិយ អធាមុខំ សន្នតិ។ បវត្ថុតីតិ
បុណប្បនំ ឧប្បត្តិវសេន បវត្ថុតិ។ សេសទ្វារេសុបិ ឯសេវ នយោ។ សុក្កបក្ខេ
វុត្តិវិបរិយាយេន តណ្ហា អរហត្តមគ្គេន សុប្បហ៊ានា។ តេសំ ចក្ខុតោ រូបតណ្ហា
ន សវតិ។

សណ្តោន កាយកម្មេន សមន្នាគតោតិ អជុសេន មុទុនា កាយកម្មេន
សមន្និក្ខតោ ឯកីក្ខតោ។ វចីកម្មាធិសុបិ ឯសេវ នយោ។ សណ្តោហិ
សតិបដ្ឋានេហិតិអាធិសុ សតិបដ្ឋានាធយោ លោកិយលោកុត្តរមិស្សកា។
បរិយាបុណនអត្ថាធិបរិបុច្ឆាលោកិយលោកុត្តរធម្មាធិគមវសេន
សល្លក្ខណាវិការវនវត្ថានករណាសមត្ថា តិស្សោ បដិភានប្បភេទសម្ពាតា
បញ្ញា យស្ស អត្ថិ, សោ បដិភានវា។ តស្ស បរិយត្ថំ និស្សយ បដិកាយតីតិ
តស្ស បុគ្គលស្ស បរិយាបុណនំ អល្លិយិត្វា ញាណំ ជាយតិ ញាណំ អភិមុខំ
ហោតិ។ ចត្តារោ សតិបដ្ឋានាតិ សត្តតីស ពោធិបក្ខិយធម្មា
លោកិយលោកុត្តរមិស្សកវសេន វុត្តា។ មគ្គដលានិ និព្វត្តិតលោកុត្តរវសេន។
ចតស្សោ បដិសម្ពិទាយោ ធម្ម ច អភិញ្ញាយោ វិមោក្ខន្តិកវសេន វុត្តាតិ
ញាតញ្ញា។

តត្ថ ចតស្សោ បដិសម្ពិទាយោតិ ចត្តារោ ញាណាប្បភេទាតិ អត្តោ។
ឥទ្ធិវិធាធិអាសវក្ខយបរិយោសាធានិ អធិកានិ ធម្ម ញាណានិ។ តស្សាតិ បរស្ស,
អត្តោ បដិកាយតីតិ សម្ពុទ្ធា។ អត្តោតិ សង្ខេបតោ ហេតុផលំ។ តញ្ញា យស្មា
ហេតុអនុសារេន អរិយតិ អធិគមីយតិ ចាបុណីយតិ, តស្មា អត្តោតិ វុច្ចតិ។
បភេទតោ បន យំកិត្វា បច្ចយុប្បន្នំ និព្វានំ ភាសិតត្តោ វិចារកោ កិរិយាតិ ឥមេ

បញ្ច ធម្មា អត្ថោតិ វេទិតញ្ចា, តំ អត្ថំ បច្ចវេក្ខន្ធស្ស សោ អត្ថោ បភេទតោ
ញ្ញាតោ ចាកដោហោតិ។ ធម្មោតិ សង្ខេបតោ បច្ចយោ។ សោ ហិ យស្មា តំ តំ
វិទហតិ បវត្ថេតិ ចេវ ចាបេតិ ច, តស្មា ធម្មោតិ វុច្ចតិ។ បភេទតោ បន យោ
កោចិ ជលនិព្ពត្តកោ ហេតុ អរិយមគ្គោ ភាសិតំ កុសលំ អកុសលន្តិ ឥមេ
បញ្ច ធម្មា ធម្មោតិ វេទិតញ្ចា, តំ ធម្មំ បច្ចវេក្ខន្ធស្ស សោ ធម្មោ បភេទតោ
ញ្ញាតោ ចាកដោហោតិ, តស្មី អត្ថេ ច ធម្មេ ច យា សភាវនិរុត្តិ អព្យកិចារី
វោហារោ, តស្ស អភិលាបេ ភាសនេ ឧទីរណោ តំ លបិតំ ភាសិតំ ឧទីរិតំ
សភាវនិរុត្តិសន្តំ អារម្មណំ កត្វា បច្ចវេក្ខន្ធស្ស សា និរុត្តិ ញ្ញាតោ ចាកដា
ហោតិ។

ឯត្ថ អត្ថេ ញ្ញាតេ អត្ថោ បដិកាយតីតិ ឥនាទិ តស្ស សន្តំ អាហារិត្វា
វុត្តប្បភេទេ អត្ថេ ចាកដិក្ខតេ វុត្តប្បភេទោ អត្ថោ តស្ស បុគ្គលស្ស
បដិកាយតិ ញ្ញាណភិមុខោ ហោតិ។ ធម្មេ ញ្ញាតេ ធម្មោ បដិកាយតីតិ
វុត្តប្បភេទេ ធម្មេ ចាកដិក្ខតេ វុត្តប្បភេទោ ធម្មោ បដិកាយតិ។ និរុត្តិយា
ញ្ញាតាយ និរុត្តិ បដិកាយតីតិ វុត្តប្បភេទាយ និរុត្តិយា ចាកដាយ វុត្តប្បភេទា
និរុត្តិ បដិកាយតិ។ ឥមេសុ តីសុ ញ្ញាណេសុ ញ្ញាណន្តិ អត្ថធម្មនិរុត្តិសុ ឥមេសុ
តីសុ សព្ពត្ថកញ្ញាណាមារម្មណំ កត្វា បច្ចវេក្ខន្ធស្ស តេសុ តីសុ ញ្ញាណេសុ
បភេទគតំ ញ្ញាណំ, យថាវុត្ថេសុ វា តេសុ តីសុ ញ្ញាណេសុ
គោចរកិច្ចាទិវសេនវិត្តារគតំ ញ្ញាណំ បដិកានបដិសម្ពិទា។ ឥមាយ
បដិកានបដិសម្ពិទាយាតិ ឥមាយ វុត្តប្បការាយ យថាវុត្តវិត្តារបញ្ញាយ
ឧបេតោ ហោតិ។ សោ វុច្ចតិ បដិកានវាតិ និគមេន្តោ អាហា។ យស្ស បរិយត្តិ
នត្ថិតិ បរិយត្តិ នាម ពុទ្ធវចនំ។ តញ្ញា ឧត្តល្អាន្តស្ស បដិសម្ពិទា វិសទា ហោតិ។
យស្ស បុគ្គលស្ស ឯវុចា បរិយត្តិ នត្ថិ។ បរិបុច្ឆា នត្ថិតិ បរិបុច្ឆា នាម
ចាឡិអដ្ឋកថាធិសុ គណ្ឌិបទអត្ថបទវិនិច្ឆយកថា។ ឧត្តហិតចាឡិអធិសុ ហិ

អត្ថំ កថេន្តស្ស បដិសម្ពិទ្ធាវិសទា ហោន្តិ។ អធិគមោ នត្ថិតិ អធិគមោ នាម
អរហត្តប្បត្តិ។ អរហត្តញ្ញំ បត្តស្ស បដិសម្ពិទ្ធាវិសទា ហោន្តិ។ យស្ស
វុត្តប្បការា តិវិទា សម្បត្តិ នត្ថិ។ កី តស្ស បដិកាយិស្សតិ កេន ការណេន
តស្ស បុគ្គលស្ស បភេទគតំ ញ្ញាណំ ឧបដ្ឋហិស្សតិ។

សាមន្តិ សយមេវ។ សយំ អភិញ្ញាតន្តិ សយមេវ តេន ញ្ញាណេន អវគមិតំ។
អត្ថបច្ចក្ខំ ធម្មន្តិ អត្ថនា បដិវដ្ឋិតំ បច្ចវេក្ខិតំ ធម្មំ។ ន កស្សចិ សទ្ធិហតិ តិ
អត្ថបច្ចក្ខតាយ បរេសំ ន សទ្ធិហតិ, សទ្ធាយ ន គច្ឆតិ។ អវិជ្ជាបច្ចយា
សម្ពាទាទិកំ ទ្វាទសបទិកបច្ចយាការទស្សនវសេន វុត្តំ។
អវិជ្ជានិរោធាទិកំ យោ សំសារនិវត្តិ សទ្ធាយ វុត្តា។ ឥទំ ទុក្ខន្តិកាទិ
សទ្ធិទស្សនវសេន។ ឥមេ អាសវាទិកាទិ យោ អបរេន បរិយាយេន
កិលេសវសេន បច្ចយទស្សនវសេន។ ឥមេ ធម្មា អភិញ្ញេយ្យាទិកាទិ យោ
អភិញ្ញេយ្យបរិញ្ញេយ្យបហាតត្ថកាវេតត្ថសង្ខិកាតត្ថធម្មានំ ទស្សនវសេន។
ធន្នំ ជស្សយតនានន្តិកាទិ យោ ជស្សយតនានំ ឧប្បត្តិញ្ច អត្ថផ្គមញ្ច
អស្សាទញ្ច ឧបទ្ទវញ្ច និស្សរណាញ្ច ទស្សនវសេន។ បញ្ចន្នំ ឧបាទានក្ខន្ធានំ
បញ្ចវិសតិវិជេន ឧទយញ្ច វយញ្ច, តេសុ ធន្នរាគវសេន អស្សាទញ្ច, តេសំ
វិបរិណាមំ អាទិនវញ្ច, និស្សរណាសម្ពាទំ និព្វានញ្ច។ ចតុន្នំ មហាភូតានំ
អវិជ្ជាទិសមុទយញ្ច, អវិជ្ជាទិនិរោធ អត្ថផ្គមញ្ច ឯវមាទិទស្សនវសេន វុត្តា។
ឯតេ ធម្មា តត្ថ តត្ថ វុត្តនយេន វេទិតញ្ច។

អមតោគធន្តិ នត្ថិ ឯតស្ស មរណាសម្ពាទំ មតន្តិ អមតំ។
កិលេសវិសបដិបក្ខត្តា អគធន្តិបិ អមតំ។ តស្មី និន្ទតាយ អមតោគធន្តិ។
អមតបរាយន្តិ វុត្តប្បការំ អមតំ បរំ អយនំ គតិ បតិជ្ជា អស្សាទិ

អមតបរាយនំ។ អមតបរិយោសានន្តិ តំ អមតំ សំសារស្ស និដ្ឋាភូតត្តា
បរិយោសានមស្សតិ អមតបរិយោសានំ។

៨៩. លាភកម្សាន្តសិក្ខតីតិ លាភបត្តនាយ សុត្តន្តាធិនិ នសិក្ខតិ។
អរិរុទ្ធាច តណ្ហាយ, រសេសុ នាមុតិជ្ឈតីតិ វិរោធាភាវេន ច អរិរុទ្ធា ហុត្វា
តណ្ហាយ មូលរសាធិសុ គេធំ នាបជ្ជតិ។

កេន នុ ខោតិ លាភបត្តនាយ ការណចិន្តេន បិហស្ស បរិយេសនេ
និចាតោ។ លាភាភិនិព្ពត្តិយាតិ ចតុន្នំ បច្ចយានំ វិសេសេន ឧប្បត្តិយា។ លាភំ
បរិចាចន្តោតិ បច្ចយេ បរិចាចយន្តោ។

អត្ថទមត្តាយាតិ វិបស្សនាសម្បយុត្តាយ បញ្ញាយ អត្ថនោ ទមនត្តាយ។
អត្ថសមត្តាយាតិ សមាធិសម្បយុត្តាយ បញ្ញាយ អត្ថនោ សមាធានត្តាយ។
អត្ថបរិនិព្វាបនត្តាយាតិ ធុរិយេនាបិ ញ្ញាលោន អត្ថនោ
អនុចាទាបរិនិព្វានត្តាយ។ វុត្តញ្ញោតំ “អនុចាទាបរិនិព្វានត្ថំ ខោ អារុសោ
ភគវតិ ព្រហ្មចរិយំ វុស្សតី” តិ (ម. និ. ១.២៥៩)។ អប្បិច្ឆញ្ញោវ និស្សយាតិ ឯត្ថ
បច្ចយអប្បិច្ឆោ អធិគមអប្បិច្ឆោ បរិយត្តិអប្បិច្ឆោ ធុតត្ថអប្បិច្ឆោតិ ចត្តារោ
អប្បិច្ឆា, តេសំ នាមត្ថំ ហោជ្ជាវិត្តារិទំ ឯវ, តំ អប្បិច្ឆំ អល្លិយិក្ខា។ សន្តុដ្ឋិញ្ញោវាតិ
ចត្វសុ បច្ចយេសុ ច តិវិធំ សន្តោសំ អល្លិយិក្ខា, ឯតេសំ វិភាកោ ហោជ្ជា
វិត្តារិតោយេវ។ សល្លេខញ្ញោវាតិ កិលេសលេខនំ។ ឥទមត្តិតញ្ញោវាតិ ឥមេហិ
កុសលធម្មេហិ អត្ថំ ឥទមត្តិ, តស្ស ភាវោ ឥទមត្តិតា, តំ ឥទមត្តិតំយេវ
និស្សយ អល្លិយិក្ខា។

រសោតិ និទ្ទេសស្ស ឧទ្ទេសបទំ។ មូលរសោតិ យំកិញ្ច មូលំ បដិច្ច
និព្ពត្តរសោ។ ខន្ធរសាធិសុបិ ឯសេវ នយោ។ អម្ពិលន្តិ តក្កម្ពិលាទិ។ មដុវន្តិ

ឯកន្តតោ គោសប្បិអាទិ។ មធ្យ បន កសាវយុត្តំ ចិរនិក្ខត្តំ កសាវំ ហោតិ,
ជាណីតំ ខារិយុត្តំ ចិរនិក្ខត្តំ ខារិយំ ហោតិ។ សប្បំ បន ចិរនិក្ខត្តំ វណ្ណាគន្ធន្ទ
ជហន្តម្បិ រសំ ន ជហតីតិ តនេវ ឯកន្តមធ្យំ។ តិក្ខកន្តំ និម្ពបណ្ណាទិ។ កដុកន្តំ
សិដ្ឋិវេរមរិចាទិ។ លោណីកន្តំ សាមុទ្ធិកលោណាទិ។ ខារិកន្តំ
វាតិផ្កុណាកឡិវាទិ។ លម្ពិកន្តំ ពនរាមលកកបិជ្ជសាលវាទិ។ កសាវន្តំ
ហរិវតកាទិ។ ឥមេ សព្វេបិ រសា វត្ថុវសេន វុត្តា។ តំតំវត្ថុកោ បនេត្ថ រសោ ច
អម្ពិលាទីនិ នាមេហិ វុត្តាតិ វេទិតព្ពោ។ សាទ្ធិតិ ឥដ្ឋរសោ។ អសាទ្ធិតិ
អនិដ្ឋរសោ។ ឥមិនា បទន្ទយេន សព្វេបិ រសោ បរិយាទិន្នោ។ សីតន្តិ សីតរសោ។
ឧណ្ហន្តិ ឧណ្ហរសោ។ ឯវមយំ មូលរសាទិនា ភេនេន ភិន្នោបិ រសោ
លក្ខណាទីហិ អភិន្នោយេវ។ សព្វេបិ ហោស ជិវ្ហាបជិហននលក្ខណោ,
ជិវ្ហាវិញ្ញាណស្ស វិសយការវរសោ, តស្សេវ គោចរបច្ចុបដ្ឋានោ។ តេ ជិវ្ហគ្គេន
រសគ្គានីតិ ឯតេ សមណាព្រាហ្មណោ បសាទជិវ្ហគ្គេន ឧត្តមរសានិ។
បរិយេសន្តាតិ គវេសមាណ។ អាហិណ្ឌាន្តិ តត្ថ តត្ថ វិចរន្តិ។ តេ អម្ពិលំ
លភិក្ខា អនម្ពិលំ បរិយេសន្តិ តក្កាទិអម្ពិលំ លទ្ធា អនម្ពិលំ គវេសន្តិ។ ឯវំ
សព្ពំ បរិវត្តេត្វា បរិវត្តេត្វា យោជិតំ។

បដិសម្ពា យោនិសោ អាហារំ អាហារេតីតិ បដិសម្ពានបញ្ញាយ ជានិត្វា
ឧចាយេន អាហារំ អាហារេតិ។ ឥនានិ ឧចាយំ ធស្សេតុំ “នេវ ធរាយា”តិអាទិ
វុត្តំ។

តត្ថ នេវ ធរាយាតិ ធរត្ថាយ ន អាហារេតិ។ តត្ថ នដលជ្ឈីកាធយោ
ធរត្ថាយ អាហារេន្តិ នាម។ យញ្ញិ ភោជនំ ភុត្តស្ស
នច្ចគីតកព្ពសិលោកសម្ពាតោ ធរោ អតិវេកតវេន បដិភាតិ, តំ ភោជនំ

អធិប្បនិម្មិតសមេន បរិយេសិត្យា តេ អាហារវេទិ។ អយំ បន ភិក្ខុ ន
ឯវាហារវេទិ។

ន មនាយាតិ មានមនុស្សមនានំ វុឌ្ឍនត្ថាយ ន អាហារវេទិ។ តត្ថ
រាជរាជមហាមត្តា មនុស្សា អាហារវេទិ នាម។ តេ ហិ អត្ថនោ
មានមនុស្សមនានំ វុឌ្ឍនត្ថាយ បិណ្ឌុរសកោដនាទីនិ បណ្ឌិតកោដនាទី
ភុញ្ញន្តិ។ អយំ បន ភិក្ខុ ឯវាហារវេទិ។

ន មណ្ឌនាយាតិ សរីរមណ្ឌនត្ថាយ ន អាហារវេទិ។ តត្ថ រូបបដិវិទិយោ
មាតុកាមា អន្តេបុរិកាធម្មោ ច សប្បិដាណីតាទីនិ បិវន្តិ,
សិនិទ្ធមុទុមន្តវកោដនំ អាហារវេទិ។ ឯវា អន្តលជ្ជិ សុសណ្ឌិតា ភវិស្សតិ,
សរីរេ ធិវិវណ្ណោ បសន្នោ ភវិស្សតីតិ។ អយំ បន ភិក្ខុ ឯវាហារវេទិ។

ន វិក្ខុសនាយាតិ សរីរេ មំសវិក្ខុសនត្ថាយ ន អាហារវេទិ។ តត្ថ
និព្វន្ធមល្លមុដ្ឋិកមល្លចេជកាធម្មោ សុសិនិទ្ធវិហិ មច្ឆមំសាទីហិ សរីរំ បីណោន្តិ
“ឯវា មំសំ ឧស្សនំ ភវិស្សតិ បហារសហនត្ថាយ”តិ។ អយំ បន ភិក្ខុ ឯវា
សរីរេ មំសវិក្ខុសនត្ថាយ ន អាហារវេទិ។

យាវនេវាតិ អាហារាហារណាបយោជនស្ស បរិច្ឆេទនិយមនស្សនំ។ ឥមស្ស
កាយស្ស បិទិយាតិ ឥមស្ស ចតុមហាភូតិកស្ស ករជកាយស្ស ឥបនត្ថាយ
អាហារវេទិ, ឥនមស្ស អាហារាហារណោ បយោជនន្តិ អត្ថោ។ យាបនាយាតិ
ជីវិតិន្ទ្រិយយាបនត្ថាយ អាហារវេទិ។ វិហីស្សបរិទិយាតិ វិហីសា នាម
អភុត្តបច្ឆយា ឧប្បជ្ឈនកុទ្ធា, តស្ស ឧបរតិយា រូបសមនត្ថាយ អាហារវេទិ។
ព្រហ្មចរិយានុគ្គហាយាតិ ព្រហ្មចរិយំ នាម តិស្សោ សិក្ខា សកលសាសនំ,
តស្ស អនុគ្គណ្ឌត្ថាយ អាហារវេទិ។

ឥតឥត ឧបាយនិទស្សន្តំ, ឥមិនា ឧបាយនាតិ អត្ថោ។ បុរាណញ្ច វេទនំ
បដិហាម្ចាមីតិ បុរាណវេទនំ នាម អភុត្តបច្ចយា ឧប្បជ្ឈនកវេទនា, តំ
បដិហានិស្សមីតិ អាហារវេតិ។ នវញ្ច វេទនំ ន ឧប្បាទេស្សមីតិ នវវេទនា នាម
អភិភុត្តបច្ចយេន ឧប្បជ្ឈនកវេទនា, ន តំ ឧប្បាទេស្សមីតិ អាហារវេតិ។ អថ វា
នវវេទនា នាម ភុត្តបច្ចយា ន ឧប្បជ្ឈនកវេទនា, តស្ស អនុប្បន្ទាយ
អនុប្បជ្ឈនត្ថមេវ អាហារវេតិ។

យាត្រា ច មេ ភវិស្សតីតិ យាបនា ច មេ ភវិស្សតិ។ អនវដ្ឋតា ចាតិ ឯត្ថ
អត្ថិ សាវដ្ឋំ, អត្ថិ អនវដ្ឋំ។ តត្ថ អធម្មិកបរិយេសនា អធម្មិកបដិគ្គហណំ
អធម្មេន បរិភោគោតិ ឥទំ សាវដ្ឋំ នាម។ ធម្មេន បន បរិយេសិត្យា ធម្មេន
បដិគ្គហេត្យា បច្ចវេក្ខិត្យា បរិភុត្តនំ អនវដ្ឋំ នាម។ ឯកទ្វា អនវដ្ឋេយេវ សាវដ្ឋំ
ករោតិ, “លទ្ធិមេ”តិ កត្យា បមាណាតិក្កន្តំ ភុត្តតិ, តំ ជីវាបេតុំ អសក្កោន្តោ
ឧទ្ធិវេចនអនោវិវេចនាទីហិ កិលមតិ, សកលវិហារេ ភិក្ខុ តស្ស
សរីរបដិជគ្គនកេសជ្ឈបរិយេសនាទីសុ ឧស្សក្កំ អាបជ្ឈន្តិ, “កី ឥទ”ន្តិ វុត្ថ
“អសុកស្ស នាម ឧទរំ ឧទុមាត”ន្តិអាទី វេទន្តិ។ “ឯស និច្ចកាលម្យំ ឯវំ
បកតិកោយេវ, អត្តនោ កុច្ឆិប្បមាណំ នាម ន ជានាតី”តិ និទ្ទន្តិ គរហន្តិ។
អយំ អនវដ្ឋេយេវ សាវដ្ឋំ ករោតិ នាម។ ឯវំ អកត្យា “អនវដ្ឋតា ច មេ
ភវិស្សតី”តិ អាហារវេតិ។

ជាសុវិហារោ ចាតិ ឯត្ថាបិ អត្ថិ ជាសុវិហារោ, អត្ថិ ន ជាសុវិហារោ។ តត្ថ
អាហារហត្ថកោ អលំសាដកោ តត្រវដ្ឋកោ កាកមាសកោ ភុត្តវមិតកោតិ
ឥមេសំ បញ្ចន្តំ ព្រាហ្មណានំ កោជនំ ន ជាសុវិហារោ នាម។ ឯតេសុ ហិ
អាហារហត្ថកោ នាម ពហុំ ភុត្តិត្យា អត្តនោ ធម្មតាយ ឧដ្ឋាតុំ អសក្កោន្តោ
“អាហារ ហត្ថ”ន្តិ វេទតិ។ អលំសាដកោ នាម អច្ចុមាតកុច្ឆិតាយ ឧដ្ឋិតាបិ

សាជកំ និវាសេតុំ ន សក្កោតិ។ តត្រវដ្ឋកោ នាម ឧដ្ឋាតុំ អសក្កោន្តោ តត្រវ
បរិវដ្ឋតិ។ កាកមាសកោ នាម យថា កាកេហិ អាមសិតុំ សក្កោតិ, ឯវំ យាវ
មុខទ្វារា អាហារេតិ។ ភុត្តវមិតកោ នាម មុខេន សន្ធាវេតុំ អសក្កោន្តោ តត្រវ
វមតិ។ ឯវំ អកត្វា “ជាសុរិហារោ ច មេ ភវិស្សតី”តិ អាហារេតិ។ ជាសុរិហារោ
នាម ចត្វាហិ បញ្ចាហិ អាលោបេតិ ឧន្ធនតា។ ឯត្ថកញ្ញិ ភុញ្ញិត្វា ចានីយំ បិវតោ
ចត្តារោ ភិវាយាបថា សុខេន បវត្តន្តិ។ តស្មា ធម្មសេនាបតិ ឯវមាហា -

“ចត្តារោ បញ្ចា អាលោបេ, អភុត្វា ឧទកំ បិវេ;
អលំ ជាសុរិហារាយ, បហិតត្ថស្ស ភិក្ខុនោ”តិ។ (ថេរគា. ៩៨៣; មិ. ប.
៦.៥.១០);

ឥមស្មី បន ហ្មានេ អដ្ឋានិ សមោធានេតញ្ញានិ។ នេវ ទវាយាតិ ហិ ឯកំ អដ្ឋំ, ន
មនាយាតិ ឯកំ, ន មណ្ឌនាយាតិ ឯកំ, ន វិភូសនាយាតិ ឯកំ, យាវនេវ ឥមស្ស
កាយស្ស បិទិយា យាបនាយាតិ ឯកំ, វិហឹស្សបរតិយា
ព្រហ្មចរិយានុគ្គហាយាតិ ឯកំ, ឥតិ បុរាណញ្ច វេទនំ បដិហដ្ឋាមិ នវញ្ច វេទនំ
ន ឧប្បាទេស្សមីតិ ឯកំ, យាត្រា ច មេ ភវិស្សតីតិ ឯកំ អដ្ឋំ, អនវដ្ឋតា ច
ជាសុរិហារោ ចាតិ អយមេត្ថ កោជនានិសំសោ។

មហាសិវត្ថុរោ បនាហា - “ហេដ្ឋា ចត្តារិ អដ្ឋានិ បដិក្ខេចា នាម, ឧបរិ បន
អដ្ឋានិ សមោធានេតញ្ញានិ”តិ។ តត្ថ យាវនេវ ឥមស្ស កាយស្ស បិទិយាតិ
ឯកំ អដ្ឋំ, យាបនាយាតិ ឯកំ, វិហឹស្សបរតិយាតិ ឯកំ, ព្រហ្មចរិយានុគ្គហាយាតិ
ឯកំ, ឥតិ បុរាណញ្ច វេទនំ បដិហដ្ឋាមីតិ ឯកំ, នវញ្ច វេទនំ ន ឧប្បាទេស្សមីតិ
ឯកំ, យាត្រា ច មេ ភវិស្សតីតិ ឯកំ, អនវដ្ឋតា ចាតិ ឯកំ, ជាសុរិហារោ បន
កោជនានិសំសោតិ។ ឯវំ អដ្ឋដ្ឋសមន្នាគតំ អាហារំ អាហារេតិ។

៩០. ឧបេក្ខកោតិ ធម្មវត្ថុបេក្ខាយ សមន្នាគតោ។ សតោតិ
កាយានុបស្សនាទិសតិយុត្តោ។

ឧបេក្ខកោតិ ធម្មវត្ថុបេក្ខាយ សមន្នាគតោតិ ឯត្ថ ធម្មវត្ថុបេក្ខាធម្មា នាម
កោតិ? ញាណាទយោ។ “ញាណា”ន្តិ វុត្ថុ កិរិយតោ ចត្តារិ
ញាណាសម្មយុត្តានិលព្ពន្ធិ, “សតតវិហារោ”តិ វុត្ថុ អដ្ឋ មហាចិត្តានិលព្ពន្ធិ,
“វជ្ជនទុស្សនំនត្ថី”តិ វុត្ថុ ទស ចិត្តានិលព្ពន្ធិ។ សោមនស្សំ អាសេវនវសេន
លព្ពតិ។ ចក្ខុនារូបំ ទិស្វាតិ ការណាវសេន ចក្ខុតិ លទ្ធកោហារេន
រូបទស្សនសមត្ថេន ចក្ខុវិញ្ញាណេន រូបំ ទិស្វា។ ចោរាណា បនាហុ - ចក្ខុរូបំ ន
បស្សតិ អចិត្តកត្តា, ចិត្តម្យិ ន បស្សតិ អចក្ខុកត្តា។ ធូរាវម្ពណាសង្ឃដ្ឋនេន
បន បសាទវត្ថុកេន ចិត្តេន បស្សតិ។ ព្យាទិសេសុ បន ថានេសុ “ធនុនា
វិជ្ជតី”តិ អាទិសុ វិយ សសម្ភារកថា នាម ហោតិ។ តស្មា ចក្ខុវិញ្ញាណេន រូបំ
ទិស្វាតិ អយមេវេត្ថ អត្តោ។

នេវ សុមនោ ហោតីតិ លោកុប្បត្តិវសេន ធនុរាគុប្បត្តិវសេន សោមនស្សោ
ន ហោតិ។ ន ទុម្ពនោតិ បដិយុប្បត្តិវសេន ទុដ្ឋចិត្តោ ន ហោតិ។ ឧបេក្ខកោតិ
ឧបបត្តិតោ ឥក្ខកោ ហោតិ, អបក្ខបតិតោ ហុត្វា ភិយាបថំ បវត្តេតិ។ សតោ
សម្មជាតោតិ សតិមា ញាណាសម្មន្នោ។ មនាបំ នាភិគិដ្ឋតីតិ មនវឡនកំ
ឥដ្ឋាវម្ពណំ នាភិគិដ្ឋតិ ន បត្តេតិ។ នាភិហំសតីតិ ន តុស្សតិ។ ន រាគំ ជនេតីតិ
តត្ថ តត្ថ វញ្ញនំ ន ឧប្បាទេតិ។ តស្ស វិតោវ កាយោ ហោតីតិ តស្ស
ខីណាសវស្ស ចក្ខាទិកាយោ កម្មារហិតត្តា វិតោ និច្ចលោ ហោតិ។
អមនាបន្តិ អនិដ្ឋាវម្ពណំ។ ន មន្តំ ហោតីតិ ទោមនស្សិតោ ន ហោតិ។
អប្បតិដ្ឋិតចិត្តោតិ កោដវសេន វិតមនោ ន ហោតិ។ អលីនមនសោតិ
អលីនចិត្តោ។ អព្យាបន្នចេតសោតិ ព្យាបាទវហិតចិត្តោ។

រជនីយេ ន រជ្ជតីតិ រជនីយស្មី វត្ថុស្មី ន រាគំ ឧប្បាទេតិ។ ទុស្សនីយេ ន
ទុស្សតីតិ ទោសុប្បាទេ វត្ថុស្មី ន ទោសំ ឧប្បាទេតិ។ មោហនីយេ ន មុយ្ហតីតិ
មោហនីយស្មី វត្ថុស្មី ន មោហំ ឧប្បាទេតិ។ កោបនីយេ ន កុប្បតីតិ
កោធនីយស្មី វត្ថុស្មី ន ចលតិ។ មទនីយេ ន មទ្ធិតីតិ មទនីយស្មី វត្ថុស្មី ន
សំសីទតិ។ កិលេសនីយេ ន កិលិស្សតីតិ ឧបតបនីយស្មី វត្ថុស្មី ន ឧបតប្បតិ។
ទិដ្ឋទិដ្ឋមត្តាតិ រូចារម្មណោ ចក្កវិញ្ញាណោ ន ទិដ្ឋទិដ្ឋមត្តា។ សុតេ
សុតមត្តាតិ សទ្ទាយតនេ សោតវិញ្ញាណោ ន សុតេ សុតមត្តា។ មុតេ
មុតមត្តាតិ ឃានជិវ្ហាកាយវិញ្ញាណោ ន ចាបុណ្ឌិត្វា គហិតេ គហិតមត្តា។
វិញ្ញាតេ វិញ្ញាតមត្តាតិ មនោវិញ្ញាណោ ន ញាតេ ញាតមត្តា។ ទិដ្ឋេ ន
លិម្បតីតិ ចក្កវិញ្ញាណោ ន ទិដ្ឋរូចារម្មណោ តណ្ហាទិដ្ឋិលេខេ ន លិម្បតិ។
ទិដ្ឋេ អនូបយោតិ រូចារម្មណោ និត្តណ្ហោ ហោតិ។ អនចាយោតិ អបទុដ្ឋចិត្តោ។

សិរិដ្ឋតីតិ លព្ពតិ។ បស្សតីតិ ឱលោកេតិ។ ធន្តរាគោតិ សិនេហោ។
រូចារាមន្តិ រូបំ អារាមំ អស្សាតិ រូចារាមំ។ រូបេ រតន្តិ រូបរតំ។ រូបេ សន្តដ្ឋតិ
រូបសម្មទិតំ។

ទន្តំ នយន្តិ សមិតិទ្តិ ឧយ្យានកីឡាមណ្ឌលាទីសុ មហាជនមជ្ឈំ គច្ឆន្តា
ទន្តមេវ គោណាជាតី វា អស្សជាតី វា យានេ យោដេត្វា នយន្តិ។ រាជាតិ
តថារូចានេវ វា នាទិ គច្ឆន្តា រាជាបិ ទន្តមេវ អភិរុហតិ។ មនុស្សេស្វតិ
មនុស្សេសុបិ ចត្វាហិ អរិយមគ្គេហិ ទន្តោ និព្វិសេវនោវ សេដ្ឋោ។ យោតិវាក្យន្តិ
យោ វេរូបំ អតិក្កមេវចនំ បុនប្បនំ វុច្ឆមានម្បិ តិកិត្តតិ ន បដិប្បន្តតិ ន
វិហញ្ញតិ, វេរូចោ ទន្តោ សេដ្ឋាតិ អត្តោ។

អស្សតរាតិ វេជ្ជវាយ គប្បតេន ជាតា។ អាជានីយាតិ យំ អស្សទម្មសារថិ
ការណំ ការេតិ, តស្ស ឱប្បំ ជាននសមត្ថា។ សិន្ធពាតិ សិន្ធពរដ្ឋេ ជាតា អស្សា។

មហាធាតុ កុញ្ញវស្ម័យតា មហាហត្ថិនោ។ អត្តទន្លោតិ ឯតេ អស្សតរា វា
អាជានីយា វា សិន្ធុវា វា កុញ្ញរា វា វរា ទន្លា, ន អទន្លា។ យោ បន
ចតុមគ្គសង្ខាតេន អត្តទន្លេន ទន្លតាយ អត្តទន្លោ និព្វិសេវនោ, អយំ តតោបិ
វរំ, សព្វេហិ ឯតេហិ ឧត្តរិតរោតិ អត្តោ។

ន ហិ ឯតេហិ យានេហិតិ យានិ ឯតានិ ហត្ថិយានានិ យានានិ, ន ហិ ឯតេហិ
យានេហិ កោចិ បុគ្គលោ សុបិនន្តេនបិ អគតបុព្វត្ថា “អគត”ន្តិ សង្ខាតំ
និព្វានទិសំ, តំ ហំនំ គច្ឆេយ្យ។ យថា បុព្វភាគេ ឥន្ទ្រិយទមេន ទន្លេន អបរភាគេ
អរិយមគ្គការ្យនាយ សុទន្លេន ទន្លោ និព្វិសេវនោ សប្បញ្ញោ បុគ្គលោ តំ
អគតបុព្វំ ទិសំ គច្ឆតិ, ទន្លភូមិ ចាបុណ្ហាតិ។ តស្មា អត្តទមនមេវ វរន្តិ អត្តោ។

វិធាសុ ន វិកម្មន្តិតិ សេយ្យស្ស សេយ្យោហមស្មិតិអាទីសុ មានវិធាសុ ន
ចលន្តិ នប្បវេធជន្តិវិប្បមុត្តា បុនព្វវាតិ បុនព្វវបដិសន្ធិយា បុនប្បនំ ឧប្បត្តិតោ
សុដ្ឋ មុត្តា មុញ្ញាត្វា បិតា។ ទន្លភូមិមនុប្បត្តាតិ ឯកន្តទមនំ អរហត្តជលភូមិ
ចាបុណ្ហាត្វា បិតា។ តេ លោកេវិជិតាវិនោតិ តេ អរហន្តោ សត្តលោកេ
វិជិតវិជយាវិជិតវន្តោ នាម ហោន្តិ។

យស្មា ច ភាវិតិទ្រិយោ និព្វយោ និព្វិកាវេ ទន្លោ ហោតិ, តស្មា តមត្ថំ
ទស្សន្តោ “យស្សិទ្ធិយានី”តិ គាថមាហា។ តស្សត្ថោ - យស្ស ចក្ខាទីនិ
ធម្មិទ្រិយានិ គោចរការ្យនាយ អនិច្ចាទិតិលក្ខណំ អាហេបេត្វា
វាសនាការ្យនាយ សតិសម្មជញ្ញកន្ធ�ំ កាហាបេត្វា ភាវិតានិ, តានិ ច ខោ
អជ្ឈត្តគោចរការ្យនាយ, ឯវំ បន ពហិទ្វា ច សព្វលោកេតិ យត្ថ យត្ថ ឥន្ទ្រិយានំ
វេកល្កតា វេកល្កតោ វា សម្ពវោ, តត្ថ នាភិជ្ឈាទិវសេន ភាវិតានីតិ ឯវំ និព្វិជ្ឈ
ព្រាត្វា បដិវិជ្ឈិត្វា ឥមំ បរញ្ច លោកំ សកសន្តតិទន្ធលោកំ

បរសន្តតិខន្ធលោកញា ធន្តមរណំ មរិតុកាមោ កាលំ កង្ខតិ, ជីវិតក្ខយ កាលំ
អាគមេតិ បតិមាធនិ, ន ភាយតិ មរណាស្ស។ យថាហ -

“មរណោ មេ ភយំ នត្ថិ, និកង្ខំ នត្ថិ ជីវិតេ”។ (ថេរគា. ២០);

“នាភិកង្ខាមិ មរណំ, នាភិកង្ខាមិ ជីវិតំ;
កាលញា បតិមាធមិ, និព្វិសំ ភតកោ យថា”តិ។ (ថេរគា. ៦០៦, ៦៥៤,
១០០២; មិ. ប. ២.២.៤ ថោកំ វិសទិសំ);

ភាវិតោ ស ធន្តោតិ វេ ភាវិតិ ទ្រិយោ សោ ធន្តោ។

៩១. និស្សយតាតិ តណ្ហាធិជ្ជិនិស្សយា។ ញាត្វា ធម្មន្តិ អនិច្ចាធិហិ
អាគារេហិ ធម្មំ ជានិត្វា។ អនិស្សិតោតិ វេ តេហិ និស្សយេហិ អនិស្សិតោ។
តេន អញ្ញាត្រ ធម្មញ្ញាណា នត្ថិ និស្សយានំ អភារោតិ ធិបេតិ។ ភវាយ វិភវាយ
វាតិ សស្សតាយ ឧច្ឆេទាយ វា។ ឥមិស្សា កាថាយ និទ្ទេសោ ឧត្តានោ។

៩២. តំ ព្រមិ ឧបសន្តោតិ តំ វេ វុបំ ឯកេកកាថាយ វុត្ថំ ឧបសន្តោតិ
កថេមិ។ អតរិ សោវិសត្តិកង្ខំ សោ ឥមំ វិសតាធិការេន វិសត្តិកាសង្ខាតំ
មហាតណ្ហំ អតរិ។

អត្ថនោ ធិជ្ជិយា រាគោ អភិជ្ឈាកាយគន្តោតិ សយំ គហិតធិជ្ជិយា
រញ្ជនសង្ខាតោ រាគោ អភិជ្ឈាកាយគន្តោ។ បរវាទេសុ អាហារតោ អប្បច្ចយោតិ
បរេសំ វាធម្មិវាទេសុ កោចោ ច អតុដ្ឋាការោ ច ព្យាចានោ កាយគន្តោ។
អត្ថនោ សីលំ វា វតំ វាតិ សយំ គហិតមេដុនវិវតិសង្ខាតំ សីលំ វា
គោវតាធិវតំ វា។ សីលព្ពតំ វាតិ តទុកយំ វា។ បរាមាសោតិ ឥមិនា
សុទ្ធិតិអាធិវសេន បរតោ អាមសតិ។ អត្ថនោ ធិជ្ជិ ឥទំសច្ចាភិធិវេសោ

កាយគន្លោតិ សយំ គហិតទិដ្ឋិ “ឥទមេវ សច្ចំ មោយមញ្ញ” តិ (ឧទា. ៥៤; ម. និ. ៣.២៧, ៣០១) អយោនិសោ អភិនិវេសោ ឥទំសច្ចាភិនិវេសោ កាយគន្លោ។ គន្លា តស្ស នវិជ្ជន្តិ តស្ស ឌីណាសវស្ស ទ្វេ ទិដ្ឋិគន្លា សោតាបត្តិមគ្គេន ន សន្តិ។ ព្យាបាទោ កាយគន្លោ អនាគាមិមគ្គេន។ អភិជ្ឈកាយគន្លោ អរហត្តមគ្គេន។

៩៣. ឥនានិ តមេវ ឧបសន្តំ បសំសន្តោ អាហា “ន តស្ស បុត្តា” តិ វេរមាទិ។ តត្ថ បុត្តា អត្រជាទយោ ចត្តារោ។ ឯត្ថ ច បុត្តបរិគ្គហាទយោ បុត្តាទិនាមេន វុត្តាតិ វេទិតញ្ញា។ តេ ហិស្ស នវិជ្ជន្តិ, តេសំ វា អភាវេន បុត្តាទយោ នវិជ្ជន្តិ។ អត្តាតិ “អត្តា អត្ថ” តិ គហិតា សស្សតទិដ្ឋិ នត្ថិ។ និវត្តាតិ “ឧច្ឆិដ្ឋតិ” តិ គហិតា ឧច្ឆេទទិដ្ឋិ។

នត្ថិតិ គហិតតំ នត្ថិ។ មុញ្ចិតតំ នត្ថិតិ មោចេតតំ នត្ថិ។ យស្ស នត្ថិ គហិតន្តិ យស្ស បុគ្គលស្ស តណ្ហាទិដ្ឋិវេសេន គហិតំ នវិជ្ជតិ។ តស្ស នត្ថិ មុញ្ចិតតំ តស្ស បុគ្គលស្ស មុញ្ចិតតំ នវិជ្ជតិ។ គាហមុញ្ចនសមតិក្កន្តោតិ គហណាញា មោចេតញ្ចវីតិវត្តោ។ វុទ្ធិបរិហានីវីតិវត្តោតិ វុឡិញ្ចា ហានិញ្ចា អតិក្កន្តោ។

៩៤. យេន នំ វុដ្ឋំ បុព្វជ្ជនា, អថោ សមណាព្រាហ្មណាតិ យេន តំ វាគាទិនា វុដ្ឋេន បុព្វជ្ជនា សព្វេបិ ទេវមនុស្សា ឥតោវ ពហិទ្វា សមណាព្រាហ្មណា ច វត្តោតិ វា ទុដ្ឋោតិ វា វេទេយ្យំ។ តំ តស្ស អបុរក្ខតន្តិ តំ វាគាទិវុដ្ឋំ តស្ស អរហតោ អបុរក្ខតំ។ តស្មា វាទេសុ នេជតីតិ តំការណា និដ្ឋាវចនេសុ ន កម្មតិ។

នេជតីតិ និទ្ទេសស្ស ឧទ្ទេសបទំ។ ន ឥញ្ញតីតិ ចលនំ ន ករោតិ។ ន ចលតីតិ
ន តត្ថ នមតិ។ ន វេជតីតិ កម្មេតុំ អសក្កុណោយ្យតាយ ន ជន្មតិ។
ន ប្បវេជតីតិ ន កម្មតិ។ ន សម្បវេជតីតិ ន បរិវត្តតិ។

៩៥. ន ឧស្សេស្ស វេទតេតិ វិសិដ្ឋេសុ អត្តានំ អន្តោកត្វា “អហំ វិសិដ្ឋា”តិ
អតិមានវសេន ន វេទតិ។ ឯស នយោ ឥតវេសុ ជ្ជិសុ។ កប្បំ នេតិ អកប្បិយោតិ
សោ ឯវុចោ ធុរិយម្បិ កប្បំ ន ឯតិ។ កស្មា? យស្មា អកប្បិយោ, បហំនកប្បាតិ
វុត្តំ ហោតិ។ ឥមិស្សាបិ គាថាយ និទ្ទេសោ ឧត្តានោ។

៩៦. សកន្តិ មយ្ហន្តិ បរិគ្គហិតំ។ អសតា ច ន សោចតីតិ អវិជ្ជមានាធិនា
អសតា ច ន សោចតិ។ ធម្មេសុ ច ន គច្ឆតីតិ សព្វធម្មេសុ ជន្មាធិវសេន ន
គច្ឆតិ។ ស វេ សន្តោតិ វុច្ឆតីតិ សោ ឯវុចោ នវុត្តមោ “សន្តោ”តិ វុច្ឆតិ។
ឥមិស្សាបិ គាថាយ និទ្ទេសោ ឧត្តានោ។ អវហត្ថនិក្ខុជេន ទេសនំ និដ្ឋាបេសិ។
ទេសនាបរិយោសានេ កោដិសតសហស្សនេវតានំ អវហត្ថប្បត្តិ អហោសិ,
សោតាបន្នាធិនំ គណនា នត្ថតិ។

សទ្ធម្មប្បវដ្ឋោតិកាយ មហានិទ្ទេសដ្ឋកថាយ

បុរាភេទសុត្តនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១១. កលហវិវាទសុត្តនិទ្ទេសវណ្ណានា

៩៧. ឯកាទសមេ កលហវិវាទសុត្តនិទ្ទេសេ កុតោបហូតា កលហា
វិវាទាតិ កលហោ ច តស្ស បុព្វភាគោ វិវាទោ ចាតិ ឥមេ កុតោ ជាតា។
បរិទេវសោកា សហមច្ឆរា ចាតិ បរិទេវសោកា ច សហមច្ឆរា ច កុតោ
បហូតា។ មាណតិមាណា សហបេសុណា ចាតិ មាណា ច អតិមាណា ច បេសុណា

ច កុតោ បហូតា។ តេតិ តេ សព្វេបិ អដ្ឋ កិលេសធម្មា។ តទិដ្ឋុ ព្យាប័តិ តំ
មយា បុច្ឆិតមត្តំ ព្រូហិ, យាថាមិ តំ អហន្តិ។ យាចនត្ថោ ហិ ឥដ្ឋាតិ និចាតោ។

ឯកេន អាការេនាតិ ឯកេន ការណេន។ អបរេន អាការេនាតិ អបរេន
ការណេន។ អាការិកា ទណ្ឌបសុតាតិ គហបតិនោវិហេសមាណា។ បព្ពដិតា
អាបត្តិ អាបជ្ជន្តាតិ អនការិកា សត្តសុ អាបត្តិក្ខន្ធសុ អញ្ញាតរំ អាបជ្ជមាណា។

កុតោបហូតាតិ កុតោភូតា។ កុតោជាតាតិ កុតោ បដិលទ្ធភាវា។
កុតោសញ្ញាតាតិ ឧបសគ្គេន បទំ វុឡ្យតំ។ កុតោនិព្ពត្តាតិ កុតោ
និព្ពត្តលក្ខណំ បត្តា។ ឧបសគ្គេន បទំ វុឡ្យតា “កុតោអភិនិព្ពត្តា” តិ វុត្ថំ។
កុតោចាតុភូតាតិ កុតោចាកជីភូតា។ កី និទានាតិអាទិសុ អត្តនោ ដលំ
និទេតីតិ និទានំ។ ឯតស្មា ដលំ សមុទេតីតិ សមុទយោ។ ឯតស្មា ដលំ ជាយតីតិ
ជាតិ។ ឯតស្មា ដលំ បកវតីតិ បកវោ។ មូលំ បុច្ឆតីតិ កលហាស្ស ការណំ
បុច្ឆតិ។ ការណាញិ បតិជ្ឈជ្ជេន មូលំ។ អត្តនោ ដលំនិច្ឆាទនត្ថំ ហិនោតិ
បវត្តតីតិ ហេតុ។ “ហន្ត ទំ គណ្ណាថា” តិ ទស្សន្តំ វិយ អត្តនោ ដលំ និទេតីតិ
និទានំ។ ឯតស្មា ដលំ សម្ភវតីតិ សម្ភវោ។ បកវតិ ដលំ ឯតស្មាតិ បកវោ។
សមុដ្ឋាតិ ឯត្ត ដលំ, ឯតេន វា សមុដ្ឋាតីតិ សមុដ្ឋានំ។ អត្តនោ ដលំ អាហារតីតិ
អាហារោ។ អបដិក្ខិបិតព្ពជ្ជេន អត្តនោ ដលំ អារមេតីតិ អារម្មណំ។ ឯតំ បដិច្ច
អបដិក្ខិបិតា ដលំ ឯតិ បវត្តតីតិ បច្ចយោ។ ឯតស្មា ដលំ សមុទេតីតិ
សមុទយោតិ ឯវមេតេសំ បទានំ វេចនត្ថោ វេទិតញ្ញោ។ តំ សន្ធាយ “កលហាស្ស
ច វិវាទស្ស ច មូលំ បុច្ឆតី” តិអាទិនា នយេន ទេសនា វុត្តា។

៩៨. បិយប្បហូតាតិ បិយវត្ថុតោ ជាតា។ មន្ទេរយុត្តា កលហាវិវាទាតិ
ឥមិនា កលហាវិវាទាទីនំ ន កេរលំ បិយវត្ថុមេវ, មជ្ឈិយម្យិ បច្ចយំ ទស្សតិ។
កលហាវិវាទសីសេន ចេត្ត សព្វេបិ តេ ធម្មា វុត្តាតិ វេទិតញ្ញោ។ យថា ច ឯតេសំ

មជ្ឈិមំ, តថា បេសុណានញ្ចវិវាទំ។ តេនាហ “វិវាទជាតេសុ ច
បេសុណានី”តិ។ ឥមិស្សា កាថាយ និទ្ទេសោ ឧត្តានត្ថោយេវ។

៩៩. បិយា សុ លោកស្មី កុតោនិទានា, យេ ចាបិ លោភាវិចរន្តិ លោកេតិ
“បិយប្បហូតា កលហា”តិ យេ ឯត្ថ វុត្ថា, តេ បិយា លោកស្មី កុតោនិទានា, ន
កេវលញ្ច បិយា, យេ ចាបិ ខត្តិយាទយោ លោកេវិចរន្តិ លោកហេតុ
លោកេនាភិក្ខុតាវិចរន្តិ, តេសំ សោ លោកោ ច កុតោនិទានោតិ ទ្វេ អត្ថ
ឯកាយ បុច្ឆាយ បុច្ឆតិ។ កុតោនិទានាតិ ចេត្ថ កីនិទានា កីហេតុកាតិ
បច្ឆត្តវេនស្ស តោអាទេសោ វេទិតញ្ចោ, សមាសេ ចស្ស លោចាភាវោ។ អថ វា
និទានាតិ ជាតា, ឧប្បន្នាតិ អត្ថោ។ តស្មា កុតោ ជាតា កុតោ ឧប្បន្នាតិ វុត្ថំ
ហោតិ។ អាសា ច និដ្ឋា ចាតិ អាសា ច តស្សា អាសាយ សមិទ្ធិ ច។ យេ
សម្បរាយាយ នវស្ស ហោន្តិ យេ នវស្ស សម្បរាយាយ ហោន្តិ, បរាយនា
ហោន្តិ វុត្ថំ ហោតិ។ ឯកា ឯវាយម្បិ បុច្ឆា។

ទីតា ហោន្តិ បតិដ្ឋា កវន្តិ។ សរណា ហោន្តិ ទុក្ខនាសនា ហោន្តិ។
និដ្ឋាបរាយនា ហោន្តិ សមិទ្ធិបរាយនា ហោន្តិ។

១០០. ធម្មានិទានានីតិ កាមច្ឆន្ទាទិធន្ទនិទានានិ។ យេ ចាបិ លោភាវិចរន្តិ
យេ ចាបិ ខត្តិយាទយោ លោភាវិចរន្តិ, តេសំ លោកោបិ ធន្ទនិទានោតិ ទ្វេបិ
អត្ថ ឯកតោវិស្សន្នេតិ។ ឥតោនិទានាតិ ធន្ទនិទានា ឯវាតិ វុត្ថំ ហោតិ។
“ឥតោនិទានា”តិ ហិ ធន្ទំ សន្ធាយាហ។ ធន្ទនិទានា ហិ លោភាទយោ។
“ឥតោនិទានា”តិ សទ្ធិសិទ្ធិ ចេត្ថ “កុតោនិទានា”តិ ឯត្ថ វុត្ថនយេន វេទិតញ្ចា។
អាសាយ សមិទ្ធិ វុច្ឆតិ និដ្ឋាតិ អន្ល័យសយនិព្ពត្តិបដិលោកោ កង្វិយតិ។

១០១. វិនិច្ឆ័យាតិ តណ្ហាទិដ្ឋិវិនិច្ឆ័យា។ យេ ចាបិ ធម្មា សមណោ វុត្តាតិ យេ
ច អញ្ជេបិ កោធាទិហិ សម្មយុត្តា, តថាវុចា វា អកុសលា ធម្មា ពុទ្ធសមណោ
វុត្តា, តេ កុតោបហូតាតិ។

អញ្ជាជាតិកាតិ អញ្ជាសភាវា។ អញ្ជាវិហិតកាតិ អញ្ជាឆាការេន បិតា។
សមិតថាបេនាតិ និព្វាបិតថាបេន។ ពាហិតថាបធម្មនាតិ
បហ័នលាមកធម្មន។ ភិន្នកិលេសមូលេនាតិ កិលេសមូលានិ ភិន្នត្វា បិតេន។
សញ្ញាកុសលមូលពន្ធនា បមុត្តេនាតិ ធានសអកុសលពន្ធនំ មោចេត្វា បិតេន។
វុត្តាតិ កថិតា។ បវុត្តាតិ បការេន កថិតា។

១០២. តម្កបនិស្សយ បហោតិ ឆន្ទោតិ តំ សុខុទុក្ខវេទនំ
តទុកយវត្ថុសង្ខាតំ សាតាសាតំ ឧបនិស្សយ សំយោគវិយោគបត្តនាវសេន
ឆន្ទោ បហោតិ។ ឯត្តាវតា “ឆន្ទោ នុ លោកស្មី កុតោនិទានោ” តិ អយំ បញ្ជោ
វិស្សជ្ជិតោ ហោតិ។ រូបេសុ ទិស្វាវិករំ ភវញ្ញាតិ រូបេសុ វយញ្ញា ឧប្បាទញ្ញា ទិស្វា។
វិនិច្ឆយំ កុព្ពតិ ជន្នុលោកេតិ អចាយាទិកេ លោកេ អយំ ជន្នុកោតាធិកមត្ថំ
តណ្ហាវិនិច្ឆយំ “អត្តា មេ ឧប្បន្នោ” តិ អាទិនា នយេន ទិដ្ឋិវិនិច្ឆយញ្ញា កុរុតេ។
ឯត្តាវតា “វិនិច្ឆយា ចាបិ កុតោបហូតា” តិ អយំ បញ្ជោ វិស្សជ្ជិតោ ហោតិ។

សាតាសាតំ និស្សយាតិ មជ្ជរញ្ញា អមជ្ជរញ្ញា ឧបនិស្សយំ កត្វា។ ឥដ្ឋានិដ្ឋន្តិ
ឥដ្ឋាវម្ពណញ្ញា អនិដ្ឋាវម្ពណញ្ញា។

សុរាមេរយមជ្ជប្បមាទដ្ឋានុយោគន្តិ ឯត្ថ សុរាតិ បិដ្ឋសុរា បូរសុរា
ឌីទនសុរា កិណ្ឌាបក្ខិត្តា សម្ភារសំយុត្តាតិ បញ្ចា សុរា។ មេរយន្តិ បុច្ឆាសវោ
ជលាសវោ មជ្ជាសវោ គុឡាសវោ សម្ភារសំយុត្តាតិ បញ្ចា អាសវា។ តំ សព្វម្បី
មទករណាវសេន មជ្ជំ។ បមាទដ្ឋានន្តិ បមាទការណំ, យាយ ចេតនាយ តំ មជ្ជំ

បរិវត្តិ, តស៊ូរតំ អធិវចនំ។ អនុយោគន្តិ តំ សុរាមេរយមជ្ជប្បមាទដ្ឋានានុយោគំ
អនុអាណេតំ បុនប្បនំ ករណំ។ យស្មា ច បន តំ អនុយុត្តស្ស មេ ឧប្បន្នា ចេវ
កោតា បរិហាយន្តិ, អនុប្បន្នា ច អនុប្បន្នន្តិ, តស្មា “មេ កោតា បរិក្ខយំ ឌីណាការំ
គច្ឆន្តិ” តិ ជាតាតិ។ ឯវំ សត្តត្ថ។ វិកាលវិសិខាចរិយានុយោគន្តិ អវេលាយ
វិសិខាសុ ចរិយានុយុត្តំ។ សមដ្ឋាភិចរណាន្តិ នន្ទាទិទស្សនវសេន
សមដ្ឋាភិគមនំ។ អាលស្សានុយោគន្តិ កាយាលសិយតាយ យុត្តប្បយុត្តតំ។
អនាយមុខានិ ន សេវតីតិ កោតានំ វិនាសទ្វារានិ ន សេវតី។

កសិយា វាតិ កសិកម្មេន វា។ វណិជ្ជាយ វាតិ ជម្និកវណិជ្ជកម្មេន វា។
គោរក្ខេន វាតិ គោចាលកម្មេន វា។ ឥស្សត្ថេន វាតិ ជនុសិប្បេន វា។
រាជចោរិសេន វាតិ រាជសេវកកម្មេន វា។ សិប្បញ្ញតរេន វាតិ
កុម្មកាវាទិសិប្បានំ អញ្ញតរេន វា។ បដិបទ្ឋតីតិ បយោគំ ករេតិ។ ចក្ខុស្មី
ឧប្បន្នេ ជាតាតិ តិ សសម្ពារចក្ខុស្មី ឧប្បន្នេ ជាតាតិ។ “អត្តា មេ ឧប្បន្នា” តិ ទិដ្ឋិ
គណ្ហាតិ។ ចក្ខុស្មី អន្តរហិតេតិ តស្មី វិនដ្ឋេ។ អត្តា មេ អន្តរហិតេតិ “មម
អត្តា វិនដ្ឋេ” តិ ទិដ្ឋិ គណ្ហាតិ។ វិគតោ មេ អត្តាតិ វីតិក្កន្តោ មម អត្តា។
សោតស្មិន្តិអាទិសុបិ ឯសេវ នយោ។

១០៣. ឯតេបិ ធម្មា ទ្វយមេវ សន្តេតិ ឯតេ កោធាទយោ ធម្មា
សាតាសាតទ្វយេ សន្តេ ឯវ ហោន្តិ ឧប្បន្នន្តិ។ ឯត្តាវតា តតិយបញ្ចោបិ
វិស្សន្និតោ ហោតិ។ ឥទានិ យោ ឯវំ វិស្សន្និតេសុ ឯតេសុ បញ្ចោសុ កម័កម័
ភវេយ្យ, តស្ស កម័កម័បហានូចាយំ ទស្សន្តោ អាហា “កម័កម័
ញ្ញាណបថាយ សិក្ខេ” តិ, ញ្ញាណទស្សនញ្ញាណាធិគមនត្ថំ តិស្សោ សិក្ខា
សិក្ខេយ្យាតិ វុត្ថំ ហោតិ។ កីការណា? ញាតា បវុត្តា សមណោ ធម្មា។
ពុទ្ធសមណោ ហិ ញាតា ធម្មា វុត្តា, នត្តិ តស្ស ធម្មេសុ អញ្ញាណំ, អត្តនោ បន

ព្រាណានុកាវេន តេ អជានន្តោ ន ជានេយ្យ, ន ទេសនាទោសេន។ តស្មា
កដំកដី ព្រាណាបថាយ សិក្ខេ, ព្រាត្វា បរុត្តា សមណេន ធម្មាតិ។

បក្ខេបពន្ធនេន វា ពោធិាតិ នាគរិកពន្ធនេន ពោធិា។ បរិក្ខេបពន្ធនេន វាតិ
វតិបរិក្ខេបពន្ធនេន វា។ តាមពន្ធនេនាតិអាទីសុ តស្មា តស្មា ហ៊ានតោ និក្ខមិតុំ
អលកន្តោ តាមពន្ធនាទីហិ ពោធិា នាម ហោតិ។ តស្ស ពន្ធនស្ស មោក្ខត្តាយាតិ
ឯតស្ស វុត្តប្បការស្ស ពន្ធនស្ស មោចនត្ថំ។

ព្រាណាម្បិ ព្រាណាបថោតិ បុរេ ឧប្បន្នំ ព្រាណំ អបរាបរុប្បន្នស្ស
ព្រាណាម្បិ ព្រាណាស្ស សញ្ញាណមគ្គោតិ ព្រាណាម្បិ ព្រាណាបថោ។
ព្រាណាស្ស អារម្មណាម្បិ ព្រាណាបថោតិ ព្រាណាស្ស បច្ចយោបិ តំ អាលម្ពិត្វា
ឧប្បជ្ឈនតោ ព្រាណាបថោ។ ព្រាណាសហគុនោបិ ធម្មា ព្រាណាបថោតិ
ព្រាណេន សហុប្បន្នា អវសេសា ចិត្តចេតសិកា ធម្មាបិ ព្រាណាបថោ។ ឥនានិ
ឧបមាយ សាធន្តោ “យថា អរិយមគ្គោ អរិយបថោ” តិអាទិមាហ។

កដំកដី បុគ្គលោតិ វិចិត្តិច្ឆារន្តោ បុគ្គលោ។ សកម្ពោតិ សទ្ធទ្គ្យកោ។
សវិលេខោតិ ចិត្តរាជីរន្តោ។ សទ្ធទ្គ្យកោតិ កម្ពោរន្តោ។ សវិចិត្តិច្ឆោតិ
សន្នេហារន្តោ។ ព្រាណាធិគមាយាតិ ព្រាណាបដិលាភត្ថាយ។
ព្រាណាដុសនាយាតិ ព្រាណាបដិវិជ្ឈនត្ថាយ។ អថ វា ព្រាណាវិន្ននត្ថាយ។
ព្រាណាសន្និកិរិយាយាតិ ព្រាណាស្ស បច្ចក្ខករណត្ថាយ។ សនិទានាហន្តិ
អហំ សនិទានំ សបច្ចយំ កត្វា ធម្មទេសនំ ករោមិ។ សប្បាដិហារិយន្តិ
និយ្យានិកំ កត្វា។ នោ អប្បាដិហារិយន្តិ អនិយ្យានិកំ អ កត្វា ធម្មទេសនំ
ករោមិ។

១០៤. សាត់ អសាតញ្ច កុតោនិទានាតិ ឯត្ថ សាតាសាតន្តិ សុខទុក្ខវេទនា
ឯវ អធិប្បតា។ នកវន្តិ ហោតេតិ នកវន្តិ ឯតេ។ វិកវំ កវញ្ចាបិ យមេតមត្ថំ,
ឯតំ មេ បព្រូហិ យតោនិទានន្តិ សាតាសាតានំ វិកវំ កវញ្ចា ឯតម្បិ យំ អត្ថំ។
លីដ្ឋព្យត្តយោ ឯត្ថ កតោ។ ឥទំ បន វុត្ថំ ហោតិ - សាតាសាតានំ វិកវោ កវោ
ចាតិ យោ ឯស អត្ថោ, ឯតំ មេ បព្រូហិ យតោនិទានន្តិ។ ឯត្ថ ច សាតាសាតានំ
វិកវំ កវវត្ថុកា វិកវំ កវវត្ថុនិដ្ឋិយោ ឯវ វិកវំ កវវតិ អត្ថតោ វេទិតញ្ចា។ តថា ហិ
ឥមស្ស បញ្ចស្ស វិស្សជ្ជនបក្ខេ “កវទិដ្ឋិបិ ជស្សនិទានា, វិកវទិដ្ឋិបិ
ជស្សនិទានា”តិ ឧបរិ និទ្ទេសេ (មហានិ. ១០៥) វត្ថុតិ។ ឥមាយ គាថាយ និទ្ទេសេ
វត្ថុពុំ នត្ថិ។

១០៥. ឥតោនិទានន្តិ ជស្សនិទានំ។ ឥមាយបិ វត្ថុពុំ នត្ថិ។

១០៦. កិស្មី វិក្ខតេ ន ជុសន្តិ ជស្សាតិ កិស្មី វីតិវត្តេ ចក្ខុសម្មស្សាទយោ បញ្ច
ជស្សា ន ជុសន្តិ។ ឥមាយបិ វត្ថុពុំ នត្ថិ។

១០៧. នាមញ្ច រូបញ្ច បដិច្ចាតិ សម្មយុត្តកនាមញ្ច វត្ថាវម្ពណរូបញ្ច
បដិច្ចា រូបេ វិក្ខតេ ន ជុសន្តិ ជស្សាតិ រូបេ វីតិវត្តេ បញ្ច ជស្សា ន ជុសន្តិ។

តិណ្ណំ សង្កតិ ជស្សាតិ ចក្ខុរូបវិញ្ញាណានំ តិណ្ណន្តិ សង្កតិយា ជស្សា
ជាយតិ។ ចក្ខុ ច រូចា ច រូបស្មិន្តិ បសាទចក្ខុញ្ច រូចាវម្ពណានិ ច រូបភាគ
រូបកោដ្ឋាសេ កត្វា។ ចក្ខុសម្មស្សំ វេបេត្វាតិ តិណ្ណំ សង្កតិយា ឧប្បន្នជស្សំ
មុញ្ចត្វា។ សម្មយុត្តកា ធម្មា នាមស្មិន្តិ អវសេសា វេទនាទយោ ជស្សន
សហជាតា ធម្មា នាមភាគេ។ សោតញ្ច បដិច្ចាតិ អាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។

ចត្វហាការេហិ រូបំ វិក្ខតំ ហោតីតិ ចត្វហិ ការណេហិ រូបំ វីតិវត្តំ
ហោតិ។ ញាតវិក្ខតេនាតិ ចាកដំ កត្វា វីតិវត្តេន។ តីរណវិក្ខតេនាតិ

អនិច្ចាទិភោគីវយិត្វាវីតិវត្តន។ បហានវិភូតេនាតិ ធន្តរាគបហានភោ
វីតិវត្តន។ សមតិក្កមវិភូតេនាតិ ចតុន្នំ អរូបសមាបត្តិនំ បដិលាភវសេន
វីតិវត្តន។

១០៨. កថំ សមេតស្សាតិ កថំ បដិបទ្ទស្សាវិភោតិ រូបន្តិ រូបំ វិភវតិ, ន
ភវេយ្យ វា។ សុខំ ទុខញ្ញាតិ ឥដ្ឋានិជ្ឈរូបមេវ បុច្ឆតិ។

ជានេយ្យមាតិ ជានិស្សម។ អាជានេយ្យមាតិ វិសេសេន ជានិស្សម។
វិជានេយ្យមាតិ អនេកវិជេន ជានិស្សម។ បដិវិជានេយ្យមាតិ សម្មា
ជានិស្សម។ បដិវិជ្ជេយ្យមាតិ ចិត្តន ពុជ្ឈិស្សម។

១០៩. ន សញ្ញាសញ្ញាតិ យថា សមេតស្ស វិភោតិ រូបំ, សោ បកតិសញ្ញាយ
សញ្ញាបិ ន ហោតិ។ នវិសញ្ញាសញ្ញាតិ វិសញ្ញាយបិ វិរូទាយ សញ្ញាយ វិសញ្ញា ន
ហោតិ ឧម្ពុត្តកោ វា ទិត្តចិត្តោ វា។ នោបិ អសញ្ញាតិ សញ្ញាវិវហិតោបិ ន ហោតិ
និរោធសមាបន្នោ វា អសញ្ញាសត្តោ វា។ នវិភូតសញ្ញាតិ “សត្តសោ
រូបសញ្ញាន”ន្តិអាទិនា (វិភ. ៥០៨) នយេន សមតិក្កន្តសញ្ញាបិ ន ហោតិ
អរូបជ្ឈានលាភី។ ឯវំ សមេតស្ស វិភោតិ រូបន្តិ ឯតស្មី សញ្ញាសញ្ញាតាទិភាវេ
អជ្ជត្វាយទេតំ វុត្តំ “សោ ឯវំ សមាហិតេ ចិត្តេ... បេ....
អាភាសានញ្ញាយតនសមាបត្តិបដិលាភត្ថាយ ចិត្តំ អភិនិហរតី”តិ, ឯវំ
សមេតស្ស អរូបមគ្គសមន្តីនោវិភោតិ រូបំ។ សញ្ញានិទានា ហិ បបញ្ចសង្ខាតិ
ឯវំ បដិបទ្ទស្សាបិ ច យា សញ្ញា, តំនិទានា តល្លោកិយិបបញ្ចស្ស អប្បហីនាវ
ហោន្តិ ធស្សតិ។

អសញ្ញានៅ វុច្ឆន្តិនិរោធសមាបន្នាតិ សញ្ញាវេទនា និរោធស្វា
និរោធសមាបន្នា សញ្ញាការវេន អសញ្ញានោតិ កថីយន្តិ។ អសញ្ញាសត្តាតិ
សព្វេន សព្វំ សញ្ញាការវេន អសញ្ញាភវេ និព្វត្តា។

សោ ឯវំ សមាហិតេ ចិត្តតិ តត្ថ សោតិ សោភិត្តុ។ ឯវន្តិ
ចតុត្ថជ្ឈានក្កមនិទស្សនមេតំ, ឥមិនា កមេន ចតុត្ថជ្ឈានំ បដិលភិត្វាតិ វុត្ថំ
ហោតិ។ សមាហិតេតិ ឥមិនា ចតុត្ថជ្ឈានសមាធិនា សមាហិតេ។
បរិសុទ្ធីតិអាទីសុ បន ឧបេក្ខាសតិចារិសុទ្ធិការវេន បរិសុទ្ធេ។ បរិសុទ្ធត្តាយេវ
បរិយោធាតេ, បកស្សវេតិ វុត្ថំ ហោតិ។ សុខាធិនំ បច្ចយានំ ឃាតេន
វិហាតរាគាធិអង្គណត្តា អនង្គណេ។ អនង្គណត្តា ឯវ ច វិតត្ថបក្កិលេសេ។
អង្គណេន ហិ ចិត្តំ ឧបក្កិលិស្សតិ។ សុភារិតត្តា មុទុក្ខតេ, វសីការវប្បត្តតិ វុត្ថំ
ហោតិ។ វសេ វត្តមានញ្ញិ ចិត្តំ មុទុតិ វុច្ឆតិ។ មុទុត្តាយេវ ច កម្មនិយេ, កម្មក្ខមេ
កម្មយោគ្កតិ វុត្ថំ ហោតិ។ មុទុ ហិ ចិត្តំ កម្មនិយំ ហោតិ សុទ្ធន្តមិវ សុវណ្ណំ។
តទុកយម្បិ ច សុភារិតត្តាយេវ។ យថាហា “នាហំ, ភិត្តវេ, អញ្ញំ ឯកធម្មម្បិ
សមនុបស្សមិ, យំ ឯវំ ភារិតំ កម្មនិយំ ហោតិ យថយិទំ, ភិត្តវេ, ចិត្ត”ន្តិ (អ. និ.
១.២២)។

ឯតេសុ ហិ បរិសុទ្ធការវាទីសុ វិតត្តា វិតេ។ វិតត្តាយេវ អានេញ្ញប្បត្ត
អចលេ និវញ្ញនេតិ វុត្ថំ ហោតិ។ មុទុកម្មញ្ញាការវេន វា អត្ថនោ វសេ វិតត្តា
វិតេ។ សទ្ធាធិហិ បរិគ្គហិតត្តា អានេញ្ញប្បត្តេ។ សទ្ធាបរិគ្គហិតញ្ញិ ចិត្តំ
អស្សន្តិយេន ន ឥញ្ញតិ, វីរិយបរិគ្គហិតំ កោសន្នេន ន ឥញ្ញតិ, សតិបរិគ្គហិតំ
បមាទេន ន ឥញ្ញតិ, សមាធិបរិគ្គហិតំ ឧទ្ធច្នេន ន ឥញ្ញតិ, បញ្ញាបរិគ្គហិតំ
អវិជ្ជាយ ន ឥញ្ញតិ, ឌីកាសគតំ កិលេសន្ធការេន ន ឥញ្ញតិ។ ឥមេហិ ធម្មា

ធម្មេហិ បរិគ្គហិតំ អានេញ្ចប្បត្តំ ហោតិ។ វេ អដ្ឋង្គសមន្មាគតំ ចិត្តំ
អភិនិហារក្ខមំ ហោតិ អាកាសានញ្ចាយតនសមាបត្តិបដិលាភត្ថាយ។

អបរោ នយោ - ចតុត្ថជ្ឈានសមាធិនា សមាហិតេ។ នីវរណាទ្ធវិការវេន
បរិសុទ្ធេ។ វិតក្កាទិសមតិក្កមេន បរិយោទានេ។ ឈានបដិលាភបច្ចនិកានំ
ចាបកានំ ឥច្ឆាវចរានញ្ច អភាវេន អនង្គណេ។ ឥច្ឆាវចរានន្តិ ឥច្ឆាយ អវចរានំ,
ឥច្ឆាវសេន ឌីតិល្អាតំ បវត្តានំ នាឈប្បការានំ កោបអប្បច្ចយានន្តិ អត្ថោ។
អភិជ្ឈានំ ចិត្តបក្កិលេសានំ វិគមេន វិគត្ថបក្កិលេសេ។ ឧភយម្បិ ចេតំ
អង្គណសុត្តវត្ថុសុត្តានុសារេនេវ (ម. និ. ១.៥៧ អាទយោ, ៧០ អាទយោ) វេទិតព្ធំ។
វេសិប្បត្តិយា មុទុក្ខតេ។ ឥទ្ធិទាទការ្យបគមនេន កម្មនិយេ។ ភាវនាចារិប្បិយា
បណ្ឌិតការ្យបគមេន ឋិតេ អានេញ្ចប្បត្តេ, យថា អានេញ្ចការំ អានេញ្ចប្បត្តំ
ហោតិ, វេ ឋិតេតិ អត្ថោ។ វេម្បិ អដ្ឋង្គសមន្មាគមេន ចិត្តំ អភិនិហារក្ខមំ
ហោតិ អាកាសានញ្ចាយតនសមាបត្តិបដិលាភត្ថាយ ចាទកំ បទដ្ឋានក្ខតំ។

អារុប្បមគ្គសមដ្ឋិតិ អរូបសមាបត្តិយា គមនមគ្គេន អបរិហិនោ។
បបញ្ចាយេវ បបញ្ចសម្ពាទិ តណ្ហាទិបបញ្ចាយេវ បបញ្ចសម្ពាទិ។

១១០. ឯត្តាវតក្កំ នុ វេទន្តិ ហោកេ, យក្ខស្ស សុទ្ធវិ ឥធ បណ្ឌិតាសេ។ ឧទាហុ
អញ្ញម្បិ វេទន្តិ ឯត្តាតិ ឯត្តាវតា នុ ឥធ បណ្ឌិតា សមណាព្រាហ្មណា អគ្គំ សុទ្ធវិ
សត្តស្ស វេទន្តិ, ឧទាហុ អញ្ញម្បិ ឯត្តា អរូបសមាបត្តិតោ អធិកញ្ច វេទន្តិតិ
បុច្ឆតិ។

ឯត្តា អរូបសមាបត្តិតោតិ ឯតស្មា អរូបសមាបត្តិតោ។

១១១. ឯត្តាវតក្កម្បិ វេទន្តិ ហោកេតិ ឯកេ សស្សតវាទា សមណាព្រាហ្មណា
បណ្ឌិតមាធិនោ ឯត្តាវតាបិ អគ្គំ សុទ្ធវិ វេទន្តិ។ តេសំ បនេកេ សមយំ វេទន្តិតិ

តេសព្វោវ ឯកេ ឧច្ឆេទវាទា សមយំ ឧច្ឆេទំ វេទន្តិ។ អនុចាទិសេសេ
កុសលាវាទាទាតិ អនុចាទិសេសេ កុសលាវាទា សមាទា។

កវត្ថន្តិតាតិ កវតោ ភីតា។ វិកវំ អភិនន្តន្តិតិ ឧច្ឆេទំ បដិច្ច តុស្សន្តិ។ តេ
សត្តស្ស សមន្តិ តេ ឧច្ឆេទវាទិនោ បុគ្គលស្ស សមំ អនុប្បត្តិ វេទន្តិ។ ឧបសមន្តិ
អតីវ សមំ។ វុបសមន្តិ សន្តំ។ និរោធន្តិ អនុប្បាទំ។ បដិបស្សន្តិ អបុនុប្បត្តិ។

១១២. ឯតេ ច ញត្វា ឧបនិស្សិតាតិ ឯតេ ច ទិដ្ឋិតតិកេ
សស្សតុច្ឆេទទិដ្ឋិយោ និស្សិតាតិ ញត្វា។ ញត្វា មុនី និស្សយេ សោ វីមសីតិ
និស្សយេ ច ញត្វា សោ វីមសី បណ្ឌិតោ ពុទ្ធមុនី។ ញត្វា វិមុត្តាតិ
ទុក្ខានិច្ចាទិតោ ធម្មេ ញត្វា វិមុត្តោ។ ភវាភវាយ ន សមេតីតិ បុនប្បនំ
ឧបបត្តិយា ន សមាគច្ឆតិ។ អបរាមសន្តិ អបរាមសន្តោ។ បរាមាសំ នាបជ្ឈន្តោតិ
អត្តោ។

សទ្ធម្មប្បជ្ឈោតិកាយ មហានិទ្ទេសដ្ឋកថាយ

កលហាវិវាទសុត្តនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១២. ចូឡព្យហសុត្តនិទ្ទេសវណ្ណានា

ឆ្វាទសមេ ចូឡព្យហសុត្តនិទ្ទេសេ សកំសកំទិដ្ឋិបរិព្ពសានាតិ ឥទម្បិ
តស្មីយេវ មហាសមយេ “សព្វេបិមេ ទិដ្ឋិតតិកា ‘សាធុរចាម្ពា’តិ ភណ្ឌន្តិ, កី នុ
ខោ សាធុរចាវ ឥមេ អត្តនោ ឯវ ទិដ្ឋិយា បតិដ្ឋហន្តិ, ឧទាហុ អញ្ញាម្បិ ទិដ្ឋិ
ភណ្ឌន្តិ”តិ ឧប្បន្នចិត្តានំ ឯកច្ឆានំ ទេវតានំ តមត្ថំ បកាសេតុំ បុរិមនយេនេវ
និម្មិតពុទ្ធន អត្តានំ បុច្ឆាបេត្វា វុត្ថំ។

១១៣. តត្ថ អាទិតោ ទ្វេវិ កាថា បុត្តាកាថាយេវ។ តាសុ សកំ សកំ
ទិដ្ឋិបរិព្វសាធាតិ អត្តនោ អត្តនោ ទិដ្ឋិយា វសមាធា។ វិគ្គយ្ហ នាធា កុសលា
វទន្តីតិ តំ ទិដ្ឋិពលវគ្គាហំ គហេត្វា “តត្ថ កុសលាម្ហា”តិ បដិជានមាធា បុព្វ
បុព្វ វទន្តិ, ឯកំ ន វទន្តិ។ យោ ឯវំ ជាធាតិ ស វេទិ ធម្មំ, ឥទំ បដិក្កោសមកេវលី
សោតិ តព្វា ទិដ្ឋិសន្ធាយ យោ ឯវំ ជាធាតិ, សោ ធម្មំ វេទិយិ។ ឥទំ បន
បដិក្កោសន្តោ ហិណោ ហោតិ ច វទន្តិ។

នាធា វទន្តីតិ នាធាការណំ ភណ្ឌិនិ វិវិធំ វទន្តីតិ នាធាវិធំ ភណ្ឌិនិ។
អញ្ញោញំ វទន្តីតិ ឯកំ អវត្វា អញ្ញំ អញ្ញំ គហេត្វា វទន្តិ។ អកេវលី សោតិ យោ
អកុសលោ អយំ។ អសមត្តោតិ ន បរិបូរោ។ អបរិបូណ្ណាតិ ន សម្មុណ្ណោ។

១១៤. ពាលោតិ ហិណោ។ អក្កុសលោតិ អវិទ្វា។

១១៥. ឥទានិ តិស្សោ វិស្សន្ននកាថា ហោន្តីតិ។ តា បុរិមឡេន វុត្តមត្តំ
បច្ឆិមឡេន បដិព្យហិត្វា បិតា។ តេន ព្យហេន ឧត្តរសុត្តតោ ច អប្បកត្តា ឥទំ
សុត្តំ “ចូឡព្យហ”ន្តិ នាមំ លភិ។ តត្ថ បឋមកាថាយំ តាវ បរស្ស ចេ ធម្មន្តិ
បរស្ស ទិដ្ឋិ។ សព្វេវិមេ ពាលាតិ ឯវំ សន្តេ សព្វេវ ឥមេ ពាលា ហោន្តីតិ
អធិប្បាយោ។ កីការណា? សព្វេវិមេ ទិដ្ឋិបរិព្វសាធាតិ។

១១៦. សន្និដ្ឋិយា ចេវ ន វិវទាតា, សំសុទ្ធបញ្ញា កុសលា មុតិមាតិ សកាយ
ទិដ្ឋិយា អនវិវទាតា អវេទាតា សំកិលីដ្ឋាវ សមាធា សំសុទ្ធបញ្ញា ច កុសលា
ច មុតិមន្តោ ច តេ ហោន្តី ចេ។ អថ វា “សន្និដ្ឋិយា ចេ វទាតា”តិ ចាថោ,
តស្សត្ថោ - សកាយ បន ទិដ្ឋិយា វេទាតា សំសុទ្ធបញ្ញា កុសលា មុតិមន្តោ
ហោន្តី ចេ, ន តេសំ កោចីតិ ឯវំ សន្តេ តេសំ ឯកោបិ និហ្មនបញ្ញោ ន ហោតិ,
កីការណា? ទិដ្ឋិ ហិ តេសម្មិ តថា សមត្តា, យថា ឥតរេសន្តិ។

១១៧. ន វាហមេតន្តិ កាថាយ សង្ខេបត្ថោ - យំ តេ មិដុ ទ្វេ ទ្វេ ជនា
អញ្ញមញ្ញំ “ពាលោ”តិ អាហុ, អហំ ឯតំ តថិយន្តិ តច្ឆន្តិ នេវ ព្រូមិ។ កីការណា?
យស្មា សញ្ញេវ តេ សកំ សកំ ទិដ្ឋិ “ឥនមេវ សច្ចំ មោយមញ្ញ”ន្តិ អកំសុ, តេន ច
ការណេន បរំ “ពាលោ”តិ ទហន្តិ។ ឯតុ ច តថិយំ, តថេវន្តិ (សុ. និ. អដ្ឋ. ២.៨៨៩)
ទ្វេបិ ចាថា។

តច្ឆន្តិ អតុច្ចំ។ តថន្តិ អវិចារីតំ, ភូតន្តិ សន្តំ។ យាថាវន្តិ សំវិជ្ជមាណំ។
អវិចារីតន្តិ នវិសង្កេតំ។

១១៨. យមាហូតិ បុច្ឆាកាថាយ “យំ ទិដ្ឋិសច្ចំ តថិយ”ន្តិ ឯកេ អាហុ។

១១៩. ឯកញ្ជិ សច្ចន្តិ វិស្សជ្ជនកាថាយ ឯកំ សច្ចំ និរោធនោ មគ្គោ វា។ យស្មី
បជា នោវិវទេ បជានន្តិ យម្ហិ សច្ចេ បជានន្តោ បជា នោវិវទេយ្យំ។ សយំ
ធុនន្តិ តិ អត្តនា វទន្តិ។

១២០. កស្មា នូតិ បុច្ឆាកាថាយ បវាទិយាសេតិ វាទិនោ។ ឧទាហុ តេ
តក្កមនុស្សវន្តិ តេ វាទិនោ ឧទាហុ អត្តនោ តក្កមត្ថំ អនុកច្ឆន្តិ។

តក្កបរិយាហតន្តិ វិតក្កេន សមន្តតោ អាហាតំ។ វីមសានុចរិតន្តិ អត្តនោ
ឧបដ្ឋិតបញ្ញាយ វិចារីតំ។ សយំបដិកានន្តិ អត្តនោ បដិកាណំ។

១២១. ន ហោវាតិ វិស្សជ្ជនកាថាយ អញ្ញាត្រ សញ្ញាយ និច្ចានីតិ វេបេត្វា
សញ្ញាមត្តេន និច្ចន្តិ កហិតក្កហណានិ។ តក្កញ្ចា ទិដ្ឋិសុ បកប្បយិត្វាតិ
អត្តនោ និច្ចសង្កប្បមត្ថំ ទិដ្ឋិសុ ជនេត្វា។

យស្មា បន ទិដ្ឋិសុ វិតក្កំ ជនេត្តា ទិដ្ឋិយោ សញ្ញានេត្តិ, តស្មា វុត្ថំ “ទិដ្ឋិកតានិ
ជនេត្តិ សញ្ញានេត្តិ”តិ អាទិ។ ជនេត្តិ តិ ឧបរូបរិ ទិដ្ឋិ ឧប្បាទេត្តា ជនេត្តិ។

សញ្ញានេត្តិតិអាទិទិ ឧបសគ្គវសេន បទំ វឌ្ឍេត្វា វុត្តានិ។ មយ្ហំ សច្ចន្តិ មម វចនំ តច្ចំ។

១២២. ឥធានិ វរំ ឆានាសច្ចេសុ អសន្តេសុ តក្កមត្តំ អនុស្សវន្តានំ ទិដ្ឋិតតិកានំ វិប្បដិបត្តិ ទស្សេត្តំ “ទិដ្ឋេសុតេ” តិអាទិកា គាថាយោ អភាសិ។ តត្ថ ទិដ្ឋេតិ ទិដ្ឋំ, ទិដ្ឋេសុទ្ធិន្តិ អធិប្បាយោ។ វសេ នយោ សុតាទិសុ។ វតេ ច និស្សាយ វិមានទស្សីតិ វតេ ទិដ្ឋិធម្មេ និស្សយិត្វា សុទ្ធិការវសន្តាតំ វិមានំ អសម្មានំ បស្សន្តាបិ។ វិនិច្ឆយេ វត្វា បហាស្សមាឆោ, ពាលោ បរោ អក្កសលោតិ ចាហាតិ វរំ វិមានទស្សីបិ តស្មី ទិដ្ឋិវិនិច្ឆយេ វត្វា តុដ្ឋិជាតោ ហាសជាតោ ហុត្វា បរោ “ហីនោ ច អវិទ្វា ចា” តិ វរំ វទតិយេវ។

ន សម្មានេត្តិតិបិ វិមានទស្សីតិ ន ពហុមាណំ ករោត្តិតិ វរម្មី វិមានទស្សី ន ពហុមាណទស្សី។ ឆោមនស្សំ ជនេត្តិតិ បឋមំ ទិដ្ឋិនិស្សយំ អល្លិយិត្វា ឆោមនស្សំ បត្វា បច្ឆា ទិដ្ឋិវិនិច្ឆយេ បិតកាលេ សោមនស្សំ ឧប្បានេត្តិតិ អត្តោ។

វិនិច្ឆយទិដ្ឋិយា វត្វាតិ សន្និដ្ឋានំ កត្វា គហិតទិដ្ឋិយា វត្វា។

១២៣. វរំ សន្តេ យេនេវាតិ គាថា។ តត្ថ សយមត្តនាតិ សយមេវ អត្តានំ។ វិមាណេត្តិតិ ករហាតិ។ តទេវ ចាវាតិ តទេវ វចនំ ទិដ្ឋីវទតិ, តំ វា បុគ្គលំ។

១២៤. អតិសារទិដ្ឋិយាតិ គាថាយត្តោ - សោ វរំ តាយ លក្ខណាតិសារិទិយា អតិសារទិដ្ឋិយា សមត្តោ បរិបុណ្ណា ឧទ្ធុមាតោ, តេន ច ទិដ្ឋិមាណេន មត្តោ “បរិបុណ្ណា អហំ កេវលី” តិ វរំ បរិបុណ្ណាមាណី។ សយមេវ អត្តានំ មនសា “អហំ បណ្ឌិតោ” តិ អតិសិញ្ញាតិ។ កីការណា? ទិដ្ឋិ ហិ សា តស្ស តថា សមត្តាតិ។

សព្វា តា ធិដ្ឋិយោលក្ខណាតិក្កន្តាតិ តា សព្វា ធាសដ្ឋិធិដ្ឋិយោលក្ខណំ
អតីតា អតីសវន្តីតិ អតីក្កន្តា។ អនោមោតិ អនូនោ។

១២៥. បរស្ស ចេតិ គាថាយ សម្ពន្ធា អត្ថោ ច - កិញ្ច ភិយ្យោ? យោ សោ
វិនិច្ឆយេ ឋត្វា បហស្សមា នោ “ពាលោ បរោ អក្កសលោ”តិ ចាហា, តស្ស
បរស្ស ចេ ហិ វចសា សោ តេន វុច្ឆមា នោ និហីនោ ហោតិ, តុមោ សហា ហោតិ
និហីនបញ្ញោ, សោមិ តេនេវ សហា និហីនបញ្ញោ ហោតិ។ សោមិ ហិ តំ
“ពាលោ”តិ វទតិ។ អថ តស្ស វចនំ អប្បមាណំ, សោ បន សយមេវ វេទគូ ច
ដីរោ ច ហោតិ។ ឯវំ សន្តេ ន កោចិ ពាលោ សមណោសុ អត្ថិ។ សព្វេបិ ហិ តេ
អត្តនោ ឥច្ឆាយ បណ្ឌិតា។

វាចាយាតិ កថនេន។ វចនេនាតិ ភាសិតេន។ និន្ទិតការណាតិ
គរបាហេតុនា។ គរហិតការណាតិ អវញ្ញាតហេតុនា។ ឧបវទិតការណាតិ
ឧបវាទហេតុនា។

១២៦. អញ្ញំ ឥតោតិ គាថាយ សម្ពន្ធា អត្ថោ ច - “អថ ចេ សយំ វេទគូ
ហោតិ ដីរោ។ ន កោចិ ពាលោ សមណោសុ អត្ថិ”តិ ឯវញ្ញំ វុត្តេបិ សិយា កស្សចិ
“កស្មា”តិ។ តត្ថ វុច្ឆតេ - យស្មា អញ្ញំ ឥតោ យាភិវទន្តិ ធម្មំ, អបរទ្វា
សុទ្ធិមកេវលី តេ។ ឯវម្បិ តិត្យា បុប្ផសោ វទន្តិ, យេ ឥតោ អញ្ញំ ធិដ្ឋិ អភិវទន្តិ,
តេ អបរទ្វា វិវទ្វា សុទ្ធិមគ្គំ, អកេវលីនោ ច តេតិ ឯវំ បុប្ផតិត្តិយា យស្មា វទន្តិ
វុត្តំ ហោតិ។ កស្មា បនេវ វទន្តិ ចេ? សន្និដ្ឋិរកេន ហិ តេភិវត្តា, យស្មា សកេន
ធិដ្ឋិរកេន តេ អភិវត្តាតិ វុត្តំ ហោតិ។

តេ សុទ្ធិមគ្គន្តិ តេ អញ្ញាតិត្តិយា អកិលិជ្ជមគ្គំ។ វិសុទ្ធិមគ្គន្តិ និទ្ទោសមគ្គំ។
បរិសុទ្ធិមគ្គន្តិ សុក្កមគ្គំ។ វោទាតមគ្គន្តិ បណ្ឌារមគ្គំ។ បរិយោទាតមគ្គន្តិ

បការវន្តមគ្គំ។ វិវត្តាតិ វុត្តវិធិនា មគ្គេន វិវជ្ឈិតា បិតា។ អបរទ្ធាតិ អបរជ្ឈិតា
បិតា។ ខលិតាតិ បរិហីនា។ គលិតាតិ តតោ ភដ្ឋា។ អញ្ញាយាតិ អញ្ញាលោន។
អបរទ្ធាតិ បរាជយមាបន្នា។ អថ វា “ញាយាបរទ្ធា” តិបិ ចាថោ។ ញាយេន
មគ្គេន វិវត្តាតិ អត្ថោ។

១២៧. ឯវំ អភិវត្តា ច - ឥដេវ សុទ្ធិន្តិ កាថា។ តត្ថ សកាយនេតិ សកមគ្គោ
ទន្ធិំ វទានាតិ ទន្ធិវាទា។

ជីវវាទាតិ សន្តិដ្ឋានវាទា។ ពលិកវាទាតិ ពលវន្តវាទា។ អវដ្ឋិតវាទាតិ
បតិជ្ជហិតា កថិតវាទា។

១២៨. យេ ឯវញ្ច ទន្ធិវាទា, តេសុ យោ កោចិ តិត្ថិយោ សកាយនេ វាបិ
ទន្ធិំ វទានោ កមេត្ថ ពាលោតិ បរំ ឧហោយ្យ, សង្ខេបតោ តត្ថ
សស្សតុច្ឆេទសម្ព័ន្ធតេ វិត្តារតោ នត្ថិកស្សការកនិយតិអាទិភេទេ សកេ
អយនេ “ឥធមេវ សច្ច” ន្តិ ទន្ធិំ វទានោ កំ បរំ ឯត្ថ ទិដ្ឋិតតេ “ពាលោ” តិ សហ
ធម្មេន បស្សេយ្យ, ននុ សញ្ញាបិ តស្ស មតេន បណ្ឌិតោ ឯវ សុប្បជីបន្នោ ឯវ ច។
ឯវំ សន្តេ សយមេវ សោ មេធកមាវហោយ្យ, បរំ វទំ ពាលមសុទ្ធិធម្មំ។ សោបិ បរំ
“ពាលោ ច អសុទ្ធិធម្មោ ច អយ” ន្តិ វទន្តោ អត្តនាវ កលហំ អាវហោយ្យ។
កស្មា? យស្មា សញ្ញាបិ តស្ស មតេន បណ្ឌិតោយេវ សុប្បជីបន្នោយេវ ច។

១២៩. ឯវំ សត្តថាបិ វិនិច្ឆយេ ឋត្វា សយំ បមាយ, ឧទ្ធិំ ស លោកស្មី
វិវាទមេតីតិ ទិដ្ឋិយា ឋត្វា សយញ្ច សត្តារាជី មិនិត្វា សោ ភិយ្យេវ វិវាទមេតីតិ។
ឯវំ បន វិនិច្ឆយេសុ អាទិនំ ព្រាត្វា អរិយមគ្គេន ហិតាន សព្ពានិ វិនិច្ឆយានិ, ន
មេធកំ កុព្ពតិ ជន្តុ លោកេតិ អវហត្ថនិក្ខុជេន ទេសនំ និដ្ឋាបេសិ។

សយំ បមាយាតិ អត្តនា មិនិត្យា។ បមិនិត្យាតិ បមាលំ កត្យា។
“បរិនិត្យា”តិបិ ចាថោ, តំ ន សុន្ទរំ។ ឧទ្ទំ វាទេន សទ្ធិន្តិ អត្តនោ ឧបរិ កថេន្តេន
សហ។ ទេសនាបរិយោសានេ បុរាភេទសុត្តេ (មហានិ. ៨៣) វុត្តសទិសោ ឯវ
អភិសមយោ អហោសីតិ។

សទ្ធម្មប្បជ្ជោតិកាយ មហានិទ្ទេសជ្ជកថាយ

ចូឡ្យប្បហសុត្តនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១៣. មហាព្យបាសុត្តនិទ្ទេសវណ្ណានា

១៣០. តេវសមេ មហាព្យបាសុត្តនិទ្ទេសេ យេ កេចិមេ ទិដ្ឋិបរិព្ពេសានាតិ
ឥទម្បី “កី នុ ខោ ឥមេ ទិដ្ឋិបរិព្ពេសានាវិញ្ញំនំ សន្តិកា និទ្ទមេវ លកន្តិ, ឧទាហុ
បសំសម្បី”តិ ឧប្បន្នចិត្តានំ ឯកច្ឆានំ ទេវតានំ តមត្ថំ អារិកាតុំ បុរិមនយេនេវ
និម្មិតពុទ្ធន អត្តានំ បុច្ឆាបេត្យា វុត្តំ។ តត្ថ អន្ធានយន្តិ តិ អនុ អានយន្តិ បុនប្ប្នំ
អាហារន្តិ។

និទ្ទមេវ អន្ធន្តិ តិ គរហមេវ ឧបគច្ឆន្តិ។

១៣១. ឥទានិ យស្មា តេ “ឥទមេវ សច្ច”ន្តិ វទន្តាបិ ទិដ្ឋិតតិកវាទិនោ កនាចិ
កត្តចិ បសំសម្បី លកន្តិ, យំ ឯតំ បសំសាសន្តាតំ វាទេនេវ, តំ អប្បំ, វាកាធិនំ
សមាយ សមត្ថំ ន ហោតិ, កោ បន វាទោ ទុតិយេ និទ្ធាដលេ, តស្មា ឯតមត្ថំ
ទស្សេន្តោ ឥមំ តាវ វិស្សន្តនកាចំ អាហា “អប្បញ្ញំ ឯតំ ន អលំ សមាយ, ទុវេ
វិវាទស្ស ជលានិ ព្រមី”តិ។ តត្ថ ទុវេវិវាទស្ស ជលានីតិ និទ្ធា ច បសំសា ច
ជយបរាជយាធិនិ វា តំសភាគានិ។ ឯតម្បី ទិស្វាតិ “និទ្ធា អនិដ្ឋា ឯវ, បសំសា

នាលំ សមាយា”តិ ឯតម្បីវិវាទដលេ អាទីនំ ទិស្វា។ ខេមាភិបស្សំ អវិវាទភូមិន្ទិ
អវិវាទភូមិ និព្វានំ ខេមន្តិ បស្សមា នោ។

អប្បកន្តិ មន្តំ។ បរិត្តកន្តិ ថោកំ។ ឌីមកន្តិ ហេដ្ឋិមកំ។ លាមកន្តិ ចាបកំ។
សមាយាតិ វាកាទីនំ សមនត្ថាយ។ ឧបសមាយាតិ ឧបរូបរិ សមនត្ថាយ។
រូបសមាយាតិ សន្និសីទាបនត្ថាយ។ និព្វានាយាតិ អមតមហានិព្វានត្ថាយ។
បដិសិស្សក្តាយាតិ មគ្គេន កិលេសានំ និស្សន្នត្ថាយ។ បដិបស្សន្ធិយាតិ ដលេន
បដិបស្សន្ធានំ អនុប្បន្នត្ថាយ នាលំ។

១៣២. វេញ្ញា អវិវាទមា នោ - យា កាចិមាតិ កាថា។ តត្ថ សម្មតិយោតិ
ទិដ្ឋិយោ។ បុគ្គន្តាតិ បុគ្គន្តនសម្ពា។ សោ ឧបយំ កិមេយ្យាតិ សោ ឧបគន្ធាន្តេន
ឧបយំ រូចាទីសុ ឯកម្បិ ធម្មំ កី ឧបេយ្យ, កេន វា ការណេន ឧបេយ្យ។ ទិដ្ឋ
សុតេ ខន្តិមកុញ្ញមា នោតិ ទិដ្ឋសុតសុទ្ធិសុ បេមំ អករោនោ។

បុគ្គន្តេហិ ជនិតាតិ បុគ្គន្តេហិ ឧប្បាទិតា។ សម្មតិយោតិ ទិដ្ឋិយោ។ បុគ្គ
នានាជនេហិ ជនិតា វាតិ អនេកវិធមហិ ទិដ្ឋិតតិកេហិ ឧប្បាទិតា វា។ នេតីតិ ន
ឯតិ។ ន ឧបេតីតិ សមីបំ ន ឯតិ។ ន ឧបគន្ធាតីតិ និវត្តតិ។ នាភិនិវិសតីតិ
បរិសិទ្ធា នប្បតិដ្ឋតិ។

១៣៣. ឥតោ ពាហិរា បន - សីលុត្តមាតិ កាថា តស្សត្ថោ - សីលំយេវ
“ឧត្តម”ន្តិ មញ្ញមាណ សីលុត្តមាតិ ឯកេ កោនោ សំយមមត្តេន សុទ្ធិ វេទន្តិ,
ហត្ថិវតាទិញ្ញា វតំ សមាធាយ ឧបដ្ឋិតាសេ។ ឥតេវ ទិដ្ឋិយំ អស្ស សត្តនោ សុទ្ធិ
ករូបនីតា ភវន្តោសិតា សមាណ វេទន្តិ, អបិ ច តេ កុសលាវធានា “កុសលា
មយ”ន្តិ វេទនា។

១៣៤. ឯវំ សីលុត្តមេសុ ច តេសុ តថា បដិបន្នោ យោ កោចិ - សចេ
ចុតោតិ គាថា។ តស្សត្ថោ - សចេ តតោ សីលវតតោ បរិច្ឆិន្ទនេន វា
អនភិសម្ពុណាន្តោ វា ចុតោ ហោតិ, សោ តំ សីលព្ពតកម្មំ បុញ្ញាភិសង្ខារាទិកម្មំ
វាវិរាធយិត្វា វេធជី។ ន កេវលញ្ច វេធជី, អបិ ច ខោ តំ សីលព្ពតសុទ្ធិ បដប្បតិ
ច វិប្បលបតិ ច បត្តយតី ច។ កិមិវ? សត្តាវ ហីនោ បវសំ យរម្ហា, យរម្ហា
បវសន្តោ សត្តតោ ហីនោ យថា តំ យរំ វា សត្តំ វា បត្តយតីតិ។

បរិច្ឆិន្ទនាយ វាតិ បរេន វារិយមាណោ វា។ អនភិសម្ពុណាន្តោ វាតិ តំ
បដិបត្តិ អសម្មាទេន្តោ វា។

អញ្ញាយ អបរទ្វោតិ និព្វានេន បរិហីនោ មគ្គតោ វា។ តំ វា សត្តំ
អនុពន្ធវតីតិ តំ វា សត្តំ សព្ពត្ត បច្ឆតោ គច្ឆតិ។

១៣៥. ឯវំ បន សីលុត្តមាណំ បវេធនការណំ អរិយសាវកោ សីលព្ពតំ វាបិ
បហាយ សព្ពន្តិ គាថា។ តត្ថ សាវជ្ឈានវដ្ឋន្តិ សព្ពាកុសលំ លោកិយកុសលញ្ច។
ឯតំ សុទ្ធិ អសុទ្ធិន្តិ អបត្តយានោតិ បញ្ចកាមគុណាទិភេទំ សុទ្ធិ
អកុសលាទិភេទំ អសុទ្ធិញ្ច អបត្តយមាណោ។ វិរតោ ចរេតិ សុទ្ធិយា អសុទ្ធិយា
ច វិរតោ ចរេយ្យ។ សន្តិ មនុគ្គហាយាតិ ទិដ្ឋិ អគ្គហេត្វា។

កណ្ហំ កណ្ហាវិចាកន្តិ អកុសលកម្មំ អកុសលវិចាកនាយកំ។ សុក្កំ
សុក្កាវិចាកន្តិ លោកិយកុសលំ អត្តនា សទិសំ សុក្កាវិចាកនាយកំ។

និយាមាវក្កន្តិន្តិ មគ្គបរិសនំ។ សេក្ខាតិ សត្ត សេក្ខា។ អគ្គធម្មន្តិ ឧត្តមធម្មំ,
អរហត្តជលំ។

១៣៦. ឯវំ ឥតោ ពាហិរកេ សីលុត្ថមេ សំយមេនវិសុទ្ធិវាទេ តេសញ្ចា
វិចាកំ សីលព្ពតបហាយំនោ អរហតោ ច បដិបត្តិ ទស្សន្ទា ឥនានិ អញ្ញាថាបិ
សុទ្ធិវាទេ ពាហិរកេ ទស្សន្តោ “តម្មបនិស្សយា”តិ កាថមាហា។ តស្សត្ថោ -
សន្តញ្ញេបិ សមណាព្រាហ្មណា, តេ ជិគុដ្ឋនំ អមរន្តបំ វា ទិដ្ឋសុទ្ធិអាទិសុ វា
អញ្ញតរញ្ញតរំ ឧបនិស្សយអភិរិយទិដ្ឋិយា វា ឧទ្ទំសរា ហុត្វា ភវាភវេសុ
អវីតតណ្ហា សុទ្ធិមនុត្ថនន្តិ វទន្តិ កថេន្តិតិ។

តថោជិគុដ្ឋវាទាតិ កាយបីឡនាទិតេបេន ចាបហិរិយនវាទា។
តថោជិគុដ្ឋសារាតិ តេនេវ តេបេន ហិរិយនសារវន្តោ។ ឧទ្ទំសរាវាទាតិ
សំសារេន សុទ្ធិ កថយន្តា។

១៣៧. ឯវំ តេសំ អវីតតណ្ហានំ សុទ្ធិ អនុត្ថនន្តានំ យោបិ សុទ្ធិប្បត្ថមេវ
អត្តានំ មញ្ញោយ្យ, តស្សបិ អវីតតណ្ហាត្ថា ភវាភវេសុ តំ តំ វត្ថុំ បត្តយមានស្ស
ហិ ជប្បិតានិ បុនប្បនំ ហោន្តិយេវាតិ អធិប្បាយោ។ តណ្ហា ហិ អាសេវិតា
តណ្ហំ វឌ្ឍយតេវ, ន កេវលញ្ចា ជប្បិតានិ, បវេទិតំ វាបិ បកប្បិតេសុ,
តណ្ហាទិដ្ឋិហិ ចស្ស បកប្បិតេសុ វត្ថុសុ បវេទិតម្យ ហោតីតិ វត្ថុំ ហោតិ។
ភវាភវេសុ បនវីតតណ្ហាត្ថា អាយតី ចុត្វបចាតោ ឥធមយស្ស នត្ថិ, ស កេន
វេធមយ្យ កុហិ វ ជប្បេតិ អយមេតិស្ស កាថាយ សម្ពន្ធា។

អាគមនន្តិ បុន អាគមនំ។ គមនន្តិ ឥតោ អញ្ញត្ថ គមនំ។ គមនាគមនន្តិ
ឥតោ គន្ធា បុន និវត្តនំ។ កាលន្តិ មរណំ។ គតីតិ គមនវសេន គតិយា គន្តព្ពំ។

១៣៨. យមាហុ ធម្មន្តិ បុច្ឆាកាថា។

១៣៩. ឥន្ទានិយស្នា ឯកោបិ ឯត្ថ វាទោ សន្នោ នត្ថិ, កេវលំ ទិដ្ឋិមត្តកេន
ហិ តេ វទន្តិ, តស្មា តមត្ថំ ទស្សន្តោ “សកំ ហិ” តិ ឥមំ តាវ វិស្សន្ននកាថមាហ។
តត្ថ សម្មតិន្តិ ទិដ្ឋិ។ អនោមន្តិ អនូនំ។

១៤០. ឯវមេតេសុ សកំ ធម្មំ បរិបុណ្ណំ ព្រូវន្តេសុ អញ្ញាស្ស ធម្មំ បន ហីនន្តិ
វទន្តេសុ យស្ស កស្សបិ - បរស្ស ចេ វម្ពយិ តេន ហីនោតិ កាថា។ តស្សត្ថោ -
យទិ បរស្ស និន្ទិតការណា ហីនោ ភវេយ្យ, ន កោចិ ធម្មេសុ វិសេសិ អក្កោ
ភវេយ្យ។ កីការណា? បុច្ច ហិ អញ្ញាស្ស វទន្តិ ធម្មំ និហីនតោ សព្វេវ តេ សម្ពិ
ទន្ធាំ វទានាសកធម្មេ ទន្ធាវាទា ឯវ។

វម្ពយិតការណាតិ ធំសិតការណា។ ករហិតការណាតិ
លាមកកតការណា។ ឧបវទិតការណាតិ អក្កោសិតការណា។
សកាយនន្តិ សកមគ្គំ។

១៤១. កិញ្ចាភិយ្យោ - សទ្ធម្មប្បជាតិ កាថា។ តស្សត្ថោ - តេ ច តិត្តិយា
យថា បសំសន្តិ សកាយនានិ, សទ្ធម្មប្បជាបិ នេសំ តថេវ វត្ថុតិ។ តេ ហិ អតិវិយ
សត្តារាជិនិ សត្តរោន្តិ។ តត្ថ យទិ តេ បមាណា សិយុំ, ឯវំ សន្តេ សព្វេវ វាទា
តថិយា ភវេយ្យុ។ កីការណា? សុទ្ធិ ហិ នេសំ បច្ចត្ថមេវ។ ន សា អញ្ញត្ថ
សិដ្ឋតិ, នាបិ បរមត្ថតោ។ អត្ថនិ ទិដ្ឋិកាហមត្ថមេវ ហិ តំ តេសំ
បរមច្ចយនេយ្យពុទ្ធិនំ។ បច្ចត្ថមេវាតិ ចាដេក្កមេវ។

១៤២. យោ បន វិបរីតតោ ពាហិតទាបត្តា ព្រាហ្មណោ, តស្ស ន
ព្រាហ្មណស្ស បរនេយ្យមត្តិ កាថា។ តស្សត្ថោ - ព្រាហ្មណស្ស ហិ “សព្វេ
សន្និរា អនិច្ចា” តិ អាទិនា នយេន សុទិដ្ឋត្តា បរេន នេតព្ពំ ញាណំ នត្ថិ។
ទិដ្ឋិធម្មេសុ “ឥនមេវ សច្ច” ន្តិ និច្ឆិនិត្វា សុមគ្គហិតម្បិ នត្ថិ។ តំការណា សោ

ទិដ្ឋិកលហានិ អតិក្កន្តោ, ន ហិ សោ សេដ្ឋតោ បស្សតិ ធម្មមញ្ញំ អញ្ញាត្រ
សតិបដ្ឋានាទិហិ។

ន បរេនយ្យាតិ បរេន នេតញ្ញោ ជានាបេតញ្ញោ ន ហោតិ។ ន បរបត្តិយោ ន
បរបច្ចយោតិ បរេសំ បច្ចេតញ្ញោ ន ហោតិ។ ន បរបដិពទ្ធក្ខតិ បរេសំ
បដិពទ្ធកមនោ ន ហោតិ។

១៤៣. ជាតាមីតិ ភាថាយ សម្ពន្ធា អត្ថោ ច - ឯវំ តាវ បរមត្ថព្រាហ្មណោ
ន ហិ សេដ្ឋតោ បស្សតិ ធម្មមញ្ញំ, អញ្ញោ បន តិត្តិយា បរិច្ចញ្ញាណាទិហិ
ជានន្តាបិ បស្សន្តាបិ “ជាតាមិ បស្សមិ តថេវ ឯត”ន្តិ ឯវំ វនន្តាបិ ច ទិដ្ឋិយា សុទ្ធិ
បច្ចេន្តិ។ កស្មា? យស្មា តេសុ ឯកោបិ អនក្ខិ ច អន្តស ចេបិ តេន
បរិច្ចញ្ញាណាទិនា យថាភូតមត្តំ, កិញ្ចិ តុមស្ស តេន តស្ស តេន ទស្សនេន
កី កតំ, កី ទុក្ខបរិញ្ញា សាធិតា, ឧទាហុ សមុទយប្បហានាទិនំ អញ្ញាតវំ,
យតោ សព្វថាបិ អតិក្កមិទ្ធា អរិយមគ្គំ តេ តិត្តិយា អញ្ញានេវ វនន្តិ សុទ្ធិ,
អតិក្កមិទ្ធា វា តេ តិត្តិយេ ពុទ្ធានយោ អញ្ញានេវ វនន្តិ សុទ្ធិន្តិ។

១៤៤. បស្សំ នរោតិ ភាថាយ សម្ពន្ធា អត្ថោ ច - កិញ្ចិ ភិយ្យោ? ឫយំ
បរិច្ចញ្ញាណាទិហិ អនក្ខិ, សោ បស្សំ នរោ ទក្ខតិ នាមរូបំ, ន តតោ បរំ,
ទិស្វាន វា ញស្សតិ តានិមេវ នាមរូបានិ និច្ចតោ សុខតោ វា, ន អញ្ញាថា; សោ ឯវំ
បស្សន្តោ កាមំ ពហុំ បស្សតុ អប្បកំ វា នាមរូបំ និច្ចតោ សុខតោ ច អថស្ស
ឯវរូបេន ទស្សនេន ន ហិ តេន សុទ្ធិ កុសលា វនន្តិ។

១៤៥. និវិស្សវាទិតិ ភាថាយ សម្ពន្ធា អត្ថោ ច - តេន ច ទស្សនេន សុទ្ធិយា
អសតិយាបិ យោ “ជាតាមិ បស្សមិ តថេវ ឯត”ន្តិ ឯវំ និវិស្សវាទី, ឯតំ វា ទស្សនំ
បដិច្ច ទិដ្ឋិយា សុទ្ធិ បច្ចេន្តោ “ឥនមេវ សច្ច”ន្តិ ឯវំ និវិស្សវាទី, សោ សុត្តនយោ ន

ហោតិ តំ តថា បកប្បិតំ អភិសង្កតំ ទិដ្ឋិ បុរក្ខរានោ។ សោ ហិ យំ សត្តារាជី
និស្សិតោ, តត្ថវ សុភំ វទានោ សុទ្ធិ វទោ, “បរិសុទ្ធិវទោ បរិសុទ្ធិទស្សនោ វា
អហ”ន្តិ អត្តានំ មញ្ញមាណោ តត្ថ តថទុសាសោ, តត្ថ សកាយ ទិដ្ឋិយា
អរិបរីតមេវ សោ អទុស។ យថា សា ទិដ្ឋិ បរត្ថតិ, តថេវ តំ អទុស, ន អញ្ញថា
បស្សិតុំ ឥច្ឆតីតិ អធិប្បាយោ។

និវិស្សវាទិតិ បតិជ្ឈហិត្វា កថេន្តោ។ ទុត្តនយោតិ វិនេតុំ ទុក្ខោ។
ទុប្បញ្ញាបយោតិ ញ្ញាបេតុំ ចិត្តនលញ្ញាបេតុំ ទុក្ខោ។ ទុទ្ធិជ្ឈាបយោតិ ចិត្តន
វិមសិត្វា គហណាត្ថំ បុនប្បនំ ទិដ្ឋាបយិតុំ ទុក្ខោ។ ទុប្បក្ខាបយោតិ
ឥក្ខាបយិតុំ ទុក្ខោ។ ទុប្បសាទយោតិ ចិត្ត បសាទំ ឧប្បាទេតុំ ទុក្ខោ។

អប្បស្សិតិ ញ្ញាលោន បដិវេធំ ចាបុណិ។ បដិវិជ្ជិតិ ចិត្តន អវពោធំ
ចាបុណិ។

១៤៦. វរំ បកប្បិតំ ទិដ្ឋិ បុរក្ខរានេសុ តិត្តិយេសុ - ន ព្រាហ្មណោ
កប្បមុបេតិ សង្ខាតិ គាថា។ តត្ថ សង្ខាតិ សង្ខាយ, ជានិត្វាតិ អត្ថោ។ នបិ
ញ្ញាណពន្ធតិ សមាបត្តិញ្ញាណាទិនា អកតតណ្ហាទិដ្ឋិពន្ធ។ តត្ថ វិគ្គហោ -
នាបិ អស្ស ញ្ញាលោន កតោ ពន្ធ អត្តិតិ នបិ ញ្ញាណពន្ធ។ សម្មតិយោតិ
ទិដ្ឋិសម្មតិយោ។ បុទុជ្ជាតិ បុទុជ្ជនសម្មវា។ ឧគ្គហណាត្តិ មញ្ញេតិ ឧគ្គហណាត្តិ
អញ្ញោ, អញ្ញោ តា សម្មតិយោ ឧគ្គណាត្តិតិ វុត្ថំ ហោតិ។

ឧបេក្ខតីតិ ឧបបត្តិតោ អបក្ខបតិតោ ហុត្វា បស្សតិ។

១៤៧. កិញ្ចាភិយ្យោ - វិស្សជ្ជ គន្ធានីតិ គាថា។ តត្ថ អនុគ្គហោតិ
ឧគ្គហណាវិវហិតោ, សោមិ នាស្ស ឧគ្គហោតិ អនុគ្គហោ។ ន វា ឧគ្គណាតីតិ
អនុគ្គហោ។

គន្លេ វេស្សន្ត្រិតិ អភិជ្ឈាទិកេ គន្លេ ចជិត្វាវិស្សន្ត្រិតិ បុន
អនាទិយនវសេន ជហិត្វាវ គងិតេតិ យជិតេ។ គងិតេតិ សុត្តន សង្កហិតេ
វិយ គងិតេ។ ពន្លេតិ សុដ្ឋ ពន្លេវិពន្លេតិ វិវិជា ពន្លេ។ បលិត្វេតិ សមន្តតោ
ពន្លេនន ពន្លេ។ ពន្លេនតិ កិលេសពន្លេន។ ដោជយិត្វាតិ បច្ឆោជិត្វា។ សច្ចំ
វិស្សន្ត្រិ ករោន្តិតិ វិសង្កិត្វា អបរិភោគំ ករោន្តិតិ វិកោបន្តិតិ ចុណ្ហិវិចុណ្ហំ
ករោន្តិតិ។

១៤៨. កិញ្ចាភិយ្យោ - សោ ឯវ្យោចោ - បុញ្ញាសវេតិ គាថា។ តត្ថ បុញ្ញាសវេតិ
អតីត្វចាទីនិ អារត្ត ឧប្បជ្ឈនធម្មកិលេសេ។ នវេតិ បច្ចុប្បន្ន្វចាទីនិ អារត្ត
ឧប្បជ្ឈនធម្មេ។ ន ធន្តគ្វិតិ ធន្តាទិវសេន ន គច្ឆិតិ។ អនត្តករហិតិ
កតាកតវសេន អត្តានំ អករហន្តោ។

១៤៩. ឯវំ អនត្តករហិ ច - ស សព្ពធម្មេស្វតិ គាថា។ តត្ថ សព្ពធម្មេស្វតិ
ឆ្វាសជ្ជិទិជ្ជធម្មេសុ “យំ កិញ្ចា ទិជ្ជំ វា”តិ ឯវំ បកេទេសុ។ បន្ទភារោតិ
បតិភារោ។ ន កប្បេតីតិ ន កប្បិយោ, ធុរិធម្មិ កប្បំ ន ករោតីតិ អត្តោ។
នូបរតោតិ បុដ្ឋជ្ឈនកល្យាណកសេក្ខាវិយ ឧបរតិសមដ្ឋីបំ នោ ហោតិ។ ន
បត្តិយោតិ និត្តល្ខោ។ តល្ខោ ហិ បត្តយតីតិ បត្តិយា, នាស្ស បត្តិយាតិ ន
បត្តិយោ។ តតោ បរញ្ច ហោជ្ជា ច តត្ថ តត្ថ វុត្តនយត្តា ឧត្តានត្ថមេវ។ ឯវំ
អរហត្តនិក្ខុដេនេវ ទេសនំ និដ្ឋាបេសិ, ទេសនាបរិយោសានេ បុរាភេទសុត្តេ
(មហានិ. ៨៣) វុត្តសទិសោ ឯវំ អភិសមយោ អហោសីតិ។

សទ្ធម្មប្បដ្ឋោតិកាយ មហានិទ្ទេសជ្ជកថាយ

មហាព្យាសុត្តនិទ្ទេសវណ្ណានិដ្ឋិតា។

១២. តុវជកសុត្តនិទ្ទេសវណ្ណា

១៥០. ចុទ្ទសមេ តុវជកសុត្តនិទ្ទេសេ បុច្ឆាមិ តន្តិ ឥទម្បិ តស្មីយេវ
មហាសមយេ “កា នុ ខោ អរហត្តប្បត្តិយា បដិបត្តិ” តិ ឧប្បន្នចិត្តានំ ឯកច្ឆានំ
នេវតានំ តមត្ថំ បកាសេតុំ បុរិមនយេនេវ និម្មិតពុទ្ធន អត្តានំ បុច្ឆាបេត្វា វុត្តំ។

តត្ថ អាទិបុច្ឆាតាថាយ តាវ បុច្ឆាមិ តិ ឯត្ថ អទិដ្ឋជោតនាទិវសេន បុច្ឆា
វិភជិតា។ អាទិច្ចពន្ធតិ អាទិច្ចស្ស កោត្តពន្ធ។ វិវេកំ សន្តិបទញ្ញាតិ វិវេកញ្ញា
សន្តិបទញ្ញា។ កងំ ទិស្វាតិ កេន ការណេន ទិស្វា, កងំ បវត្តទស្សនោ ហុត្វាតិ
វុត្តំ ហោតិ។

តិស្សោ បុច្ឆាតិ គណនបរិច្ឆេទោ។ អទិដ្ឋជោតនាតិ យំ ន ទិដ្ឋំ ន បដិវិទ្ធី,
តស្ស ចាកជករណត្ថាយ បុច្ឆា។ ទិដ្ឋសំសន្ននាតិ យំ ញ្ញាណចក្កនា ទិដ្ឋំ,
តស្ស យជនត្ថាយ។ វិមតិច្ឆេទនាតិ យា កង្ខារ, តស្ស ច្រេននត្ថំ។ បកតិយា
លក្ខណំ អញ្ញាតន្តិ ធម្មានំ តថលក្ខណំ បកតិយា ន ញ្ញាតំ។ អទិដ្ឋន្តិ ន ទិដ្ឋំ។
“ន ទិដ្ឋ” ន្តិបិ ចាថោ។ អតុលិតន្តិ តុលាយ តុលិតំ វិយ ន តុលិតំ។ អតីវតន្តិ
តីរណាយ ន តីវតំ។ អវិភូតន្តិ ន ចាកដំ។ អវិភាវិតន្តិ បញ្ញាយ ន វឌ្ឍិតំ។
តស្ស ញ្ញាណាយាតិ តស្ស ធម្មស្ស លក្ខណជាននត្ថាយ។ ទស្សនាយាតិ
ទស្សនត្ថាយ។ តុលនាយាតិ តុលនត្ថាយ។ តីរណាយាតិ តីរណត្ថាយ។
វិការវនាយាតិ វិភាគករណត្ថាយ។ អញ្ជេហិ បណ្ឌិតេហិតិ អញ្ជេហិ
ពុទ្ធិសម្មន្នេហិ។ សំសយបក្ខន្នោតិ សន្នេហំ បរិដ្ឋោ។

មនុស្សបុច្ឆាតិ មនុស្សានំ បុច្ឆា។ អមនុស្សបុច្ឆាតិ នាគសុបណ្ណាទីនំ បុច្ឆា។
គហដ្ឋាតិ អវសេសគហដ្ឋា។ បព្ពជិតាតិ លិង្គវសេន វុត្តា។ នាគាតិ
សុដស្សនយោ នាគា។ សុបណ្ណាតិ សុបណ្ណាសំយុត្តវសេន (សំ. និ. ៣.៣៩) ២

អាធិយោ)។ យក្ខាតិ យក្ខសំយុត្តរសេន (សំ. និ. ១០.២៣៥ អាធិយោ) ច
វេទិតញ្ច។ អសុរាតិ បហារាធាធិយោ។ គន្ធាតិ បញ្ចាសិខគន្ធាតុបុត្តាធិយោ។
មហារាជាតិ ចត្តារោ មហារាជាតោ។ អហិមិន្ទ្រិយន្តិ សណ្ឋានរសេន
អវិកលិន្ទ្រិយំ។ សោនិម្មិតោតិ សោភគរតា និម្មិតោ ពុទ្ធា។

វោធានត្ថបុច្ឆាតិ វិសេសធម្មបុច្ឆា។ អតីតបុច្ឆាតិ អតីតេ ធម្ម អារត្ថ បុច្ឆា។
អនាគតាធិសុបិ ឯសេវ នយោ។ កុសលបុច្ឆាតិ អនវដ្ឋធម្មបុច្ឆា។
អកុសលបុច្ឆាតិ សារវដ្ឋធម្មបុច្ឆា។ អព្យាកតបុច្ឆាតិ តទុកយវិបរីតធម្មបុច្ឆា។

អន្លេសាមិ តន្តិ តំ អាណាបេមិ។ កថយស្ស មេតិ មយ្ហំ កថេហិ។
គោត្តញ្ញាតកោតិ គោត្តនញ្ញាតកោ។ គោត្តពន្ធិតិ គោត្តជ្ឈិតិកោ។
ឯកេនាការេនាតិ ឯកេន កោដ្ឋាសេន។

សន្តិបទន្តិ សន្តិសម្ពាតំ និព្វានបទំ។ យេ ធម្មា សន្តាធិកមាយាតិ យេ
សតិបដ្ឋានាធិយោ ធម្មា និព្វានបដិលាភត្ថាយ។ សន្តិដុសនាយាតិ
ញ្ញាណជស្សេន និព្វានដុសនត្ថាយ។ សន្តិកិរិយាយាតិ បច្ចក្ខករណត្ថាយ។
មហាន្តំ សីលក្ខន្ធន្តិ មហាន្តំ សីលរាសី។ សមាធិក្ខន្ធាធិសុបិ ឯសេវ នយោ។
សីលក្ខន្ធាធិយោ លោកិយលោកុត្តរា, វិមុត្តិញ្ញាណាធស្សនំ លោកិយមេវ។

តមោកាយស្ស បទាលនន្តិ អវិជ្ជារាសិស្ស វិទ្ធីសនំ។ វិបល្លាសស្ស ភេទនន្តិ
ចតុត្ថិធិវិបល្លាសស្ស ភេទនំ។ តណ្ហាសល្លស្ស អព្ពហនន្តិ តណ្ហាកណ្តាកស្ស
លុញ្ចនំ។ អភិសម្ពាស្ស វ្យាបសមន្តិ បុញ្ញាធិអភិសម្ពាស្ស និព្វាននំ។ ភារស្ស
និក្ខេបនន្តិ បញ្ចក្ខន្ធការស្ស វេបនំ។ សំសារវដ្តស្ស ឧបច្ឆេទនន្តិ
សំសារបវត្តស្ស ធរននំ។ សន្តាបស្ស និព្វាននន្តិ កិលេសសន្តាបស្ស និព្ពតិ។

បរិណាហស្ស បដិបស្សន្តិ កិលេសទ្រព្យសង្ខត្តិសីទនំ។ ទេវទេវោតិ ទេវានំ
អតិទេវោ។

១៥១. អថ ភគវា យស្មាយថា បស្សន្តោ កិលេសេ ឧបរុទ្ធតិ, តថា ទិស្វា
តថា បរត្ថទស្សនោ ហុត្វា បរិនិព្វាតិ, តស្មា តមត្ថំ អារិករោន្តោ នាទប្បការេន
តំ ទេវបរិសំ កិលេសប្បហានេ និយោដេន្តោ “មូលំ បបញ្ចសង្ខាយា”តិ
អារភិត្វា បញ្ចា កាថា អភាសិ។

តត្ថ អាទិកាថាយ តាវ សង្ខេបត្ថោ - បបញ្ចសង្ខាតិ បបញ្ចាតិ សង្ខាតត្ថា
បបញ្ចា ឯវ បបញ្ចសង្ខា។ តស្ស អវិជ្ជាទយោ កិលេសា មូលំ, តំ
បបញ្ចសង្ខាយ មូលំ អស្មីតិ បរត្ថមានញ សព្វំ មន្តាយ ឧបរុទ្ធេ។ យា កាចិ
អជ្ឈត្ថំ តណ្ហា ឧប្បជ្ឈេយ្យំ។ តាសំ វិនយាយ បហានាយ សទា សតោ សិក្ខេ
ឧបដ្ឋិតស្សតិ ហុត្វា សិក្ខេយ្យាតិ។

អជ្ឈត្ថសមុដ្ឋានា វាតិ ចិត្តេ ឧប្បន្នា វា។ បុរេភត្តន្តិ ទិវាភត្តតោ បុរេកាលំ។
អច្ចន្តសំយោគត្ថេ ឧបយោគវចនំ, អត្ថតោ បទ ភុម្មមេវ បុរេភត្តតិ, ឯស
នយោ បច្ឆាភត្តាទីសុ។ បច្ឆាភត្តន្តិ ទិវាភត្តតោ បច្ឆាកាលំ។ បុរិមំ យាមន្តិ
រត្តិយា បឋមកោដ្ឋាសំ។ មជ្ឈិមំ យាមន្តិ រត្តិយា ទុតិយកោដ្ឋាសំ។ បច្ឆិមំ
យាមន្តិ រត្តិយា តតិយកោដ្ឋាសំ។ កាឡេតិ កាឡបត្ថេ។ ដុល្លោតិ សុក្កបត្ថេ។
វស្សេតិ ចត្តារោ វស្សានមាសេ។ ហេមន្តេតិ ចត្តារោ ហេមន្តមាសេ។ គិម្ពេតិ
ចត្តារោ គិម្ពានមាសេ។ បុរិមេ វយោខន្តេតិ បឋមេ វយោកោដ្ឋាសេ,
បឋមវយេតិ អត្តោ។ ទីសុ ច វយេសុ វស្សសតាយុកស្ស បុរិសស្ស ឯកេកស្ស
វយេ ចតុមាសាធិកានិ តេត្ថិស វស្សានិ ហោន្តិ។

ន ឯសេយ្យាតិ សីលព្ពតាធីហិ ន មគ្គយ្យ។ ន គរេសេយ្យាតិ ន
ឡិលោកេយ្យ។ ន បរិយេសេយ្យាតិ បុណ្ណំ ន ឥន្ទ្រយ្យ។

១៥៥. ឥតានិ អដ្ឋត្ថំ ឧបសន្តស្ស ជីណាសវស្ស តាធិការំ ទស្សន្តោ “មជ្ឈេយថា”តិ កាថមាហា។ តស្សត្ថោ - យថា មហាសមុទ្ទស្ស ឧបរិហោជ្ជិមភាគានំ វេមជ្ឈសម្ពាទេ ចតុយោជនសហស្សប្បមាណោ មជ្ឈេ បព្ពតន្តវេ បិតស្ស វា មជ្ឈេ សមុទ្ទស្ស ឱម នោ ជាយតិ, បិតោ សោ ហោតិ អវិកម្មមាណោ, ឯវំ អនេជា ជីណាសវោ លាភាធិសុ បិតោ អស្ស អវិកម្មមាណោ, សោ តាធិសោ រាតាធិឧស្សនំ ភិក្ខុ ន ករេយ្យ កុហិត្ថិតិ។

ឧព្ពេជនាតិ ហោជ្ជាភាគេន។ គម្ពីរោតិ ឧទកបិដ្ឋិតោ បដ្ឋាយ ចតុរាសីតិយោជនសហស្សនិ គម្ពីរោ។ “ឧព្ពេជោ”តិបិ ចាថោ, តំ ន សុន្ទរំ។ ហោជ្ជាតិ អន្តោឧទកំ។ ឧបរិតិ ឧទ្ធុឧទកំ។ មជ្ឈេតិ វេមជ្ឈេ។ ន កម្មតីតិ បិតជ្ជានតោ ន ចលតិ។ នវិកម្មតីតិ ឥតោ ចិតោ ច ន ចលតិ។ ន ចលតីតិ និច្ចលំ ហោតិ។ ន វេជតីតិ ន ជន្មតិ។ នប្បវេជតីតិ ន បរិវត្តតិ។ ន សម្បវេជតីតិ ន បរិព្ពមតិ។ អនេវិតោតិ ន ឯវិតោ។ អយដ្ឋិតោតិ អក្ខោកោ។ អចលិតោតិ ន កម្មិតោ។ អលុឡិតោតិ ន កលលីក្ខិតោ។ តត្រ ឱម នោ ជាយតីតិ តស្មី ហនេ វីចិ ន ឧប្បជ្ឈតិ។

សត្តន្ធិ បព្ពតានំ អន្តរិកាស្វតិ យុគន្ធរាជិនំ សត្តន្ធិ បព្ពតានំ អន្តរន្តរា។ សីទន្តរាតិ អន្តរសោ សិម្ពលីតូលម្បិ តេសុ បតិបតិបតីតំ សីទតីតិ សីទា, បព្ពតន្តវេ ជាតត្តា អន្តរា។ “អន្តរសីទា”តិបិ ចាថោ។

១៥៦. ឥតានិ ឯវំ អរហត្តនិក្ខុជេន ទេសិតំ ធម្មទេសនំ អញ្ញានុមោទន្តោ តស្ស ច អរហត្តស្ស អាធិបជិបទំ បុច្ឆន្តោ និម្មិតតុល្លោ “អភិក្ខយី”តិ កាថមាហា។ តត្ថ អភិក្ខយីតិ អាចិត្តិ។ វិវេជនក្ខតិ វិវេជហិ អនាវរណេហិ បញ្ចហិ ចក្ខុហិ សមន្នាគតោ។ សក្ខិធម្មន្តិ សកាយត្ថំ សយំ អភិញ្ញាតំ អត្ថបច្ចក្ខន្ធម្មំ។ បរិស្សយវិនយន្តិ បរិស្សយវិនយនំ។ បជិបទំ វេទហិតិ ឥតានិ

បដិបត្តិ វេទហិ។ ភទ្ទន្តេតិ ភទ្ទំ តវ អត្ថតិ ភគវន្តំ អាលបន្តោ អាហា។ អថ វា ភទ្ទំ
សុន្ទរំ តវ បដិបទំ វេទហិតិបិ វុត្តំ ហោតិ។ ចាតិមោក្ខំ អថ វាបិ សមាធិន្តិ តមេវ
បដិបទំ ភិក្ខុត្វា បុច្ឆតិ។ បដិបទន្តិ ឯតេន វា មគ្គំ បុច្ឆតិ។ ឥតវេហិ សីលំ
សមាធិញ្ច បុច្ឆតិ។

មំសចក្កុនាបិ តិ សសម្ពារិកមំសចក្កុនាបិ។ ទិព្វចក្កុនាបិ តិ ទិព្វសទិសត្វា
ទិព្វំ។ ទេវានញ្ចិ សុចរិតកម្មនិព្វត្តំ បិត្តសេម្ពុហិរាទិហិ អបលីពុទ្ធិ
ឧបក្កិលេសវិនិមុត្តតាយ ទូរេបិ អារម្មណសម្បជីដ្ឋនសមត្ថំ ទិព្វំ បសាទចក្កុ
ហោតិ។ ឥទញ្ចាបិ វិរិយភាវនាពលនិព្វត្តំ ញ្ញាណចក្កុ តាទិសមេវាតិ
ទិព្វសទិសត្វា ទិព្វំ។ ទិព្វវិហារវសេន បដិលទ្ធិត្វា, អត្ថនា ច
ទិព្វវិហារសន្និស្សិតត្វាបិ ទិព្វំ។ អាលោកបរិគ្គហេន មហាជុតិកត្វាបិ ទិព្វំ។
តិរោកុដ្ឋាទិគត្វបទស្សនេន មហាគតិកត្វាបិ ទិព្វំ។ តំ សព្វំ
សទ្ធសត្វានុសារេន វេទិតព្វំ។ ទស្សនជ្ជេន ចក្កុ, ចក្កុកិច្ចករណេន ចក្កុមិវាតិបិ
ចក្កុ, ទិព្វញ្ច តំ ចក្កុ ចាតិ ទិព្វចក្កុ។ តេន ទិព្វចក្កុនាបិ វិវដចក្កុ។ ឥទានិ បញ្ចវិដំ
ចក្កុ វិត្តារេន កថេតុំ “កថំ ភគវា មំសចក្កុនាបិ វិវដចក្កុ” តិអាទិមាហា។
មំសចក្កុម្ហិ ភគវតោ បញ្ចវណ្ណា សិរិដ្ឋន្តិ ឯត្ថ សសម្ពារិកចក្កុម្ហិ ពុទ្ធស្ស
ភគវតោ បញ្ច កោដ្ឋាសា បច្ចេកំ បច្ចេកំ ឧបលព្ពន្ធិ។

នីលោ ច វណ្ណាតិ ឧមាបុប្ផវណ្ណា។ បីតកោ ច វណ្ណាតិ
កណិការបុប្ផវណ្ណា។ លោហិតកោ ច វណ្ណាតិ ឥន្ទគោបកវណ្ណា។ កណ្ណោ
ច វណ្ណាតិ អញ្ញនវណ្ណា។ ឌីនាតោ ច វណ្ណាតិ ឌីសិសារកវណ្ណា។ យត្ថ ច
អក្ខិលោមាធិ បតិដ្ឋិតានីតិ យស្មី ហ្នានេ អក្ខិលោមាធិ បតិដ្ឋហិត្វា ឌីដ្ឋិតានិ។ តំ
នីលំ ហោតិ សុនីលន្តិ ឯត្ថ នីលន្តិ សព្វសង្កាហកវសេន វុត្តំ។ សុនីលន្តិ
អន្តរវិហិតំ សុដ្ឋ នីលំ។ ចាសាទិកន្តិ បសាទជនកំ។ ទស្សនេយ្យន្តិ ទស្សនីយំ។

ឧបាសម្ពុទ្ធសមាណន្តិ ឧកស័តលបុប្ផសទិសំ។ តស្ស បរតោតិ តស្ស សមន្តា
ពាហិរបស្សេ។ បីតកន្តិ សព្វសង្គាហកំ។ សុបីតកន្តិ អន្តរិវិហិតំ សុដ្ឋ បីតកំ។
ឧភយតោ ច អក្ខិក្ខុជានីតិ ទ្វេ ច អក្ខិកោជិយោ។ លោហិតកានីតិ
សព្វសង្គាហករសេន វុត្តំ។ សុលោហិតកានីតិ អបញ្ញាយមានិវិរាទិ សុដ្ឋ
លោហិតកានិ។ មជ្ឈេ កណ្ណាន្តិ អក្ខិកំ មជ្ឈិមជ្ឈានំ អញ្ញានសទិសំ កណ្ណំ។
សុកណ្ណាន្តិ អន្តរិវិហិតំ សុដ្ឋ កណ្ណំ។ អលូទន្តិ ចាសាទិកំ។ សិនិទ្ធុន្តិ បណ្ឌិតំ។
ភទ្ទារិដ្ឋកសមាណន្តិ អបនីតតចភទ្ទារិដ្ឋកដលសទិសំ។ “អទ្ទារិដ្ឋកសមាណ”ន្តិបិ
ចាឡិ, តស្ស តិទ្ធកាកសទិសន្តិ អត្ថោ។ ឌីនាតន្តិ សព្វសង្គាហករសេន វុត្តំ។
សុឌីនាតន្តិ អន្តរិវិហិតំ រជតមណ្ឌលសទិសំ សុដ្ឋ ឌីនាតំ។ សេតំ បណ្ណាន្តិ
ទ្វិហិបិ អតិឌីនាតតំ ទស្សេតិ។ ចាកតិកេន មំសចក្កុនាតិ បកតិមំសចក្កុនា។
អត្ថភាវបរិយាបន្នេនាតិ អត្ថភាវសន្និស្សិតេន។
បុរិមសុចរិតកម្មាភិទិត្តេនាតិ បុរិមេសុ តត្ថ តត្ថប្បន្នេសុ អត្ថភាវេសុ
កាយសុចរិតាទិកម្មនា ឧប្បាទិតេន។ សមន្តា យោជនំ បស្សតីតិ សមន្តតោ
ចតុតារុតប្បមាលោ យោជនេ តិរោកុដ្ឋាទិគតំ រូបំ អារវណារិវិហិតំ
បកតិមំសចក្កុនា ឧក្ខតិ។

ទិវា ចេវ វត្តិញ្ញាតិ ទិវសភាគេ ច វត្តិភាគេ ច។ ចតុរង្គសមន្តាគតោតិ
ចតុហិ អង្កេហិ សមន្តាគតោ បរិបុណ្ណាអន្ធការោ អាលោកិវិហិតោ។ សូរិយោ
វា អត្ថង្គតោតិ សូរភាវំ ជនយន្តោ ឌីតោ សូរិយោវិគតោ។ កាឡបក្ខោ ច
ឧចាសថោតិ កាឡបក្ខោ ចាតុទ្ទសីឧចាសថទិវសោ ច។ តិព្ពោ ច
វនសណ្ណោតិ គហនោ ច វុត្តុរាសិ។ មហា ច កាឡមេឃោ អត្ថង្គតោតិ
មហាន្តោ កាឡមេឃោ អត្ថបដលោ ច ឌីតោ ហោតិ។ កុដ្ឋោ វាតិ ឥដ្ឋកាចយោ
វា។ កវាជំ វាតិ ទ្វារវាតចានាទិកវាជំ វា។ ចាការោ វាតិ មត្តិកាទិចាការោ វា។
បព្ពតោ វាតិ បំសុបព្ពតាទិបព្ពតោ វា។ គង្គំ វាតិ តរុណាគង្គាទិគង្គំ វា។ លតា

វាតិ ករវិជ្ជាទិលតាវា។ អារវណំ រូបាណំ ទស្សនាយាតិ រូបាវម្ពណានំ
ទស្សនត្ថាយ បដិសេធំ នត្ថិ។ ឯកញ្ចោ តិលដលំ និមិត្តំ កត្វាតិ សចេ ឯកំ
តិលពិជំ សញ្ញាណំ កត្វា។ តិលវាហេ បក្ខិបេយ្យាតិ ទ្វេសកដេ តិលវាសិម្ហិ
ទិបេយ្យ។ កេចិ បន “វាហោ នាម កុម្មាតិវេកទ្វេសកដ”ន្តិ វេទន្តិ។ តញ្ជោវ
តិលដលំ ឧទ្ធកេយ្យាតិ តំនិមិត្តកតំ តិលពិជំយេវ ឧទ្ធកិច្ចា គណ្ណាយ្យ។

ធិព្ពេន ចក្ខុនាតិ ឥទំ វុត្ថត្ថមេវ។ វិសុទ្ធនាតិ បុត្វបចាតទស្សនេន
ទិដ្ឋិវិសុទ្ធិហេតុត្តាវិសុទ្ធន។ យោ ហិ បុតិមត្ថមេវ បស្សតិ ន ឧបចាតំ, សោ
ឧច្ឆេទទិដ្ឋិ គណ្ណាតិ។ យោ ឧបចាតមេវ បស្សតិ ន បុតី, សោ
នវសត្តចាតុការសស្សតទិដ្ឋិ គណ្ណាតិ។ យោ បន តទុកយំ បស្សតិ, សោ
យស្មា ធុរិធម្មិ តំ ទិដ្ឋិកតំ អតិវុត្ថតិ, តស្មាស្ស តំ ទស្សនំ ទិដ្ឋិវិសុទ្ធិហេតុ
ហោតិ, ឧកយញ្ចេតំ ពុទ្ធបុត្តា បស្សន្តិ។ តេន វុត្ថំ - “បុត្វបចាតទស្សនេន
ទិដ្ឋិវិសុទ្ធិហេតុត្តាវិសុទ្ធិ”ន្តិ។ មនុស្សបចារំ អតិក្កមិច្ឆា រូបទស្សនេន
អតិក្កន្ធមានុសកំ, មនុសកំ វា មំសចក្ខុំ អតិក្កន្ធត្តា អតិក្កន្ធមានុសកន្តិ
វេទិតព្ពំ។

តេន ធិព្ពេន ចក្ខុនាវិសុទ្ធន អតិក្កន្ធមានុសកេន សត្តេ បស្សតីតិ
មនុស្សមំសចក្ខុនាវិយ សត្តេ ឱលោកេតិ។ ចវមាទេ ឧបបជ្ជមាទេតិ ឯត្ថ
បុតិក្ខណោ ឧបបត្តិក្ខណោ វា ទិព្ពចក្ខុនា ទដ្ឋំ ន សក្កា។ យេ បន អាសន្នបុតិកា
ឥនានិ ចវិស្សន្តិ, តេ ចវមាទា។ យេ ច គហិតបដិសន្ធិកា សម្មតិនិព្ពត្តាវ, តេ
ឧបបជ្ជមាទាតិ អធិប្បេតា។ តេ ឯវរូបេ ចវមាទេ ឧបបជ្ជមាទេ ច បស្សតីតិ
ទស្សតិ។ ហីនេតិ មោហានិស្សន្ធយុត្តត្តា ហីនេ។ តត្ថិបរីតេ បណីតេ។
សុវណ្ណាតិ អនោសនិស្សន្ធយុត្តត្តា ឥដ្ឋកន្ធមនាបវណ្ណាយុត្តេ។ តត្ថិបរីតេ
ទុព្ពណ្ណោ, អភិរូបេ វិរូបេតិ អត្តោ។ សុគតេតិ សុគតិគតេ,

អលោកនិស្សន្ទយុត្តត្តា វា អឡេ មហាទូនេ។ ទុគ្គតេតិ ទុគ្គតិគតេ,
លោកនិស្សន្ទយុត្តត្តា វា ទលីទ្កេ អប្បន្ទចានេ។ យថាកម្មបតេតិ យំ យំ កម្មំ
ឧបចិតំ, តេន តេន ឧបគតេ។ តត្ថ បុរិមេហិ “ចរមាទេ” តិអាទីហិ ទិព្ពចក្ខុកិច្ចំ
វុត្ថំ។ ឥមំនា បន បទេន យថាកម្មបតញ្ញាណកិច្ចំ។

តស្ស ច ញ្ញាណស្ស អយមុប្បត្តិក្កមោ - ឥធនិក្ខុ ហេដ្ឋានិរយាភិមុខំ
អាហារកំ វឡេត្វា នេយិកេ សត្តេ បស្សតិ មហាទុក្ខំ អនុភវមាទេ, តំ ទស្សនំ
ទិព្ពចក្ខុកិច្ចមេវ។ សោ ឯវំ មនសិ ករោតិ “កី ទុខោ កម្មំ កត្វា ឥមេ សត្តា ឯតំ
ទុក្ខំ អនុភវន្តី” តិ, អថស្ស “ឥទំ នាម កត្វា” តិ តំ កម្មារម្មណំ ញ្ញាណំ
ឧប្បជ្ជតិ។ តថា ឧបរិទេវលោកាភិមុខំ អាហារកំ វឡេត្វា នន្ទនវន មិស្សកវន
ជារុសកវនាទីសុ សត្តេ បស្សតិ មហាសម្បត្តិ អនុភវមាទេ។ តម្បិ ទស្សនំ
ទិព្ពចក្ខុកិច្ចមេវ។ សោ ឯវំ មនសិ ករោតិ “កី ទុខោ កម្មំ កត្វា ឥមេ សត្តា ឯតំ
សម្បត្តិ អនុភវន្តី” តិ។ អថស្ស “ឥទំ នាម កត្វា” តិ តំ កម្មារម្មណំ
ញ្ញាណមុប្បជ្ជតិ។ ឥទំ យថាកម្មបតញ្ញាណំ នាម។ ឥមស្ស វិសុំ បរិកម្មំ នាម
នត្ថិ។ យថា ច ឥមស្ស, ឯវំ អនាគតំសញ្ញាណស្សបិ។ ទិព្ពចក្ខុចាកានេវ ហិ
ឥមាទិ ទិព្ពចក្ខុនា សហេវ ឥជ្ឈន្តិ។

ឥមេ វត កោន្តោតិអាទីសុ ឥមេតិ ទិព្ពចក្ខុនា ទិដ្ឋានំ និទស្សនវចនំ។ វតាតិ
អនុសោចនត្ថេ និចាតោ។ កោន្តោតិ ភវន្តោ។ ទុដ្ឋ ចរិតំ, ទុដ្ឋ វា ចរិតំ
កិលេសបូតិកត្តាតិ ទុច្ចរិតំ; កាយេន ទុច្ចរិតំ, កាយតោ វា ឧប្បន្នំ ទុច្ចរិតន្តិ
កាយទុច្ចរិតំ។ ឥតវេសុបិ ឯសេវ នយោ។ សមន្នាគតាតិ សមន្តិភូតា។

អរិយានំ ឧបវាទកាតិ ពុទ្ធបច្ចេកពុទ្ធពុទ្ធសាវកានំ អរិយានំ អន្តមសោ
គិហិសោតាបន្នានម្បិ អនត្តកាមា ហុត្វា អន្តិមវត្ថុនា វា គុណបរិជំសនេន វា
ឧបវាទកា, អក្កោសកា គរហកាតិ វុត្ថំ ហោតិ។ តត្ថ “នត្ថិ ឥមេសំ

សមណធម្មោ, អស្សមណា ឯតេ" តិ វេទន្តោ អន្តិមវត្ថុនា ឧបវេទនី។ "នត្ថិ
តមេសំ ឈានំ វា វិមោក្ខោ វា មគ្គោ វា ជលំ វា" តិ អាទិនិ វេទន្តោ
គុណបរិធិសនេន ឧបវេទនី តិ វេទិតញ្ចោ។ សោ ច ឈានំ វា ឧបវេទេយ្យ អឈានំ
វា, ឧភយថាបិ អរិយ្យបវាទោវ ហោតិ; អតិភារិយំ កម្មំ, អនន្តរិយ កម្មសទិសំ,
សគ្គាវរណំ មគ្គាវរណញ្ច, សតេកិច្ចំ បន ហោតិ។ តស្មា យោ អរិយំ ឧបវេទនី,
តេន គន្ធា សច អត្តនា វុឡ្យតរោ ហោតិ, ឧក្កជិកំ និសីទិត្វា "អហំ អាយស្មន្តំ
ឥទព្វិទញ្ច អវេចំ, តំ មេ ខមាហី" តិ ខមាបេតញ្ចោ។ សច បន នវកតរោ ហោតិ,
វេទិត្វា ឧក្កជិកំ និសីទិត្វា អញ្ជលី បគ្គហេត្វា "អហំ, ភន្តេ, តុម្ពេ ឥទព្វិទញ្ច
អវេចំ, តំ មេ ខមថា" តិ ខមាបេតញ្ចោ។ សច សោ នក្ខមតិ, ទិសាបក្កន្តោ វា
ហោតិ, សយំ វា គន្ធា សទ្ធិវិហារិកេ វា បេសេត្វា ខមាបេតញ្ចោ។ សច នាបិ គន្តំ
ន បេសេតុំ សក្កា ហោតិ, យេ តស្មី វិហារេ ភិក្ខុ វសន្តិ, តេសំ សន្តិកំ គន្ធា
សច នវកតរោ ហោតិ, ឧក្កជិកំ និសីទិត្វា សច វុឡ្យតរោ, វុឡ្យ វុត្តនយេនេវ
បដិបទ្ធិត្វា "អហំ, ភន្តេ, អសុកំ នាម អាយស្មន្តំ ឥទព្វិទញ្ច អវេចំ, តំ ខមតុ មេ
សោ អាយស្ម" តិ វត្ថុនា ខមាបេតញ្ចោ។ សម្មុទា អខមន្តេបិ ឯតទេវ កាតព្វំ។
សច ឯកចារិកភិក្ខុ ហោតិ, នេវ តស្ស វសនជ្ជានំ ន គតជ្ជានំ បញ្ញាយតិ,
ឯកស្ស បណ្ឌិតស្ស ភិក្ខុនោ សន្តិកំ គន្ធា "អហំ, ភន្តេ, អសុកំ នាម អាយស្មន្តំ
ឥទព្វិទញ្ច អវេចំ, តំ មេ អនុស្សរតោ អនុស្សរតោ វិប្បជិសារោ ហោតិ, កី
ករោមី" តិ វត្ថុព្វំ។ សោ វក្ខតិ "តុម្ពេ មា ចិន្តយិត្ត, ថេរោ តុម្ពា កំ ខមតិ, ចិត្តំ
វូបសមេថា" តិ។ តេនបិ អរិយស្ស គតទិសាភិមុខេន អញ្ជលី បគ្គហេត្វា
"ខមថា" តិ វត្ថុព្វំ។ យទិ សោ បរិនិព្វតោ ហោតិ, បរិនិព្វតមញ្ញជ្ជានំ គន្ធា យាវ
សិវេកំ គន្ធាបិ ខមាបេតញ្ចោ។ ឯវំ កតេ នេវ សគ្គាវរណំ ន មគ្គាវរណំ ហោតិ,
ចាកតិកមេវ ហោតីតិ។

មិច្ឆាទិដ្ឋិកាតិ វិបរីតទស្សនា។ មិច្ឆាទិដ្ឋិកម្មសមាទានាតិ មិច្ឆាទិដ្ឋិសេន
សមាទិន្ននាវាវិធកម្មា, យេ ច មិច្ឆាទិដ្ឋិមូលកេសុ កាយកម្មាទីសុ អញ្ជេបិ
សមាទបេន្តិ។ ឯត្ថ ច វចីទុច្ឆរិតគ្គហណោនេវ អរិយូបវាទេ,
មនោទុច្ឆរិតគ្គហណោន ច មិច្ឆាទិដ្ឋិយា សង្កហិតាយបិ ឥមេសំ ទិដ្ឋំ បុនវចនំ
មហាសាវជ្ជការទស្សនត្ថន្តិ វេទិតព្ពំ។ មហាសាវជ្ជោ ហិ អរិយូបវាទោ
អានន្តរិយសទិសោ។ វុត្ថម្បិ ចេតំ -

“សេយ្យថាបិ, សារិបុត្ត, ភិក្ខុ សីលសម្មន្នោ សមាធិសម្មន្នោ
បញ្ញាសម្មន្នោ ទិដ្ឋេវ ធម្មេ អញ្ញំ អារាធយ្យ, ឯវំសម្មទមិទំ, សារិបុត្ត,
វេទាមិ។ តំ វាចំ អប្បហាយ តំ ចិត្តំ អប្បហាយ តំ ទិដ្ឋិ អប្បដិនិស្សន្និក្ខា
យថាភតំ និក្ខិត្តោ ឯវំ និរយេ”តិ (ម. និ. ១.១៤៩)។

មិច្ឆាទិដ្ឋិតោ ច មហាសាវជ្ជតវំ នាម អញ្ញំ នត្ថិ។ យថាហ -

“នាហំ, ភិក្ខុវេ, អញ្ញំ ឯកធម្មម្បិ សមនុបស្សាមិ, យំ ឯវំមហាសាវជ្ជំ
យថយិទំ, ភិក្ខុវេ, មិច្ឆាទិដ្ឋិ។ មិច្ឆាទិដ្ឋិបរមាធិ ភិក្ខុវេ, មហាសាវជ្ជានី”តិ
(អ. និ. ១.៣១០)។

កាយស្ស ភេទាតិ ឧទាទិន្នកូន្ធបរិច្ឆាតា។ បរំ មរណាតិ

តទនន្តរាភិនិព្ពត្តកូន្ធគ្គហណោ។ អថ វា កាយស្ស ភេទាតិ
ជីវិតិន្ទ្រិយស្សបច្ឆេទា។ បរំ មរណាតិ ធុតិចិត្តតោ ឧទ្ទំ។ អថាយន្តិ ឯវំមាធិ សព្ពំ
និរយវេវចនមេវ។ និរយោ ហិ សគ្គមោក្ខហេតុភូតា បុញ្ញសម្មតា អយា
អបេតត្តា, សុខានំ វា អាយស្ស អភាវា អថាយោ។ ទុក្ខស្ស គតិ បដិសរណាន្តិ
ទុក្ខតិ, ទោសពហុលតាយ វា ទុដ្ឋេន កម្មនា និព្ពត្តា គតីតិ ទុក្ខតិ។ វិវេសា
និបតន្តិ តត្ថ ទុក្ខដកាវិនោតិ វិនិច្ឆាយោ, វិនិច្ឆាយោ វា ឯត្ថ និបតន្តិ

សម្ព័ន្ធមានផ្គុំបច្ចុប្បន្នភាពវិនិច្ឆ័យតោ។ នត្តិ ឯត្ថ អស្សាទសញ្ញតោ អយោតិ
និរយោ។

អថ វា អថាយគ្គហណោន តិរច្ឆានយោនី ធីបេតិ, តិរច្ឆានយោនី ហិ
អថាយោ សុគតិតោ អបេតត្តា។ ន ធុគ្គតិ, មហេសក្កានំ នាគរាជាធិនំ
សម្ពុរតោ។ ធុគ្គតិគ្គហណោន បេត្តិវិសយំ ធីបេតិ, សោ ហិ អថាយោ ចេវ ធុគ្គតិ
ច សុខតោ អបេតត្តា ធុគ្គស្ស ច គតិភូតត្តា, ន តុ វិនិច្ឆ័យតោ,
អស្សរកាយសធិសំ អវិនិបតិតត្តា។ វិនិច្ឆ័យតគ្គហណោន អស្សរកាយំ ធីបេតិ។
សោ ហិ យថាវុត្តេន អត្តេន អថាយោ ចេវ ធុគ្គតិ ច សព្វសមុស្សយេហិ ច
វិនិបតិតត្តាវិនិច្ឆ័យតោតិ វុច្ចតិ។ និរយគ្គហណោន អវិចារិកាធិអនេកប្បការំ
និរយមេវ ធីបេតិតិ។ ឧបបន្នាតិ ឧបកតា, តត្ថ អភិនិព្វត្តាតិ អធិប្បាយោ។
វុត្តវិបរិយាយេន សុក្កបក្ខោ វេទិតញ្ញោ។ អយំ បនវិសេសោ - តត្ថ
សុគតិគ្គហណោន មនុស្សគតិបិ សង្គយ្ហតិ។ សគ្គគ្គហណោន ទេវគតិយេវ។
តត្ថ សុន្តរា គតិតិ សុគតិ។ រូចាធិហិ វិសយេហិ សុដ្ឋ អគ្គោតិ សគ្គោ។ សោ
សញ្ញាបិ លុដ្ឋនបលុដ្ឋនដ្ឋន លោកោតិ អយំ វចនត្ថោ។ ឥតិ ធិព្ពេន
ចក្កនាតិអាធិ សព្វំ និគមនវចនំ។

ឯវំ ធិព្ពេន ចក្កនា បស្សតីតិ អយមេត្ថ សង្ខេបត្ថោ - ធិព្ពេចក្កញ្ញាណំ
បរិត្តបច្ចុប្បន្នអដ្ឋត្តពហិធារម្ពណាវសេន ចតុសុ អារម្មណេសុ បរិត្តតិ។
យថាកម្មបកញ្ញាណំ បរិត្តមហាគ្គតាតិ តអដ្ឋត្តពហិធារម្ពណាវសេន បញ្ចសុ
អារម្មណេសុ បរិត្តតិ។ អនាគតំសញ្ញាណំ
បរិត្តមហាគ្គតអប្បមាណាមគ្គអនាគតអដ្ឋត្តពហិធារវត្តញ្ញាវម្ពណាវសេន
អដ្ឋសុ អារម្មណេសុ បរិត្តតីតិ។

អាករដ្ឋបាលនៃ កក្កដា កក្កដា ឥឡូវនេះ។ ឯកម្ម លោកធាតុ
បស្ស័យភូមិ ឯក ចក្កវាឡ ឡើងលោកយុវ។ សហស្សវត្ស ចូលនិក្ខណ្ឌ ឯត្ថ
យាវតា ចន្ទមស្សិយា បរិហារន្ត, ទិសា ភាន្តិវិរោចមាណា, តាវ សហស្សវត្ថ
លោកោ, ឯសា សហស្សវត្ថុនិកា នាម។ ចូលនិក្ខណ្ឌ ខុទ្ទកំ។ ទិសហស្សវត្ថ
មជ្ឈិមិកំ លោកធាតុន្ត ឯត្ថ សហស្សចក្កវាឡានំ សហស្សភាគេន គណេត្វា
នសសតសហស្សចក្កវាឡបរិមាណា ទិសហស្សវត្ថ មជ្ឈិមិកា លោកធាតុ
នាម។ ឯត្ថកេន ពុទ្ធានំ ជាតិកេត្តំ នាម ទស្សិតំ។ ពោធិសត្តានញ្ញា បដិមភវេ
នេវលោកតោ ចរិត្វា មាតុកុច្ឆិយំ បដិសន្ធិគ្គហណាទិវសេ ច មាតុកុច្ឆិតោ
និក្ខមនទិវសេ ច មហាភិនិក្ខមនទិវសេ ច
សម្ពោធិធម្មចក្កបវត្ថនអាយុសម្ពោរោស្សន្តនបរិនិព្វានទិវសេសុ ច ឯត្ថកំ ហ្នានំ
កម្មតិ។

ទិសហស្សវត្ថុ។ មហាសហស្សវត្ថុ លោកធាតុន្ត សហស្សវត្ថោ បដ្ឋាយ
តតិយាតិ ទិសហស្សវត្ថុ, បឋមសហស្សវត្ថុ សហស្សវត្ថោ កត្វា គណិតំ មជ្ឈិមិកំ
សហស្សវត្ថោ កត្វា គណិតត្តា មហាន្តេហិ សហស្សេហិ គណិតាតិ
មហាសហស្សវត្ថុ។ ឯត្តាវតា កោធិសតសហស្សចក្កវាឡបរិមាណោ លោកោ
ទស្សិតោ ហោតិ។ គណកបុត្តតិស្សត្ថេវេ បន ឯវមាហា - “ន ហិ
ទិសហស្សវត្ថុមហាសហស្សវត្ថុលោកធាតុយា ឯតំ បរិមាណំ។ ឥន្ទញ្ញា អាចរិយានំ
សជ្ឈាយមូលកំ វាចាយ បរិហិន្នានំ,
នសកោធិសតសហស្សចក្កវាឡបរិមាណំ បន ហ្នានំ
ទិសហស្សវត្ថុមហាសហស្សវត្ថុលោកធាតុ នាមា”តិ។ ឯត្តាវតា ហិ កក្កវតោ
អាណាតេត្តំ នាម ទស្សិតំ។ ឯតស្មិញ្ញា អន្តរេ អាជានាជិយបរិត្ត- (ធី. និ. ៣.២៧៥
អាទយោ) ឥសិគិលិបរិត្ត- (ម. និ. ៣.១៣៣ អាទយោ) ធម្មគ្គបរិត្ត- (សំ. និ.
១.២៤៩) ពោជ្ឈន្តបរិត្តបរិត្ត- (អ. និ. ៤.៦៧) មោរវរិត្ត- (ជា. ១.២.១៧-១៨)

មេត្តបរិវត្ត- (ខុ. ចា. ៩.១ អាធមយោ; សុ. និ. ១៤៣ អាធមយោ) រតនបរិវត្តានំ (ខុ. ចា. ៦.១ អាធមយោ; សុ. និ. ២២២ អាធមយោ) អាណា ជរតិ។

យាវតកំ វា បន អាគន្ធូយ្យាតិ យត្ថកំ វា ឥន្ទ្រយ្យ។ ឥមិនាវិសយកេត្តំ ទស្សិតំ។ ពុទ្ធានញ្ញាវិសយកេត្តស្ស បមាណបរិច្ឆេទោ នាម នត្ថិ, នត្ថិកកាវេ ចស្ស ឥមំ ឧបមំ អាហារន្តិ - កោដិសតសហស្សចក្កវាឡម្ហិ យាវ ព្រហ្មលោកា សាសបេហិ បូរេត្វា សចេ កោចិ បុរត្ថិមាយ ទិសាយ ឯកចក្កវាឡេ ឯកំ សាសបំ បក្ខិបន្តោ អាគន្ធូយ្យ, សព្វេបិ តេ សាសចា បរិក្ខយំ គន្ធូយ្យំ។ ន ត្វេវ បុរត្ថិមាយ ទិសាយ ចក្កវាឡានិ។ ទក្ខិណាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ តត្ថ ពុទ្ធានំ អវិសយោ នាម នត្ថិ។ តាវតកំ បស្សេយ្យាតិ តត្ថកំ ឱលោកេយ្យ។ ឯវំ បរិសុទ្ធី ភគវតោ ទិព្ភចក្ខុតិ ទិព្ភចក្ខុកមំ និដ្ឋាបេសិ។

កមំ ភគវា បញ្ញាចក្ខុនាបិ វិវជនក្ខុតិ កេនហ្មការេន បញ្ញាចក្ខុនា អបិហិតចក្ខុ? មហាបញ្ញោ បុព្វបញ្ញាតិអាទិកំ តត្ថ អតិរោចតិ យទិទំ បញ្ញាយាតិ បរិយោសានំ ហេដ្ឋា វុត្តត្ថមេវ។

ពុទ្ធចក្ខុនាតិ ឥន្ទ្រិយបរោបរិយត្តញ្ញាលោន ច អាសយានុសយញ្ញាលោន ច។ ឥមេសំ ទិដ្ឋំ ញ្ញាលោនំ ពុទ្ធចក្ខុតិ នាមំ, សព្វញ្ញតញ្ញាលាស្ស សមន្តចក្ខុតិ, តិណ្ណំ មគ្គញ្ញាលោនំ ធម្មចក្ខុតិ។ លោកំ វោលោកេន្តោ អទ្ទស សត្តតិ សត្ត អទ្ទក្ខិ។ អប្បវជក្ខតិអាទីសុ យេសំ វុត្តនយេនេវ បញ្ញាចក្ខុម្ហិ រាគាទិវជំ អប្បំ, តេ អប្បវជក្ខា។ យេសំ តំ មហន្តំ, តេ មហាវជក្ខា។ យេសំ សទ្ធាទីនិ ឥន្ទ្រិយានិ តិក្ខានិ, តេ តិក្ខិទ្រិយា។ យេសំ តានិ មុទ្ធនិ, តេ មុទិទ្រិយា។ យេសំ តេយេវ សទ្ធាធម្មោ អាគារាសុន្តរា, តេ ស្វាគារា។ យេ កថិតការណំ សល្លកេត្តិ, សុខេន សក្កា ហោន្តិវិញ្ញាបេតុំ តេ សុវិញ្ញាបយា។ យេ បរលោកញ្ជោវ វជ្ជញ្ញ ភយតោ បស្សន្តិ, តេ បរលោកវជ្ជភយទស្សវិនោ នាម។

ឧប្បលិនិយន្តិ ឧប្បលវនេ។ ឥតវេសុបិ ឯសេវ នយោ។
អន្តោនិមុគ្គចោសីនីតិ យានិ អន្តោនិមុគ្គានេវ ចោសីយន្តិ។ ឧទកំ អប្ចគ្គម្ហ
តិជ្ជន្តិ ឧទកំ អតិក្កមិត្វា តិជ្ជន្តិ។ តត្ថ យានិ យានិ អប្ចគ្គម្ហ បីតានិ, តានិ តានិ
ស្វរិយរស្មិសម្ពស្សំ អាគមយមាណនិ បីតានិ អន្ធិ បុប្ផនកានិ។ យានិ សមោទកំ
បីតានិ, តានិ ស្វេ បុប្ផនកានិ។ យានិ ឧទកា អនុគ្គតានិ អន្តោនិមុគ្គចោសីនិ,
តានិ តតិយទិវសេវ បុប្ផនកានិ។ ឧទកា បន អនុគ្គតានិ អញ្ញានិបិ
សរោគឧប្បលានិ នាម អត្ថិ, យានិ នេវ បុប្ផស្សន្តិ, មជ្ជកជ្ជបកក្ខានេវ ភវិស្សន្តិ,
តានិ ចាឡី ឆារុឡានិ, អាហរិត្វា បន ធិបេតព្ពានីតិ ធិបីតានិ។

យថេវ ហិ តានិ ចតុត្ថិជបុច្ឆានិ, វេវមេវ ឧក្សជិតញ្ញវិបស្សិតញ្ញ នេយ្យោ
បទបរមោតិ ចត្តារោ បុគ្គលា។ យស្ស បុគ្គលស្ស ឧទាហជវេលាយ
ធម្មាភិសមយោ ហោតិ, អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ ឧក្សជិតញ្ញ។ យស្ស បុគ្គលស្ស
សំខិត្តន ភាសិតស្ស វិត្តារេន អត្ថេ វិភជីយមាណេ ធម្មាភិសមយោ ហោតិ,
អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ វិបស្សិតញ្ញ។ យស្ស បុគ្គលស្ស ឧទ្ទេសតោ បរិបុច្ឆតោ
យោនិសោ មនសិករោតោ កល្យាណមិត្តេ សេវតោ ភជតោ បយិរុចាសតោ
ធម្មាភិសមយោ ហោតិ, អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ នេយ្យោ។ យស្ស បុគ្គលស្ស
ពហុម្បិ សុណតោ ពហុម្បិ ភណតោ ពហុម្បិ ធារយតោ ពហុម្បិ វាចតោ ន
តាយ ជាតិយា ធម្មាភិសមយោ ហោតិ, អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ បទបរមោ។ តត្ថ
ភគវា ឧប្បលវនាទិសទិសំ ទសសហស្សិលោកធាតុំ ឱលោកេន្តោ អន្ធិ
បុប្ផនកានិ ឧក្សជិតញ្ញ, ស្វេ បុប្ផនកានិ វិបស្សិតញ្ញតិ វេវ សញ្ញាការតោ ច
អន្ទេស។ តត្ថ តិណ្ណំ បុគ្គលានំ ឥមស្មីយេវ អត្តភាវេ ភគវតោ ធម្មទេសនា អត្ត
សាធនិ, បទបរមានំ អនាគតត្ថាយ វាសនា ហោតិ។

រាគបរិតោតិអាទីសុ រដ្ឋនវសេន អារម្មណេ ចរណំ ឯតស្ស អត្ថិតិ
រាគបរិតោ។ ឧស្សនវសេន អារម្មណេ ចរណំ ឯតស្ស អត្ថិតិ ឆោសបរិតោ។
មុយ្ហនវសេន អារម្មណេ ចរណំ ឯតស្ស អត្ថិតិ មោហបរិតោ។ វិតក្កនវសេន
ឧហនវសេន អារម្មណេ ចរណំ ឯតស្ស អត្ថិតិ វិតក្កបរិតោ។
ឡិកប្បនសទ្ធាវសេន អារម្មណេ ចរណំ ឯតស្ស អត្ថិតិ សទ្ធាបរិតោ។
ញ្ញាណមេវ ចរណំ, ញ្ញាណេវ វា ចរណំ, ញ្ញាណស្ស វា ចរណំ, ញ្ញាណតោ វា
ចរណំ ឯតស្ស អត្ថិតិ ញ្ញាណបរិតោ។ រាគបរិតស្សាតិ រាគុស្សនស្ស
រាគពហុលស្ស។ បរតោបិ ឯសេវ នយោ។

អសុភកកមំ កថេតីតិ ឧទ្ធមាតកាទិនសវិធំ អសុភបដិសំយុត្តកមំ
អាចិត្តតិ។ វុត្តញ្ញោតំ - “អសុភា ភាវេតញ្ញា រាគស្ស បហានាយា”តិ (អ. និ.
៩.១)។ មេត្តាភាវនំ អាចិត្តតិ មេត្តាភាវនំ ចិត្តសិនេហានំ កថេតិ។ វុត្តញ្ញោតំ -
“មេត្តា ភាវេតញ្ញា ព្យាចានស្ស បហានាយា”តិ។ ឧទ្ទេសេតិ សជ្ឈាយនេ។
បរិបុច្ឆាយាតិ អដ្ឋកថាយ។ កាលេន ធម្មស្សវនេតិ យុត្តប្បត្តកាលេ ឧត្តរិ
បរិយត្តិធម្មស្សវនេ។ ធម្មសាក្ខាយាតិ អញ្ញេហិ សទ្ធិ សាក្ខាយ។
គរុសំវាសេតិ គរុនំ បយិរុចាសនេ។ និវេសេតីតិ អាចរិយានំ សន្តិកេ
បតិជ្ជាបេតិ។ អាណាចានស្សតី អាចិត្តតិ អាណាចានស្សតិសម្បយុត្តកម្មដ្ឋានំ
កថេតិ។ វុត្តញ្ញោតំ - “អាណាចានស្សតិ ភាវេតញ្ញា វិតក្កបច្ឆេនាយា”តិ (អ. និ.
៩.១)។ បសាទនីយំ និមិត្តំ អាចិត្តតិ ចូឡវេទល្ល- (ម. និ. ១.៤៦០ អាទយោ)
មហាវេទល្ល- (ម. និ. ១.៤៤៩ អាទយោ) ទិបសាទជនកំ សុត្តំ កថេតិ។
ពុទ្ធសុពោធិន្តិ ពុទ្ធស្ស ភកវតោ ពុទ្ធត្ថបដិវេធំ។ ធម្មសុធម្មតន្តិ
នវិវិធរោកុត្តរធម្មស្ស ស្វាភ្លាតតំ។ សង្ឃសុប្បដិបត្តិន្តិ អដ្ឋវិធករិយសង្ឃស្ស
សុប្បដិបត្តតាទិសុដ្ឋបដិបត្តិ។ សីលានិ ច អត្តនោតិ អត្តនោ សន្តកសីលានិ ច។
អាចិត្តតិ វិបស្សនានិមិត្តន្តិ ឧទយព្ពយាទិបដិសំយុត្តំ កថេតិ។ អនិច្ចាភារន្តិ

ហុត្វា អភារាណំ។ ធុត្វាការន្តិ ឧទយព្ពយបដិបីឡនាការំ។ អនត្តាការន្តិ
អវសវត្តនាការំ។

សេលេ យថា បព្ពតមុទ្ធនិដ្ឋិតោតិ សេលមយេ ឯកគ្បនេ បព្ពតមុទ្ធនិ
បីតោវ, ន ហិ តត្ថ បីតស្ស ធស្សនត្ថំ អភិមុខេ គីរុក្ខិបនបសារណាទិកិច្ចំ
អត្ថិ។ តដ្ឋបមន្តិ តប្បដិភាគំ សេលបព្ពត្វបមំ។ អយំ បនេត្ថ សន្នេបត្តោ - យថា
សេលបព្ពតមុទ្ធនិ បីតោវ ចក្កុនា បុរិសោ សមន្តតោ ជនតំ បស្សេយ្យ។ សុមេធន
សុន្ទរបញ្ញា សព្ពញ្ញតញ្ញាលោន សមន្តចក្កុ ភកវា ធម្មមយំ បញ្ញាមយំ
ចាសាធមារុយ្ហ សយំ អបេតសោកោ សោការតិណ្ណំ ជាតិជរាភិក្ខុតញ្ចា ជនតំ
អវេក្ខស្ស ឧបដារយតុ ឧបបរិក្ខតុ។

អយំ បនេត្ថ អធិប្បាយោ - យថា ហិ បព្ពតចាធសាមន្តា មហាន្តំ ខេត្តំ កត្វា
តត្ថ កេធារចាឡីសុ កុដិយោ កត្វា រត្ថិ អត្ថិ ជាលេយ្យ, ចតុរដ្ឋសមន្តាគតញ្ចា
អន្ធការំ អស្ស, អថ តស្ស បព្ពតស្ស មត្តកេ វេត្វា ចក្កុមតោ បុរិសស្ស ភូមិ
ឡិលោកយតោ នេវ ខេត្តំ ន កេធារចាឡីយោ ន កុដិយោ ន តត្ថ
សយិតមនុស្សា បញ្ញាយេយ្យំ, កុដិកាសុ បន អត្ថិជាលមត្តមេវ បញ្ញាយេយ្យ។
ឯវំ ធម្មចាសាធិ អារុយ្ហ សត្តកាយំ ឡិលោកយតោ តថាគតស្ស យេ តេ
អកតកល្យាណា សត្តា, តេ ឯកវិហារេ ធខត្វិណាជាណុបស្សេ និសិទ្ធាបិ
ពុទ្ធចក្កុស្ស អាចាជំ នាគច្ឆន្តិ, រត្ថិ ឱត្តសរាវិយ ហោន្តិ។ យេ បន
កតកល្យាណា វេនេយ្យបុគ្គលា, តេ ឯវស្ស ទូរេបិ បីតា អាចាជំ គច្ឆន្តិ, តេ ឯវ
អត្ថិវិយ ហិមវន្តបព្ពតោវិយ ច។ វុត្ថម្បិ ចេតំ -

“ទូរេ សន្តោ បកាសេន្តិ, ហិមវន្តោវ បព្ពតោ;
អសន្តេត្ថ ន ធិស្សន្តិ, រត្ថិ ឱត្តា យថា សរា”តិ។ (ធម. ប. ៣០៤; នេត្តិ. ១១);

សត្វញ្ញតញ្ញាណន្តិ ឯត្ថ បញ្ចនេយ្យបឋម្យកេនំ សត្វំ អញ្ញាសីតិ សត្វញ្ញ។
សង្ខតាសង្ខតាធិកេនា សត្វធម្មា ហិ សង្ខារោវិកាហេ លក្ខណំ និព្វានំ បញ្ញត្តិ
បញ្ចេវ នេយ្យបថា ហោន្តិ។ សត្វញ្ញស្ស ភារោ សត្វញ្ញតា, សត្វញ្ញតា ឯវ ញ្ញាណំ
“សត្វញ្ញតាញ្ញាណ”ន្តិ វុត្តេ “សត្វញ្ញតញ្ញាណ”ន្តិ វុត្តំ។ សត្វញ្ញតិ ច
កមសត្វញ្ញ សកីសត្វញ្ញ សតតសត្វញ្ញ សត្តិសត្វញ្ញ ញ្ញាតសត្វញ្ញតិ បញ្ជីវិធា
សត្វញ្ញនោ សិយុំ។ តេសុ កមេន សត្វជាននកាលាសម្ភវតោ កមសត្វញ្ញតា ន
ហោតិ, សកី សញ្ញាម្មណគ្គហណាភាវតោ សកីសត្វញ្ញតា ន ហោតិ,
ចក្កវិញ្ញាណាធិនំ យថាវម្មណាចិត្តសម្ភវតោ ភវន្តិចិត្តវិរោធតោ
យុត្តិអភាវតោ ច សតតសត្វញ្ញតា ន ហោតិ, បរិសេសតោ
សត្វជាននសមត្ថតាយ សត្តិសត្វញ្ញតា វា សិយា, វិធិតសត្វធម្មត្ថា
ញ្ញាតសត្វញ្ញតា វា, សត្តិសត្វញ្ញនោ សត្វជាននត្ថំ នត្តិ តម្បី ន យុដ្ឋតិ, “ន
តស្ស អទិដ្ឋមិធឪ កិញ្ចី... បេ... សមន្តចក្ខុ”តិ វុត្តត្ថា ញ្ញាតសត្វញ្ញតា ឯវ
យុដ្ឋតិ។ ឯវញ្ញិ សតិ កិច្ចតោ អសម្មោហតោ ការណាសិទ្ធិតោ
អាវជ្ជនបដិពទ្ធតោ សត្វញ្ញតមេវ ហោតិ តិ។ តេន ញ្ញាណោនាតិ តេន
សត្វជាននញ្ញាណោ។

បុន អបរេន បរិយាយេន សត្វញ្ញភាវសាធនត្ថំ “ន តស្ស”តិ កាថមាហ។
តត្ថ ន តស្ស អទិដ្ឋមិធឪ កិញ្ចីតិ តស្ស តថាគតស្ស ឥធន ឥមស្មី តេធាតុកេ
លោកេ ឥមស្មី បច្ចុប្បន្នកាលេ វា បញ្ញាចក្កនា អទិដ្ឋំ នាម កិញ្ចី
អប្បមត្តកម្បី ន អត្ថំ ន សិរិដ្ឋតិ។ អត្ថិ ឥនំ វុត្តមានកាលិកំ អាឡាតបទំ,
ឥមនា បច្ចុប្បន្នកាលិកស្ស សត្វធម្មស្ស ញ្ញាតភាវំ ធស្សេតិ។ កាថាពន្ធសុខត្ថំ
បនេត្ថ ធន-កាហេ បយុត្តោ។ អថា អវិញ្ញាតន្តិ ឯត្ថ អថាតិ វេនោចាធានេ
និចាតោ។ អវិញ្ញាតន្តិ អតីតកាលិកំ អវិញ្ញាតំ នាម កិញ្ចី ធម្មជាតំ
នាហោសីតិ ចាបសេសោ។ អព្យយភូតស្ស អត្ថិ-សទ្ធស្ស គហណោ ចាបសេសំ

វិនាសិ យុទ្ធិតិយេវ។ ឥមិនា អតីតកាលិកស្ស សព្វធម្មស្ស ញាតភារំ
នស្សេតិ។ អជានិតព្ពន្ធិ អនាគតកាលិកំ អជានិតព្ពំ នាម ធម្មជាតំ នភវិស្សតិ
នត្ថិតិ។ ឥមិនា អនាគតកាលិកស្ស សព្វធម្មស្ស ញាតភារំ នស្សេតិ។
ជាននកិរិយាវិសេសមត្តមេវ វា ឯត្ថ អ-កាវោ។ សព្វំ អភិញ្ញាសិ យទត្ថិ នេយ្យន្តិ
ឯត្ថ យំ តេកាលិកំ វា កាលវិនិមុត្តំ វា នេយ្យំ ជានិតព្ពំ កិញ្ចិ ធម្មជាតំ អត្ថិ, តំ
សព្វំ តថាគតោ អភិញ្ញាសិ អធិកេន សព្វញ្ញតញ្ញាលោន ជានិ បដិវិជ្ឈិ, ឯត្ថ
អត្ថិ-សទ្ទេន តេកាលិកស្ស កាលវិមុត្តស្ស ច គហាលា អត្ថិ-សទ្ទោ
អព្យយក្ខតោយេវ ទដ្ឋញ្ញោ។ តថាគតោ តេន សមន្តចក្ខុតិ កាលវិសេន
ឱកាសវិសេន ច និប្បទេសត្តា សមន្តា សព្វតោ បវត្តំ ញាណចក្ខុ អស្សាតិ
សមន្តចក្ខុ, តេន យថាវុត្តេន ការណេន តថាគតោ សមន្តចក្ខុ សព្វញ្ញតិ វុត្តំ
ហោតិ។ ឥមិស្សា គាថាយ បុគ្គលាធិដ្ឋានាយ ទេសនាយ សព្វញ្ញតញ្ញាណំ
សាធិតំ។

ន ឥតិហិតិហន្តិ “ឯវំ កិរ អាសិ, ឯវំ កិរ អាសិ”តិ ន ហោតិ។ ន
ឥតិកិរាយាតិ “ឯវំ កិរ ឯត”ន្តិ ន ហោតិ។ ន បរម្បរាយាតិ បរម្បរកថាយាបិ ន
ហោតិ។ ន បិដកសម្បទាយាតិ អម្ពាភំ បិដកតន្តិយា សទ្ធិ សមេតីតិ ន
ហោតិ។ ន តក្កហេតុតិ តក្កក្កាហេនបិ ន ហោតិ។ ន អាការបរិវិតក្កេនាតិ
“សុន្ទរមិទំ ការណា”ន្តិ ឯវំ ការណាបរិវិតក្កេនបិ ន ហោតិ។ ន
ទិដ្ឋិនិដ្ឋានក្ខន្ធិយាតិ អម្ពាភំ និដ្ឋាយិទ្ធា ឧមិទ្ធា គហិតទិដ្ឋិយា សទ្ធិ
សមេតីតិបិ ន ហោតិ។

អថ វាបិ សមាធិន្តិ ឯត្ថ សមាធិន្តិ កុសលចិត្តេកក្កតា សមាធិ។ កេនជេន
សមាធិតិ? សមាធានជេន។ កិមិទំ សមាធានំ នាម? ឯការម្ពុណោ
ចិត្តចេតសិកានំ សមំ សម្មា ច អាធានំ, ឋេបនន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ តស្មា យស្ស

ធម្មសូរ អាណុកាវេន ឯការម្មណោ ចិត្តចេតសិកា សមំ សម្មា ច អវិក្ខិប្បមាណា
អវិប្បកិណ្ណា ច ហុត្វា តិជ្ជន្តិ, ឥទំ សមាធានន្តិ វេទិតព្ពំ។ តស្ស ខោ បន
សមាធិស្ស -

“លក្ខណំ តុ អវិក្ខោចា, វិក្ខោបទ្ធីសនំ រសោ;
អកម្មនមុបដ្ឋានំ, បទដ្ឋានំ សុខំ បន”។ (បដិ. ម. អដ្ឋ. ១.១.៣);

សមាធិ អនាវិលអចលកាវេន អាម្មណោ តិជ្ជតីតិ វិចិត្តិ។ បរតោ បទទ្ធយំ
ឧបសគ្គវសេន វឡិតំ។ អបិ ច សម្មយុត្តធម្ម អាម្មណម្ហិ សម្មិណ្ឌោត្វា
តិជ្ជតីតិ សណ្ឋិតិ។ អាម្មណំ ឱកាហោត្វា អនុបរិសិទ្ធា តិជ្ជតីតិ អវដ្ឋិតិ។
កុសលបក្ខស្ម័ញ្ចំ ចត្តារោវ ធម្មា អាម្មណំ ឱកាហន្តិ សទ្ធា សតិ សមាធិ
បញ្ញាតិ។ តេនេវ សទ្ធា “ឱកប្បដា” តិ វុត្តា, សតិ “អបិលាបនតា” តិ, សមាធិ
“អវដ្ឋិតិ” តិ, បញ្ញា “បរិយោគាហនា” តិ។ អកុសលបក្ខេ បន តយោ ធម្មា
អាម្មណំ ឱកាហន្តិ តណ្ហា ធិជ្ជិ អវិជ្ជាតិ។ តេនេវេតេ “ឱយា” តិ វុត្តា។
ចិត្តកក្កតា បនេត្ថ ន ពលវតី ហោតិ។ យថា ហិ វដ្ឋនដ្ឋានេ ឧទកេន
សិញ្ញា សម្មជ្ជ ថោកមេវ កាលំ រដោ សន្និសីទតិ, សុក្ខន្តេ សុក្ខន្តេ បុន
បកតិកាវេនេវ វុដ្ឋាតិ, វេរមេវ អកុសលបក្ខេ ចិត្តកក្កតា ន ពលវតី ហោតិ។

ឧទ្ធច្ចវិចិត្តិច្ឆាវសេន បវត្តស្ស វិសាហារស្ស បដិបក្ខតោ អវិសាហារោ។
ឧទ្ធច្ចវិចិត្តិច្ឆាវសេនេវ គច្ឆន្តំ ចិត្តំ វិក្ខិបតិ នាម។ អយំ បន តថាវិជោ វិក្ខោចា
ន ហោតីតិ អវិក្ខោចា។ ឧទ្ធច្ចវិចិត្តិច្ឆាវសេនេវ ចិត្តំ វិសាហាជំ នាម ហោតិ,
ឥតោ ចិតោ ច ហរិយតិ, អយំ បន វេរំ អវិសាហាជមានសស្ស កាវោតិ
អវិសាហាជមានសតា។ សមថោតិ តិវិជោ សមថោ ចិត្តសមថោ
អធិករណសមថោ សព្ពសម្ពាសមថោតិ។ តត្ថ អដ្ឋសុ សមាបត្តិសុ
ចិត្តកក្កតា ចិត្តសមថោ នាម។ តញ្ញា អាគម្ម ចិត្តចលនំ ចិត្តវិប្បន្តតំ សម្មតិ

រូបសម្បត្តិ, តស្មាសោ “ចិត្តសមថោ” តិ វុច្ចតិ។ សម្មាសម្ពាសនយាទិសត្តវិជោ
សមថោ អធិករណសមថោ នាម។ តញ្ញា អាគម្ម តានិ តានិ អធិករណានិ
សម្មត្តិ រូបសម្មត្តិ, តស្មាសោ “អធិករណសមថោ” តិ វុច្ចតិ។ យស្មា បន សព្វេ
សម្ពាទានិ ត្រាណំ អាគម្ម សម្មត្តិ រូបសម្មត្តិ រូបសម្មត្តិ, តស្មា តំ
“សព្វសម្ពាសមថោ” តិ វុច្ចតិ។ ឥមស្មី អត្ថេ ចិត្តសមថោ អធិប្បតោ។
សមាធិលក្ខណោ ឥន្ទជ្ជំ ការេតីតិ សមាធិន្ទ្រិយំ។ ឧទ្ធច្វេ ន កម្មតីតិ
សមាធិពលំ។ សម្មាសមាធិតិ យាថាវសមាធិ និយ្យានិកសមាធិ។

១៥៧. អថស្ស ភគវា យស្មា ឥន្ទ្រិយសំវរោ សីលស្ស រក្ខា, យស្មា វា
ឥមិនានុក្កមេន ទេសិយមាណា អយំ ទេសនា តាសំ ទេវតានំ សប្បាយា, តស្មា
ឥន្ទ្រិយសំវរតោ បកុតិ បដិបទំ ទស្សន្តោ “ចក្ខុហិ” តិ អាទិ អារទ្ធោ។ តត្ថ
ចក្ខុហិ នេវ លោលស្សាតិ អធិជ្ជនក្ខិតតញ្ញាទិវសេន ចក្ខុហិ លោលោ នេវ អស្ស។
តាមកថាយ អារវយេ សោតន្តិ តិវច្ឆានកថាយ សោតំ អារវេយ្យ។

ចក្ខុលោលិយេនាតិ ចក្ខុទ្វារេ ឧប្បន្នលោលវសេន ចក្ខុលោលិយេន។ អធិជ្ជំ
នក្ខិតតញ្ញិ អធិជ្ជបុព្វំ រូចារម្មណំ បស្សិតុំ យុត្តំ។ ធិជ្ជំ សមតិក្កមិតញ្ញិ
ធិជ្ជបុព្វំ រូចារម្មណំ អតិក្កមិតុំ យុត្តំ។ អារាមេន អារាមន្តិ បុច្ឆារាមាទិអារាមេន
ជលារាមាទី វា បុច្ឆារាមាទី វា។ ធិយចារិកន្តិ ធិយចរណំ។ អនវដ្ឋិតចារិកន្តិ
អសន្តិដ្ឋានចរណំ។ អនុយុត្តោ ហោតិ រូបទស្សនាយាតិ
រូចារម្មណាទស្សនត្ថាយ បុនប្បនំ យុត្តោ ហោតិ។

អន្តរយំ បរិដ្ឋោតិ ឧម្មារព្ពន្ធរំ បរិដ្ឋោ។ វីដិ បដិបន្នោតិ អន្តរវីដិ ឱតិល្លោ។
យរមុខានិ ឱលោកេន្នោតិ យរទ្វារានិ អវលោកេន្នោ។ ឧទ្ធុ ឧលោកេន្នោតិ
ឧបរិទិសំ ឧទ្ធុមុខោ ហុត្វាវិលោកេន្នោ។

ចក្ខុវិស័យ ធីស្វាតិ ការណ៍សេន ចក្ខុតិ លទ្ធកោយាវេន
រូបធម្មសមត្ថន ចក្ខុវិញ្ញាណន រូប ធីស្វា។ ចោរណា បនាហុ - “ចក្ខុវិស័យ
ន បស្សតិ អចិត្តកត្តា, ចិត្តំ ន បស្សតិ អចក្ខុកត្តា។ ធារាវម្ពណសង្ខ្រេឡេ បន
បសាទវត្ថុកេន ចិត្តន បស្សតិ។ ព្រៀនិសំ បនេសា ‘ធនុនាវិជ្ជតិ’ តិអាធីសុ វិយ
សសម្ភារកថា នាម ហោតិ។ តស្មា ចក្ខុវិញ្ញាណន រូប ធីស្វាតិ អយមេត្ត
អត្ថោ” តិ។ និមិត្តក្តាហ៍តិ ឥត្តិបុរិសនិមិត្តំ វា សុភនិមិត្តាធិកំ វា
កិលេសវត្ថុក្ខតំ និមិត្តំ ធនុរាគវសេន គណ្ណាតិ, ធិជ្ជមត្តយេវ ន សណ្ឋាតិ។
អនុញ្ញនក្តាហ៍តិ កិលេសានំ អនុអនុញ្ញនតោ ចាកជការករណតោ
អនុញ្ញនន្តិលទ្ធកោយាវេន
ហត្ថចាទសិបាសិបាតកថិតអាលោកិតវិលោកិតាធិកេនំ អាការំ គណ្ណាតិ។
យត្វាធិករណមេនន្តិអាធិម្ពំ យំការណា យស្ស ចក្ខុន្ទ្រិយាសំវរស្ស ហេតុ ឯតំ
បុគ្គលំ សតិកវាជេន ចក្ខុន្ទ្រិយំ អសំវុតំ អបិហិតចក្ខុទ្វារំ ហុត្វាវិហារន្តំ ឯតេ
អភិជ្ឈាធយោ ធម្មា អន្វាស្សវេយ្យំ អនុប្បពន្ធយ្យំ អន្លោត្តវេយ្យំ។ តស្ស
សំវរាយ ន បដិបដ្ឋតិ តស្ស ចក្ខុន្ទ្រិយស្ស សតិកវាជេន បិទបាទត្ថាយ ន
បដិបដ្ឋតិ។ ឯវត្ថុតោយេវ ច ន រក្ខតិ ចក្ខុន្ទ្រិយំ។ ន ចក្ខុន្ទ្រិយេ សំវរំ
អាបដ្ឋតិ តិបិ វុច្ចតិ។ តត្ថ កិញ្ញាបិ ចក្ខុន្ទ្រិយេ សំវរោ វា អសំវរោ វា នត្តិ។ ន ហិ
ចក្ខុបសាទំ និស្សាយ សតិ វា មុជ្ជស្សន្តំ វា ឧប្បដ្ឋតិ។ អបិច យទា រូចារម្ពណំ
ចក្ខុស្ស អាចាចំ អាគច្ឆតិ, តទា ភវន្តំ ធិក្ខត្តំ ឧប្បដ្ឋត្វា និរុទ្ធេ កិរិយាមនោធាតុ
អាវជ្ជនកិច្ចំ សាធយមាធា ឧប្បដ្ឋត្វា និរុជ្ឈតិ, តតោ ចក្ខុវិញ្ញាណំ ធម្មនកិច្ចំ,
តតោ មនោធាតុ សម្មជិច្ឆនកិច្ចំ, តតោ វិចាកាហេតុកមនោវិញ្ញាណាធាតុ
សន្តិរណកិច្ចំ, តតោ កិរិយាហេតុកមនោវិញ្ញាណាធាតុ វេជ្ជនកិច្ចំ
សាធយមាធា ឧប្បដ្ឋត្វា និរុជ្ឈតិ, តទនន្តំ ជវនំ ជវតិ។

តត្រាបិ នេវ ភវន្តិសមយេ ន អាវជ្ជនាទីនំ អញ្ញាតរសមយេ សំវារេ វា
អសំវារេ វា អត្ថិ។ ជវនក្ខណោ បន សចេ ទុស្សីល្យំ វា មុដ្ឋស្សច្ចំ វា អញ្ញាណំ វា
អក្ខន្តិ វា កោសន្តំ វា ឧប្បន្នតិ, អសំវារេ ហោតិ។ ឯវំ ហោន្តោ បន សោ
“ចក្កុន្តិយេ អសំវារេ” តិ វុច្ចតិ។ កស្មា? យស្មា តស្មី អសំវារេ សតិ ធារម្បិ អគុត្តំ
ហោតិ, ភវន្តិម្បិ អាវជ្ជនាទីនិបិ វីចិច្ចត្តានិ។ យថា កី? យថា នគរេ ចតុសុ
ធារេសុ អសំវារេសុ កិញ្ចាបិ អន្តោយរធារកោដ្ឋកកត្តាធម្មោ សំវារេ, តថាបិ
អន្តោនគរេ សព្វំ ភណ្ឌំ អរក្ខតំ អគោបិតមេវ ហោតិ។ នគរធារេន ហិ
បរិសិទ្ធា ចារាយទិច្ចន្តិ តំ ករេយ្យំ, ឯវំមេវ ជវនេ ទុស្សីល្យាទីសុ ឧប្បន្នេសុ
តស្មី អសំវារេ សតិ ធារម្បិ អគុត្តំ ហោតិ ភវន្តិម្បិ អាវជ្ជនាទីនិបិ វីចិច្ចត្តានិ។

សទ្ធាទេយ្យានិ កម្មញ្ញ ជលញ្ញ ឥន្ទលោកញ្ញ បរលោកញ្ញ សទ្ធិហិត្វា
ទិដ្ឋានិ។ “អយំ មេ ញាតិ វា, មិត្តាតិ វា, ឥទំ វា បដិករិស្សតិ, ឥទំ វា នេន
កតបុត្ត” ត្ថិ វា ឯវំ ន ទិដ្ឋានិ អត្តោ។ ឯវំ ទិដ្ឋានិ ហិ ន សទ្ធាទេយ្យានិ នាម
ហោន្តិ។ ភោជនានិ ច ទេសនាសីសមត្ថមេតំ, អត្ថតោ បន សទ្ធាទេយ្យានិ
ភោជនានិ កុញ្ញិត្វា ជីវរាទិ ចារុបិត្វា សេនាសនានិ សេវមាណា
គិលានបច្ចយភេសន្តិ បរិកុញ្ញមាណាតិ សព្វមេតំ វុត្ថមេវ ហោតិ។

សេយ្យចិទន្តិ និចាតោ។ តស្សត្ថោ, កតមោ ហោតិ។ នច្ចំ នាម យំ កិញ្ចំ នច្ចំ,
តំ មគ្គំ កច្ចន្តោនាបិ គីរំ បសារេត្វា ទដ្ឋំ ន វដ្ដតិ។ គីតន្តិ យំ កិញ្ចំ គីតំ។ វាទិតន្តិ
យំ កិញ្ចំ វាទិតំ។ បេក្ខន្តិ នជសមន្តិ។ អក្កានន្តិ ភារតរាមាយនាទិកំ។ យស្មី
ថានេ កដិយតិ, តត្ថ កន្តម្បិ ន វដ្ដតិ។ ចាណិស្សរន្តិ កំសតាឡំ,
“ចាណិតាឡ” ត្ថិបិ វទន្តិ។ វេតាឡន្តិ យនតាឡំ, “មន្តេន មតសវីរុដ្ឋាបន” ត្ថិបិ
ឯកេ។ កុម្មដ្ឋុណន្តិ ចតុរស្សអម្ពណកតាឡំ, “កុម្មសទ្ធុ” ត្ថិបិ ឯកេ។
សោភនកន្តិ នដានំ អញ្ញាតិរណំ; សោភនករំ វា, បដិភានចិត្តន្តិ វុត្ថំ ហោតិ។

ចល្បាលន្តិ អយោគុឡ កើឡា, “ចល្បាលានំ សាលាធាវនកើឡា”តិបិ វទន្តិ។
វិសន្តិ វេណាំ ឧស្សបេត្វា កើឡានំ។

ធាវនន្តិ អដ្ឋិធាវនំ, ឯកច្ឆេសុ កិវ ជនបទេសុ កាលផ្ដុតេ ញាតកេ ន
ឈាបេន្តិ, និខណ្ឌត្វា ឋបេន្តិ។ អថ តេសំ បូតិភូតំ កាយំ ញាតា និហរិត្វា អដ្ឋិនិ
ធាវិត្វា គន្ធមិ មក្ខេត្វា ឋបេន្តិ។ តេ នក្ខត្តកាលេ ឯកស្មី ឋានេ អដ្ឋិនិ
ឋបេត្វា ឯកស្មី ឋានេ សុរាជិនិ ឋបេត្វា រោទន្តា បរិទេវន្តា សុរំ បិវន្តិ។ វុត្តម្បិ
ចេតំ “អត្ថិ ភិក្ខុវេ ទក្ខិណោសុ ជនបទេសុ ធាវនំ នាម, តត្ថ ហោតិ អន្ទម្បិ
ចានម្បិ ខន្ធម្បិ ភោជ្ឈម្បិ លេយ្យម្បិ បេយ្យម្បិ នច្ចម្បិ គីតម្បិ វាទិតម្បិ។ អត្ថកំ
ភិក្ខុវេ ធាវនំ, នេតំ នត្ថិតិ វនាមី”តិ (អ. និ. ១០.១០៧)។ ឯកច្ឆេ បន “ឥន្ទជាលេន
អដ្ឋិធាវនំ ធាវន”ន្តិ វទន្តិ។ ហត្ថិយុទ្ធានីសុ ភិក្ខុនោ នេវ ហត្ថិអាទិហិ សទ្ធិ
យុជ្ឈិតុំ, ន តេ យុជ្ឈាបេតុំ, ន យុជ្ឈន្តេ ទដ្ឋំ វដ្ដតិ។ និព្វន្ធន្តិ មល្លយុទ្ធិ។
ឧយ្យោធិកន្តិ យត្ថ សម្មហារោ ទិយ្យតិ។ ពលគ្គន្តិ ពលគណនដ្ឋានំ។
សេនាព្យហន្តិ សេនានិវេសោ, សកដព្យហានិវេសេន សេនាយ និវេសនំ។
អនីកទស្សនន្តិ “តយោ ហត្ថិ បច្ឆិមំ ហត្ថានីក”ន្តិអាទិនា (ចាចិ. ៣២៤) នយេន
វុត្តស្ស អនីកស្ស ទស្សនំ។

ន និមិត្តត្ថាហិ ហោតីតិ ធន្តរាគវសេន វុត្តប្បការំ និមិត្តំ ន គណ្ហាតិ។ ឯវំ
សេសបទានិបិ វុត្តបដិបក្ខនយេន វេទិតញ្ញានិ។ យថា ច ហេដ្ឋា ជវេន
ឧស្សីល្យាទីសុ ឧប្បន្នេសុ តស្មី អសំវេ សតិ ធារម្បិ អគុត្តំ ហោតិ, ភវន្តម្បិ
អាវជ្ជនាទីនិបិ វីចិច្ចត្ថានីតិ វុត្តំ, ឯវមិធិ តស្មី សីលាទីសុ ឧប្បន្នេសុ ធារម្បិ គុត្តំ
ហោតិ, ភវន្តម្បិ អាវជ្ជនាទីនិបិ វីចិច្ចត្ថានិ។ យថា កី? យថា នគរទ្វារេសុ
សំវុតេសុ កិញ្ញាបិ អន្តោយរោទយោ អសំវុតា ហោន្តិ, តថាបិ អន្តោនគរេ សព្វំ
ភណ្ឌំ សុវត្ថិតំ សុគោបិតមេវ ហោតិ, នគរទ្វារេសុ បិហិតេសុ ចោរានំ បវេសោ

នត្តិ។ ឯវមេវ ជវនេ សីលានិសុ ឧប្បន្នេសុ ធ្វារម្មិ គុត្តំ ហោតិ, ភវន្តម្មិ
 អារជ្ជនានិនិបិ វិចិត្តានិ។ តស្មា ជវនក្ខណោ ឧប្បជ្ឈមាសោបិ “ចក្កុន្ទ្រិយេ
 សំវរោ”តិ វុត្តោ។ ឥតោ បរំ ហេដ្ឋា ច ឧបិ ច វុត្តបរិយាយេន អត្តោ វេទិតញ្ចោ។

វិស្វករទិស្សនាតិ បដាណ៌ទស្សនតោ។ តាមកថាតិ តាមវាសីនំ កថា។
 ពាត្ថីសាតិ ទូត្ថីស។ អនិយ្យានិកត្តា សគ្គមោក្ខមគ្គានំ តិវច្ឆានភូតា កថាតិ
 តិវច្ឆានកថា។ តត្ថ រាជានំ អារត្ត “មហាសម្មតោ មន្ទាតា ធម្មាសោកោ ឯ
 មហានុភារោ” តិអាទិនា នយេន បវត្តា កថា រាជកថា។ ឯស នយោ
 ចោរកថាធីសុ។ តេសុ “អសុកោ រាជា អភិរូចោ ទស្សនីយោ” តិអាទិនា នយេន
 គេហស្សិតកថាវ តិវច្ឆានកថា ហោតិ។ “សោចិ នាម ឯ មហានុភារោ ខយំ
 គតោ” តិ ឯ បវត្តា បន កម្មជ្ជានភារេ តិជ្ជតិ។ ចោរេសុចិ “មូលទេវោ ឯ
 មហានុភារោ, មេយមាលោ ឯ មហានុភារោ” តិ តេសំ កម្ចំ បដិច្ច “អហោ
 ស្វរា” តិ គេហស្សិតកថាវ តិវច្ឆានកថា។ យុទ្ធមិ ភារតយុទ្ធជាធីសុ “អសុកេន
 អសុកោ ឯ មារតោ ឯវិទ្ធោ” តិ កាមស្សនវសេនេវ កថា តិវច្ឆានកថា។
 “តេចិ នាម ខយំ គតោ” តិ ឯ បវត្តា បន សព្ពត្ត កម្មជ្ជានមេវ ហោតិ។

អបិ ច អន្ទាធិសុ “ឯវំ វណ្ណាធិសុ គន្ធវន្តំ វសវន្តំ ជស្សសម្បជ្ជំ ខាធិម្ហ ភុញ្ញម្ហ
 បិរិម្ហ បរិភុញ្ញម្ហ” តិ កាមស្សាទវសេន កថេតុំ ន វដ្ឋតិ, សាត្តកំ បន កត្វា
 “បុព្វេ ឯវំ វណ្ណាធិសម្បជ្ជំ អន្ទំ ចានំ វត្ថំ សយនំ មាលំ គន្ធិ សីលវន្តានំ អនម្ហ,
 ចេតិយបូជំ អករិម្ហា” តិ កថេតុំ វដ្ឋតិ។ ញាតិកថាធិសុ បន “អម្ហាកំ ញាតកា
 សូរា សមត្ថា” តិ វា, “បុព្វេ មយំ ឯវំ វិចិត្រហិ យានេហិ វិចរិម្ហា” តិ វា
 អស្សាទវសេន វត្ថុំ ន វដ្ឋតិ, សាត្តកំ បន កត្វា “តេបិ នោ ញាតកា ខយំ
 គតា” តិ វា, “បុព្វេ មយំ ឯវំ រូចា ឧចាហនា សង្ឃស្ស អនម្ហា” តិ វា កថេតុំ វដ្ឋតិ។
 កាមកថាបិ សុនិវដ្ឋន្តិវដ្ឋសុភិក្ខុន្តិក្ខាធិវសេន “អសុកតាមវាសិនោ សូរា

សមត្ថា”តិ វា ឯ វំ អស្សនេសេន វត្ថុំ ន វដ្ឋតិ, សាត្តកំ បន កត្វា “សទ្ធា
បសន្នា”តិ វា, “ខយវយំ គតា”តិ វា វត្ថុំ វដ្ឋតិ។

និកមនគរជនបទកថាស្តុបិ ឯសេវ នយោ។ ឥត្ថិកថាបិ វណ្ណាសណ្ឋានាធិនិ
បដិច្ច អស្សនេសេន ន វដ្ឋតិ, “សទ្ធា បសន្នា, ខយវយំ គតា”តិ ឯវមេវ វដ្ឋតិ។
សូរកថាបិ “នន្ទិមិត្តោ នាម យោធាសូរោ អហោសី”តិ អស្សនេសេន ន
វដ្ឋតិ។ “សទ្ធា អហោសី, ខយវយំ គតា”តិ ឯវមេវ វដ្ឋតិ។ វិសិខាកថាបិ
“អសុកា វិសិខា សុនិវិជ្ជា ធុន្ទិវិជ្ជា សូរា សមត្ថា”តិ អស្សនេសេន ន វដ្ឋតិ។
“សទ្ធា បសន្នា, ខយវយំ គតា”ឥច្ឆេវ វដ្ឋតិ។

កុម្ភជ្ជានកថាតិ ឧទកជ្ជានកថា, “ឧទកតិក្កកថា”តិបិ វុច្ចតិ,
កុម្ភនាសិកថា វា។ សាបិ “ចាសាធិកា, នច្ចិតុំ កាយិតុំ ធរកា”តិ អស្សនេសេន
ន វដ្ឋតិ, “សទ្ធា បសន្នា”តិ អាធិនា នយេន វដ្ឋតិ។ បុព្វបេតកថាតិ
អតីតញាតិកថា។ តត្ថ វត្ថុមានញាតិកថាសធិសោវ វិនិច្ឆយោ។

នានត្ថកថាតិ បុរិមបន្ទិមកថាហិ វិមុត្តា អវសេសា នាធាសភាវា
និវត្តកកថា។ លោកក្ខាយិកាតិ “អយំ លោកោ កេន និម្មិតោ? អសុកេន
នាម និម្មិតោ។ កាគោ សេតោ អដ្ឋំនំ សេតត្ថា, ពលាកា វត្តា លោហិតស្ស
វត្តត្ថា”តិ ឯវមាធិកា លោកាយតវិតណ្ណាសល្លាបកថា។

សមុទ្ធក្ខាយិកា នាម កស្មា សមុទ្ធោ សាគរោ? សាគរេនេវ ន ខតត្ថា
សាគរោ, “ខតោ មេ”តិ ហត្ថមុទ្កាយ សយំ និវេទិតត្ថា សមុទ្ធាតិ ឯវមាធិកា
និវត្តកា សមុទ្ធក្ខានកថា។ ភវោតិ វុទ្ធិ។ អភវោតិ ហានិ។ ឥតិ ភវោ ឥតិ
អភវោតិ យំ វា តំ វា និវត្តកការណំ វត្វា បវត្តិតកថា ឥតិភវភវកថា។

អារវេយ្យាតិ អារវណំ កវេយ្យ។ និវារវេយ្យាតិ អារម្មណតោ វារវេយ្យ។
សំវារវេយ្យាតិ សម្មា និស្សេសំ កត្វា វារវេយ្យ។ រក្ខេយ្យាតិ រក្ខំ កវេយ្យ។
គោបេយ្យាតិ សំគោបេយ្យ។ បិទហេយ្យាតិ បិទហនំ កវេយ្យ។ បដ្ឋិន្តេយ្យាតិ
សោតំ និន្តេយ្យ។

តេន តេន ន តុស្សន្តីតិ តេន តេន អម្ពិលាទិនា រសេន ន សន្តោសំ អាបដ្ឋន្តិ។
អបរាបរំ បរិយេសន្តីតិ ឧបរូបរិ គវេសន្តិ។

១៥៨. ជស្សេនាតិ រោគជស្សេន។ ភវញ្ច នាភិជប្បេយ្យាតិ តស្ស ជស្សស្ស
វិនោទនត្ថាយ កាមភវាទិភវញ្ច ន បត្តេយ្យ។ ភេរវេសុ ច ន សម្បវេធយ្យាតិ
តស្ស ជស្សស្ស បច្ចយត្វតេសុ សីហព្យគ្យាទីសុ ភេរវេសុ ច ន សម្បវេធយ្យ,
អវសេសេសុ វា យានិទ្ធិយមនិទ្ធិយវិសយេសុ ន សម្បវេធយ្យ។ ឯវំ បរិបូរោ
ស្ត្រិយសំវារោ ច វុត្តោ ហោតិ។ បុរិមេហិ វា ស្ត្រិយសំវារំ ទស្សេត្វា សមិទា
“អរញ្ញោ វសតា ភេរវំ ទិស្វា វា សុត្វា វា នប្បវេធិតត្ថ”ន្តិ ទស្សេតិ។

ឯកេនាការេនាតិ ឯកេន ការណេន។ ភយម្បិ ភេរវម្បិ តញ្ញោវាតិ ភយន្តិ
ច ភេរវន្តិ ច ឧទ្ធកម្បិ មហន្តម្បិ ឧត្តាសនិមិត្តមេវ។ តមេវត្ថំ ទស្សេតុំ “វុត្ថំ
ហោត”ន្តិអាទិមាហ។ ភយន្តិ តប្បច្ចយា ឧប្បន្នភយំ។ ភយានកន្តិ
អាការនិទ្ទេសោ។ ធម្មិតត្ថន្តិ ភយវសេន កត្តចលនំ។ លោមហំសោតិ លោមាធំ
ហំសំ ឧទ្ធក្កភាវោ។ សមិទា បទទ្ធយេន កិច្ចតោ ភយំ ទស្សេត្វា បុន “ចេតសោ
ឧព្ពេតោ ឧប្រតាសោ”តិ សភាវតោ ទស្សេតិ។ ឧព្ពេត្តាតិ ភិរុកោ, ឧប្រតាសោតិ
ចិត្តត្តោភោ។ ជាតិភយន្តិ ជាតិ បដិច្ច ឧប្បន្នភយំ។ សេសេសុបិ ឯសេវ នយោ។
រាជតោ ឧប្បន្នភយំ រាជភយំ។ សេសេសុបិ ឯសេវ នយោ។ អត្តានុវាទភយន្តិ
ចាបកម្មិនោ អត្តានំ អនុវទន្តស្ស ឧប្បជ្ឈនកភយំ។ បរាទុវាទភយន្តិ បរស្ស
អនុវាទតោ ឧប្បជ្ឈនកភយំ។

ឧណ្ហាកយន្តិ អាគារិកស្ស រញ្ជា បវត្តតឧណ្ហំ, អនាគារិកស្ស វិនយឧណ្ហំ
បដិច្ច ឧប្បជ្ឈនកកយំ។ ឧត្តតិកយន្តិ ចត្តារោ អចាយេ បដិច្ច ឧប្បជ្ឈនកកយំ។
ឡិមិកយន្តិ មហាសមុទ្ទេ ឧទកំ ឌីរោហន្តស្ស បវត្តកយំ។ មហាសមុទ្ទេ កិរ
មហិន្ទវិចិ នាម សង្ឃិ យោជនានិ ឧត្តច្ឆតិ, តវង្គវិចិ នាម បណ្ណាស យោជនានិ,
រោហណវិចិ នាម ចត្តាលីស យោជនានិ ឧត្តច្ឆតិ។ ឯវរុទា ឡិមិយោ បដិច្ច បវត្ត
ឡិមិកយំ។ កុម្មីលតោ បវត្ត កយំ កុម្មីលកយំ។ ឧទការវដ្តតោ កយំ អារវដ្តកយំ។
សុសុកា វុច្ឆតិ ចណ្ឌាមន្នោ, តតោ កយំ សុសុកាកយំ។ អាជីវិកកយន្តិ
ជីវិតវុត្តតោ កយំ អាជីវិកកយំ។ អសិលោកកយន្តិ គរហតោ កយំ។

១៥៩. លទ្ធាន សន្និដ្ឋិ កយិរាតិ ឯតេសំ អន្នាទិនំ យំកិញ្ចិ ធម្មេន លភិទ្ធា
“អរញ្ញោ ច សេនាសនេ វសតា ទុល្លភ”ន្តិ ចិន្តេត្វា សន្និដ្ឋិ ន ករេយ្យ។

ឌីននោតិ សាលិវីហិ យវោ គោធុមោ កង្ក្រវកោ កុទ្ធរសកោតិ សត្តន្នំ
ធម្មានំ ធម្មានុលោមានញ្ច តណ្ហាលេហិ និព្ពត្តោ។ កុម្មាសោតិ យវេហិ
និព្ពត្តោ។ សត្តតិ សាលិអាទិហិ កតសត្ត។ មន្នោ ធកសម្ពវោ។ មំសំ
ចាកជមេវ។ អម្ពចានន្តិ អាមេហិ វា បក្កេហិ វា អម្ពេហិ កតចានំ។ តត
អាមេហិ ករោន្តេន អម្ពតរុណានិ ភិទ្ធិត្វា ឧទកេ បក្ខិបិទ្វា អាតបេ
អាទិច្ឆចាកេន បចិទ្វា បរិស្សវេទ្វា តទហុ បដិគ្គហិតេហិ
មធុសក្ករកប្បរាជីហិ យោជេត្វា កាតព្វំ។ ជម្ពចានន្តិ ជម្ពុជលេហិ កតចានំ។
ចោចចានន្តិ អដ្ឋិកេហិ កទលិជលេហិ កតចានំ។ មោចចានន្តិ អនដ្ឋិកេហិ
កទលិជលេហិ កតចានំ។ មធុកចានន្តិ មធុកានំ ជាតិរសេន កតចានំ។ តំ
បន ឧទកសម្ពិទ្ធនំ វដ្តតិ, សុទ្ធនំ ន វដ្តតិ។ មុទ្ធិកចានន្តិ មុទ្ធិកា ឧទកេ មុទ្ធិត្វា
អម្ពចានំវិយ កតចានំ។ សាលូកចានន្តិ វត្ថុប្បលនីលុប្បលានីនំ សាលូកេ
មុទ្ធិត្វា កតចានំ។ ជារុសកចានន្តិ ជារុសកេហិ អម្ពចានំវិយ កតចានំ។

កោសម្ពចានន្តិ កោសម្ពដលេហិ កតចានំ។ កោលចានន្តិ កោលដលេហិ
កតចានំ។ ពនរចានន្តិ មហាកោលដលេហិ អម្ពចានំវិយ កតចានំ។ ឥមាធិ
ឯកាទស ចានាធិ, តាធិបិ អាទិច្ចចាកានិ វុដ្ឋន្តិ។

យតចានន្តិ សប្បិចានំ។ តេលចានន្តិ តិលតេលាធិនំ ចានំ។ បយោចានន្តិ
ជីវចានំ។ យាគុចានន្តិ សីតលាធិយាគុចានំ។ រសចានន្តិ សាកាធិរសចានំ។
បិដ្ឋខន្ធកន្តិ សត្តន្ត តាវ ធិញ្ញានំ ធិញ្ញានុលោមានំ អបរណ្ណានញ្ញា បិដ្ឋបនសបិដ្ឋ
លពុជបិដ្ឋ អម្ពាជកបិដ្ឋ សាលបិដ្ឋ ជីវវល្លិបិដ្ឋញ្ញាតិ ឯវមាធិនំ បិដ្ឋេហិ កត
បិដ្ឋខន្ធកំ។ បូរខន្ធកម្មិ ឯតេហិយេវ កតំ។ មូលខន្ធកន្តិ មូលកមូលំ
ខារកមូលំ ចុច្ចមូលន្តិ ឯវមាធិ។ តចខន្ធកន្តិ ឧច្ចតចាទយោ។ បត្តខន្ធកន្តិ
និម្ពបណ្ណាកុជឯបណ្ណាបដោលបណ្ណាសុលសបណ្ណាទយោ។ បុប្ផខន្ធកន្តិ
មូលកបុប្ផខារកបុប្ផសេតវរណាសិគ្គុឧប្បលបទុមកាទយោ។ ជលខន្ធកន្តិ
បនសលពុជតាលនាធិកេរអម្ពាជកតិទ្ធិណិកមាតុលុដ្ឋកបិដ្ឋជលអលាពុកុ
ម្ពណ្ណាដុស្ស- ជលតិម្ពរុសកតិលវាតិផ្កណាចោចមោចមដុកាធិនំ ជលានំ
ខន្ធកំ។

ន កុហនាយាតិ នវិម្ពាបនាយ។ នលបនាយាតិ បច្ចយត្ថំ នលបនាយ។
វិហារំ អាគតេ មនុស្ស ទិស្វា “កិមត្ថាយ ភោន្តោ អាគតា”តិ ភិក្ខុ និមន្តេតុន្តិ។
“យទិ ឯវំ គប្បថ, អហំ បច្ឆតោ គហេត្វា អាគច្ឆាមី”តិ ឯវំ នលបនាយ។ អថ វា
អត្តានំ ឧបនេត្វា “អហំ តិស្សោ, មយិ រាជា បសន្នោ, មយិ អសុកោ រាជា
អសុកោ ច រាជមហាមត្តោ បសន្នោ”តិ ឯវំ នលបនាយ។ ន នេមិត្តិកតាយាតិ
យេន កេនចិ បរេសំ បច្ចយទានសញ្ញាជនកេន កាយវីចីកម្មេន ន
នេមិត្តិកតាយ។ ន និប្បេសិកតាយាតិ យា បរេសំ អក្កោសនាធិកិរិយា យស្មា
វេឡុបេសិកាវិយ អព្ពន្ធិ បរស្ស គុណំ និប្បេសេតិ និបុញ្ញតិ, យស្មា វា គន្ធជាតំ

និបិសិត្វា គន្ធមគ្គនាវិយ បរគុណោ និបិសិត្វាវិបុលោត្វា ឯសាលាភមគ្គនា
ហោតិ, តស្មា “និប្បសិកតា”តិ វុដ្ឋតិ។ ន ឯវរុចាយ និប្បសិកតាយ។ ន
លាភេនលាភំ និជិតីសនតាយាតិ ឯត្ថ និជិតីសនតាតិ មគ្គនា, អញ្ញតោ
លទ្ធិញ្ញំ អញ្ញត្ថ ហរណាវសេនលាភេនលាភមគ្គនា នាម ហោតិ។ ន ឯវរុចាយ
លាភេនលាភមគ្គនាយ។

ន ធារុទាននាតិ ន បច្ចយហេតុកេន ធារុទានេនវិហារេ ឧដ្ឋិតញ្ញំ
អរញ្ញតោ វា អាហរិត្វា រក្ខិតកោបិតធារុំ “ឯវំ មេ បច្ចយំ ធស្សន្តី”តិ
ឧបដ្ឋាកានំ ធាតុំ ន វុដ្ឋតិ។ ឯវញ្ញំ ជីវិកំ កប្បេន្តោ អនេសនាយ មិច្ឆាជីវេន
ជីវិតិ, សោ ធិដ្ឋេវ ធម្មេ គរហំ ចាបុណាតិ, សម្បរាយេ ច អចាយបរិបូរកោ
ហោតិ។ អត្ថនោ បុគ្គលិកំ ធារុំ កុសលផ្កហត្ថាយ ធនន្តោ កុលទូសកុទុក្កដំ
អាបដ្ឋតិ, បរុបុគ្គលិកំ ថេយ្យចិត្តេន ធនន្តោ ភណ្ឌោគ្យេន ការេតព្ពោ។
សង្ឃិកេបិ ឯសេវ នយោ។ សចេ បន តំ ឥស្សរតាយ ទេតិ, គរុភណ្ឌាវិស្សន្តំ
អាបដ្ឋតិ។ កតវំ បន ធារុ គរុភណ្ឌំ ហោតិ, កតវំ ន ហោតីតិ? យំ តាវ
អរោបិមំ សយំជាតំ, តំ សង្ឃេន បរិច្ឆិន្ទដ្ឋានេយេវ គរុភណ្ឌំ, តតោ បរំ ន
គរុភណ្ឌំ។ រោបិមដ្ឋានេ ច សព្វេន សព្វំ គរុភណ្ឌំ, បមាណតោ
សូចិទណ្ឌាកប្បមាណំ គរុភណ្ឌំ។

ន វេឡុទាននាតិអាទិសុបិ ន វេឡុទាននាតិ ន បច្ចយហេតុកេន
វេឡុទាននាតិអាទិ សព្វំ ន ធារុទាននាតិ ឯត្ថ វុត្ថនយេនេវ វេទិតព្ពំ។ វេឡុ បន
បមាណតោ តេលនាឡិប្បមាណោ គរុភណ្ឌំ, ន តតោ ហេដ្ឋា។ មនុស្សាវិហារំ
គន្ធា វេឡុំ យាចន្តិ, ភិក្ខុ “សង្ឃិកោ”តិ ធាតុំ ន វិសហន្តិ, មនុស្សា បុនប្បុនំ
យាចន្តិ វា តដ្ឋេន្តិ វា, តនា ភិក្ខុហិ “ទណ្ឌាកម្មំ កត្វា គណ្ហាថា”តិ វុត្ថំ វុដ្ឋតិ,

វេទ្យុទានំ នាម ន ហោតិ។ សចេ តេ ធន្លាកម្មត្ថាយ វាសិជរសុអាជីនំ វា
ខាទនីយំ វា ភោជនីយំ វា ទេន្តិ, គហេតុំ ន វដ្តតិ។

វិនយដ្ឋកថាយំ បន “ធម្មតេហា មនុស្សា គណ្ហាត្វា គប្បន្តា ន វាវេតញ្ចា” តិ
វុត្តំ។ សចេ សង្ឃស្ស វេទ្យុគុម្ព វេទ្យុទូសិកា ឧប្បជ្ឈតិ, តំ អកោដ្ឋាបេន្តានំ វេទ្យុ
នស្សតិ។ “កី កាតញ្ច” តិ ភិក្ខុចារេ មនុស្សានំ អាចិក្ខិតញ្ចំ។ សចេ កោដ្ឋេតុំ ន
ឥច្ឆន្តិ, “សមំ ភាគំ លភិស្សថា” តិ វត្តញ្ចា។ ន ឥច្ឆន្តិយេវ, “ទ្វេ កោដ្ឋាសេ
លភិស្សថា” តិ វត្តញ្ចា។ ឯវម្បិ អនិច្ឆន្តេសុ ន ជេន អត្ថោ នត្ថិ, “តុម្ហាកំ ខណោ
សតិ ធន្លាកម្មំ ករិស្សថ, កោដ្ឋេត្វា គណ្ហាថា” តិ វត្តញ្ចា, វេទ្យុទានំ នាម ន
ហោតិ។ វេទ្យុគុម្ព អគ្គិម្ហិ ឧដ្ឋិតេបិ ឧទកេន វុយ្យមានវេទ្យុសុបិ ឯសេវ នយោ។

បត្តទានេ គរុភណ្ឌតាយ អយំ វិនិច្ឆយោ - បត្តម្បិ ហិ យត្ថ វិក្កាយតិ,
គន្ធការាទយោ គន្ធបលិវេឋនាជីនំ អត្ថាយ គណ្ហាន្តិ, តាទិសេ ឧល្លភដ្ឋានេយេវ
គរុភណ្ឌំ ហោតិ។ ឯស តាវ កីសុកបត្តកណ្ហាបិធម្មន្ធតាលបត្តាទីសុ
វិនិច្ឆយោ។ តាលបណ្ណាម្បិ ឥមស្មីយេវ ថានេ កថេតញ្ចំ - តាលបណ្ណាម្បិ ហិ
សយំជាតេ តាលវនេ សង្ឃេន បរិច្ឆិន្ទដ្ឋានេយេវ គរុភណ្ឌំ, ន តតោ បរិ,
រោបិមតាលេសុ សព្វម្បិ គរុភណ្ឌំ, តស្ស បមាណំ ហេដ្ឋិមកោជិយា
អដ្ឋង្គុលប្បមាលោបិ វត្តចោត្តកោ។ តិណាម្បិ ឯត្ថេវ បក្ខិបិទ្វា កថេតញ្ចំ។
យត្ថ បន តិណំ នត្ថិ, តត្ថ តាលនាធឿកេរបណ្ណាទីហិបិ នាទេន្តិ។ តស្មា តានិបិ
តិណោនេវ សង្កហិតានិ។ ឥតិ មុញ្ញបលាលាទីសុ យំកិញ្ច មុដ្ឋិប្បមាណំ តិណំ។
នាធឿកេរបណ្ណាទីសុ ច ឯកបណ្ណាម្បិ សង្ឃស្ស ទិន្នំ វា តត្ថ ជាតំ វា ពហិអារាមេ
សង្ឃស្ស តិណាវត្ថុម្ហិ ជាតតិណំ វា វក្ខិតកោបិតំ វា គរុភណ្ឌំ ហោតិ។ តំ បន
សង្ឃកម្មេ ច ចេតិយកម្មេ ច កតេ អតិវេកំ បុគ្គលិកកម្មេ ទាតុំ វដ្តតិ។ ហេដ្ឋា
វុត្តទារុវេទ្យុសុបិ ឯសេវ នយោ។

បុប្ផទាន “ឯត្ថកេសុ វុត្ថេសុ បុច្ឆានិ វិស្សន្និទ្ធា យាគុកត្តត្ថាយ ឧបនេន្ត, ឯត្ថកេសុ សេនាសនបដិសន្ធិវណោ ឧបនេន្ត” តិ ឯវំ និយមិតជ្ជានេយេវ បុច្ឆានិ គរុកណ្ណានិ ហោន្តិ។ យទិ សាមណោរា បុច្ឆានិ ឌីចិនិត្វា រាសី ករោន្តិ, បញ្ចន្តសមន្មាគតោ បុប្ផភាជកោ ភិក្ខុ ភិក្ខុសង្ឃំ គណោត្វា កោដ្ឋាសេ ករោតិ។ សោ សម្បត្តបរិសាយ សង្ឃំ អនាបុច្ឆិត្វាវ ទាតុំ លភតិ។ អសម្មតេន បន អាបុច្ឆិត្វា ទាតត្ថំ។ ភិក្ខុនោ បន កស្ស បុច្ឆានិ ទាតុំ លព្ពតិ, កស្ស ន លព្ពតិ តិ? មាតាបិតុនំ គេហំ ហរិត្វាបិ គេហតោ បក្កោសាបេត្វាបិ “វត្ថុបូជំ ករោថា” តិ ទាតុំ លព្ពតិ, បិដ្ឋន្ធនត្ថាយ ន លព្ពតិ។ សេសញ្ញាតីនំ បន ហរិត្វា ន ទាតត្ថំ, បក្កោសាបេត្វា បូជនត្ថាយ ទាតត្ថំ។ សេសជនស្ស បូជនជ្ជានំ សម្បត្តស្ស អបច្ឆាសីសន្តេន ទាតត្ថំ, បុប្ផទានំ នាម ន ហោតិ។

វិហារេ ពហូនិ បុច្ឆានិ បុប្ផន្តិ, ភិក្ខុនា បិណ្ឌាយ ចរន្តេន មនុស្សេ ទិស្វា “វិហារេ ពហូនិ បុច្ឆានិ បូជេថា” តិ វត្ថុត្ថំ, វចនមត្តេ ទោសោ នត្ថិ, “មនុស្សា ខាទនីយកោជនីយំ អាទាយ អាគមិស្សន្តិ” តិ ចិត្តេន បន ន វត្ថុត្ថំ។ សចេ វទតិ, ខាទនីយកោជនីយំ ន បរិគុញ្ញិតត្ថំ។ មនុស្សា អត្តនោ ធម្មតាយ “វិហារេ បុច្ឆានិ អត្ថិ” តិ បុច្ឆិត្វា “អសុកធិវសេ វិហារំ អាគមិស្សម, សាមណោរា បុច្ឆានិ ឌីចិនិតុំ មា ទេថា” តិ វទន្តិ។ ភិក្ខុ សាមណោរា កថេតុំ បមុដ្ឋោ, សាមណោរេហិ បុច្ឆានិ ឌីចិតានិ, មនុស្សា ភិក្ខុំ ឧបសន្តមិត្វា មយំ តុម្ហាកំ អសុកធិវសេ ឯវំ អាហោយិម្ហ “សាមណោរា បុច្ឆានិ ឌីចិនិតុំ មា ទេថា” តិ, កស្មា ន វាយិត្តាតិ? “សតិ មេ បមុដ្ឋោ, បុច្ឆានិ ឌីចិនិតមត្តានេវ, ន តាវ បូជា កតា” តិ វត្ថុត្ថំ, “គណ្ហោ បូជេថា” តិ ន វត្ថុត្ថំ។ សចេ វទតិ, អាមិសំ ន បរិគុញ្ញិតត្ថំ។ អបរោ ភិក្ខុ សាមណោរា អាចិត្តតិ “អសុកតាមវាសិនោ ‘បុច្ឆានិ មា ឌីចិនិត្តា’ តិ អាហំសូ” តិ មនុស្សាបិ អាមិសំ អាហរិត្វា ទានំ ទត្វា វទន្តិ “អម្ហាកំ មនុស្សា ន ពហុកា, សាមណោរេ អម្ហេហិ សហ បុច្ឆានិ ឌីចិនិតុំ អាណាបេថា” តិ។

“សាមណេវេហិ ភិក្ខុ លទ្ធា។ យេ ភិក្ខុ ចារំ ន គច្ឆន្តិ, តេ សយមេវ ជានិស្សន្និ
ឧបាសកា” តិ វត្ថុពុំ។ ឯត្ថកំ នយំ លភិក្ខុ សាមណេវេ បុត្តេ វា ភាតិកេ វា
កត្វា បុច្ឆានិ ឱចិណ្ឌបេតុំ នោសោ នត្ថិ, បុច្ឆនានំ នាម ន ហោតិ។

ដលទានេ ដលម្បិ បុប្ផំ វិយ និយមិតមេវ គរុកណ្ណំ ហោតិ។ វិហារេ
ពហុកស្មី ដលាដលេ សតិ អដាសុកមនុស្សា អាគន្ធា យាចន្តិ, ភិក្ខុ “សង្ឃិក” ន្តិ
នាតុំ ន ឧស្សហន្តិ, មនុស្សា វិប្បជិសាវិនោ អក្កោសន្តិ បរិភាសន្តិ, តត្ថ កី
កាតព្វន្តិ? ដលេហិ វា រុក្ខេហិ វា បរិច្ឆិន្ទិត្វា កថិកា កាតព្វា “អសុកេ ច រុក្ខេ
អសុកេ ច រុក្ខេ ឯត្ថកានិ ដលានិ គណ្ណាន្តា, ឯត្ថកេសុ វា រុក្ខេសុ ដលានិ
គណ្ណាន្តា ន វា វេតព្វា” តិ។ ចោរា វា ឥស្សរា វា ពលក្ការេន គណ្ណាន្តា ន វា វេតព្វា។
កុទ្ធា ហិ តេ សកលវិហារម្បិ នាសេយ្យំ, អាទីនេវា បន កថេតព្វោតិ។

សីនានទានេ សីនានបុណ្ណានិ កោដ្ឋិតានិ ន គរុកណ្ណានិ, អកោដ្ឋិតោ រុក្ខេ
បីតោវ រុក្ខេតចោ គរុកណ្ណំ, បុណ្ណំ បន អគិលានស្ស វជននិបក្កំ វដ្ឋតិ។
គិលានស្ស យំ កិញ្ចិ បុណ្ណំ នាតុំ វដ្ឋតិយេវ។

ន បុណ្ណទានេនាតិ វុត្តនយេន សិរីសបុណ្ណាទីនំ ទានេន។
មត្តិកាទានេមត្តិកា ហិ យត្ថ ទុល្លភា ហោតិ, តត្ថេវ គរុកណ្ណំ។ សាបិ
ហេដ្ឋិមកោដិយា តីសបលគុឡបិណ្ឌប្បមាណាវ, តតោ ហេដ្ឋា ន គរុកណ្ណាន្តិ។

ទន្តកដ្ឋទានេ ទន្តកដ្ឋំ អច្ឆិន្ទកមេវ គរុកណ្ណំ។ យេសំ សាមណោរាជំ
សង្ឃតោ ទន្តកដ្ឋវារោ ចាបុណាតិ, តេ អត្ថនោ អាចរិយុបដ្ឋាយានំ ចាដិយេ ក្កំ
នាតុំ ន លភន្តិ។ យេហិ បន “ឯត្ថកានិ ទន្តកដ្ឋានិ អាហរិតព្វានិ” តិ បរិច្ឆិន្ទិត្វា
វារា គហិតា, តេ អតិវេកានិ អាចរិយុបដ្ឋាយានំ នាតុំ លភន្តិ។ ឯកេន ភិក្ខុនា
ទន្តកដ្ឋមាឡកតោ ពហុនិ ទន្តកដ្ឋានិ ន គហេតព្វានិ, ទេវសិកំ ឯកេកមេវ

គហេតុពុំ។ ចាដិយេក្កំ វសន្តេនាបិ ភិក្ខុសង្ឃំ គណយិត្វា យត្តកានិ អត្តនោ
ចាបុណ្ហិន្តិ, តត្ថកានេវ គហេត្វា គន្តពុំ។ អន្តរា អាគន្តកេសុ វា អាគតេសុ ទិសំ
វា បក្កមន្តេសុ អាហរិត្វា គហិតជ្ជានេយេវ បេតព្វានិ។ ន មុខោទកនានេនាតិ
ន មុខោទានុទកនានេន។

ន ចាដុកម្យតាយាតិអាទីសុ ចាដុកម្យតា វុច្ឆតិ អត្តានំ ធាសំ វិយ
នីចជ្ជានេ បេតេត្វា បរស្ស ខលិតវចនម្បិ សណ្ឋាបេត្វា បិយកាមតាយ
បក្កយ្ហវចនំ។ ន មុគ្គសូប្បតាយាតិ ន មុគ្គសូបសមាទតាយ។
មុគ្គសូបសមាទតាតិ សច្ចាលិកេន ជីវិតំ កប្បនតាយ ឯតំ អធិវចនំ។ យថា
ហិ មុគ្គសូបេ បច្ឆន្តេ ពហូ មុគ្គា ចាកំ គច្ឆន្តិ ថោកា ន គច្ឆន្តិ, ឯវមេវ
សច្ចាលិកេន ជីវិតកកប្បកេ មុគ្គលេ ពហុ អលិតំ ហោតិ, អប្បកំ សច្ចំ។ យថា
វា មុគ្គសូបស្ស អបរិសនជ្ជានំ នាម នត្ថិ, ឯវមេវ សច្ចាលិកវុត្តិនោ មុគ្គលស្ស
អប្បតិជ្ជានំ នាម នត្ថិ។ សិដ្ឋាជកំ វិយ ឥច្ឆិតិច្ឆិតជ្ជានស្ស បតិជ្ជាតិ។ តេនស្ស
សា មុសាវាទិតា “មុគ្គសូប្បតា” តិ វុត្តា។ ន ចារិកជ្ជតាយាតិ ន
បរិកជកម្មភាវេន។ បរិកជស្ស ហិ កម្មំ ចារិកជ្ជំ, តស្ស ភាវោ ចារិកជ្ជតា,
អលង្ការករណាទីហិ ធារកកិឡាបនស្សេតំ អធិវចនំ។ ន បីបមទ្ធិកតាយាតិ
ន សហសា យរំ បរិសិត្វា បីបកេ និសីទនកតាយ។

ន វត្ថុវិជ្ជាយាតិអាទីសុ វត្ថុវិជ្ជា នាម កាមនិកមនករាទីនំ
សុនិវិជ្ជទុន្តិវិជ្ជជាននសត្ថំ។ តិរច្ឆានវិជ្ជា នាម អនិយ្យានិកត្តា សគ្គមោក្ខមគ្គានំ
តិរច្ឆានភូតា អង្គសត្តនិមិត្តាទិកា អវសេសវិជ្ជា។ អង្គវិជ្ជា នាម ឥត្តិបុរិសានំ
សុភកទុព្ភកលក្ខណជាននំ។ ន ក្ខត្តវិជ្ជា នាម នក្ខត្តានំ យោគជាននសត្ថំ។

ន ទូតកមនេនាតិ ន ទូតេយ្យំ កត្វា កមនេន។ ន បហិណាកមនេនាតិ ន
គិហ័នំ សាសនំ គហេត្វា យរា យរំ បហិតស្ស កមនេន។ ន

ជង្គ្របេសនិយោជិត កាមន្តរទេសន្តរាជីសុ តេសំ តេសំ គិហីនំ
សាសនបដិសាសនំ ហរណោន។ ឥន្ទ្រិ ជង្គ្របេសនិយំ នាម អត្តនោ
មាតាបិតុនំ, យេ ចាស្ស មាតាបិតរោ ឧបជ្ឈហន្តិ, តេសំ សាសនំ គហេត្វា
កត្តចិ គមនវសេន វដ្តតិ។ ចេតិយស្ស វា សង្ឃស្ស វា អត្តនោ វា កម្មំ ករោន្តានំ
វឡកីនម្បិ សាសនំ ហរិតុំ វដ្តតិ។ មនុស្សា “ទានំ ទស្សាម, បូជំ ករិស្សាម,
ភិក្ខុសង្ឃស្ស អាចិក្ខុថា” តិ ច វន្តិ; “អសុកតេវស្ស នាម ទេថា” តិ បិណ្ឌាចាតំ
វា ភេសន្តំ វា ចីវរំ វា ទេន្តិ, “វិហារេ បូជំ ករោថា” តិ មាលាគន្ធវិលេបនាធិនិ វា
ធម្មបដាកាធិនិ វា និយ្យាតេន្តិ។ សត្វំ ហរិតុំ វដ្តតិ, ជង្គ្របេសនិយំ នាម ន
ហោតិ។ សេសសាសនំ គហេត្វា គច្ឆន្តស្ស បទវារេ បទវារេ ទោសោ។

ន វេជ្ជកម្មនាតិ ន វេជ្ជន ហុត្វា កាយតិកិច្ចនាធិភេសន្តិករណោន។
ភេសន្តិ បន បញ្ចន្ធិ សហធម្មិកានំ កាតត្ថំ ភិក្ខុស្ស ភិក្ខុនិយា សិក្ខុមាណាយ
សាមណោវស្ស សាមណេវិយា។ សមសីលសទ្ធាបញ្ញាធិន្តិ ឯតេសំ តីសុ
សិក្ខាសុ យុត្តានំ ភេសន្តិ អកាតុំ នលព្ពតិ។ មាតាបិតុនំ តទុបដ្ឋាកានំ
អត្តនោ វេយ្យាវច្ឆករស្ស បណ្ឌាបលាសស្សាតិ ឯតេសំ បញ្ចន្ធម្បិ កាតុំ វដ្តតិ។
ជេដ្ឋភាតុ, កនិដ្ឋភាតុ, ជេដ្ឋភគិនិយា, កនិដ្ឋភគិនិយា, ចូឡមាតុយា,
មហាមាតុយា, ចូឡបិតុនោ, មហាបិតុនោ, បិតុច្ឆាយ, មាតុច្ឆាយាតិ ឯតេសំ
បន ទសន្ធម្បិ ករោន្តេន តេសំយេវ សន្តកំ ភេសន្តិ គហេត្វា កេវលំ យោជេត្វា
នាតត្ថំ។ សចេ នប្បហោតិ, អត្តនោ សន្តកំ តាវកាលិកំ នាតត្ថំ។ ឯតេសំ
បុត្តបរម្បរា យាវ សត្តមា កុលបរិវដ្ឋា, តាវ ចត្តារោ បច្ឆយេ អាហារាបេន្តស្ស
អកតវិញ្ញត្តិ វា, ភេសន្តិ ករោន្តស្ស វេជ្ជកម្មំ វា, កុលទូសកាបត្តិ វា ន ហោតិ។

ន បិណ្ឌាបដិបិណ្ឌាកេនាតិ ឯត្ថ បិណ្ឌាចាតោ កស្ស ធាតញ្ចោ, កស្ស ន
ធាតញ្ចោ? មាតាបិតុនំ តទុបដ្ឋាកានំ វេយ្យាវច្ឆករស្ស បណ្ឌាបលាសស្ស

សម្បត្តិស្ប ធាមរិក្ខោស្ប ឥស្សរស្បបិ ធាតុញ្ចោ។ ឯតេសំ ទត្វា បច្ឆា
លទ្ធម្បិ បិណ្ឌាបជិបិណ្ឌំ ធាម ន ហោតិ។ ន ធានានុប្បធានេនាតិ អត្តនោ
ទិន្នកានំ ន បុន ធានេន។ ធម្មេនាតិ ធម្មេន ឧប្បន្នំ។ សមេនាតិ
កាយសុចរិតាធិនា។ លទ្ធាតិ កាយេនលទ្ធា។ លភិទ្ធាតិ ចិត្តេន ចាបុណ្ហិទ្ធា។
អធិគន្ធាតិ សម្មាបុណ្ហិទ្ធា។ វិទ្ធិទ្ធាតិ ញ្ញាលោនវិទ្ធិទ្ធា។ បដិលភិទ្ធាតិ បុនប្បនំ
លភិទ្ធា។

អន្តសន្និធិន្តិ ឯត្ថ ធុរិយា អន្តកថាវិនយវសេន ច សល្លេខវសេន ច។
វិនយវសេន តាវ យំកិញ្ចិ អន្តំ អន្តំ បដិគ្គហិតំ អបរដ្ឋំ សន្និធិការកំ ហោតិ,
តស្ស បរិភោគេ ចាចិត្តិយំ។ អត្តនាលទ្ធិំ បន សាមណោរាជំ ទត្វា តេហិ លទ្ធិំ
ឋេចាបេត្វា ធុតិយធិវសេ ភុញ្ញតុំ វដ្ឋតិ, សល្លេខោ បន ន ហោតិ។

ចានសន្និធិម្ហិ ឯសេវ នយោ។ ឯត្ថ ចានំ ធាម អម្ពចានាធិនិ អដ្ឋចានានិ,
យានិ ច តេសំ អនុលោមានិ។

វត្ថុសន្និធិអាធិម្ហិ អនធិជ្ជតាវិកប្បិតំ សន្និធិ ច ហោតិ សល្លេខញ្ច
កោបេតិ។ អយំ បរិយាយ កថាវ, និប្បរិយាយតោ បន តិច្ឆវសន្តុដ្ឋេន ភវិតព្វំ,
ចតុត្ថំ លភិទ្ធា អញ្ញាស្ស ធាតព្វំ។ សចេ យស្ស កស្សចិ ធាតុំ ន សក្កោតិ, យស្ស
បន ធាតុកាមោ ហោតិ, សោ ឧទ្ទេសត្ថាយ វា បរិបុច្ឆត្ថាយ វា គតោ,
អាគតមត្តេ ធាតព្វំ, អធាតុំ ន វដ្ឋតិ។ ច្ឆវេ បន អប្បហោន្តេ សតិយា
បច្ឆាសាយ អនុញ្ញាតកាលំ ឋេចេតុំ វដ្ឋតិ។ សូចិសុត្តច្ឆវការកានំ អលាភេន
តតោ បរម្បិ វិនយកម្ហំ កត្វា ឋេចេតុំ វដ្ឋតិ។ “ឥមស្មី ជិណ្ឌោ បុន ព្យៀទិសំ កុតោ
លភិស្សាមី”តិ បន ឋេចេតុំ ន វដ្ឋតិ, សន្និធិ ច ហោតិ, សល្លេខញ្ចវិកោបេតិ។

យានសង្ឃិដ្ឋិ យានំ នាម វុច្ចំ រថោ សកដំ សន្តមាទិកា សិវិកា ចាដង្គីតិ
នេតំ បព្ពជិតស្ស យានំ។ ឧចាហនា បន បព្ពជិតស្ស យានំយេវ។ ឯកភិក្ខុស្ស
ហិ ឯកោ អវញ្ញត្ថាយ, ឯកោ ធាតុចាទកត្តាយាតិ ឧក្កំសតោ ទ្វេ
ឧចាហនសង្ឃាជា វុដ្ឋន្តិ, តតិយំ លភិក្ខុ អញ្ញស្ស ធាតុញ្ញោ, “ឥមស្មី ជិណ្ឌោ អញ្ញំ
កុតោ លភិស្សមី”តិ ហិ ឋបេតុំ ន វុដ្ឋតិ, សង្ឃិដ្ឋិ ច ហោតិ, សល្លេខញ្ញោ
វិកោបេតិ។

សយនសង្ឃិដ្ឋិ សយនន្តិ មញ្ញោ។ ឯកស្ស ភិក្ខុនោ ឯកោ គព្ពេ ឯកោ
ទិវាដ្ឋានេតិ ឧក្កំសតោ ទ្វេ មញ្ញោ វុដ្ឋន្តិ, តតោ ឧត្តរិ លភិក្ខុ អញ្ញស្ស ភិក្ខុនោ វា
គណស្ស វា ធាតុញ្ញោ, អធាតុំ ន វុដ្ឋតិ, សង្ឃិដ្ឋិ ចេវ ហោតិ, សល្លេខញ្ញោ
កោបេតិ។

គន្ធសង្ឃិដ្ឋិ ភិក្ខុនោ កណ្តកច្ឆន្ទិវិទោសាទិអាពាធេ សតិ គន្ធា វុដ្ឋតិ។
តេន គន្ធន តស្មី រោគេ វុបសន្តោ អញ្ញោសំ វា អាពាធិកានំ ធាតុញ្ញោ។ ធារេ
បញ្ចផ្តុលយរដូបនាទីសុ វា ឧបនេតញ្ញោ។ “បុន រោគេ សតិ ភវិស្សតី”តិ ឋបេតុំ
ន វុដ្ឋតិ, គន្ធសង្ឃិដ្ឋិ ច ហោតិ, សល្លេខញ្ញោ កោបេតិ។

អាមិសង្ឃិ អន្ធាទិវុត្តាវសេសំវ ទដ្ឋព្ពំ។ សេយ្យចិទំ - ឥន្ទេកន្ធា ភិក្ខុ
“តថាវុបេ កាលេ ឧបការាយ ភវិស្សន្តី”តិ
តិលតណ្ហាលមុគ្គមាសនាឡិកេរលោណាមច្ឆមំសវល្លូរសប្បិទេលគុឡ-
ភាជនាទីនិ អាហារាបេត្វា ឋបេតិ។ សោ វស្សកាលេ កាលស្សេវ
សាមណោវហិ យាគុំ បចាបេត្វា ភុញ្ញិត្វា “សាមណោ ឧទកកន្តមេ ឧក្កំ កាមំ
បរិសីតុំ, គច្ឆ អសុកកុលំ គន្ធា មញ្ញំ វិហារេ និសិទ្ធការំ អាហារេហិ,
អសុកកុលតោ ទដិអាទីនិ អាហារា”តិ បេសេតិ។ ភិក្ខុហិ “កី, ភន្តេ, កាមំ
បរិសេថា”តិ វុត្តេថិ “ឧប្បវេសោ អាវុសោ ឥនាទិ កាមោ”តិ វុទតិ។ តេ “ហោតុ,

ភន្តេ, អដ្ឋថ តុម្ពេ, មយំ ភិក្ខុំ បរិយេសិត្វា អាហារិស្សមា"តិ គច្ឆន្តិ។ អថ
សាមណោរោបិ ធនិអាធិនិ អាហារិក្ខា ភត្តញ្ច ព្យញ្ញនញ្ច សម្មាទេត្វា ឧបនេតិ, តំ
ភុញ្ញន្តស្សេវ ឧបជ្ជាកា ភត្តំ បហិណ្ឌន្តិ, តតោបិ មនាបំ មនាបំ ភុញ្ញតិ។ អថ
ភិក្ខុ បិណ្ឌាចាតំ គហេត្វា អាគច្ឆន្តិ, តតោបិ មនាបំ មនាបំ គីរាយាមកំ
ភុញ្ញតិយេវ។ ឯវំ ចតុមាសម្បវ័ត្តិនាមេតិ។ អយំ វុច្ឆតិ ភិក្ខុ
“មុណ្ណាកុដុម្ពិកជីវិកំ ជីវតិ, ន សមណាជីវិក”ន្តិ។ ឯវុច្ឆោ អាមិសសន្និធិ នាម
ហោតិ។

ភិក្ខុនោ បន វសនជ្ជានេ ឯកា តណ្ហាលនាឡិ ឯកោ គុឡបិណ្ឌោ
ចតុភាគមត្តំ សម្បតិ ឯត្តកំ និធមតុំ វុច្ឆតិ អកាលេ សម្បត្តហោរានំ អត្ថាយ។
តេ ហិ ឯត្តកម្មិ អាមិសបដិសន្ធាវំ អលភន្តា ជីវិតាបិ វោរោបេយ្យំ, តស្មា
សចេបិ ឯត្តកំ នត្ថិ, អាហារាបេត្វាបិ ឋបេតុំ វុច្ឆតិ។ អជាសុកកាលេ ច យទេត្ត
កម្មិយំ, តំ អត្តនាបិ បរិភូត្តិតុំ វុច្ឆតិ។ កម្មិយ កុដិយំ បន ពហុ ឋបេន្តស្សបិ
សន្និធិ នាម នត្ថិ។

១៦០. ឈាយំ ន ចាទលោស្សតិ ឈានាភិរតោ ច ន ច ចាទលោលោ
អស្ស។ វិរមេ កុក្កុទ្ធា នប្បមជ្ឈេយ្យាតិ ហត្ថកុក្កុទ្ធាធិកុក្កុទ្ធវិរោទេយ្យ,
សក្កច្ចការិតាយ ចេត្ត នប្បមជ្ឈេយ្យ។

ឯកត្ថមនុយុត្តោតិ ឯកីការំ អនុយុត្តោ។ បរមត្ថគរុកោតិ
ឧត្តមត្ថគរុកោ។ “សកត្ថគរុកោ”តិ វា ចាថោ។

បដិសល្លាធារាមោតិ អារមណំ អារាមោ, តតោ តតោ អារម្មណតោ
បដិសំហារិត្វា ឯកីការេ បដិសល្លានេ អារាមោ យស្ស សោ បដិសល្លាធារាមោ។
អស្សតិ ភវេយ្យ។ តស្មី រតោតិ បដិសល្លានរតោ។ ឯតេហិ សីលេសុ

បរិបូរការតំ ទស្សន៍តំ តំ កិស្ស ហេតុ? សីលវិបន្នស្ស ឯកគ្គតាបិ ន
សម្បជ្ជតិ។ អជ្ឈតំ ចេតោសមថមនុយុត្តោតិ អត្តនោ ចិត្តសមថេ យុត្តោ។ ឯត្ថ
ហិ អជ្ឈត្តន្តិ វា អត្តនោតិ វា ឯតំ ឯកតំ, ព្យញ្ញនមេវ នាមំ។ ភុម្មត្ថេ បនេតំ
ឧបយោគវចនំ។ អន្ធមិតិ ឥមិនា ឧបសគ្គន យោគេ សិទ្ធិ។

អនិរាគតជ្ឈានោតិ ពហិ អនិហតជ្ឈានោ អវិនាសិតជ្ឈានោ វា។
និហរណវិនាសត្តញ្ញំ ឥទំ និរាគរណំ នាម។ “ថម្ពំ និរកត្វា និវាតវុត្តិ” តិអាទីសុ
(សុ. និ. ៣២៨) ចស្ស បយោគោ ទដ្ឋញ្ញោ។ វិបស្សនាយ សមន្នាគតោតិ
សត្តវិជាយ អនុបស្សនាយ យុត្តោ។ សត្តវិជា អនុបស្សនា នាម
អនិច្ចានុបស្សនា ទុក្ខានុបស្សនា អនត្តានុបស្សនា និព្វិនានុបស្សនា
វិរាគានុបស្សនា និរោធានុបស្សនា បដិទិស្សគ្គានុបស្សនាតិ។ តាវិសុទ្ធិមគ្គ
(វិសុទ្ធិ. ២.៧៤០ អាទយោ, ៨៤៩ អាទយោ) វិត្តាវតា។ ព្រូហេតា សុញ្ញាការាទន្តិ
វឡេតា សុញ្ញាការាទំ។ ឯត្ថ ច សមថវិបស្សនាវសេន កម្មជ្ជានំ គហេត្វា វត្តិន្តំ
សុញ្ញាការំ បរិសិទ្ធា និសីទមា នោតិ កុ “ព្រូហេតា សុញ្ញាការាទ” ត្តិ វេទិតញ្ញោ។
ឯកភូមកាទិភេទេ ចាសាទេ កុរុមា នោបិ សុញ្ញាការាទំ ព្រូហេតាតិ ទដ្ឋញ្ញោ។

សក្កច្ចការី តិអាទីសុ ទានាទីនំ កុសលធម្មានំ ការំ នាយ បុគ្គលស្ស វា
ទេយ្យធម្មស្ស វា សក្កច្ចការី តាវសេន សក្កច្ចការី។ អស្សាតិ ភវេយ្យ។
សតតកាវោ សាតច្ចំ, សាតច្ចការី តាវសេន សាតច្ចការី។ និរន្តរការី តាយ
អដ្ឋិតការី។ យថា នាម កកណ្តាកោ ថោកំ គន្ធា ថោកំ តិដ្ឋតិ, ន និរន្តរំ គច្ឆតិ,
ឯវមេវ យោ បុគ្គលោ ឯកទិវសំ ទានំ ទត្វា បូជំ វា កត្វា ធម្មំ វា សុត្វា
សមណធម្មំ វា កត្វា បុន ចិវស្សំ ករោតិ, តំ ន និរន្តរំ បវត្តេតិ។ សោ
“អសាតច្ចការី, ឋិតការី” តិ វុច្ចតិ។ យោ បន ឯវំ ន ហោតិ, សោ អដ្ឋិតការី។
អនោលីនវុត្តិកោតិ និរន្តរករណសម្ពាស្សវិច្ឆារស្ស អត្តតាយ ន

ឡើយនូវត្តិកោ។ អនិក្ខត្តត្ថដ្ឋន្ទោតិ កុសលកិរិយាយ វិរិយដ្ឋន្តស្ស
អនិក្ខត្តភាវេន អនិក្ខត្តត្ថដ្ឋន្ទោ។ អនិក្ខត្តត្ថដ្ឋន្ទោតិ វិរិយដ្ឋន្តស្ស អនោរោបកោ,
អនោសក្កិតមានសោតិ អត្ថោ។

អប្បដិវាទិតិ អនិវត្តនំ។ អធិដ្ឋានន្តិ កុសលករណោ បតិដ្ឋាការោ។
អនុយោគោតិ អនុយុញ្ញនំ។ អប្បមាទោតិ សតិយា អវិប្បវាសោ។

១៦១. តន្តិមាយំ ហស្សំ ឱទ្ធីន្តិ អាលសិយញ្ច មាយញ្ច ហស្សញ្ច កាយិកំ
វាចសិកំ ឱទ្ធីញ្ច។ សវិក្ខុសន្តិ សន្តិវិក្ខុសាយ។

រត្តិន្ទរំ ធរកោដ្ឋាសំ កក្កាតិ បុរិមយាមមជ្ឈិមយាមបច្ឆិមយាមវសេន រត្តិ
តយោ តថា ទិវាតិ ធូត្ថំ ធរកោដ្ឋាសំ កក្កាតិ។ បញ្ចកោដ្ឋាសំ បដិជគ្គយ្យាតិ រត្តិ
មជ្ឈិមយាមំ វិស្សន្ត្រា អវសេសបញ្ចកោដ្ឋាសេសុ ននិទ្ធី ធិក្កមេយ្យ។
ឯកកោដ្ឋាសំ និបដ្ឋេយ្យាតិ ឯកំ មជ្ឈិមយាមកោដ្ឋាសំ សតោ សម្មជាតោ
និបដ្ឋិត្វា និទ្ធី ធិក្កមេយ្យ។

ឥធនិក្ខុ ទិវសម្បិ បុព្វល្លោ មជ្ឈន្តេ សាយន្តេតិ តយោបិ ទិវសកោដ្ឋាសា
គហិតា។ ចន្តមេន និសង្ខាយាតិ សកលំ ទិវសំ ឥមិនា ឥរិយាបថទ្វយេនេវ
វិហារន្តោ ចិត្តស្ស អារវណតោ អារវណីយេហិ ធម្មេហិ បញ្ចហិ នីវរណហិ
សញ្ញាកុសលធម្មេហិ វា។ ចិត្តំ បរិសោធរយ្យាតិ តេហិ ធម្មេហិ ចិត្តំ
វិសោធរយ្យ។ ហំ បនេត្ត កិញ្ចាបិ ន គហិតំ, ចន្តមនិសង្ខាសន្តិស្សិតំ បន
កក្កា គហេតព្ពមេវ។ បឋមំ យាមន្តិ សកលស្មិម្បិ បឋមយាមេ។

សេយ្យន្តិ ឯត្ថ កាមភោគីសេយ្យា បេតសេយ្យា សីហសេយ្យា
តថាគតសេយ្យាតិ ចតស្សោ សេយ្យា។ តត្ថ “យេភុយ្យេន, ភិក្ខុវេ, កាមភោគី
វាមេន បស្សេន សេន្តី” តិ (អ. និ. ១.៤២៤៦) អយំ កាមភោគីសេយ្យា។ តេសុ ហិ

យេតុយ្យេន ធនតិណបស្សន សយានោ នាម នត្ថិ។ “យេតុយ្យេន, ភិក្ខុវេ, បេតា
ឧត្តានា សេន្តិ” តិ (អ. និ. ៤.២៤៦) អយំ បេតសេយ្យា។ អប្បមំសលោហិតត្តា ហិ
អដ្ឋិសង្ឃាជយដ្ឋិតា ឯកេន បស្សន សយិតុំ ន សក្កោន្តិ, ឧត្តានាវ សេន្តិ។
“សីហោ, ភិក្ខុវេ, មិគរាជា ធនតិណោន បស្សន សេយ្យំ កប្បតិ... បេ...
អត្តមនោ ហោតិ” តិ (អ. និ. ៤.២៤៦) អយំ សីហសេយ្យា។ តេជុស្សនត្តា ហិ
សីហោ មិគរាជា ទ្វេ បុរិមចានេ ឯកស្មី បច្ឆិមចានេ ឯកស្មី ហានេ ឋបេត្វា នង្គុដ្ឋំ
អន្តរសត្តិម្ហ បក្ខិបិត្វា បុរិមចានបច្ឆិមចាននង្គុដ្ឋានំ ឋិតោកាសំ សល្លកេត្វា
ទ្វិដ្ឋំ បុរិមចានានំ មត្តកេ សីសំ ឋបេត្វា សយិតិ។ ទិវសម្មិ សយិត្វា
បពុជ្ឈមាណោ ន ឧត្រស្មោ បពុជ្ឈតិ, សីសំ បន ឧក្ខិបិត្វា បុរិមចានានំ
ឋិតោកាសំ សល្លកេត្វា។ សចេ កិញ្ចា ហានំ វិជហិត្វា ឋិតំ ហោតិ, “នយិទំ តុយ្ហំ
ជាតិយា, ន សូរភាវស្ស អនុរូប” ត្ថិ អនត្តមនោ ហុត្វា តត្ថវ សយិតិ, ន
គោចរាយ បក្កមតិ។ អវិជហិត្វា ឋិតេ បន “តុយ្ហំ ជាតិយា ច សូរភាវស្ស ច
អនុរូបមិទ” ត្ថិ ហដ្ឋតុដ្ឋោ ឧដ្ឋាយ សីហាវិជម្ពិតំ វិជម្ពិត្វា កេសរភាវំ វិជុនិត្វា
តិក្ខត្តំ សីហានានំ នទិត្វា គោចរាយ បក្កមតិ។ ចតុត្ថជ្ឈានសេយ្យា បន
តថាគតសេយ្យាតិ វុច្ចតិ។ តាសុ ឥធិ សីហសេយ្យា អាគតា។ អយញ្ញិ
តេជុស្សនត្ថវិយាបថត្តា ឧត្តមសេយ្យា នាម។

ចានេ ចានន្តិ ធនតិណចានេ វាមចានំ។ អច្ឆាធាយាតិ អតិអាធាយ ញ្ញ្យសកំ
អតិក្កម្ម ឋបេត្វា។ កោប្បកេន ហិ កោប្បកេ, ជាណុនា វា ជាណុម្ហិ
សង្ឃដ្ឋិយមាណេ អភិណ្ណំ វេទនា ឧប្បជ្ឈតិ, ចិត្តំ ឯកក្កំ ន ហោតិ, សេយ្យា អដាសុ
ហោតិ។ យថា បន ន សង្ឃដ្ឋេតិ, ឯវំ អតិក្កម្ម ឋបិតេ វេទនា ឧប្បជ្ឈតិ, ចិត្តំ
ឯកក្កំ ហោតិ, សេយ្យា ដាសុ ហោតិ។ តេន វុត្ថំ - “ចានេ ចានំ អច្ឆាធាយា” តិ។
សតោ សម្មជានោតិ សតិយា ចេវ សម្មជានបញ្ញាយ ច សមន្នាគតោ ហុត្វា។
ឥមីនា សុបរិក្កាហកំ សតិសម្មជញ្ញំ កចិតំ។ ឧដ្ឋានសញ្ញំ មនសិករិត្វាតិ

“អសុកវេលាយ នាម ឧដ្ឋហិស្សមី” តិ ឯ ឧដ្ឋានវេលាបរិច្ឆេទកំ ឧដ្ឋានសញ្ញា
ចិត្ត ២ បេត្វា។ ឯ កត្វា និបន្នោ ហិ យថាបរិច្ឆេទកាលយេវ ឧដ្ឋាតិ។

វិរិយំ ជ្រុយនិទ្ទេសេ ចេតសិកោតិ ឥទំ វិរិយស្ស និយមតោ
ចេតសិកការី ធិបនត្ថំ វុត្ថំ, ឥទញ្ញា វិរិយំ “យទបិ, ភិក្ខុវេ, កាយិកំ វិរិយំ, តទបិ
វិរិយសម្ពោជ្ឈន្តោ, យទបិ ចេតសិកំ វិរិយំ, តទបិ វិរិយសម្ពោជ្ឈន្តាតិ។
ឥតិហិទំ ឧទ្ទេសំ កច្ចតិ” តិ ឯ វាមាធិសុ សុត្តេសុ (សំ. និ. ៥.២៣៣) ចន្តមាធិនិ
ករោន្តស្ស ឧប្បជ្ឈនតាយ កាយិកន្តំ វុច្ចមានម្បិ កាយវិញ្ញាណំ វិយ កាយិកំ
នាម នត្ថិ, ចេតសិកមេវ បនេតន្តិ ធិបេតុំ “ចេតសិកោ” តិ វុត្ថំ។ វិរិយារម្ពោតិ
វិរិយសម្ពោតោ អារម្ពោ។ អយញ្ញា អារម្ពសន្នោ កម្ម អាបត្តិយំ កិរិយាយំ វិរិយេ
ហិសាយំ វិកោបនេតិ អនេកេសុ អត្ថេសុ អាគតោ។

“យំ កិញ្ញា ទុក្ខំ សម្ពោតិ, សព្វំ អារម្ពបច្ចយា;
អារម្ពានំ និរោធន, នត្ថិ ទុក្ខស្ស សម្ពោ” តិ។ (សុ. និ. ៧៤៩) -

ឯត្ថ ហិ កម្មំ អារម្ពោតិ អាគតំ។ “អារម្ពតិ ច វិប្បជិសារី ច ហោតិ” តិ (អ. និ.
៥.១៤២; បុ. ប. ១៩១) ឯត្ថ អាបត្តិ។ “មហាយញ្ញា មហារម្ពា, នតេ ហោតិ
មហាប្បលា” តិ (អ. និ. ៤.៣៩; សំ. និ. ១.១២០) ឯត្ថ យូបុស្សបនាទិកិរិយា។
“អារម្ពនំ និក្ខមថ, យុញ្ញថ ពុទ្ធសាសនេ” តិ (សំ. និ. ១.១៨៥; កថា. ៣៣៣; នេត្តិ.
២៩; បេជកោ. ៣៨; មិ. ប. ៥.១.៤) ឯត្ថ វិរិយំ។ “សមណំ គោតមំ ឧទ្ទិស្ស ចាណំ
អារម្ពន្តិ” តិ (ម. និ. ២.៥១) ឯត្ថ ហិសា។ “តីដកាមភូតកាមសមារម្ពា បដិវិរតោ
ហោតិ” តិ (ធី. និ. ១.១០; ម. និ. ១.២៩៣) ឯត្ថ ធននភញ្ញនាទិកំ វិកោបនំ។ ឥធ
បនវិរិយមេវ អធិប្បតំ។ តេនាហ “វិរិយារម្ពោតិ វិរិយសម្ពោតោ អារម្ពោ” តិ។
វិរិយញ្ញា អារម្ពនវសេន អារម្ពោតិ វុច្ចតិ។ ឥទមស្ស សភាវបទំ។ កោសជ្ឈតោ
និក្ខមនវសេន និក្ខមោ។ បរំ បរំ ហំនំ អក្ខមនវសេន បរក្ខមោ។ ឧត្តន្ទា

យមនវសេន ឧយ្យាមោ។ វាយមនវសេន វាយាមោ។ ឧស្សហនវសេន
ឧស្សហោ។ អធិមត្តស្សហនវសេន ឧស្សោឡិ។ ជីវការជ្ជេន ថាមោ។
ចិត្តចេតសិកានំ ធារណវសេន អវិច្ឆេតោ វា បវត្តនវសេន កុសលសន្តានំ
ធារេតីតិ ធិតិ។

អបរោ នយោ - និក្ខមោ ចេសោ កាមានំ បនុទនាយ។ បរក្កមោ ចេសោ
ពន្ធនច្ឆនាយ។ ឧយ្យាមោ ចេសោ ឡិយស្ស និត្តរណាយ។ វាយាមោ ចេសោ ចារំ
គមនជ្ជេន។ ឧស្សហោ ចេសោ បុព្ពជ្ជមជ្ជេន។ ឧស្សោឡិ ចេសោ អធិមត្តជ្ជេន។
ថាមោ ចេសោ បលិយុក្កាជនតាយ។ ធិតិ ចេសោ អដ្ឋិតការិតាយាតិ។

“កាមំ តចោ ច ម្ពារុ ច, អដ្ឋិ ច អវសិស្សត្ថ” តិ (អ. និ. ២.៥) ឯវំ បវត្តិកាលេ
អសិលបរក្កមវសេន អសិលបរក្កមតា, ជីវបរក្កមោ ទឡ្ហបរក្កមោតិ
អត្ថោ។ យស្មា បនេតំ វិរិយំ កុសលកម្មករណាជ្ជានេ ធនំ ន និក្ខិបតិ, ធុរំ ន
និក្ខិបតិ, ន ឌីតារេតិ ន វិស្សន្នេតិ, អនោសក្កិតមានសតំ អារហតិ, តស្មា
“អនិក្ខិត្តច្ឆន្ទតា អនិក្ខិត្តធុរតា” តិ វុត្តំ។ យថា បន តជ្ជាតិកេ
ឧទកសម្ពិទ្ធជ្ជានេ ធុរវាហគោណំ “គណ្ហាថា” តិ វទន្តិ, សោ ជាណុនា ភូមិ
ឧប្បិឡេត្វាបិ ធុរំ វហតិ, ភូមិយំ បតិទុំ ន ទេតិ, ឯវមេវ វិរិយំ
កុសលកម្មករណាជ្ជានេ ធុរំ ន និក្ខិបតិ បគ្គណ្ហាតិ, តស្មា
“ធុរសម្បត្តាហោ” តិ វុត្តំ។ បគ្គហលក្ខណេ ឥន្ទជ្ជំ កាវេតីតិ វិរិយិទ្ធិយំ។
កោសន្នេន កម្មតីតិ វិរិយពលំ។ យាថាវនិយ្យនិកកុសលវាយាមតាយ
សម្មាវាយាមោ។

តន្តិទិ ជាតិអាលសិយំ។ តន្តិយនាតិ តន្តិយនាការោ។ តន្តិមនកតាតិ
តន្តិយា អភិក្ខតចិត្តតា។ អលសស្ស ភារោ អាលស្សំ, អាលស្សយនាការោ

អាលស្សាយនា។ អាលស្សាយិតស្ស ភារោ អាលស្សាយិតត្ថំ។ ឥតិ សព្ពេហិ
ឥមេហិ បទេហិ កិលេសវសេន កាយាលសិយំ កងិតំ។

វព្វានិកា ចរិយាតិ វព្វានិកា កិរិយា។ មា មំ ជញ្ញាតិ វាចំ ភាសតីតិ
ជានំយេវ បណ្ណាត្ថំ វីតិក្កមន្តោ ភិក្ខុ ភារិយំ ករោតិ, អម្ពាភំ បនវីតិក្កមជ្ជានំ
នាម នត្ថិតិ ឧបសន្តោវិយ ភាសតិ។ កាយេន បរក្កមតីតិ “មយា កតំ ឥទំ
ចាបកម្មំ មា កេចិ ជានីសូ”តិ កាយេន វត្ថំ ករោតិ។

វិជ្ជមាននោសបដិច្ឆាទនតោ ចក្កមេហានមាយាវិយាតិ មាយា, មាយាវិនោ
ភារោ មាយាវិតា។ កត្វា ចាបំ បុន បដិច្ឆាទនតោ អតិ អស្សវតិ ឯតាយ
សត្តាតិ អច្ចសរា។ កាយវាចាកិរិយាហិ អញ្ញថា ទស្សនតោ វព្វេតីតិ
វព្វានា។ ឯតាយ សត្តា និករោន្តិតិ និកតិ, មិច្ឆា ករោន្តិតិ អត្តោ។ “នាហំ ឯវំ
ករោមី”តិ ចាចានំ និក្ខបនតោ និកិរណា។ “នាហំ ឯវំ ករោមី”តិ បរិវជ្ជនតោ
បរិហរណា។ កាយាធិហិ សំវរណតោ គូហនា។ សត្តតោ ភាគេន គូហនា
បរិគូហនា។ តិណបណ្ណេហិវិយ គូចំ កាយវីកម្មេហិ ចាបំ នាធិយតីតិ
នាធនា។ សត្តតោ ភាគេន នាធនា បរិច្ឆាទនា។ ន ឧត្តានំ កត្វា ទស្សេតីតិ
អនុត្តានិកម្មំ។ ន ចាកដំ កត្វា ទស្សេតីតិ អនាវិកម្មំ។ សុដ្ឋ នាធនា
វេច្ឆាទនា។ កតចាបបដិច្ឆាទនវសេន បុនបិ ចាបស្ស ករណតោ
ចាបកិរិយា។ អយំ វុច្ឆតីតិ អយំ កតបដិច្ឆាទនលក្ខណា មាយា នាម វុច្ឆតិ។
យាយ សមន្នាគតោ បុគ្គលោ ភស្តាបដិច្ឆន្នោវិយ អដ្ឋារោ, ឧទកបដិច្ឆន្នោវិយ
ខាលុ, បិលោតិកាយ បលិវេបិតំវិយ ច សត្តំ ហោតិ។ អតិវេលំ ទន្ធិវិទំសកំ
ហសតីតិ បមាណាតិក្កន្ធនំ ទន្ធិវិវិត្វា បរេសំ ទស្សេត្វា ហាសំ សោមនស្សំ
ឧប្បាទេត្វា ហសតិ។

កាយិកា ច ទិដ្ឋាភិ កាយេន បវត្តា កីឡា។ ឯសេវ នយោ វាចសិកាយបិ។
ហត្ថិហិបិ កីឡន្តិភិ ហត្ថិហិ កីឡិតត្ថាយ បុរតោ
ធាវនអាធាវនបិដ្ឋនិសីទនាទិកីដ្ឋាយ កីឡន្តិ។ ឯសេវ នយោ អស្សរេសុបិ។
អដ្ឋបទេបិ កីឡន្តិភិ ឯកេកាយ បន្តិយា អដ្ឋ អដ្ឋ បទានិ អស្សាភិ អដ្ឋបទំ,
តស្មី អដ្ឋបទេ។ ទសបទេបិ ឯសេវ នយោ។ អាគាសេបីភិ អដ្ឋបទទសបទេសុ
វិយ អាគាសេយេវ កីឡន្តិ។ បរិហារបទេបីភិ ភូមិយំ នាធាបទមណ្ឌលំ កត្វា
តត្ថ បរិហារិតព្ពបទំ បរិហារន្តា កីឡន្តិ។ សន្តិកាយបិ កីឡន្តិភិ សន្តិកកីឡាយ
កីឡន្តិ, ឯកជ្ឈំ វេទិតា សារិយោ វា ចាសាណាសក្ខរាយោ វា អចាលេន្តា
នខេនេវ អបនេន្តិ ច ឧបនេន្តិ ច។ សចេ តត្ថ កាចិ ចលភិ, បរាជយោ ហោតីភិ។

ខលិកាយាភិ ជូតដលកេ ចាសកកីឡាយ កីឡន្តិ។ យដិកាយាភិ
យដិកា វុច្ចតិ ធិយទណ្ឌកេន វស្សទណ្ឌកំ បហារណកីឡា, តាយ កីឡន្តិ។
សលាកហត្ថនាភិ លាខាយ វា មញ្ញដ្ឋិយា វា បិដ្ឋោទកេន វា សលាកហត្ថំ
តេមេត្វា “កី ហោត្វ” ភិ ភូមិយំ វា ភិត្តិយំ វា តំ បហារិត្វា ហត្ថិអស្សាទិវុចានិ
ទស្សន្តា កីឡន្តិ។ អកេនាភិ គុឡេន។ បង្គីបីវេនាភិ បង្គីបីវុច្ចតិ
បណ្ណាធាឡិកា, តំ ធមន្តា កីឡន្តិ។ វង្គកេនាភិ គាមទារកានំ កីឡនកេន
ខុទ្ទកនង្គលេន។ មោក្ខចិកាយាភិ សម្បវវត្ថកកីឡាយ, អាគាសេ វា ទណ្ឌំ
គហេត្វា ភូមិយំ វា សីសំ វេបេត្វា ហេដ្ឋបរិយភាវេន បរិវត្តន្តា កីឡន្តិភិ វុត្ថំ
ហោតិ។ ចិដ្ឋុលកេនាភិ ចិដ្ឋុលកំ វុច្ចតិ តាលបណ្ណាធិហិ កតំ វាតប្បហារេន
បរិព្ពមនចក្កំ, តេន កីឡន្តិ។ បត្តាឡ្ហកេនាភិ បត្តាឡ្ហកំ វុច្ចតិ បណ្ណាធាឡិ,
តាយ វាលិកាធិនិ មិនន្តា កីឡន្តិ។ វងកេនាភិ ខុទ្ទករេន។ ធនុកេនាភិ
ខុទ្ទកធនុនា។ អក្ខរិកាយាភិ អក្ខរិកា វុច្ចតិ អាគាសេ វា បិដ្ឋិយំ វា
អក្ខរជាទនកីឡា, តាយ កីឡន្តិ។ មនេសិកាយាភិ មនេសិកា វុច្ចតិ មនសា
ចិដ្ឋិតជាទនកីឡា, តាយ កីឡន្តិ។ យថាវរដ្ឋេនាភិ យថាវរដ្ឋំ វុច្ចតិ

កាលាកុណិទុដ្ឋាធិនំ យំ យំ វេជ្ជំ, តំ តំ បយោដេត្វា ទស្សនកីឡា, តាយ
កីឡាន្តិ។ មុខភេរិកន្តិ មុខសន្ទេន ភេរិវិយ វាទនំ។ មុខាលម្ពរន្តិ
មុខានុលិត្តភេរិសទ្ធករណំ។ មុខឱណ្ឌិមកន្តិ មុខេន បហតភេរិសទ្ធករណំ។
មុខវលិមកន្តិ ឌីដ្ឋមំសំ ជិម្ពំ កត្វា សទ្ធករណំ។ “មុខតលិក”ន្តិបិ ចាថោ, មុខំ
បរិវត្តត្វា ធម៌នំ។ មុខភេរុឡកន្តិ មុខេន ភេរិវាទនំ។ នាជកន្តិ អភិនយំ
ទស្សត្វា ឧគ្គល្ហាបនំ។ “នដ្ឋក”ន្តិបិ ចាថោ។ លាបន្តិ ឧគ្គដ្ឋិតករណំ។ គីតន្តិ
តាយនំ។ ទវកម្មន្តិ ហស្សកីឡាករណំ។ អយំ វាចសិកា ទិដ្ឋាតិ អយំ កីឡា
វាចាយ ជាតាវចីទ្វារេ ឧប្បន្នា។

កេសា ច មស្ស ចាតិអាទីសុ កេសានំ កត្តិកាយ ឋានាតិវត្តានិ អកត្វា
កត្តិកាយ ធននំ មស្សនំ នាឋិកំ ឋបេត្វា កប្បាសនញ្ច
ឯកតោវណ្ណិកាទិមាលា ច មូលគន្ធាទិគន្ធា ច ធិករណារិលេបនា ច។
គីវាទីសុ បិឡន្ទនអាករណា ច សីសេ បដិមុញ្ចនបសាធនបិឡន្ទនា ច
សរីរនិវាសនិវិចិត្រវត្តា ច សំវេល្លិយពន្ទនបសាធនញ្ច។ “បរាសន”ន្តិបិ ចាថោ។
សីសវេឋនបជសន្តាតវេឋនញ្ច។

ឧប្មាទនាទីសុ មាតុកុច្ឆិតោ និក្ខន្ធារកានំ សរីរគន្ធា
ទ្វាទសមត្តវស្សកាលេ នស្សតិ, តេសំ សរីរគន្ធហារណត្ថាយ គន្ធចុណ្ណាទីហិ
ឧប្មាទេន្តិ, ឯវរូបំ ឧប្មាទនំ ន វេជ្ជតិ។ បុញ្ញវន្តេ បន ធារកេ ឡូសុ និបដ្ឋាបេត្វា
តេលេន មក្ខត្វា ហត្ថចាទឡូនាភិអាទីនំ សណ្ឋានសម្មាទនត្ថំ បរិមទ្ធន្តិ,
ឯវរូបំ បរិមទ្ធនំ ន វេជ្ជតិ។

ត្លាបនន្តិ តេសំយេវ ធារកានំ គន្ធាទីហិ ត្លាបនំ។ សម្ពាហនន្តិ មហាមល្លានំ
វិយ ហត្ថចាទេ មុគ្គរាទីហិ បហរិត្វា ពាហុវឿនំ។ អាទាសន្តិ យំ កិញ្ចិ អាទាសំ
បរិហរិតុំ ន វេជ្ជតិ។ អញ្ចនំ អលង្ការញ្ចនមេវ។ មាលាតិ ពទ្ធមាលា វា

អពន្ធមាលា វាវិលេបនន្តិ យំកិត្យា ឆរិរាគករណំ។ មុខបុណ្ណាកំ មុខលេបនន្តិ
មុខ កាឡបីឡកាធីនំ ហរណាត្ថាយ មត្តិកាកក្កំ ទេន្តិ។ តេន លោហិតេ
ចលិតេ សាសបកក្កំ ទេន្តិ, តេន ទោសេ ខាទិតេ តិលកក្កំ ទេន្តិ, តេន
លោហិតេ សន្និសិន្នេ ហលិទ្ធិកក្កំ ទេន្តិ, តេន ឆរិវណ្ណោ អារុឡេ មុខបុណ្ណាកេន
មុខំ បុណ្ណាន្តិ, តំ សព្វំ ន វដ្តតិ។

ហត្ថពន្ធវាទីសុ ហត្ថេ វិចិត្រសម្ពុកចាលាទីនិ ពន្ធិត្វាវិចរន្តិ, តំ វា អញ្ញំ វា
សព្វម្បី ហត្ថាភរណំ ន វដ្តតិ។ អបរេ សិខំ ពន្ធិត្វាវិចរន្តិ,
សុវណ្ណាបិរកមុត្តាវឡិអាទិហិ ច តំ បរិក្ខិបន្តិ, តំ សព្វំ ន វដ្តតិ។ អបរេ
ចតុហត្ថនណ្ឌំ វា អញ្ញំ វា បន អលង្កតនណ្ឌកំ គហេត្វាវិចរន្តិ, តថា
ឥត្តិបុរិសរូចាទិវិចិត្តំ ភេសន្តនាឡិកំ សុបរិក្ខិត្តំ វាមបស្សេ ឱលគ្គន្តិ, អបរេ
អនេកចិត្រកោសំ អតិទិទិណំ អសី, បញ្ចវណ្ណសុត្តសិព្ពតំ
មករន្តកាទិវិចិត្តំ ធន្តំ, សុវណ្ណរជតាទិវិចិត្រា មោរិបញ្ចាទិបរិក្ខិត្តា
ឧបាហនា, កេចិ រតនមត្តាយាមំ ចតុរដ្ឋលវិត្តតំ កេសន្តបរិច្ឆេទំ ធស្សេត្វា
មេយមុខេវិជ្ជលតំ វិយ នលាដេ ឧណ្ហិសបដ្ឋំ ពន្ធិត្វា ចូឡាមណី ធារេន្តិ,
ចាមរវាលពីជនី ធារេន្តិ, តំ សព្វំ ន វដ្តតិ។

ឥមស្ស វា បូតិកាយស្សាតិ ឥមស្ស ចាតុមហាភូតមយស្ស
កុណបសរីរស្ស។ កេឡនាតិ កិឡាបនា។ បរិកេឡនាតិ សព្វតោ ភាគេន
កិឡាបនា។ គេធិតតាតិ អភិកន្ធិតតា។ គេធិតត្ថន្តិ គិទ្ធភាវោ
អភិកន្ធិតតាវោ។ ចបលតាតិ អលង្ការករណំ។ ចាបល្យន្តិ ចបលភារំ។

សរិក្ខសន្តិអាទីសុ វិក្ខុសាយ សហ សរិក្ខសំ។ ឆរិរាគករណសន្តិ តេន
បរិវារេន សហ សបរិវារំ។ បរិកណ្ណេន សហ សបរិកណ្ណំ។ បរិក្ខារេន សហ
សបរិក្ខារំ។

១៦២. អាជព្ពណ្ណន្តិ អាជព្ពណ្ណិកមន្តប្បយោគំ។ សុបិនន្តិ សុបិនសត្តំ។
លក្ខណ្ណន្តិ មណីលក្ខណ្ណាធិ។ នោវិទហេតិ នប្បយោជេយ្យ។ វិរុតញ្ចាតិ
មិគាធីនំ វដ្តេត្វា វស្សិតំ។

អាជព្ពណ្ណិកាតិ បរុបយាតមន្តជាជនកា។ អាជព្ពណ្ណំ បយោជន្តិតិ
អាជព្ពណ្ណិកា កិរ សត្តាហំ អលោណកំ ភុញ្ញាត្វា ធាត្ថេ អត្ថវិត្វា បដិវិយំ
សយមាធា តបំ ចរិត្វា សត្តមេ ធិវសេ សុសានភូមី សង្កេត្វា សត្តមេ បទេ វត្វា
ហត្ថំ វដ្តេត្វា វដ្តេត្វា មុខេនវិជ្ជំ បរិជប្បន្តិ, អថ តេសំ កម្មំ សមិជ្ឈតិ។ ឯវរុបំ
សន្ធាយ “អាជព្ពណ្ណំ បយោជន្តិតិ” អាហា។ តត្ថ បយោជន្តិតិ យុត្តប្បយុត្តា
ហោន្តិ។ នគរេ វា រុទ្ធីតិ នគរេ សមន្តតោ រុទ្ធិត្វា អាវិត្វា គហិតេ។ សង្គាមេ វា
បច្ចុប្បត្តិតិ រណេ ឧបគន្ធា ឋិតេ។ បច្ចុត្តិកេសុ បច្ចាមិត្តេសូតិ
បដាលីភូតេសុ វេរីសុ។ ព្យតិ ឧប្បាទេន្តិតិ សរីរេលនំ កម្មនំ, តស្ស ឧប្បាទនំ
ករោន្តិ។ ឧបទ្ធពន្តិ កាយបិឡនំ ករោន្តិ។ រោគន្តិ ព្យាធិ។ បន្ទរកន្តិ ជវំ។ សូលន្តិ
ឧទ្ធមាតកំ។ វិស្វិកន្តិវិជ្ឈនំ។ បក្ខន្តិកន្តិ លោហិតបក្ខន្តិកំ។ ករោន្តិតិ
ឧប្បាទេន្តិ។

សុបិនចាបកាតិ សុបិនព្យាករណាកា។ អាធិសន្តិតិ ព្យាករោន្តិ។ យោ
បុព្ពណ្ណាសមយំ សុបិនំ បស្សតិ តិអាធិសុ អច្ឆន្តសំយោគេ ឧបយោគវចនំ,
បុព្ពណ្ណាសមយេតិ អត្តោ។ ឯវំវិចារកោ ហោតិ តិ ឥដ្ឋានិជ្ឈវសេន ឯវរុចោ
វិចារកោ ហោតិ។ អវកុដ្ឋនិបន្នោតិ អដោមុខោ ហុត្វា និបន្នោ បស្សតិ។ ឯវំ
សុបិនចាបកា សុបិនំ អាធិសន្តិ។

តញ្ចា បន សុបិនំ បស្សន្តោ ចត្វាហិ ការណេហិ បស្សតិ ធាតុក្ខោកតោ វា
អនុភូតបុព្ពតោ វា ទេវតោបសំហារតោ វា បុព្ពនិមិត្តតោ វាតិ។ តត្ថ បិត្តាធីនំ
ខោកករណបច្ចយយោគេន ខុតិធាតុកោ ធាតុក្ខោកតោ សុបិនំ បស្សតិ,

បស្សន្តោ ច នាធាវីធំ សុបិនំ បស្សតិ។ អនុក្ខតបុព្វតោ បស្សន្តោ បុព្វ
អនុក្ខតបុព្វំ អារម្មណំ បស្សតិ។ ទេវតោបសំហារតោ បស្សន្តោ ទេវតានំ
អាណាវេន អារម្មណានិ បស្សតិ។ បុព្វនិមិត្តតោ បស្សន្តោ បុព្វាបុព្វាវសេន
ឧប្បជ្ជិតុកាមស្ស អត្ថស្ស វា អនត្ថស្ស វា បុព្វនិមិត្តក្ខតំ សុបិនំ បស្សតិ។ តត្ថ
យំ ធាតុក្ខោភតោ អនុក្ខតបុព្វតោ ច សុបិនំ បស្សតិ, ន តំ សង្ខំ ហោតិ។ យំ
ទេវតោបសំហារតោ បស្សតិ, តំ សង្ខំ វា ហោតិ អលីកំ វា។ កុដ្ឋា ហិ ទេវតា
ឧបាយេន វិធាសេតុកាមា វិបរីតម្មិ កត្វា ទស្សន្តិ។ យំ បន បុព្វនិមិត្តតោ
បស្សតិ, តំ ឯកន្តសង្ខមេវ ហោតិ។ ឯតេសំ ចតុន្នំ មូលការណានំ
សំសគ្គភេទតោបិ សុបិនភេទោ ហោតិយេវ។ តញ្ច បនេតំ ចតុត្ថំធំ សុបិនំ
សេក្ខបុព្វជ្ជនាវ បស្សន្តិ អប្បហិនិបល្លាសត្តា។ អសេក្ខា ន បស្សន្តិ
បហិនិបល្លាសត្តា។

ក៏ បនេតំ បស្សន្តោ សុត្តោ បស្សតិ, ឧបាហុ បដិពុទ្ធា, ឧបាហុ នេវ សុត្តោ
ន បដិពុទ្ធាតិ? កិញ្ចេត្ថ - យទិ តាវ សុត្តោ បស្សតិ, អភិធម្មិវរោធា អាបជ្ជតិ។
កវុទ្ធិចិត្តេន ហិ សុបតិ, តំ រូបនិមិត្តាធិអារម្មណំ រាគាទិសម្បយុត្តំ វា ន ហោតិ,
សុបិនំ បស្សន្តស្ស ច ព្រៀទិសានិ ចិត្តានិ ឧប្បជ្ជន្តិ។ អថ បដិពុទ្ធា បស្សតិ,
វិនយវិរោធា អាបជ្ជតិ។ យញ្ច បដិពុទ្ធា បស្សតិ, តំ សញ្ញាហារិកចិត្តេន
បស្សតិ, សញ្ញាហារិកចិត្តេន ច កតេ វីតិក្កមេ អនាបត្តិ នាម នត្ថិ, សុបិនំ
បស្សន្តេន បន កតេ វីតិក្កមេ ឯកន្តំ អនាបត្តិ ឯវ។ អថ នេវ សុត្តោ ន បដិពុទ្ធា
បស្សតិ, កោ នាម បស្សតិ។ ឯវញ្ច សតិ សុបិនស្ស អភាវោវ អាបជ្ជតិ, ន
អភាវោ។ កស្មា? យស្មា កបិនិទ្ធាបរេតោ បស្សតិ។ វុត្តញ្ចេតំ - “មជ្ឈិមគតោ,
មហារាជ, កបិនិទ្ធាបរេតោ សុបិនំ បស្សតិ”តិ (មិ. ប. ៥.៣.៥)។

[illegible]

មណីលក្ខណាធិសុ វេទ្យោ មណី បសត្តោ, វេទ្យោ អបសត្តោ, សាមីនោ
អាហោគ្យស្សរិយាធិនំ ហោតុ ហោតិ, ន ហោតីតិ វេទ្យោ សណ្ឋានាធិវសេន
មណីអាធិនំ លក្ខណំ អាធិសន្តីតិ អត្តោ។ តត្ថ អាវុធលក្ខណាន្តិ វេទ្យោ
អសិអាធិនិ អវសេសំ អាវុធំ។ ឥត្ថិលក្ខណាធិនិ បិ យម្ពិ កុលេ ឥត្ថិបុរិសាធយោ
វសន្តិ, តស្ស វុទ្ធិហានិវសេនេវ វេទិតញ្ញានិ។ អជលក្ខណាធិសុ បន “វេទ្យោនំ
អជាធិនំ មំសំ ខាធិតញ្ញំ, វេទ្យោនំ ន ខាធិតញ្ញំ” ន្និ អយម្បិវិសេសោ វេទិតញ្ញោ។

អប្ប ចេត្ត គោធាយ លក្ខណោ ចិត្តកម្មបិឡូន្ទនាទីសុបិ “ឯវុទ្ធាយ
គោធាយ សតិ ឥទំ នាម ហោតី” តិ អយម្បិ វិសេសោ វេទិតញ្ចោ។
កណ្តិកាលក្ខណំ បិឡូន្ទនកណ្តិកាយបិ គេហកណ្តិកាយបិ វសេន
វេទិតញ្ចំ។ កង្ខបលក្ខណាម្បិ គោធិលក្ខណាសទិសមេវ។ មិគលក្ខណំ
សព្វសង្កាហិកំ សព្វចតុប្បទានំ លក្ខណាវសេន វុត្តំ។ ឯវំ លក្ខណាចាបកា
លក្ខណំ អាទិសន្តិ ឯវំ លក្ខណាសត្តវាចកា លក្ខណំ អាទិសន្តិ កថេន្តិ។

នក្ខត្តានីតិ កត្តិកាជីនិ អដ្ឋវិសតិ នក្ខត្តានិ។ ឥមំនា នក្ខត្តេន
យរប្បវេសោ កាតញ្ចេតិ គេហប្បវេសមង្គលំ កាតព្វំ។ មកុដំពន្ធិតព្វន្តិ
បសាធនមង្គលំ កាតព្វំ។ វាវេយ្យន្តិ “ឥមស្ស ទារកស្ស អសុកកុលតោ
អសុកនក្ខត្តេន ទារិកំ អានេថា”តិ អាវាហាករណាញា “ឥមំ ទារិកំ អសុកស្ស
នាម ទារកស្ស អសុកនក្ខត្តេន ទេថ, ឯវំ ឯតេសំ វុឡិ ភវិស្សតី”តិ
វិវាហាករណាញា វត្វា វាវេយ្យសម្ពាតំ អាវាហាវិវាហមង្គលំ កាតព្វន្តិ អាទិសន្តិ។
ពិជនីហារោតិ ពិជានំ វប្បត្ថាយ ពហិ នីហារណំ។ “និហារោ”តិបិ ចាឡិ។
មិគវាគ្គន្តិ ឥទំ សព្វសង្កាហិកនាមំ, សព្វសកុណាចតុប្បទានំ
វុតញ្ញាណាវសេនេវ វុត្តំ។ មិគវាគ្គចាបកាតិ សកុន្តចតុប្បទានំ
សទ្ធិព្យាករណាកា។ មិគវាគ្គំ អាទិសន្តិ តេសំ សទ្ធិ សុត្វា ព្យាករោន្តិ។ វុត្តន្តិ
សទ្ធិ។ “វុទ”ន្តិ វា ចាឡិ។ វស្សិតន្តិ វាចំ។ គព្ពករណីយាតិ វិនស្សមានស្ស
គព្ពស្ស បុន អវិជានាយ ឱសធនានេន គព្ពសណ្ឋានការកា។ គព្ពោ ហិ វាតេន
ចាណាកេហិ កម្មនា ចាតិ តីហិ ការណេហិ វិនស្សតិ។ តត្ថ វាតេន វិនស្សន្តេ
វាតវិជានសំ សីតលំ ភេសន្តំ ទេតិ។ ចាណាកេហិ វិនស្សន្តេ ចាណាកានំ
បដិកម្មំ ករោតិ។ កម្មនា វិនស្សន្តេ បន ពុទ្ធាបិ បដិពាហិតុំ ន សក្កោន្តិ។ តស្មា
ន តំ ឥធន គហិតំ។ សាលាកិយន្តិ សលាកវេជ្ជកម្មំ។ សល្លកត្តិយន្តិ
សល្លកត្តវេជ្ជកម្មំ។ កាយតិកិច្ចន្តិ មូលភេសន្តានីយោ ជេត្វា
កាយតិកិច្ចវេជ្ជកម្មំ។ ភូតិយន្តិ ភូតវេជ្ជកម្មំ។ កោមារភក្ខន្តិ
កោមារភវេជ្ជកម្មំ។ កុហាតិ វិម្ហាបកា។ ជទ្វាតិ ទារុក្ខន្ធវិយ ជទ្វសរីរា។
លចាតិ បច្ចយបដិពទ្ធវេចនកា។ សិទ្ធិតិ មណ្ឌានបកតិកា។ ឧទ្ធាតិ
ឧត្តតមាននឡា។ អសមាហិតាតិ ឧបចារប្បនាសមាធិវិហិតា។

ន គណ្ណោយ្យាតិអាទិសុ ឧទ្ទេសគ្គហារាវសេន ន គណ្ណោយ្យ។
សង្ឃាយវសេន ន ឧត្តណ្ណោយ្យ។ ចិត្តេ ឋបនវសេន ន ធារេយ្យ។ សមីបំ កត្វា

ឋបនវសេន ន ឧបទានេយ្យ។ ឧបបរិក្ខាវសេន ន ឧបលក្ខេយ្យ។ អញ្ញេសំ
វាចនវសេន នប្បយោជេយ្យ។

១៦៣. បេសុណិយន្តិ បេសុញ្ញំ។ សេសនិទ្ទេសោ ច វុត្តត្តោយេវ។

១៦៤. កយវិក្កយេតិ បញ្ចហិ សហធម្មិកេហិ សទ្ធិំ វញ្ជនវសេន វា
ឧទយបត្តនាវសេន វា ន តិដ្ឋេយ្យ។ ឧបវាទំ ភិក្ខុ ន ករេយ្យាតិ ឧបវាទករេ
កិលេសេ អនិព្ពត្តន្តោ អត្ថនិ បរេហិ សមណាព្រាហ្មណេហិ ឧបវាទំ ន
ជនេយ្យ។ គាមេ ច នាភិសន្នេយ្យាតិ គាមេ ច គិហិសំសក្កាធិហិ នាភិសន្នេយ្យ។
លាភកម្យា ជនំ ន លបយេយ្យាតិ លាភកាមតាយ ជនំ ន លបយេយ្យ។

យេ កយវិក្កយាវិនយេ បដិក្ខិត្តាតិ យេ ធានបដិក្កហណាវសេន
កយវិក្កយសិក្ខាបទេ (ចារា. ៥៩៣ អាទយោ) ន វដ្តតីតិ បដិក្ខិត្តា, ឥធាធិប្បតំ
កយវិក្កយំ ទស្សេតុំ “បញ្ចន្នំ សទ្ធិំ បត្តំ វា ជីវំ វា” តិអាទិមាហ។ តត្ថ បញ្ចន្នំ
សទ្ធិន្តិ បញ្ចហិ សហធម្មិកេហិ សហ។ បញ្ច សហធម្មិកា នាម
ភិក្ខុភិក្ខុនីសិក្ខុមានសាមណោសាមណេវិយោ។ វញ្ជនិយំ វាតិ បដិវ្យបកំ
ទស្សេត្វា វញ្ជនិយំ វា។ ឧទយំ វា បត្តយន្តោតិ វុឡី បត្តន្តោ វា។ បរិវត្តតីតិ
បរិវត្តនំ ករោតិ។

ឥទ្ធិមន្តោតិ ឥដ្ឋនបការវន្តោ។ ទិព្ពចក្កកាតិ ទិព្ពសទិសញ្ញាណចក្កកា។
អថ វា ទិព្វវិហារសន្និស្សយេន លទ្ធិញ្ញាណចក្កកា។ បរិច្ឆាវិទុនោតិ អត្ថនោ
ចិត្តេន បរេសំ ចិត្តជាននកា។ តេ ទូរតោបិ បស្សន្តីតិ ឯកយោជនតោបិ
យោជនសតតោបិ យោជនសហស្សតោបិ យោជនសតសហស្សតោបិ
ចក្កវាឡតោបិ ទ្វេតីណិចត្តារិបញ្ចទសវីសតិចត្តាលីសសហស្សតោបិ តតោ
អតិរេកតោបិ ចក្កវាឡតោ បស្សន្តិ ទក្ខន្តិ។ អាសន្នាបិ ន ទិស្សន្តីតិ សមីបេ

បិតាបិ និងសិស្សាបិ ន បញ្ញាយន្តិ។ ចេតសាបិ ចិត្តំ បដាធន្តិ អត្តនោ ចិត្តេនាបិ
បរេសំ ចិត្តំ បដាធន្តិ។ ទេវតាបិ ខោ សន្តិ ឥន្ទ្រមន្តិនិយោតិ ទេវតាបិ ឃំ សំវិជ្ជន្តិ
ឥន្ទ្រនបការវន្តិនិយោ។ បរចិត្តវិទុនិយោតិ បរេសំ ចិត្តំ ដាធន្តិយោ។
ឡិណ្ឌវិកេហិ វា កិលេសេហិតិ កាយទុច្ច្រិតាធិកេហិ វា ឧបតាបេហិ។
មជ្ឈិមេហិ វាតិ កាមវិតក្កាធិកេហិ វា។ សុខុមេហិ វាតិ ព្រាតិវិតក្កាធិកេហិ
វា។ កាយទុច្ច្រិតាធិយោ កម្មបថវសេន, កាមវិតក្កាធិយោ
វជ្ជមូលកកិលេសវសេន វេទិតញ្ច។

ព្រាតិវិតក្កាធិសុ “មយ្ហំ ព្រាតយោ សុខជីវិនោ សម្បត្តិយុត្តា” តិ ឃំ
បញ្ចកាមគុណាសន្និស្សិតេន គេហាសន្និស្សិតបេមេន ព្រាតកេ អារត្ត
ឧប្បន្នវិតក្កា ព្រាតិវិតក្កោ។ “មយ្ហំ ព្រាតយោ ខយំ គតា វយំ គតា សទ្ធា
បសន្នា” តិ ឃំ បវត្តោ បន ព្រាតិវិតក្កោ នាម ន ហោតិ។

“អម្ពាភំ ជនបទោ សុភិតោ សម្បន្នសស្សោ” តិ តុដ្ឋមានសស្ស
គេហាស្សិតបេមវសេន ឧប្បន្នវិតក្កោ ជនបទវិតក្កោ។ “អម្ពាភំ ជនបទ
មនុស្សា សទ្ធា បសន្នា ខយំ គតា វយំ គតា” តិ ឃំ បវត្តោ បន ជនបទវិតក្កោ
នាម ន ហោតិ។

អមរត្តាយ វិតក្កោ, អមរោ វាវិតក្កាតិ អមរវិតក្កោ។ តត្ថ
ឧក្កជិកប្បធានាធិហិ ទុក្ខេ និជិណ្ឌោ សម្បរាយេ អត្តា សុខំ ហោតិ។ អមរោតិ
ទុក្ខរការិកំ ករោន្តស្ស តាយ ទុក្ខរការិកាយ បដិសំយុត្តោវិតក្កោ
អមរត្តាយ វិតក្កោ នាម។ ទិដ្ឋិតតិកោ បន “សស្សតំ វទេសី” តិ អាធិនិ បុដ្ឋា
“ឃំ វិច្ឆិបិ មេ នោ, តថាតិបិ មេ នោ, អញ្ញថាតិបិ មេ នោ, នោតិបិ មេ នោ, នោ
នោតិបិ មេ នោ” តិ វិក្ខេបំ អាបជ្ជតិ, តស្ស សោ ទិដ្ឋិតតបដិសំយុត្តោវិតក្កោ,
យថា អមរោ នាម មច្ឆោ ឧទកេ គហេត្វា មារេតុំ ន សក្កា, ឥតោ ចិតោ ច

ឆាវតិ កាហំ ន គង្គតិ, ឯវមេវ ឯកស្មី បក្ខេ អសណ្ណាហនតោ ន មវតីតិ អមរោ
នាម ហោតិ, តំ ធុរិយម្បី ឯកតោ កត្វា “អមរិតក្លោ” តិ វុត្ថំ។

បរាទុទ្ទយតាបជិសញ្ញត្តាតិ អនុទ្ទយតាបជិវបកេន គេហស្សិតបេមេន
បជិសំយុត្តោ។ ឧបជ្ជាកេសុ នន្ទកេសុ សោចន្តេសុ ច តេហិ សទ្ធិ ធិគុណំ នន្ទតិ
ធិគុណំ សោចតិ, តេសុ សុខិតេសុ ធិគុណំ សុខិតោ ហោតិ, ធុត្តិតេសុ ធិគុណំ
ធុត្តិតោ ហោតិ។ ឧប្បន្នេសុ កិច្ចករណីយេសុ អត្តនា វោយោគំ អាបជ្ជតិ។
តានិ តានិ កិច្ចានិ សាធនោ បញ្ញត្តិ វីតិក្កមតិ, សល្លេខំ កោបេតិ។ យោ តស្មី
សំសជ្ជិហារេ តស្មី វា វោយោតាបជ្ជនេ គេហស្សិតោ វិតក្លោ, អយំ
បរាទុទ្ទយតាបជិសញ្ញត្តាវិតក្លោ នាម។

លាភសក្ការសិលោកបជិសញ្ញត្តាតិ ចីវរាទិលាភេន ចេវ សក្ការេន ច
កិត្តិសទ្ធនេ ច សទ្ធិ អារម្មណាករណាវសេន បជិសញ្ញត្តោ។
អនវញ្ញត្តិបជិសញ្ញត្តាតិ “អហោ វត មំ បរេ ន អវជានេយ្យំ, ន សោធនត្វា
វិសោធនត្វា កថេយ្យ” ត្ថិ ឯវំ អនវញ្ញាតការបត្តនាយ សទ្ធិ ឧប្បជ្ជនកវិតក្លោ។
សោ តស្មី “មា មំ បរេ អវជានីសូ” តិ ឧប្បន្នេវិតក្លោ
បញ្ចកាមគុណាសម្ពាតគេហនិស្សិតោ ហុត្វា ឧប្បជ្ជវិតក្លោ
អនវញ្ញត្តិបជិសញ្ញត្តាវិតក្លោ។

តត្រ តត្រ សជ្ជតីតិ តេសុ តេសុ អារម្មណេសុ លក្ខតិ។ តត្រ តត្រ
គណ្ហាតីតិ វុត្ថប្បការំ អារម្មណំ បរិសតិ។ ពជ្ឈតីតិ តេហិ តេហិ អារម្មណេហិ
សទ្ធិ ពជ្ឈតិ ឯកីភវតិ។ អនយព្យសនន្តិ តត្ថ តត្ថ អវឡី វិនាសំ។ អាបជ្ជតីតិ
ចាបុណាតិ។

អាមិសចក្កកស្សតិ បីវរាទិអាមិសលោលស្ស។ លោកធម្មកុកស្សតិ
លោកុត្តរធម្មំ មុញ្ញាត្វា រូបាទិលោកធម្មមេវ គរុំ កត្វា ចរន្តស្ស។ អាលបនាតិ
វិហារំ អាគតមនុស្សេ ទិស្វា “កិមត្ថាយ ភោន្តោ អាគតា, កី ភិក្ខុ និមន្តេតុំ,
យទិ ឯវំ គច្ឆេ, អហំ បច្ឆតោ ភិក្ខុ គហេត្វា អាគច្ឆាមី” តិ ឯវំ អាទិតោរ
លបនា។ អថ វា អត្តានំ ឧបនេត្វា “អហំ តិស្សោ, មយិ រាជា បសន្នោ, មយិ
អសុកោ ច អសុកោ ច រាជមហាមត្តោ បសន្នោ” តិ ឯវំ អត្ថបនាយិកា
លបនាតិ អាលបនា។ លបនាតិ បុជ្ឈស្ស សតោ វុត្តប្បការមេវ លបនំ។

សល្លបនាតិ គហបតិកានំ ឧក្កណ្ណានេ ភីតស្ស ឱកាសំ ទត្វា សុដ្ឋលបនា។
ឧល្លបនាតិ “មហាកុដ្ឋម្ហិកោ មហាឆារិកោ មហាធានបតី” តិ ឯវំ ឧទ្ធចំ កត្វា
លបនា។ សមុល្លបនាតិ សព្វតោ ភាគេន ឧទ្ធចំ កត្វា លបនា។ ឧន្ទបនាតិ
“ឧចាសកា បុព្វេ ព្នៀនិសេ កាលេ នវទានំ ទេថ, ឥទានិ កី ន ទេថា” តិ ឯវំ យាវ
“ទស្សម ភន្តេ, ឱកាសំ ន លភាមា” តិ អាទីនិ វទន្តិ, តាវ ឧទ្ធចំ ឧទ្ធចំ នហនា,
វេបនាតិ វុត្តំ ហោតិ។ អថ វា ឧច្ឆហត្ថំ ទិស្វា “កុតោ អាភតំ ឧចាសកា” តិ
បុច្ឆតិ។ ឧច្ឆខេត្តតោ ភន្តេតិ។ កី តត្ថ ឧច្ឆ មធុរន្តិ។ ខាទិត្វា ភន្តេ ជាទិតព្ពន្តិ។ ន
ឧចាសកា “ភិក្ខុស្ស ឧច្ឆំ ទេថា” តិ វុត្តំ វុត្តតិ យា ឯវំ រូបា និព្វេបន្តស្សបិ
និវេបនកកថា, សា ឧន្ទបនា។ សព្វតោ ភាគេន បុនប្បនំ ឧន្ទបនា
សមុន្ទបនា។ ឧក្កាចនាតិ “ឯតំ កុលំ មំយេវ ជានាតិ, សចេ ឯត្ថ ទេយ្យធម្មោ
ឧប្បជ្ឈតិ, មយ្ហំយេវ ទេតី” តិ ឯវំ ឧក្ខិបិត្វា កាចនា ឧក្កាចនា, ឧទ្ទិបនាតិ វុត្តំ
ហោតិ។ សព្វតោ ភាគេន បន បុនប្បនំ ឧក្កាចនា សមុក្កាចនា។
អនុប្បិយភាណិតាតិ បច្ឆយវសេន បុនប្បនំ បិយវចនភណា។
សណ្តារាចតាតិ មុនុវចនតា។ សទិលវាចតាតិ មន្តបមាណាយុត្តវចនតា
សិទិលវចនតា វា។ សិទិលវាចតាតិ អល្លិយវចនតា។ អជុសវាចតាតិ
មជុវចនតា។

បុរាណំ មាតាបេត្តិកន្តិ បុរេ ឧប្បន្នំ មាតាបិតុនំ សន្តកំ។ អន្តរបិតន្តិ
បដិច្ចន្តំ តិរោគូតំ។ ញាយាមីតិ ចាកដោ ហោមិ។ អសុកស្ស កុលបកោតិ
អសុកស្ស អមច្ចស្ស កុលបយិរុចាសកោ។ អសុកាយាតិ អសុកាយ
ឧចាសិកាយ។ មំ ឧជ្ឈិទ្ធាតិ មំ វិស្សន្តិទ្វា។

១៦៥. បយុត្តន្តិ ជីវរាជីហិ សម្បយុត្តំ, តទត្តំ វា បយោជិតំ។ ឥមិស្សា
តាថាយ និទ្ទេសោ សញ្ញោ ហោជ្ជា វុត្តនយោវ។

១៦៦. មោសវន្នេ ន និយ្យថាតិ មុសាវាទេ ន និយ្យេវ។ ជីវិតេនាតិ
ជីវិកាយ។

សង្ខេបនៃ អសន្តគុណាធិបនតោ ន សម្មា ភាសិតា។ សព្វតោ ភាគេន សង្ខេប
បរិសង្ខេប។ យំ តត្ថាតិ យំ តស្មី បុគ្គលេ។ សង្ខេបនៃ អសន្តគុណាធិបនំ កេរាជិយំ។
សង្ខេបនៃ សង្ខេបកាវេ។ សាង្ខេបនៃ សង្ខេបកាវេ។ កក្ករតាតិ បទុមនាធិស្ស
វិយ អបរាមសនក្ខមោ ជនុសកាវេ។ កក្ករិយន្តិបិ តស្សេវ វេវចនំ។ បរិក្ខតតា
ចារិក្ខតិយន្តិ បទុមយេន និខណ្ឌិត្វា បរិក្ខតំ វិយ ធម្មកេរាជិយំ វុត្តំ។ កេចិ បន
“កក្ករតាតិ សម្ភារិយិត្វា វេវចនំ។ កក្ករិយន្តិ សម្ភារិយិត្វា វេវចនកាវេ។
បរិក្ខតតាតិ អលង្ករណាកាវេ។ ចារិក្ខតិយន្តិ អលង្ករណាកាវេ” តិ អត្ថំ
វណ្ណាយន្តិ។ ឥទំ វុត្តតិ ឥទំ អត្ថនោ អវិជ្ជមានគុណាប្បកាសនលក្ខណំ
សាង្ខេបនៃ នាម វុត្តតិ។ យេន សមន្មាគតស្ស បុគ្គលស្ស កុច្ឆិ វា បិដ្ឋិ វា ជានិតុំ ន
សក្កា។

“វាមេន សូករោ ហោតិ, ធម្មិណោន អជាមិគោ;
សរេន នេលកោ ហោតិ, វិសាលោន ជវគ្គវេ” តិ។ (ធី. និ. អដ្ឋ. ២.២៩៦;
វិភ. អដ្ឋ. ៨៩២) -

ឯវំ វុត្តយក្ខត្វករសធិសោហោតិ។ អតិមញ្ញតិ អតិក្កមិត្វា មញ្ញតិ។

ក៏ បនាយំ ពហុលាដីវោតិ អយំ បន បុគ្គលោកោ នាម ពហុលាដីវកោ។
សត្វំ សំភក្ខតិ លទ្ធិំ សត្វំ ខាទតិ។ អប្បបុញ្ញោតិ មន្ទបុញ្ញោ។ អប្បសក្ខោតិ
បរិវារិវហិតោ។ បញ្ញាសម្បន្នោតិ សម្បន្នបញ្ញោ បរិបុណ្ណបញ្ញោ។ បញ្ញំ
វិស្សន្នោតិ បញ្ញំ កថេតិ ព្យាករោតិ។

១២៧. សុត្វា រុសិតោ ពហំ វាចំ, សមណានំ វា បុទ្ទជនានន្តិ រុសិតោ យដ្ឋិតោ
បរេហិតេសំ សមណានំ វា ខត្តិយាទិភេទានំ វា អញ្ញោសំ បុទ្ទជនានំ ពហុម្បិ
អនិដ្ឋំ វាចំ សុត្វា។ ន បដិវដ្ឋាតិ ន បដិវឌ្ឍេយ្យ។ កី ការណា? ន ហិ សន្តោ
បដិសេនី ករោន្តិ។

កក្ខន្ទោនាតិ ធារុណោន។ សន្តោតិ និព្ពតិកិលេសា។ បដិសេនិទ្ធិ បដិសត្តំ។
បដិមល្លទ្ធិ បដិយោធិំ។ បដិកណ្ណាកន្តិ បដិវេរី។ បដិបក្ខន្តិ កិលេសបដិបក្ខំ,
កិលេសវសេន សន្តំ ន ករោន្តិ អត្ថោ។

១២៨. ឯតព្វា ធម្មមញ្ញាយាតិ សត្វមេតំ យថាវុត្តំ ធម្មំ ព្រាត្វា។ វិចិនន្តិ
វិចិនន្តោ។ សន្តិទិ ទិព្ពតិ ព្រាត្វាតិ ទិព្ពតិ រាគាទិនំ សន្តិទិ ព្រាត្វា។

សមញ្ញាតិ កាយសុចរិតាទី។ វិសមញ្ញាតិ កាយទុច្ចរិតាទី។ បឋញ្ញាតិ
ធនកុសលកម្មបថំ។ វិបឋញ្ញាតិ ធនអកុសលកម្មបថំ។ សាវដ្ឋញ្ញាតិ
អកុសលញ្ញា។ អនវដ្ឋញ្ញាតិ កុសលញ្ញា។

ហីនបណ្ឌិតកណ្ណាសុក្កវិញ្ញាគរហិតវិញ្ញាបសត្តន្តិ ឥទម្បិ កុសលាកុសលមេវ។
តត្ថ កាយសុចរិតាទិ សមករណតោ សមំ។ កាយទុច្ចរិតាទិ វិសមករណតោ
វិសមំ។ ធនកុសលកម្មបថា សុគតិគមនបថត្តា បថំ។

ធនអកុសលកម្មបថា សុគតិគមនបដិបក្ខត្តា អចាយគមនបថត្តា វិបថំ។

អកុសលំ សនោសត្តា សាវដ្ឋំ។ កុសលំ និទ្ទោសត្តា អនវដ្ឋំ។ តថា មោហេន វា
នោសមោហេន វា លោភមោហេន វា សម្បយុត្តត្តា ហ្នំនំ។
អលោភអនោសអមោហាសម្បយុត្តត្តា បណ្ឌិតំ។ កណ្ណវិចាកត្តា កណ្ណំ។
សុក្កវិចាកត្តា សុក្កំ។ ពុទ្ធាធិហិវិញ្ញហិ គរហិតត្តាវិញ្ញគរហិតំ។ តេហិ ឯវ
ថោមិតត្តាវិញ្ញបសត្តន្តិញ្ញាតព្ពំ។

១៦៩. កី ការណា នប្បមជ្ឈយ្យ ឥតិ ចេ - អភិក្ខុ ហិ សោតិ កាថា។ តត្ថ
អភិក្ខុតិ រូចាធិនំ អភិក្ខុតា។ អនភិក្ខុតោតិ តេហិ អនភិក្ខុតោ។
សក្ខិធម្មមនីតិហមទ្គសីតិ បច្ចក្ខមេវ អនីតិហំ ធម្មំ អទ្គក្ខិ។ សទា
នមស្ស'មនុសិក្ខេតិ សទា នមស្សន្តោ តិស្សោ សិក្ខាយោ សិក្ខេយ្យ។

កេហិចិ កិលេសេហិតិ កេហិចិ រាគាធិឧបតាបករេហិ កិលេសេហិ។
អភិកោសិ នេតិ តេ កិលេសេ អភិក្ខវិ។ សេសំ សព្ពត្ថ ចាកដមេវ។

កេវលំ បន ឯត្ថ “ចក្ខុហិ នេវ លោលោ”តិអាធិហិ ឥន្ទ្រិយសំវរេ,
“អន្នានមថោ ចាធាន”ន្តិអាធិហិ សន្និធិបដិក្ខេបមុខេន បច្ចយបដិសេវនសីលំ,
មេដុនមោសវដ្ឋបេសុណិយាធិហិ ចាតិមោក្ខសំវរសីលំ, “អាជព្ពណំ សុបិនំ
លក្ខណា”ន្តិអាធិហិ អាជីវចារិសុទ្ធិសីលំ, “ឈាយី ន ចាទលោលស្ស”តិ ឥមិនា
សមាធិ, “វិចិនំ ភិក្ខុ”តិ ឥមិនា បញ្ញា, “សទា សតោ សិក្ខេ”តិ ឥមិនា បុន
សម្ពេបតោ តិស្សោបិ សិក្ខា, “អថ អាសនេសុ សយនេសុ, អប្បសន្នេសុ ភិក្ខុ
វិហរេយ្យ, និទ្ធិំ ន ពហុលីករេយ្យ”តិអាធិហិ សីលសមាធិបញ្ញានំ
ឧបកាវាទុបការសន្តណ្ឌានវិនោទនាធិ វុត្តានីតិ។ ឯវំ ភគវា និម្មិតស្ស
បរិបុណ្ណបដិបទំ វត្ថា អរហត្តនិក្ខេដន ទេសនំ និដ្ឋាបេសិ,
ទេសនាបរិយោសានេ បុរាភេទសុត្ត (មហានិ. ៨៣ អាទយោ)
វុត្តសធិសោយេវាភិសមយោ អហោសីតិ។

សទ្ធម្មប្បដ្ឋោតិកាយ មហានិទ្ទេសដ្ឋកថាយ

តុវជកសុត្តនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១៥. អត្តទណ្ឌាសុត្តនិទ្ទេសវណ្ណានា

១៧០. បន្ទាសមេ អត្តទណ្ឌាសុត្តនិទ្ទេសេ អត្តទណ្ឌា ភយំ ជាតន្តិ
បឋមគាថាយ អត្តោ - យំ លោកស្ស ទិដ្ឋជម្ពុកំ វា សម្បរាយិកំ វា ភយំ ជាតំ,
តំ សត្វំ អត្តទណ្ឌា ភយំ ជាតំ អត្តនោ ទុច្ឆរិតការណា ជាតំ, ឯវំ សន្តេបិ ជនំ
បស្សថ មេធាកំ, ឥមំ សាកិយាទិជនំ បស្សថ អញ្ញមញ្ញំ មេធាកំ ហ៊ីសកំ
ពាធកន្តិ។ ឯវំ តំ បដិវុទ្ធវិប្បជិបន្នំ ជនំ បរិភាសិត្វា អត្តនោ សម្មា
បដិបត្តិទស្សនេន តស្ស សំវេកំ ជនេតុំ អាហា “សំវេកំ កិត្តយិស្សមិ, យថា
សំវិជិតំ មយា” តិ។ បុព្វេ ពោធិសត្តនេវ សតាតិ អធិប្បាយោ។

តយោតិ គណនបរិច្ឆេទោ។ ទណ្ឌាតិ ទុច្ឆរិតា។ កាយទណ្ឌាតិ
កាយទុច្ឆរិតំ។ វជីទណ្ឌាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ តិវិជំ កាយទុច្ឆរិតន្តិ
ចាណាតិចាតាទិកាយតោ បវត្តំ ទុដ្ឋំ ចរិតំ, កិលេសបូតិកត្តា វា ទុដ្ឋំ ចរិតន្តិ
លទ្ធាមំ តិវិជំ ទុច្ឆរិតំ កាយទុច្ឆរិតំ។ ចតុត្ថិជន្តិ មុសាវាទាទិចតុត្ថិជំ។ តិវិជន្តិ
អភិជ្ឈាទិទិវិជំ។ ទិដ្ឋជម្ពុកន្តិ ទិដ្ឋេវ ធម្មេ ឥមស្មីយេវ អត្តភាវេ បដិសំវេទនីយំ។
សម្បរាយិកន្តិ អនាគតេ អត្តភាវេ បដិសំវេទនីយំ។ អាគុចារីតិ ចាបការី
អបរាជការី។ តមេនំ រាជា បរិភាសតីតិ ចាបការី រាជា បរិភាសតិ, ភយំ
ឧប្បាទេតិ។ ទុក្ខំ ទោមនស្សំ បដិសំវេទេតីតិ កាយិកំ ទុក្ខំ ចេតសិកំ
ទោមនស្សំ វិទូតិ។ ឯតំ ភយំ ទុក្ខំ ទោមនស្សន្តិ ឯវុបំ ភយញ្ច ទុក្ខញ្ច
ទោមនស្សញ្ច។ កុតោ តស្សាតិ តស្ស ចោរស្ស កុតោ ឧប្បន្នំ។ អត្តទណ្ឌតោ
ជាតន្តិ អត្តនោ កតទុច្ឆរិតតោ ឧប្បន្នំ។

អន្តមសោតិ ហេដ្ឋមតោ។ សវចនីយម្បិ ករោតិ “នតេលញ្ចា ឥតោ
បក្កមិតុ”ន្តិ ឥតោ ឥមម្ហា តាមាទិនា គន្ធនំ នលញ្ចា។ នសក្កា ពហំ និក្ខមិតុន្តិ
បលិតោធំ សន្តិ ករោតិ។ ធនជាតិបច្ចយាប័តិ ធនបរិហានិការណាបិ។ រាជា
តស្ស វិវិទា កម្មការណា ការាបេតិ។ កសាហិបិ តាឡេតិ តិ
កសាធន្តា កេហិ ចោដេតិ។ វេត្តហិបិ តាឡេតិ តិ សកណ្តា កវេត្តលតាហិ
ចោដេតិ។ អឡុនណ្ឌ កេហិ តិ អាធយោ ហេដ្ឋា វុត្តនយាយេវ។ សុនខេហិបិ
ខាធាបេតិ តិ កតិបយានិ ធិវសានិ អាហារេ អធិត្វា ធាតសុនខេហិ ខាធាបេតិ។
តេ មុហុត្តន អដ្ឋិកសដ្ឋលិកមេវ ករោតិ។ សូលេ ឧត្តាសេតិ តិ សូលំ
អាហេបេតិ។ រាជា ឥមេសំ ចតុន្តំ ធន្តានំ ឥស្សរោតិ ឥមាសំ ចតុន្តំ អាណានំ
កាតុំ រាជា សមត្ថោ។

សកេន កម្មេនាតិ សយំកតេន កម្មេន។ តមេនំ និរយចាលាតិ ឯត្ថ
ឯកច្ឆេ ថេរា “និរយចាលា ធាម នត្ថិ, យន្តរូបំ វិយ កម្មមេវ ការណំ ការេតី” តិ
វទន្តិ។ តេសំ តំ “អត្ថិ និរយេសុ និរយចាលាតិ, អាមន្តា។ អត្ថិ ច
ការណិកា” តិ អាទិនា នយេន អភិធម្មេ (កថា. ៨៦៦ អាធយោ) បដិសេធិតមេវ។
យថា ហិ មនុស្សលោកេ កម្មការណាការកា អត្ថិ, ឯវមេវ និរយេសុ
និរយចាលា អត្ថិ តិ។ តត្ថំ អយោឱលន្តិ តិ កាវុតំ អត្ថការំ សម្បជ្ឈលិតាយ
លោហាបថវិយា ឧត្តានកំ និបដ្ឋាបេត្វា ធឹក្ខណាហេតុ តាលប្បមាណំ
អយសូលំ បវេសេន្តិ, តថា វាមហត្ថាធិសុ។ យថា ច ឧត្តានកំ និបដ្ឋាបេត្វា ឯវំ
ឧរេនបិ វាមបស្សេនបិ ធឹក្ខណាបស្សេនបិ និបដ្ឋាបេត្វា តំ កម្មការណំ
ករោតិ យេវ។

សំវេសេត្វាតិ ជលិតាយ លោហាបថវិយា តិ កាវុតំ អត្ថការំ និបដ្ឋាបេត្វា។
កុហិវីហិ តិ មហាតិហិ គេហាធាននស្ស ឯកបក្ខមត្តាហិ កុហិវីហិ តច្ឆេន្តិ,

លោហិតំ នទី ហុត្វា សន្តតិ, លោហាបថវិតោ ជាលា ឧដ្ឋហិត្វា តច្ឆិតដ្ឋានំ
គណ្ហាតិ, មហាទុក្ខំ ឧប្បជ្ឈតិ, តច្ឆន្តា បន សុត្តាហតំ ករិត្វា ធារុវិយ អដ្ឋសម្មិ
ធម្មំសម្មិ ករោន្តិ។ វាសីហិតិ មហាសុប្បបមាណាហិ វាសីហិ។ រថ
យោជេត្វាតិ សទ្ធិ យុគយោត្តឧបក្ខវចក្កកុត្តរចាជនេហិ សព្ពតោ បដ្ឋលិតេ
រថ យោជេត្វា។ មហាន្តន្តិ មហាក្ខជាតារប្បមាណំ។ អាហេបេន្តិ
សម្បដ្ឋលិតេហិ អយមុក្ករេហិ ចោដេន្តា អាហេបេន្តិ។ សកិម្មិ ឧទ្ធី
សុបក្កតិតាយ ឧក្ខលិយា បក្ខត្តតណ្ហាវំ វិយ ឧទ្ធី អនោ តិវិយញ្ច គច្ឆតិ។
មហានិរយេតិ អវិចិមហានិរយម្ហិ។

ចតុក្កណ្ហាតិ ចតុរស្សមញ្ញសាសនិសោ។ វិភត្តោតិ ចតុទ្វារវសេន
វិភត្តោ។ ភាគសោ មិតោតិ ទ្វារវីដិធំ វសេន ភាគេ វេបេត្វា វេបេត្វាវិភត្តោ។
បរិយន្តោតិ បរិក្ខិត្តោ។ អយសាតិ ឧបរិ នវយោជនិកេន អយបត្តេន ធានិតោ។
សមន្តា យោជនសតំ ជីវិត្វា តិដ្ឋតិ ឯវំ ជីវិត្វា តិដ្ឋតិ, យថា សមន្តា
យោជនសតេ វេត្វា ឱលោកេន្តស្ស អក្ខនិយមកគោឡកាវិយ និក្ខមន្តិ។
កទិរិយាតបនាតិ សព្ពេបិតេ ឧស្សនេហិ សទ្ធិ អដ្ឋ មហានិរយា កទិរិយា និច្ចំ
តបន្តិតិ កទិរិយាតបនា។ ពលវុទ្ធក្ខតាយ យោរា។ កប្បដ្ឋិកានំ អច្ឆិធំ
អត្ថិតាយ អច្ឆិមន្តោ។ អាសាទេតុំ យដ្ឋេតុំ ទុក្ខតាយ ទុរាសនា។ ទិដ្ឋមត្តា វា
សុតមត្តា វា លោមាទិ ហំសេន្តិតិ លោមហំសន្ធា។ ភិសនតាយ ភិស្មា។
ភយជននតាយ បដិកយា។ សុខាការេន ទុខា។

បុរត្ថិមាយ ភិត្ថិយាតិអាទិកាថានំ ឯវំ អវិចិនិរយោតិ បរិយន្តំ កត្វា អយំ
សម្ពេបត្តោ - អត្ថិជាលានំ វា បន សត្តានំ វា តេសំ ទុក្ខស្ស វា វិចិ អន្តរំ នតិ
ឯត្តាតិ អវិចិ។ តត្រ ហិ បុរត្ថិមាទិហិ ភិត្ថិហិ ជាលារាសិ ឧដ្ឋហិត្វា ចាបកម្មិនោ
បុគ្គលេ ឈាបេន្តោ បច្ឆិមាទិសុ ភិត្ថិសុ បដិហញ្ញតិ បហរតិ, តា ច ភិត្ថិយោ

វិនិច្ឆ័យត្រា បរតោ យោជនសតំ គណ្ណាតិ, ហេដ្ឋា ឧដ្ឋិតា ឧបរិ បដិហញ្ញាតិ, ឧបរិ
ឧដ្ឋិតា ហេដ្ឋា បដិហញ្ញាតិ។ ឯវំ តាវេត្ថ ជាលានំវិចិ នាម នត្ថិ។ តស្ស បន អន្តោ
យោជនសតដ្ឋានំ ឡីវល្លិបិដ្ឋស្ស បូរិតនាឡិ វិយ សត្តហិ និរន្តរំ បូរិតំ ចត្វហិ
តិរយាបថេហិ បច្ឆន្តានំ សត្តានំ បមាណំ នត្ថិ, ន ច អញ្ញមញ្ញំ ព្យាពាដេន្តិ,
សកសកដ្ឋានេយេវ បច្ឆន្តិ។ ឯវំមេត្ថ សត្តានំវិចិ នាម នត្ថិ។ យថា បន ជីវ្ហគ្គេ ធន
មធុតិន្ទនិ សត្តមស្ស តម្កលោហាតិន្ទនោ អនុធិបាសពលវតាយ អញ្ញោហារិកានិ
ហោន្តិ, តថា តត្ថ អនុធិបាសពលវតាយ សេសា ធន អកុសលវិចាកុបេក្ខា
អញ្ញោហារិកា ហោន្តិ, ទុក្ខមេវ និរន្តរំ បញ្ញាយតិ។ ឯវំមេត្ថ ទុក្ខស្ស វិចិ នាម
នត្ថិ។ និរស្សាទដ្ឋេន និរយោ។

តត្ថ សត្តា មហាលុទ្ធាតិ តស្មី និព្ពត្តា សត្តា មហន្តាលុទ្ធា។
មហាកិព្ពិសការិនោតិ មហន្តាទារុណាកម្មការិនោ។ អច្ឆន្តចាបកម្មន្តាតិ
ឯកំសេន ចាបកម្មិនោ។ បច្ឆន្តិ ន ច មិយ្យវេតិ ធន្នំ ជាលានមន្តវេ បច្ឆន្តិ, ន ច
មិយ្យន្តិ។ ជាតវេទសមោ កាយោតិ តេសំ សរីរំ អគ្គិសទិសំ។ តេសំ
និរយវាសិន្តិ តេសំ ចាបកម្មានំ និរយវាសិនំ។ បស្ស កម្មានំ ទទ្ទ្យត្តន្តិ
ចាបកម្មានំ ជីវការំ ឱលោកេហិ។ ន ភស្មា ហោតិ នបិ មសីតិ នារិកាបិ ន
ហោតិ អដ្ឋារោហិ។ បុរត្ថិមេនាតិ យទា តំ ទ្វារំ អចារុតំ ហោតិ, អថ តទភិមុខា
ជារន្តិ, តេសំ តត្ថ ធិវិអាទិនិឈាយន្តិ។ ទ្វារសមីបំ បត្តានព្យា តេសំ តំ បីដិយតិ,
បច្ឆិមំ អចារុតំ វិយ ខាយតិ។ ឯស នយោ សព្ពត្ថ។ អភិនិក្ខមិតាសា តេតិ
និរយា និក្ខមិតុំ អាសា ឯតេសន្តិ និក្ខមិតាសា។ មោក្ខគវេសិនោតិ មុញ្ញនុចាយំ
ឯសន្តា គវេសន្តាបិ។ ន តេ តតោ និក្ខមិតុំ, លភន្តិ កម្មបច្ឆយាតិ តេ សត្តា
និរយតោ និក្ខមនទ្វារំ ចាបកម្មបច្ឆយា នាធិគច្ឆន្តិ។ តេសញ្ចា ចាបកម្មន្តិ,
អវិបក្កំ កតំ ពហុន្តិ តេសញ្ចា សត្តានំ លាមកំ ទារុណាកម្មំ អវិចាកំ ពហុវិជំ
នានប្បការំ អទិន្នវិចាកំ កតំ ឧបចិតំ អត្ថិ។

សំរេកន្តិវិនិលនំ។ ឧព្ពេកន្តិ បិតជ្ជានតោ គមនំ។ ឧត្រាសន្តិ ឧព្ពេជនំ
អសន្តិជ្ជានំ។ ភយន្តិ ចិត្តត្រាសនំ។ បីឡនន្តិ យដ្ឋនំ។ យដ្ឋនន្តិ បីឡាករណំ។
ឧបទ្ទវន្តិ ព្យាតី។ ឧបសគ្គន្តិ រុន្ទនំ។

១៧១. ឥនានិ យថានេន សំវិជិតំ, តំ បការំ ទស្សន្តោ
“ជន្ទមាន”ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ ជន្ទមានន្តិ តណ្ហាទិដ្ឋិហិ កម្មមានំ។
អប្បោទកេតិ អប្ប ឧទកេ។ អញ្ញមញ្ញេហិ ព្យារុទ្ធេ ទិស្វាតិ នាធាសត្ថេ ច
អញ្ញមញ្ញេហិ សទ្ធិវិរុទ្ធេ ទិស្វា។ មំ ភយមាវិសីតិ មំ ភយំ បរិដ្ឋំ។

កិលេសជន្ទនាយ ជន្ទមានន្តិ រាគាទិកិលេសចលនាយ ចលមានំ។
បយោគោតិ កាយវិចីមនោបយោគោ។

វិរុទ្ធាតិ វិរោធមាបន្នា។ បដិវិរុទ្ធាតិ បដិមុខំ ហុត្វាវិរោធមាបន្នា, សុដ្ឋវិរុទ្ធា
វា។ អាហតាតិ កោធនេ អាហតា បហតា។ បច្ឆាហតាតិ បដិមល្លា ហុត្វា
អាហតា។ អាហាតិតាតិ យដ្ឋិតា។ បច្ឆាហាតិតាតិ វិសេសេន យដ្ឋិតា។
ចាលីហិបិ ឧបក្កមន្តិតិ ហត្ថហិបិ បហវន្តិ។

១៧២. សមន្តមសារោ លោកោតិ និរយំ អាទី កត្វា សមន្តតោ លោកោ
អសារោ និច្ចសារាទិវហិតោ។ ទិសា សញ្ញា សមេវិតាតិ សញ្ញា ទិសា អនិច្ចតាយ
កម្មិតា។ ឥច្ឆំ កវនមត្តនោតិ អត្តនោ តាលំ ឥច្ឆន្តោ។ នាទ្ទសាសី អនោសិតន្តិ
កិត្វា ហានំ ជរាទិហិ អនជ្ឈារុដ្ឋំ នាទ្ទក្ខិតិ។

អសារោតិ ន សារោ, សារវិវហិតោ វា។ និស្សារោតិ សព្ពេន សព្ពំ
សារវិវហិតោ។ សារាបគតោតិ សារតោ អបគតោ។ និច្ចសារសារេន វាតិ
សតតសារសម្ពោតេន សារេន វា។ ឧបរិបទទ្ធយេបិ ឯសេវ នយោ។ យេ
បុរត្ថិមាយ ទិសាយ សម្ពោរាតិ យេ បុរត្ថិមាយ ទិសាយ បច្ឆយេហិ សង្កម្ម

សមាគម កតា សង្ហារា។ តេបិ ឃីតាតិ តេបិ សង្ហារា កម្មតា។ សមេរិតាតិ
សម្មា កម្មតា។ ចលិតាតិ ចលនំ គតា។ យដ្ឋិតាតិ ឧទយត្ថយេន បីដ្ឋិតា។
អនិច្ចតាយាតិ ហុត្វា អភាវតាយ។ ជាតិយា អនុគតាតិ និព្វត្តិយា អនុបវិជ្ជា។
ជរាយ អនុសជាតិ បរិបក្កតាយ អនុបត្តជា។ ព្យាធិនា អភិក្ខតាតិ
ចាតុរិសមេន ឧប្បន្នព្យាធិនា អដ្ឋោត្តជា។ មរណេន អព្ភាហតាតិ មច្ចុនា
អភិអាហតា បហតា។ អតាណាតិ រក្ខវិរហិតា។ អលេណាតិ
លេណវិរហិតា។ អសរណាតិ នត្តិ ឯតេសំ សរណាន្តិ អសរណា។
អសរណីក្ខតាតិ សយំ សរណាកិច្ចំ ន ករោន្តិតិ អសរណីក្ខតា។

អត្ថនោ ភវនន្តិ និទ្ទេសបទស្ស ឧទ្ទេសបទំ។ តាណាន្តិ ចាលនំ។ លេណាន្តិ
លេណជ្ជានំ។ សរណាន្តិ ទុក្ខនាសនំ។ គតិន្តិ បតិដ្ឋំ។ បរាយនន្តិ បរំ អយនំ។
អដ្ឋោសិតំយេវ អទ្ទសន្តិ ជរាធិហិ មទ្ធិតំយេវ អទ្ធក្ខី។ សព្វំ យោព្ពញ្ញាន្តិ
យោព្ពនកាវោ យោព្ពញ្ញំ, សចេតនានំ សព្វំ យោព្ពញ្ញំ។ ជរាយ ឱសិតន្តិ
បរិចាកាយ ជរាយ អវសិតំ មទ្ធិតំ។ ឯវំ សព្ពត្ថ។

១៧៣. ឱសានេ ត្រូវ ព្យាវុទ្ធ, ទិស្វា មេ អរតី អហ្មតិ យោព្ពញ្ញាធិនំ
ឱសានេយេវ អន្តកមកេ ឯវំ វិជាសកេ ឯវំ ជរាធិហិ ព្យាវុទ្ធ អាហតចិត្តេ សត្តេ
ទិស្វា អរតិ មេ អហោសិ។ អថេត្ថ សល្លន្តិ អថ ឯតេសុ សត្តេសុ រាគាទិសល្លំ។
ហធយស្សិតន្តិ ចិត្តនិស្សិតំ។

យោព្ពញ្ញំ ជរា ឱសាបេតីតិ ជរា អត្ថផ្កមេតិ វិជាសេតិ។ ឯវំ សព្ពត្ថ។

១៧៤. “កថំ អានុការំ សល្ល”ន្តិ ចេ? យេន សល្លេន ឱតិល្លោកិ គាថា។ តត្ថ
ទិសា សព្ពា វិជារីតីតិ សព្ពា ទុច្ឆរិតទិសាបិ បុរត្តិមាទិទិសាបិ វិទិសាបិ ជារីតិ។

តមេវ សល្លមពុយ្ហ, ន ធាវតិ ន សីទតីតិ តមេវ សល្លំ ឧទ្ធវិទ្ធា តា ច ទិសា ន
ធាវតិ, ចតុរោយេ ច ន សីទតិ។

អញ្ញាណន្តិអាទីសុ ញ្ញាណទស្សនបដិបក្ខតោ អញ្ញាណំ អទស្សនំ។
អភិមុខោ ហុត្វា ធម្មេន ន សមេតិ ន សមាគន្ធពីតិ អនភិសមយោ។ អនុបតោ
ធម្មេ ពុជ្ឈីតីតិ អនុពោធា។ តប្បដិបក្ខតាយ អនុពោធា។ អនិច្ចាទីហិ សទ្ធិ
យោដេត្វា ន ពុជ្ឈីតីតិ អសម្ពោធា។ អសន្តំ អសមញ្ញ ពុជ្ឈីតីតិបិ អសម្ពោធា។
ចតុសច្ចធម្មំ ន បដិវិជ្ឈីតីតិ អប្បដិវេធា។ រូបាទីសុ ឯកធម្មម្យ
អនិច្ចាទិសាមញ្ញតោ ន សង្កល្ហាតីតិ អសង្កាហណា។ តមេវ ធម្មំ ន
បរិយោគាហតីតិ អបរិយោគាហណា។ ន សមំ បេក្ខតីតិ អសមបេក្ខនា។
ធម្មានំ សភាវំ បតិ ន អបេក្ខតីតិ អបច្ចវេក្ខណា។

កុសលាកុសលកម្មេសុ វិបរីតវុត្តិយា សភាវគហណាភាវេន វា ឯកម្យ
កម្មំ ឯតស្ស បច្ចក្ខំ នត្ថិ, សយំ វា កស្សចិ ធម្មស្ស បច្ចក្ខករណំ នាម ន
ហោតីតិ អបច្ចក្ខកម្មំ។ យំ ឯតស្មី អនុប្បជ្ឈមាទេ ចិត្តសន្តានំ មេជ្ឈំ ភវេយ្យ
សុចិ វោធានំ, តំ ឧដ្ឋំ មេជ្ឈំ ឥមិនាតិ ឧមេជ្ឈំ។ ពាលានំ ភាវោ ពាល្យំ។ មុយ្ហតីតិ
មោហោ។ ពលវតោ មោហោ បមោហោ។ សមន្តតោ មុយ្ហតីតិ សម្មោហោ។
វិជ្ជាយ បដិបក្ខភាវតោ នវិជ្ជាតិ អវិជ្ជា។ ឱយយោគត្តោ វុត្តោយេវ។
ថាមគតជ្ជេន អនុសេតីតិ អនុសយោ។ ចិត្តំ បរិយុជ្ជាតិ អភិកវតីតិ បរិយុជ្ជានំ។
ហិតគ្គហណាភាវេន ហិតាភិមុខំ គន្តំ ន សក្កោតិ អញ្ញាទត្ថ លង្កតិយេវាតិ
លង្កី, ខញ្ញតីតិ អត្តោ។ ឧរុក្សាជនជ្ជេន វា លង្កី។ យថា ហិ មហាបលិយសង្ខាតា
លង្កី ឧរុក្សាជា ហោតិ, ឯវមយម្យ លង្កីវិយាតិ លង្កី។ សេសំ ឧត្តានត្ថមេវ។

យា ឯវរូបា កង្ខាតិ ឯត្ថ កង្ខនវសេន កង្ខា។ កង្ខំ អានយតីតិ កង្ខាយនា។
បុរិមកង្ខា ហិ ឧត្តរកង្ខំ អានយតិ នាម។ អាការវសេន វា ឯតំ វុត្តំ។

កង្ខារមន្ត្រីចិត្តំ កង្ខារយ អាយិតត្ថា កង្ខារយិតំ នាម។ តស្ស ភារោ
កង្ខារយិតត្ថំ។ វិមត្តិតិ វិគតា មតិ វិមតិ។ វិចិកិច្ឆាតិ វិគតា ចិកិច្ឆា វិចិកិច្ឆា,
សភាវំ វា វិចិនន្តោ កិច្ចតិ កិលមតិ ឯតាយាតិ វិចិកិច្ឆា។ សា
សំសយលក្ខណា, កម្មនរសា, អនិច្ចយបច្ចុបដ្ឋានា,
អនេកំសក្កាហបច្ចុបដ្ឋានា វា, អយោនិសោមនសិការបទដ្ឋានា, បដិបត្តិយា
អន្តរាយករាតិ ទដ្ឋព្វា។

កម្មនរជ្ជន ទិដ្ឋា ឯឡយតីតិ ទ្វេឡ្ហកំ។ បដិបត្តិនិវារណាន ទិដ្ឋាបថោ
វិយាតិ ទ្វេឡាបថោ។ “និច្ចំ វា ៩ទំ អនិច្ចំ វា” តិអាទិបវត្តិយា ឯកស្មី អាការេ
សណ្ឋាតុំ អសមត្ថតាយ សមន្តតោ សេតីតិ សំសយោ។ ឯកំសំ គហេតុំ
អសមត្ថតាយ ន ឯកំសក្កាហោតិ អនេកំសក្កាហោ។ និច្ចតុំ អសក្កោន្តិ
អារម្មណតោ ឱសក្កតីតិ អាសប្បនា។ ឱតាហិតុំ អសក្កោន្តិ បរិសមន្តតោ
សប្បតីតិ បរិសប្បនា។ បរិយោតាហិតុំ អសមត្ថតាយ អបរិយោតាហណា។
និច្ចយវសេន អារម្មណោ បវត្តិតុំ អសមត្ថតាយ ធម្មិតតុំ ចិត្តស្ស, ធម្មភារោតិ
អត្ថោ។ វិចិកិច្ឆា ហិ ឧប្បជ្ឈិត្វា ចិត្តំ ធម្មំ ករោតិ, យស្មា បនសា ឧប្បជ្ឈមាណ
អារម្មណំ គហេត្វា មនំវិលិខន្តិវិយ, តស្មា មនោវិលេខោតិ វុត្តា។

វិទ្ធោតិ សល្លេនលទ្ធិប្បហារោ។ ដុដ្ឋោតិ យដ្ឋិតោ។ បរេតោតិ បីឡិតោ។
ធាវតីតិ បុរេតោ គច្ឆតិ។ វិធាវតីតិ អនេកវិជេន គច្ឆតិ។ សន្ធាវតីតិ វេគេន
ធាវតិ។ សំសរតីតិ ៩តោ ចិតោ ច ចរតិ។

អចេលកោតិ និទ្ធោលោ, នក្កោតិ អត្ថោ។ មុត្តាចារោតិ វិសដ្ឋាចារោ,
ឧទ្ធារកម្មាធិសុ លោកិយកុលបុត្តាចារេន វិវហិតោ បិតកោវ ឧទ្ធារំ ករោតិ,
បស្សរំ ករោតិ, ខាទតិ ភុញ្ញតិ។ ហត្ថាបលេខនោតិ ហត្ថេ បិណ្ឌាម្ហិ បិតេ ជីវ្ហាយ
ហត្ថំ អបលិខតិ, ឧទ្ធារំ វា កត្វា ហត្ថម្ហិយេវ ទណ្ឌកសញ្ញី ហុត្វា ហត្ថេន

អបលិខតិ។ តេ កិរ ធន្តរកំ “សត្តោ”តិ បញ្ញាបេន្តិ។ ភិក្ខាគហណាត្ថំ “ឯហិ ភទន្តេ”តិ វុត្តោ ន ឯ ឯហិភទន្តិកោ។ តេន ហិ “តិជ្ជ ភទន្តេ”តិ វុត្តោបិ ន តិជ្ជតីតិ ន តិជ្ជភទន្តិកោ។ តទុកយម្បិ កិរ សោ “ឯតស្ស វេចនំ កតំ ភវិស្សតី”តិ ន ករោតិ។

អភិបាជន្តិ បុរេតរំ គហេត្វា អាហជំ ភិក្ខុំ។ ឧទ្ទិស្សកតន្តិ “ឥទំ តុម្ពេ ឧទ្ទិស្ស កត”ន្តិ ឯ វំ អាហេចិតំ ភិក្ខុំ។ ន ធម្មន្តន្តិ “អសុកំ នាម កុលំ វា វីដិ វា កាមំ វា បរិសេយ្យថា”តិ ឯ វំ ធម្មន្តតភិក្ខុម្បិ ន សាទិយតិ ន គណ្ហាតិ។ ន កុម្មិមុខាតិ កុម្មិតោ ឧទ្ធវិត្វា ទិយ្យមាជំ ភិក្ខុំ ន គណ្ហាតិ។ ន កឡោបិមុខាតិ កឡោបិតិ ឧក្ខុលិ វា បច្ឆិ វា, តតោបិ ន គណ្ហាតិ។ កស្មា? កុម្មិកឡោបិយោ មំ និស្សាយ កជ្ជនា បហារំ លភន្តិតិ។ ន ឯ ឯឡ កមន្តរន្តិ ឧម្មារំ អន្តរំ កវិត្វា ទិយ្យមាជំ ន គណ្ហាតិ។ កស្មា? អយំ មំ និស្សាយ អន្តរករណំ លភតីតិ។ ធន្តាមុសលេសុបិ ឯសេវ នយោ។

ន ទិទ្ធន្តិ ទិសុ ភុញ្ញមាទេសុ ឯកស្មី ឧដ្ឋាយ ទេន្តេ ន គណ្ហាតិ។ កស្មា? កតឡន្តរាយោ ហោតីតិ។ ន គព្ពិនិយាតិអាទីសុ បន “គព្ពិនិយា កុច្ឆិយំ ធារកោ កិលមតី”តិ, ចាយន្តិយា ធារកស្ស ជីវន្តរាយោ ហោតី”តិ, “បុរិសន្តរកតាយ រតិអន្តរាយោ ហោតី”តិ ន គណ្ហាតិ។ ន សំកិត្តិស្វតិ សំកិត្តត្វា កតភត្តេសុ។ ទុត្តិកូសមយេ កិរ អបេលកសាវកា អបេលកានមត្តាយ តតោ តតោ តណ្ហាលាទិនិ សមាទបេត្វា ភត្តំ បច្ឆន្តិ, ឧក្កដោ អបេលកោ តតោបិ ន បជិត្តណ្ហាតិ។ ន យត្ថ សាតិ យត្ថ សុនខោ “បិណ្ឌំ លភិស្សមី”តិ ឧបដ្ឋិតោ ហោតិ, តត្ថ តស្ស អទត្វា អាហជំ ន គណ្ហាតិ។ កស្មា? ឯតស្ស បិណ្ឌន្តរាយោ ហោតីតិ។ សណ្ឋាសណ្ឋាចារិទីតិ សមូហសមូហចារិទី។ សចេ ហិ អបេលកំ ទិស្វា “ឥមស្ស ភិក្ខុ ទស្សមា”តិ មនុស្សា ភត្តគេហំ បរិសន្តិ, តេសុ ច

បរិសន្តេសុ កឡោមិមុខាធិសុ និលីនា មគ្គិកា ឧប្បតិកា សណ្ឋាសណ្ឋា ចរន្តិ។
តតោ អាហជំភិក្ខុំ ន គណ្ហាតិ។ កស្មា? មំ និស្សាយ មគ្គិកានំ កោចរន្តរាយោ
ជាតោតិ។ ធុសោធកន្តិ សព្វសស្សសម្ភារេហិ កតំ សោវីរកំ។ ឯត្ថ ច
សុរាចានមេវ សាវជ្ឈំ, អយំ បនសព្ពេសុបិ សាវជ្ឈសញ្ញា។

ឯកាការិកោតិ យោ ឯកស្មីយេវ គេហេ ភិក្ខុំ លភិក្ខុ និវត្តតិ។
ឯកាលោមិកោតិ យោ ឯកេនេវ អាហោបេន យាបេតិ។ ឆ្វាការិកាធិសុបិ
ឯសេវ នយោ។ ឯកិស្សបិ ធន្តិយាតិ ឯកាយ ធន្តិយា។ ធន្តិ នាម ឯកា
ខុទ្ទកថាតិ ហោតិ, យត្ថ អគ្គភិក្ខុំ បក្ខិបិក្ខុ វេបេន្តិ។ ឯកាហិកន្តិ
ឯកទិវសន្តិកំ។ អឡមាសិកន្តិ អឡមាសន្តិកំ។ បរិយាយភត្តកោជនន្តិ
វារភត្តកោជនំ, ឯកាហាវារេន ធូហាវារេន សត្តាហាវារេន អឡមាសវារេនាតិ ឯវំ
ទិវសវារេន អាភតំ ភត្តកោជនំ។

សាកភក្ខោតិអាធិនិ វុត្តត្ថានេវ។ ឧត្តជ្ជកោតិ ឧទ្ធី បិកោតិ។
ឧក្កជិកប្បធានមនុយុត្តោតិ ឧក្កជិកំ វីរិយំ អនុយុត្តោ។ គច្ឆន្តោមិ ឧក្កជិកោវ
ហុត្វា ឧប្បតិកា ឧប្បតិកា គច្ឆតិ។ កណ្ហាកាបស្សយិកោតិ អយ កណ្ហាកេ វា
បកតិកណ្ហាកេ វា ភូមិយំ កោដ្ឋេត្វា តត្ថ ចម្ពំ អត្ថិកា ហ៊ានចម្ពំមាធិនិ
ករោតិ។ សេយ្យន្តិ សយន្តោមិ តត្ថេវ សេយ្យំ កប្បេតិ។ ជលកសេយ្យន្តិ
វុត្តជលកេ សេយ្យំ។ ឋន្ទិលសេយ្យន្តិ ឋន្ទិលេ ឧច្ឆេ ភូមិជ្ជានេ សេយ្យំ។
ឯកបស្សយិកោតិ ឯកបស្សនេវ សយតិ។ រដោជល្លធភោតិ សរីរំ តេលេន
មក្ខេត្វា រដុជ្ជានជ្ជានេ តិដ្ឋតិ, អថស្ស សរីរេ រដោជល្លំ លក្ខតិ, តំ ធារេតិ។
យថាសន្តតិកោតិ លទ្ធី អាសនំ អកោបេត្វា យនេវ លភតិ, តត្ថេវ
និសីទនសីលោ។ វេកជិកោតិ វិកជខាទនសីលោ, វិកជន្តិ គូបំ វុច្ឆតិ។
អចានកោតិ បដិក្ខិត្តសីតុទកថានោ។ សាយំ តតិយំ អស្សាតិ

សាយតតិយកំ។ ចាតោ មជ្ឈន្តិកេ សាយន្តិ ទិវសស្ស តិក្ខត្ថំ “ចាបំ
បវាហេស្សមី”តិ ឧទកោរោហនានុយោគំ អនុយុត្តោវិហារតិ។

តេ សល្លេ អភិសង្ខារេតីតិ តេ រាគាទិសត្ថសល្លេ អភិនិព្វត្ថតិ។
អភិសង្ខារេន្តោតិ អភិនិព្វត្ថេន្តោ។ សល្លាភិសង្ខារវសេនាតិ
សល្លាភិនិព្វត្តាបនការណា។ បុរត្ថមំ ទិសំ ជារតីតិ បុរិមំ ទិសំ គច្ឆតិ។ តេ
សល្លាភិសង្ខារា អប្បហំនាតិ ឯតេ រាគាទិសល្លា បយោគា នប្បហំនា។
សល្លាភិសង្ខារា អប្បហំនត្ថាតិ សល្លបយោគានំ អប្បហំនភាវេន។ គតិយា
ជារតីតិ គតិយំ ជារតិ។ គតិយា គតិន្តិ គតិតោ គតី។

ន សីទតីតិ ន និមុជ្ជតិ។ ន សំសីទតីតិ ន សមន្តតោ មុជ្ជតិ។ ន ឱសីទតីតិ ន
ឱសក្កតិ។ ន អវសីទតីតិ ន បច្ឆាសក្កតិ។ ន អវគច្ឆតីតិ ន ហេដ្ឋា គច្ឆតិ។

១៧៥. ឯវំ មហានុភាវេន សល្លេន ឱតិណ្ណោសុ ច សត្តេសុ - តត្ថ
សិក្ខានុគីយន្តិ, យានិ លោកេ គធិតានីតិ កាថា។ តស្សត្ថោ - យេ លោកេ បញ្ច
កាមគុណា បដិលាភាយ គិដ្ឋន្តីតិ កត្វា “គធិតានី”តិ វុច្ឆន្តិ,
ចិវកាលសេវិតត្តា វា “គធិតានី”តិ វុច្ឆន្តិ។ តត្ថ តំ និមិត្តំ ហត្ថិសិក្ខាទិកា
អនេកា សិក្ខា កថីយន្តិ, ឧគ្គយ្ហន្តិ វា។ បស្សថ យាវ សមត្ថោ វាយំ លោកោ,
យតោ បណ្ឌិតោ កុលបុត្តោ តេសុ វា គធិតេសុ តាសុ វា សិក្ខាសុ អធិមុត្តោ ន
សិយា, អញ្ញាទត្ថុ អនិច្ឆាទិទស្សនេន និព្វិជ្ឈ សព្វសោ កាមេ។ អត្ថនោ និព្វានមេវ
សិក្ខតិ។

បដិវិជ្ជិតាតិ ញាណេន និក្ខមេត្វា វា និព្វិជ្ជិតា វា។

១៧៦. ឥន្ទានិយមា និព្វានាយ សិក្ខិតតំ, តំ ទស្សន្តោ “សន្នេ
សីយា”តិអាទិមាហ។ តត្ថ សន្នេតិ វាចាសច្ចេន ញ្ញាណសច្ចេន មគ្គសច្ចេន ច
សមន្នាគតោ។ វិត្តបេសុណោតិ បហំនបេសុណោ។ វេវិជ្ជន្តិ មជ្ជវិយំ។

១៧៧. និទ្ធី តន្តិ សហ ជីនន្តិ បចលាយិកញ្ច កាយាលសិយញ្ច
ចិត្តាលសិយញ្ចតិ ឥមេ តយោ ធម្មេ អភិកវេយ្យ។ និព្វានមានសោតិ
និព្វាននិទ្ធិត្ថោ។

កាយស្ស អកល្យតាតិ ខន្ធត្ថយសម្ពាតស្ស នាមកាយស្ស គិលានភារោ។
គិលានោ ហិ អកល្យកោតិ វុច្ចតិ។ វិនយេបិ (ចារា. ១៥១) វុត្ថំ - “នាហំ, ភន្តេ,
អកល្យកោ”តិ។ អកម្មញ្ញតាតិ កាយគេលញ្ញសម្ពាតោ អកម្មញ្ញតាការោ។
មេឃោវិយ អាគាសំ កាយំ ឱនយ្ហតីតិ ឱនាហោ។ សព្វតោ ភាគេន ឱនាហោ
បរិយោនាហោ។ អត្តន្តេ សមោវុទ្ធីតិ អន្តោសមោរោធា។ មេធាតីតិ មិទ្ធី,
អកម្មញ្ញភារេន វិហឹសតីតិ អត្តោ។ សុបន្តិ តេនាតិ សុប្បំ។ អក្ខិទលាដ៏នំ
បចលភារំ ករោតីតិ បចលាយិកា។ សុប្បនា សុប្បិតត្ថន្តិ
អាការភារនិទ្ទេសា។ ឱលីយនាតិ ឱលីយនាការោ។ ទុតិយំ ឧបសគ្គវសេន
វុឡីតំ។ លីនន្តិ អវិច្ឆារិកតាយ បដិកុដិកំ។ ឥតវេ ទ្វេ អាការភារនិទ្ទេសា។
ជីនន្តិ សប្បិបិណ្ឌោវិយ អវិច្ឆារិកតាយ យនភារេន បិតំ។ ជិយនាតិ
អាការនិទ្ទេសោ។ ជិយិតស្ស ភារោ ជិយិតត្ថំ, អវិច្ឆារវសេន ជទ្ធតាតិ អត្តោ។

សព្វសម្ពាតតាតិ និព្វាននិទ្ធិមានសោ សព្វតេក្ខមិកសម្ពាតតាតិ។
ចិត្តំ បដិវាបេត្វាតិ ចិត្តំ និវត្តាបេត្វា។ ឯតំ សន្តន្តិ ឯតំ និព្វានំ។
កិលេសសន្តតាយ សន្តំ។ អតប្បកដ្ឋេន បណ្ឌិតំ។

ន បណ្ឌិតា ឧបធិសុខស្ស ហេតុតិ ធម្មជាតិកា កាមសុខស្ស ការណា
នាធានិ ន ទេន្តិ។ កាមញ្ច តេ ឧបធិបរិក្ខយាយាតិ ឯកំសេន តេ បណ្ឌិតា
កាមក្ខយាយ កាមក្ខេបនត្ថំ នាធានិ ទេន្តិ។ អបុនព្ពវាយាតិ និព្ពានត្ថាយ។
ឈានានិ ភាវេន្តិ បឋមជ្ឈនាធិនិ វឿន្តិ។ បុនព្ពវាយាតិ បុនព្ពវការណា។ តេ
បណ្ឌិតា និព្ពានំ អភិមុខំ ហុត្វា នានំ ទទន្តិ។

១៧៨. សាហសាតិ វត្ថុស្ស រាគចរិតាធិភេទា សាហសាការណា។ និទ្ទេសោ
ឧត្តានត្ថោយេវ។

១៧៩. បុរាណំ នាភិនទ្ទេយ្យាតិ អតីតំ រូចាធិ នាភិនទ្ទេយ្យ។ នវេតិ
បច្ចុប្បន្នេ។ ហិយមាទេតិ វិនស្សមាទេ។ អាកាសំ ន សិតោ សិយាតិ
តណ្ហានិស្សិតោ ន ភវេយ្យ។ តណ្ហា ហិ រូចាធិនំ អាកាសនតោ “អាកាសោ” តិ
វុច្ចតិ។

វេមាទេតិ អភវមាទេ។ វិគច្ចមាទេតិ អបគច្ចមាទេ។

“អាកាសតី” តិ “អាកស្សតី” តិ ច ធុរិដោ ចាថោ។

១៨០. កី ការណា អាកាសំ ន សិតោ សិយាតិ ចេ? គេធំ ព្រមីតិ គាថា។
តស្សត្ថោ - អហញ្ញំ ឥមំ អាកាសសម្ពាតំ តណ្ហំ រូចាធិសុ គិដ្ឋនតោ គេធំ ព្រមី
“គេធោ” តិ វេទាមិ។ កិញ្ច ភិយ្យោ - អវហននដ្ឋេន “ឌីយោ” តិ ច អាជវនដ្ឋេន
“អាជវ” តិ ច “ឥទំ មយ្ហំ, ឥទំ មយ្ហ” តិ ជប្បការណតោ “ជប្បន” តិ ច
ធុម្ពញ្ចនដ្ឋេន “អារម្មណ” តិ ច កម្មករណដ្ឋេន “កម្មន” តិ ច ព្រមិ, ឯសាវ
លោកស្ស បលិពោធដ្ឋេន ធុរិតិក្កមនីយដ្ឋេន ច “កាមបង្គោ ធុរច្ចយោ” តិ។

អាជវន្តិ អាបជិសន្តិតោ ជវតិ ជាវតីតិ អាជវំ, វដ្តមូលតាយ បុនព្ភវេ
បជិសន្តិធានតណ្ហាយេតំ អជិវចនំ។ ជប្បនន្តិ បត្តនា, តណ្ហាយេតំ អជិវចនំ។
អារម្មណម្បិវុច្ឆតិ តណ្ហាតិ វុចាទីសុ អារម្មណេសុ ឧប្បន្នតណ្ហា មុច្ឆិតុំ
អសក្កណោយ្យជ្ជន អារម្មណាតិ កថិយតិ។ កាមបង្គោតិ ឱសីទនជ្ជន
កលលំ។ កក្កមាតិ សង្កជ្ជន កក្កមា។ តាបនជ្ជន កិលេសោ។ និយ្យាសំ វិយ
លក្កាបនជ្ជន បលិចោ។ វុច្ឆតា ជារណជ្ជន បលិរោធា។ ឯវមេតំ
គេតាទិបរិយាយំ អាកាសំ អនិស្សិតោ។

១៨១. សច្ចា អវោក្កមន្តិ កាថា។ តស្សត្ថោ - បុព្វេ វុត្តា តិវិជាបិ សច្ចា
អវោក្កមំ មោនេយ្យបត្តិយា មុនីតិ សង្ខំ គតោ និព្វានថលេ តិដ្ឋតិ ព្រាហ្មណោ,
ស វេឯវុចោ សព្វានិ អាយតនានិ និស្សន្និទ្ធា “សន្តោ” តិ វុច្ឆតិ។ និទ្ទេសេ វត្ថុពុំ
នត្ថិ។

១៨២. កិញ្ច ភិយ្យោ - ស វេវិទ្ធាតិ កាថា។ តត្ថ ព្រាហ្មណោ ធម្មន្តិ
អនិច្ចាទិនយេន សង្ខតធម្មំ អញ្ញាយ។ សម្មា សោ លោកេ ភីរិយានោតិ
អសម្មាភីរិយនករានំ កិលេសានំ បហានា សម្មា សោ លោកេ ភីរិយមាណោ។

១៨៣. ឯវំ អបិហេន្តោ ច - យោធិ កាមេតិ កាថា។ តត្ថ សង្ខន្តិ សត្តវិធំ សង្ខំ
យោ អច្ចតិវិ។ នាជ្ឈេតីតិ ន អភិជ្ឈាយតិ។

១៨៤. តស្មា តុម្ពេសុបិ យោ ឯវុចោ ហោតុំ ឥច្ឆតិ, តំ វនាមិ - យំ បុព្វេតិ
កាថា។ តត្ថ យំ បុព្វេតិ អតីតេ សង្ខារេ អារត្ត ឧប្បន្ននធម្មំ កិលេសជាតំ អតីតំ
កម្មញ្ច។ បច្ឆា តេ មាហុ កិញ្ចនន្តិ អនាគតេបិ សង្ខារេ អារត្ត ឧប្បន្ននធម្មំ
រាគាទិកិញ្ចនំ មា អហុ។ មជ្ឈេ ចេ នោ គហេស្សសីតិ បច្ចុប្បន្នវចាទិធម្មេបិ ន
គហេស្សសី ចេ។ ឯវំ ឧបសន្តោ ចរិស្សសិ។

អតីដំ ករោហិតិ មគ្គញ្ញាណន តីដំ ករោហិ។ រាគកិញ្ញន្តិ រាគដន្តំ។
នោសកិញ្ញនាទិសុបិ ឯសេវ នយោ។

១៨៥. ឯវំ អរហត្តប្បត្តិ ធម្មេត្វា ឥនានិ អរហតោ ធុតិវសេន ឥតោ បរា
គាថាយោ អភាសិ។ តត្ថ សត្តសោតិ គាថាយ មមាយិតន្តិ មមត្តករណំ។ “មម
ឥន”ន្តិ គហិតំ វា វត្ថុ។ អសតា ច នសោចតីតិ អវិជ្ជមានការណា
អសន្តការណា នសោចតិ។ នជ័យតីតិ ជានី នាទិគប្បតិ។

អហុវត មេតិ មប្បំ អហោសិ វត។ តំ វត មេ នត្ថិតិ យំ អតីតេ អហោសិ,
តំ មប្បំ ឥនានិ នសន្តិ។ សិយាវត មេតិ យំ មប្បំ ភវិស្សតិ, តំ វតាហំ ន
លភាមីតិ ឥនានិ អហំ ឯកំសេន នចាបុណាមិ។

១៨៦. កិញ្ញាភិយ្យោ - យស្ស នត្ថិតិ គាថា។ តត្ថ កិញ្ញន្តិ កិញ្ញា
រូបាទិធម្មជាតំ។

អភិសង្កតន្តិ កម្មេន សង្កតំ។ អភិសញ្ចេតយិតន្តិ ចិត្តេន រាសិកតំ។
អវិជ្ជាយ ត្វេវាតិ អវិជ្ជាយ តុ ឯវ។ អសេសវិរាគនិរោធាតិ វិរាគសង្ខាតេន
មគ្គេន និវសេសនិរោធា។

សុញ្ញតោ លោកំ អវេក្ខស្សតិ អវសវត្តិសល្លក្ខណវសេន វា
តុច្ឆសង្ខារសមនុបស្សនវសេន វាតិ ធើហាការេហិ សុញ្ញតោ លោកំ បស្ស។
អត្តានុទិដ្ឋិ ឧបាទ្ធាតិ សក្កាយទិដ្ឋិ ឧទ្ធចិវត្វា។ ឯវំ មច្ចុតរោ សិយាតិ ឯវំ
មរណាស្ស តរណោ ភវេយ្យ។ ឯវំ លោកំ អវេក្ខន្តិ ឯវំ ខន្ធលោកំ បស្សន្តំ។
មច្ចុរាជា ន បស្សតីតិ មរណាជា ន ឱលោកេតិ ន ធក្ខតិ។

នាញំ បត្តយតេ កិញ្ចិតិ អញ្ចំ អប្បមត្តកម្មំ ន បត្តយតិ ន បិហាយតិ។
អញ្ញាត្រ អប្បជិសន្ធិយាតិ និព្វានំ វេយ្យា។ “អញ្ញាត្រប្បជិសន្ធិយា”តិ ឯកបទំ
កត្វាបិ បឋន្តិ។

១៨៧. កិញ្ចា ភិយ្យោ - អនិជ្ឈរិ កាថា។ តត្ថ អនិជ្ឈរិ អនិស្សកិ។
“អនិជ្ឈរិ”តិបិ កេចិ បឋន្តិ។ សព្ពដំ សមោតិ សព្ពត្ថ សមោ, ឧបេក្ខកោតិ
អនិប្បាយោ។ កី វុត្ថំ ហោតិ? យោ សោ “នត្ថិ មេ”តិ ន សោចតិ, តមហំ
អវិកម្មំនំ បុគ្គលំ បុដ្ឋោ សមាធនោ អនិជ្ឈរិ អននុគិទ្ធោ, អនេជោ សព្ពដំ សមោតិ
ឥមំ តស្មី បុគ្គលេ ចតុត្ថំធំ អានិសំសំ ព្រមីតិ។

និជ្ឈរិយោតិ ឥស្សកិ។ និជ្ឈរិកាវោ និជ្ឈរិយំ, តំ និស្សាយ ឯត្ថកម្មំ នត្ថិតិ
ខេឡំ ចាតន្តិ អត្តោ។ និជ្ឈរិយកម្មន្តិ និជ្ឈរិយករណំ។ គហាដ្ឋោ វា ហិ គហាដ្ឋំ ភិក្ខុ
វា ភិក្ខុំ និស្សាយ វសន្តោ អប្បមត្តកេនេវ កុដ្ឋិទ្វា តំ និស្សាយ ឯត្ថកម្មំ នត្ថិតិ
ខេឡំ ចាតេត្វា ចាទេន មទ្គន្តោវិយ និជ្ឈរិយំ នាម ករោតិ។ តស្ស តំ កម្មំ
“និជ្ឈរិយកម្ម”ន្តិ វុច្ចតិ។ ឥស្សាតិ សភាវនិទ្ទេសោ។ តតោ បរាទ្វេ
អាការភាវនិទ្ទេសា។ ឥតវត្ថយំ បរិយាយវចនំ។ លក្ខណាទិតោ បនេសា
បរសម្បត្តិនំ ឧស្សយនលក្ខណា ឥស្សា; តត្ថ ច អនភិវតិវសា; តតោ
វិមុខភាវបច្ចបដ្ឋានា; បរសម្បត្តិបទដ្ឋានា។

លាភេបិ ន ឥញ្ញតិ បច្ចយលាភេ ន ចលតិ។ អលាភេបិ បច្ចយានំ
អលាភេបិ។

១៨៨. កិញ្ចា ភិយ្យោ - អនេជស្សាតិ កាថា។ តត្ថ និសង្ខតិ
បុញ្ញាភិសង្ខារាទីសុ យោ កោចិ សង្ខារោ។ សោ ហិ យស្មា និសង្ខរិយតិ,

និសង្ខារេតិ វា, តស្មា “និសង្ខតី” តិ វុច្ចតិ។ វិយារម្កាតិ វិវិជា បុញ្ញាភិសង្ខារាទិកា
អារម្កា។ ខេមំ បស្សតិ សព្ពដីតិ សព្ពត្ថ អភយមេវ បស្សតិ។

អារម្កាតិ កម្មានំ បឋមារម្កា។ វិយារម្កាតិ ឧបរូបរិ វិវិធអារម្កនវសេន
វិវិយារម្កា។ តិសុ ភវេសុ បដិសន្ធិជនកកម្កានំ ឯតំ អជិវចនំ។ តស្មា វិយារម្កា
អារតោ។

១៨៩. ឯវំ បស្សន្តោ នសមេស្សតិ គាថា។ តត្ថ នវទតេតិ
“សទិសោហាមស្មី” តិអាទិនា មាណវសេន សមេស្សបិ អត្តានំ នវទតិ ឱមេស្សបិ
ឧស្សេស្សបិ។ នាទេតិ ននិវស្សតីតិ រូចាជីសុ កញ្ចា ធម្មំ ន គណ្ហាតិ ន និស្សជ្ជតិ។
សេសំ សព្ពត្ថ តត្ថ តត្ថ វុត្ថនយត្តា ចាកជមេវ។ ឯវំ អរហត្ថនិក្ខុជេនេវ ទេសនំ
និដ្ឋាបេសីតិ។

សទ្ធម្មប្បជ្ជោតិកាយ មហានិទ្ទេសជ្ជកថាយ

អត្ថទណ្ឌាសុត្ថនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១៦. សារិបុត្តសុត្ថនិទ្ទេសវណ្ណានា

១៩០. សោឡសមេ នមេ ទិដ្ឋោតិ សារិបុត្តសុត្ថនិទ្ទេសោ។ តត្ថ ឥតោ បុព្វេតិ
ឥតោ សង្កស្សនគរេ ឱតរណតោ បុព្វេ។ វគ្គវនោតិ សុន្ទរវនោ។ តុសិតា
គណិមាគតោតិ តុសិតកាយា បរិច្ចា មាតុកុច្ឆី អាគតត្តា តុសិតា អាគតោ។
គណាបរិយត្តា គណី។ សន្តជ្ជជ្ជេន វា តុសិតសង្ខាតា ទេវលោកា គណី
អាគតោ, តុសិតានំ វា អរហន្តានំ គណី អាគតោតិ។

ឥមិនា ចក្ខុនាតិ ឥមិនា អត្តការបរិយាបន្នេន បកតិមំសចក្ខុនា។ ឥមិនា
អត្តការវេនាតិ ឥមិនា បច្ឆិមេន អត្តការវេន។ តាវតីសភវនេតិ
តាវតីសនេវលោកេ។ ចារិច្ចត្តកម្មលេតិ កោវិធុរវុក្ខស្ស ហេដ្ឋា។
បណ្ណាកម្មលសិលាយន្តិ រត្តកម្មលសធិសចាសាណាបិដ្ឋេ។ វស្សំ វុដ្ឋាតិ
វុដ្ឋវស្សោ។ នេវគណបរិវុតោតិ នេវសង្ឃេន បរិវារិតោ។ ឌុតិណ្ណោតិ
អវតិណ្ណោ។ ឥមំ ធន្សនំ បុព្វេតិ អញ្ញាត្រ ឥមម្ហា ធន្សនា បុព្វេ។ ន ធិដ្ឋាតិ
អញ្ញោ ន ធិដ្ឋបុព្វោ។

ខត្តិយស្ស វាតិ ខត្តិយស្ស វេនន្តស្ស ន សុតោ។ ព្រាហ្មណាធិសុបិ ឯសេវ
នយោ។

មធ្យវនោតិអាធិសុ ព្យញ្ញនសម្មន្នំ មធ្យំ វេនតីតិ មធ្យវនោ។ បេមជនកំ
បេមាវហំ វេនតីតិ បេមនីយវនោ។ ហធយេផ្កមចិត្តេ ឋបនយោគ្យំ វេនតីតិ
ហធយេផ្កមវនោ។ ករីកសកុណាសន្នោវិយ មធ្យវេនោសោ អស្សាតិ
ករីករុតមញ្ញេយោសោ។ វិស្សដ្ឋោ ចាតិ អបលីពុទ្ធា តត្ថ តត្ថ អបក្ខលនោ។
វិញ្ញេយ្យោ ចាតិ សុវិជានេយ្យោ ច។ មញ្ញោ ចាតិ មធ្យោ ច។ សវនីយោ ចាតិ
កណ្ណាសុខោ ច។ ពិន្ទុ ចាតិ យនោ ច។ អវិសារី ចាតិ ន បត្តដោ ច។ គម្ពីរោ ចាតិ
ន ឧត្តានោ ច។ និន្នាធិ ចាតិ ឃោសវន្តោ ច។ អស្សាតិ អស្ស សត្តនោ។ ពហិទ្ធា
បរិសាយាតិ បរិសតោ ពហិ។ ន ធិច្ឆរតីតិ ន ធិក្ខមតិ។ កីការណា? ឯវុចោ
មធ្យវសន្នោ និក្ការណា មា វិនស្សត្ថតិ។ ព្រាហ្មស្សរោតិ អញ្ញោ ធិន្ទស្សរាបិ
ភិន្ទស្សរាបិ កាកស្សរាបិ ហោន្តិ, អយំ បន មហាព្រាហ្មនោ សវសធិសេន
សវេន សមន្នាគតោ។ មហាព្រាហ្មនោ ហិ បិត្តសេម្ពេហិ អបលីពុទ្ធា សរោ
វិសុទ្ធា ហោតិ, ភគវតាបិ កតកម្មំ វត្ថុំ សោធនតិ, វត្ថុនោ សុទ្ធា ធាតិគោ

បដ្ឋាយ សមុជ្ជហន្តោ សរោវិសុទ្ធោ អដ្ឋង្គសមន្មាគតាវ សមុជ្ជាតិ។ ករីកោ
វិយ ភណាតីតិ ករីកកាណី, មត្តករីករុតមញ្ញុយោសោតិ អត្ថោ។

តាវេតីតិ អខេមន្តជ្ជានំ អតិក្កាមេតិ។ ឧត្តាវេតីតិ ខេមន្តភូមី ឧបនេន្តោ
តាវេតិ។ ធិត្តាវេតីតិ អខេមន្តជ្ជានតោ ធិក្កាមេន្តោ តាវេតិ។ បតាវេតីតិ
បរិគ្គហេត្វា តាវេតិ, ហត្ថេន បរិគ្គហេត្វាវិយ តាវេតីតិ អត្ថោ។ សព្វម្បតំ
តារណុត្តារណាធិខេមន្តជ្ជានេ ឋបនមេវាតិ អាហា - “ខេមន្តភូមី
សម្មាបេតិ”តិ។ សត្តេតិ វេនេយ្យសត្តេ។ មហាគហនតាយ មហានត្តតាយ
ទុន្ទត្តវិយតាយ ច ជាតិយេវ កន្តារោ ជាតិកន្តារោ, តំ ជាតិកន្តារំ។

គណស្ស សុស្សសតីតិ គណោ អស្ស វេចនំ សុស្សសតិ សុណាតិ
ឧបលក្ខេតិ។ សោតំ ឌីទហាតីតិ សោតុកាមតាយ សោតំ អវេទហាតិ
បតិជ្ជាបេតិ។ អញ្ញា ចិត្តំ ឧបជ្ជបេតីតិ ញាតុកាមំ ចិត្តំ បណិទហាតិ។ គណំ
អកុសលា វុជ្ជាបេត្វាតិ ជនសម្មហំ អកោសល្លសម្ពុតា អកុសលា ឧជ្ជាបេត្វា។
កុសលេ បតិជ្ជាបេតីតិ កោសល្លសម្ពុតេ កុសលេ ឋបេតិ។ សង្ឃីតិ
រាសីវសេន សង្ឃោ អស្ស អត្ថីតិ សង្ឃី។ បរិសវសេន គណោ អស្ស អត្ថីតិ
គណី។ គណស្ស អាចរិយោតិ គណាចរិយោ។

១៩១. ទុតិយកថាយ សនេវកស្ស លោកស្ស, យថា ទិស្សតីតិ
សនេវកស្ស លោកស្ស វិយ មនុស្សានម្បិ ទិស្សតិ។ យថា វា ទិស្សតីតិ តច្ឆតោ
អវិបរីតតោ ទិស្សតិ។ ចក្ខុមាតិ ឧត្តមចក្ខុមា។ ឯកោតិ បព្វជ្ជាសង្ខាតាធិហិ
ឯកោ។ វតីន្តិ នេក្ខម្មវតិអាធិ។

បតិរូបកោតិ សុវណ្ណបតិរូបកោ កុណ្ឌាលោ។ មត្តិកាកុណ្ឌាលោវាតិ
មត្តិកាយ កតកុណ្ឌាលោវិយ។ លោហឡមាសោវ សុវណ្ណឆន្ទោតិ សុវណ្ណន

បដិច្ចឆ្នោត លោហាមាសកោរវិយ។ បរិវារឆន្ទាតិ បរិវារេន ឆាធិតា។ អន្តោ
អសុទ្ធាតិ អព្ពន្ធរតោ រាគាធិហិ អបរិសុទ្ធា។ ពហិ សោភមាធាតិ ជីវរាធិហិ
ពាហិរតោ សុទ្ធា។

អកប្បិតត្ថវិយាបថា ចាតិ អសន្និតត្ថវិយាបថា។ បណិធិសម្បជ្ជាតិ
បរិបុណ្ណាបត្តនា។

វិសុទ្ធសន្តោតិ បរិសុទ្ធកិត្តិសន្តោ, យថាភូតដុតិយោសោតិ អត្តោ។
គតកិត្តិសន្តសិលោកោតិ កិត្តិសន្តញ្ច សិលោកញ្ច គហេត្វា ចរណាសីលោ។
កត្តវិសុទ្ធសន្តោតិ ចេ? “ឆាគកវនេ ច សុបណ្ណាកវនេ ចា”តិអាធិនា នយេន
វិត្តាវេត្វា វុត្តជ្ជានេ។ តតោ ច ភិយ្យេតិ តតោ វុត្តប្បការតោ ច វេនេយ្យវសេន
អតិរេកតរោបិ ធិស្សតិ។

សត្តំ រាគតមន្តិ សកលំ រាគន្ធការំ។ ទោសតមាធិសុបិ ឯសេវ នយោ។
អនុករណន្តិ បញ្ញាលោកនិវារណាករណំ។ អបក្កករណន្តិ បញ្ញាបក្កនោ
អករណំ។ អញ្ញាលោករណន្តិ ញ្ញាលោន អជាននករណំ។ បញ្ញានិរោធិកន្តិ
បញ្ញានយននាសកំ។ វិយាតបក្កិកន្តិ បិដ្ឋាកោដ្ឋាសិកំ។ អនិព្ពានសំវត្ថនិកន្តិ
អបច្ចយអមតនិព្ពានត្ថាយ ន សំវត្ថនិកំ។

សត្តំ តំ តេន ពោធិញ្ញាលោន ពុជ្ឈីតិ តំ សកលំ តេន
ចតុមគ្គញ្ញាលាវសេន ពុជ្ឈី។ បឋមមគ្គវសេន ជានិ អនុពុជ្ឈី។ ទុតិយមគ្គវសេន
បុន អញ្ញាសិ បដិវុជ្ឈី។ តតិយមគ្គវសេន បដិវេធំ ចាបុណិ សម្ពុជ្ឈី។
ចតុត្ថមគ្គវសេន និស្សេសបដិវេធេន សម្មាពុជ្ឈី។ អធិគច្ឆិ ជស្សេសិ
សន្នាកាសីតិ ឯតំ តយំ ជលវសេន យោជេតត្តំ។ បឋមទុតិយវសេន បដិលភិ។

តតិយវសេន ញាណជស្សេន ដុសិ។ ចតុត្ថវសេន បច្ចុក្ខំ អកាសិ។ អដ វា
ឯកេកជលស្ស តយោបិ លព្ពន្ធិ វេ។

នេក្ខម្មរតិទ្ធិ បព្ពជ្ជាធិនិ និស្សាយ ឧប្បន្នរតី។ វិវេករតិទ្ធិ កាយវិវេកាធិម្ហិ
ឧប្បន្នរតី។ ឧបសមរតិទ្ធិ កិលេសរូបសមេ រតី។ សម្ពោធិរតិទ្ធិ មគ្គំ
បច្ចវេក្ខន្ធស្ស ឧប្បន្នរតី។

១៩២. តតិយគាថាយ ពហ្វនមិធ ពទ្វានន្តិ ឥធ ពហ្វនំ ខត្តិយាធិនំ សិស្សានំ។
សិស្សា ហិ អាចរិយបដិពទ្ធុវុត្តត្តា “ពទ្វា” តិ វុច្ចន្តិ។ អត្ថិ បញ្ចេន អាគមន្តិ
អត្ថិកោ បញ្ចេន អាគតោម្ហិ, អត្ថិកានំ វា បញ្ចេន អាគមនំ, បញ្ចេន អត្ថិ
អាគមនំ វាតិ។

ពុទ្ធាតិ បទស្ស អភាវេបិ តំ ពុទ្ធន្តិ បទេ យោ សោ ពុទ្ធា, តំ
និទ្ទិសិតុកាមេន “ពុទ្ធា” តិ វុត្តំ។ សយម្ហតិ ឧបទេសំ វិជា សយមេវ ភូតោ។
អនាចរិយកោតិ សយម្ហបទស្ស អត្ថវិវរណំ។ យោ ហិ អាចរិយំ វិជា សច្ចានិ
បដិវិជ្ឈតិ, សោ សយម្ហ នាម ហោតិ តិ។ បុព្វេ អននុស្សតេស្វតិ អាធិ
អនាចរិយកភាវស្ស អត្ថប្បកាសនំ។ អននុស្សតេស្វតិ អាចរិយតោ
អននុស្សតេសុ។ សាមន្តិ សយមេវ។ អភិសម្ពុជ្ឈីតិ ភុសំ សម្មា បដិវិជ្ឈី។ តត្ថ ច
សព្ពញ្ញតំ ចាបុណីតិ តេសុ ច សច្ចេសុ សព្ពញ្ញភាវំ ចាបុណី។ យថា សច្ចានិ
បដិវិជ្ឈន្តា សព្ពញ្ញនោ ហោន្តិ, តថា សច្ចានំ បដិវិទ្ធត្តា វេ វុត្តំ។ “សព្ពញ្ញតំ
បត្តោ” តិ បិ ចាថោ។ ពលេសុ ច វសីភាវន្តិ ទសសុ ច តថាគតពលេសុ
ឥស្សរភាវំ ចាបុណី។ យោ សោ វេ ភូតោ, សោ ពុទ្ធាតិ វុត្តំ ហោតិ។ តត្ថ
សព្ពធម្មេសុ អប្បដិហតញ្ញាណនិមិត្តានុត្តរិមោក្ខាធិគមបរិភាវិតខន្ធសន្តានំ
ឧបាទាយ បណ្ណាត្តិកោ, សព្ពញ្ញតបទដ្ឋានំ វា សច្ចាភិសម្ពោធិមុបាទាយ

បណ្ណាត្តិកោ សត្តវិសេសោ ពុទ្ធា។ ឯត្តាវតា អត្ថតោ ពុទ្ធវិការវនា កតា
ហោតិ។

ឥនានិ ព្យញ្ញនតោ វិការវេន្តោ “ពុទ្ធាតិ កេនជ្ជន ពុទ្ធា” តិអាទិមាហ។ តត្ថ
យថា លោកេ អវគន្តា “អវគតោ” តិ វុច្ឆតិ, ឯវំ ពុជ្ឈិតា សទ្ធានីតិ ពុទ្ធា។ យថា
បណ្ណាសោសា វាតា “បណ្ណាសុសា” តិ វុច្ឆន្តិ, ឯវំ ពោធិតា បជាយាតិ ពុទ្ធា។
សព្ពញ្ញតាយ ពុទ្ធាតិ សព្ពធម្មពុជ្ឈនសមត្ថាយ ពុទ្ធិយា ពុទ្ធាតិ វុត្ថំ ហោតិ។
សព្ពទស្សវិតាយ ពុទ្ធាតិ សព្ពធម្មានំ ញាណាចក្កនា ទិដ្ឋត្តា ពុទ្ធាតិ វុត្ថំ
ហោតិ។ អនញ្ញនេយ្យតាយ ពុទ្ធាតិ អញ្ញេន អពោធិនីយតោ សយមេវ ពុទ្ធត្តា
ពុទ្ធាតិ វុត្ថំ ហោតិ។ វិសវិតាយ ពុទ្ធាតិ នាណគុណាវិកសនតោ បទុមមីវ
វិកសនជ្ជន ពុទ្ធាតិ វុត្ថំ ហោតិ។ ឱណាសវសម្ព័ន្ធតេន ពុទ្ធាតិអាទិហិ ធម្មា
បរិយាយេហិ ចិត្តសង្កាចករធម្មប្បហានេន និទ្ទាយ វិពុទ្ធា បុរិសោវិយ
សព្ពកិលេសនិទ្ទាយ វិពុទ្ធត្តា ពុទ្ធាតិ វុត្ថំ ហោតិ។ សម្ព័ន្ធ សម្ព័ន្ធតន្តិ អត្ថតោ
ឯកត្តា សម្ព័ន្ធតនាតិ វចនស្ស កោដ្ឋាសេនាតិ អត្ថោ។
តណ្ហាលេបទិដ្ឋិលេចាការវេន និរុបលេបសម្ព័ន្ធតេន សវាសនានំ
សព្ពកិលេសានំ បហីនត្តា ឯកន្តវចនេនវិសេសេត្វា វុត្ថំ។ ឯកន្តនិក្ខិលេសោតិ
រាគនោសមោហាវសេសេហិ សព្ពកិលេសេហិ និក្ខិលេសោ។

ឯកាយនមគ្គំ គតោតិ ពុទ្ធាតិ គមនត្ថានំ ធាតុនំ ពុជ្ឈនត្តត្តា ពុជ្ឈនត្តាបិ
ធាតុយោ គមនត្តា ហោន្តេវ, តស្មា ឯកាយនមគ្គំ គតត្តា ពុទ្ធាតិ វុត្ថំ ហោតិ។
ឯកាយនមគ្គោ ចេត្ថ -

“មគ្គោ បន្តោ បថោ បន្លោ, អញ្ញាសំ វដ្តមាយនំ;
នាវា ឧត្តរសេត្វ ច, កុល្លោ ច ភិសិ សង្គមោ” តិ។ (ចូឡិនិ.
ចារាយនត្ថតិកាថានិទ្ទេស ១០១) -

មគ្គស្ស ពហុសុ នាមេសុ អយននាមេន វុត្តមគ្គនាមេន វុត្តោ។ តស្មា
ឯកមគ្គតោ មគ្គោ, ន ទេធាបថតោតិ អត្ថោ។ អថ វា ឯកេន អយិតញ្ចោ
មគ្គោតិ ឯកាយនមគ្គោ។ ឯកេនាតិ គណសង្កណិកំ បហាយ បរិវិត្តេន។
អយិតញ្ចោតិ បដិបទ្ឋិតញ្ចោ, អយន្តិ វា ឯតេនាតិ អយនោ, សំសារតោ និព្វានំ
គច្ឆន្តីតិ អត្ថោ។ ឯកេសំ អយនោតិ ឯកាយនោ។ ឯកេសន្តិ សេដ្ឋានំ។
សព្វសត្តសេដ្ឋា ច សម្មាសម្ពុទ្ធា, តស្មា ឯកេសំ មគ្គតោ សម្មាសម្ពុទ្ធានំ
អយនតោ មគ្គោតិ វុត្តំ ហោតិ។ អយតីតិ វា អយនោ, គច្ឆតិ បរត្ថតីតិ
អត្ថោ។ ឯកស្មី អយនោ មគ្គោតិ ឯកាយនមគ្គោ។ ឯកស្មីយេវ ពុទ្ធសាសនេ
បរត្ថមនោ មគ្គោ, ន អញ្ញត្ថោតិ វុត្តំ ហោតិ។ អថ ច ឯកំ អយតីតិ
ឯកាយនោ។ បុព្វភាគេ នាមាមុខការណនយប្បវត្តោបិ អបរភាគេ ឯកំ
និព្វានមេវ គច្ឆតីតិ វុត្តំ ហោតិ, តស្មា ឯកាយនមគ្គោតិ
ឯកនិព្វានគមនមគ្គោតិ អត្ថោ។

ឯកោ អនុត្តរំ សម្មាសម្ពោធិ អភិសម្ពុទ្ធាតិ ន បរេហិ ពុទ្ធត្ថា ពុទ្ធា, កិន្តុ
សយមេវ អនុត្តរំ សម្មាសម្ពោធិ អភិសម្ពុទ្ធត្ថា ពុទ្ធាតិ វុត្តំ ហោតិ។
អពុទ្ធវិហតត្ថា ពុទ្ធិបដិលាភត្ថា ពុទ្ធាតិ ពុទ្ធិ ពុទ្ធិ ពោធាតិ បរិយាយវចនមេតំ។
តត្ថ យថា “នីលវត្ថុគុណាយោកា នីលោ បដោ, រត្នោ បដោ”តិ វុច្ឆតិ, ឯវំ
ពុទ្ធគុណាយោកា “ពុទ្ធា”តិ ញ្ញាបេតុំ វុត្តំ។

តតោ បរំ ពុទ្ធាតិ នេតំ នាមន្តិអាទិ “អត្ថមនុគតា អយំ បញ្ញត្តិ”តិ
ញ្ញាបនត្ថំ វុត្តំ។ តត្ថ មិត្តា សហាយា។ អមទ្វា ភទ្វា។ ញ្ញាតិ បិតុបក្ខិកា។
សាលោហិតា មាតុបក្ខិកា។ សមណា បព្ពដ្ឋបគតា។ ព្រាហ្មណា ភោវាទិនោ,
សមិតចាបពាហិតចាបា វា។ ទេវតា សក្កាធយោ ព្រហ្មនោ ច។ វិមោក្ខន្តិកន្តិ
វិមោក្ខោ អរហត្តមគ្គោ, វិមោក្ខស្ស អន្តោ អរហត្តដលំ, តស្មី វិមោក្ខន្តេ ភវំ

វិមោក្ខន្តិកំ នាមំ។ សព្ពញ្ញភារោ ហិ អរហត្តមគ្គេន សិដ្ឋតិ,
អរហត្តជលោធយេ សិទ្ធិំ ហោតិ។ តស្មា សព្ពញ្ញភារោ វិមោក្ខន្តេ ភោ ហោតិ។
តំ នេមិត្តិកម្មំ នាមំ វិមោក្ខន្តេ ភរំ នាម ហោតិ។ តេន វុត្ថំ - “វិមោក្ខន្តិកមេតំ
ពុទ្ធានំ ភក្កវន្តាន”ន្តិ។ ពោធិយា មូលេ សហ សព្ពញ្ញតញ្ញាណស្ស បដិលាភាតិ
មហាពោធិវុត្តមូលេ យថាវុត្តកូលោ សព្ពញ្ញតញ្ញាណស្ស បដិលាភេន សហ។
សច្ចិកា បញ្ញត្តិ អរហត្តជលសច្ចិកិរិយាយ សព្ពធម្មសច្ចិកិរិយាយ វា ជាតា
បញ្ញត្តិ។ យទិទំ ពុទ្ធាតិ បញ្ញត្តិ។ អយំ ព្យញ្ញនតោ ពុទ្ធវិការំ នា។ ឥតោ បរំ
វហស្សេតំ ភារន្តិ បរិយោសានំ តត្ថ តត្ថ វុត្ថនយត្តា យថាចាឡិមេវ និយ្យាតិ។

១៩៣. ចតុត្ថកាថាយ វិជិតុច្ឆតោតិ ជាតិអាទិហិ អដ្ឋិយតោ។ វិត្តមាសនន្តិ
វិវិត្តំ មញ្ចប័បំ។ បព្ពតានំ គុហាសុ វាតិ បព្ពតគុហាសុ វា វិត្តមាសនំ ភជតោតិ
សម្ពន្ធិតត្ថំ។

ជាតិយា វិជិតុច្ឆតោតិ ជាតិ វិជិតុច្ឆតោ។ ជរាយ។ ព្យាធិនាតិអាទិសុបិ
ឯសេវ នយោ។ ភជតោតិ ឯវមាទិសុ ភជតោតិ ភជន្តស្ស។ សេវតោតិ
សេវន្តស្ស។ និសេវតោតិ សម្មា សេវន្តស្ស។ សំសេវតោតិ បុនប្ប្នំ សេវន្តស្ស។
បដិសេវតោតិ ឧបគន្ធា សេវន្តស្ស។ បព្ពតបញ្ញាវាតិ បព្ពតកុច្ឆិយោ។

១៩៤. បញ្ចមកាថាយ ឧទ្ធាវចេស្វតិ ហីនបណ្ឌិតេសុ។ សយនេស្វតិ
វិហារាទិសុ សេនាសនេសុ។ កិវន្តោ តត្ថ ភេរវាតិ កិត្តកា តត្ថ ភយ ការណា។
“កុវន្តោ”តិបិ ចាថោ, កូជន្តោតិ ចស្ស អត្ថោ។

កុវន្តោតិ សទ្ធាយន្តោ។ កូជន្តោតិ អព្យត្ថសទ្ធិំ ករោន្តោ។ នន្តោតិ ឧក្កដ្ឋិ
ករោន្តោ។ សទ្ធិំ ករោន្តោតិ វាចំ ភាសន្តោ។ កតីតិ បុច្ឆា។ កិត្តកាតិ
បមាណបុច្ឆា។ កិវតកាតិ បរិច្ឆេទបុច្ឆា។ កិវពហុកាតិ បមាណបរិច្ឆេទបុច្ឆា។

តេ ភេរវាតិ ឯតេ ភយជននុបទ្គវា ភយាវម្ពណា។ កីវពហុកាតិ បុច្ឆិតេ
អារម្មណេ ធស្សេតុំ “សីហា ព្យគ្សា ធិបី” តិអាធិហិ វិស្សន្នេតិ។

១៩៥. ធម្មគាថាយ កតិ បរិស្សយាតិ កិត្តកា ឧបទ្គវា។ អគតំ ធិសន្តិ
និព្វានំ។ តញ្ញា អគតបុព្វត្តា អគតំ, និទ្ទិសិតព្ពតោ ធិសា ចាតិ។ តេន វុត្តំ -
“អគតំ ធិស” ន្តិ។ អមតំ ធិស” ន្តិបិ ចាហេ។ អភិសម្ពវេតិ អភិសម្ពវេយ្យ។
បន្តម្ហីតិ បរិយន្តេ។

អគតបុព្វា សា ធិសាតិ យា ធិសា សុបិនន្តេនបិ ន គតបុព្វា។ ន សា ធិសា
គតបុព្វាតិ ឯសា ធិសា វុត្តនយេន ន គតបុព្វា។ ឥមីនា ធិយេន អទុនាតិ អនេន
ធិយកាលេន។

សមតិភ្នំកន្តិ អន្តោមុខវដ្តិលេខំ ចាបេត្វា សមភវិតំ។ អនវសេកន្តិ
អនវសិញ្ចនកំ អបរិសិញ្ចនកំ កត្វា។ តេលបត្តន្តិ បក្ខិត្តតេលំ តេលបត្តំ។
បរិហារេយ្យាតិ ហារេយ្យ អាធាយ គន្ធម្យ។ ឯវំ សចិត្តមនុវក្ខេតិ តំ តេលភវិតំ
បត្តំ វិយ អត្តនោ ចិត្តំ កាយគតាយ សតិយា គោចរេ ចេវ សម្មយុត្តសតិយា
ចាតិ ឧភិជ្ជំ អន្តរេ បក្ខិបិទ្វា យថា មុហុត្តម្យិ ពហិទ្វា គោចរេ នវិត្តិបតិ, តថា
បណ្ឌិតោ យោការាចរោ រក្ខេយ្យ គោបយេយ្យ។ កីការណា? ឯតស្ស ហិ -

“ធុន្តិគ្គហស្ស លហុនោ, យត្តកាមនិចាតិនោ;
ចិត្តស្ស ធមថោ សាធុ, ចិត្តំ ធុន្តំ សុខាវហំ”។ (ធម. ប. ៣៥);

តស្មា -

“សុទុទ្ទសំ សុនិបុណំ, យត្តកាមនិចាតិនំ;
ចិត្តំ រក្ខេប មេធាវី, ចិត្តំ គុត្តំ សុខាវហំ”។ (ធម. ប. ៣៦);

ឥន្ទ្រា -

“ទ្វរផ្គម ឯកចរំ, អសរីរំ គុហាសយំ;
យេ ចិត្តំ សំយមេស្សន្តិ, មោក្ខន្តិ មារពន្ធនា”។ (ធម្ម. ប. ៣៧);

ឥតវស្ស បន -

“អនវដ្ឋិតចិត្តស្ស, សទ្ធម្មំ អរិជានតោ;
បរិប្បវបសាទស្ស, បញ្ញា ន បរិប្បវតិ”។ (ធម្ម. ប. ៣៨);

ចិរកម្មជ្ជានសហាយស្ស បន -

“អនវស្សតចិត្តស្ស, អនន្ធាហតចេតសោ;
បុញ្ញាបាបបហីនស្ស, នត្ថិ ជាគរតោ ភយំ”។ (ធម្ម. ប. ៣៩);

តស្មា ឯតំ -

“ជន្មនំ ចបលំ ចិត្តំ, ទ្វរក្ខំ ទុន្ទិវារយំ;
ឧជុំ ករោតិ មេធាវី, ឧសុកាវោ តេជនំ”។ (ធម្ម. ប. ៣៣);

ឯវំ ឧជុំ ករោន្តោ សចិត្តមនុរក្ខេ។

បត្តយានោ ទិសំ អគតបុព្វន្តិ ឥមស្មី កាយគតាសតិកម្មជ្ជានេ កម្មំ
អារភិក្ខា អនមតក្កេ សំសារេ អគតបុព្វំ ទិសំ បត្តេន្តោ វុត្តនយេន សកំ ចិត្តំ
រក្ខេយ្យាតិ អត្តោ។ កា បនេសា ទិសា នាម -

“មាតាបិតា ទិសា បុព្វា, អាចរិយា ទត្ថិណា ទិសា;
បុត្តទារា ទិសា បច្ឆា, មិត្តាមច្ឆា ច ឧត្តរា។

“ធាសកម្មករាហោជ្ជា, ឧទ្ទំ សមណព្រាហ្មណៈ;

ឯតាទិសា នមស្សេយ្យ, អលមត្តោ កុលេ គិហី”តិ។ (ធិ. និ. ៣.២៧៣) -

ឯត្ថ តាវ មាតាបិតាទយោ “ទិសា”តិ វុត្តា។

“ទិសា ចតស្សោវិទិសា ចតស្សោ, ឧទ្ទំ អនោ ទស ទិសា ឥមាយោ;

កតមំ ទិសំ តិដ្ឋតិ នាគរាជា, យមទ្ទសា សុបិនេ ធម្មិសាណា”ន្តិ។ (ជា.

១.១២.១០៤) -

ឯត្ថ បុរត្ថិមាទិភេទា ទិសាវ “ទិសា”តិ វុត្តា។

“អភារិនោ អន្ធទចានវត្ថុទា, អង្គាយិកា តម្បិ ទិសំ វទន្តិ;

ឯសា ទិសា បរមា សេតកេតុ, យំ បត្វា ទុក្ខំ សុខិនោ ភវន្តិ”តិ ។ (ជា.

១.២.៩) -

ឯត្ថ និព្វានំ “ទិស”ន្តិ វុត្តំ។ ឥធាបិ តទេវ អធិប្បតំ។ តណ្ហាក្ខយំ វិរាគន្តិអាទិហិ

ទិស្សតិ អបទិស្សតិ តស្មា “ទិសា”តិ វុច្ឆតិ។ អនមតត្ថេ បន សំសារេ កេនចិ

ពាលបុដ្ឋន្ធនេន សុបិនេនចិ អគតបុព្វតាយ “អគតបុព្វា ទិសា នាមា”តិ វុច្ឆតិ។

តំ បត្តយន្តេន កាយគតាសតិយា យោគោ ករណីយោតិ។ វជតោតិអាទិសុ

ឯត្ថ មគ្គប្បាទតោ សមីបំ វជតោ។ បិទិត្តុណោ គច្ឆតោ។ ជលោទយតោ

អតិក្កមតោ។

អន្តេតិ អន្តម្ហិ បិតេ។ បន្តេតិ វនគហនគម្ហីរេ បិតេ។ បរិយន្តេតិ ទូរភាវេន

បរិយន្តេ បិតេ។ សេលន្តេតិ បព្ពតានំ អន្តេ។ វនន្តេតិ វនយដានំ អន្តេ។ ននន្តេតិ

ននិនំ អន្តេ។ ឧទកន្តេតិ ឧទកានំ បរិយន្តេ។ យត្ថ ន កសីយតិ ន វបីយតីតិ

យស្មី កសនញ វបនញ ន ករិយតិ។ ជនន្តំ អតិក្កមិត្វា ឋិតេ។ មនុស្សានំ
អនុបចារេតិ កសនវបនវសេន មនុស្សេហិ អនុបចរិតព្ពេ សេនាសនេ។

១៩៦. សត្តមគាថាយ ក្សាស្ស ព្យប្បបយោ អស្សតិ កិទិសានិ តស្ស
វេជនានិ អស្ស។

មុសាវាទំ បហាយាតិ ឯត្ថ មុសាតិ វិសំវាទនបុរេក្ខារស្ស អត្តភញ្ញនកោ
វេជបយោគោ កាយបយោគោ វា។ វិសំវាទនាធិប្បាយេន បនស្ស
បរវិសំវាទកកាយវេជបយោគសមុដ្ឋាបិកា ចេតនា មុសាវាទោ។ អបរោ នយោ
- មុសាតិ អភូតំ អតច្ចំ វត្ថុ, វាទោតិ តស្ស ភូតតោ តច្ចតោ វិញ្ញាបនំ។
លក្ខណតោ បន អតចំ វត្ថុ តថតោ បរិវិញ្ញាបេតុកាមស្ស
តថាវិញ្ញត្តិសមុដ្ឋាបិកា ចេតនា មុសាវាទោ។ សោ យមត្ថំ ភញ្ញតិ, តស្ស
អប្បតាយ អប្បសាវដ្ឋោ, មហន្តតាយ មហាសាវដ្ឋោ។ អបិ ច គហដ្ឋានំ
អត្តនោ សន្តកំ អនាតុកាមតាយ “នត្ថី” តិអាទិនយប្បវត្តោ អប្បសាវដ្ឋោ,
សក្ខិនា ហុត្វា អត្តភញ្ញនត្ថំ វុត្តោ មហាសាវដ្ឋោ។ បព្ពជិតានំ អប្បកម្មី តេលំ
វា សប្បី វា លភិត្វា ហសាធិប្បាយេន “អដ្ឋ គាមេ តេលំ នទី មញ្ញេ សន្តតី” តិ
បូរណកថានយេន បវត្តោ អប្បសាវដ្ឋោ, អទិដ្ឋយេវ បន ទិដ្ឋន្តិអាទិនា នយេន
វេទន្តានំ មហាសាវដ្ឋោ។

តស្ស ចត្តារោ សម្ភារា ហោន្តិ - អតចំ វត្ថុ វិសំវាទនចិត្តំ តដ្ឋោ វាយាមោ
បរស្ស តទត្តវិជាននន្តិ។ ឯកោ បយោគោ សាហត្ថិកោវ។ សោ ច កាយេន វា
កាយបដិពន្ធន វា វាចាយ វា បរវិសំវាទកកិរិយាករណោ ទដ្ឋព្ពោ។ តាយ ចេ
កិរិយាយ បរោ តមត្ថំ ជាតាតិ, អយំ កិរិយសមុដ្ឋាបិកា ចេតនាក្ខណេយេវ
មុសាវាទកម្មនា ពជ្ឈតិ។

សង្ខារវដ្តតិ សង្ខារវដ្តិ។ សង្ខារវដ្តន សង្ខារវដ្តិ សង្ខារវដ្តិ យជេតិសិ សង្ខារវដ្តិ, ន
អន្តរាស្ស មុសាវដ្តតិ អន្តរាស្ស យោ ហិ បុរិសោ កនាចិ មុសាវដ្តតិ, កនាចិ
សង្ខារវដ្តិ, តស្ស មុសាវដ្តន អន្តរាស្ស យ សង្ខារវដ្តន ន យជេតិសិ, តស្ស ន សោ
សង្ខារវដ្តិ។ អយំ បន ន តាទិសោ, ជីវិតហេតុបិ មុសាវដ្តិ សង្ខារវដ្តន សង្ខារវដ្តិ
សង្ខារវដ្តិយោវតិ សង្ខារវដ្តិ។

ថេតោតិ ជីវិត, ជីវិតហេតុ អន្តរាស្ស ឯកោ បុគ្គលោ ហាលិទ្ធិរកោវិយ
មុសាវដ្តិ និខាតខាណុវិយ អស្សបិដ្ឋេ ឋបិតកុម្មណ្ណមិវ ច ន ជីវិតហេតុ
ហោតិ។ ឯកោ ចាសាណាលោកាវិយ ឥន្ទ្រិលោកាវិយ ច ជីវិតហេតុ ហោតិ, អសិទ្ធា
សិទ្ធា ឥន្ទ្រិលោកាវិយ ឥន្ទ្រិលោកាវិយ ច ជីវិតហេតុ ហោតិ, អសិទ្ធា
សិទ្ធា ឥន្ទ្រិលោកាវិយ ឥន្ទ្រិលោកាវិយ ច ជីវិតហេតុ ហោតិ។

បច្ចុយ្យកោតិ បច្ចុយ្យកោតិ, សង្ខារវដ្តកោតិ អន្តរាស្ស ឯកោ ហិ
បុគ្គលោ ន បច្ចុយ្យកោតិ ហោតិ, “ឥន្ទ្រិលោកាវិយ, អសុកេនា”តិ វុត្តេ “មា តស្ស
វចនំ សង្ខារវដ្តិ”តិ វុត្តេតំ អាបជ្ជតិ។ ឯកោ បច្ចុយ្យកោតិ ហោតិ, “ឥន្ទ្រិលោកាវិយ,
អសុកេនា”តិ វុត្តេ “យទិ តេន វុត្តេ, ឥន្ទ្រិលោកាវិយ បមាណំ, ឥន្ទ្រិលោកាវិយ ឧបបតិក្ខតំ នតិ,
ឯវមេវ ឥន្ទ្រិលោកាវិយ វុត្តេតំ អាបជ្ជតិ, អយំ វុត្តេតិ បច្ចុយ្យកោតិ។ អវិសំវាទកោ
លោកស្សតិ តាយ សង្ខារវដ្តតាយ លោកំ នវិសំវាទតិ អន្តរាស្ស។

បិសុណំ វាចំ បហាយាតិអាទិសុ យាយ វាចាយ យស្ស តំ វាចំ ភាសតិ,
តស្ស ហោយេ អត្តនោ បិយការំ បរស្ស ច សុញ្ញការំ ករោតិ, សា
បិសុណាវាចា។ យាយ បន អត្តនម្បិ បរម្បិ ជរុសំ ករោតិ, យា វាចា សយម្បិ
ជរុសា, នេវ កណ្តាសុខា ន ហោយេផ្កមា, អយំ ជរុសាវាចា។ យេន សម្មំ បលបតិ
និវត្តកំ, សោ សម្មប្បលាទោ។ តេសំ មូលត្វតាបិ ចេតនា
បិសុណាវាចាទិណាមមេវ លភតិ, សា ឯវ ឥន្ទ្រិលោកាវិយ។

តត្ថ សំកិលិដ្ឋចិត្តស្ស បរេសំ វា ភេទាយ អត្ថនោ បិយ កម្សតាយ វា
កាយវេបិយោកសមុដ្ឋាបិកា ចេតនា បិសុណាវាចា។ សាយស្ស ភេទំ ករោតិ,
តស្ស អប្បគុណតាយ អប្បសាវដ្ឋា, មហាគុណតាយ មហាសាវដ្ឋា។

តស្ស ចត្តារោ សម្ភារាហោន្តិ - ភិទ្ធិតញ្ញោ បរោ, “ឥតិ ឥមេ នាណ ភវិស្សន្តិ
វិនា ភវិស្សន្តិ”តិ ភេទបុរេក្ខារតា វា, “ឥតិ អហំ បិយោ ភវិស្សមិ
វិស្សសិកោ”តិ បិយ កម្សតា វា, តដ្ឋោ វាយាមោ, តស្ស តទត្ថវិជាននន្តិ។

ឥមេសំ ភេទាយាតិ យេសំ ឥតោតិ វុត្តានំ សន្តិកេ សុតំ, តេសំ ភេទាយ។
ភិទ្ធានំ វា សន្ធាតាតិ ទិទ្ធិ មិត្តានំ វា សមាទុបជ្ឈាយកាធិនំ វា កេនចិទេវ
ការណេន ភិទ្ធានំ ឯកមេកំ ឧបសន្នមិត្វា “តុម្ហាកំ វ្យាទិសេ កុលេ ជាតានំ ឯវំ
ពហុស្សតានំ ឥទំ ន យុត្ត”ន្តិអាធិនិ វត្វា សន្ធានំ កត្តា។ អនុប្បធាតាតិ
សន្ធានាទុប្បធាតា, ទ្វេ ជនេ សមគ្គេ ទិស្វា “តុម្ហាកំ ឯវុបេ កុលេ ជាតានំ
ឯវុបេហិ គុណេហិ សមជ្ជាគតានំ អនុច្ឆិកមេត”ន្តិអាធិនិ វត្វា ទន្ធិកម្មំ
កត្តាតិ អត្ថោ។

សមគ្គោ អាហមោ អស្សាតិ សមគ្គារាមោ, យត្ថ សមគ្គា នត្តិ, តត្ថ វេសិតុម្បិ
ន ឥច្ឆតីតិ អត្ថោ។ “សមគ្គារាមោ”តិបិ ចាធិ, អយមេវត្ថោ។ សមគ្គរតោតិ
សមគ្គេសុ រតោ, តេ បហាយ អញ្ញាត្រ គន្ធម្បិ ន ឥច្ឆតីតិ អត្ថោ។ សមគ្គេ
ទិស្វាបិ សុត្វាបិ នន្តតីតិ សមគ្គនន្តិ។ សមគ្គករណី វាចំ ភាសិតាតិ យា វាចា
សត្តេ សមគ្គេយេវ ករោតិ, តំ សាមគ្គិគុណាបរិធិបកមេវ វាចំ ភាសតិ, ន
ឥតវន្តិ។

បរស្ស មម្ពច្ឆេទកកាយវេបិយោកសមុដ្ឋាបិកា ឯកន្តជុសចេតនា
ជុសវាចា។ មម្ពច្ឆេទកោបិ បយោគោ ចិត្តសណ្ឋាតាយ ជុសវាចា ន ហោតិ។

មាតាបិតារោ ហិ កធាចិ បុត្តកេ ឯវម្មី វទន្តិ “ហោរា វោ ខណ្ឌាខណ្ឌិកំ
ករោន្ត” តិ, ឧប្បលបត្តម្មី ច នេសំ ឧបរិ បតន្តំ ន ឥច្ឆន្តិ។ អាចរិយុបជ្ឈាយា ច
កធាចិ និស្សិតកេ ឯវំ វទន្តិ “កី ឥមេ អហិរិកា អនោត្តប្បិនោ ចរន្តិ, និទ្ទមថ
នេ” តិ។ អថ ច នេសំ អាគមាធិគមសម្មត្តិ ឥច្ឆន្តិ។ យថា ច ចិត្តសណ្ឋាតាយ
ជរុសវាចា ន ហោតិ, ឯវំ វចនសណ្ឋាតាយ អជរុសវាចាចិ ន ហោតិ។ ន ហិ
មារាបេតុកាមស្ស “ឥមំ សុខំ សយាបេថា” តិ វចនំ អជរុសវាចា ហោតិ,
ចិត្តជរុសតាយ បនេសា ជរុសវាចាវ, សា យំ សន្ធាយ បវត្តិតា។ តស្ស
អប្បគុណតាយ អប្បសាវជ្ជា, មហាគុណតាយ មហាសាវជ្ជា។ តស្ស តយោ
សម្ភារា - អក្កោសិតត្តោ បរោ កុបិតចិត្តំ អក្កោសនាតិ។

នេលាតិ ឯលំ វុច្ឆតិ ទោសោ, នាស្ស ឯលន្តិ នេលា, និទ្ទោសាតិ អត្ថោ។
“នេលង្គោ សេតបច្ឆាទោ” តិ (ឧទា. ៦៥; បេជកោ. ២៥) ឯត្ថ វុត្តនេលំ វិយ។
កណ្ណាសុខាតិ ព្យញ្ជនមធុរតាយ កណ្ណានំ សុខា, សូចិវិជ្ឈនំ វិយ កណ្ណាសូលំ ន
ជនេតិ។ អត្ថមធុរតាយ សកលសរីរេ កោបំ អជនេត្វា បេមំ ជនេតីតិ
បេមនិយា។ ហធយំ គច្ឆតិ អបជិហញ្ញមាណ សុខេន ចិត្តំ បរិសតីតិ
ហធយដ្ឋមា។ គុណាបរិបុណ្ណតាយ បុរេ ភវាតិ ទោវី។ បុរេ សំវទ្ធនាវី វិយ
សុកុមារាតិចិ ទោវី។ បុរស្ស ឯសាតិចិ ទោវី, នគរវាសីនំ កថាតិ អត្ថោ។
នគរវាសិនោ ហិ យុត្តកថា ហោន្តិ, ចិតិមត្តំ ចិតាតិ ភាតិមត្តំ ភាតាតិ វទន្តិ។
ឯវរូបី កថា ពហុនោ ជនស្ស កន្តា ហោតីតិ ពហុជនកន្តា។ កន្តភាវេនេវ
ពហុនោ ជនស្ស មនាថា ចិត្តវុឡិករាតិ ពហុជនមនាថា។

អនត្តវិញ្ញាបិកា កាយវិចីបយោគសមុដ្ឋាបិកា អកុសលចេតនា
សម្ពប្បលាហោ។ សោ អាសេវនមន្តតាយ អប្បសាវជ្ជា, អាសេវនមហន្តតាយ

មហាសាវត្តោ។ តស្ស ទ្វេ សម្ភារា - ការតយុទ្ធសីតាហរណាធិនីរត្តកកថា
បុរេក្ខារតា, តថាវ្យកថាកថនព្វា។

កាលេន វេទតីតិ កាលវាធិ, វត្តព្ពយុត្តកាលំ សល្លក្ខេត្វា វេទតីតិ អត្តោ។
ភូតំ តច្ឆំ សភាវមេវ វេទតីតិ ភូតវាធិ។ ធិដ្ឋធម្មិកសម្បរាយិកត្តសន្និស្សិតមេវ
កត្វា វេទតីតិ អត្តវាធិ។ នវលោកុត្តរធម្មសន្និស្សិតំ កត្វា វេទតីតិ ធម្មវាធិ។
សំវវិនយបហានវិនយសន្និស្សិតំ កត្វា វេទតីតិ វិនយវាធិ។ និធានំ វុច្ឆតិ
ឋបនោកាសោ, និធានមស្សា អត្ថីតិ និធានវតី, ហនយេ និធាតព្ពយុត្តំ វាចំ
ភាសិតាតិ អត្តោ។ កាលេនាតិ ឯវ្យបី ភាសមាណេបិ ច “អហំ និធានវតី វាចំ
ភាសិស្សមី” តិ ន អកាលេន ភាសតិ, យុត្តកាលំ បន អបេក្ខិត្វាវ ភាសតីតិ
អត្តោ។ សាបទេសន្តិ សឧបមំ, សការណាន្តិ អត្តោ។ បរិយន្តវតិន្តិ បរិច្ឆេដំ
ទស្សេត្វា យថាស្ស បរិច្ឆេដោ បញ្ញាយតិ, ឯវំ ភាសតីតិ អត្តោ។ អត្តសំហិតន្តិ
អនេកេហិ នយេហិ វិភជន្តេន បរិយាទាតុំ អសក្កុណោយ្យតាយ អត្តសម្បជ្ជំ។
យំ វា សោ អត្តវាធិ អត្ថំ វេទតិ, តេន អត្តេន សហិតត្តា អត្តសំហិតំ វាចំ
ភាសតិ, ន អញ្ញំ និក្ខិបិត្វា អញ្ញំ ភាសតីតិ វុត្ថំ ហោតិ។

ចត្វហិ វេសុចរិតេហិតិ “មុសាវាធំ បហាយា” តិអាធិនា នយេន វុត្តេហិ
ចត្វហិ វាចាហិ យុត្តេហិ សុដ្ឋ ចរិតេហិ។ សមន្នាគតោតិ អបរិហំនោ។
ចតុទោសាបគតំ វាចំ ភាសតីតិ អប្បិយាធិហិ ចត្វហិ ទោសេហិ អបគតំ
បរិហំនំ វាចំ ភាសតិ។

អត្ថិ អគោចរោតិ កិញ្ចាបិ ថេរោ សមណាចារំ សមណគោចរំ
កថេតុកាមោ “អត្ថិ អគោចរោ, អត្ថិ គោចរោ” តិ បទំ ឧទ្ធចរិ, យថា បន
មគ្គកុសលោ បុរិសោ មគ្គំ អាចិត្តន្តោ “វាមំ មុញ្ច, ទក្ខិណំ គណ្ណា” តិ បឋមំ
មុញ្ចាតព្ពំ សភយមគ្គំ ឧប្បជមគ្គំ អាចិត្តតិ, បច្ឆា គហេតព្ពំ ខេមមគ្គំ ឧជុមគ្គំ,

ឯវមេវ មគ្គកុសលបុរិសសទិសោ ធម្មសេនាបតិ បឋមំ បហាតព្វំ ពុទ្ធបដិកុដ្ឋំ
អគោចរំ អាចិក្ខិត្វា បច្ឆាគោចរំ អាចិក្ខិតុកាមោ “កតមោ
អគោចរោ”តិអាទិមាហ។ បុរិសេន ហិ អាចិក្ខិតមគ្គោ សម្មវដ្ឋេយ្យ វា ន វា,
តថាគតេន អាចិក្ខិតមគ្គោ អបណ្ណាកោ ឥន្ទ្រិស្សដ្ឋំ វជិរំ វិយ អវិវដ្ឋនកោ
និព្វាននគរំយេវ សមោសវតិ។ តេន វុត្ថំ - “បុរិសោ មគ្គកុសលោតិ ខោ តិស្ស
តថាគតស្សេតំ អធិវចនំ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស”តិ (សំ. និ. ៣.៨៤)។

យស្មា វា សសីសំ ត្តានេន បហីនសេនមលជល្លិកស្ស បុរិសស្ស
មាលាគន្ធវិលេបនាទិវិក្ខុសនិធានំ វិយ បហីនចាបធម្មស្ស
កល្យាណធម្មសមាយោគោ សម្មវដ្ឋរោ ហោតិ, តស្មា សេនមលជល្លិកំ វិយ
បហាតព្វំ បឋមំ អគោចរំ អាចិក្ខិត្វា បហីនសេនមលជល្លិកស្ស
មាលាគន្ធវិលេបនាទិវិក្ខុសនិធានំ វិយ បច្ឆាគោចរំ អាចិក្ខិតុកាមោបិ
“កតមោ អគោចរោ”តិអាទិមាហ។

តត្ថ គោចរោតិ បិណ្ឌាចារាទីនំ អត្ថាយ ឧបសង្កមិតុំ យុត្តជ្ជានំ។
អយុត្តជ្ជានំ អគោចរោ។ វេសិយា គោចរោ អស្សាតិ វេសិយាគោចរោ,
មិត្តសន្តវវេសេន ឧបសង្កមិតព្វជ្ជានន្តិ អត្ថោ។ តត្ថ វេសិយា នាម រូបូបដីវិនិយោ
យេន កេនចិនេវ សុលភជ្ឈាចារតា មិត្តសន្តវវេសេន ឧបសង្កមន្តោ
វេសិយាគោចរោ នាម ហោតិ។ តស្មា ឯវំ ឧបសង្កមិតុំ ន វដ្ដតិ។ កីការណា?
អារក្ខវិបត្តិតោ។ ឯវំ ឧបសង្កមន្តស្ស ហិ ចិរក្ខិតគោបិតោបិ សមណាធម្មោ
កតិចាហោនេវ នស្សតិ។ សចេបិ ន នស្សតិ, កវហំ លភតិ។ ធិក្ខិណាវសេន
បន ឧបសង្កមន្តេន សតី ឧបជ្ឈបេត្វា ឧបសង្កមិតព្វំ។

វិធជា វុច្ឆន្តិ មតបតិកា វា បវុជ្ជបតិកា វា។ ដុល្លកុមារិយោតិ មហាល្លិកា
អនិព្វិទ្ធកុមារិយោ។ បណ្ណាកាតិ លោកាមិសនិស្សិតកថាពហុលា

ឧស្សន្ទកិលេសា អរូបសន្តបរិធាហា នបុំសកា។ តេសំ សព្វេសម្បិ
ឧបសង្កមនេ អាទីនេវា វុត្តនយេនេវ វេទិតញ្ចោ។ ភិក្ខុនិសុបិ ឯសេវ នយោ។ អបិ
ច ភិក្ខុ នាម ឧស្សន្ទព្រហ្មចរិយា ហោន្តិ, តថា ភិក្ខុនិយោ។ តេ អញ្ញមញ្ញំ
សន្តវរសេន កតិចាហេនេវ រក្ខិតគោបិតសមណាធម្មំ នាសេន្តិ។
គិលានបុច្ឆកេន បន គន្ធុ វដ្តតិ។ ភិក្ខុនា បុច្ឆានិ លភិក្ខុ បូជនត្ថាយបិ
ឡិវាទនានត្ថាយបិ គន្ធុ វដ្តតិយេវ។

ចាណការន្តិ សុរាចានយវំ, តំ ព្រហ្មចរិយន្តរាយករេហិ សុរាសោណ្ណាហិ
អវិវិត្តំ ហោតិ។ តត្ថ តេហិ សទ្ធិ សហសោណ្ណាវសេន ឧបសង្កមិតុំ ន វដ្តតិ,
ព្រហ្មចរិយន្តរាយោ ហោតិ។ សំសង្ខារិហារតិ រាជ្ជបីតិអាទីសុ រាជានោតិ
អភិសិក្កា វា ហោន្តិ អនភិសិក្កា វា, យេ វជ្ជមនុសាសន្តិ។ រាជមហាមត្តាតិ រាជ្ជនំ
ឥស្សរិយសទិសាយ មហាតិយា ឥស្សរិយមត្តាយ សមន្មាគតា។ តិត្ថិយាតិ
វិបរីតទស្សនា ពាហិរបរិញ្ញាជកា។ តិត្ថិយសាវកាតិ ភត្តិវសេន តេសំ
បច្ចយនាយកា, ឯតេហិ សទ្ធិ សំសគ្គជាតោ ហោតីតិ អត្ថោ។

អនុលោមិកេន សំសគ្គនាតិ អនុលោមិកសំសគ្គោ នាម តិស្សន្នំ
សិក្ខានំ អនុលោមោ បច្ចដិកសំសគ្គោ។ យេន ព្រហ្មចរិយន្តរាយំ
បញ្ញត្តិវីតិក្កមំ សល្លេខបរិហានិញ្ច ចាបុណាតិ។ សេយ្យជិដំ?
រាជរាជមហាមត្តេហិ សទ្ធិ សហសោកិតា សហនន្តិតា សមសុខទុក្ខតា
ឧប្បន្នេសុ កិច្ចករណីយេសុ អត្តនា យោគំ អាបជ្ជនតា
តិត្ថិយតិត្ថិយសាវកេហិ សទ្ធិ ឯកច្ឆន្ទុចិសមាចារតា
ឯកច្ឆន្ទុចិសមាចារកាវាវហោ វា សិទេហាពហុមាទសន្តេវា។ តត្ថ
រាជរាជមហាមត្តេហិ សទ្ធិ សំសគ្គោ ព្រហ្មចរិយន្តរាយករោ, ឥតរេហិ

តិគ្គិយសារកេហិ តេសំលទ្ធិគ្គហណំ។ តេសំ បន វាទំ ភិទ្ធិត្វា អត្តនោលទ្ធិ
គណ្ណាបេតុំ សមត្ថេន ឧបសង្កមិតុំ វដ្តតិ។

ឥនានិ អបរេនបិ បរិយាយេន អគោចរំ ធស្សេតុំ “យានិ វា បន តានិ
កុលានី” តិអាទិ អារទ្ធី។ តត្ថ អស្សន្ទានីតិ ពុទ្ធាធិសុ សន្ទារិវហិតានិ។ តានិ
“ពុទ្ធា សព្ពញ្ញា, ធម្មា និយ្យានិកោ, សង្ឃោ សុប្បដិបន្នោ” តិ ន សទ្ធិបាទ្ធិ។
អប្បសន្ទានីតិ ចិត្តំ បសន្នំ អនារិលំ កាតុំ ន សក្កោន្តិ។
អក្កោសកបរិភាសកានីតិ អក្កោសកានិ ចេវ បរិភាសកានិ ច។ “ចោរោសិ,
ពាលោសិ, មូឡោសិ, ឌីដ្ឋោសិ, គោណោសិ, គប្រទោសិ, អាចាយិកោសិ,
នេរយិកោសិ, តិរច្ឆានគោសិ, នត្តិ តុយ្ហំ សុគតិ, ធុគ្គតិយេវ តុយ្ហំ
ចាជិកផ្លា” តិ វរំ ធនហិ អក្កោសវត្ថុហិ អក្កោសន្តិ។ “ហោតុ, ឥនានិ តំ
បហរិស្សម, ពទ្ធិស្សម, វដ្តិស្សម” តិ វរំ ភយធស្សនេន បរិភាសន្តិ ចាតិ
អត្ថោ។

អនត្តកាមាធិតិ អត្តំ ន ឥច្ឆន្តិ, អនត្តមេវ ឥច្ឆន្តិ។ អហិតកាមាធិតិ
អហិតមេវ ឥច្ឆន្តិ, ហិតំ ន ឥច្ឆន្តិ។ អជាសុកាមាធិតិ ជាសុកំ ន ឥច្ឆន្តិ,
អជាសុកមេវ ឥច្ឆន្តិ។ អយោគក្ខេមកាមាធិតិ ចត្វហិ យោគេហិ ខេមំ និត្តយំ ន
ឥច្ឆន្តិ, សភយមេវ ឥច្ឆន្តិ។ ភិក្ខុនន្តិ ឯត្ថ សាមណោបិ សង្កហំ គច្ឆន្តិ។ ភិក្ខុនីនន្តិ
ឯត្ថ សិក្ខុមាធាសាមណោរិយោបិ។ សព្ពេសម្បិ ហិ ភកវន្តំ ឧទ្ទិស្ស
បព្ពជិតានញ្ចេវ សរណគតានញ្ច ចតុន្នម្បិ បរិសានំ តានិ អនត្តកាមាធិយេវ។
តថាវុចានិ កុលានីតិ ឯវុចានិ ខត្តិយកុលានីតិ កុលានិ។ សេវតីតិ និស្សាយ
ជីវតិ។ ភជតីតិ ឧបសង្កមិតិ។ បយិរុចាសតីតិ បុនប្បនំ ឧបសង្កមិតិ។ អយំ
វុច្ឆតីតិ អយំ វេសិយាធិគោចរស្ស វេសិយាធិកោ រាជាធិសំសជ្ឈស្ស រាជាធិកោ

អស្សុទ្ធកុលាធិសេវកស្ស អស្សុទ្ធកុលាធិកោ ចាតិ តិប្បការោបិ
អយុត្តគោចរោ “អគោចរោ”តិ វេទិតញ្ចោ។

តស្ស ឥមិនាបិ បរិយាយេន អគោចរតា វេទិតញ្ចោ - វេសិយាធិកោ តាវ
បញ្ចកាមគុណានិស្សយតោ អគោចរោ វេទិតញ្ចោ។ យថាហា - “កោ ច, ភិក្ខុវេ,
ភិក្ខុនោ អគោចរោ បរិសយោ, យទិទំ បញ្ច កាមគុណា”តិ។ រាជាធិកោ
ឈានានុយោគស្ស អនុបនិស្សយតោ លាភសក្ការាសនិបក្កនិច្ឆានតោ
ទិដ្ឋិបត្តិហេតុតោ ច, អស្សុទ្ធកុលាធិកោ សទ្ធាហានិច្ចបទោសាវហានតោ
អគោចរោ។

អន្តរយរប្បវេសាធិកោ ច ចក្ខុនា រូបំ ទិស្វា និមិត្តក្តាហាធិកោ ច
សទ្ធាធម្មេយ្យនិ ភោជនានិ គុញ្ញត្វាវិស្វកទស្សនានុយោគោ ច បញ្ច
កាមគុណា ចាតិ ចតុត្ថិដោបិ បន កិលេសុប្បត្តិវសេន អគោចរោតិ
វេទិតញ្ចោ។

មាភិក្ខុវេ អគោចរេ ចរថាតិ ចរិតុំ អយុត្តជ្ជានេ មា ចរថ។ បរិសយេតិ
សត្តវិសយេ។ អគោចរេ ភិក្ខុវេ ចរតន្តិ អយុត្តជ្ជានេ ចរន្តានំ។ “ចរ”ន្តិបិ ចាហោ។
លច្ឆតីតិ លភិស្សតិ បស្សិស្សតិ។ មារោតិ ទេវបុត្តមារោបិ មច្ចុមារោបិ។
ឌីតារន្តិ រន្តំ ជន្តំ វិវរំ។

គោចរនិទ្ទេសេ ន វេសិយាគោចរោ ហោតីតិអាទិនិ វុត្តបដិបក្ខវសេន
វេទិតញ្ចានិ។ អយំ បនវិសេសោ - ចត្តារោ សតិបដ្ឋានា គោចរោតិ ចរិតុំ
យុត្តជ្ជានវសេន ចតុសតិបដ្ឋានា គោចរោ។ សកេតិ អត្តនោ សន្តកេ។
បេត្តិកេវិសយេតិ បិតិកោ អាគតវិសយេ។

អារទ្ធវីរិយស្សតិ សម្មាឧបជ្ជិតចតុសម្មប្បធានវីរិយវន្តស្ស។
ថាមគតស្សតិ ពលប្បត្តស្ស។ ទទ្ធិបរក្កមស្សតិ ជីវីរិយស្ស។ យស្សត្ថាយ
បេសិកោតិ យេន អរហត្តត្ថាយ អត្តកាលោ បរិច្ចត្តោ។ អត្តត្ថេ ចាតិ អត្តនោ
អត្តេ អរហត្តជលេ ច។ ញាយេ ចាតិ អរិយេ អដ្ឋង្គិកេ មគ្គេ ច។ លក្ខណេ ចាតិ
អនិច្ចាទិលក្ខណបដិវេជេ ច។ ការណេ ចាតិ ហេតុម្ហិ ច។ ឋានាឋានេ ចាតិ
ឋានេ ច អដ្ឋានេ ច, ការណាការណេ ចាតិ អត្តោ។ ឥនានិវិត្តារត្វា ទស្សេតុំ
“សព្វេ សម្ពាទា អនិច្ចា” តិអាទិមាហ។

១៩៧. អដ្ឋមគាថាយ ឯកោទិ និបកោតិ ឯកគ្គិចិត្តោ បណ្ឌិតោ។

ជាតរូបស្ស ឌីឡារិកម្មិ មលំ ធមតីតិ សុវណ្ណាស្ស ដូលំ ជលំ
អគ្គិសំយោគេន នីហារតិ។ សន្ធមតីតិ សម្មា នីហារតិ។ និទ្ធមតីតិ
អបុនកវប្បត្តិកំ កត្វា នីហារតិ។ “ឈាបេតី” តិ កេចិ វទន្តិ។ មជ្ឈិមកម្មីតិ
តតោ សុខុមតរម្មិ។ សុខុមកម្មីតិ អតិសុខុមតរម្មិ។ ឯវមេវាតិ
ឌីបម្មសម្មជិចាទនំ។ អត្តនោ ឌីឡារិកេចិ កិលេសេ ធមតីតិ
កាយទុច្ឆរិតាទិកេ ដូលកិលេសេ វីរិយាតបេន នីហារតិ។ មជ្ឈិមកេចិ
កិលេសេតិ កាមវិតក្កាទិកេ ឌីឡារិកសុខុមាទំ មជ្ឈិមកេចិ។ សុខុមកេចិ តិ
ញាតិវិតក្កាទិកេ អតិសណ្ឋាកេចិ កិលេសេ។ សម្មាទិដ្ឋិយា មិច្ឆាទិដ្ឋិ ធមតីតិ
សហវិបស្សនាយ មគ្គសម្មយុត្តាយ សម្មាទិដ្ឋិយា វិបរិតសម្ពាទំ មិច្ឆាទិដ្ឋិ
នីហារតិ។ សម្មាសង្កប្បាទិសុចិ ឯសេវ នយោ។

១៩៨. ឯវំ អាយស្កតា សារិបុត្តេន តីហិ គាថាហិ ភកវន្តំ ថោមេត្វា បញ្ចហិ
គាថាហិ បញ្ចសតានំ សិស្សានមត្ថាយ ច សេនាសនកោចរសីលវតាទិនិ
បុច្ឆិតោ តមត្ថំ បកាសេតុំ “វិជិតុច្ឆមានស្ស” តិអាទិនា នយេន វិស្សជ្ជនមារទ្ធា
តត្ថ បឋមគាថាយ តាវត្ថោ - ជាតិអាទិហិ ជិតុច្ឆមានស្ស វិត្តាសនំ សយនំ

សេវតោ វេ សម្ពោធិកាមស្ស សារិបុត្ត ភិក្ខុនោ យទិទំ ជាសុ យោ ជាសុវិហារោ
យថានុធម្មំ យោ ច អនុធម្មោ, តំ តេ បវត្តាមិ យថា បដានំ យថា បដានន្តោ
វនេយ្យ, ឯវំ វនាមីតិ។ យំ ជាសុវិហារន្តំ យំ សុខវិហារំ។

អសប្បាយរូបធស្សនេនាតិ ឥត្តិរូបាទិសមណាសប្បាយរូបធស្សនេន។ តំ
ពោធិពុជ្ឈិតុកាមស្សាតិ តំ ចតុមគ្គញ្ញាណាសម្ពាតំ ពោធិពុជ្ឈិតុំ ឥច្ឆន្តស្ស។
អនុពុជ្ឈិតុកាមស្សាតិ អនុរូចាយ បដិបត្តិយា ពុជ្ឈិតុកាមស្ស។
បដិវិជ្ឈិតុកាមស្សាតិ អភិមុខេ កត្វា និព្វិជ្ឈិតុកាមស្ស។ សម្ពុជ្ឈិតុកាមស្សាតិ
បហ័នកិលេសេ អបច្ឆាគមនវសេន សម្មា ពុជ្ឈិតុំ ឥច្ឆន្តស្ស។
អធិគន្ធកាមស្សាតិ ចាបុណ្ហតុកាមស្ស។ សន្និកាតុកាមស្សាតិ
បដិលាភសន្និកិរិយាយ បត្តកាមស្ស។ អថ វា ពុជ្ឈិតុកាមស្សាតិ
សោតាបត្តិមគ្គញ្ញាណំ ញ្ញាតុកាមស្ស។ អនុពុជ្ឈិតុកាមស្សាតិ
សកទាតាមិមគ្គញ្ញាណំ បុន ញ្ញាតុកាមស្ស។ បដិវិជ្ឈិតុកាមស្សាតិ
អនាតាមិមគ្គញ្ញាណំ បដិវេជវសេន ញ្ញាតុកាមស្ស។ សម្ពុជ្ឈិតុកាមស្សាតិ
អរហត្តមគ្គញ្ញាណំ សម្មា ញ្ញាតុកាមស្ស។ អធិគន្ធកាមស្សាតិ ចតុត្ថិធម្មិ
អធិគន្ធកាមស្ស។ ជស្សិតុកាមស្សាតិ ញ្ញាណាដុសនាយ ដុសិតុកាមស្ស។
សន្និកាតុកាមស្សាតិ បច្ឆវេក្ខណាយ បច្ឆក្ខំ កត្តកាមស្ស។

ចតុន្នំ មគ្គានំ បុព្វភាគេវិបស្សនាតិ ចតុន្នំ អរិយមគ្គានំ បុរិមកោដ្ឋាសេ
ឧប្បន្នឧទយព្ពយាទិវិបស្សនាញ្ញាណានិ។

១៩៩. ធុតិយកាថាយ សបរិយន្តចារីតិ សីលាទីសុ ចតុសុ បរិយន្តេសុ
ចរមាវោ។ ខំសាធិចាតានន្តំ បិដ្ឋលមក្ខិកានញ្ច សេសមក្ខិកានញ្ច។ តេ ហិ
តតោ តតោ អធិបតិក្វា ខាទន្តិ, តស្មា “អធិចាតា”តិ វុច្ឆន្តិ។ មនុស្សជស្សានន្តំ
ចោរាទិជស្សានំ។

ចត្តារោ បរិយន្តាតិ ចត្តារោ មរិយាទា បរិច្ឆេទា។ អន្តោបូតិការំ
បច្ឆវេក្ខមាណោតិ អព្ពន្ធករ កុច្ឆិតការំ សីលវិរបាតការំ ឌីលោកយមាណោ។
អន្តោ សីលសំវរេបរិយន្តេ ចរតីតិ សីលសំវរេបរិច្ឆេទព្ពន្ធករ ចរតិ វិចរតិ។
មរិយាទំ នភិន្តតីតិ សីលមរិយាទំ សីលបរិច្ឆេទំ នកោបេតិ។

អាទិត្តបរិយាយំ បច្ឆវេក្ខមាណោតិ អាទិត្តទេសនំ (មហាវ. ៥៤; សំ. និ.
៣.៦១; ៤.២៨) ឌីលោកេន្តោ។ អក្ខព្ពញ្ញនវណបជិច្ឆាទនបុត្តមំសូបមំ
បច្ឆវេក្ខមាណោតិ សាកដិកស្ស អក្ខព្ពញ្ញនឧបមញ្ច, កុដ្ឋព្យាដិណោ វណានំ
បជិច្ឆាទនតេលបិលោតិកឧបមញ្ច, កន្តារបជិបន្នានំ ជាយម្បតិកានំ
បុត្តមំសខាទនឧបមញ្ច (សំ. និ. ២.៦៣; មិ. ប. ៦.១.២) ឌីលោកេន្តោ។
កទ្កេករត្តវិហារំ បច្ឆវេក្ខមាណោតិ -

“អតីតំ នាស្វាគមេយ្យ, នប្បដិកេដ្ឋំ អនាគតំ;
តំ វេ ‘កទ្កេករត្តោ’តិ, សន្តោ អាចិក្ខតេ មុនី”តិ។ (ម. និ. ៣.២៨០; នេត្តិ.
១០៣) -

ឯវំ វុត្តំ កទ្កេករត្តវិហារំ ឌីលោកេន្តោ។ តា ឧប្បតិក្ខា ឧប្បតិក្ខា ខាទន្តិក្ខិ
និប្បតិក្ខា និប្បតិក្ខា ខាទន្តិ។

២០០. តតិយគាថាយ បរធម្មិកា នាម សត្តសហធម្មិកវដ្ឋា សព្វេបិ តេ
ពាហិរកា។ កុសលានុឯសីតិ កុសលធម្មេ អន្តេសមាណោ។

សត្ត សហធម្មិកេ វេបេត្វាតិ
ភិក្ខុភិក្ខុនីសិក្ខុមាណសាមណោសាមណេវិធម្មាសកធម្មាសិកាយោ វដ្ឋេត្វា។
អថាបរាជិបិ អត្ថិ អភិសម្ពោតញ្ញានីតិ អបរាជិបិ មទ្កិតញ្ញានិ អត្ថិ សិរីជ្ឈន្តិ។

២០០. ចតុត្ថកាថាយ អាតង្គ្គិយស្សនាតិ រោគជស្សន។ សីតំ អដ្ឋង្គាទ្គិ
សីតញ្ច ឧណ្ហញ្ច។ សោតេហិ ដុដ្ឋា ពហុធាតិ សោតេហិ អាតង្គាទិហិ
អនេកេហិ អាការេហិ ដុដ្ឋា សមាធនោ។ អនោកោតិ អភិសង្ខារវិញ្ញាណាទីនំ
អនោកាសក្ខតោ។ អព្ពន្ធនាតុបកោបវសេន វាតិ សរីរព្ពន្ធរ
អាថោធាតុក្ខោភវសេន វា អញ្ញធាតុក្ខោភវសេន វា។ ឧណ្ហាទ្គិ សរីរព្ពន្ធរ
តេជោធាតុក្ខោភវសេន ឧណ្ហំ ភវតិ។ អភិសង្ខារសហគតវិញ្ញាណស្សាតិ
កុសលាកុសលចេតនាសម្បយុត្តចិត្តស្ស។ ឱកាសំ ន ករោតីតិ អវកាសំ
បតិជ្ជំ ន ករោតិ។ អវត្ថិតសមាធានោតិ ធីតវិទ្យា គាហាកោ។

២០២. វេទំ “ភិក្ខុនោវិទិគុច្ឆតោ”តិអាទិហិ តិហិ កាថាហិ បុដ្ឋមត្ថំ
វិស្សន្នេត្វា ឥនាទិ “ក្យាស្ស ព្យប្បបយោ”តិអាទិនា នយេន បុដ្ឋំវិស្សន្នេត្តោ
“ថេយ្យំ ន កាវេ”តិអាទិមាហា។ តត្ថ ជស្សេតិ ដុសេយ្យ។ យទាវិលត្ថំ មនសោ
វិជញ្ញាតិ យំ ចិត្តស្ស អាវិលត្ថំ វិជានេយ្យ, តំ សត្តំ “កណ្ហាស្ស បក្ខោ”តិ
វិនោទយេយ្យ។

អទិន្នាទានំ បហាយាតិ វត្ថុ អទិន្នស្ស អាទានំ អទិន្នាទានំ, បរសំហារណំ,
ថេយ្យំ ចោរិកាតិ វុត្ថំ ហោតិ។ តត្ថ អទិន្នាទានំ បរបរិគ្គហិតំ, យត្ថ បរោ
យថាកាមការិតំ អាបដ្ឋន្តោ អទណ្ណារហោ អនុបវន្តោ ច ហោតិ; តស្មី
បរបរិគ្គហិតេ បរបរិគ្គហិតសញ្ញិនោ តទាទាយ កឧបក្កមសមុដ្ឋាបិកា
ថេយ្យចេតនា អទិន្នាទានំ។ តំ ហីនេ បរស្ស សន្តកេ អប្បសាវន្តំ, បណីតេ
មហាសាវន្តំ។ កស្មា? វត្ថុបណីតតាយ។ វត្ថុសមត្តេ សតិ គុណាធិការំ
សន្តកេ វត្ថុស្មី មហាសាវន្តំ, តំ តំ គុណាធិកំ ឧទាទាយ តតោ តតោ
ហីនគុណាស្ស សន្តកេ វត្ថុស្មី អប្បសាវន្តំ។

តស៊ូ បញ្ចា សម្ភារ ហោត្តិ - បរិបរិគ្គហិតំ, បរិបរិគ្គហិតសញ្ញិតា,
ថេយ្យចិត្តំ, ឧបក្កមោ, តេន ហរណាត្តិ។ បហាយាតិ ឥមំ
អទិន្នាទានចេតនាសម្ពាទំ ទុស្សីល្យំ បដហិត្វា។ បដិវរតោតិ បហ័នកាលតោ
បជ្ជាយ តតោ ទុស្សីល្យតោ ឱរតោវិរតោវ។ ទិន្នមេវ អាទិយតីតិ ទិន្នាទាយី។
ចិត្តនបិ ទិន្នមេវ បដិកម្ពតីតិ ទិន្នបាដិកម្ពី។ ថេនេតីតិ ថេនោ, ន ថេនេន
អថេនេន។ អថេនត្តាយេវ សុចិត្តតេន។ អត្តនាតិ អត្តភាវេន, អថេនំ សុចិត្តតំ
អត្តភាវំ កត្វាវិហរតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឥតោ បរំ វុត្តនយមេវ។

មេត្តាយនវសេន មេត្តិ។ មេត្តាការោ មេត្តាយនា។ មេត្តាយ អយិតស្ស
មេត្តាសមដ្ឋិនោ ចិត្តស្ស ភារោ មេត្តាយិតត្ថំ។ អនុទយតីតិ អនុទយា, រក្ខតីតិ
អត្តោ។ អនុទយាការោ អនុទយនា។ អនុទយិតស្ស ភារោ អនុទយិតត្ថំ។
ហិតស្ស វសនវសេន ហិតេសិតា។ អនុកម្មនវសេន អនុកម្មា។ សព្វេហិបិ
ឥមេហិ បទេហិ ឧបចារប្បនាប្បត្តាវ មេត្តា វុត្តា។ វិបុលេនាតិ ឯត្ថ
ជរណាវសេន វិបុលតា ទដ្ឋញ្ញា។ ភូមិវសេន បន តំ មហាគ្គតំ។ បគុណាវសេន
អប្បមាណំ។ សត្តាវម្ពណាវសេន ច អប្បមាណំ។ ព្យាទាទបច្ចតិកប្បហានេន
អវេរំ។ ទោមនស្សប្បហានតោ អព្យាបដ្ឋំ, និទ្ទក្ខន្តិ វុត្តំ ហោតិ។

អារិលន្តិ អប្បសន្នំ។ លុទ្ធិតន្តិ កលលំ។ ឯវតន្តិ អសន្និដ្ឋានំ។ យដ្ឋិតន្តិ
អារម្មណេន យដ្ឋនមាទាទិតំ។ ចលិតន្តិ កម្មមាណំ។ ភន្តន្តិ វិញ្ញន្តំ។ អរូបសន្តន្តិ
អនិព្វតំ។

យោ សោ មារោតិ ឯវមាទីសុ មហាជនំ អនត្ថេ និយោដេត្វា មារេតីតិ
មារោ។ កណ្តាកម្មត្តា កណ្តោ។ កាមាវចរិស្សរត្តា អធិបតិ។ មរណំ ចាបនតោ
អន្តក្ខ។ មុញ្ញិតុំ អប្បទានជ្ជេន នមុចិ។ មារស្ស ពាធិសន្តិ មារពាធិសំ។
វដ្ឋសន្តិស្សិតជ្ជេន មារស្ស អាមិសន្តិ មារាមិសំ។ វសវត្ថនជ្ជេន មារស្ស

វិសយោតិ មារវិសយោ។ គោចរជ្ជន មារស្ស និវាសោតិ មារនិវាសោ។ កាមចារ័
ចរជ្ជន មារស្ស គោចរោតិ មារគោចរោ។ ទុប្បមុញ្ញនជ្ជន មារស្ស ពន្ធនន្តិ
មារពន្ធនំ។ ទុក្ខទ្ធកុយោតិ ទុក្ខពន្ធនោ។

២០៣. មូលម្បិ តេសំ បលិខញ្ញា តិជ្ជេតិ តេសំ កោធាតិមាធានំ យំ
អវិជ្ជាទិកំ មូលំ, តម្បិ បលិខណ្ឌិត្វា តិជ្ជេយ្យ។ អទ្ធា ភវន្តោ អភិសម្ពវេយ្យាតិ
ឯតំ បិយាបិយំ អភិភវន្តោ ឯកំសេនេវ អភិភវេយ្យ, ន តត្ថ សិចីលំ
បរក្កមេយ្យាតិ អធិប្បាយោ។

អវិជ្ជា មូលន្តិអាទយោ អវិជ្ជា កោធស្ស ឧបនិស្សយសហជាតាទិវសេន
មូលំ ហោតិ។ អនុចាយមនសិការោ ច អស្មិមាធា ច ឥមេ ទ្វេ
ឧបនិស្សយវសេនេវ។ អហិរិកអនោត្ថប្បឧទ្ធា ឥមេ តយោ
ឧបនិស្សយសហជាតាទិវសេន មូលានិ ហោន្តិ, តថា អតិមាទស្សាបិ។

២០៤. បញ្ញំ បុរក្ខត្វាតិ បញ្ញំ បុព្ពង្គមំ កត្វា។ កល្យាណបីតីតិ
កល្យាណបីតិយា សមន្តាគតោ។ ចតុរោ សហោជ បរិទេវធម្មេតិ
អនន្តរកាថាយ វុច្ចមានេ បរិទេវនីយធម្មេ សហោយ្យ។

វិចយពហុលោតិ បរិវិមំសនពហុលោ។ បរិចយពហុលោតិ វិសេសេន
វិមំសនពហុលោ។ បេក្ខាយនពហុលោតិ ឥក្ខណពហុលោ។
សមេក្ខាយនពហុលោតិ ឯសនពហុលោ។ វិភូតវិហារីតិ ចាកជំ កត្វា
ញាតវិហារី។

អភិក្កន្តេ បដិក្កន្តេតិ ឯត្ថ តាវ អភិក្កន្តំ វុច្ចតិ គមនំ។ បដិក្កន្តំ និវត្តនំ។
តទុកយម្បិ ចត្វសុ ឥវិយាបថេសុ លព្ពតិ។ គមនេ តាវ បុរតោ កាយំ
អភិហារន្តោ អភិក្កមតិ នាម។ បដិនិវត្តន្តោ បដិក្កមតិ នាម។ ហំនេបិ បីតកោវ

កាយំ បុរតោ ឌីនមេន្តោ អភិក្កមតិ នាម។ បច្ឆតោ អបនាមេន្តោ បដិក្កមតិ
នាម។ និសង្ខាយបិ និសិទ្ធកោវ អាសនស្ស បុរិមអដ្ឋាភិមុខោ សំសរន្តោ
អភិក្កមតិ នាម។ បច្ឆិមអដ្ឋប្បទេសំ បច្ឆា សំសរន្តោ បដិក្កមតិ នាម។
និសង្ខាយបិ ឯសេវ នយោ។

សម្មជានការី ហោតីតិ សម្មជញ្ញេន សត្តកិច្ចការី, សម្មជញ្ញមេវ វា ការី
ហោតិ។ សោ ហិ អភិក្កន្តាធិសុ សម្មជញ្ញំ ករោតេវ, ន កត្តចិ
សម្មជញ្ញវិវហិតោ ហោតិ។ អាលោកិតេវិលោកិតេតិ ឯត្ថ បន អាលោកិតំ
នាម បុរតោ បេក្ខនំ។ វិលោកិតំ នាម អនុទិសាបេក្ខនំ។ អញ្ញានិបិ ហេដ្ឋា ឧបរិ
បច្ឆតោ បេក្ខនវសេន ឌីលោកិតឡោកិតអបលោកិតានិ នាម ហោតិ។ តានិ
ឥធ ន គហិតានិ។ សារុប្បវសេន បន ឥមា នេវ ទ្វេ គហិតានិ, ឥមិនា វា មុខេន
សញ្ញានិ គហិតានេវាតិ។

សមិញ្ញតេ បសារីតេតិ បញ្ចានំ សមិញ្ញនបសារណោ។
សង្ខាជិបត្តចីវរធារណោតិ ឯត្ថ សង្ខាជិច្ឆីរាជំ និវាសនចារុបនវសេន, បត្តស្ស
ភិក្ខាបដិក្កហណាធិវសេន បរិភោគោ ធារណំ នាម។ អសីតាធិសុ អសីតេតិ
បិណ្ឌាចាតភោជនេ។ បីតេតិ យាគុអាទិចានេ។ ខាយិតេតិ បិដ្ឋឧដ្ឋកាទិខាទនេ។
សាយិតេតិ មធុដាលីតាទិសាយនេ។ ឧច្ចារបស្សវកម្មេតិ ឧច្ចារស្ស ច
បស្សវស្ស ច ករណោ។ គតាធិសុ គតេតិ គមនេ។ ឋិតេតិ ឋានេ។ និសិទ្ធកិ
និសង្ខាយ។

សុត្ថេតិ សយនេ។ ជាគរិតេតិ ជាគរណោ។ ភាសិតេតិ កថនេ។ តត្ថ
ឧចាទារុបស្ស សទ្ធាយតនស្ស អប្បវត្ថេ សតិ ភាសិតា នាម ន ហោតិ, តស្មី
បវត្ថន្តេ ហោតីតិ បរិក្កាហាកោ ភិក្ខុ ភាសិតេ សម្មជានការី នាម ហោតិ។
វិមុត្តាយតនសីសេន ធម្មំ ទេសេន្តោបិ ពាត្ថីសតិវច្ឆានកថំ បហាយ

ធនកថាវត្ថុនិស្ស័តំ កថំ កថេន្ទ្រាបិ ភាសិតេ សម្មជានការី នាម។
តុណ្ហីភារេតិ អកថនេ។ តត្ថ ឧបាទានុបស្ស សទ្ទាយតនស្ស បរត្ថិយំ
តុណ្ហីភារេ នាម នត្ថិ, អប្បវត្ថិយំ ហោតីតិ បរិក្កាហាកោ ភិក្ខុ តុណ្ហីភារេ
សម្មជានការី នាម ហោតិ។ អដ្ឋតីសអារម្មណេសុ ចិត្តរុចិយំ កម្មជ្ជានំ
គហេត្វា និសិទ្ធាបិ ទុតិយជ្ឈានំ សមាបន្ទ្រាបិ តុណ្ហីភារេ សម្មជានការី
នាម។ ឯត្ថ ច ឯកោ ភិយាបថោ ជ្ជិសុ ឋានេសុ អាគតោ។ សោ ហេដ្ឋា អភិក្កន្តេ
បដិក្កន្តេតិ ឯត្ថ ភិក្ខុចារកាមំ គច្ឆតោ អាគច្ឆតោ ច អទ្ធានគមនវសេន
កថិតោ។ គតេ ឋិតេតិ ឯត្ថ វិហារេ ចុណ្ហិកថាធុន្ទារវសេន កថិតោតិ
វេទិតញោ។ ពុទ្ធានុស្សតិវសេនាតិអាធម្មោ ហេដ្ឋា តត្ថ តត្ថ បកាសិតា ឯ។

អរតីតិ រតិបដិក្ខុចោ។ អរតីតាតិ អរមនាការោ។ អនភិរតីតិ
អនភិរតភារោ។ អនភិរមនាតិ អនភិរមនាការោ។ ឧក្កណ្ហិតាតិ
ឧក្កណ្ហនាការោ។ បរិតស្សិតាតិ ឧក្កណ្ហនវសេនេវ បរិតស្សនា។

២០៥. កី សូ អសិស្សន្តិ កី ភុញ្ញិស្សមិ។ កុវ វា អសិស្សន្តិ កុហិ វា
អសិស្សមិ។ ទុក្ខំ វត សេត្ត កុវជ្ជ សេស្សន្តិ ឥមំ រត្ថិ ទុក្ខំ សយី, អដ្ឋ
អាគមនត្ថិ កត្ត សយិស្សំ។ ឯតេ វិតក្កេតិ ឯតេ បិណ្ឌាចាតនិស្ស័តេ ទ្វេ,
សេនាសននិស្ស័តេ ទ្វេតិ ចត្តារោ វិតក្កេ។ អនិកេតចារីតិ អបលិពោធចចារី
និត្តណ្ឌចារី។

ជលកេ វាតិ វុត្តាធិជលកថីថេ ច។ អាគាមិរត្ថិន្តិ អាគមនិរត្ថិយំ។
អាធនេនេយ្យតិ វិសេសេន ធនេនិយ្យេ។ បរិធនេនេយ្យតិ សមន្តតោ ធនេនិយ្យេ។

២០៦. កាលេតិ បិណ្ឌាចាតកាលេ បិណ្ឌាចាតសម្ពាតំ អន្តំ វា, ចីវរកាលេ
ចីវរសម្ពាតំ វសនំ វាលទ្ធា ធម្មេន សមេនាតិ អធិប្បាយោ។ មត្តំ ស ជញ្ញាតិ

បរិគ្គហេ ច បរិភោគេ ច សោ បមាណំ ជានេយ្យ។ ឥធាតិ សាសនេ,
និចាតមត្តមេវ វា ឯតំ។ តោសនត្តន្តិ សន្តោសត្តំ, ឯតទត្តំ មត្តំ ជានេយ្យតិ វុត្តំ
ហោតិ។ សោ តេសុ គុត្តោតិ សោ ភិក្ខុ តេសុ បច្ឆយេសុ គុត្តោ។ យតចារីតិ
សញ្ញាតិវិហារោ, រក្ខិតតិវិយាបថោ រក្ខិតកាយវិជីមនោធារោ ចាតិ វុត្តំ
ហោតិ។ “យតិចារី”តិបិ ចាថោ, ឯសោយេវត្ថោ។ វុសិតោតិ រោសិតោ។
យដ្ឋិតោតិ វុត្តំ ហោតិ។

ធូរិហិ ការណេហិ មត្តំ ជានេយ្យតិ ធូរិហិ ភាគេហិ បមាណំ ជានេយ្យ។
បដិគ្គហណតោ វាតិ បរេហិ ទិយ្យមានគ្គហណកាលតោ វា។ បរិភោគតោ
វាតិ បរិភូត្តនកាលតោ វា។ ថោកេបិ ទិយ្យមានេតិ អប្បកេបិ ទិយ្យមានេ។
កុលានុទយាយាតិ កុលានំ អនុទយតាយ។ កុលានុវត្តាយាតិ កុលានំ
អនុវត្តណត្ថាយ។ បដិគ្គណ្ហាតីតិ ថោកម្មិ គណ្ហាតិ។ ពហុកេបិ ទិយ្យមានេតិ
អនប្បកេបិ ទិយ្យមានេ។ កាយបរិហារិកំ ជីវំ បដិគ្គណ្ហាតីតិ ឯត្ថ កាយំ
បរិហារតិ ថោសេតីតិ កាយបរិហារិកំ។ កុដ្ឋិបរិហារិកន្តិ កុដ្ឋិ បរិហារតិ
ថោសេតីតិ កុដ្ឋិបរិហារិកំ។ ឥតវីតរបច្ឆយសន្តោសេន សមន្នាគតស្ស
ភិក្ខុនោ អដ្ឋបរិក្ខារាវដ្ឋន្តិ តីណិ ជីវរាជិ បត្តោ ទន្តកដ្ឋន្ទេននវាសិ ឯកា សូចិ
កាយពន្ធនំ បរិស្សាវនន្តិ។ វុត្តម្មិ ចេតំ -

“តិជីវេវា បត្តោ ច, វាសិ សូចិ ច ពន្ធនំ;
បរិស្សាវនេន អដ្ឋេតេ, យុត្តយោគស្ស ភិក្ខុនោ”តិ។ (ធិ. និ. អដ្ឋ. ១.២១៥;
ម. និ. អដ្ឋ. ១.២៩៤; ២.៣៤៩; អ. និ. អដ្ឋ. ២.៤.១៩៨);

តេ សព្វេ កាយបរិហារិកាបិ ហោតិ កុដ្ឋិបរិហារិកាបិ។ កដំ? តិជីវំ តាវ
និវាសេត្វា ច ចារុបិត្វា ច វិចរណកាលេ កាយំ បរិហារតិ ថោសេតីតិ
កាយបរិហារិកំ ហោតិ។ ជីវរកណ្តោន ឧទកំ បរិស្សាវេត្វា បិវនកាលេ

ខាតតព្វដលាដលគ្គហណកាលេ ច កុច្ឆិ បរិហារតិ ចោសេតីតិ កុច្ឆិបរិហារិកំ
ហោតិ។

បត្តោបិ តេន ឧទកំ ឧទ្ធវិទ្ធា ម្នានកាលេ កុដិបរិភណ្ឌាករណកាលេ ច
កាយបរិហារិកោ ហោតិ។ អាហារំ គហេត្វា ភុញ្ញនកាលេ កុច្ឆិបរិហារិកោ។
វាសិបិ តាយ ធន្តកជ្ជេននកាលេ មញ្ចបីឋានំ
អង្គមាទនីវរកុដិណ្ឌាកសដ្ឋនកាលេ ច កាយបរិហារិកោ ហោតិ។
ឧច្ឆេនននាឡិកេវាទិតច្ឆនកាលេ កុច្ឆិបរិហារិកោ។ សូចិ ចីវរសិព្ពនកាលេ
កាយបរិហារិកោ ហោតិ។ បូរំ វា ដលំ វាវិជ្ជិទ្ធា ខាននកាលេ
កុច្ឆិបរិហារិកោ។ កាយពន្ធនំ ពន្ធិទ្វារិចរណកាលេ កាយបរិហារិកំ។
ឧច្ឆអាទីនិ ពន្ធិទ្វា គហណកាលេ កុច្ឆិបរិហារិកំ។ បរិស្សាវនំ តេន ឧទកំ
បរិស្សាវេត្វា ម្នានកាលេ សេនាសនបរិភណ្ឌាករណកាលេ ច
កាយបរិហារិកំ, មាណិយមាណាកបរិស្សាវនកាលេ តេនេវ
តិលតណ្ហាលបុប្ផកាទីនិ គហេត្វា ខាននកាលេ ច កុច្ឆិបរិហារិកំ។

បដិសម្ពាឃោនិសោតិ ឧចាយេន បថេន បដិសម្ពាយ ព្រាត្វា, បច្ចវេក្ខិទ្វាតិ
អត្តោ។ ឯត្ថ ច “សីតស្ស បដិយាតាយា”តិអាទិនា នយេន វុត្តបច្ចវេក្ខណាមេវ
យោនិសោ បដិសម្ពាតិ វេទិតព្ពំ។ តត្ថ ចីវរន្តិ អន្តរវាសកាទីសុ យំកិញ្ចិ។
បដិសេវតីតិ បរិភុញ្ញតិ និវាសេតិ វា ចារុបតិ វា។ យាវនេវាតិ
បយោជនាវធិបរិច្ឆេននិយមវចនំ។ ឯត្ថកមេវ ហិ យោគិនោ ចីវរបដិសេវនេ
បយោជនំ, យទិនំ សីតស្ស បដិយាតាយាតិអាទិ, ន តេតា ភិយ្យោ។ សីតស្សាតិ
អដ្ឋត្តធាតុក្ខោភវសេន វា ពហិទ្ធា ឧតុបរិណាមនវសេន វា ឧប្បន្នស្ស យស្ស
កស្សចិ សីតស្ស។

បដិបាយាតា បដិបាទនត្ថំ។ យថា សរីរេ អាពាធំ ន ឧប្បាទេតិ, ឯវំ តស្ស
វិនោទនត្ថំ។ សីតញ្ញាហតេ ហិ សរីរេ វិក្ខិត្តិចិត្តោ យោនិសោ បទហិតំ ន
សក្កោតិ។ តស្មា សីតស្ស បដិបាយាតាយ ជីវំ សេវិតព្ពន្ធិ ភគវា អនុញ្ញាសិ។ ឯស
នយោ សព្ពត្ថ។ កេវលញ្ញេត្ត ឧណ្ហាស្សាតិ អគ្គិសន្តាបស្ស, តស្ស វនទាហាធិសុ
សម្ពោ វេទិតញ្ញោ។ ខំសមកសវាតាតបសរីសបសម្ពស្សនន្តិ ឯត្ថ បន ខំសាតិ
ខំសនមក្ខិកា។ “អន្ធមក្ខិកា”តិបិ វុច្ចន្តិ។ មកសាតិ មកសា ឯវ។ វាតាតិ
សរជអរជាធិកេនា។ អាតថោតិ ស្វរិយាតថោ។ សរីសទាតិ យេ កេចិ សវន្តា
គច្ឆន្តិ ធិយជាតិកា សប្បាទយោ, តេសំ ទដ្ឋសម្ពស្សោ ច ដុដ្ឋសម្ពស្សោ ចាតិ
ធុរិណោ សម្ពស្សោ; សោចិ ជីវំ ចារុបិទ្វា និសិន្នំ ន ពាធិតិ។ តស្មា តាធិសេសុ
ហានេសុ តេសំ បដិបាយាតត្ថាយ បដិសេវតិ។ យាវទេវាតិ បុន ឯតស្ស វចនំ
និយតបយោជនាវជិបរិច្ឆេទទស្សនត្ថំ។ ហិរិកោបីនបដិច្ឆាទនត្ថន្តិ
និយតបយោជនំ, ឥតរាទិ កធាចិ ហោន្តិ។ តត្ថ ហិរិកោបីនត្ថំ តំ តំ
សម្ពាធជ្ជានំ។ យស្មី យស្មិញ្ចា អង្កេរិវិយមាទេ ហិរិ កុប្បតិ វិនស្សតិ, តំ តំ ហិរិ
កោបនតោ ហិរិកោបីនត្ថំ វុច្ចតិ។ តស្ស ច ហិរិកោបីនស្ស បដិច្ឆាទនត្ថន្តិ
ហិរិកោបីនបដិច្ឆាទនត្ថំ។ “ហិរិកោបីនំ បដិច្ឆាទនត្ថ”ន្តិបិ ចាថោ។

បិណ្ឌាចាតន្តិ យំកិញ្ចា អាហារំ។ យោ ហិ កោចិ អាហារោ ភិក្ខុនោ
បិណ្ឌោល្យេន បត្តេ បតិភត្តា “បិណ្ឌាចាតោ”តិ វុច្ចតិ។ បិណ្ឌានំ វា ចាតោ
បិណ្ឌាចាតោ, តត្ថ តត្ថ លទ្ធានំ ភិក្ខុនំ សន្និចាតោ, សម្មហោតិ វុត្ថំ ហោតិ។
សេសំ ហោជ្ជា វុត្ថនយមេវ។

សេនាសនន្តិ សយនញ្ចា អាសនញ្ចា។ យត្ថ យត្ថ ហិ សេតិ វិហារេ វា
អឡយោកាធិម្ហំ វា, តំ សេនំ។ យត្ថ យត្ថ អាសតិ និសីទតិ, តំ អាសនំ, តំ
ឯកតោ កត្វា “សេនាសន”ន្តិ វុច្ចតិ។

ឧតុបរិស្សយវិនោទនបដិសល្លាណាមត្តន្តិ បរិសហនដ្ឋេន ឧតុយេវ
ឧតុបរិស្សយោ។ ឧតុបរិស្សយស្សវិនោទនត្ថញ្ចា បដិសល្លាណាមត្តញ្ចា។ យោ
សរីរាពាធិត្តវិក្ខេបកកោ អសប្បាយោ ឧតុ សេនាសនបដិសេវនេន
វិនោទេតញ្ចោ ហោតិ, តស្សវិនោទនត្ថំ ឯកីការសុខត្តញ្ចាតិ វុត្ថំ ហោតិ។
កាមញ្ចា សីតបដិយាតាធិនាវ ឧតុបរិស្សយវិនោទនំ វុត្ថមេវ។ យថា បន
ចីវរបដិសេវនេ “ហិរិកោបីនបដិច្ឆាទនំ និយតបយោជនំ, ឥតរាជិ កធាចិ
កធាចិ កវន្តិ” តិ វុត្ថំ, ឯវមិធាចិ និយតឧតុបរិស្សយវិនោទនំ សន្ធាយ ឥទំ វុត្ថន្តិ
វេទិតញ្ចំ។ អថ វា អយំ វុត្ថប្បកាហោ ឧតុ ឧតុយេវ។ បរិស្សយោ បន ធុរិដោ
ចាកជបរិស្សយោ ច បដិច្ឆន្ទបរិស្សយោ ច។ តត្ថ ចាកជបរិស្សយោ
សីហាព្យគ្យាទយោ, បដិច្ឆន្ទបរិស្សយោ រាគនោសាទយោ។ តេ យត្ថ
អបរិគុត្តិយា ច អសប្បាយរូបទស្សនាធិនា ច អាពាធំ ន កកោន្តិ, តំ សេនាសនំ
ឯវំ ជាតិគ្វា បច្ឆវេក្ខិត្វា បដិសេវន្តោ ភិក្ខុ បដិសម្ពា យោនិសោ សេនាសនំ
ឧតុបរិស្សយវិនោទនត្ថំ បដិសេវតីតិ វេទិតញ្ចោ។

គិលានបច្ឆយភេសន្តបរិក្ខារន្តិ ឯត្ថ រោគស្ស បដិអយនដ្ឋេន បច្ឆយោ,
បច្ឆនីកគមនដ្ឋេនាតិ អត្ថោ។ យស្ស កស្សចិ សប្បាយស្សេតំ អធិវចនំ។
ភិសក្កស្ស កម្មំ តេន អនុញ្ញាតត្ថាតិ ភេសន្តំ។ គិលានបច្ឆយោវ ភេសន្តំ
គិលានបច្ឆយភេសន្តំ, យំ កិញ្ចិ គិលានស្ស សប្បាយំ ភិសក្កកម្មំ
តេលមធុដាណីតាធិតិ វុត្ថំ ហោតិ។ បរិក្ខារោតិ បន “សត្តហិ នគរបរិក្ខារេហិ
សុបរិក្ខត្ថំ ហោតិ” តិ អាធិសុ (អ. និ. ៧.៦៧) បរិវារោ វុច្ឆតិ។ “រថោ
សីលបរិក្ខារោ, ឈានក្ខោ ចក្កវិរិយោ” តិ អាធិសុ (សំ. និ. ៥.៤) អលង្ការោ។ “យេ
ច ខោ ឥមេ បព្ពជិតេន ជីវិតបរិក្ខារា សមុទានេតញ្ចា” តិ អាធិសុ (ម. និ. ១.១៩១-
១៩២) សម្ពារោ។ ឥធ បន សម្ពារោចិ បរិវារោចិ វុច្ឆតិ។ តញ្ចា
គិលានបច្ឆយភេសន្តំ ជីវិតស្ស បរិវារោចិ ហោតិ, ជីវិតនាសកាពាធុប្បត្តិយា

អង្គរ អនុភាព រក្ខត្តា រក្ខត្តា សម្ភារៈ យថា បរិវត្តតិ, ឯវមស្ស
ការណៈ ភាវតោ; តស្មា “បរិក្ខារោ” តិ វុត្តតិ។ ឯវ គិលានបច្ចយ ភេសជ្ជៈ តំ
បរិក្ខារោ ចាតិ គិលានបច្ចយ ភេសជ្ជៈ បរិក្ខារោ, តំ
គិលានបច្ចយ ភេសជ្ជៈ បរិក្ខារំ។ គិលានស្ស យំ កិញ្ចិ សប្បាយំ ភិសក្កានុញ្ញាតំ
តេលមដុដាលីតាទិជីវិតបរិក្ខារន្តិ វុត្តំ ហោតិ។

ឧប្បន្នានន្តិ ជាតានំ ភូតានំ និព្វត្តានំ។ វេយ្យាពាធិកានន្តិ ឯត្ថ ព្យាពាធាតិ
ធាតុក្ខោភោ តំសមុជ្ជានា ច កុដ្ឋកណ្ណបិដ្ឋកាធយោ, ព្យាពាធាតោ ឧប្បន្នត្តា
វេយ្យាពាធិកា។ វេទនានន្តិ ទុក្ខវេទនា, អកុសលវិចាកវេទនា, តាសំ
វេយ្យាពាធិកានំ វេទនានំ។ អព្យាពាជ្ឈបរមតាយាតិ និទុក្ខបរមតាយ។ យាវ តំ
ទុក្ខំ សព្វំ បហីនំ ហោតិ, តាវាតិ អត្ថោ។

សន្តុដ្ឋោ ហោតិ តិ បច្ចយសន្តោសេន សន្តុដ្ឋោ ហោតិ។ ឥតីវតវេន
ជីវវេនាតិ ជួលសុខុមល្យឧបណ័តិវិជីណ្ណានំ យេន កេនចិ។ អថ ខោ
យថាលទ្ធាធិនំ ឥតីវតវេន យេន កេនចិ សន្តុដ្ឋោ ហោតិ តិ អត្ថោ។ ជីវវស្មិញ្ចិ
តយោ សន្តោសា យថាលាភសន្តោសោ យថាលសន្តោសោ
យថាសារុប្បសន្តោសោតិ។ បិណ្ឌាចាតាទិសុបិ ឯសេវ នយោ។

វណ្ណាវាទិ ឯកោ សន្តុដ្ឋោ ហោតិ, សន្តោសស្ស វណ្ណំ ន កថេតិ, ឯកោ ន
សន្តុដ្ឋោ ហោតិ, សន្តោសស្ស វណ្ណំ កថេតិ, ឯកោ នេវ សន្តុដ្ឋោ ហោតិ, ន
សន្តោសស្ស វណ្ណំ កថេតិ, ឯកោ សន្តុដ្ឋោ ច ហោតិ, សន្តោសស្ស វណ្ណំ
កថេតិ, តំ ទស្សេតុ “ឥតីវតវេន ជីវវសន្តុដ្ឋិយា ច វណ្ណាវាទិ” តិ វុត្តំ។ អនេសនន្តិ
ទូតេយ្យបហីនគមនានុយោគប្បកេទំ នានប្បការំ អនេសនំ។ អប្បតិវុបន្តិ
អយុត្តំ។ អលទ្ធា ចាតិ អលភិក្ខុ។ យថា ឯកោ “កថំ នុ ខោ ជីវវ
លភិស្សមី” តិ បុញ្ញវន្តេហិ ភិក្ខុហិ សទ្ធិ ឯកោ ហុតា កោហញ្ញំ កោហន្តោ

ឧត្តស្សតិ បរិតស្សតិ, សន្តជ្ជាភិក្ខុ ឯវំ អលទ្ធា ច ចីវំ ន បរិតស្សតិ។ លទ្ធា
ចាតិ ធម្មន សមេន លភិក្ខា។ អគង្គតោតិ វិគតលោកវន្តោ។ អមុច្ឆិតោតិ
អធិមត្តតណ្ហាយ មុច្ឆំ អនាបន្នោ។ អនន្នាបន្នោតិ តណ្ហាយ អនោត្តដោ
អបរិយោនន្នោ។ អាទីនវនស្សវីតិ អនេសនាបត្តិយញ្ច គង្គតបរិភោគេ ច
អាទីនវំ បស្សមាណោ។ និស្សរណាបញ្ញោតិ “យាវនេវ សីតស្ស បដិយាតាយា”តិ
(ម. និ. ១.២៣) វុត្តំ និស្សរណំ ឯវំ បជានន្តោ។ ឥតវីតវចីវសន្តជ្ជិយាតិ យេន
កេនចិ ចីវនេវ សន្តជ្ជិយា។ នេវត្តានុក្កំសេតីតិ “អហំ បំសុក្ខលិកោ, មយា
ឧបសម្មទមាឡេយេវ បំសុក្ខលិកដ្ឋំ គហិតំ, កោ មយា សទិសោ អត្ថី”តិ
អត្ថក្កំសនំ ន ករោតិ។ ន បរំ វម្កេតីតិ “ឥមេ បនញ្ញោ ភិក្ខុ ន បំសុក្ខលិកា”តិ វា
“បំសុក្ខលិកមត្តម្យី ឯតេសំ នត្ថី”តិ វា ឯវំ បរំ ន វម្កេតិ។

យោ ហិ តត្ថ ធខត្តាតិ យោ តស្មី ចីវសន្តោសេ វណ្ណាវាធិ, តាសុ វា ធខត្តា
នេកោ ព្យត្តោ។ អនលសោតិ សាតច្ចកិរិយាយ អាលសិយវិហិតោ។
សម្មជាតោ បដិស្សតោតិ សម្មជានបញ្ញាយ ចេវ សតិយា ច យុត្តោ។
ចោរាណោតិ ន អធុនុប្បត្តិកេ។ អគ្គញ្ញោតិ “អក្កោ”តិ ជានិតព្វេ។ អរិយវំសេ
បិតោតិ អរិយានំ វំសេ បតិដ្ឋិតោ។ អរិយវំសោតិ ច យថា ហិ ខត្តិយវំសោ
ព្រាហ្មណវំសោ វេស្សវំសោ សុទ្ធុវំសោ សមណវំសោ កុលវំសោ រាជវំសោ, ឯវំ
អយម្យិ អជ្ឈមោ អរិយវំសោ អរិយតន្តិ អរិយបវេណី នាម ហោតិ។ សោ ខោ
បនាយំ អរិយវំសោ ឥមេសំ វំសានំ មូលគន្ធាធិនំ កាឡានុសារិគន្ធាធម្មោវិយ
អគ្គមក្ខាយតិ។ កេ បនតេ អរិយា យេសំ ឯសោ វំសោតិ? អរិយា វុច្ឆន្តិ ពុទ្ធា ច
បច្ចេកពុទ្ធា ច តថាគតសាវកា ច, ឯតេសំ អរិយានំ វំសោតិ អរិយវំសោ។
ឥតោ បុព្វេ ហិ សតសហស្សកប្បាទិកានំ ចតុន្នំ អសង្ខ័យ្យានំ មត្តកេ
តណ្ហាដ្ឋំរោ មេដ្ឋំរោ សរណាដ្ឋំរោ ធិបដ្ឋំរោតិ ចត្តារោ ពុទ្ធា ឧប្បន្នា, តេ អរិយា,
តេសំ អរិយានំ វំសោតិ អរិយវំសោ។ តេសំ ពុទ្ធានំ បរិនិព្វានតោ អបរភាគេ

ឯកំ អសង្ខ័យ្យំ អតិក្កមិត្វា កោណ្ឌាញ្ញោ នាម ពុទ្ធា ឧប្បន្នោ... បេ... ឥមស្មី
កប្បេ កកុសន្នោ កោណាគមនោ កស្សចោ អម្ពាភំ ភគវា គោតមោតិ
ចត្តារោ ពុទ្ធា ឧប្បន្នោ, តេសំ អរិយានំ វំសោតិ អរិយវំសោ។ អបិ ច
អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នានំ សត្តពុទ្ធបច្ចេកពុទ្ធសាវកានំ អរិយានំ វំសោតិ
អរិយវំសោ, តស្មី អរិយវំសេ បតិដ្ឋិតោ។

ឥតវីតរេន បិណ្ឌចាតេនាតិ យេន កេនចិ បិណ្ឌចាតេន។
សេនាសនាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ អាយតនេស្វតិ ចក្ខុរាទីសុ អាយតនេសុ។

យតោតិ សញ្ញតោ។ យត្ថោតិ យត្តវា។ បដិយត្ថោតិ អតិវិយ យត្តវា។
គុត្ថោតិ វត្ថុតោ។ គោបិតោតិ មញ្ញសាយ វិយ បដ្ឋបិតោ។ វត្ថុតោតិ
បដិសាមិតោ។ សំរុតោតិ ធារសំរុវណេន បិហិតោ។ ខុំសិតោតិ គរហិតោ។
វម្មិតោតិ អបសាទិតោ។ យដ្ឋិតោតិ យដ្ឋនមាថាទិតោ។ គរហិតោតិ
អវមញ្ញិតោ។ ឧបវទិតោតិ អក្កោសិតោ។

ជរុសេនាតិ មម្មច្នេននវចនេន។ កក្កឡេនាតិ ធារុណេន។ នប្បដិវដ្ឋាតិ
បដិប្បវិត្វា ន កថេយ្យ។

២០៧. ឈានុយុត្តោតិ អនុប្បន្នប្បាទនេន ឧប្បន្នសេវនេន ច ឈានេន
អនុយុត្តោ។ ឧបេក្ខមារព្ភ សមាហិតតោតិ ចតុត្ថជ្ឈានុបេក្ខំ ឧប្បាទេត្វា
សមាហិតចិត្តោ។ តក្កាសយំ កុក្កច្ចព្វាបច្ឆិន្នេតិ កាមវិតក្កាទិវិតក្កព្វា
កាមសញ្ញាទិកំ វិតក្កស្ស អាសយព្វា ហត្ថកុក្កទ្វាទិកុក្កច្ចព្វា ឧបច្ឆិន្នេយ្យ។

អនុប្បន្នស្ស វា បឋមស្ស ឈានស្ស ឧប្បាទាយាតិ តស្មី អត្ថការេ
អនុប្បន្នស្ស វា ឧប្បន្និត្វា បរិហ័នស្ស វា បឋមជ្ឈានស្ស ឧប្បាទនត្ថំ អត្ថនោ

សន្តានេ បដិលាភត្ថំ។ ឧប្បន្នំ វា បឋមំ ឈានំ អាសេវតីតិអាទីសុ ឯត្ថ អាទរេន
សេវតិ បគុណំ ករោតិ ភាវេតិ វឡេតិ ពហុលីករោតិ បុនប្បនំ ករោតិ។

ឧបេក្ខាតិ ចតុត្ថជ្ឈានេ ឧប្បន្នា តត្រមជ្ឈត្ថបេក្ខា។ ឧបេក្ខាតិ សភាវបទំ។
ឧបេក្ខនាតិ ឧបបត្តិតោ ឥក្ខនាការោ។ អជ្ឈបេក្ខនាតិ អធិកា ហុត្វា ឥក្ខនា។
ចិត្តសមតាតិ ចិត្តស្ស សមតា ចិត្តស្ស ឧនាតិវិត្ថតំ វជ្ជេត្វា សមភារោ។
ចិត្តប្បស្សន្ទតាតិ ចិត្តស្ស អប្បគព្ភតា, អថទ្ធភារោតិ អត្ថោ។ មជ្ឈត្ថតា
ចិត្តស្សាតិ ន សត្តស្ស ន ចោសស្ស, ចិត្តស្ស មជ្ឈត្ថភារោតិ អត្ថោ។ ចតុត្ថ
ឈានេ ឧបេក្ខំ អារព្ភាតិ ចតុត្ថស្មី ឈានស្មី ឧប្បន្នំ តត្រមជ្ឈត្ថបេក្ខំ បដិច្ច។
ឯកគ្គិចិត្តោតិ ឯការម្មណោ បវត្ថចិត្តោ។ អវិក្ខិត្តចិត្តោតិ ឧទ្ធច្ចរិយិតោ ន
វិក្ខិត្តចិត្តោ។

នវរិតក្កា វុត្ថនយា ឯវ។ កាមរិតក្កានំ កាមសញ្ញាសយោតិ កាមរិតក្កំ
រិតក្កេន្តស្ស ឧប្បន្នា កាមសញ្ញា តេសំ រិតក្កានំ អាសយោ វសនោកាសោតិ
កាមសញ្ញាសយោ។ ព្យាបាទរិតក្កាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។

២០៨. ចុទិតោ វចីភិ សតិមាភិទន្ទេតិ ឧបជ្ឈាយាទីហិ វាចាហិ ចោទិតោ
សមាធនោ សតិមា ហុត្វា តំ ចោទនំ អភិទន្ទេយ្យ។ វាចំ បមុញោ កុសលន្តិ
ញ្ញាណសមុជ្ជិតំ វាចំ បមុញោយ្យ។ នាតិវេលន្តិ អតិវេលំ បន វាចំ កាលវេលញ្ច
សីលវេលញ្ច អតិក្កន្តំ នប្បមុញោយ្យ។ ជនវាទធម្មាយាតិ ជនបរិវាទកថាយ។ ន
ចេតយេយ្យាតិ ចេតនំ ន ឧប្បាទេយ្យ។

ឥទំ តេ អប្បត្តន្តិ ឥទំ តវ ន បត្តំ។ អសារុប្បន្តិ តវ បយោគំ អសារុប្បំ។
អសីលជ្ជន្តិ តវ បយោគំ ន សីលេ បតិជ្ជន្តិ អសីលជ្ជំ, សីលេ បិតស្ស បយោគំ ន
ហោតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ កេចិ “អសិលីជ្ជ”ន្តិ បឋន្តិ, អមជ្ជវចនន្តិ អត្តំ វណ្ណាយន្តិ។

និងនិមិត្ត តត្ថ តត្ថ និងហិក្ខា បរិបត្តានំ ហិរញ្ញសុវណ្ណាធិបូរានំ និងកុម្មីនំ។
បរត្តារន្តិ កិច្ចជីវិតេ ទុគ្គតមនុស្សេ អនុកម្មំ កត្វា “ឯហិ សុខេនតេ
ជីវនុចាយំ ទស្សេស្សមី” តិ និងជ្ជានំ នេត្វា ហត្ថំ បសារេត្វា “ឥមំ គហេត្វា សុខំ
ជីវា” តិ អាចិត្តិតារំ វិយ។ វដ្ឋទស្សនន្តិ ទ្វេ វដ្ឋទស្សនោ “ឥមិនា នំ អសារុប្បន វា
ខលិតេន វា សង្ឃមជ្ឈេ និគ្គល្ហាស្សមី” តិ វន្តគវេសកោ ច អញ្ញាតំ
ញាបនត្ថាយ ញាតំ អនុគ្គល្ហាត្ថាយ សីលាធិនា ចស្ស វុទ្ធិកាមតាយ តំ តំ វដ្ឋំ
ឡិលោកនេន ឧល្លបនសភាវសណ្ឋិតោ ច។ អយំ ឥធ អធិប្បតោ។ យថា ហិ
ទុគ្គតមនុស្សេ “ឥមំ គល្ហាហិ” តិ តទ្គេត្វា ចោដ្ឋេត្វាបិ និង ទស្សន្តេ កោបំ ន
ករោតិ, បមុទិតោវ ហោតិ, ឯវមេវ ឯវរូបេ បុគ្គលេ អសារុប្បំ វា ខលិតំ វា ទិស្វា
អាចិត្តន្តេ កោចោ ន កាតត្តោ, តុដ្ឋេនេវ ភវិតត្ថំ។ “ភន្តេ មហាន្តំ វោ កតំ កម្មំ,
មយ្ហំ អាចរិយុបជ្ឈាយជ្ជានេ ឥត្វា ឡីវទន្តេហិ បុនបិ មំ វទេយ្យោថា” តិ
បវារេតត្ថមេវ។ **និគ្គយ្ហវាទិន្តិ** ឯកទ្វា ហិ សទ្ធិវិហារិកាធិនំ អសារុប្បំ វា ខលិតំ
វា ទិស្វា “អយំ មេ មុខោទកធានាធិហិ សក្កច្ចំ ឧបជ្ជហតិ, សចេ នំ វក្ខាមិ, ន មំ
ឧបជ្ជហិស្សតិ, ឯវំ មម បរិហានិ ភវិស្សតី” តិ វត្ថុំ អវិសហន្តោ ន និគ្គយ្ហវាទិ
នាម ហោតិ, សោ ឥមស្មី សាសនេ កចរំ អាភិរតិ។ យោ បន តថារូបំ វដ្ឋំ ទិស្វា
វដ្ឋានុរូបំ តទ្គេត្វា បណាមេន្តោ ទណ្ឌាកម្មំ ករោន្តោវិហារា នីហារន្តោ
សិក្ខាបេតិ, អយំ និគ្គយ្ហវាទិ នាម សេយ្យថាបិ សម្មាសម្ពុទ្ធា។ វុត្តញ្ញោតំ -
“និគ្គយ្ហ និគ្គយ្ហាហំ, អាទន្ទ, វក្ខាមិ, បវយ្ហ បវយ្ហាហំ, អាទន្ទ, វក្ខាមិ, យោ សារោ
សោ ឥស្សតី” តិ (ម. និ. ៣.១៩៦)។ **មេធាវិន្តិ** ធម្មោជបញ្ញាយ សមន្នាគតំ។
តាទិសន្តិ ឯវរូបំ បណ្ឌិតំ ភជេយ្យ បយិរុចាសេយ្យ។ តាទិសញ្ញា អាចរិយំ
ភជមានស្ស អន្តោវាសិកស្ស សេយ្យោវ ហោតិ, ន ចាបិយោ, វុឡិយេវ ហោតិ,
នោ បរិហានិតិ។

ឡើយទ្រង់ ឧប្បន្ន វត្ថុស្មី វនន្តោ ឡើយទ្រង់ ឆាម, អនុប្បន្ន “អយសោបិ តេ សិយា” តិអាទិវសេន អនាគតំ ទស្សន្តោ អនុសាសតិ ឆាម។ សម្មាសាវន្តោបិ ឡើយទ្រង់ ឆាម, បរម្មា ទ្វតំ វា សាសនំ វា បេសេន្តោ អនុសាសតិ ឆាម។ សកី វនន្តោបិ ឡើយទ្រង់ ឆាម, បុនប្បនំ វនន្តោ អនុសាសតិ ឆាម។ ឡើយទ្រង់ ឆាម វា អនុសាសតិ ឆាមាតិ ឯវំ ឡើយទ្រង់ អនុសាសេយ្យ។ អសញ្ញាតិ អកុសលធម្មា និវរេយ្យ, កុសលធម្មេ បតិជ្ឈបេយ្យាតិ អត្តោ។ សតញ្ញំ សោ បិយោ ហោតីតិ សោ ឯវំ រូចោ បុគ្គលោ ពុទ្ធាទីនំ សប្បវិសានំ បិយោ ហោតិ។ យេ បន អទិជ្ជធម្មា អវិភិណ្ណាបរលោកា អាមិសចក្កកា ជីវិតត្ថាយ បព្ពជិតា, តេសំ អសតំ សោ ឡើយទ្រង់ អនុសាសកោ “ន ត្វំ អម្ពាភំ ឧបជ្ឈាយោ, ន អាចរិយោ, កស្មា អម្ពាភំ ឡើយទ្រង់” តិ ឯវំ មុខសត្តិហិ វិជ្ជន្តានំ អប្បិយោ ហោតីតិ។

ឯកកម្មន្តិ អបលោកនកម្មាទិកំ ឯកកម្មំ។ ឯកុទ្ទេសោតិ និទានុទ្ទេសាទិកោ ឯកុទ្ទេសោ។ សមសិក្ខតាតិ សមាទសិក្ខតា។ អាហតចិត្តតន្តិ កោដេន បហតចិត្តភាវំ។ ទិលជាតតន្តិ ថន្ធភាវំ។ បញ្ចបិ ចេតោទិលេតិ ពុទ្ធជម្ពសជ្ឈិសិក្ខាសព្វាហ្មចារីសុ បញ្ចសុបិ ចិត្តស្ស ថន្ធភាវេ។

ព្យាណសមុជ្ជិតំ វាចន្តិ ព្យាណសម្បយុត្តចិត្តេន ឧប្បាទិតំ វាក្យំ។ មុញោយ្យាតិ វិស្សន្តេយ្យ។ អត្ថបសំហិតន្តិ អត្ថសហិតំ ការណសហិតំ។ ធម្មបសំហិតន្តិ ធម្មេន យុត្តំ។ កាលាតិក្កន្ធិ វាចំ ន ភាសេយ្យាតិ កាលាតីតំ វាចំ ន កថេយ្យ តស្ស កាលស្ស អតិក្កន្ធិត្ថា។ វេលាតិក្កន្ធិ មរិយាទាតីតំ វាចំ ន ភណេយ្យ វាចនមរិយាទស្ស អតិក្កន្ធិត្ថា។ ឧភយវសេន កាលវេលា។

យោ វេ កាលេ អសម្បត្តេតិ អត្ថោ វាចនកាលេ អសម្បត្តេ។ អតិវេលន្តិ វេលាតិក្កន្ធិ កត្វា អតិវេកប្បមាណំ ភាសតិ។ និហតោ សេតីតិ និគ្សាតិកោ

សយតិ។ កោកិលាយេវ អត្រជោតិ កាកិយា បដិជគ្គិតោ កោកិលាយ
អព្ពន្ធកេ ជាតោ កោកិលចោតកោវិយ។

២០៩. អថាបរន្តិ អថ ឥនានិ ឥតោ បរម្មិ។ បញ្ច រជានីតិ រូបរាគាធិនិ បញ្ច
រជានិ។ យេសំ សតីមាវិនយាយ សិក្ខតិ យេសំ ឧបជ្ជិតស្សតិ ហុត្វាវ
វិនយនត្ថំ តិស្សោ សិក្ខា សិក្ខយ្យ។ ឯវំ សិក្ខន្តោ ហិ រូបេសុ...បេ... ជស្សេសុ
សហោជ រាគំ, ន អញ្ញេតិ។

រូបរជោតិ រូបារម្មណំ បដិច្ច ឧប្បន្នោ រាគាធិរជោ។ សន្ទរជានីសុបិ ឯសេវ
នយោ។

២១០. តតោ សោ តេសំ វិនយាយ សិក្ខន្តោ អនុក្កមេន - ឯតេសុ ធម្មេស្សតិ
គាថា។ តត្ថ ឯតេស្សតិ រូបាធិសុ។ កាលេន សោ សម្មា ធម្មំ បរិវិមំសមាធាតិ
សោ ភិក្ខុ ថ្វាយំ “ឧទ្ទតេ ចិត្តេ សមថស្ស កាលោ” តិអាធិនា (សំ. និ. ៥.២៣៤)
នយេន កាលោ វុត្តោ, តេន កាលេន សព្វំ សង្ខតធម្មំ អនិច្ចាធិនយេន
បរិវិមំសមាធា។ ឯកោធិក្ខតោ វិហានេ តមំ សោតិ សោ ឯកគ្គចិត្តោ សព្វំ
មោហាធិតមំ វិហានេយ្យ, នត្ថិ ឯត្ថ សំសយោ។

ឧទ្ទតេ ចិត្តេ តិ វិរិយិ ជ្រៀយវសេន ចិត្តេ អរូបសន្តោ។ ពលវិរិយញ្ញិ
មន្ទសមាធិវិរិយស្ស ឧទ្ទច្ចបក្ខត្តា ឧទ្ទច្ចំ អភិកវតិ។ ឯវំ ឧទ្ទតេ ចិត្តេ។ សមថស្ស
កាលោតិ សមាធិស្ស ភាវនាយ កាលោ។ សមាហិតេ ចិត្តេ ឧបចារប្បនាហិ
ចិត្តេ សមាហិតេ។ ពលវសមាធិ ហិ មន្ទវិរិយំ សមាធិស្ស កោសជ្ឈបក្ខត្តា
កោសជ្ឈំ អភិកវតិ។ សមាធិវិរិយេន សញ្ញាជិតោ កោសជ្ឈេ បតិភុំ ន លភតិ។
វិរិយំ សមាធិនា សញ្ញាជិតំ ឧទ្ទច្ចេ បតិភុំ ន លភតិ។ តស្មា តទុកយំ សមំ
កាតត្ថំ។ ឧកយសមតាយ ហិ អប្បនា ហោតិ។ វិបស្សនាយ កាលោតិ ឯវំ

សមាហិតេ អនិច្ចាទិវសេនវិវិជាយ បស្សនាយ កាលោ, សមាធិកម្មិកស្ស
ពលវតីបិ សទ្ធាវដ្តតិ។ ឯវំ សទ្ធិបាឆោ ឌីកេប្បឆោ អប្បនំ ចាបុណាតិ។
សមាធិបញ្ញាសុ បន សមាធិកម្មិកស្ស ពលវតី ឯកគ្គតា វដ្តតិ។ ឯវញ្ញោ សោ
អប្បនំ ចាបុណាតិ។ វិបស្សនាកម្មិកស្ស បន បញ្ញា ពលវតី វដ្តតិ។ ឯវញ្ញោ សោ
លក្ខណាប្បដិវេធំ ចាបុណាតិ។ ឧទិដ្ឋំ បន សមត្ថេបិ អប្បនា ហោតិ ឯវ។

កាលេ បគ្គណ្ហាតិ ចិត្តន្តិ យស្មី សមយេ អតិសិលីវិយតាធិហិ លីនំ ចិត្តំ
ហោតិ, តស្មី សមយេ ធម្មវិចយវិយបីតិសម្ពោជ្ឈន្តសមុដ្ឋាបនេន តំ ចិត្តំ
បគ្គណ្ហាតិ។ និគ្គណ្ហាតិ យស្មី សមយេ អច្ឆារទ្ធវិយតាធិហិ ឧទ្ធតំ ចិត្តំ
ហោតិ, តស្មី សមយេ បស្សនិសមាធិឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តសមុដ្ឋាបនេន តំ ចិត្តំ
និគ្គណ្ហាតិ។ សម្មហំសតិ កាលេនាតិ យស្មី សមយេ ចិត្តំ
បញ្ញាបយោគមន្តតាយ វា ឧបសមសុខានំ វិគមេន វា និរស្សនំ ហោតិ, តស្មី
សមយេ អជ្ឈសំវេកវត្ថុបច្ឆវេក្ខណេន សំវេជេតិ។ អជ្ឈសំវេកវត្ថុនិ នាម -
ជាតិជរាព្យាធិមរណានិ ចត្តារិ, អចាយទុក្ខំ បញ្ចមំ, អតីតេ វដ្តមូលកំ ទុក្ខំ
អនាគតេ វដ្តមូលកំ ទុក្ខំ, បច្ចុប្បន្នេ អាហារបរិយេដ្ឋិមូលកំ ទុក្ខន្តិ។
រតនត្ថយគុណានុស្សរណេនាស្ស បសាទំ ជនេតិ។ អយំ វុច្ចតិ “សម្មហំសតិ
កាលេនា”តិ។ កាលេ ចិត្តំ សមាធិហោតិ យស្មី សមយេ សទ្ធាបញ្ញានំ
សមាធិវិយាធិញ្ច សមភារោ, តស្មី កាលេ ចិត្តំ សមាធិហោយ្យ។

អជ្ឈបេក្ខតិ កាលេនាតិ យស្មី សមយេ សម្មា បដិបត្តិ អាគម្ម អលីនំ
អនុទ្ធតំ អនិរស្សនំ អារម្មណេន សមប្បវត្តំ សមថវិជិបដិបន្នំ ចិត្តំ ហោតិ,
តទាស្ស បគ្គហានិគ្គហាសម្មហំសនេសុ ន ព្យាចារំ អាបដ្ឋតិ សារិទិវិយ
សមប្បវត្តសុ អស្សេសុ។ អយំ វុច្ចតិ “អជ្ឈបេក្ខតិ កាលេនា”តិ។ សោ យោគី
កាលកោវិទោតិ ឯសោ វុត្តប្បកាវោ កម្មដ្ឋានយោគេ និយុត្តោ

បគ្គហានិគ្គហសម្មហំសនសមាធិបាណអដ្ឋបេក្ខនកាលេសុ ឆេកោ ព្យត្តោ។
កិម្ហី កាលម្ហីតិអាធិនា បគ្គហានិកាលំ បុច្ឆតិ។

ឥធានិ បគ្គហានិកាលំ វិស្សន្នេន្តោ “លីនេ ចិត្តម្ហី” តិអាធិមាហា។
អតិសិចិលវីរីយតាធិហិ ចិត្តេ លីនេការំ គតេ
ធម្មវិចយវីរីយបីតិសម្ពោជ្ឈន្តសមុជ្ជាបនេន បគ្គហោ។ ឧទ្ធពស្មី វិនិគ្គហោតិ
អច្ឆារទ្ធវីរីយតាធិហិ ឧទ្ធពតេ ចិត្តេ
បស្សន្តិសមាធិឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តសមុជ្ជាបនេន និគ្គហោ។ និរស្សាទគតំ ចិត្តំ,
សម្មហំសេយ្យ តាវទេតិ បញ្ញាបយោគមន្តតាយ វា ឧបសមសុខានំ វិគមេន
វា អស្សាទវិហិតំ គតំ អជ្ឈសំវេកវត្ថុបច្ឆវេក្ខណេន វា
រតនត្ថយគុណានុស្សរណេន វា តស្មី ខណោ ចិត្តំ សម្មហំសេយ្យ។

សម្មហដ្ឋយនា ចិត្តន្តិ យស្មី កាលេ វុត្តនយេនេវ សម្មហំសិតំ ចិត្តំ
ហោតិ។ អលីនំ កវតិ នុទ្ធពតន្តិ វីរីយសមាធិហិ សញ្ញាជិតត្តា
លីនុទ្ធព្វិវិហិតញ្ច ហោតិ។ សមថនិមិត្តស្សាតិ សមថោ ច និមិត្តញ្ច
សមថនិមិត្តំ, តស្ស សមថនិមិត្តស្ស។ សោ កាលោតិ យោ សោ
លីនុទ្ធព្វិវិហិតកាលោ វុត្តោ, សោ កាលោ។ អដ្ឋត្ថំ រមយេ មនោតិ
ឈានសម្មយុត្តំ ចិត្តំ កសិណាធិគោចរជ្ឈត្តេ តោសេយ្យ អភិរមាបេយ្យ។

ឯតេន មេវុចាយេនាតិ ឯតេន វុត្តឧចាយេន ឯវ។ ម-កាលោ បទសន្ធិវសេន
វុត្តោ។ អដ្ឋបេក្ខយ្យ តាវទេតិ យនា ឧបចារប្បនាហិ តំ ចិត្តំ សមាហិតំ, តនា
“សមាហិតំ ចិត្ត” ន្តិ ជានិច្ចា បគ្គហានិគ្គហសម្មហំសនេសុ ព្យាចារំ អកត្វា
តស្មី ខណោ អដ្ឋបេក្ខនមេវ ករេយ្យ។

ឥតានិ “កិម្ហិ កាលម្ហិ បក្កាហោ” តិ បុដ្ឋកាថំ និគមេន្តោ “ឯវំ កាលវិទូ
ដីរោ” តិ អាទិមាហា។ កាលេន កាលំ ចិត្តស្ស, និមិត្តមុបលក្ខយេ តិ
កាលានុកាលំ សមាធិសម្បយុត្តចិត្តស្ស អារម្មណំ សល្លក្ខយ្យ,
ឧបបរិក្ខយ្យ តិ អត្ថោ។ សេសំ សត្តត្ថ ចាកជមេវ។ ឯវំ អរហត្តនិក្ខុជេន
ទេសនំ និដ្ឋាបេសីតិ។

សទ្ធម្មប្បដ្ឋោតិកាយ មហានិទ្ទេសដ្ឋកថាយ

សាវិបុត្តសុត្តនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

អដ្ឋកវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

សទ្ធម្មប្បដ្ឋោតិកា នាម មហានិទ្ទេស-អដ្ឋកថា និដ្ឋិតា។

